

အဘိဓမ္မာပိဋက
ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

မြန်မာပြန်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

မာတိကာ (ခေါင်းစဉ်)

(က) တိကမာတိကာ

(ခ) ဒုကမာတိကာ

- ၁ - ဟေတုဂေါစ္ဆက
- ၂ - စူဠန္တရဒုတ်
- ၃ - အာသဝဂေါစ္ဆက
- ၄ - သညောဇနဂေါစ္ဆက
- ၅ - ဝန္တဂေါစ္ဆက
- ၆ - သြဃဂေါစ္ဆက
- ၇ - ယောကဂေါစ္ဆက
- ၈ - နိဝရဏဂေါစ္ဆက
- ၉ - ပရာမာသဂေါစ္ဆက
- ၁၀ - မဟန္တရဒုတ်
- ၁၁ - ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက
- ၁၂ - ကိလေသဂေါစ္ဆက
- ၁၃ - ပိဋ္ဌိဒုတ်

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ဂ) သုတ္တန္တိက ဒုကမာတိကာ

၁ - စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ = စိတ်, စေတသိက်ပိုင်း

(က) ကုသလပဒဘာဇနီ (ကုသိုလ်တရားစုကို ဝေဖန်ခြင်း)

ကာမာဝစရကုသိုလ်

ရူပါဝစရကုသိုလ်

အရူပါဝစရကုသိုလ်

တေဘူမကကုသိုလ်

လောကုတ္တရာကုသိုလ်

(ခ) အကုသိုလ် အစုကို ဝေဖန်ခြင်း “အကုသလ ပဒဘာဇနီ”

(ဂ) ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောကြားမှု၍ တမျိုးတခြားအားဖြင့်
ဟောကြားသော တရားစုကို ဝေဖန်ခြင်း

ဝိပါက်စိတ်

ကြိယာစိတ်

၂ - ရူပကဏ္ဍ = ရုပ်ပိုင်း

မာတိကာ

တစ်ခုအားဖြင့် ရေတွက်ခြင်း ‘ဧကက’

နှစ်မျိုးနှစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဒုက’

သုံးမျိုးသုံးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘တိက’

လေးမျိုးလေးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘စတုတ္ထ’

ငါးမျိုးငါးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ပဉ္စက’

ခြောက်မျိုးခြောက်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဆက္က’

ခုနစ်မျိုး (ခုနစ်စား) အားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘သတ္တက’

ရှစ်မျိုးရှစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘အဋ္ဌက’

ကိုးမျိုး ကိုးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘နဝက’

ဆယ်မျိုး ဆယ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဒသက’

တစ်ဆယ့်တစ်မျိုးတစ်ဆယ့်တစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဧကာဒသက’

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ရူပကဏ္ဍ = ရုပ်ပိုင်း

(ခ) ရုပ်ကို ဝေဖန်ခြင်း “ရူပဝိဘတ္တိ”

တစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဧကကနိဒ္ဒေသ’

နှစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဒုကနိဒ္ဒေသ’

သုံးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘တိကနိဒ္ဒေသ’

လေးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘စတုတ္ထနိဒ္ဒေသ’

ငါးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ပဉ္စကနိဒ္ဒေသ’

ခြောက်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဆက္ကနိဒ္ဒေသ’

ခုနစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘သတ္တကနိဒ္ဒေသ’

ရှစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသ’

ကိုးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘နဝကနိဒ္ဒေသ’

ဆယ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဒသကနိဒ္ဒေသ’

တဆယ့်တခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘ဧကဒသကနိဒ္ဒေသ’

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

- ၃ - နိက္ခေပကဏ္ဍ = မူလခန္ဓာစသည်ဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြသောအပိုင်း
- (က) သုံးဖို့ (သုံးစု) အားဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြခြင်း 'တိကနိက္ခေပ'
- (ခ) နှစ်ဖို့ (နှစ်စု) အားဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြခြင်း 'ဒုကနိက္ခေပ'
- ၁ - ဟေတုဂေါစ္ဆက
 - ၂ - စူဠန္တရဒုတ်
 - ၃ - အာသဝဂေါစ္ဆက
 - ၄ - သညောဇနဂေါစ္ဆက
 - ၅ - ဂန္ထဂေါစ္ဆက
 - ၆ - ဩဃဂေါစ္ဆက
 - ၇ - ယောဂဂေါစ္ဆက
 - ၈ - နိဝရဏဂေါစ္ဆက
 - ၉ - ပရာမာသဂေါစ္ဆက
 - ၁၀ - မဟန္တရဒုတ်
 - ၁၁ - ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက
 - ၁၂ - ကိလေသဂေါစ္ဆက
 - ၁၃ - ပိဋ္ဌိဒုတ်
- (ဂ) သုတ္တန္တိကဒုကနိက္ခေပ

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ = ပိဋကတ်သုံးပုံ ဟူသော မြတ်စွာဘုရားစကားတော်၏ အနက်ကို ထုတ်ဆိုရာအပိုင်း

(က) သုံးစုပြု၍ ဟောအပ်သော တရားတို့၏အရကောက်ကို ထုတ်ပြခြင်း 'တိကအတ္ထုဒ္ဓါရ'

(ခ) နှစ်စုပြု၍ ဟောအပ်သော တရားတို့၏အရကောက်ကို ထုတ်ပြခြင်း 'ဒုကအတ္ထုဒ္ဓါရ'

- ၁ - ဟေတုဂေါစ္ဆက
- ၂ - စူဠန္တရဒုတ်
- ၃ - အာသဝဂေါစ္ဆက
- ၄ - သညောဇနဂေါစ္ဆက
- ၅ - ဝန္တဂေါစ္ဆက
- ၆ - ဩဃဂေါစ္ဆက
- ၇ - ယောဂဂေါစ္ဆက
- ၈ - နိဝရဏဂေါစ္ဆက
- ၉ - ပရာမာသဂေါစ္ဆက
- ၁၀ - မဟန္တရဒုတ်
- ၁၁ - ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက
- ၁၂ - ကိလေသဂေါစ္ဆက
- ၁၃ - ပိဋိဒုတ်

တရားတို့ကို ပေါင်းစုရေတွက်ရာ

ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း ပြီးပြီ။

အဘိဓမ္မာပိဋက
ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

မြန်မာပြန်

နမော တဿ ဘဂဝတော အရဟတော သမ္မာသမ္ဗုဒ္ဓဿ။

မာတိကာ (ခေါင်းစဉ်)

(က) တိကမာတိကာ

၁။ ကုသလတိက်

(၁) (အပြစ်မရှိခြင်း ကောင်းသောအကျိုးကို ပေးခြင်းလက္ခဏာရှိသော) ကုသိုလ်တရားများ။ (၁-၃၆၄၊ ၉၈၅၊ ၁၃၈၄)။

(၂) (အပြစ်နှင့်တကွဖြစ်ခြင်း မကောင်းသောအကျိုးကို ပေးခြင်းလက္ခဏာရှိသော) အကုသိုလ်တရားများ။ (၃၆၅-၄၃၀၊ ၉၈၆၊ ၁၃၈၅)။

(၃) ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော (ဝိပိက် ကြိယာ ရုပ် နိဗ္ဗာန်ဟူသော) အဗျာကတ တရားများ။ (၄၃၁-၉၈၄၊ ၉၈၇၊ ၁၃၈၆)။

၂။ ဝေဒနာတိက်

(၁) ချမ်းသာခံစားမှု ‘သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၉၈၈၊ ၁၃၈၇)။

(၂) ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၉၈၉၊ ၁၃၈၈)။

(၃) ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်၊ အလယ်အလတ် ခံစားမှု ‘အဒုက္ခမသုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၉၉၀၊ ၁၃၈၉)။

၃။ ဝိပိကတိက်

(၁) အကျိုး ‘ဝိပိက်’ တရားများ။ (၉၉၁၊ ၁၃၉၀)။

(၂) အကျိုး ‘ဝိပိက်’ ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသော တရားများ။ (၉၉၂၊ ၁၃၉၁)။

(၃) အကျိုး ‘ဝိပိက်’ လည်း မဟုတ်၊ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသည်လည်း မဟုတ်သော တရားများ။ (၉၉၃၊ ၁၃၉၂)။

၄။ ဥပါဒိက္ခတိက်

(၁) (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒိန်တရားတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ကုန်သော တရားများ။ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒိန်ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒိန်တို့၏ အစီးအပွားလည်းဖြစ်သော လောကီဝိပါက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တရားများ)။ (၉၉၄၊ ၁၃၉၃)။

(၂) (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်ကုန်မူ၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒိန်တရားတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်ကုန်သော တရားများ။ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒိန်ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒိန်တို့၏ အစီးအပွားသာ ဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ ကြိယာနှင့် စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း သုံးပါးကြောင့် ဖြစ်သော တိဇရုပ်တရားများ)။ (၉၉၅၊ ၁၃၉၄)။

(၃) (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူလည်း မစွဲယူအပ်ကုန်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒိန်’ တရားတို့၏ အာရုံလည်း မဟုတ်ကုန်သော တရားများ။ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒိန်ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ဥပါဒိန်တို့၏ အစီးအပွားလည်း မဟုတ်သော လောကုတ္တရာတရားများ)။ (၉၉၆၊ ၁၃၉၅)။

၅။ သံကိလိဋ္ဌတိက်

(၁) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော (ကိလေသာ) တရားတို့သည် ပူပန်စေအပ်၊ နှိပ်စက်အပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော (ကိလေသာ) တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်သော တရားများ (ကိလေသာတရားတို့၏ လွှမ်းမိုးဖိစီးမှုကိုလည်း ခံရ၍ ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော အကုသိုလ်တရားများ)။ (၉၉၇၊ ၁၃၉၆)။

(၂) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော (ကိလေသာ) တရားတို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ်ကုန်မူ၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော (ကိလေသာ) တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါသာ) ထိုက်သော တရားများ (ကိလေသာတရားတို့၏ လွှမ်းမိုးဖိစီးမှုကိုကား မခံရ ကိလေသာတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကြိယာနှင့် ရုပ်တရားများ)။ (၉၉၈၊ ၁၃၉၇)။

(၃) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော (ကိလေသာ) တရားတို့သည် ပူပန်လည်း မပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်လည်း မနှိပ်စက်အပ်ကုန်မူ၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော (ကိလေသာ) တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်လည်း မထိုက်သော တရားများ။ (ကိလေသာတရားတို့၏ လွှမ်းမိုးဖိစီးမှုကိုလည်း မခံရ ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော လောကုတ္တရာတရားများ)။ (၉၉၉၊ ၁၃၉၈)။

၆။ ဝိတက္ခတိက်

(၁) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်လည်း တကွ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၀၀၊ ၁၃၉၉)။

(၂) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော တရားများ။ (၁၀၀၁၊ ၁၄၀၀)။

(၃) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ လည်း မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ လည်း မရှိသော တရားများ။ (၁၀၀၂၊ ၁၄၀၁)။

၇။ ပီတိတိက်

- (၁) နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၀၃၊ ၁၄၀၂)။
- (၂) ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၀၄၊ ၁၄၀၃)။
- (၃) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၀၅၊ ၁၄၀၄)။

၈။ ဒဿနတိက်

- (၁) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားများ။ (၁၀၀၆၊ ၁၄၀၅)။
- (၂) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားများ။ (၁၀၀၁၊ ၁၄၀၆)။
- (၃) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သည်လည်း မဟုတ်၊ အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သည်လည်း မဟုတ်သော တရားများ။ (၁၀၀၂၊ ၁၄၀၇)။

၉။ ဒဿနဟေတုတိက်

- (၁) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော တရားများ။ (၁၀၀၃၊ ၁၄၀၈)။
- (၂) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော တရားများ။ (၁၀၀၈၊ ၁၄၀၉)။
- (၃) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း မဟုတ်၊ အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း မဟုတ်သော တရားများ။ (၁၀၀၉၊ ၁၄၁၀)။

၁၀။ အာစယဂါမိတိက်

- (၁) ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၂၀၊ ၁၄၁၁)။
- (၂) နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၂၀၊ ၁၄၁၂)။
- (၃) ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်းလည်း မဟုတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းလည်း မဟုတ်သော တရားများ။ (၁၀၂၂၊ ၁၄၁၃)။

၁၁။ သေက္ခတိက်

- (၁) သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၂၃၊ ၁၄၁၄)။
- (၂) အသေက္ခ ‘ရဟန္တာ’ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၂၄၊ ၁၄၁၅)။
- (၃) သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်၊ အသေက္ခ ‘ရဟန္တာ’ ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သော တရားများ။ (၁၀၂၅၊ ၁၄၁၆)။

၁၂။ ပရိတ္တတိက်

- (၁) နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရားများ (ကာမတရားများ)။ (၁၀၂၆၊ ၁၄၁၇)။
- (၂) ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားများ။ (၁၀၂၇၊ ၁၄၁၈)။
- (၃) နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ‘အပ္ပမာဏ’ တရားများ။ (၁၀၂၈၊ ၁၄၁၉)။

၁၃။ ပရိတ္တာရမ္မဏတိက်

- (၁) နည်းပါးသော၊ အာနုဘော်ရှိသော တရားလျှင် အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၂၉၊ ၁၄၂၀)။
- (၂) ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သောတရားလျှင် အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၃၀၊ ၁၄၂၁)။
- (၃) နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်တရားလျှင် အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၃၁၊ ၁၄၂၂)။

၁၄။ ဟိနတိက်

- (၁) ယုတ်ညံ့သော ‘ဟိန’ တရားများ။ (၁၀၃၂၊ ၁၄၂၃)။
- (၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော ‘မဇ္ဈိမ’ တရားများ။ (၁၀၃၃၊ ၁၄၂၄)။
- (၃) မွန်မြတ်သော ‘ပဏိတ’ တရားများ။ (၁၀၃၄၊ ၁၄၂၅)။

၁၅။ မိစ္ဆတ္တတိက်

- (၁) ဖောက်ပြန်သော သဘောရှိကုန်၍ စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မြဲသော တရားများ။ (၁၀၃၅၊ ၁၄၂၆)။
- (၂) မဖောက်ပြန်သော သဘောရှိကုန်၍ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မြဲသော တရားများ။ (၁၀၃၆၊ ၁၄၂၇)။
- (၃) (နှစ်ပါးသော အခြင်းအရာဖြင့်) အကျိုးပေး မမြဲသော တရားများ။ (၁၀၃၇၊ ၁၄၂၈)။

၁၆။ မဂ္ဂါရမ္မဏတိက်

- (၁) ‘မဂ်’ တည်းဟူသော အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၃၈၊ ၁၄၂၉)။
- (၂) ‘မဂ်’ တည်းဟူသော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော တရားများ။ (၁၀၃၉၊ ၁၄၂၉)။
- (၃) ‘မဂ်’ တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော တရားများ။ (၁၀၄၀၊ ၁၄၂၉)။

၁၇။ ဥပဋ္ဌတိကံ

(၁) ဥပါဒိ ဌိဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၄၁၊ ၁၄၃၀)။

(၂) ဥပါဒိ ဌိ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ပြီးလည်း မဟုတ်၊ ရောက်ဆဲလည်း မဟုတ်သော တရားများ။ (၁၀၄၂၊ ၁၄၃၀)။

(၃) မချွတ်ဧကန် ဖြစ်လတ္တံ့သော (ဝိပါက်ကမ္မဇရုပ်) တရားများ။ (၁၀၄၃၊ ၁၄၃၀)။

၁၈။ အတိတတိကံ

(၁) ဥပါဒိစသော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်၍ လွန်သွားသော ‘အတိတ်’ တရားများ။ (၁၀၄၄၊ ၁၄၃၁)။

(၂) ဥပါဒိစသော ခဏသုံးပါးသို့ မရောက်သေးသော ‘အနာဂတ်’ တရားများ။ (၁၀၄၅၊ ၁၄၃၁)။

(၃) ထိုထိုအကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်နေသော ‘ပစ္စုပ္ပန်’ တရားများ။ (၁၀၄၆၊ ၁၄၃၁)။

၁၉။ အတိတာရမ္မဏတိကံ

(၁) အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၄၇၊ ၁၄၃၂)။

(၂) အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်သော တရားများ။ (၁၀၄၈၊ ၁၄၃၃)။

(၃) ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်သော တရားများ။ (၁၀၄၉၊ ၁၄၃၄)။

၂၀။ အဇ္ဈတ္တတိကံ

(၁) အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၅၀၊ ၁၄၃၅)။

(၂) အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၅၁၊ ၁၄၃၅)။

(၃) အတွင်း အပ ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၅၂၊ ၁၄၃၅)။

၂၁။ အဇ္ဈတ္တာရမ္မဏတိကံ

(၁) အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်သော တရားများ။ (၁၀၅၃၊ ၁၄၃၆)။

(၂) အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၅၄၊ ၁၄၃၇)။

(၃) အတွင်း အပ ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော တရားများ။ (၁၀၅၅၊ ၁၄၃၇)။

၂၂။ သနိဒဿနတိကံ

(၁) မြင်ခြင်းနှင့်လည်း တကွ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၅၆၊ ၁၄၃၈)။

(၂) မြင်ခြင်းကား မရှိ၊ ထိပါးခြင်းနှင့်သာ တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၅၇၊ ၁၄၃၉)။

(၃) မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော တရားများ။ (၁၀၅၈၊ ၁၄၄၀)။

တိကမာတိကာ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) ဒုကမာတိကာ

၁ - ဟေတုဂေါစ္ဆက

၁ (၁)။ ဟေတုဒုဂ်

(၁) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မည်သော တရားများ။ (၁၀၅၉၊ ၁၀၇၇၊ ၁၄၄၁)။

(၂) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မမည်သော တရားများ။ (၁၀၇၈၊ ၁၄၄၂)။

၂ (၂)။ သဟေတုကဒုဂ်

(၁) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' ရှိသော တရားများ။ (၁၀၇၉၊ ၁၄၄၃)။

(၂) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မရှိသော တရားများ။ (၁၀၈၀၊ ၁၄၄၄)။

၃ (၃)။ ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုဂ်

(၁) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၀၈၁၊ ၁၄၄၅)။

(၂) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' နှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၀၈၂၊ ၁၄၄၆)။

၄ (၄)။ ဟေတု သဟေတုကဒုဂ်

(၁) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' လည်းမည် အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' လည်းရှိသော တရားများ။ (၁၀၈၃၊ ၁၄၄၇)။

(၂) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' သာ ရှိ၍ အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မမည်သော တရားများ။ (၁၀၈၄၊ ၁၄၄၈)။

၅ (၅)။ ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုဂ်

(၁) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' လည်းမည် အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' နှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၀၈၅၊ ၁၄၄၉)။

(၂) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' နှင့်သာ ယှဉ်၍ အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မမည်သော တရားများ။ (၁၀၈၆၊ ၁၄၅၀)။

၆ (၆)။ န ဟေတု သဟေတုကဒုဂ်

(၁) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မမည်သော်လည်း အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' ရှိသော တရားများ။ (၁၀၈၇၊ ၁၄၅၁)။

(၂) အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' လည်း မမည် အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' လည်း မရှိသော တရားများ။ (၁၀၈၈၊ ၁၄၅၂)။

ဟေတုဂေါစ္ဆက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဣန္ဒြေရဒုတ်

၇ (၁)။ သပ္ပစ္စယဒုတ်

(၁) (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၈၉၊ ၁၄၅၃)။

(၂) (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၉၀၊ ၁၄၅၄)။

၈ (၂)။ သင်္ခါတဒုတ်

(၁) (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့သည် ပြုပြင်စီမံအပ် သောတရားများ။ (၁၀၉၁၊ ၁၄၅၅)။

(၂) (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့သည် မပြုပြင် မစီမံ အပ်သော တရားများ။ (၁၀၉၂၊ ၁၄၅၆)။

၉ (၃)။ သနိဒဿနဒုတ်

(၁) မြင်ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၉၃၊ ၁၄၅၇)။

(၂) မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၉၄၊ ၁၄၅၈)။

၁၀ (၄)။ သပ္ပဋိယဒုတ်

(၁) ထိပါးခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၉၅၊ ၁၄၅၉)။

(၂) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၀၉၆၊ ၁၄၆၀)။

၁၁ (၅)။ ရူပီဒုတ်

(၁) ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော ‘ရုပ်’ တရားများ။ (၁၀၉၇၊ ၁၄၆၁)။

(၂) ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောမရှိသော ‘နာမ်’ တရားများ။ (၁၀၉၈၊ ၁၄၆၂)။

၁၂ (၆)။ လောကီယဒုတ်

(၁) လောက၌ အကျိုးဝင်ကုန်သော တရားများ။ (၁၀၉၉၊ ၁၄၆၃)။

(၂) လောကမှ လွန်မြောက်သော တရားများ။ (၁၁၀၀၊ ၁၄၆၄)။

၁၃ (၇)။ ကေနစိဝိညေယျဒုတ်

(၁) တစ်စုံတစ်ခုသော စိတ်သည် သိအပ် သိထိုက်သော တရားများ။ (၁၁၀၁၊ ၁၄၆၄)။

(၂) တစ်စုံတစ်ခုသော စိတ်သည် မသိအပ် မသိထိုက်သော တရားများ။ (၁၁၀၁၊ ၁၄၆၄)။

ဣန္ဒြေရဒုတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - အာသဝဂေါတ္တက

၁၄ (၁)။ အာသဝဒုက္ခ

(၁) အာသဝမည်သော တရားများ။ (ရှည်စွာသော သံသရာဆင်းရဲကို ယိုစီးစေတတ် ဖြစ်စေတတ် သော တရားများ)။ (၁၁၀၂၊ ၁၄၆၅)။

(၂) အာသဝမမည်သော တရားများ။ (၁၁၀၇၊ ၁၄၆၆)။

၁၅ (၂)။ သာသဝဒုက္ခ

(၁) အာသဝတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၀၈၊ ၁၄၆၇)။

(၂) အာသဝတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၀၉၊ ၁၄၆၈)။

၁၆ (၃)။ အာသဝသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) အာသဝနှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၁၀၊ ၁၄၆၉)။

(၂) အာသဝနှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၁၁၊ ၁၄၇၀)။

၁၇ (၄)။ အာသဝ သာသဝဒုက္ခ

(၁) အာသဝလည်းမည် အာသဝတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၁၂၊ ၁၄၇၁)။

(၂) အာသဝတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ အာသဝမမည်သော တရားများ။ (၁၁၁၃၊ ၁၄၇၂)။

၁၈ (၅)။ အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) အာသဝလည်းမည် အာသဝနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၁၄၊ ၁၄၇၃)။

(၂) အာသဝနှင့်သာ ယှဉ်၍ အာသဝမမည်သော တရားများ။ (၁၁၁၅၊ ၁၄၇၄)။

၁၉ (၆)။ အာသဝဝိပ္ပယုတ္တသာသဝဒုက္ခ

(၁) အာသဝနှင့် မယှဉ်သော်လည်း အာသဝတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၁၆၊ ၁၄၇၅)။

(၂) အာသဝနှင့်လည်း မယှဉ်၊ အာသဝတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၁၇၊ ၁၄၇၆)။

အာသဝဂေါတ္တက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - သညောဇနဂေါစ္ဆက

၂၀ (၁)။ သညောဇနဒုက္ခ

(၁) သံယောဇဉ်မည်သော တရားများ။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်စပ်နှောင်ဖွဲ့တတ်သော တရားများ)။ (၁၁၁၈၊ ၁၄၇၇)။

(၂) သံယောဇဉ် မမည်သော တရားများ။ (၁၁၂၉၊ ၁၄၇၈)။

၂၁ (၂)။ သညောဇနိယဒုက္ခ

(၁) သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၃၀၊ ၁၄၇၉)။

(၂) သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၃၁၊ ၁၄၈၀)။

၂၂ (၃)။ သညောဇန သမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၃၂၊ ၁၄၈၁)။

(၂) သံယောဇဉ်နှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၃၃၊ ၁၄၈၂)။

၂၃ (၄)။ သညောဇန သညောဇနိယဒုက္ခ

(၁) သံယောဇဉ်လည်းမည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၃၄၊ ၁၄၈၃)။

(၂) သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော တရားများ။ (၁၁၃၅၊ ၁၄၈၄)။

၂၄ (၅)။ သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၃၆၊ ၁၄၈၅)။

(၂) သံယောဇဉ်နှင့်သာ ယှဉ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော တရားများ။ (၁၁၃၇၊ ၁၄၈၆)။

၂၅ (၆)။ သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယဒုက္ခ

(၁) သံယောဇဉ်နှင့် မယှဉ်သော်လည်း သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၃၈၊ ၁၄၈၇)။

(၂) သံယောဇဉ်နှင့်လည်း မယှဉ်၊ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၃၉၊ ၁၄၈၈)။

သညောဇနဂေါစ္ဆက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂါဟိဋ္ဌိတော်

၅ - ဂန္ထဂေါတ္ထက

၂၆ (၁)။ ဂန္ထဒုတ်

(၁) ဂန္ထမည်သော တရားများ။ (ပဋိသန္ဓေနေခြင်း သေခြင်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့ တတ်သော တရားများ)။ (၁၁၄၀၊ ၁၄၈၉)။

(၂) ဂန္ထ မမည်သော တရားများ။ (၁၁၄၅၊ ၁၄၉၀)။

၂၇ (၂)။ ဂန္ထနိယဒုတ်

(၁) ဂန္ထတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၄၆၊ ၁၄၉၁)။

(၂) ဂန္ထတရားတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၄၇၊ ၁၄၉၂)။

၂၈ (၃)။ ဂန္ထသမ္ပယုတ္တဒုတ်

(၁) ဂန္ထနှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၄၈၊ ၁၄၉၃)။

(၂) ဂန္ထနှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၄၉၊ ၁၄၉၄)။

၂၉ (၄)။ ဂန္ထ ဂန္ထနိယဒုတ်

(၁) ဂန္ထလည်းမည် ဂန္ထတရားတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၅၀၊ ၁၄၉၅)။

(၂) ဂန္ထတရားတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ဂန္ထမမည်သော တရားများ။ (၁၁၅၁၊ ၁၄၉၆)။

၃၀ (၅)။ ဂန္ထ ဂန္ထသမ္ပယုတ္တဒုတ်

(၁) ဂန္ထလည်း မည်၍ ဂန္ထနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၅၂၊ ၁၄၉၇)။

(၂) ဂန္ထနှင့်သာ ယှဉ်၍ ဂန္ထမမည်သော တရားများ။ (၁၁၅၃၊ ၁၄၉၈)။

၃၁ (၆)။ ဂန္ထဝိပ္ပယုတ္တဂန္ထနိယဒုတ်

(၁) ဂန္ထနှင့် မယှဉ်သော်လည်း ဂန္ထတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၅၄၊ ၁၄၉၉)။

(၂) ဂန္ထနှင့်လည်း မယှဉ်၊ ဂန္ထတရားတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၅၅၊ ၁၅၀၀)။

ဂန္ထဂေါတ္ထက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သြဃဂေါတ္ထက

၃၂ (၁)။ သြဃဒုက္ခ

- (၁) သြဃမမည်သော တရားများ။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ နှစ်မြုပ်စေတတ်သော တရားများ)။(၁၁၅၆၊ ၁၅၀၁)။
- (၂) သြဃမမည်သော တရားများ။

၃၃ (၂)။ သြဃနိယဒုက္ခ

- (၁) သြဃတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။
- (၂) သြဃတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။

၃၄ (၃)။ သြဃသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

- (၁) သြဃနှင့် ယှဉ်သော တရားများ။
- (၂) သြဃနှင့် မယှဉ်သော တရားများ။

၃၅ (၄)။ သြဃ သြဃနိယဒုက္ခ

- (၁) သြဃလည်းမည် သြဃတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားများ။
- (၂) သြဃတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ သြဃမမည်သော တရားများ။

၃၆ (၅)။ သြဃ သြဃသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

- (၁) သြဃလည်းမည် သြဃနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။
- (၂) သြဃနှင့်သာ ယှဉ်၍ သြဃမမည်သော တရားများ။

၃၇ (၆)။ သြဃဝိပ္ပယုတ္တသြဃနိယဒုက္ခ

- (၁) သြဃနှင့် မယှဉ်သော်လည်း သြဃတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။
- (၂) သြဃနှင့်လည်း မယှဉ်၊ သြဃတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။

သြဃဂေါတ္ထက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - ယောကဂေါတ္တက

၃၈ (၁)။ ယောဂဒုက္ခ

- (၁) ယောဂမည်သော တရားများ။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်စေတတ်သော တရားများ)။ (၁၁၅၇၊ ၁၅၀၂)။
- (၂) ယောဂမမည်သော တရားများ။

၃၉ (၂)။ ယောဂနိယဒုက္ခ

- (၁) ယောဂတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။
- (၂) ယောဂတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။

၄၀ (၃)။ ယောဂသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

- (၁) ယောဂနှင့် ယှဉ်သော တရားများ။
- (၂) ယောဂနှင့် မယှဉ်သော တရားများ။

၄၁ (၄)။ ယောဂ ယောဂနိယဒုက္ခ

- (၁) ယောဂလည်းမည် ယောဂတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားများ။
- (၂) ယောဂတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ယောဂမမည်သော တရားများ။

၄၂ (၅)။ ယောဂ ယောဂသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

- (၁) ယောဂလည်းမည် ယောဂနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။
- (၂) ယောဂနှင့်သာ ယှဉ်၍ ယောဂမမည်သော တရားများ။

၄၃ (၆)။ ယောဂဝိပ္ပယုတ္တယောဂနိယဒုက္ခ

- (၁) ယောဂနှင့် မယှဉ်သော်လည်း ယောဂတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။
- (၂) ယောဂနှင့်လည်း မယှဉ်၊ ယောဂတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။

ယောဂဂေါတ္တက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၈ - နိဝရဏဂေါတ္ထက

၄၄ (၁)။ နိဝရဏဒုတ်

(၁) နိဝရဏမည်သော တရားများ။ (ဈာန် မဂ် ဖိုလ်တို့ကို ပိတ်ပင်တတ်သော တရားများ)။ (၁၁၅၈၊ ၁၅၀၃)။

(၂) နိဝရဏမမည်သော တရားများ။ (၁၁၆၉၊ ၁၅၀၄)။

၄၅ (၂)။ နိဝရဏနိယဒုတ်

(၁) နိဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၇၀၊ ၁၅၀၅)။

(၂) နိဝရဏတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၇၁၊ ၁၅၀၆)။

၄၆ (၃)။ နိဝရဏသမ္ပယုတ္တဒုတ်

(၁) နိဝရဏနှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၇၂၊ ၁၅၀၇)။

(၂) နိဝရဏနှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၇၃၊ ၁၅၀၈)။

၄၇ (၄)။ နိဝရဏ နိဝရဏနိယဒုတ်

(၁) နိဝရဏလည်းမည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၇၄၊ ၁၅၀၉)။

(၂) နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ နိဝရဏမမည်သော တရားများ။ (၁၁၇၅၊ ၁၅၁၀)။

၄၈ (၅)။ နိဝရဏ နိဝရဏသမ္ပယုတ္တဒုတ်

(၁) နိဝရဏလည်းမည် နိဝရဏနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၇၆၊ ၁၅၁၁)။

(၂) နိဝရဏနှင့်သာ ယှဉ်၍ နိဝရဏမမည်သော တရားများ။ (၁၁၇၇၊ ၁၅၁၂)။

၄၉ (၆)။ နိဝရဏဝိပ္ပယုတ္တနိဝရဏနိယဒုတ်

(၁) နိဝရဏနှင့် မယှဉ်သော်လည်း နိဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၇၈၊ ၁၅၁၃)။

(၂) နိဝရဏနှင့်လည်း မယှဉ်၊ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၇၉၊ ၁၅၁၄)။

နိဝရဏဂေါတ္ထက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - ပရာမာသဂေါတ္တက

၅၀ (၁)။ ပရာမာသဒုက္ခ

(၁) ပရာမာသမည်သော တရားများ။ (မမြဲသည်ကို မြဲ၏ဟု မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော တရားများ)။ (၁၁၈၀၊ ၁၅၁၅)။

(၂) ပရာမာသ မမည်သော တရားများ။ (၁၁၈၂၊ ၁၅၁၆)။

၅၁ (၂)။ ပရာမဋ္ဌဒုက္ခ

(၁) ပရာမာသ၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၈၃၊ ၁၅၁၇)။

(၂) ပရာမာသ၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၈၄၊ ၁၅၁၈)။

၅၂ (၃)။ ပရာမာသသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) ပရာမာသနှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၈၅၊ ၁၅၁၉)။

(၂) ပရာမာသနှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၈၆၊ ၁၅၂၀)။

၅၃ (၄)။ ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌဒုက္ခ

(၁) ပရာမာသလည်းမည် ပရာမာသ၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၈၇၊ ၁၅၂၁)။

(၂) ပရာမာသ၏ အာရုံဖြစ်သော်လည်း ပရာမာသမမည်သော တရားများ။ (၁၁၈၈၊ ၁၅၂၂)။

၅၄ (၅)။ ပရာမာသဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌဒုက္ခ

(၁) ပရာမာသနှင့် မယှဉ်သော်လည်း ပရာမာသ၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၈၉၊ ၁၅၂၃)။

(၂) ပရာမာသနှင့်လည်း မယှဉ်၊ ပရာမာသ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၁၉၀၊ ၁၅၂၄)။

ပရာမာသဂေါတ္တက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - မဟန္တရဒ္ဓကံ

၅၅ (၁)။ သာရမ္မဏဒုက္ခံ

(၁) အာရုံပြုခြင်းရှိသော တရားများ။ (၁၁၉၁၊ ၁၅၂၅)။

(၂) အာရုံပြုခြင်းမရှိသော တရားများ။ (၁၁၉၂၊ ၁၅၂၆)။

၅၆ (၂)။ စိတ္တဒုက္ခံ

(၁) စိတ်မည်သော တရားများ။ (အာရုံကို ယူသောအားဖြင့် သိတတ်သော တရားများ)။ (၁၁၉၃၊ ၁၅၂၇)။

(၂) စိတ်မမည်သော တရားများ။ (၁၁၉၄၊ ၁၅၂၈)။

၅၇ (၃)။ စေတသိက္ခဒုက္ခံ

(၁) စေတသိက္ခမည်သော တရားများ။ (၁၁၉၅၊ ၁၅၂၉)။

(၂) စေတသိက္ခမမည်သော တရားများ။ (၁၁၉၆၊ ၁၅၃၀)။

၅၈ (၄)။ စိတ္တသမ္ပယုတ္တဒုက္ခံ

(၁) စိတ်နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၉၇၊ ၁၅၃၁)။

(၂) စိတ်နှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၁၉၈၊ ၁၅၃၂)။

၅၉ (၅)။ စိတ္တသံသဋ္ဌဒုက္ခံ

(၁) စိတ်နှင့် ရောနှောသော တရားများ။ (၁၁၉၉၊ ၁၅၃၃)။

(၂) စိတ်နှင့် မရောနှောသော တရားများ။ (၁၂၀၀၊ ၁၅၃၄)။

၆၀ (၆)။ စိတ္တသမုဋ္ဌာနဒုက္ခံ

(၁) စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသောတရားများ။ (စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော တရားများ)။ (၁၂၀၁၊ ၁၅၃၅)။

(၂) စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်း မရှိသော တရားများ။ (၁၂၀၂၊ ၁၅၃၆)။

၆၁ (၇)။ စိတ္တသဟဘူဒုက္ခံ

(၁) စိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၀၃၊ ၁၅၃၇)။

(၂) စိတ်နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၀၄၊ ၁၅၃၈)။

၆၂ (၈)။ စိတ္တာနုပရိဝတ္တိဒုက္ခံ

(၁) စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်သော တရားများ။ (စေတသိက္ခနှင့် ဝိညတ်များ)။ (၁၂၀၅၊ ၁၅၃၉)။

(၂) စိတ်သို့ အစဉ်မလိုက်သော တရားများ။ (၁၂၀၆၊ ၁၅၄၀)။

၆၃ (၉)။ စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနဒုတိယ

(၁) စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိသော တရားများ။ (စေတသိက်တရားများ)။ (၁၂၀၇၊ ၁၅၄၁)။

(၂) စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိသော တရားများ။ (၁၂၀၈၊ ၁၅၄၂)။

၆၄ (၁၀)။ စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘုဒုတိယ

(၁) စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ၊ စိတ်နှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (စေတသိက်တရားများ)။ (၁၂၀၉၊ ၁၅၄၃)။

(၂) စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ၊ စိတ်နှင့်လည်းတကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၁၀၊ ၁၅၄၄)။

၆၅ (၁၁)။ စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိဒုတိယ

(၁) စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ၊ စိတ်သို့လည်း အစဉ်လိုက်သော တရားများ။ (စေတသိက်တရားများ)။ (၁၂၁၁၊ ၁၅၄၅)။

(၂) စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ၊ စိတ်သို့လည်း အစဉ်မလိုက်သော တရားများ။ (၁၂၁၂၊ ၁၅၄၆)။

၆၆ (၁၂)။ အဇ္ဈတ္တိကဒုတိယ

(၁) အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၁၃၊ ၁၅၄၇)။

(၂) အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၁၄၊ ၁၅၄၈)။

၆၇ (၁၃)။ ဥပါဒါဒုတိယ

(၁) မှီ၍ ဖြစ်တတ်သော တရားများ။ (၁၂၁၅၊ ၁၅၄၉)။

(၂) မမှီမူ၍ ဖြစ်တတ်သော တရားများ။ (၁၂၁၆၊ ၁၅၅၀)။

၆၈ (၁၄)။ ဥပါဒိက္ကဒုတိယ

(၁) (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော တရားများ။ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိဟူသော ‘ဥပါဒါန်’ ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုး ဖြစ်သော လောကီဝိပါက်စိတ်၊ စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တရားများ)။ (၁၂၁၇၊ ၁၅၅၁)။

(၂) (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော တရားများ။ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိဟူသော ‘ဥပါဒါန်’ ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုး မဟုတ်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ ဖိုလ်၊ ကြိယာတို့နှင့် တိဇရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်တရားများ)။ (၁၂၁၈၊ ၁၅၅၂)။

မဟန္တရဒုတိယ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - ဥပါဒါနဂေါတ္တက

၆၉ (၁)။ ဥပါဒါနဒုတ်

(၁) ဥပါဒါန်မည်သော တရားများ။ (ပြင်းစွာ စွဲလမ်းတတ်သော တရားများ)။ (၁၂၁၉၊ ၁၅၅၃)။

(၂) ဥပါဒါန်မမည်သော တရားများ။ (ပြင်းစွာ မစွဲလမ်းတတ်သော တရားများ)။ (၁၂၂၄၊ ၁၅၅၄)။

၇၀ (၂)။ ဥပါဒါနိယဒုတ်

(၁) ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွားဖြစ်သော လောကီတရားများ)။

(၁၂၂၅၊ ၁၅၅၅)။

(၂) ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော တရားများ။ (ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား မဖြစ်သော လောကုတ္တရာ တရားများ)။ (၁၂၂၆၊ ၁၅၅၆)။

၇၁ (၃)။ ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တဒုတ်

(၁) ဥပါဒါနတို့နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၂၂၇၊ ၁၅၅၇)။

(၂) ဥပါဒါနတို့နှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၂၂၈၊ ၁၅၅၈)။

၇၂ (၄)။ ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယဒုတ်

(၁) ဥပါဒါန်လည်းမည် ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၂၉၊ ၁၅၅၉)။

(၂) ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်မမည်သော တရားများ။ (၁၂၃၀၊ ၁၅၆၀)။

၇၃ (၅)။ ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တဒုတ်

(၁) ဥပါဒါန်လည်းမည် ဥပါဒါန်နှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၂၃၁၊ ၁၅၆၁)။

(၂) ဥပါဒါန်နှင့်သာ ယှဉ်၍ ဥပါဒါန်မမည်သော တရားများ။ (၁၂၃၂၊ ၁၅၆၂)။

၇၄ (၆)။ ဥပါဒါနဝိပ္ပယုတ္တဥပါဒါနိယဒုတ်

(၁) ဥပါဒါန်နှင့် မယှဉ်သော်လည်း ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၃၃၊ ၁၅၆၃)။

(၂) ဥပါဒါန်နှင့်လည်းမယှဉ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၃၄၊ ၁၅၆၄)။

ဥပါဒါနဂေါတ္တက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၁၂ - ကိလေသဂေါဇ္ဈက

၇၅ (၁)။ ကိလေသဒုက္ခ

(၁) ကိလေသမည်သော တရားများ။ (ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော တရားများ)။ (၁၂၃၅၊ ၁၅၆၅)။

(၂) ကိလေသ မမည်သော တရားများ။ (၁၂၄၆၊ ၁၅၆၆)။

၇၆ (၂)။ သံကိလေသိကဒုက္ခ

(၁) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသတို့ကို ရခြင်းငှါ ထိုက်တန်သော တရားများ။ (ကိလေသတို့၏ အာရုံဖြစ်သော တရားများ)။ (၁၂၄၇၊ ၁၅၆၇)။

(၂) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသတို့ကို ရခြင်းငှါ မထိုက်သော တရားများ။ (၁၂၄၈၊ ၁၅၆၈)။

၇၇ (၃)။ သံကိလိဋ္ဌဒုက္ခ

(၁) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ်သော တရားများ။ (ကိလေသတရားတို့၏ လွှမ်းမိုးဖိစီး ပူးဝင်နှိပ်စက်မှုကို ခံရသော အကုသိုလ်တရားများ)။ (၁၂၄၉၊ ၁၅၆၉)။

(၂) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသတို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ်သော တရားများ။ (ကိလေသတရားတို့၏ လွှမ်းမိုးဖိစီး ပူးဝင်နှိပ်စက်မှုကို မခံရသော တရားများ)။ (၁၂၅၀၊ ၁၅၇၀)။

၇၈ (၄)။ ကိလေသသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) ကိလေသတို့နှင့် ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၂၅၁၊ ၁၅၇၁)။

(၂) ကိလေသတို့နှင့် မယှဉ်သော တရားများ။ (၁၂၅၂၊ ၁၅၇၂)။

၇၉ (၅)။ ကိလေသ သံကိလေသိကဒုက္ခ

(၁) ကိလေသလည်းမည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသကို (ရခြင်းငှါ) လည်း ထိုက်သော တရားများ။ (ကိလေသလည်းမည်၍ ကိလေသ၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားများ)။ (၁၂၅၃၊ ၁၅၇၃)။

(၂) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်၍ ကိလေသ မမည်သော တရားများ။ (၁၂၅၄၊ ၁၅၇၄)။

၈၀ (၆)။ ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌဒုက္ခ

(၁) ကိလေသလည်းမည်၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသတို့သည် ပူပန်စေအပ်နှိပ် စက် အပ်သည်လည်း ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၅၅၊ ၁၅၇၅)။

(၂) ပူပန်စေတတ်၊ နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ်သည်သာ ဖြစ်၍ ကိလေသမမည်သော တရားများ။ (၁၂၅၆၊ ၁၅၇၆)။

၈၁ (၇)။ ကိလေသ ကိလေသသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

(၁) ကိလေသလည်းမည်၍ ကိလေသနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ။ (၁၂၅၇၊ ၁၅၇၇)။

(၂) ကိလေသနှင့်သာ ယှဉ်၍ ကိလေသမမည်သော တရားများ။ (၁၂၅၈၊ ၁၅၇၈)။

၈၂ (၈)။ ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိကဒုက္ခ

(၁) ကိလေသတရားတို့နှင့် မယှဉ်သော်လည်း ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်သော တရားများ။ (၁၂၅၉၊ ၁၅၇၉)။

(၂) ကိလေသတရားတို့နှင့်လည်း မယှဉ်၊ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသကို (ရခြင်းငှါ) လည်း မထိုက်သော တရားများ။ (၁၂၆၀၊ ၁၅၈၀)။

ကိလေသဂေါဗ္ဗက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - ပိဋိဒုတ်

၈၃ (၁)။ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဒုတ်

(၁) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားများ။ (၁၂၆၁၊ ၁၅၈၁)။

(၂) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်သော တရားများ။ (၁၂၆၅၊ ၁၅၈၂)။

၈၄ (၂)။ ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဒုတ်

(၁) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော တရားများ။ (၁၂၆၆၊ ၁၅၈၃)။

(၂) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော တရားများ။ (၁၂၇၇၊ ၁၅၈၄)။

၈၅ (၃)။ ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဒုတ်

(၁) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော တရားများ။ (၁၂၆၈၊ ၁၅၈၅)။

(၂) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ မရှိသော တရားများ။ (၁၂၇၂၊ ၁၅၈၆)။

၈၆ (၄)။ ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဒုက်

(၁) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော တရားများ။ (၁၂၇၃၊ ၁၅၈၇)။

(၂) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ မရှိသော တရားများ။ (၁၂၇၄၊ ၁၅၈၈)။

၈၇ (၅)။ သဝိတက္ကဒုက်

(၁) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၇၅၊ ၁၅၈၉)။

(၂) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၇၆၊ ၁၅၉၀)။

၈၈ (၆)။ သဝိစာရဒုက်

(၁) သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၇၇၊ ၁၅၉၁)။

(၂) သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၇၈၊ ၁၅၉၂)။

၈၉ (၇)။ သပိတိကဒုက်

(၁) နှစ်သက်မှု ‘ပိတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (နှစ်သက်မှု ‘ပိတိ’ ရှိသော တရားများ)။ (၁၂၇၉၊ ၁၅၉၃)။

(၂) နှစ်သက်မှု ‘ပိတိ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (နှစ်သက်မှု ‘ပိတိ’ မရှိသော တရားများ)။ (၁၂၈၀၊ ၁၅၉၄)။

၉၀ (၈)။ ပီတိသဟဂတဒုက်

(၁) နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၈၁၊ ၁၅၉၅)။

(၂) နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၈၂၊ ၁၅၉၆)။

၉၁ (၉)။ သုခသဟဂတဒုက်

(၁) ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၈၃၊ ၁၅၉၇)။

(၂) ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၈၄၊ ၁၅၉၈)။

၉၂ (၁၀)။ ဥပေက္ခာသဟဂတဒုက်

(၁) အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၈၅၊ ၁၅၉၉)။

(၂) အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၈၆၊ ၁၆၀၀)။

၉၃ (၁၁)။ ကာမာဝစရဒုက်

(၁) ကာမဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ တရားများ။ (၁၂၈၇၊ ၁၆၀၁)။

(၂) ကာမဘုံ၌ သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န ကာမာဝစရ’ တရားများ။ (၁၂၈၈၊ ၁၆၀၂)။

၉၄ (၁၂)။ ရူပါဝစရဒုက်

- (၁) ရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ တရားများ။ (၁၂၈၉၊ ၁၆၀၃)။
- (၂) ရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န ရူပါဝစရ’ တရားများ။ (၁၂၉၀၊ ၁၆၀၄)။

၉၅ (၁၃)။ အရူပါဝစရဒုက်

- (၁) အရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ တရားများ။ (၁၂၉၁၊ ၁၆၀၅)။
- (၂) အရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န အရူပါဝစရ’ တရားများ။ (၁၂၉၂၊ ၁၆၀၆)။

၉၆ (၁၄)။ ပရိယာပနဒုက်

- (၁) ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျိုးဝင်သော တရားများ။ (၁၂၉၃၊ ၁၆၀၇)။
- (၂) ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျိုးမဝင်သော တရားများ။ (၁၂၉၄၊ ၁၆၀၈)။

၉၇ (၁၅)။ နိယျာနိကဒုက်

- (၁) ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၂၉၅၊ ၁၆၀၉)။
- (၂) ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်းမဟုတ်သော တရားများ။ (၁၂၉၆၊ ၁၆၁၀)။

၉၈ (၁၆)။ နိယတဒုက်

- (၁) စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးမြဲသော တရားများ။ (၁၂၉၇၊ ၁၆၁၁)။
- (၂) စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေး မမြဲသော တရားများ။ (၁၂၉၈၊ ၁၆၁၂)။

၉၉ (၁၇)။ သဥတ္တရဒုက်

- (၁) မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သော တရားရှိသော ‘လောကီ’ တရားများ။ (၁၂၉၉၊ ၁၆၁၃)။
- (၂) မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သော တရားမရှိသော ‘လောကုတ္တရာ’ တရားများ။ (၁၃၀၀၊ ၁၆၁၄)။

၁၀၀ (၁၈)။ သရဏဒုက်

- (၁) ဝိကြေးကြောင်း ‘ရာဂ’ စသည်ရှိသော တရားများ။ (၁၃၀၁၊ ၁၆၁၅)။
- (၂) ဝိကြေးကြောင်း ‘ရာဂ’ စသည်မရှိသော တရားများ။ (၁၃၀၂၊ ၁၆၁၆)။

ပိဋ္ဌိဒုက် ပြီးပြီ။

ဒုကမာတိကာ ပြီးပြီ။

အဘိဓမ္မမာတိကာ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုတ္တန္တိက ဒုကမာတိကာ

၁၀၁ (၁)။ ဝိဇ္ဇာဘာဂီဒုတိယ

(၁) ဝိဇ္ဇာရှစ်ပါးသို့ ဆည်းကပ်တတ်သော တရားများ၊ တစ်နည်း - ဝိဇ္ဇာရှစ်ပါးအဖို့ အစု၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၃၀၃)။

(၂) အဝိဇ္ဇာသို့ ဆည်းကပ်တတ်သော တရားများ၊ တစ်နည်း - အဝိဇ္ဇာအဖို့အစု၌ ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၃၀၄)။

၁၀၂ (၂)။ ဝိဇ္ဇူပမဒုတိယ

(၁) လျှပ်စစ်နှင့် တူသော တရားများ။ (၁၃၀၅)။

(၂) မိုးကြိုးစက်နှင့် တူသော တရားများ။ (၁၃၀၆)။

၁၀၃ (၃)။ ဗာလဒုတိယ

(၁) လူမိုက်ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရားများ။ (၁၃၀၇)။

(၂) လူလိမ္မာဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရားများ။ (၁၃၀၈)။

၁၀၄ (၄)။ ကဏှဒုတိယ

(၁) မည်းညစ်သော တရားများ။ (လူဆင်းရဲဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရားများ)။ (၁၃၀၉)။

(၂) ဖြူစင်သော တရားများ။ (လူချမ်းသာ၊ လူဘုန်းကြီးဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရားများ)။ (၁၃၁၀)။

၁၀၅ (၅)။ တပနီယဒုတိယ

(၁) ပူလောင်စေတတ်သော တရားများ။ (၁၃၁၁)။

(၂) မပူလောင်စေတတ်သော တရားများ။ (၁၃၁၂)။

၁၀၆ (၆)။ အဓိဝစနဒုတိယ

(၁) အမည်ပညတ်ဖြစ်သော တရားများ။ (၁၃၁၃)။

(၂) အမည်ပညတ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၃၁၄)။

၁၀၇ (၇)။ နိရုတ္တိဒုတိယ

(၁) ထုတ်ဆိုအပ်သော (သဒ္ဒပညတ်) တရားများ။ (၁၃၁၅)။

(၂) ထုတ်၍ ဆိုခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၃၁၆)။

၁၀၈ (၈)။ ပညတ္တိဒုတိယ

(၁) အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော တရားများ။ (၁၃၁၇)။

(၂) အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော တရားတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော တရားများ။ (၁၃၁၈)။

၁၀၉ (၉)။ နာမရူပဒုတ်

(၁) နာမ်တရား။ (အာရုံသို့ ညွတ်တတ်, ညွတ်စေတတ်သော တရား)။ (၁၃၁၆)။

(၂) ရုပ်တရား။ (ဖောက်ပြန်တတ်သော တရား)။ (၁၃၁၇)။

၁၁၀ (၁၀)။ အဝိဇ္ဇာဒုတ်

(၁) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ တရား။ (အမှန်ကို ဖုံးလွှမ်းသော သိသင့်သည်ကို မသိ, မသိသင့်သည်ကို သိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ တရား)။ (၁၃၁၈)။

(၂) ဘဝကို တပ်မက်တောင့်တမှု ‘ဘဝတဏှာ’ တရား။ (၁၃၁၉)။

၁၁၁ (၁၁)။ ဘဝဒိဋ္ဌိဒုတ်

(၁) ဘဝမြဲခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော အယူ။ (၁၃၂၀)။

(၂) ဘဝပြတ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော အယူ။ (၁၃၂၁)။

၁၁၂ (၁၂)။ သဿတဒိဋ္ဌိဒုတ်

(၁) (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) မြဲ၏ဟု ဖြစ်သော အယူ။ (၁၃၂၂)။

(၂) (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) ပြတ်စဲလတ္တံ့ဟု ဖြစ်သော အယူ။ (၁၃၂၃)။

၁၁၃ (၁၃)။ အန္တဝါဒိဋ္ဌိဒုတ်

(၁) (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) အဆုံး အပိုင်းအခြား ရှိ၏ဟု ဖြစ်သော အယူ။ (၁၃၂၄)။

(၂) (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) အဆုံး အပိုင်းအခြား မရှိဟု ဖြစ်သော အယူ။ (၁၃၂၅)။

၁၁၄ (၁၄)။ ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိဒုတ်

(၁) ရှေ့အဖို့သို့ အစဉ်လိုက်သော မှားသောအယူ။ (၁၃၂၆)။

(၂) နောက်အဖို့သို့ အစဉ်လိုက်သော မှားသောအယူ။ (၁၃၂၇)။

၁၁၅ (၁၅)။ အဟိရိကဒုတ်

(၁) မကောင်းမှုမှ မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ တရား။ (၁၃၂၈)။

(၂) မကောင်းမှုမှ မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ တရား။ (၁၃၂၉)။

၁၁၆ (၁၆)။ ဟိရိဒုတ်

(၁) မကောင်းမှုမှ ရှက်မှု ‘ဟိရိ’ တရား။ (၁၃၃၀)။

(၂) မကောင်းမှုမှ ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ တရား။ (၁၃၃၁)။

၁၁၇ (၁၇)။ ဒေါဝစသတဒုတ်

(၁) ဆိုဆုံးမခက်သောသူ၏ အဖြစ်။ (ဆိုဆုံးမခက်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၂)။

(၂) မကောင်းသော မိတ်ဆွေရှိသောသူ၏ အဖြစ်။ (မိတ်ဆွေဆိုး၊ မိတ်ဆွေယုတ် ရှိသောသူဖြစ်အောင်ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၃)။

၁၁၈ (၁၈)။ သောဝစသတဒုတ်

(၁) ဆိုဆုံးမလွယ်သောသူ၏ အဖြစ်။ (ဆိုဆုံးမလွယ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၄)။

(၂) ကောင်းသော မိတ်ဆွေရှိသော သူ၏အဖြစ်။ (အဆွေခင်ပွန်းကောင်း ရှိသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၅)။

၁၁၉ (၁၉)။ အာပတ္တိကုသလတာဒုတ်

(၁) အာပတ်တို့၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (အာပတ်တို့၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၆)။

(၂) အာပတ်မှ ထခြင်း၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (အာပတ်မှ လွတ်ခြင်း၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၇)။

၁၂၀ (၂၀)။ သမာပတ္တိကုသလတာဒုတ်

(၁) သမာပတ် (ဝင်စားမှု) ၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (သမာပတ်ဝင်စားမှုကို ခွဲခြမ်း၍ သိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၈)။

(၂) သမာပတ်မှ ထမှု၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (သမာပတ်မှ ထမှုကို ခွဲခြား၍ သိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၃၉)။

၁၂၁ (၂၁)။ ဓာတုကုသလတာဒုတ်

(၁) သဘာဝဓာတ်၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (ဓာတ်၁၈-ပါး၌ တတ်သိ လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၀)။

(၂) ထိုသဘာဝ (ဓာတ်) တို့ကို နှလုံးသွင်းမှု၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (ဓာတ်၁၈-ပါးတို့ကို နှလုံးသွင်းမှု၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၁)။

၁၂၂ (၂၂)။ အာယတနကုသလတာဒုတ်

(၁) အာယတန၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (အာယတန၁၂-ပါး၌ တတ်သိလိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၂)။

(၂) ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ တတ်သိ လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၃)။

၁၂၃ (၂၃)။ ဌာနကုသလတာဒုတ်

(၁) အကြောင်းဟုတ်သည်၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (အကြောင်းဟုတ်သည်၌ တတ်သိလိမ္မာသော သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၄)။

(၂) အကြောင်းမဟုတ်သည်၌ လိမ္မာသောသူ၏အဖြစ်။ (အကြောင်းမဟုတ်သည်၌ တတ်သိလိမ္မာ သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၅)။

၁၂၄ (၂၄)။ အဇ္ဇဝဒုတ်

(၁) ဖြောင့်မတ်သော သူ၏အဖြစ် ‘အဇ္ဇဝ’။ (ဖြောင့်မတ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၆)။

(၂) နူးညံ့ပြေပြစ်သောသူ၏အဖြစ် ‘မဒ္ဒဝ’။ (နူးညံ့ပြေပြစ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၇)။

၁၂၅ (၂၅)။ ခန္တိဒုတ်

(၁) သည်းခံခြင်းတရား ‘ခန္တိ’ ။ (၁၃၄၈)။

(၂) ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သူ၏အဖြစ် ‘သောရစ္စ’။ (ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၄၉)။

၁၂၆ (၂၆)။ သာဓလျဒုတ်

(၁) နူးညံ့ပြေပြစ်သော စကားရှိသူ၏အဖြစ် ‘သာဓလျ’။ (နူးညံ့ပြေပြစ် ချစ်ဖွယ်စကားကို ဆိုတတ်သူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၅၀)။

(၂) လောကဝတ် အစေ့အစပ်ပြု ခြင်း ‘ပဋိသန္ဓာရ’။ (လောကဝတ် ဖော်ရွေကျေပွန်ခြင်း)။ (၁၃၅၁)။

၁၂၇ (၂၇)။ ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒ္ဒါရတာဒုတ်

(၁) ဣန္ဒြေတို့၌ မစောင့်ရှောက်သော တံခါးပေါက် ရှိသူ၏အဖြစ်။ (မျက်စိစသော ဣန္ဒြေကို မစောင့် ထိန်းတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၅၂)။

(၂) ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို မသိတတ်သောသူ၏အဖြစ်။ (စားဖွယ်ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည် ကို မသိတတ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၅၃)။

၁၂၈ (၂၈)။ ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒ္ဒါရတာဒုတ်

(၁) ဣန္ဒြေတို့၌ စောင့်ရှောက်သော တံခါးပေါက် ရှိသောသူ၏အဖြစ်။ (မျက်စိစသော ဣန္ဒြေကို စောင့်ထိန်းတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၅၄)။

(၂) ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိတတ်သော သူ၏အဖြစ်။ (စားဖွယ်ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည် ကို သိတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၅၅)။

၁၂၉ (၂၉)။ မုဋ္ဌသစ္စဒုတ်

(၁) မေ့လျော့သော သတိရှိသောသူ၏အဖြစ် ‘မုဋ္ဌသစ္စ’။ (သတိမေ့သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။

(၁၃၅၆)။

(၂) ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသောသူ၏ အဖြစ် ‘အသမ္မဇဉ်’ (ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၅၇)။

၁၃၀ (၃၀)။ သတိဒုတ်

(၁) အောက်မေ့တတ်သော ‘သတိ’ တရား။ (၁၃၅၈)။

(၂) ဆင်ခြင်စဉ်းစားတတ်သော ‘သမ္မဇဉ်’ တရား။ (၁၃၅၉)။

၁၃၁ (၃၁)။ ပဋိသင်္ခါနုဗလဒုတ်

(၁) မတုန်မလှုပ်သော ဆင်ခြင်ခြင်း ‘ပဋိသင်္ခါနုဗလ’။ (၁၃၆၀)။

(၂) မတုန်မလှုပ်သော ပွားများခြင်း ဘာဝနာဗလ’။ (၁၃၆၁)။

၁၃၂ (၃၂)။ သမထဒုတ်

(၁) (ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်တရားတို့ကို) ငြိမ်သက်စေတတ်သော ‘သမထ’ တရား။ (၁၃၆၂)။

(၂) အနိစ္စအစရှိသော အထူးထူးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ရှုမြင်တတ်သော ‘ဝိပဿနာ’ တရား။ (၁၃၆၃)။

၁၃၃ (၃၃)။ သမထနိမိတ္တဒုတ်

(၁) ငြိမ်သက်စေမှု ‘သမထ’ ၏ အကြောင်းတရား။ (၁၃၆၄)။

(၂) သမ္ပယုတ္တတရားတို့ကို ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၏ အကြောင်းတရား။ (၁၃၆၅)။

၁၃၄ (၃၄)။ ပဂ္ဂါဟဒုတ်

(၁) သမ္ပယုတ္တတရားတို့ကို ချီးမြှောက်မှု ‘ဝီရိယ’။ (၁၃၆၆)။

(၂) မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’။ (၁၃၆၇)။

၁၃၅ (၃၅)။ သီလဝိပတ္တိဒုတ်

(၁) အကျင့်သီလ ပျက်စီးခြင်း ‘သီလဝိပတ္တိ’။ (၁၃၆၈)။

(၂) အယူပျက်စီးခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ’။ (၁၃၆၉)။

၁၃၆ (၃၆)။ သီလသမ္ပဒါဒုတ်

(၁) အကျင့်သီလ ပြည့်စုံခြင်း ‘သီလသမ္ပဒါ’။ (၁၃၇၀)။

(၂) အယူ ပြည့်စုံခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ’။ (၁၃၇၁)။

၁၃၇ (၃၇)။ သီလဝိသုဒ္ဓိဒုတ်

(၁) အကျင့်သီလ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း ‘သီလဝိသုဒ္ဓိ’။ (၁၃၇၂)။

(၂) အယူ၏ စင်ကြယ်ခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ’။ (၁၃၇၃)။

၁၃၈ (၃၈)။ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိခေါပနဒုတ်

(၁) အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း။ (၁၃၇၄)။

(၂) အထူးစင်ကြယ်သော အယူအားလျော်သော လုံ့လ။ (၁၃၇၅)။

၁၃၉ (၃၉)။ သံဝေဂဒုတ်

(၁) ထိတ်လန့်ဖွယ်အကြောင်းတို့၌ ထိတ်လန့်ခြင်း။ (၁၃၇၆)။

(၂) ထိတ်လန့်သူ၏ သင့်လျော်သောအားဖြင့် လုံ့လပြုခြင်း။ (၁၃၇၇)။

၁၄၀ (၄၀)။ အသန္တုတ္တိတာဒုတ်

(၁) ကုသိုလ်တရားတို့၌ မရောင့်ရဲ (မတင်းတိမ်) နိုင်သူ၏အဖြစ်။ (ကုသိုလ်တရားတို့၌ မရောင့်ရဲနိုင်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား)။ (၁၃၇၈)။

(၂) လုံ့လပြုခြင်း ‘ဝီရိယ’ ၌ မဆုတ်မနစ်သူ၏အဖြစ်။ (ကုသိုလ် တရားပွားများ အားထုတ်ခြင်း၌ မဆုတ်နစ်သောသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား)။ (၁၃၇၉)။

၁၄၁ (၄၁)။ ဝိဇ္ဇာဝိမုတ္တိဒုတ်

(၁) ဖောက်ထွင်းသိမှု ‘ဝိဇ္ဇာ’။ (၁၃၈၀)။

(၂) လွတ်မြောက်မှု ‘ဝိမုတ္တိ’။ (၁၃၈၁)။

၁၄၂ (၄၂)။ ခယေညဏဒုတ်

(၁) ကိလေသာ ကုန်ခန်းခြင်းကို ပြုတတ်သော (မဂ်) ဉာဏ်။ (၁၃၈၂)။

(၂) ကိလေသာ တစ်ဖန် မဖြစ်ပေါ်စေတတ်သော (ဖိုလ်) ဉာဏ်။ (ကိလေသာကို တစ်ဖန် မဖြစ်ပေါ်စေသော မဂ်၏ အဆုံး၌ ဖြစ်သည့် ဖိုလ်ဉာဏ်)။ (၁၃၈၃)။

သုတ္တန္တိက ဒုကမာတိကာ ပြီးပြီ။

မာတိကာ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ

စိတ်, စေတသိက်ပိုင်း

(က) ကုသလပဒဘာဇနီ (ကုသိုလ်တရားစုကို ဝေဖန်ခြင်း)

(ခ) ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ (တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း)

ဥဒ္ဓေသဝါရ (အကျဉ်းအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း)

ကာမဝစရကုသိုလ် ပဌမစိတ်

၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

(အကြောင်းညီညွတ်သော) အကြင်အခါ၌ သောမနဿ ဝေဒနာနှင့်တကွဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော ကာမဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်း

(အကြောင်းညီညွတ်သော) ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတနာမှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရစိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည်ဖြစ်၏။ မတုန် မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် မကောင်းမှုမှ ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် မကောင်းမှုမှ ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ မဖျက်ဆီးမှု မပျက်စီးစေလိုမှု ‘အဒေါသ’ သည် ဖြစ်၏။ အမှန်တရား၌ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ သူတစ်ပါး ဥစ္စာ၌ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျက်စီးစေလိုမှု ‘အဗျာပါဒ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ မကောင်းမှုမှ ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ သည် ဖြစ်၏။ မကောင်းမှုမှ ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (စေတသိက်ခန္ဓာ သုံးပါးအပေါင်း)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (စေတသိက်ခန္ဓာ သုံးပါးအပေါင်း) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏

လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟူတာ’ သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (စေတသိက်ခန္ဓာသုံးပါးအပေါင်း) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (စေတသိက်ခန္ဓာ သုံးပါး အပေါင်း) ၏ ခုံကျန်းမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ခုံကျန်းမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (စေတသိက်ခန္ဓာ သုံးပါးအပေါင်း) ၏ လေ့ကျင့်မှု ‘ကာယပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ် ၏ လေ့ကျင့်မှု ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ ကိုယ် (စေတသိက်ခန္ဓာ သုံးပါးအပေါင်း) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္ပဇည’ သည် ဖြစ်၏။ ဆန့်ကျင်ဘက် တရားတို့ကို ငြိမ်းစေမှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ အထူးထူးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ သည် ဖြစ် ၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကာမာဝစရကုသလပဒဘာဇနီ

(ကာမာဝစရကုသိုလ်တရားစုကို ဝေဖန်ခြင်း)

ဖဿ၏ သဘော

၂။ (အကြောင်းညီညွတ်သော) ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ (အကြောင်းညီညွတ်သော) ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်း သဘော ‘ဖဿ’၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ ‘ဖူသနာ’၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ ‘သမ္ပုသနာ’၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏အဖြစ် ‘သမ္ပုသိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏သဘော

၃။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုသာယာဖွယ် ချမ်းသာအား လျောက်ပတ်သော ‘တဇ္ဇာ’ ၊ အထူးသိမှုသဘော ‘မနော ဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိခြင်းကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု ‘စေတသိကံသာတံ’ ၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု ‘စေတသိကံ သုခံ’ ၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှု ကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု ချမ်းသာကို ခံစားမှု ‘စေတောသမ္ပဿဇံ သာတံ သုခံ ဝေဒယိတံ’ ၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ရှိ၏။ ထို အခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၄။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျောက်ပတ်သော ‘တဇ္ဇာ’ ၊ အထူးသိမှုသဘော ‘မနော ဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ ‘သဗ္ဗာနနာ’ ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏အဖြစ် ‘သဗ္ဗာနိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၅။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ အားလျောက် ပတ်သော ‘တဇ္ဇာ’ ၊ အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ (နှိုးဆော်ပုံ) အခြင်းအရာ ‘သဗ္ဗေတနာ’ ၊ စေ့ဆော် (နှိုးဆော်) တတ်သည်၏အဖြစ် ‘စေတယိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၆။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ဆန်းကြယ်သော သဘော ‘စိတ္တ’ ။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော ‘မန’ ၊ သိခြင်းသဘော ‘မာနသ’ ၊ စိတ်နှလုံး ‘ဟဒယ’ ၊ ဖြူစင်သော သဘော ‘ပဏ္ဍရ’ ၊ သိမှုသဘော ‘မန’ ၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိတတ်သော စိတ်အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော ‘တဇ္ဇာ’ ၊ အထူး သိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ဤကား ဖဿပဉ္စမက ရာသီဖြစ်သော ဖဿ, ဝေဒနာ, သညာ, စေတနာ, စိတ် ပေါင်း ၅-ပါး)။

ဝိတက်၏သဘော

၇။ (အကြောင်းညီညွတ်သော) ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်း ‘ဝိတက်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်း သဘော ‘တက္က’၊ အထူးကြံစည်ခြင်း သဘော ‘ဝိတက္က’၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော ‘သင်္ကပ္ပ’၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်း သဘော ‘အပ္ပနာ’၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော ‘ဗျပ္ပနာ’၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘော ‘စေတသော အဘိနိရောပနာ’၊ ကုသိုလ်အဖြစ်သို့ ရောက်သော ချီးကျူးအပ်သော အကြံကို ကြံစည်ခြင်း သဘော ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိစာရ၏ သဘော

၈။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ (အာရုံကို ကောင်းစွာ သိကျွမ်းအောင်) အကြင် သုံးသပ်မှု ‘စာရ’ ၊ အထူးသုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ အဖန်ဖန် သုံးသပ်မှု ‘အနုဝိစာရ’ ၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု ‘ဥပဝိစာရ’ ၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ် မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု ‘စိတ္တဿ အနုသန္ဓနတာ’။ (စိတ်၏ အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေသကဲ့သို့ ဖြစ်သော သဘော ‘အနုပေက္ခနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပီတိ၏ သဘော

၉။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ ထိုအခါ၌ အကြင် နှစ်သက် မှု ‘ပီတိ’၊ ဝမ်းမြောက်မှု ‘ပါမောဇ္ဇ’၊ လွန်စွာ ဝမ်းသာမှု ‘အာမောဒနာ’၊ များစွာဝမ်းသာမှု ‘ပမောဒနာ’၊ ရွှင်လန်းမှု ‘ဟာသ’၊ များစွာ ရွှင်လန်းမှု ‘ပဟာသ’၊ နှစ်သိမ့်မှု ‘ဝိတ္တိ’၊ တက်ကြွမှု ‘ဩဒဂျ’၊ စိတ်၏ နှစ်လိုမှု ‘အတ္တမနတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သုခ၏ သဘော

၁၀။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု ‘စေတသိကံ သာတံ’၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု ‘စေတသိကံ သုခံ’၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု (နှင့်) ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု (နှင့်) ချမ်းသာ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၁၁။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၏ တည်မှု ‘စိတ္တဿဌိတိ’ ၊ ကောင်းစွာ တည်မှု ‘သဏ္ဍိတိ’ ၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု ‘အဝဌိတိ’ ၊ မရွေးရှားမှု ‘အဝိသာဟာရ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ၊ မရွေးရှားသော စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ် (စိတ်မရွေးရှားမှု) ‘အဝိသာဟဋ္ဌ မာနသတာ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ဤကား ဈာနင်္ဂရာသီ၊ ဈာန်အင်္ဂါ အစိတ်အပိုင်း အစုံအလင် ဟောတော်မူပုံ)။

သဒ္ဓိန္ဒြေ၏ သဘော

၁၂။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ ၊ ယုံကြည်ပုံ အခြင်းအရာ ‘သဒ္ဓဟနာ’၊ သက်ဝင်ပုံ အခြင်း အရာ ‘ဩကပ္ပနာ’ ၊ အလွန် ကြည်လင်မှု ‘အဘိပ္ပသာဒ’ ၊ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီရိယိန္ဒြေ၏ သဘော

၁၃။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ ထိုအခါ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု ‘ဝီရိယာရမ္ဘ’၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု ‘နိက္ကမ’၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု ‘ပရက္ကမ’၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (မြင့်သည်ထက် မြင့်အောင် အထက် ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု) ‘ဥယျာမ’၊ လုံ့လစိုက်မှု ‘ဝါယာမ’၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု ‘ဥဿာဟ’၊ အပြင်း အထန် ကြိုးစားမှု ‘ဥဿောဇ္ဇီ’၊ ခိုင်မြဲမှု ‘ထာမ’၊ ဆောင်ထားမှု ‘မိတိ’၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ် ‘အသိထိလ ပရက္ကမတာ’၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒရှိသူ၏အဖြစ် ‘အနိက္ခိတ္တဆန္ဒတာ’၊ မချ အပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ် ‘အနိက္ခိတ္တဓုရတာ’၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု ‘ဓုရသမ္ပဂ္ဂါဟ’၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ ‘အလုပ်’ ဟူသော ရဲရင့်မှု ‘ဝီရိယ’၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန် မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သတိန္ဒြေ၏ သဘော

၁၄။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ၊ အစဉ် အောက်မေ့မှု ‘အနုဿတိ’ ၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု ‘ပဋိဿတိ’ ၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ ‘သရဏတာ’ ၊ ဆောင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ဓာရဏတာ’ ၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု) ‘အပိလာပနတာ’ ၊ မမေ့လျော့မှု ‘အသမ္မု သနတာ’ ၊ ‘သတိ’ ဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမာဓိခြေ၏ သဘော

၁၅။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိခြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေးရှားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေးရှားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေးရှားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိခြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိခြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၁-စိတ္တဿေကဂ္ဂတာကြည့်)

ပညိခြေ၏ သဘော

၁၆။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိခြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ’ ၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော ‘ပဇာနာ’။ (အနိစ္စ စသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဝိစယ’ ၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်း သဘော ‘ပဝိစယ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာမှတ်ခြင်းသဘော ‘သလ္လက္ခဏာ’ ၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော ‘ဥပလက္ခဏာ’ ၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော ‘ပစ္စုပလက္ခဏာ’ ၊ အသိ ဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ် ‘ပဏ္ဍိစ္စ’ ၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် ‘ကောသလ္လ’ ၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ် ‘နေပုည’။ (အနိစ္စစသည်ကို) ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်တတ်သူ) ၏ အဖြစ် ‘ဝေဘဗျာ’။ (အနိစ္စစသည် ကို) ကြံစည်ခြင်း သဘော ‘စိန္တာ’ ၊ နှိုင်းချိန်ခြင်း သဘော ‘ဥပပရိက္ခာ’ ၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော ‘ဘူရီ’ ၊ ကိလေ သာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက် တတ်သော သဘော ‘မေဓာ’ ၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော ‘ပရိဏာယိကာ’ ၊ အထူး ထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော ‘ဝိပဿနာ’ ၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော ‘သမ္ပဇဉ်’ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသော သဘော ‘ပတောဒ’ ၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိခြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) အပြား အားဖြင့် သိမှုလက်နက် ‘ပညာသတ္တ’။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ် ‘ပညာပါသာဒ’ ၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုအလင်း ‘ပညာအာလောက’ ၊ အပြားအားဖြင့်သိမှု အရောင် ‘ပညာဩဘာသ’ ၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုတန်ဆောင် ‘ပညာပဇ္ဇောတ’။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုရတနာ ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိခြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိခြေ၏ သဘော

၁၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိခြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၊ အာရုံသို့ ညွတ်၍ သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံးဖြူစင် သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိခြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ၊ အထူးသိတတ်သော စိတ်အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရသိမှု ‘မနိခြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၆- စိတ္တကြည့်)

သောမနဿိန္ဒြေ၏ သဘော

၁၈။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ အကြင်စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှု ကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၃-ဝေဒနာကြည့်)

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ သဘော

၁၉။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင် အသက် ‘တေသံ အရူပိနံ ဓမ္မာနံ အာယု’ ၊ တည်ကြောင်း သဘော ‘ဌိတိ’ ၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော ‘ယပနာ’ ၊ ဖြစ်စေခြင်းသဘော ‘ယာပနာ’ ၊ ဖြစ်မှုသဘော ‘ဣရိယနာ’ ၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဝတ္တနာ’ ၊ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော ‘ပါလနာ’ ၊ အသက်ရှည်ကြောင်းသဘော ‘ဇီဝိတ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ဤကား ဣန္ဒြိယရာသီ၊ ဇီဝိတ၊ စိတ်၊ ဝေဒနာ၊ သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ ဧကဂ္ဂတာ၊ ပညာ)။

သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ သဘော

၂၀။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်း သဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်း သဘော၊ မြေကြီး နှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွား နေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသောသဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုလက်နက် ‘ပညာသတ္တ’။ (မိမိဖြစ်ရာပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုပြာသာဒ် ‘ပညာပါသာဒ’၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုအလင်း ‘ပညာအာလောက’၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုအရောင် ‘ပညာဩဘာသ’၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုတန်ဆောင် ‘ပညာပဇ္ဇောတ’။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ ရတနာ’၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

သမ္မာသင်္ကပ္ပ၏ သဘော

၂၁။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံ စည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်း သဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ ၌ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၇- ဝိတက္ကကြည့်)

သမ္မာဝါယာမ၏ သဘော

၂၂။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင်ကြိုးပမ်းမှု) လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု၊ ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလို ဆန္ဒရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၃-ဝီရိယိန္ဒြေကြည့်)

သမ္မာသတိ၏ သဘော

၂၃။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ် အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ လျော့မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၄-သတိန္ဒြေကြည့်)

သမ္မာသမာဓိ၏ သဘော

၂၄။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့် မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၁- စိတ္တဿေကဂ္ဂတာကြည့်)

သဒ္ဓါဗိုလ်၏ သဘော

၂၅။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံကြည်မှု၊ ယုံကြည်ပုံ အခြင်းအရာ၊ သက်ဝင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အလွန် ကြည်လင်မှု၊ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒအမှတ်၁၂-သဒ္ဓါန္တေကြည့်)

ဝီရိယဗိုလ်၏ သဘော

၂၆။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင်ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လစိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု၊ ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒရှိ သူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၃-ဝီရိယန္တေကြည့်)

သတိဗိုလ်၏ သဘော

၂၇။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ် အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့လျော့မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒအမှတ်၁၄-သတိန္တေကြည့်)

သမာဓိဗိုလ်၏ သဘော

၂၈။ ဆိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၏ တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ်။ (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၅-သမာဓိန္တေကြည့်)

ပညာဗိုလ်၏ သဘော

၂၉။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြား အားဖြင့် သိခြင်းသဘော၊ စိစစ်ခြင်းသဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်း သဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန် တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်သားသူ) ၏အဖြစ်၊ စဉ်းစားခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘောတစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသောသဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု လက်နက် ‘ပညာသတ္တ’။ (မိမိဖြစ်ရာပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ် ‘ပညာပါသာဒ’ ၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုအလင်း ‘ပညာ အာလောက’ ၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အရောင် ‘ပညာဩဘာသ’ ၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုတန်ဆောင် ‘ပညာပဇ္ဇောတ’။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ (ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

ဟိရီဗိုလ်၏ သဘော

၃၀။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ရှက်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်းကို ရှက်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဩတ္တပ္ပဗိုလ်၏ သဘော

၃၁။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်းမှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ဤကား ဗလရာသီ)

အလောဘ၏ သဘော

၃၂။ ထိုအခါ၌ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မလိုချင်ခြင်းသဘော ‘အလောဘ’ ၊ မလိုချင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘အလုပ္ပနာ’ ၊ မလိုချင်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘အလုပ္ပိတတ္ထ’ ၊ မစွဲလမ်းခြင်း ‘အသာရာဂ’ ၊ မစွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ ‘အသာရဇ္ဇနာ’ ၊ မစွဲလမ်းတတ်သူ၏အဖြစ် ‘အသာရဇ္ဇိတတ္ထ’ ၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

အဒေါသ၏ သဘော

၃၃။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မဖျက်ဆီးခြင်းသဘော ‘အဒေါသ’ ၊ မဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ ‘အဒုဿနာ’ ၊ မဖျက်ဆီးတတ်သူ၏အဖြစ် ‘အဒုဿိတတ္ထ’ ၊ စိတ်မဖျက်ဆီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ၊ စိတ် မဖျက်စီးစေလိုမှု ‘အဗျာပဇ္ဇ’ ၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

အမောဟ၏ သဘော

၃၄။ ထိုအခါ၌ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသော သဘော တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သောသဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သောသဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင် တတ်သောသဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေ သော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) အပြားအားဖြင့်သိမှု လက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အလင်း၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အရောင်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ ရနိုင်ခဲ၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ် သော အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော မတွေဝေမှု ‘အမောဟကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)
(ဤကား မူလရာသီ)

အနဘိဇ္ဈာ၏သဘော

၃၅။ ထိုအခါ၌ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မလိုချင်ခြင်းသဘော ‘အလောဘ’ ၊ မလိုချင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘အလုပ္ပနာ’ ၊ မလိုချင်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘အလုပ္ပိတတ္ထ’ ၊ မစွဲလမ်းခြင်းသဘော၊ မစွဲလမ်းပုံအခြင်းအရာ၊ မစွဲလမ်းတတ်သူ၏ အဖြစ်၊ မမက်မောမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၃၂-အလောဘကြည့်)

အဗျာပါဒ၏သဘော

၃၆။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ မဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ၊ မဖျက်ဆီး တတ်သူ၏အဖြစ်၊ စိတ်မပျက်ဆီးမှု၊ စိတ်မပျက်စီးစေလိုမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ ကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၃၃-အဒေါသကြည့်)

သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ သဘော

၃၇။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိပုံအခြင်းအရာ။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ ၏ အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသောသဘော တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းပမ်း နှိပ်စက် တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသောသဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့်သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာ တို့ကို ဖြတ်တတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုအလင်း၊ အပြားအားဖြင့် သိမှုအရောင်၊ အပြား အားဖြင့် သိမှု တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ ၊ သစ္စာလေးပါး တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

ဟိရီ၏ သဘော

၃၈။ ထိုအခါ၌ ‘ဟိရီ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ရှက်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်းကို ရှက်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဩတ္တပ္ပ၏ သဘော

၃၉။ ထိုအခါ၌ ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ယုတ်မာကုန်သော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်းမှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

(ဤကား လောကပါလ ဒုကတည်း)။

ကာယပဿဒ္ဓိ၏ သဘော

၄၀။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ် သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ပဿဒ္ဓိ’ ၊ ငြိမ်း အေးမှု ‘ပဋိပဿဒ္ဓိ’ ၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်း ‘ပဿမ္ဘနာ’ ၊ ငြိမ်းအေးခြင်း ‘ပဋိပဿမ္ဘနာ’ ၊ ငြိမ်းအေးသော (ခန္ဓာ၃-ပါး၏) အဖြစ် ‘ပဋိပဿမ္ဘိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တပဿဒ္ဓိ၏ သဘော

၄၁။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ပဿဒ္ဓိ’ ၊ ငြိမ်းအေးမှု ‘ပဋိပဿဒ္ဓိ’ ၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်း ‘ပဿမ္ဘနာ’ ၊ ငြိမ်းအေးခြင်း ‘ပဋိပဿမ္ဘနာ’ ၊ ငြိမ်းအေးသော ‘ဝိညာ ဏက္ခန္ဓာ’ ၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယလဟုတာ၏ သဘော

၄၂။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘လဟုတာ’ ၊ ပေါ့ပါးသော အပြန်ရှိသည်၏ (လျင်မြန်သည်၏) အဖြစ် ‘လဟုပရိကာမတာ’ ၊ မနုန်းနှေးသည်၏ အဖြစ် ‘အဒန္ဓနတာ’ ၊ မတင်းမာသည်၏အဖြစ် ‘အဝိတ္ထနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

စိတ္တလဟုတာ၏ သဘော

၄၃။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘လဟုတာ’ ၊ ပေါ့ပါးသော အပြန်ရှိသည်၏ (လျင်မြန်သည်၏) အဖြစ် ‘လဟုပရိဏာမတာ’ ၊ မနုန့် နှေးသည်၏အဖြစ် ‘အဒန္ဓနတာ’ ၊ မတင်းမာသည်၏ အဖြစ် ‘အဝိတ္တနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယမုဒုတာ၏ သဘော

၄၄။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် နူးညံ့သည်၏အဖြစ် ‘မုဒုတာ’ ၊ ပြေပြစ်သည်၏အဖြစ် ‘မဒ္ဒဝတာ’ ၊ မခက်ထန်သည်၏ အဖြစ် ‘အကက္ခဋတာ’ ၊ မကြမ်းတမ်း သည်၏အဖြစ် ‘အကထိနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တမုဒုတာ၏သဘော

၄၅။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် နူးညံ့သည်၏ အဖြစ် ‘မုဒုတာ’ ၊ ပြေပြစ်သည်၏အဖြစ် ‘မဒ္ဒဝတာ’ ၊ မခက်ထန်သည်၏အဖြစ် ‘အကက္ခဋတာ’ ၊ မကြမ်းတမ်း သည်၏အဖြစ် ‘အကထိနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယကမ္မညတာ၏ သဘော

၄၆။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခုံမှု (ကောင်းသော အလုပ်၌ ပြီးမြောက်သည်အထိ ပါဝင်ဆောင်စွမ်းနိုင်သော သဘော) ‘ကာယကမ္မညတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံမှု ‘ကမ္မညတာ’ ၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံကြောင်းသဘော ‘ကမ္မညတ္ထ’ ၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံသည်၏အဖြစ် ‘ကမ္မညဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခုံမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တကမ္မညတာ၏ သဘော

၄၇။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ခုံမှု (ကောင်းသော အလုပ်၌ ပြီးမြောက်သည်အထိ ပါဝင် ဆောင်စွမ်းနိုင်သော သဘော) ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံမှု ‘ကမ္မညတာ’ ၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံကြောင်းသဘော ‘ကမ္မညတ္ထ’ ၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံသည်၏အဖြစ် ‘ကမ္မညဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အလုပ်၌ ခုံမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

ကာယပါဂုဉတ၏ သဘော

၄၈။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုဉတ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ပဂုဏတာ’ ၊ လေ့ကျင့်ကြောင်း (ကျင့်သားရကြောင်း) သဘော ‘ပဂုဏတ္တ’ ၊ လေ့ကျင့်သည် (ကျင့်သားရသည်) ၏အဖြစ် ‘ပဂုဏဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုဉတ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တပါဂုဉတ၏ သဘော

၄၉။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုဉတ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် လေ့ကျင့်မှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ပဂုဏတာ’ ၊ လေ့ကျင့်ကြောင်း (ကျင့်သားရကြောင်း) သဘော ‘ပဂုဏတ္တ’ ၊ လေ့ကျင့်သည် (ကျင့်သားရသည်) ၏အဖြစ် ‘ပဂုဏဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုဉတ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယုဇုကတာ၏ သဘော

၅၀။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် ဖြောင့်မတ်မှု ‘ဥဇုတာ’ ၊ ဖြောင့်မတ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သည်၏အဖြစ် ‘ဥဇုကတာ’ ၊ မကောက်သည်၏အဖြစ် ‘အဇိမှတာ’ ၊ မကွေးသည်၏အဖြစ် ‘အဝင်္ဂတာ’ ၊ မကိုင်းသည်၏အဖြစ် ‘အကုဋိလတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တုဇုကတာ၏ သဘော

၅၁။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် ဖြောင့်မတ်မှု ‘ဥဇုတာ’ ၊ ဖြောင့်မတ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သည်၏အဖြစ် ‘ဥဇုကတာ’ ၊ မကောက်သည်၏အဖြစ် ‘အဇိမှတာ’ ၊ မကွေးသည်၏အဖြစ် ‘အဝင်္ဂတာ’ ၊ မကိုင်းသည်၏အဖြစ် ‘အကုဋိလတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ဤကား ပဿဒ္ဒါဒိယုဂလ)။

သတိ၏ သဘော

၅၂။ ထိုအခါ၌ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ်အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဓြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒအမှတ်၁၄-သတိန္ဓြေကြည့်)

သမ္ပဇေ၏ သဘော

၅၃။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့်သိမှု ‘သမ္ပဇေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော၊ စိစစ်ခြင်းသဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏ အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်တတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဓြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု လက်နက်။ (မိမိ ဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက် စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အလင်း၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အရောင်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္ပဇေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ဤကား ဥပကာရဒုက)။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဓြေကြည့်)

သမထ၏ သဘော

၅၄။ ထိုအခါ၌ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၏ တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မယုံ့လွင့်မှု၊ စိတ်မရွေ့လျားမှု၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဓြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၁- စိတ္တဿေကဂ္ဂတာကြည့်)

ဝိပဿနာ၏ သဘော

၅၅။ ထိုအခါ၌ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန် တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်သား) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်း သဘော၊ ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သောသဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကိုဖြတ်တတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုပြာသာဒ်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အလင်း၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အရောင်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့၊ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှုပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ဤကား ယုဂနန္ဒဒုက)။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

ပဂ္ဂါဟ၏ သဘော

၅၆။ ထိုအခါ၌ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လစိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု၊ ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၃-ဝီရိယိန္ဒြေကြည့်)

အဝိက္ခေပ၏သဘော

၅၇။ ထိုအခါ၌ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ စိတ်မရွေ့လျားမှု၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုး တခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ (ဤကား ပိဋိဒုကတည်း)။

တရားအစုကို ဝေဖန်ခြင်း ‘ပဒဘာဇနီ’ ပြီးပြီ။

ပဌမဘာဏဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကောဋ္ဌာသဝါရ (စုပေါင်းဟောကြားခြင်း)

(က) ဥဒ္ဒေသဝါရ (အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း)

ကာမာဝစရကုသိုလ် ပဌမစိတ်

၅၈။ ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတန နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ် နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါ ငါးပါးရှိသော (ကိလေသာကို လောင်ကျွမ်းစေတတ်သော ကပ်၍ ရှုတတ်သော) ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါ ငါးပါးရှိသော မဂ်သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ သညာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ စေတနာ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ စိတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ သညာက္ခန္ဓာ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနိန္ဒြေ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြား လည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ဥဒ္ဒေသဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) နိဒ္ဒေသ (အကျယ်ပြခြင်း) နှင့် ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ (ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

ခန္ဓနိဒ္ဒေသ (ခန္ဓာကိုအကျယ်ပြခြင်း)

၅၉။ ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ လည်းကောင်း၊ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ လည်းကောင်း ဤသည်တို့တည်း။

ခန္ဓပဋိနိဒ္ဒေသ (ခန္ဓာကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ

၆၀။ ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင်သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာမှုကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒ အမှတ် ၃-ဝေဒနာကြည့်)

သညာက္ခန္ဓာ

၆၁။ ထိုအခါ၌ သညာက္ခန္ဓာဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံအခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သညာက္ခန္ဓာဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒ အမှတ် ၄-သညာကြည့်)

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၆၂။ ထိုအခါ၌ သင်္ခါရက္ခန္ဓာဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗျာဓိ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗျာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားတုတ်မှု ‘ဝီရိယဗျာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗျာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗျာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗျာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ကာယဒုစရိုက်စသည်တို့မှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီဗျာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ကာယဒုစရိုက် စသည်တို့မှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗျာဓိ’ ၊ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ၊ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ၊ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသည်တို့မှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသည်တို့မှ)

ကြောက်လန့်မှု 'ဩတ္တပ္ပ' ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု 'ကာယပဿဒ္ဓိ' ၊ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု 'စိတ္တပဿဒ္ဓိ' ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု 'ကာယလဟူတာ' ၊ စိတ် ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု 'စိတ္တလဟူတာ' ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု 'ကာယမုဒုတာ' ၊ စိတ်၏ နူးညံ့မှု 'စိတ္တမုဒုတာ' ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခွဲမှု 'ကာယကမ္မညတာ' ၊ စိတ်၏ ခွဲမှု 'စိတ္တ ကမ္မညတာ' ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) 'ကာယပါဂုညတာ' ၊ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) 'စိတ္တပါဂုညတာ' ၊ ကိုယ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု 'ကာယုဇုကတာ' ၊ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု 'စိတ္တုဇုကတာ' ၊ အောက်မေ့မှု 'သတိ' ၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိမှု 'သမ္ပဇေသ' ၊ ငြိမ်သက်မှု 'သမထ' ၊ အထူးထူး ရှုမြင်မှု 'ဝိပဿနာ' ၊ ချီးမြှောက်မှု 'ပဂ္ဂါဟ' ၊ မယုံလွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာကို ချန်ထား၍ သညာက္ခန္ဓာကို ချန်ထား၍ ဝိညာဏက္ခန္ဓာကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသည်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာ ကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ သင်္ခါရက္ခန္ဓာဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဝိညာဏက္ခန္ဓာ

၆၃။ ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၊ သိခြင်းသဘော၊ သိမှုသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သောသဘော၊ သိတတ်သော သဘော၊ သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

အာယတနနိဒ္ဒေသ (အာယတနကို အကျယ်ပြခြင်း)

၆၄။ ထိုအခါ၌ ဖြစ်ရာဌာန ‘အာယတန’ နှစ်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။

မနောယတန၊ ဓမ္မာယတန ဤသည်တို့တည်း။

အာယတနပဋိနိဒ္ဒေသ (အာယတနကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

မနာယတန

၆၅။ ထိုအခါ၌ မနာယတနဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ အကြင်စိတ်၊ သိခြင်းသဘော၊ သိမှုသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိတတ်သော သဘော၊ သိမှုဟူသောဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူး သိမှုအစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မနာယတနဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဓမ္မာယတန

၆၆။ ထိုအခါ၌ ဓမ္မာယတနဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ သညာက္ခန္ဓာ၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဓမ္မာယတနဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤအာယတန နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဓာတုနိဒ္ဒေသ (ဓာတ်ကို အကျယ်ပြခြင်း)

၆၇။ ထိုအခါ၌ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ မနောဝိညာဏဓာတ်၊ ဓမ္မဓာတ်တို့တည်း။

ဓာတုပဋိနိဒ္ဒေသ (ဓာတ်ကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

မနောဝိညာဏဓာတ်

၆၈။ ထိုအခါ၌ မနောဝိညာဏဓာတ်ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၊ သိခြင်းသဘော၊ သိမှုသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိတတ်သော သဘော၊ 'သိမှု' ဟူသော ဖြစ်ရာဌာန 'မနာယတန' ၊ အစိုးတရသိမှု 'မနိန္ဒြေ' ၊ အထူးသိမှု 'ဝိညာဏ' ၊ အထူးသိမှုအစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော 'မနောဝိညာဏဓာတ်' သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ 'မနောဝိညာဏဓာတ်' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဓမ္မဓာတ်

၆၉။ ထိုအခါ၌ ဓမ္မဓာတ်ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ သညာက္ခန္ဓာသင်္ခါရက္ခန္ဓာသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဓမ္မဓာတ်ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာဟာရနိဒ္ဒေသ (အာဟာရကို အကျယ်ပြခြင်း)

၇၀။ ထိုအခါ၌ အာဟာရ သုံးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ဖဿာဟာရ၊ မနောသဗ္ဗေတနာဟာရ၊ ဝိညာဏာဟာရ ဤသည်တို့တည်း။

အာဟာရပဋိနိဒ္ဒေသ (အာဟာရကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

ဖဿာဟာရ

၇၁။ ထိုအခါ၌ ဖဿာဟာရဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်းသဘော၊ တွေ့ထိပုံအခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ‘ဖဿာဟာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနောသဗ္ဗေတနာဟာရ

၇၂။ ထိုအခါ၌ မနောသဗ္ဗေတနာဟာရဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စေ့ဆော်ခြင်း သဘော ‘စေတနာ’ ၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ခြင်း သဘော ‘သဗ္ဗေတနာ’ ၊ စေ့ဆော်တတ်သည်၏အဖြစ် ‘စေတယိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ‘မနောသဗ္ဗေတနာဟာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိညာဏာဟာရ

၇၃။ ထိုအခါ၌ ဝိညာဏာဟာရဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၊ သိခြင်းသဘော၊ သိမှုသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိတတ်သော သဘော၊ သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှုအစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ‘ဝိညာဏာဟာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤအာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဣန္ဒြိယနိဒ္ဒေသ (ဣန္ဒြေကို အကျယ်ပြခြင်း)

၇၄။ ထိုအခါ၌ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။

သဒ္ဓိန္ဒြေ၊ ဝီရိယိန္ဒြေ၊ သတိန္ဒြေ၊ သမာဓိန္ဒြေ၊ ပညိန္ဒြေ၊ မနိန္ဒြေ၊ သောမနဿိန္ဒြေ၊ ဇီဝိတိန္ဒြေ ဤရှစ်ပါးတို့တည်း။

ဣန္ဒြိယပဋိနိဒ္ဒေသ (ဣန္ဒြေကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

သဒ္ဓိန္ဒြေ

၇၅။ ထိုအခါ၌ သဒ္ဓိန္ဒြေဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံကြည်မှု၊ ယုံကြည်ပုံ အခြင်းအရာ၊ သက်ဝင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အလွန် ကြည်လင်ခြင်း သဘော၊ သဒ္ဓါဟူသော အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၂-သဒ္ဓိန္ဒြေကြည့်)

ဝီရိယိန္ဒြေ

၇၆။ ထိုအခါ၌ ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက် အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု၊ ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၃-ဝီရိယိန္ဒြေကြည့်)

သတိန္ဒြေ

၇၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ်အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ ‘သတိ’ ဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၄-သတိန္ဒြေ ကြည့်)

သမာဓိဇ္ဇန္တ

၇၈။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဇ္ဇန္တ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၏ တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေးလျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ စိတ်မရွေးလျားမှု၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဇ္ဇန္တ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဇ္ဇန္တ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

(ပဒ အမှတ်၁၁-စိတ္တဿေကဂ္ဂတာကြည့်)

ပညိဇ္ဇန္တ

၇၉။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိဇ္ဇန္တ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့် သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော၊ စိစစ်ခြင်း သဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်သူ) ၏အဖြစ်၊ စဉ်းစားခြင်း သဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးတွင်း၍ သိမှု ၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ် သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိဇ္ဇန္တ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) အပြား အားဖြင့် သိမှု လက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အလင်း၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု အရောင်၊ အပြားအားဖြင့် သိမှု တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ၊ ရနိုင်ခဲ၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိဇ္ဇန္တ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၆-ပညိဇ္ဇန္တ ကြည့်)

မနိဇ္ဇန္တ

၈၀။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရသိမှု ‘မနိဇ္ဇန္တ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ်၊ သိခြင်းသဘော၊ သိမှုသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိတတ် သော သဘော၊ သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိဇ္ဇန္တ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှုအစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိဇ္ဇန္တ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သောမနဿိန္ဒြေ

၈၁။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရစိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဇီဝိတိန္ဒြေ

၈၂။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်း သဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေခြင်း သဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက် ခြင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤကုန်ကြွေ ရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၉-ဇီဝိတိန္ဒြေ ကြည့်)

(ဇီဝိတ၊ စိတ်၊ ဝေဒနာ၊ သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ ဧကဂ္ဂတာ၊ ပညာ ကုန်ကြွေတရားကိုယ် ရှစ်ပါး)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဈာနနိဒ္ဒေသ (ဈာန်ကို အကျယ်ပြခြင်း)

၈၃။ ထိုအခါ၌ အင်္ဂါငါးပါးရှိသော ဈာန်ဟူသည် အဘယ်နည်း။

ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ၊ နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ၊ ချမ်းသာမှု 'သုခ' ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် 'စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ' ဤသည်တို့တည်း။

ဈာနပဋိနိဒ္ဒေသ (ဈာန်ကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

ဝိတက်

၈၄။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်းသဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်းသဘော၊ စိတ် ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း 'သမ္မာသင်္ကပ္ပ' သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ် ၇-ဝိတက်ကြည့်)

ဝိစာရ

၈၅။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သုံးသပ်မှု၊ အထူးသုံးသပ်မှု၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု၊ စိတ်၏ (အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေသကဲ့သို့ ဖြစ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ် ၈-ဝိစာရကြည့်)

ပီတိ

၈၆။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် နှစ်သက်မှု၊ ဝမ်းမြောက်မှု၊ လွန်စွာ ဝမ်းသာမှု၊ များစွာ ဝမ်းသာမှု၊ ရွှင်လန်းမှု၊ များစွာ ရွှင်လန်းမှု၊ နှစ်သက်မှု၊ တက်ကြွမှု၊ စိတ်၏ နှစ်လိုမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ် ၉-ပီတိကြည့်)

သုခ

၈၇။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၀-သုခကြည့်)

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ

၈၈။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၏ တည်မှု၊ ကောင်းစွာတည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ စိတ်မရွေ့လျားမှု၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ ဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤအင်္ဂါငါးပါးရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၁-စိတ္တဿေကဂ္ဂတာကြည့်)

(ဝိတက်, ဝိစာရ, ပီတိ, ဝေဒနာ, ဧကဂ္ဂတာ ဈာန်ငါးပါး)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

မဂ္ဂနိဒ္ဒေသ (မဂ်ကို အကျယ်ပြခြင်း)

၈၉။ ထိုအခါ၌ အင်္ဂါငါးပါးရှိသော မဂ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ သမ္မာဒိဋ္ဌိ၊ သမ္မာသင်္ကပ္ပ၊ သမ္မာဝါယာမ၊ သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ ဤသည်တို့တည်း။

မဂ္ဂပဋိနိဒ္ဒေသ (မဂ်ကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

သမ္မာဒိဋ္ဌိ

၉၀။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အပြားအားဖြင့်သိမှု၊ အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော၊ စိစစ်ခြင်း သဘော၊ အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ)သူ၏ အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏ အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏ အဖြစ်၊ (အနိစ္စ စသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသောသဘော တစ်နည်း-ဟုတ်မှန် သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သောသဘော၊ ထိုးထွင်း ၍ သိမှု၌ ညွှတ်စေတတ်သောသဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသောသဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု 'ပညိန္ဒြေ' ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု 'ပညာဗိုလ်'။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု လက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု အလင်း။ (ကြည်လင် တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု အရောင်။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု 'အမောဟ'။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း 'ဓမ္မဝိစယ' ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ' သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

သမ္မာသင်္ကပ္ပ

၉၁။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု 'သမ္မာသင်္ကပ္ပ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်းသဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှု တင်ပေးမှုသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု 'သမ္မာသင်္ကပ္ပ' သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု 'သမ္မာသင်္ကပ္ပ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ် ၇-ဝိတက်ကြည့်)

သမ္မာဝါယာမ

၉၂။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်း ရောက်အောင်ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု၊ ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၃-ဝီရိယိန္ဒြေကြည့်)

သမ္မာသတိ

၉၃။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ်အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မပေါ်သောအခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒ အမှတ်၁၄-သတိန္ဒြေကြည့်)

သမ္မာသမာဓိ

၉၄။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၏တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မယုံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ အင်္ဂါငါးပါး ရှိသော ဤမဂ်သည် ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၅-သမာဓိန္ဒြေကြည့်)

(ပညာ၊ ဝိတက်၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ ဧကဂ္ဂတာ မဂ္ဂင်တရားကိုယ်ငါးပါး။)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဗလနိဒ္ဒေသ (ဗိုလ်ကို အကျယ်ပြခြင်း)

၉၅။ ထိုအခါ၌ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ သဒ္ဓါဗိုလ်၊ ဝီရိယဗိုလ်၊ သတိဗိုလ်၊ သမာဓိဗိုလ်၊ ပညာဗိုလ်၊ ဟိရိဗိုလ်၊ ဩတ္တပ္ပဗိုလ် ဤသည်တို့တည်း။

ဗလပဋိနိဒ္ဒေသ (ဗိုလ်ကို ထပ်၍ အကျယ်ပြခြင်း)

သဒ္ဓါဗိုလ်

၉၆။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံကြည်မှု၊ ယုံကြည်ပုံ အခြင်းအရာ၊ သက်ဝင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အလွန် ကြည်လင်မှု၊ ‘သဒ္ဓါ’ ဟူသော အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၂-သဒ္ဓါန္တေကြည့်)

ဝီရိယဗိုလ်

၉၇။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ရဲဝံ့မှု (ရဲရင့်မှု) ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက် အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု၊ ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိ သူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၃-ဝီရိယိန္တေကြည့်)

သတိဗိုလ်

၉၈။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်အောက်မေ့မှု၊ အစဉ်အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၄-သတိန္တေကြည့်)

သမာဓိဗိုလ်

၉၉။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၏ တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၁-စိတ္တဿေကဂ္ဂတာကြည့်)

ပညာဗိုလ်

၁၀၀။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့်သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏ အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ် (အနိစ္စစသည်ကို) ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်သားသူ)၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသောသဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု လက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှုအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှုအရောင်။ (ထွန်းပြတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှုတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

ဟိရီဗိုလ်

၁၀၁။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ရှက်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်း (ကျူးလွန်ခြင်း) ကို ရှက်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘောပင် ဖြစ်၏။

ဩတ္တပ္ပဗိုလ်

၁၀၂။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်း (ကျူးလွန်ခြင်း) မှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

(သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိ၊ ပညာ၊ ဟိရီ၊ ဩတ္တပ္ပ ဗိုလ် ၇-ပါးသရုပ်။)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဟေတုနိဒ္ဒေသ (ဟိတ်ကို အကျယ်ပြုခြင်း)

၁၀၃။ ထိုအခါ၌ ဟိတ်သုံးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။

အလောဘ၊ အဒေါသ၊ အမောဟ ဤသုံးပါးတို့တည်း။

ဟေတုပဋိနိဒ္ဒေသ (ဟိတ်ကို ထပ်၍ အကျယ်ပြုခြင်း)

အလောဘ

၁၀၄။ ထိုအခါ၌ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်မလိုချင်ခြင်းသဘော၊ မလိုချင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ မလိုချင်တတ်သူ၏ အဖြစ်၊ မစွဲလမ်းခြင်း၊ မစွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ၊ မစွဲလမ်းတတ်သူ၏အဖြစ်၊ မမက်မောမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၃၂-အလောဘကြည့်)

အဒေါသ

၁၀၅။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ မဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ၊ မဖျက်ဆီးတတ်သူ၏အဖြစ်၊ စိတ်မပျက်ဆီးမှု၊ စိတ်မပျက်စီးစေလိုမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

(ပဒအမှတ် ၃၃-အဒေါသကြည့်)

အမောဟ

၁၀၆။ ထိုအခါ၌ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ပ။ မတွေဝေမှု။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ ဤဟိတ်သုံးပါး တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ (ပဒအမှတ်၁၆-ပညိန္ဒြေကြည့်)

ဖဿတစ်ပါး

၁၀၇။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်း သဘော၊ တွေ့ထိပုံအခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံအခြင်း အရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာတစ်ပါး

၁၀၈။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိ မှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာမှုကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သညာတစ်ပါး

၁၀၉။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံအခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

စေတနာတစ်ပါး

၁၁၀။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စေ့ဆော်မှု၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ၊ စိတ်၏ စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

စိတ်တစ်ပါး

၁၁၁။ ထိုအခါ၌ စိတ်တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရသိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူး သိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာတစ်ပါး

၁၁၂။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာမှုကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာက္ခန္ဓာတစ်ပါး

၁၁၃။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သင်္ခါရက္ခန္ဓာတစ်ပါး

၁၁၄။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေ ကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာပုဗ္ဗိ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ၊ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ၊ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရိ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ၊ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ၊ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ ၊ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ၊ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်)၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ၊ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ခွဲမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ ၊ စိတ်၏ ခွဲမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့ အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ ၊ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ၊ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မဇဉ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူး သိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝ

ဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိညာဏက္ခန္ဓာတစ်ပါး

၁၁၅။ ထိုအခါ၌ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနောယတနတစ်ပါး

၁၁၆။ ထိုအခါ၌ သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေတစ်ပါး

၁၁၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ တစ်ပါးဟူ သည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနောဝိညာဏဓာတ်တစ်ပါး

၁၁၈။ ထိုအခါ၌ အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ် သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်စိတ် (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုစိတ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတ်’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဓမ္မာယတနတစ်ပါး

၁၁၉။ ထိုအခါ၌ ‘ဓမ္မာယတန’ တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ‘ဓမ္မာယတန’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါး

၁၂၀။ ထိုအခါ၌ ‘ဓမ္မဓာတ်’တစ်ပါးဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ‘ဓမ္မဓာတ်’ တစ်ပါးဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

နိဒ္ဒေသ နှင့် ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ ပြီးပြီ။

ကောဠာသဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုညတဝါရ (ဓမ္မတို့၏ အတ္တမှ ဆိတ်သုဉ်းသည်ကို ပြရန် ဟောကြားခြင်း)

(က) ဥဒ္ဒေသဝါရ (အကျဉ်းချုပ် ဟောကြားခြင်း)

ကာမာဝစရကုသိုလ် ပဌမစိတ်

၁၂၁။ ဆက်ဦးအံ့၊ ထိုအခါ၌ ဓမ္မတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ခန္ဓာတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ မဂ်သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿသည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာသည် ဖြစ်၏။ သညာသည် ဖြစ်၏။ စေတနာသည် ဖြစ်၏။ စိတ်သည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာသည် ဖြစ်၏။ သညာက္ခန္ဓာသည် ဖြစ်၏။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာသည် ဖြစ်၏။ ဝိညာဏက္ခန္ဓာသည် ဖြစ်၏။ မနာယတနသည် ဖြစ်၏။ မနိန္ဒြေသည် ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏဓာတ်သည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်သည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တံ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဥဒ္ဒေသဝါရ ပြီးပြီ။

(ခ) နိဒ္ဒေသဝါရ (အကျယ်ဟောကြားခြင်း)

ဓမ္မများ

၁၂၂။ ထိုအခါ၌ အဘယ်ဓမ္မတို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤဓမ္မတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ခန္ဓာများ

၁၂၃။ ထိုအခါ၌ အဘယ်ခန္ဓာတို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤခန္ဓာတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

အာယတနများ

၁၂၄။ ထိုအခါ၌ အဘယ်အာယတနတို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယနတန’ ၊ သဘာဝတရားဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘ဓမ္မာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤအာယတနတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဓာတ်များ

၁၂၅။ ထိုအခါ၌ အဘယ်ဓာတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အထူးသို့မူ သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၊ တရား သဘာဝ ‘ဓမ္မဓာတ်’ (စေတသိက်များ) သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤ ဓာတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

အာဟာရများ

၁၂၆။ ထိုအခါ၌ အဘယ်အထောက်အပံ့ ‘အာဟာရ’ တို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

တွေ့ထိမှုဟူသော အထောက်အပံ့ ‘ဖဿာဟာရ’ ၊ စိတ်ကို ကောင်းစွာ စေ့ဆော်မှုဟူသော အထောက်အပံ့ ‘မနောသဉ္ဇေတနာဟာရ’ ၊ အထူးသို့မူဟူသော အထောက်အပံ့ ‘ဝိညာဏာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤအထောက်အပံ့ ‘အာဟာရ’ တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဣန္ဒြေများ

၁၂၇။ ထိုအခါ၌ အဘယ်ဣန္ဒြေတို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိဣန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိဣန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤဣန္ဒြေတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဈာန်

၁၂၈။ ထိုအခါ၌ အဘယ်ဈာန်သည် ဖြစ်သနည်း။

ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ စိတ်၏ တစ်ခုတည်း သော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤဈာန်သည် ဖြစ်၏။

မဂ်

၁၂၉။ ထိုအခါ၌ အဘယ်မဂ်သည် ဖြစ်သနည်း။

ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤမဂ်သည် ဖြစ်၏။

ဗိုလ်များ

၁၃၀။ ထိုအခါ၌ အဘယ်ဗိုလ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤဗိုလ်တို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဟိတ်များ

၁၃၁။ ထိုအခါ၌ အဘယ် ဟိတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ၊ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤဟိတ်တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။

ဖဿ

၁၃၂။ ထိုအခါ၌ အဘယ် တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤတွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ

၁၃၃။ ထိုအခါ၌ အဘယ် ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။

သညာ

၁၃၄။ ထိုအခါ၌ အဘယ် မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤမှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။

စေတနာ

၁၃၅။ ထိုအခါ၌ အဘယ် စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤစေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။

စိတ်

၁၃၆။ ထိုအခါ၌ အဘယ် သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤသိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။

ဝေဒနာက္ခန္ဓာ

၁၃၇။ ထိုအခါ၌ အဘယ် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်၏။

သညာက္ခန္ဓာ

၁၃၈။ ထိုအခါ၌ အဘယ် မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤမှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်၏။

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၃၉။ ထိုအခါ၌ အဘယ် ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်၏။

ဝိညာဏက္ခန္ဓာ

၁၄၀။ ထိုအခါ၌ အဘယ် အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤအထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် ဖြစ်၏။

မနာယတန

၁၄၁။ ထိုအခါ၌ အဘယ် သိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤသိမှုဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ သည် ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေ

၁၄၂။ ထိုအခါ၌ အဘယ် အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤအစိုးတရသိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

မနောဝိညာဏဓာတ်

၁၄၃။ ထိုအခါ၌ အဘယ် အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် ဖြစ်သနည်း။

။၀။ ထိုအခါ၌ ဤအထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် ဖြစ်၏။

ဓမ္မာယတန

၁၄၄။ ထိုအခါ၌ အဘယ် သဘောတရားဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘ဓမ္မာယတန’ သည် ဖြစ်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤသဘောတရားဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘ဓမ္မာယတန’ သည် ဖြစ်၏။

ဓမ္မဓာတ်

၁၄၅။ ထိုအခါ၌ အဘယ်တရားသဘာဝ ‘ဓမ္မဓာတ်’ သည် ဖြစ်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဤ တရားသဘာဝ ‘ဓမ္မဓာတ်’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

နိဒ္ဒေသဝါရ ပြီးပြီ။

သုညတဝါရ ပြီးပြီ။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) ပဌမစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကာမာဝစရကုသိုလ် ဒုတိယစိတ်

၁၄၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ သောမနဿ ဝေဒနာနှင့်တကွ ဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သော သင်္ခါရနှင့်တကွ ဖြစ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ် စိတ်သည် ရူပါရုံကို ဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) ဒုတိယစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ (တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း)

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ (အကျဉ်းချုပ် ဟောကြားခြင်း)

ကာမာဝစရကုသိုလ်တတိယစိတ်

၁၄၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ သောမနဿနှင့် တကွဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ် စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကို ဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်း

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည်ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည်ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ သည် ဖြစ်၏။ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယ

ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ သည်ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခွံ့မှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ခွံ့မှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ခိုးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

ကောဠာသဝါရ (စုပေါင်းဟောကြားခြင်း)

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ (အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း)

ကာမာဝစရကုသိုလ်တတိယစိတ်

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ငါးပါးသော အင်္ဂါရှိသော စျာန်သည် ဖြစ်၏။ လေးပါးသော အင်္ဂါရှိသော မဂ်သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခြောက်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာသမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဥဒ္ဓေသဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) နိဒ္ဒေသဝါရ (အကျယ်ဟောကြားခြင်း)

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၄၈။ ။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ်ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ၊ စိတ် မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ၊ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ ၊ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ၊ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ခွံမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ ၊ စိတ်၏ ခွံမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ ၊ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ပြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ၊ စိတ်၏ ပြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော (ဆိုင်ရာ) အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏ ။ပ။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) တတိယစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကာမာဝစရကုသိုလ် စတုတ္ထစိတ်

၁၄၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ သောမနဿနှင့်တကွဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော သင်္ခါရနှင့်တကွဖြစ်သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) စတုတ္ထစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ (တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း)

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ (အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း)

ကာမာဝစရကုသိုလ်ပဉ္စမစိတ်

၁၅၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ဥပေက္ခာနှင့်တကွ ဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့်ယှဉ်သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကို ဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်း

ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်သော အခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက် မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် ရဲရင့်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။

မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ သည် ဖြစ်၏။ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ် မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခွံမှု ‘ကာယ ကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ခွံမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သား ရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ပြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ပြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မုဇဉ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင်နာမ်တရား တို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဖဿ၏ သဘော

၁၅၁။ ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်သော အခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခာဝေဒနာ၏ သဘော

၁၅၂။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ် လည်း မဟုတ်သော အကြင်သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း

မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားခြင်းသဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားမှုသဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။ပ။

ဥပေက္ခာ၏ သဘော

၁၅၃။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော အကြင် ခံစားခြင်းသဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင်ခံစားမှု သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ သဘော

၁၅၄။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော အကြင်ခံစားခြင်း သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားမှုသဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သော အခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြား လည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

နိဒ္ဒေသဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မဝေဒနာဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကောဠာသဝါရ (စုပေါင်းဟောကြားခြင်း)

ကောဠာသဝါရ (က) ဥဒ္ဒေသ

ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်သော အခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါး တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေ ရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါငါးပါးရှိသော မဂ်သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယ တနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင်နာမ် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

နိဒ္ဒေသဝါရ (အကျယ်ဟောကြားခြင်း)

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၅၅။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေတနာမှု ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခု တည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာ ဝါယာမ’ ၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ မတုန် မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိ ဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ ဗိုလ်’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရိဗိုလ်’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ၊ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ၊ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရိ’ ၊ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပ သဒ္ဓိ’ ၊ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပသဒ္ဓိ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလ ဟုတာ’ ၊ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယ မုဒုတာ’ ၊ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ၊ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခွဲမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ ၊ စိတ်၏ ခွဲမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ ၊ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း

(ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇကတာ’ ၊ စိတ်၏ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇကတာ’ ၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခြားခြင်း) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မဇည’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည်ရှိ၏။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍။ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) ပဌမစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကာမာဝစရကုသိုလ် ဆဋ္ဌမစိတ်

၁၅၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော သင်္ခါရနှင့်တကွဖြစ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံ တစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သော အခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) ဆဋ္ဌမစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝေဒနာနဝါရ’ (က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

ကာမာဝစရကုသိုလ် သတ္တမစိတ်

၁၅၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။ အကြင်အခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ် ဖြစ်သော အခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗျာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗျာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗျာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗျာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရိဗျာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗျာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ သည် ဖြစ်၏။ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျက်စီးစေလိုမှု ‘အဗျာပါဒ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခံ့မှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ခံ့မှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သော အခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာ အာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဒေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော သုဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခြောက်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်ဖြစ်သော အခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၅၈။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း၊ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’၊ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’၊ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဇာ’၊ မပျက်စီးစေလိုမှု ‘အဗျာပါဒ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှု မှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’၊ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’၊ စိတ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’၊ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခုံမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’၊ စိတ်၏ ခုံမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညာတာ’၊ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညာတာ’၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’၊ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ကို ချန်ထား၍၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ကို ချန်ထား၍၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏခန္ဓာ’ကို ချန်ထား၍။ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုး

တခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊မနသိကာရ၊ တကြ မဇ္ဈတ္တတာ၊ ကရုဏာ၊ မုဒိတာ၊ သမ္မာဝါစာ၊ သမ္မာကမ္မန္တ၊ သမ္မာအာဇီဝဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြု ပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) သတ္တမစိတ် ပြီးပြီ။

ကာမာဝစရကုသိုလ် အဋ္ဌမစိတ်

၁၅၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော၊ သင်္ခါရနှင့်တကွ ဖြစ်သော ကာမာဝစရကုသိုလ် စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါး ပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ကာမာဝစရကုသိုလ်) အဋ္ဌမစိတ် ပြီးပြီ။

မဟာကုသိုလ်စိတ်ရှစ်ပါး ပြီးပြီ။

ဒုတိယဘာဏဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရူပါဝစရကုသိုလ်တရားစုကို ဝေဖန်ခြင်း ‘ရူပါဝစရကုသလပဒဘာဇနီ’

(၁) ဈာန်လေးပါးဖြစ်ပုံကို ပြသော စတုတ္ထနည်း

ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမဈာန်စိတ်

၁၆၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏။ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်၊ အကုသိုလ် တရားတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ နိဝရဏ ကင်းဆိတ်မှုကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍)

နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ်ပဌမဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ရူပါဝစရကုသိုလ် ဒုတိယဈာန်စိတ်

၁၆၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏။ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့် မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်သော၊ စိတ်ကို လွန်စွာ ကြည်လင်စေတတ်သော၊ မြတ်သည်ဖြစ်၍ ဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ’ ကို တိုးပွားစေတတ်သော၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ မရှိသော၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မရှိသော၊ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ’ ကြောင့် ဖြစ်သော၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ (ဒုတိယဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဠာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါသုံးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ် ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၆၂။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည် ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် ဒုတိယဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

အကျဉ်းချုပ် ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

ရူပါဝစရကုသိုလ် တတိယဈာန်စိတ်

၁၆၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကိုပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ ကို စက်ဆုပ်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း၊ လျစ်လျူရှုသည်ဖြစ်၍ လည်းကောင်း၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ နှင့် ပြည့်စုံသည်ဖြစ်၍ လည်းကောင်း၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မာဇဉ်’ နှင့် ပြည့်စုံသည် ဖြစ်၍ လည်းကောင်း နေ၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ကိုယ်ဖြင့် ခံစား၏။ အကြင် တတိယဈာန်ကြောင့် ထိုတတိယဈာန်ရပုဂ္ဂိုလ်ကို ဘုရားအစ ရှိသော အရိယာတို့သည် “လျစ်လျူရှုနိုင်ပါပေစွ၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ရှိပါပေစွ၊ ချမ်းသာစွာ နေလေ့ ရှိပါပေစွ” ဟု ချီးကျူးတော်မူကြကုန်၏။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ထိုတတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ (တတိယဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။

တရားအကျဉ်း

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘ဝီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ

ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါနှစ်ပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ် ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၆၄။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအား ဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော

(ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် တတိယဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ရူပါဝစရကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန်စိတ်

၁၆၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့် ကိုယ်ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့် ရှေးဦးကပင်လျှင် စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ စိတ်ဆင်းရဲမှု ‘ဒေါမနဿ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ လည်း မရှိ၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ လည်း မရှိသော၊ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်စေအပ်သော အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ၏ ထက်ဝန်းကျင် စင်ကြယ်ခြင်းရှိသော၊ ပထဝီကသိုလ်လျှင် အာရုံရှိသော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည် ၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရတည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည်ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဠာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါနှစ်ပါးရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၆၆။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ဈာန်လေးပါးဖြစ်ပုံကို ပြသော စတုတ္ထနည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(၂) ဈာန်ငါးပါးဖြစ်ပုံကို ပြသော ပဉ္စကနည်း

ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမဈာန်စိတ်

၁၆၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ရူပါဝစရကုသိုလ်ဒုတိယဈာန်စိတ်

၁၆၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော၊ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ’ ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ (ဒုတိယဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတနာ ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘ဝိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဠာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၆၉။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် ဒုတိယဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ရူပါဝစရကုသိုလ် တတိယဈာန်စိတ်

၁၇၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ , သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန် မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ပထဝီကသိုလ်လျှင် အာရုံရှိသော တတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ (တတိယဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည်ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည်ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါသုံးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ် ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၇၁။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရုံ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် တတိယဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ရူပါဝစရကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန်စိတ်

၁၇၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ကို စက်ဆုပ်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ ယေဝါပနကတရားများ။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဠာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါနှစ်ပါးရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၇၃။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း၊ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၊ စေတနာ ‘စေတနာ’၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တသေသကဂ္ဂတာ’၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’၊ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ် စတုတ္ထဈာန်စိတ် ပြီးပြီ။

ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဉ္စမဈာန်စိတ်

၁၇၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏။ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။

တရားအကျဉ်း

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတနာမှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ပ။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေရှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါနှစ်ပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ကာမမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ် ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၁၇၅။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’။ (သမ္မာသတိ၊ သမ္မာသမာဓိ)။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုး တခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ဈာန်ငါးပါးဖြစ်ပုံကို ပြသော ပဉ္စကနည်း ပြီးပြီ။

အကျင့်လေးပါး ‘စတဿော ပဋိပဒါ’

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန်

၁၇၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဈာန်

၁၇၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဇာန်

၁၇၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဇာန်

၁၇၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၁၈၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။။ ဒုတိယဈာန်သို့။။ တတိယဈာန်သို့။။ စတုတ္ထဈာန်သို့။။ ပဌမဈာန်သို့။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အကျင့်လေးပါး ‘စတသောပဋိပဒါ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာရုံလေးပါး ‘စတ္တာရိ အာရမ္မဏာနိ’

ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၈၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၈၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပထဝီ ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၈၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော)။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်း လျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၈၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန် ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော) ၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန် စသည်များ

၁၈၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော၊ အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော)၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ် သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော)၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အာရုံလေးပါး ‘စတ္တာရိ အာရမ္မဏာနိ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

**အာရုံအကျင့် ရောနှောမြောက်ပွား၍ ဈာန်တစ်ဆယ့်ခြောက်ပါး ဖြစ်ပုံကို ပြသော
‘အာရမ္မဏပဋိပဒါမိဿကသောဠသက္ခတ္တုက’နည်း**

(ပဌမဈာန်)

(၁) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၈၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင် အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေး သော အသိဉာဏ်ရှိသော (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီ ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၂) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၈၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏။ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နန်းနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၃) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၈၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နန်းနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော) , (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၄) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၈၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နန်းနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော) , မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(၅) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၉၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီ ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၆) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၉၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာ ရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤ တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၇) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၉၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤ တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၈) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏရမ္မဏဈာန်

၁၉၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကိုပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၉) သုခပဋိပဒါဒိန္နဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၉၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၁၀) သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၉၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နန္ဒနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၁၁) သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပမာဏာပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၁၉၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နန္ဒနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၁၂) သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၉၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နန္ဒနွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(၁၃) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တပရိတ္တရမ္မဏဈာန်

၁၉၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၁၄) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၁၉၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏ ။ ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၁၅) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၀၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက် ၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၁၆) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၀၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဒုတိယဈာန် စသည်များ

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန် စသည်များ

၂၀၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်း ကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိနည်းပါးသော (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီ ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၂) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိနည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိ သော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၃) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော) (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံ ရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၄) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော)၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော)

အာရုံရှိသော ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၅) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော ပထဝီ ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၆) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံ ရှိသော ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၇) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော) (စကော၊ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိ သော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၈) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော)၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၉) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန် ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော ပထဝီကသိုဏ်း လျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၀) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်စွာ ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၁) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော) (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၂) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော)၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၃) ချမ်းသာသော အကျင့် လျင်မြန်သော၊ အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်စွာ ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပထဝီ ကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၄) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်စွာ ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၅) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး ၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော) (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိ သော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။

(၁၆) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး ၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဉ္စမစွာသို့ ရောက်၍၊ (ပဉ္စမစွာကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

သောဠသက္ခတ္တုကနည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကသိုဏ်းရှစ်ပါးလျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်တစ်ဆယ့်ခြောက်ပါးဖြစ်ပုံ ပြသော

‘အဋ္ဌကသိဏ သောဠသက္ခတ္တက’ နည်း

ရေကသိုဏ်းဝန်းစသည်လျှင် အာရုံရှိသောဈာန်များ

၂၀၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ရေ ‘အာပေါ’ ကသိုဏ်းဝန်းလျှင် အာရုံ ရှိသော။ပ။ မီး ‘တေဇော’ ကသိုဏ်းဝန်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။ လေ ‘ဝါယော’ ကသိုဏ်းဝန်းလျှင် အာရုံ ရှိသော။ပ။ ညှိသော ‘နီလ’ ကသိုဏ်းဝန်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။ ဝါသော ‘ပီတ’ ကသိုဏ်းဝန်းလျှင် အာရုံ ရှိသော။ပ။ နီသော ‘လောဟိတ’ ကသိုဏ်းဝန်းလျှင် အာရုံရှိသော။ပ။ ဖြူသော ‘ဩဒါတ’ ကသိုဏ်းဝန်း လျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ကသိုဏ်း ရှစ်ပါးလျှင် အာရုံရှိသော ဈာန်တစ်ဆယ့်ခြောက်ပါးဖြစ်ပုံပြသော

‘အဋ္ဌကသိဏ သောဠသက္ခတ္တက’ နည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာရုံကို လွှမ်းမိုးနိုင်နင်းစွာ ရှုမှတ်၍ ရသော 'အဘိဘာယတန' ဈာန်များ

သုဒ္ဓိကနည်း

ပဌမဈာန်

၂၀၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင် အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု ၍ အပသန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန် ၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၀၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ'သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုဒ္ဓိကနည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အကျင့်လေးမျိုး 'စတသော ပဋိပဒါ' ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဉာဏ်

၂၀၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၌ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော, ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဉာဏ်

၂၀၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၌ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော, ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဉာဏ်

၂၀၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၌ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော, ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့, မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဉာဏ်

၂၀၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၌ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော, ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့

ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၁၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော, ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နုလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယ ဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အကျင့်လေးမျိုး ‘စတသော ပဋိပဒါ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာရုံနှစ်ပါး 'ဒွေအာရမ္မဏာနိ'

ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မူ၍ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့၊ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (မလေ့လာရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မူ၍ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့၊ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၁၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မူ၍ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့၊ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်'၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ (မလေ့လာရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အာရုံနှစ်ပါး 'ဒွေ အာရမ္မဏာနိ' ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာရုံအကျင့်ရောနှောမြောက်ပွား၍ ဈာန်ရှစ်ပါးဖြစ်ပုံကို ပြသော

‘အာရမ္မဏပဋိပဒါမိဿကအဋ္ဌကုတ္တက’ နည်း

ပဌမဈာန်

(၁) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၂) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တရမ္မဏဈာန်

၂၁၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၃) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေးသော အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၄) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၅) သုခပဋိပဒါဒိန္နဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၆) သုခပဋိပဒါဒိန္နဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၁၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၇) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၂၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာ ရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၈) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏပရိတ္တာရမ္မဏဈာန်

၂၂၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင် နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ် ၍ သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၂၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယ ဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိနည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိ သော။ပ။

(၂) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံ ရှိသော။ပ။

(၃) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော။ပ။

(၄) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံ ရှိသော။ပ။

(၅) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် စွာကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိနည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော။ပ။

(၆) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံ ရှိသော ။ပ။

(၇) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိနည်းပါးသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော။ပ။

(၈) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်စွာကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ (စကော၊ ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော အာရုံရှိသော ပဉ္စမစွာသို့ ရောက်၍၊ (ပဉ္စမစွာကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

စွာရုံပေးဖြစ်ပုံပြ ‘အဋ္ဌကုတ္တက’နည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဈာန်ရှစ်ပါးဖြစ်ပုံပြု 'အဋ္ဌကုတ္တက' နည်း တစ်နည်း

ပဌမဈာန်

၂၂၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ (စကော,ခွက်ငယ်မျှ) ကျဉ်းသော, ကောင်း သော အဆင်း, မကောင်းသော အဆင်းရှိကုန်သော (စင်ကြယ်သော အဆင်း၊ မစင်ကြယ်သော အဆင်း ရှိကုန်သော) ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍, (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်

၂၂၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ ကောင်းသော အဆင်း၊ မကောင်းသော အဆင်း ရှိကုန်သော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံး သွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယ ဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍, (ပဉ္စမဈာန် ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဤသည်လည်း ဈာန်ရှစ်ပါးဖြစ်ပုံပြု 'အဋ္ဌကုတ္တက'နည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာရုံကို လွှမ်းမိုးနိုင်နင်းစွာ ရှုမှတ်၍ ရသော 'အဘိဘာယတန' ဈာန်များ

၂ - သုဒ္ဓိကနည်း တစ်နည်း

ပဌမဈာန်

၂၂၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည်ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၂၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဈာန်နှင့် အကျင့်လေးပါး (ပဌမဈာန်)

(၁) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန်

၂၂၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရူမုတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၂) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဈာန်

၂၂၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရူမုတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၃) သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန်

၂၂၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရူမုတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၄) သုခပဋိပဒါခိပ္ပါဘိညဇဇာန်

၂၃၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၃၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်း တို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပသန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။။ ဒုတိယဈာန်သို့။။ တတိယဈာန်သို့။။ စတုတ္ထဈာန်သို့။။ ပဌမဈာန်သို့။။

- (၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။။
- (၂) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။။
- (၃) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။။

(၄) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန် ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အကျင့်လေးပါး ‘စတသော ပဋိပဒါ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာရုံနှစ်ပါး 'ဒွေ အာရမ္မဏာနီ' (ပဌမဈာန်)

ပရိတ္တာအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၃၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါး သော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၃၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်း တို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော၊ (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန် စသည်များ ပရိတ္တာအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်စသည်

၂၃၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကိုပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင် အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ'တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထ ဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ် သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော။ပ။

(၂) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို

ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အာရုံနှစ်ပါး ‘ဒွေ အာရမ္မဏာနိ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဈာန်ရှစ်ပါးဖြစ်ပုံပြ ‘အဋ္ဌက္ခတ္တက’ နည်း တစ်နည်း

ပဌမဈာန်

(၁) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၃၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်းကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (မလေ့လာ ရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ရောက်၍၊ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန် ၏။

(၂) ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညအပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၃၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညိုစသော) အဆင်းကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်ဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်း ယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန် အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော) ၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ် သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(၃) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏာဈာန်

၂၃၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၄) ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏာဈာန်

၂၃၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော မနှိုင်းယှဉ် အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(၅) သုခပဋိပဒါဒိန္နဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏာဈာန်

၂၃၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ်ရှိသော (မလေ့လာရ သေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန် ၏။

(၆) သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၄၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရူမုတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နန်းနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ် သော (လေ့လာပြီး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိ သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

(၇) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည ပရိတ္တအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၄၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရူမုတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော (မလေ့ လာရသေး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန် ၏။

(၈) သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပမာဏအပ္ပမာဏာရမ္မဏဈာန်

၂၄၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရူမုတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမ တို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ် အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၄၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပသန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံ ရှိသော။ပ။

(၂) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) အာရုံရှိသော။ပ။

(၃) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန်ကိုရ နိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံ ရှိသော။ပ။

(၄) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာ ပြီး၍ အထက်ဈာန်ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) အာရုံ ရှိသော။ပ။

(၅) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက် ဈာန် ကို ရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိနည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိကျယ်သော) အာရုံရှိသော။ပ။

(၆) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက် ဈာန်ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ ကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံ ရှိသော။ပ။

(၇) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (မလေ့လာရသေး၍ အထက်ဈာန် ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိ နည်းပါးသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိကျယ်သော) အာရုံရှိသော။ပ။

(၈) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (လေ့လာပြီး၍ အထက် ဈာန်ကိုရနိုင်ရန်) အစွမ်းသတ္တိကြီးမားသော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ်သော) အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည်ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အဋ္ဌကုတ္တုကနည်း တစ်မျိုးလည်း ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဤသည်လည်း ဈာန်ရှစ်ပါးဖြစ်ပုံပြု 'အဋ္ဌက္ခတ္တကနည်း' တစ်နည်း

ပဌမဈာန်

၂၄၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ကောင်းသော အဆင်း၊ မကောင်းသော အဆင်း ရှိကုန်သော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်များ

၂၄၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မူ၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော (အတိုင်းမသိ ကျယ် သော) ကောင်းသော အဆင်း၊ မကောင်းသော အဆင်း ရှိကုန်သော ထိုအဆင်း ကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့၊ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့ ၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက် ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဤသည်လည်း အဋ္ဌက္ခတ္တကနည်းပင်တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဘိဘာယတန သောဠသက္ခတ္တကနည်း

ပဌမဈာန်

၂၄၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ ညှိကုန်သော၊ ညှိသောအဆင်း ရှိကုန်သော တစ်ခဲနက် ညှိသည်ဖြစ်၍ ထင်ကုန်သော၊ ညှိသောအရောင်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်း တို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်းကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ပဌမဈာန်

၂၄၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ ရွှေကုန်သော ရွှေသော အဆင်းရှိကုန်သော တစ်ခဲနက် ရွှေသည် ဖြစ်၍ထင်ကုန်သော ရွှေသော အရောင်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော။ပ။ နီကုန်သော၊ နီသော အဆင်းရှိကုန်သော တစ်ခဲနက် နီသည်ဖြစ်၍ ထင်ကုန်သော နီသောအရောင်နှင့် ယှဉ်ကုန်သော။ပ။ ဖြူကုန်သော ဖြူသော အဆင်းရှိကုန်သော တစ်ခဲနက်ဖြူသည် ဖြစ်၍ ထင်ကုန်သော ဖြူသော အရောင် နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ထိုအဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို လွှမ်းမိုး၍ (ပိုင်ပိုင်နိုင်နိုင်) သိအံ့ မြင်အံ့ဟု (နှလုံးသွင်း ကာ) ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ဤသည်တို့သည်လည်း သောဠသက္ခတ္တက (၁၆-ကြိမ်ရှိသော) အဘိဘာယတန ဈာန်တို့တည်း။

အဘိဘာယတနဈာန်များ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဆန့်ကျင်ဘက်တရားတို့မှ လွတ်မြောက်သော ‘ဝိမောက္ခ’ ဈာန်များ

ပဌမဈာန်

၂၄၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါအကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ရူပဈာန်ရှိသူသည် (အပ၌ နီလကသိုဏ်းစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို (ဈာန် တည်းဟူသော မျက်စိဖြင့်) ရှု၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

၂၄၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ မိမိသန္တာန်၌ (ဆံပင်အစရှိသည်တို့၏) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို မရှုမှတ်မှု၍ အပ သန္တာန်၌ (အညှိစသော) အဆင်းကသိုဏ်းဝန်းတို့ကို ရှု၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

၂၅၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါအကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ တင့်တယ်သော ကသိုဏ်းအာရုံ ‘သုဘ’ ဟု အာရုံပြု၍ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည်ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ဤသုံးပါး သော ဝိမောက္ခဈာန်တို့သည်လည်း သောဠသက္ခတ္တက (၁၆-ကြိမ်) တို့တည်း။

ဝိမောက္ခဈာန်များ ပြီးပြီ။

မေတ္တာဒုတိယဈာန်

၂၅၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော စိတ် တည်ကြည်မှု သမာဓိ’ ကြောင့်ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ရှိသော ချစ်ခင်မှု ‘မေတ္တာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (မေတ္တာနှင့်ပြည့်စုံသော) ဒုတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ (ဒုတိယဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည်ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည် ကုန်၏။

မေတ္တာတတိယဈာန်

၂၅၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ချစ်ခင်မှု ‘မေတ္တာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (မေတ္တာနှင့် ပြည့်စုံသော) တတိယဈာန်သို့ ရောက်၍ (တတိယ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏ ။ ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

မေတ္တာစတုတ္ထဈာန်

၂၅၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ကို စက်ဆုပ်ခြင်းကြောင့် လည်းကောင်း။ပ။ ချစ်ခင်မှု ‘မေတ္တာ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော (မေတ္တာနှင့် ပြည့်စုံသော) စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ကရုဏာပဌမဈာန်

၂၅၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)၊ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ကြင်နာသနားမှု ‘ကရုဏာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ကရုဏာနှင့် ပြည့်စုံသော) ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန် ၏။

ကရုဏာ ဒုတိယဈာန် စသည်

၂၅၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ကြင်နာ သနားမှု ‘ကရုဏာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ကရုဏာနှင့် ပြည့်စုံသော) စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

မုဒိတာ ပဌမဈာန်

၂၆၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဝမ်းမြောက်မှု ‘မုဒိတာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (မုဒိတာ နှင့် ပြည့်စုံသော) ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

မုဒိတာ ဒုတိယဈာန် စသည်

၂၆၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင် အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်း ကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ဝမ်းမြောက်မှု ‘မုဒိတာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (မုဒိတာနှင့် ပြည့်စုံသော) စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤ တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဥပေက္ခာ စတုတ္ထဈာန်

၂၆၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် ပြည့်စုံသော) စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ လေးပါးသော ဗြဟ္မဝိဟာရဈာန်တို့သည် သောဠသက္ခတ္တက (၁၆-ကြိမ်) တို့တည်း။

ဗြဟ္မဝိဟာရဈာန်များပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အသုဘနိမိတ်လျှင် အာရုံရှိသော (အသုဘ) ဈာန်များ

(၁) ဥဒ္ဓမ္မာတကသညာ ပဌမဈာန်

၂၆၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဖူးဖူးရောင်သော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဥဒ္ဓမ္မာတကသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဝိနိလကသညာစသော အခြားဈာန်များ

၂၆၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။

(၂) ညိုမဲသော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိနိလကသညာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော ။ပ။

(၃) ယိုစီးသော ပြည်ရှိသော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိပုဗ္ဗကသညာ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၄) အလယ်၌ နှစ်ပိုင်းပြတ်သော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိစ္ဆိဒ္ဓကသညာ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၅) အထူးထူးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အိမ်ခွေး တောခွေးစသည်တို့သည် ကိုက်ခဲထားသော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိက္ခာယိတကသညာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၆) အထူးထူး အပြားပြား လက်တစ်ခြား ခြေတစ်ခြား ပစ်လွှင့်ထားသော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိက္ခိတ္တကသညာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၇) ဓားဖြင့် လှီး၍ အထူးထူး အပြားပြား လက်တစ်ခြား ခြေတစ်ခြား ပစ်လွှင့်ထားသော အလောင်း ကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဟတဝိက္ခိတ္တကသညာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၈) သွေးများထွက်ယို လိမ်းကျံနေသော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘လောဟိတ ကသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော။ပ။

(၉) ပိုးလောက်တို့ တဖွားဖွား ထွက်နေသော အလောင်းကောင်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ပုဠုဝက သညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော။ပ။

(၁၀) အရိုးစုဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘အဋ္ဌိကသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ အသုဘ (မတင့်မတယ် စက်ဆုပ်ဖွယ်)ဟူသော ဘာဝနာ (ပွားစေမှု) ဖြင့် ရအပ်သော ဈာန်သည် သောဠသက္ခတ္ထုကတည်း။

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အရူပါဝစရကုသိုလ်

သောဠသက္ခတ္ထုက (၁၆-ကြိမ်ရှိသော) အရူပဈာန်လေးပါး

ပဌမာရူပဈာန်

၂၆၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အဆင်းကသိုဏ်းဝန်း၌ ဖြစ်သော အမှတ် သညာ (ရူပဈာန်၊ ရူပဈာန်၏အာရုံ) တို့ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့် (ဝတ္ထုအာရုံနှစ်ပါးစုံတို့ ၏) ထိခိုက်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ပဋိသသညာ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် အမျိုးမျိုးသော (အာရုံ၌ဖြစ်သော) အမှတ်သညာ ‘နာနတ္ထသညာ’ တို့ကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့်၊ အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ဟူသော (ပဌမာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘အာကာသာနဉ္စာ ယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။။။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယာရူပဈာန်

၂၆၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ အဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ် (စိတ်)ဟူသော၊ (ဒုတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော၊ အမှတ်သညာ ‘ဝိညာဏဉ္စာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို လည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။။။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

တတိယာရူပဈာန်

၂၆၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ စိုးစဉ်း အနည်းငယ်မျှ အကြွင်းမရှိခြင်းဟူသော (တတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘အာကိဉ္စညာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို လည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။။။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

စတုတ္ထာရူပဈာန်

၂၆၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ရှန်ရင်းသော အမှတ် 'သညာ' ကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော အမှတ် 'သညာ' မရှိသည် မဟုတ်သော (စတုတ္ထာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ 'နေဝသညာနာသညာ ယတနသညာ' နှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု 'သုခ' ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု 'ဥပေက္ခာ' နှင့်တကွ ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ လေးပါးသော အရူပဈာန်တို့သည် သောဠသက္ခတ္တကတို့တည်း။

အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဘုံသုံးပါး၌ ဖြစ်သော ‘တေဘူမက’ ကုသိုလ်

(ကာမာဝစရကုသိုလ်)

ကာမာဝစရကုသိုလ် ပဌမစိတ်

၂၆၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (၁) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု (ဉာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော-

(၁) ယုတ်ညံ့သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ပ။

(၂) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၃) မြတ်သော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ် သည်။ပ။

(၈) ယုတ်ညံ့သော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၉) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၁၀) မြတ်သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ် သည်။ပ။

(၁၂) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၁၃) မြတ်သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ။ ပ။

(၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ။ပ။

(၁၅) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ် စိတ်သည်။ပ။

(၁၆) မြတ်သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၁၈) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်သည်။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရကုသိုလ်စိတ်သည် (ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ကာမာဝစရကုသိုလ် ဒုတိယစိတ်စသည်

၂၇၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ -

(၂) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့် တကွဖြစ်သော။ပ။

(၃) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် မယှဉ်သော။ပ။

(၄) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့် တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် မယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော။ပ။

(၅) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော။ပ။

(၆) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၇) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် မယှဉ်သော။ပ။

(၈) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ဉာဏ်’ နှင့် မယှဉ်သော တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ယုတ်ညံ့သော။ပ။ အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။ မြတ်သော။ပ။ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝိရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ အလယ်အလတ်ဖြစ်သော။ပ။ မြတ်သော။ပ။ ယုတ်ညံ့သောသိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ အလယ် အလတ်ဖြစ်သော။ပ။ မြတ်သော။ပ။ သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော ကာမာဝစရ ကုသိုလ်စိတ်သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ကာမဘုံ၌ ဖြစ်သော (ကာမာဝစရ) ကုသိုလ်စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရူပါဝစရကုသိုလ်

ရူပါဝစရကုသိုလ် ပဌမဈာန်

၂၇၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် -

(၁) ယုတ်ညံ့သော။ပ။

(၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၃) မြတ်သော။ပ။

(၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၈) ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၉) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၀) မြတ်သော။ပ။

(၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၃) မြတ်သော။ပ။

(၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၅) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၆) မြတ်သော။ပ။

(၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၈) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ်ဒုတိယဈာန်စသည်

၂၇၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော -

- (၁) ယုတ်ညံ့သော။ပ။
- (၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။
- (၃) မြတ်သော။ပ။
- (၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၈) ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၉) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။
- (၁၀) မြတ်သော။ပ။
- (၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၁၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။
- (၁၃) မြတ်သော။ပ။
- (၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၁၅) အလယ်အလတ်ဖြစ်သော။ပ။
- (၁၆) မြတ်သော။ပ။
- (၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။
- (၁၈) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အရူပါဝစရကုသိုလ်

ပဌမာရူပဗျာန်

၂၇၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဗျာန်) ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဗျာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ကသိုဏ်းရုပ်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သည် (ရူပဗျာန်၊ ရူပဗျာန်၏ အာရုံ) တို့ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့် (ဝတ္ထုအာရုံနှစ်ပါးစုံတို့၏) ထိခိုက်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘ပဋိယသည်’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် အမျိုးမျိုးသော (အာရုံ၌ဖြစ်သော) အမှတ်သည် ‘နာနတ္ထသည်’ တို့ကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့် အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ဟူသော (ပဌမာရူပဗျာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘အာကာသာနဉ္စာ ယတနသည်’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။

(၁) ယုတ်ညံ့သော။ပ။

(၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၃) မြတ်သော။ပ။

(၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၈) ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၉) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၀) မြတ်သော။ပ။

(၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၃) မြတ်သော။ပ။

(၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၅) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၆) မြတ်သော။ပ။

(၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၈) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော စတုတ္ထဗျာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဗျာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယာရူပဗျာန်

၂၇၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဗျာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဗျာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ‘အာကာသာနဉ္စာယတနဗျာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ အဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ် (စိတ်)ဟူသော (ဒုတိယာရူပဗျာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘ဝိညာဏဉ္စာယတနသည်’ နှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင်း။ပ။

(၁) ယုတ်ညံ့သော။ပ။

(၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၃) မြတ်သော။ပ။

(၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၈) ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၉) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၀) မြတ်သော။ပ။

(၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၃) မြတ်သော။ပ။

(၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၅) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၆) မြတ်သော။ပ။

(၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၈) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော စတုတ္ထဗျာန်သို့ ရောက်၍, (စတုတ္ထဗျာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

တတိယာရူပဈာန်

၂၇၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ စိုးစဉ်း အနည်းငယ်မျှ အကြွင်းမရှိခြင်းဟူသော (တတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘အာကိဉ္စညာယတနသည်’ နှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို လည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။

(၁) ယုတ်ညံ့သော။ပ။

(၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၃) မြတ်သော။ပ။

(၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၈) ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၉) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၀) မြတ်သော။ပ။

(၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၃) မြတ်သော။ပ။

(၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၅) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၆) မြတ်သော။ပ။

(၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၈) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

စတုတ္ထာရူပဈာန်

၂၇၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ရှန်ရင်းသော အမှတ် ‘သညာ’ ကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော၊ အမှတ် ‘သညာ’ မရှိသည် မဟုတ်သော၊ (စတုတ္ထာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘နေဝသညာနာသညာ ယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ကိုယ်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ (၁) ယုတ်ညံ့ သော။ပ။ (၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။ (၃) မြတ်သော။ပ။ (၄) လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ (၅) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ (၆) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ (၇) စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ (၈) ယုတ်ညံ့သော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ (၉) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၀) မြတ်သော။ပ။

(၁၁) ယုတ်ညံ့သော အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၂) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၃) မြတ်သော။ပ။

(၁၄) ယုတ်ညံ့သော သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၅) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၆) မြတ်သော။ပ။

(၁၇) ယုတ်ညံ့သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၁၈) အလယ်အလတ် ဖြစ်သော။ပ။

(၁၉) မြတ်သော စိစစ်စုံစမ်းမှု ဉာဏ်ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အရူပါဝစရကုသိုလ်စိတ် ပြီးပြီ။

တေဘူမက (ဘုံသုံးပါး၌ ဖြစ်သော) ကုသိုလ်စိတ်များ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

လောကုတ္တရာကုသိုလ်

အကျင့်သက်သက်ဟောခြင်း ‘သုဒ္ဓိကပဋိပဒါ’

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝေဒ္ဓါနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

ပဌမမဂ်

၂၇၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်သို့) ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော သေခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေ နေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲ ပြိုပြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ မသိအပ်ဖူးသေးသော နိဗ္ဗာန်ကို သိရတော့မည်ဟု နှလုံးသွင်းသည့်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြောဆိုမှု ‘သမ္မာဝါစာ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြုလုပ်မှု ‘သမ္မာကမ္မန္တ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) အသက်မွေးမှု ‘သမ္မာအာဇီဝ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ သည် ဖြစ်၏။ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျက်စီးစေလိုမှု ‘အဗျာပါဒ’

သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟီရိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ခွံမှု (ကောင်းစွာ ဆောင်ရွက်ပြုလုပ်နိုင်မှု) ‘ကာယကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ခွံမှု (ကောင်းစွာ ဆောင်ရွက်ပြုလုပ်နိုင်မှု) ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ အလေ့အကျင့် ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇကတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္ပဇဉ’ သည်ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင်ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရား တို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဥဒ္ဒေသဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၂၇၈။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ် သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်တွေ့ထိခြင်းသဘော၊ တွေ့ထိပုံအခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၂၇၉။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုသာယာဖွယ် ချမ်းသာအား လျောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော၊ အကြင် စိတ်၌ မှီသော သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၂၈၀။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၂၈၁။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုစေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ အား လျောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်မှု၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်း အရာ၊ စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၂၈၂။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သောသဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိတက်၏ သဘော

၂၈၃။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်းသဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်းသဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိစာရ၏ သဘော

၂၈၄။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သုံးသပ်မှု၊ အထူးသုံးသပ်မှု၊ အဖန်ဖန် သုံးသပ်မှု၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု၊ စိတ်၏ (အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေ သကဲ့သို့ ဖြစ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပီတိ၏ သဘော

၂၈၅။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်နှစ်သက်မှု၊ ဝမ်းမြောက်မှု၊ လွန်စွာ ဝမ်းသာမှု၊ များစွာ ဝမ်းသာမှု၊ ရွှင်လန်းမှု၊ များစွာ ရွှင်လန်းမှု၊ နှစ်သိမ့်မှု၊ တက်ကြွမှု၊ စိတ်၏ နှစ်လိုမှု၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော နှစ်သက်မှု ‘ပီတိသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သုခ၏ သဘော

၂၈၆။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာမှုကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှု ကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏သဘော

၂၈၇။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာတည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မယုံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိ သူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိပိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’၊ ထွက် မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျုံး ဝင်သော၊ ကောင်းစွာသိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သဒ္ဓါန္တေ၏ သဘော

၂၈၈။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံကြည်မှု၊ ယုံကြည်ပုံ အခြင်းအရာ၊ သက်ဝင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အလွန်ကြည်လင်မှု၊ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီရိယိန္တေ၏ သဘော

၂၈၉။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက် အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လစိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန်ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (ကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှုရှိသူ၏ အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒရှိသူ၏ အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျုံးဝင်သော ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

သတိန္တေ၏ သဘော

၂၉၀။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ် အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံ အခြင်းအရာ (ကြားနာပြီး သင်ကြားပြီးတို့ကို ဆောင်ထားမှု)၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ (မဂ္ဂင်) ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အောက်မေ့မှု ‘သတိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

သမာဓိန္တေ၏သဘော

၂၉၁။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရတည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင်တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပညိန္နြေ၏ သဘော

၂၉၂။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့်သိမှု ‘ပညိန္နြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာ လေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စ စသည်ကို)

ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသောသဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက် တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးလွှားနေ သော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ‘ပညာ’ ဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္နြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကိုဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာ ပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာအမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအား ဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာ အရောင်။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ ရနိုင်ခဲ ၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက် ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်းအင်္ဂါ ဖြစ်သော (သစ္စာ လေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္နြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

မနိန္နြေ၏ သဘော

၂၉၃။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္နြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်း သဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္နြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ် သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္နြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သောမနသိန္နြေ၏သဘော

၂၉၄။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရစိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနသိန္နြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိ မှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်

ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏သဘော

၂၉၅။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်း သဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေခြင်း သဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ၏သဘော

၂၉၆။ ထိုအခါ၌ မသိအပ်သေးသော နိဗ္ဗာန်ကို သိရတော့မည်ဟု နှလုံးသွင်းသည့်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထို အခါ၌ မသိအပ်ကုန်၊ မမြင်အပ်ကုန်၊ မရောက်အပ် (မရအပ်) ကုန်၊ မထင်ရှားကုန်၊ မျက်မှောက် မပြုအပ် ကုန်သေးသော ထိုတရားတို့ကို မျက်မှောက်ပြု ခြင်းငှါ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စ စသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှား ပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသော သဘော၊ တစ်နည်း -ဟုတ် မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သောသဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၍ ညွတ်စေတတ်သောသဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သောသဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေ သော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့်သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာ အမိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ရ နိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေ မှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာ လေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရား တို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မသိအပ်သေးသော နိဗ္ဗာန်ကို သိရတော့ မည်ဟု နှလုံးသွင်းသည့်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘အနညာတညဿာမိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ သဘော

၂၉၇။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော၊ စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်း သဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရား တို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏ အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်တတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန် ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲ နှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန်ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန် မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြား ခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာပုဂ္ဂိုလ်ကို မြှင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာအမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာ တန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမ္မာသင်္ကပ္ပ၏ သဘော

၂၉၈။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်း သဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော ကောင်းစွာ (အမှန်) ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမ္မာဝါစာ၏သဘော

၂၉၉။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြောဆိုမှု ‘သမ္မာဝါစာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ မကောင်းသော နှုတ်အကျင့် (ဝစီဒုစရိုက်) လေးပါးတို့မှ အကြင် ဝေးစွာရှောင်ခြင်းသဘော ‘အာရတိ’ ၊ အထူးရှောင်ခြင်းသဘော ‘ဝိရတိ’ ၊ ဆုတ်နစ်၍ ရှောင်ခြင်းသဘော ‘ပဋိဝိရတိ’ ၊ ရန်ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော သဘော (ရှောင်ကြဉ်တတ်သောသဘော) ‘ဝေရမဏိ’ ၊ မပြုခြင်းသဘော ‘အကိရိယ’ ၊ မလုပ်ခြင်းသဘော ‘အကရဏ’ ၊ လွန်၍ မရောက်ခြင်း (ဝစီဒုစရိုက်ကို မကျူးလွန်ခြင်း) သဘော ‘အနဇ္ဈာပတ္တိ’ ၊ ဝစီဒုစရိုက်ဟူသော ကမ်းအပိုင်းအခြားကို မလွန်ခြင်းသဘော ‘ဝေလာအနတိက္ကမ’ ၊ ဝစီ ဒုစရိုက်၏ အကြောင်းကို သတ်ဖြတ်တတ်သော သဘော ‘သေတုယာတ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြောဆိုမှု ‘သမ္မာဝါစာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြောဆိုမှု ‘သမ္မာဝါစာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမ္မာကမ္မန္တ၏သဘော

၃၀၀။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြုလုပ်မှု ‘သမ္မာကမ္မန္တ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ မကောင်းသော ကိုယ်အကျင့် (ကာယ ဒုစရိုက်) သုံးပါးတို့မှ အကြင်ဝေးစွာ ရှောင်ခြင်း သဘော ‘အာရတိ’ ၊ အထူးရှောင်ခြင်းသဘော ‘ဝိရတိ’ ၊ ဆုတ်နစ်၍ ရှောင်ခြင်း သဘော ‘ပဋိဝိရတိ’ ၊ ရန်ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော သဘော (ရှောင်ကြဉ်တတ်သော သဘော) ‘ဝေရမဏိ’ ၊ မပြုခြင်းသဘော ‘အကိရိယ’ ၊ မလုပ်ခြင်းသဘော ‘အကရဏ’ ၊ လွန်၍ မရောက်ခြင်း (ကာယဒုစရိုက်ကို မကျူးလွန်ခြင်း) သဘော ‘အနဇ္ဈာပတ္တိ’ ၊ ကာယဒုစရိုက်ဟူသော ကမ်းအပိုင်းအခြားကို မလွန်ခြင်းသဘော ‘ဝေလာ အနတိက္ကမ’ ၊ ကာယဒုစရိုက်၏ အကြောင်းကို သတ်ဖြတ်တတ်သော သဘော ‘သေတုယာတ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြုလုပ်မှု ‘သမ္မာကမ္မန္တ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြုလုပ်မှု ‘သမ္မာကမ္မန္တ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမ္မာအာဇီဝ၏သဘော

၃၀၁။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) အသက်မွေးမှု ‘သမ္မာအာဇီဝ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ မှားယွင်းသော အသက်မွေးမှု ‘မိစ္ဆာ အာဇီဝ’ မှ အကြင် ဝေးစွာရှောင်ခြင်းသဘော ‘အာရတိ’ ၊ အထူးရှောင်ခြင်းသဘော ‘ဝိရတိ’ ၊ ဆုတ်နစ်၍ ရှောင်ခြင်းသဘော ‘ပဋိဝိရတိ’ ၊ ရန်ကို ဖျက်ဆီးတတ်သော သဘော (ရှောင်ကြဉ်တတ်သောသဘော) ‘ဝေရမဏိ’ ၊ မပြုခြင်းသဘော ‘အကိရိယ’ ၊ မလုပ်ခြင်းသဘော ‘အကရဏ’ ၊ လွန်၍ မရောက်ခြင်း (မကျူးလွန်ခြင်း)သဘော ‘အနဇ္ဈာပတ္တိ’ ၊ မှားယွင်းသော အသက်မွေးမှုတည်းဟူသော ကမ်းအပိုင်းအခြားကို မလွန်ခြင်းသဘော ‘ဝေလာအနတိ က္ကမ’ ၊ မကောင်းသော အသက်မွေးမှု၏ အကြောင်းကို သတ်ဖြတ်တတ်သော သဘော ‘သေတုယာတ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အသက်မွေးမှု ‘သမ္မာအာဇီဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) အသက်မွေးမှု ‘သမ္မာအာဇီဝ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမ္မာဝါယာမ၏ သဘော

၃၀၂။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအား ထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (ကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက် ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမ္မာသတိ၏ သဘော

၃၀၃။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ်အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ (ကြားနာပြီး သင်ကြားပြီးတို့ကို ဆောင်ထားမှု)၊ မပေါ် သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အောက်မေ့မှု ‘သတိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

သမ္မာသမာဓိ၏ သဘော

၃၀၄။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့် မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏ အဖြစ် (စိတ်မရွေ့ လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာ ဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သဒ္ဓါဗိုလ်၏ သဘော

၃၀၅။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံကြည်မှု၊ ယုံကြည်ပုံ အခြင်းအရာ၊ သက်ဝင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အလွန်ကြည်လင်မှု၊ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီရိယဗိုလ်၏ သဘော

၃၀၆။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လ အားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင်ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (ကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန် မလှုပ်အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

သတိဗိုလ်၏ သဘော

၃၀၇။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ်အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံ အခြင်းအရာ။ (ကြားနာပြီး သင်ကြားပြီးတို့ကို ဆောင်ထားမှု)၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အောက်မေ့မှု ‘သတိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမာဓိဗိုလ်၏ သဘော

၃၀၈။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့ လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာ သမာဓိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ် အပိုင်းအင်္ဂါဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပညာဗိုလ်၏ သဘော

၃၀၉။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ် သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာ လေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင်(လိမ္မာ) သူ၏ အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်တတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စသည်ကို) ကြံစည် ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသောသဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင့်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာအမှိုက် မေ့ရှားကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ် သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဟိရီဗိုလ်၏ သဘော

၃၁၀။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သဘော တရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ရှက်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်းကို ရှက်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီ ဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ဩတ္တပ္ပဗိုလ်၏ သဘော

၃၁၁။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားတို့သည် ကြောက်လန့် ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ ကြောက်လန့် တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်းမှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အလောဘ၏ သဘော

၃၁၂။ ထိုအခါ၌ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မလိုချင်ခြင်းသဘော၊ မလိုချင်ပုံ အခြင်းအရာ၊ မလိုချင်တတ် သူ၏အဖြစ်၊ မစွဲလမ်းခြင်း၊ မစွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ၊ မစွဲလမ်းတတ်သူ၏အဖြစ်၊ မမက်မောမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ရှိသော မလိုချင်မှု ‘အလောဘကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အဒေါသ၏ သဘော

၃၁၃။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ မဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ၊ မဖျက်ဆီးတတ်သူ၏အဖြစ်၊ စိတ်မပျက်စီးမှု၊ စိတ်မပျက်စီးစေလိုမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အမောဟ၏ သဘော

၃၁၄။ ထိုအခါ၌ မတွေဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာ လေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင်(လိမ္မာ) သူ၏ အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည် ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသော သဘော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော့တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသော သဘော၊ ‘ပညာ’ ဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာလက်နက်’။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာပြာသာဒ်’။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (အဝိဇ္ဇာအမိုက်မှောင် ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအရောင်’။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာတန်ဆောင်’။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ ရနိုင်ခဲ၍

နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျိုးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

အနဘိဇ္ဈာ၏ သဘော

၃၁၅။ ထိုအခါ၌ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မလိုချင်ခြင်းသဘော၊ မလိုချင်ပုံအခြင်းအရာ၊ မလိုချင် တတ်သူ၏အဖြစ်၊ မစွဲလမ်းခြင်း၊ မစွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ၊ မစွဲလမ်းတတ်သူ၏အဖြစ်၊ မမက်မောမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အဗျာပါဒ၏ သဘော

၃၁၆။ ထိုအခါ၌ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ မဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ၊ မဖျက်ဆီး တတ်သူ၏အဖြစ်၊ စိတ်မပျက်စီးမှု၊ စိတ်မပျက်စီးစေလိုမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သမ္မာဒိဋ္ဌိ၏ သဘော

၃၁၇။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိ သူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏ အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ)၏ အဖြစ်။ (အနိစ္စသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်တတ် သောသဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သောသဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင် တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာလက်နက်’။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာပြာသာဒ်’။ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအလင်း’။ (ကြည်လင် တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ အရောင်’။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာတန်ဆောင်’ ။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း

(မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက် မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဟိရီ၏ သဘော

၃၁၈။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို ရှက်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်းကို (လွန်ကျူးခြင်းကို) ရှက်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဩတ္တပ္ပ၏ သဘော

၃၁၉။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ် သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်းမှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယပဿဒ္ဓိ၏ သဘော

၃၂၀။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် အဘယ် သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် ငြိမ်းချမ်းမှု၊ ငြိမ်းအေးမှု၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်း၊ ငြိမ်းအေးခြင်း။ (ခန္ဓာသုံးပါး၏) ငြိမ်းအေး သည်၏ အဖြစ်၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ပဿဒ္ဓိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည်ရှိ၏။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တပဿဒ္ဓိ၏ သဘော

၃၂၁။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် ငြိမ်းချမ်းမှု၊ ငြိမ်းအေးမှု၊ ငြိမ်းချမ်းခြင်း၊ ငြိမ်းအေးခြင်း။ (ဝိညာ န္ဓာ၏) ငြိမ်းအေးသည်၏အဖြစ်၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ပဿဒ္ဓိသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယလဟုတာ၏သဘော

၃၂၂။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု။ (အာရုံသို့) ပေါ့ပါးလျင်မြန်စွာ (အပြန်ပြန်အလှန်လှန်) ညွတ်စေနိုင်သည်၏အဖြစ်၊ မနုန့်နှေးသည်၏ အဖြစ်၊ မတင်းမာသည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါး မှု ‘ကာယလဟုတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တလဟုတာ၏ သဘော

၃၂၃။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု။ (အာရုံသို့) ပေါ့ပါးလျင်မြန်စွာ (အပြန်ပြန်အလှန်လှန်) ညွတ်စေနိုင်သည်၏အဖြစ်၊ မနုန့်နှေးသည်၏အဖြစ်၊ မတင်းမာသည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ စိတ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယမုဒုတာ၏သဘော

၃၂၄။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် နူးညံ့သည်၏ အဖြစ်၊ ပြေပြစ်သည်၏ အဖြစ်၊ မခက်ထန်သည်၏အဖြစ်၊ မကြမ်းတမ်းသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

စိတ္တမုဒုတာ၏သဘော

၃၂၅။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ နူးညံ့သည်၏ အဖြစ်၊ ပြေပြစ်သည်၏ အဖြစ်၊ မခက်ထန်သည်၏အဖြစ်၊ မကြမ်းတမ်းသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယကမ္မညတာ၏ သဘော

၃၂၆။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ခုံမှု (ကောင်းသော အလုပ်၌ ပြီးမြောက်သည် အထိ ပါဝင် ဆောင်စွမ်းနိုင်သော သဘော) ‘ကာယကမ္မညတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံမှု (ကောင်းစွာ ဆောင်ရွက်ပြုလုပ်နိုင်မှု)၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံကြောင်း သဘော၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ခုံမှု ‘ကာယကမ္မညတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တကမ္မညတာ၏သဘော

၃၂၇။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ခုံမှု (ကောင်းသော အလုပ်၌ ပြီးမြောက်သည် အထိ ပါဝင်ဆောင်စွမ်းနိုင်သော သဘော) ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံမှု၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံကြောင်း သဘော၊ ကောင်းသော အလုပ်၌ ခုံသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ခုံမှု ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယပါဂုညတာ၏ သဘော

၃၂၈။ ထိုအခါ၌ စေတသိတ်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု)၊ အလေ့အကျင့်ရှိကြောင်း (ကျင့်သားရကြောင်း) သဘော၊ အလေ့အကျင့်ရှိသည် (ကျင့်သားရသည်)၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက် အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တပါဂုညတာ၏ သဘော

၃၂၉။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု)၊ အလေ့အကျင့် ရှိကြောင်း (ကျင့်သားရကြောင်း) သဘော၊ အလေ့အကျင့်ရှိသည် (ကျင့်သားရသည်)၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သား ရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ကာယုဇုကတာ၏ သဘော

၃၃၀။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝေဒနာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သညာက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း၊ သင်္ခါရက္ခန္ဓာ၏ လည်းကောင်း အကြင် ဖြောင့်မတ်မှု၊ ဖြောင့် မတ်သော အခြင်းအရာဖြင့် ဖြစ်သည်၏အဖြစ် (ဖြောင့်မတ်ခြင်း)၊ မကောက်သည်၏အဖြစ်၊ မကွေးသည်၏ အဖြစ်၊ မကိုင်းသည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တုဇုကတာ၏ သဘော

၃၃၁။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၏ အကြင် ဖြောင့်မတ်မှု၊ ဖြောင့်မတ်သော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဖြစ်သည် ၏ အဖြစ် (ဖြောင့်မတ်ခြင်း)၊ မကောက်သည်၏အဖြစ်၊ မကွေးသည်၏အဖြစ်၊ မကိုင်းသည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

သတိ၏ သဘော

၃၃၂။ ထိုအခါ၌ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အောက်မေ့မှု၊ အစဉ် အောက်မေ့မှု၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု၊ သတိဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဆောင်ပုံအခြင်းအရာ (ကြားနာပြီး သင်ကြားပြီးတို့ကို ဆောင်ထားမှု)၊ မပေါ်သော အခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု)၊ မမေ့ပျောက်မှု၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဓြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အောက်မေ့မှု ‘သတိ သမ္မာဇဇင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သမ္မုဇဉ၏ သဘော

၃၃၃။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မုဇဉ’ ဟူသည် အဘယ် သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိမှု၊ ခွဲခွဲခြားခြား အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်၊ ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ် သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ် သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ် သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ)နှင့် တူသော သဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဓြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ၊ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) သိမှု ‘ပညာလက်နက်’ ၊ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာပြာသာဒ်’ ၊ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအလင်း’ ၊ (ကြည်လင် တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့်သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ ၊ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ် အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇဇင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မုဇဉ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမထ၏ သဘော

၃၃၄။ ထိုအခါ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ဟူ သည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိပဿနာ၏ သဘော

၃၃၅။ ထိုအခါ၌ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) စိစစ်ခြင်း သဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်း သဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော။ (အနိစ္စသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်း သဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်း (ပိုင်းခြားခြင်း) သဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြုတတ်သူ) ၏အဖြစ်၊ ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသောသဘော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြုတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာသိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပဂ္ဂါဟ၏သဘော

၃၃၆။ ထိုအခါ၌ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (ကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက် ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အဝိက္ခေပ၏သဘော

၃၃၇။ ထိုအခါ၌ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့် မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ သမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တကြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

(ခ) နိဒ္ဒေသ ပြီးပြီ။

၁ - ဓမ္မဝေဒ္ဓိနာဝါရ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဒေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေကိုးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါငါးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါရှစ်ပါးရှိသော မဂ်သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်ခုနစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ် သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ သညာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ စေတနာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ စိတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဝေဒနာက္ခန္ဓာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ သညာက္ခန္ဓာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ သင်္ခါရက္ခန္ဓာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဝိညာဏက္ခန္ဓာတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနိန္ဒြေတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့်

(ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၃၃၈။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္တေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ ၊ မသိအပ်ဖူးသေးသော နိဗ္ဗာန်ကို သိရတော့မည်ဟု နှလုံးသွင်း သည့်အတိုင်း ဖြစ်ပေါ်လာသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘အနညာတညဿာမိတိန္တေ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) ကြံစည်မှု ‘သမ္မာသင်္ကပ္ပ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြောဆိုမှု ‘သမ္မာဝါစာ’ ကောင်းစွာ (အမှန်) ပြုလုပ်မှု ‘သမ္မာကမ္မန္တ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အသက်မွေးမှု ‘သမ္မာအာဇီဝ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် ရှက်မှု ‘ဟိရီဗိုလ်’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှု မှ) မတုန်မလှုပ် ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ ၊ မတွေ ဝေမှု ‘အမောဟ’ ၊ မမက်မောမှု ‘အနဘိဇ္ဈာ’ ၊ စိတ်မပျက်စီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရီ’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ငြိမ်းချမ်းမှု ‘ကာယပဿဒ္ဓိ’ ၊ စိတ်၏ ငြိမ်းချမ်း မှု ‘စိတ္တပဿဒ္ဓိ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ကာယလဟုတာ’ ၊ စိတ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘စိတ္တလဟုတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ နူးညံ့မှု ‘ကာယမုဒုတာ’ ၊ စိတ်၏ နူးညံ့မှု ‘စိတ္တမုဒုတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စ၌ ကောင်းစွာ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ကာယကမ္မညတာ’ ၊ စိတ်၏ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စ၌ ကောင်းစွာ ပြီးမြောက် အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘စိတ္တကမ္မညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်)၏ အလေ့အကျင့် ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘ကာယပါဂုညတာ’ ၊ စိတ်၏ အလေ့အကျင့်ရှိမှု (ကျင့်သားရမှု) ‘စိတ္တပါဂုညတာ’ ၊ စေတသိက်အပေါင်း (ကိုယ်) ၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘ကာယုဇုကတာ’ ၊ စိတ်၏ ဖြောင့်မတ်မှု ‘စိတ္တုဇုကတာ’ ၊ အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ ၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘သမ္မဇဉ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ အထူးထူး ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြား လည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒအဓိမောက္ခမနသိကာရ၊ တတြမဇ္ဈတ္တတာ ဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤ သဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ပဌမမဂ် ပဌမဈာန်

[ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန် အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ် တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်း ကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွား တတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။]

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဈာန်

၃၃၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက် ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီး လျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင် သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန်

၃၄၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက် ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီး လျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညဈာန်

၃၄၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်း သာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂါဟိဋ္ဌိတော်

ပဌမမဂ် ဒုတိယဈာန် စသည်များ

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန် စသည်

၃၄၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။

(၂) ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။

(၃) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။

(၄) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုဒ္ဓိကပဋိပဒါ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရာဂစသည်တို့မှ ကင်းဆိတ်သော ‘သုညတ’မဂ်

သုညတပဌမဈာန်

၃၄၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတမည်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

သုညတဒုတိယဈာန်စသည်

၃၄၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုညတပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရာဂစသည်တို့မှ ကင်းဆိတ်ခြင်း ‘သုညတ’ လျှင် အရင်း ‘မူလ’ ရှိသော အကျင့်လေးပါးဖြင့် ရသောဈာန်

‘သုညတမူလကပဋိပဒါ’

ပဌမဈာန်

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည သုညတဈာန်

၃၄၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည် ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည သုညတဈာန်

၃၄၆။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည် ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိည သုညတဈာန်

၃၄၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒိပျါဘိည သုညတဈာန်

၃၄၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိ ကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန် စသည်များ

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန်စသည်

၃၄၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန် မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။

(၂) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။

(၃) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။

(၄) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုညတမူလကပဋိပဒါ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရာဂစသော တောင့်တခြင်းကင်းသော ‘အပ္ပဏီဟိတ’ မဂ်အပ္ပဏီဟိတပဌမဈာန်

၃၅၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂ ဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အပ္ပဏီဟိတဒုတိယဈာန်စသည်များ

၃၅၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေ နေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ (‘ရာဂ’ ဟူသော တောင့်တခြင်းစသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အပ္ပဏီဟိတမဂ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရာဂစသော တောင့်တမှုကင်းခြင်း ‘အပ္ပဏီဟိတ’ လျှင် အရင်း ‘မူလ’ ရှိသော

အကျင့်လေးပါးဖြင့် ရသောဈာန်

‘အပ္ပဏီဟိတမူလကပဋိပဒါ’

ပဌမဈာန်

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညအပ္ပဏီဟိတဈာန်

၃၅၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိ သဖြင့်) ‘အပ္ပဏီဟိတ’ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိည အပ္ပဏီဟိတဈာန်

၃၅၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (‘ရာဂ’ ဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) ‘အပ္ပဏီဟိတ’ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒန္တာဘိညအပ္ပဏီဟိတဈာန်

၃၅၄။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိ သဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌

တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

သုခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညအပ္ပဏိဟိတဈာန်

၃၅၅။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိ သဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန် စသည်များ

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညဈာန်စသည်

၃၅၆။ အဘယ်တရားတို့သည်ကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေ နေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန် မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော။ပ။

(၂) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော။ပ။

(၃) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော။ပ။

(၄) ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အပ္ပဏိဟိတ မူလကပဋိပဒါ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နှစ်ဆယ်သောနည်းများ ‘ဝိသတိမဟာနယ’

၃၅၇။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ -

(၁) [လောကုတ္တရံ ဈာနံ ဘာဝေတိ- ကို စာပိုဒ် ၂၇၇-၃၅၆ တို့၌ ဟောပြီး။]

(၂) လောကုတ္တရာမဂ်ကို ပွား၏။ပ။

(၃) လောကုတ္တရာသတိပဋ္ဌာန်ကို ပွား၏။ပ။

(၄) လောကုတ္တရာသမ္ပပွဇာန်ကို ပွား၏။ပ။

(၅) လောကုတ္တရာဣဒ္ဓိပါဒ်ကို ပွား၏။ပ။

(၆) လောကုတ္တရာဣန္ဒြေကို ပွား၏။ပ။

(၇) လောကုတ္တရာဗိုလ်ကို ပွား၏။ပ။

(၈) လောကုတ္တရာဗောဇ္ဈင်ကို ပွား၏။ပ။

(၉) လောကုတ္တရာသစ္စာကို ပွား၏။ပ။

(၁၀) လောကုတ္တရာသမထကို ပွား၏။ပ။

(၁၁) လောကုတ္တရာဓမ္မကို ပွား၏။ပ။

(၁၂) လောကုတ္တရာခန္ဓာ (လေးပါး) ကို ပွား၏။ပ။

(၁၃) လောကုတ္တရာအာယတန (နှစ်ပါး) ကို ပွား၏။ပ။

(၁၄) လောကုတ္တရာဓာတ် (နှစ်ပါး) ကို ပွား၏။ပ။

(၁၅) လောကုတ္တရာအာဟာရကို ပွား၏။ပ။

(၁၆) လောကုတ္တရာဖဿကို ပွား၏။ပ။

(၁၇) လောကုတ္တရာဝေဒနာကို ပွား၏။ပ။

(၁၈) လောကုတ္တရာသညာကို ပွား၏။ပ။

(၁၉) လောကုတ္တရာစေတနာကို ပွား၏။

(၂၀) အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာစိတ်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှုန်းနှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

နှစ်ဆယ်သောနည်းများ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဓိပတိလေးပါးနှင့် ဈာန်များ

ပဌမဈာန်

၃၅၈။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နန်းနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၂) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၃) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၄) စိစစ်စုံစမ်းမှု ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝီမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၃၅၉။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နန်းနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၂) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၃) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၄) စိစစ်စုံစမ်းမှု ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝီမံသာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

လောကုတ္တရာမဂ်စသည်

၃၆၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ် တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာမဂ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သမ္ပပုဓာန်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဣဒ္ဓိပါဒ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဣန္ဒြေကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာဗိုလ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဗောဇ္ဈင်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သစ္စာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သမထကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဓမ္မကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ခန္ဓာ (လေးပါး)ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ အာယတန (နှစ်ပါး) ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာဓာတ် (နှစ်ပါး) ကိုပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ အာဟာရကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဖဿကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဝေဒနာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သညာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ စေတနာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ စိတ်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။

(၁) ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၂) အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝီရိယာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၃) သိမှု ‘စိတ်’ အကြီးအမှူး ‘စိတ္တာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။

(၄) စိစစ်စုံစမ်းမှု ပညာ အကြီးအမှူး ‘ဝီမံသာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။

ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ဈာန် ပြီးပြီ။

ပဌမမဂ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဒုတိယမဂ်

၃၆၁။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကာမဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘ကာမရာဂ’ ဖျက်ဆီးမှု ‘ဗျာပါဒ’ တို့၏ ပါးလှုပ်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ဒုတိယဘုံ (သကဒါဂါမ်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ပဌမမဂ်ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒုတိယမဂ် ပြီးပြီ။

တတိယမဂ်

၃၆၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကာမဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘ကာမရာဂ’ ဖျက်ဆီးမှု ‘ဗျာပါဒ’ တို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ တတိယဘုံ (အနာဂါမ်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ အောက်မဂ်နှစ်ပါးဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

တတိယမဂ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

စတုတ္ထမဂ်

၃၆၃။ အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘ရူပရာဂ’၊ အရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘အရူပရာဂ’၊ ထောင်လွှားမှု ‘မာန’၊ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’၊ သိအပ်မှုကို မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကို မသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ တို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ စတုတ္ထဘုံ (အရဟတ္တအဆင့် ရဟန္တာအဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက် တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ အောက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

အညိန္ဒြေ

၃၆၄။ ထိုအခါ၌ အောက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ သိအပ်ကုန်သော ‘ဉာတ’၊ မြင်အပ် ကုန်သော ‘ဒိဋ္ဌ’၊ ရောက်အပ်ကုန်သော (ရအပ်ကုန် သော) ‘ပတ္တ’၊ ထင်ရှားကုန်သော ‘ဝိဒိတ’၊ မျက်မှောက်ပြုအပ်ကုန်သော ‘သစ္စိကတ’ ထိုတရားတို့ကို မျက်မှောက်ပြုခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြား ခြား) အပြားအားဖြင့် သိပုံအခြင်းအရာ။ (အနိစ္စစသည်ကို)

စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ် ၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ်ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏ အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်း သဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း- ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနိုင်စက်စေတတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ် သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ် သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ် သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ် သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာ အမိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်)၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏

အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အောက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဇေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင်ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော, အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော, (ဆန္ဒ, အဓိမောက္ခ, မနသိကာရ, တတြမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

စတုတ္ထမဂ် ပြီးပြီ။

လောကုတ္တရာစိတ် ပြီးပြီ။

ကုသိုလ်အစုကို ဝေဖန်ခြင်း ‘ကုသလပဒဘာဇနီ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကုသိုလ် အစုကို ဝေဖန်ခြင်း “အကုသလ ပဒဘာဇနီ”

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

လောဘမူ ပဌမစိတ်

၃၆၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗရုံ ကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန် မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက် လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု (မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန် ၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၃၆၆။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်း သဘော၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၃၆၇။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုသာယာဖွယ် ချမ်းသာအား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော၊ စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၃၆၈။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၏ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၃၆၉။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုစေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်မှု၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ၊ စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၃၇၀။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သိမှု ‘စိတ်’ ၊ သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိတက်၏ သဘော

၃၇၁။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်းသဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်းသဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘော၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

ဝိစာရ၏ သဘော

၃၇၂။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သုံးသပ်မှု၊ အထူးသုံးသပ်မှု၊ အဖန်ဖန် သုံးသပ်မှု၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု၊ စိတ်၏ (အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေသကဲ့သို့ ဖြစ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပီတိ၏ သဘော

၃၇၃။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် နှစ်သက်မှု၊ ဝမ်းမြောက်မှု၊ လွန်စွာ ဝမ်းသာမှု၊ များစွာ ဝမ်းသာမှု၊ ရွှင်လန်းမှု၊ များစွာ ရွှင်လန်းမှု၊ နှစ်သိမ့်မှု၊ တက်ကြွမှု၊ စိတ်၏ နှစ်လိုမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သုခ၏ သဘော

၃၇၄။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိ မှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၃၇၅။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ (စွဲယူ၍) တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီရိယိန္ဒြေ၏ သဘော

၃၇၆။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင်ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (အကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာ ဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမာဓိန္ဒြေ၏ သဘော

၃၇၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ (စွဲယူ၍) တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေ၏ သဘော

၃၇၈။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရသိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’ ၊ သိတတ်သောသဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်)အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျောက်ပတ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သောမနသိန္ဒြေ၏ သဘော

၃၇၉။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနသိန္ဒြေ’ ဟူသည်အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသောချမ်းသာမှု၊ စိတ်ကို ကောင်းစွာ တွေ့ထိ မှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနသိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ သဘော

၃၈၀။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်းသဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေ ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၏ သဘော

၃၈၁။ ထိုအခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော ‘ဒိဋ္ဌိဂတ’။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ် ‘ဒိဋ္ဌိဂဟန’။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ ‘ဒိဋ္ဌိကန္တာရ’ ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ထွင်းဖောက်ဖျက်ဆီးခြင်း သဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိသုကာယိက’ ၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန် တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိပုန္ဒိတ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိသံယောဇန’။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော (အယူသည်းသော သဘော) ‘ဂါဟ’။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော ‘ပတိဋ္ဌာဟ’ ၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော ‘အဘိနိဝေသ’ ၊ မှားသော အားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော ‘ပရာမာသ’ ၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ် ‘ကုမ္မဂ္ဂ’ ၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း ‘မိစ္ဆာပထ’ ၊ မှားယွင်းသော သဘော ‘မိစ္ဆတ္ထ’ ၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုး မဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ ‘တိတ္ထာယတန’ ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘော ‘ဝိပရိယာသဂ္ဂါဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ၏ သဘော

၃၈၂။ ထိုအခါ၌ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်း သဘော၊ ပြင်းစွာ ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်းသဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှု တင် ပေးခြင်း သဘော၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မိစ္ဆာဝါယာမ၏ သဘော

၃၈၃။ ထိုအခါ၌ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လစိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (အကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ် သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မိစ္ဆာသမာဓိ၏ သဘော

၃၈၄။ ထိုအခါ၌ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ (စွဲယူ၍) တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီရိယဗိုလ်၏ သဘော

၃၈၅။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင်လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လ စိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (အကုသိုလ်စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန် ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာ ဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမာဓိဗိုလ်၏ သဘော

၃၈၆။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာတည်မှု၊ သက်ဝင်၍ (စွဲယူ၍) တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့ လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရတည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

အဟိရိကဗိုလ်၏ သဘော

၃၈၇။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို မရှက်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်းကို (လွန်ကျူးခြင်းကို) မရှက်တတ်။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

အနောတ္တပ္ပဗိုလ်၏ သဘော

၃၈၈။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ ဗိုလ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ မကြောက် လန့်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်းမှ မကြောက်လန့်တတ်။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

လောဘ၏ သဘော

၃၈၉။ ထိုအခါ၌ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် လိုချင်ခြင်းသဘော ‘လောဘ’ ၊ လိုချင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘လုပ္ပနာ’ ၊ လိုချင် တတ်သူ၏ အဖြစ် ‘လုပ္ပိတတ္ထ’ ၊ စွဲလမ်းခြင်း ‘သာရာဂ’ ၊ စွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ ‘သာရဇ္ဇနာ’ ၊ စွဲလမ်း တတ် သူ၏ အဖြစ် ‘သာရဇ္ဇိတတ္ထ’ ၊ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ၊ အကုသိုလ်တရားတို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော လိုချင်မှု ‘လောဘအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

မောဟ၏ သဘော

၃၉၀။ ထိုအခါ၌ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် မသိခြင်းသဘော ‘အညာဏ’။ (အမှန်တရားကို) မမြင်ခြင်းသဘော ‘အဒဿန’ ၊ ထိုးထွင်း၍ မသိတတ်သော သဘော ‘အနဘိသမယ’။ (အမှန်တရားအား) လျော်စွာ မသိတတ်သော သဘော ‘အနနုဗောဓေ’။ (အနိစ္စစသည်တို့နှင့်ယှဉ်၍) မသိတတ်သော သဘော (မှားယွင်းစွာ သိတတ် သောသဘော) ‘အသမ္မောဓ’ ၊ ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းသဘော ‘အပ္ပဋိဝေဓ’။ (အနိစ္စစသည်ဖြင့်) မယူတတ် သော သဘော ‘အသံဂါဟန’။ (အမှန်တရားကို) သက်ဝင်၍ မယူတတ်သော သဘော ‘အပရိယော ဂါဟန’ ၊ ညီညီညွတ်ညွတ် မရှုတတ်သော (အနိစ္စစသည်ကို နိစ္စစသည်ဟု မညီမညွတ် ရှုတတ်သော) သဘော ‘အသမပေက္ခန’ ၊ မဆင်ခြင်တတ်သော သဘော ‘အပစ္စဝေက္ခန’ ၊ မျက်မှောက် မရှုတတ်သော သဘော (အကောင်းအဆိုးကို မဝေခွဲတတ်သော သဘော) ‘အပစ္စက္ခကမ္မ’။ (စိတ်) ဖြူစင် သန့်ရှင်းမှုကို ဖျက်ဆီးကြောင်း သဘော ‘ဒုဗ္ဗေဇ္ဈ’ ၊ လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဗာလျ’ ၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် မသိတတ်သော သဘော ‘အသမ္ပဉာ’ ၊ တွေဝေခြင်းသဘော ‘မောဟ’ ၊ ပြင်းစွာ တွေဝေခြင်း သဘော ‘ပမောဟ’။ (တရားအားလုံး၌) ထက်ဝန်းကျင် တွေဝေခြင်း သဘော ‘သမ္မောဟ’ ၊ သိအပ်သည်ကို မသိခြင်း (သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း) သဘော ‘အဝိဇ္ဇာ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နစ်မြုပ်စေတတ် သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇောယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာယောဂ’ ၊ အစဉ် ကိန်းဝပ်တတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာနုသယ’။ (ကိလေသာတို့၏) ထကြွ သောင်းကျန်းခြင်း မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာန’။ (စီးပွားချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုတ်) နှင့် တူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ’ ၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော တွေဝေမှု ‘မောဟအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

အဘိဇ္ဈာ၏ သဘော

၃၉၁။ ထိုအခါ၌ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် လိုချင်ခြင်းသဘော၊ လိုချင်ပုံအခြင်းအရာ၊ လိုချင်တတ်သူ၏ အဖြစ်၊ စွဲလမ်းခြင်း သဘော၊ စွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ၊ စွဲလမ်းတတ်သူ၏အဖြစ်၊ မက်မောမှု၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော လိုချင်မှု ‘လောဘအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၏ သဘော

၃၉၂။ ထိုအခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက် နိုင်အောင်ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာယူတတ်သော သဘော (အယူသည်းသောသဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာ ဖြစ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

အဟိရိက၏ သဘော

၃၉၃။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ဟူသည် အဘယ် သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သဘော တရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို မရှက်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်းကို (လွန်ကျူးခြင်းကို) မရှက်တတ်။ ထိုအခါ၌ (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

အနောတ္တပ္ပ၏ သဘော

၃၉၄။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ မကြောက် လန့်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားများသို့ ရောက်ခြင်းမှ မကြောက်လန့်တတ်။ ထိုအခါ၌ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သမထ၏ သဘော

၃၉၅။ ထိုအခါ၌ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မယုံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ပဂ္ဂါဟ၏ သဘော

၃၉၆။ ထိုအခါ၌ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက်အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လစိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (အကုသိုလ် စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့် သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

အဝိက္ခေပ၏ သဘော

၃၉၇။ ထိုအခါ၌ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဒေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါငါးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စဟူသော) အကြင်နာမ်တရားတို့သည်ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့်

(ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၃၉၈။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ၊ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’။ (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက် လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

လောဘမူ ဒုတိယစိတ်

၃၉၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် ယှဉ်သော ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကို ဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကို ဖြစ်စေအကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဏ္ဏာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

လောဘမူ တတိယစိတ်

၄၀၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ်မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် မယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည်ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဒေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေ ငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါငါးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါသုံးပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၀၁။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’။ (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ၊ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက် မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ မာနဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

လောဘမူ စတုတ္ထစိတ်

၄၀၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် မယှဉ် သော ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင်အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဏ္ဏာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

လောဘမူ ပဉ္စမစိတ်

၄၀၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန် ၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ်မည် ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၀၄။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်းသဘော၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၀၅။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အားလျောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော၊ ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော၊ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားမှုသဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားမှုသဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခာ၏ သဘော

၄၀၆။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော အကြင် ခံစားမှုသဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားမှု သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏သဘော

၄၀၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော အကြင် ခံစားမှု သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော အကြင် ခံစားမှုသဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဒေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၀၈။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရုတ်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ ။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ၊ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရုတ်မှု ‘အဟိရိက’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

လောဘမူ ဆဋ္ဌစိတ်

၄၀၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လှစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ ဓမ္မာရုံကို ဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

လောဘမူ သတ္တမစိတ်

၄၁၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် မယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ ကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင်အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယ ဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်း မှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စ၊ မာနဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဠာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော ဈာန်သည်ဖြစ်၏။ အင်္ဂါသုံးပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ မာနဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့်

(ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၁၁။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ လိုချင်မှု ‘လောဘ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ၊ မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ မာနဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။။။။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

လောဘမူ အဋ္ဌမစိတ်

၄၁၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လှစ်လျှူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော ၊ အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ နှင့် မယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။။။။ ဓမ္မာရုံကို ဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။။။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။။။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဏ္ဏာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

ဒေါသမူ ပဌမစိတ်

၄၁၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ စိတ်မချမ်းသာမှု ‘ဒေါမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ၊ အာရုံ၌ ထိပါးမှု ‘ပဋိယ’ (ဒေါသ) နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကို ဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကို ဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်မချမ်းသာမှု ‘ဒေါမနဿိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည်ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဖျက်ဆီးမှု ‘ဒေါသ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်ပျက်စီးမှု ‘ဗျာပါဒ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စ၊ ဣဿာ၊မစ္ဆရိယ၊ ကုတ္တုစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၁၄။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်း၊ တွေ့ထိပုံအခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံအခြင်း အရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၁၅။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမသာယာဖွယ်အား လျှောက်ပတ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော စိတ်၌ မှီသော အကြင် မသာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ဆင်းရဲမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော မသာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော မသာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဒုက္ခ၏ သဘော

၄၁၆။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် မသာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ဆင်းရဲမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော မသာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော မသာယာ ဖွယ်ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဒေါမနသိန္ဓြေ၏ သဘော

၄၁၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်မချမ်းသာမှု ‘ဒေါမနသိန္ဓြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် မသာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ဆင်းရဲမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော မသာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲ ကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော မသာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်မချမ်းသာမှု ‘ဒေါမနသိန္ဓြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဒေါသ၏ သဘော

၄၁၈။ ထိုအခါ၌ ဖျက်ဆီးမှု ‘ဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ဖျက်ဆီးမှု ‘ဒေါသ’ ၊ ဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ ‘ဒုဿနာ’ ၊ ဖျက်ဆီး တတ်သူ၏ အဖြစ် ‘ဒုဿိတတ္ထ’ ၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း ‘ဗျာပတ္တိ’ ၊ ဖောက်ပြန်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ဗျာပဇ္ဇနာ’ ၊ ဖောက်ပြန် တတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဗျာပဇ္ဇိတတ္ထ’ ၊ ဆန့်ကျင်မှု ‘ဝိရောဓ’ ၊ အဖန်ဖန် ဆန့်ကျင်မှု ‘ပဋိဝိရောဓ’ ၊ ကြမ်းတမ်း သူ၏အဖြစ် ‘စဏ္ဍိတ္တ’ ၊ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်းသဖြင့် ပြောဆိုခြင်း)

‘အသုရောပ’ ၊ စိတ်၏ မနှစ်လိုမှု ‘အနတ္တမနတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဖျက်ဆီးမှု ‘ဒေါသ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဗျာပါဒ၏ သဘော

၄၁၉။ ထိုအခါ၌ စိတ်ပျက်စီးမှု ‘ဗျာပါဒ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ဖျက်ဆီးမှု၊ ဖျက်ဆီးပုံ အခြင်းအရာ၊ ဖျက်ဆီးတတ်သူ၏ အဖြစ်၊ ဖောက်ပြန်ခြင်း၊ ဖောက်ပြန်ပုံ အခြင်းအရာ၊ ဖောက်ပြန်တတ်သူ၏အဖြစ်၊ ဆန့်ကျင်မှု၊ အဖန်ဖန် ဆန့်ကျင်မှု၊ ကြမ်းတမ်းသူ ၏ အဖြစ် (ကြမ်းတမ်းမှု)၊ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်းသဖြင့် ပြောဆိုခြင်း)၊ စိတ်၏ မနှစ်လိုမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်ပျက်စီးမှု ‘ဗျာပါဒ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ကုက္ကုစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေ ငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါသုံးပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ် လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ ဣဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ကုက္ကုစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၂၀။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ ဖျက်ဆီးမှု ‘ဒေါသ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ၊ စိတ်ပျက်စီးမှု ‘ဗျာပါဒ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ၊ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ ကုဿာ၊ မစ္ဆရိယ၊ ကုက္ကုစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဒေါသမူ ဒုတိယစိတ်

၄၂၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ စိတ်မချမ်းသာမှု ‘ဒေါမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အာရုံ၌ ထိပါးမှု ‘ပဋိယ’ (ဒေါသ) နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွဖြစ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

မောဟမူ ပဌမစိတ်

၄၂၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ်စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ၊ သဒ္ဓါရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဂန္ဓာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ရသာရုံကိုဖြစ်စေ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ဖြစ်စေ၊ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ တွေးတော ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၂၃။ ထိုအခါ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏သဘော

၄၂၄။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုသည်ရှိ၏။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဝိစိကိစ္ဆာ၏ သဘော

၄၂၅။ ထိုအခါ၌ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ယုံမှားမှု ‘ကင်္ခါ’ ၊ ယုံမှားပုံအခြင်းအရာ ‘ကင်္ခါယနာ’ ၊ ယုံမှားတတ်သည်၏အဖြစ် ‘ကင်္ခါယိတတ္ထ’ ၊ မသိခြင်း ‘ဝိမတိ’ ၊ သဘာဝကို စဉ်းစားလျှင် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) ပင်ပန်းကြောင်းသဘော ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ၊ မှန်မမှန်နှစ်မျိုးအားဖြင့် (မဝေခွဲနိုင်၍) တုန်လှုပ်တတ်သော သဘော ‘ဒွေဇ္ဇက’ ၊ လမ်းနှစ်ခွ နှင့်တူသော သဘော ‘ဒွေဓာပထ’ ၊ ထက်ဝန်းကျင်မှ ဖြစ်တတ် (ယုံမှားတတ်) သော သဘော ‘သံသယ’ ၊ ဇကန္တအားဖြင့် ယူခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်းသဘော ‘အနေကံသဂ္ဂါဟ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံမှ ဆုတ်နစ်တတ်သော သဘော ‘အာသပ္ပနာ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) ထက်ဝန်းကျင် (အာရုံမှ) ရွေ့လျားတတ်သော သဘော ‘ပရိသပ္ပနာ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍ အာရုံ၌ ဉာဏ်ဖြင့်) မသက်ဝင် နိုင်ခြင်း သဘော ‘အပရိယောဂါဟနာ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရော်သည်၏အဖြစ် ‘ထမ္ဘိတတ္တံ စိတ္တဿ’ ၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ ဖြစ်တတ်သော သဘော ‘မနောဝိလေခ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့အပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်း ကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဒစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့ သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါး ရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါနှစ်ပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက်ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ် သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့ သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့်

(ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၂၆။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်း မှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရ၊ ဥဒ္ဓစ္စဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ပါ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

မောဟမူ ဒုတိယစိတ်

၄၂၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ နှင့် ယှဉ်သော အကုသိုလ် စိတ်သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။။။ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ သည် ဖြစ်၏။ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယ ဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရှက်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ သည် ဖြစ်၏။ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ သည် ဖြစ်၏။ တွေဝေမှု ‘မောဟ’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ သည် ဖြစ်၏။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် ဖြစ်၏။ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ သည် ဖြစ်၏။ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ သည် ဖြစ်၏။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၂၈။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဥဒ္ဓစ္စ၏ သဘော

၄၂၉။ ထိုအခါ၌ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တုန်လှုပ်သည်၏အဖြစ် (ပျံ့လွင့်ခြင်း) ‘စိတ္တဿဥဒ္ဓစ္စ’ ၊ မငြိမ်သက်ခြင်း (မငြိမ်းအေးခြင်း) ‘အဝူပဿ’ ၊ စိတ်ကို ပစ်လွှတ်တတ်သော သဘော (စိတ်၏ ဖရိုဖရဲ ပျံ့လွင့်ခြင်း) ‘စေတသော ဝိက္ခေပ’ ၊ စိတ်၏ တုန်လှုပ်တတ်သည်၏အဖြစ် ‘ဘန္တတ္တံ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယာတန နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေငါးပါးတို့ သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အင်္ဂါလေးပါးရှိသော ဈာန်သည် ဖြစ်၏။ အင်္ဂါ သုံးပါးရှိသော ဒုဂ္ဂတိဘဝသို့ ရောက် ကြောင်း ‘မဂ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဗိုလ်လေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဟိတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဖဿတစ်ပါး သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဒေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၃၀။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝိရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ၊ မှားယွင်းစွာ ကြံစည်မှု ‘မိစ္ဆာသင်္ကပ္ပ’ ၊ မှားယွင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘မိစ္ဆာဝါယာမ’ ၊ မှားယွင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘မိစ္ဆာသမာဓိ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝိရိယဗိုလ်’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ် မရုတ်မှု ‘အဟိရိကဗိုလ်’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မတုန်မလှုပ်မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပဗိုလ်’ ၊ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’ ၊ တွေဝေမှု ‘မောဟ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) မရုတ်မှု ‘အဟိရိက’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ၊ ငြိမ်သက်မှု ‘သမထ’ ၊ ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၊ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင်ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ ဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ပ။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အကုသိုလ်စိတ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး ပြီးပြီ။

အကုသလပဒဘာဇနီ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောကြားမှု၍ တမျိုးတခြားအားဖြင့်

ဟောကြားသော တရားစုကို ဝေဖန်ခြင်း “အဗျာကတပဒဘာဇနီ”

ဟိတ်မရှိသောကုသိုလ်၏အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဝိညာဏ်ငါးပါး

‘အဟိတ်ကုသလဝိပါက် ပဉ္စဝိညာဏ်’

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

စက္ခုဝိညာဏ်

၄၃၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (လွန်ခဲ့ပြီးသောအခါက) ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ် ‘ကတတ္ထ’ ၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ‘ဥပစိတတ္ထ’ ကြောင့် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော၊ အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ လျှင် အာရုံ ရှိသော၊ (ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍) မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင်နာမ် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာက တမည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၃၂။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံအခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံအခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၃၃။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) မြင်သိမှုသဘော ‘စက္ခုဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော၊ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်းမဟုတ်သော အကြင်သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ)သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၄၃၄။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘောဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) မြင်သိမှု သဘော ‘စက္ခုဝိညာဏဓာတ်’ ၏ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၄၃၅။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု ‘စေတနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) မြင်သိမှု သဘော ‘စက္ခုဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ။ (စိတ်၏) စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၄၃၆။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) မြင်သိမှု သဘော ‘စက္ခုဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခာ၏ သဘော

၄၃၇။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်ချမ်းသာ လည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ) သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၄၃၈။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည် ၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေ၏သဘော

၄၃၉။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်း သဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) မြင်သိမှုသဘော ‘စက္ခုဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၄၀။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ၊ ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ)သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူ ရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၄၁။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်း သဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေ ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့အပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ စက္ခုဝိညာဏဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရနှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၄၂။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

သောတဝိညာဏ်စသည်

၄၄၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (လွန်ခဲ့ပြီးသော အခါက) ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် ‘ကတတ္ထ’၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ‘ဥပစိတတ္ထ’ ကြောင့် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အကျိုးဝိပါက်ဖြစ်သော၊ အသံသဒ္ဓါရုံလျှင် အာရုံရှိသော (သဒ္ဓါရုံကို အာရုံပြု၍) ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော၊ အနံ့ဂန္ဓာရုံလျှင် အာရုံရှိသော (ဂန္ဓာရုံကို အာရုံပြု၍) နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ရသာရုံလျှင် အာရုံရှိသော (ရသာရုံကို အာရုံပြု၍) လျက် သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ပ။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အတွေ့ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံလျှင် အာရုံရှိသော (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို အာရုံပြု၍) ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ချမ်းသာမှု ‘သုခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ ယေဝါပနကတတရားများ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၄၄။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၄၅။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) ထိသိမှုသဘော၊ ‘ကာယ ဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော၊ ကိုယ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ ကိုယ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော၊ သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော၊ သာယာဖွယ် ချမ်းသာကို ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၄၄၆။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) ထိသိမှုသဘော ‘ကာယ ဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သား တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၄၄၇။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုစေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ အား လျောက် ပတ်သော (အာရုံကို) ထိသိမှု သဘော ‘ကာယဝိညာဏဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ။ (စိတ်၏) စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၄၄၈။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ် နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) ထိသိမှုသဘော ‘ကာယဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ် ၏။

သုခ၏ သဘော

၄၄၉။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ကိုယ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ ကိုယ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၄၅၀။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေ ကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

မနိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၅၁။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ် နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရသိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) ထိသိမှု သဘော ‘ကာယဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သုခိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၅၂။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ချမ်းသာမှု ‘သုခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ကိုယ်၌ မှီသော အကြင် သာယာမှု၊ ကိုယ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကိုခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ချမ်းသာမှု ‘သုခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၅၃။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင်အသက်၊ တည်ကြောင်းသဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေခြင်း သဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော၊ အသက်ရှည် ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယာတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ (အာရုံကို) ထိသိမှုသဘော ‘ကာယဝိညာဏဓာတ်’ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ယေဝါပနကတရားများ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၅၄။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်သော အထူးသိမှုစိတ် ‘ဝိညာဏ်’ငါးပါး ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကုသိုလ်၏အကျိုး (အာရုံကို) သိကာမျှသဘော (သမ္မုဒ္ဓိစ္ဆနစိတ်)

‘ကုသလဝိပါကမနောဓာတ်’

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

မနောဓာတ်

၄၅၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (ရှေးရှေးအတိတ်ကာလ၌) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည် ၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သောအကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော (အာရုံကို) သိကာမျှသဘော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္မုဒ္ဓိ ဣနစိတ်) သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ ယေဝါပနကတတရားများ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုး တခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၅၆။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၅၇။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) သိကာမျှသော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိစ္ဆနစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ) သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၄၅၈။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) သိကာမျှသော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိစ္ဆနစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၄၅၉။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) သိကာမျှသော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိ ဣန္ဒြိယစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ။ (စိတ်၏) စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၄၆၀။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် စိတ်။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ် သော (အာရုံကို) သိကာမျှ သဘော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိ ဣန္ဒြိယစိတ်) သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိတက်၏ သဘော

၄၆၁။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်းသဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်ခြင်း ‘ဝိတက်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိစာရ၏ သဘော

၄၆၂။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သုံးသပ်မှု၊ အထူးသုံးသပ်မှု၊ အဖန်ဖန် သုံးသပ်မှု၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု၊ စိတ်၏ (အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေသကဲ့သို့ ဖြစ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခာ၏ သဘော

၄၆၃။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ) သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်ရှိ၏။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၄၆၄။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေ ကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၆၅။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ် နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု ‘စိတ်’ အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) သိကာမျှ သဘော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိစ္ဆနစိတ်) သည် ရှိ၏။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၆၆။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ) သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၆၇။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်း သဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေခြင်းသဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော၊ အသက်ရှည် ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ပ။ (အာရုံကို) သိကာမျှ သဘော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိစ္ဆာနစိတ်) တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၆၈။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။
(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ကုသလဝိပါက် မနောဓာတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကုသိုလ်၏အကျိုး၊ ဝမ်းမြောက်ခြင်း စိတ်ချမ်းသာမှုနှင့်တကွဖြစ်သော (အာရုံကို)
အထူးသိမှုသဘော (သန္တိရဏစိတ်)

‘ကုသလဝိပါက မနောဝိညာဏဓာတု သောမနဿသဟဂတ’

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

မနောဝိညာဏဓာတ်

၄၆၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (ရှေးရှေးအတိတ်အခါ၌ ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် ဝမ်းမြောက်ခြင်း စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော အကျိုး ‘ဝိပါက’ ဖြစ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) သည် ရှုပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၇၀။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၇၁။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှုသဘော ‘မနော ဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော စိတ်၌ မှီသော အကြင် သာယာခြင်း၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ကို ခံစားခြင်း၊ ချမ်းသာကို ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု ချမ်းသာခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သညာ၏ သဘော

၄၇၂။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနော ဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သားတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စေတနာ၏ သဘော

၄၇၃။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုစေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်)၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ။ (စိတ်၏) စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၄၇၄။ ထိုအခါ၌ သိမှု 'စိတ်' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင်သိမှု 'စိတ်'။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ် နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှု သဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန 'မနာယတန' ၊ အစိုးတရ သိမှု 'မနိန္ဒြေ' အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော 'မနောဝိညာဏဓာတ်' (သန္တိရဏစိတ်) သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု 'စိတ်' ဟူသည် ဤသဘောဖြစ်၏။

ဝိတက်၏ သဘော

၄၇၅။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်း သဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိစာရ၏ သဘော

၄၇၆။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သုံးသပ်မှု အထူးသုံးသပ်မှု၊ အဖန်ဖန် သုံးသပ်မှု၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု၊ စိတ်၏ (အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေသကဲ့သို့ ဖြစ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီတိ၏ သဘော

၄၇၇။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု 'ဝီတိ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် နှစ်သက်မှု၊ ဝမ်းမြောက်မှု၊ လွန်စွာ ဝမ်းသာမှု၊ များစွာ ဝမ်းသာမှု၊ ရွှင်လန်းမှု၊ များစွာ ရွှင်လန်းမှု၊ နှစ်သက်မှု၊ တက်ကြွမှု၊ စိတ်၏ နှစ်လိုမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ နှစ်သက်မှု 'ဝီတိ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သုခ၏သဘော

၄၇၈။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု 'သုခ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင်သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိ မှီကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ချမ်းသာမှု 'သုခ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၄၇၉။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင်တည်မှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၈၀။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ် နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ထိုဖဿစသည်အား လျှောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သောမနသိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၈၁။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနသိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ် သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင်သာယာမှု၊ စိတ်၌ မှီသော ချမ်းသာမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော သာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ချမ်းသာမှုကို ခံစားမှု၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှု ကြောင့် ဖြစ်သော သာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ချမ်းသာ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနသိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၈၂။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင်အသက်၊ တည်ကြောင်း သဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေ ခြင်း သဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ (အာရုံကို) အထူးသိမှုသဘော မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏစိတ်) တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၈၃။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ဝိတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဝမ်းမြောက်ခြင်း စိတ်ချမ်းသာမှုနှင့် တကွ ဖြစ်သော ‘သောမနဿသဟဂုတ်’ ကုသိုလ်၏

အကျိုးဖြစ်သော ‘ကုသလဝိပါက်’ (အာရုံကို) အထူးသိမှုသဘော

‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကုသိုလ်၏အကျိုး လျစ်လျူရှုမှုနှင့်တကွဖြစ်သော (အာရုံကို)

အထူးသိမှုသဘော (သန္တိရဏစိတ်)

‘ကုသလဝိပါက မနောဝိညာဏဓာတု ဥပေက္ခာသဟဂတ’

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’ မနောဝိညာဏဓာတ်

၄၈၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (ရှေးရှေးအတိတ်အခါက) ကာမာဝစရ ကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော အကျိုး ‘ဝိပါက’ ဖြစ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်)သည် ရှုပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဒေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၄၈၅။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၄၈၆။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ) သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

သညာ၏ သဘော

၄၈၇။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုမှတ်သားမှု ‘သညာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မှတ်သားမှု၊ မှတ်သားပုံ အခြင်းအရာ၊ မှတ်သား တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

စေတနာ၏ သဘော

၄၈၈။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုစေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် စေ့ဆော်ခြင်း သဘော၊ ကောင်းစွာ စေ့ဆော်ပုံ အခြင်းအရာ။ (စိတ်၏) စေ့ဆော်တတ်သည်၏ အဖြစ်သည် ရှိ၏။ ထိုအခါ၌ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ်၏ သဘော

၄၈၉။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ ထိုအခါ၌ အကြင်သိမှု ‘စိတ်’ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ်နှလုံး၊ ဖြူစင်သော သဘော၊ သိမှု သဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထိုဖဿစသည်အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု

သဘော ‘မနော ဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သိမှု ‘စိတ်’ ဟူသည် ဤ သဘောဖြစ်၏။

ဝိတက်၏ သဘော

၄၉၀။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ အထူးကြံစည်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ ကြံစည်ခြင်း သဘော၊ တည်ကြည်သော စိတ်ကို အာရုံသို့ ရောက်စေခြင်း သဘော၊ အထူးရောက်စေခြင်း သဘော၊ စိတ်ကို အာရုံသို့ ရှေးရှုတင်ပေးခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝိစာရ၏ သဘော

၄၉၁။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သုံးသပ်မှု၊ အထူးသုံးသပ်မှု၊ အဖန်ဖန် သုံးသပ်မှု၊ ကပ်၍ သုံးသပ်မှု၊ စိတ်ကို (အာရုံနှင့်) အစဉ်မပြတ် ဆက်စပ်၍ ထားမှု၊ စိတ်၏ (အာရုံကို) အစဉ်မပြတ် ကြည့်ရှုနေ သကဲ့သို့ ဖြစ် သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခာ၏ သဘော

၄၉၂။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ် မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ်သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာ လည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ)သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏ သဘော

၄၉၃။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုသည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

မနိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၉၄။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် သိမှု ‘စိတ်’။ (အာရုံသို့ ညွတ်၍) သိတတ်သော သဘော၊ သိခြင်းသဘော၊ စိတ် နှလုံး၊ ဖြူစင်သောသဘော၊ သိမှုသဘော၊ သိခြင်းဟူသော ဖြစ်ရာဌာန ‘မနာယတန’ ၊ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထိုဖဿစသည် အား လျောက်ပတ်သော (အာရုံကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဥပေက္ခိန္ဒြေ၏ သဘော

၄၉၅။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော သာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်၊ မသာယာဖွယ်လည်း မဟုတ်သော အကြင် သဘော၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်း မဟုတ်၊ ချမ်းသာလည်း မဟုတ် သော ခံစားခြင်း၊ စိတ်၏ ကောင်းစွာ တွေ့ထိမှုကြောင့်ဖြစ်သော ဆင်းရဲလည်းမဟုတ် ချမ်းသာလည်း မဟုတ် (မဆင်းရဲ မချမ်းသာ) သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ဇီဝိတိန္ဒြေ၏သဘော

၄၉၆။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) ထိုနာမ်တရားတို့၏ အကြင်အသက်၊ တည်ကြောင်း သဘော၊ ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ဖြစ်စေ ခြင်း သဘော၊ ဖြစ်မှုသဘော၊ ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ (အာရုံကို) အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၄၉၇။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

လျစ်လျူရှုမှုနှင့် တကွ ဖြစ်သော (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်) ကုသိုလ်၏ အကျိုးဖြစ်သော (ကုသလဝိပါက်) (အာရုံကို) အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) ပြီးပြီ။

အဟိတ်ကုသလဝိပါက်စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ကုသိုလ်၏ ကြီးမြတ်သောအကျိုး ရှစ်ပါး

မဟာဝိပါက်စိတ်ရှစ်ပါး ‘အဋ္ဌမဟာဝိပါက’

၄၉၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ (ရှေးရှေးအတိတ်ကာလက) ကာမာဝစရကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန်ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့်-

(၁) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော။ပ။

(၂) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ (ဖြစ်သော)။ပ။

(၃) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့် တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော။ပ။

(၄) စိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ (ဖြစ်သော)။ပ။

(၅) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော။ပ။

(၆) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ (ဖြစ်သော)။ပ။

(၇) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော။ပ။

(၈) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ (ဖြစ်သော) ၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် ရူပါရုံကိုဖြစ်စေ။ပ။ ဓမ္မာရုံကိုဖြစ်စေ အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံ ပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏ ။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။ အဗျာကတတရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘ’ သည်။ပ။ အဗျာကတ တရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ’ သည်။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

မဟာဝိပါက်စိတ်ရှစ်ပါး ပြီးပြီ။

ကာမာဝစရဝိပါက်စိတ်များ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ငါးပါး

ပဌမဈာန်

၄၉၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုရူပါဝစရ ကုသိုလ်ကံကို သာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၀၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (ရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန် သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုရူပါဝစရ ကုသိုလ်ကံကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီး သည်၏အဖြစ်) ကြောင့် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံ ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာက တ မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် ငါးပါး ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အရူပါဝစရဝိပါက်စိတ် လေးပါး

အာကာသာနဉ္စာယတနဝိပါက်စိတ်

၅၀၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် (ကသိုဏ်း) ရုပ်၌ ဖြစ်သော အမှတ် သညာ (ရူပဈာန်၊ ရူပဈာန်၏အာရုံ)တို့ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ (ဝတ္ထု၊ အာရုံနှစ်ပါးစုံ တို့၏) ထိခိုက်မှုကြောင့်ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ပဋိယသညာ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့်၊ အမျိုးမျိုးသော (အာရုံ၌ဖြစ်သော) အမှတ်သညာ ‘နာနတ္ထသညာ’ တို့ကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့်၊ အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ဟူသော (ပဌမာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘အာကာသာ နဉ္စာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန် သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုအရူပါဝစရ ကုသိုလ်ကံကို သာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန်ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် (ကသိုဏ်း) ရုပ်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ (ရူပဈာန်၊ ရူပဈာန်၏ အာရုံ)တို့ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ (ဝတ္ထုအာရုံနှစ်ပါးစုံတို့၏) ထိခိုက်မှု ကြောင့် ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ပဋိယသညာ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့်၊ အမျိုးမျိုးသော (အာရုံ၌ ဖြစ်သော) အမှတ်သညာ ‘နာနတ္ထသညာ’ တို့ကို နှလုံးမသွင်းခြင်းကြောင့်၊ အဆုံးမရှိသော ကောင်း ကင်ဟူသော (ပဌမာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘အာကာသာနဉ္စာယတန သညာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဝိညာဏဉ္စာယတနဝိပါက်စိတ်

၅၀၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ အဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ် (စိတ်)ဟူသော (ဒုတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိညာဏဉ္စာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုအရူပါဝစရကုသိုလ်ကံကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ် (အဖန်ဖန်ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကာသာ နဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ အဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ် (စိတ်)ဟူသော (ဒုတိယာရူပ ဈာန်) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘ဝိညာဏဉ္စာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်းပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အာကိဉ္ဇညာယတနဝိပါက်စိတ်

၅၀၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်) ကို ပွား၏ (အရူပဘုံသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကိုပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဝိညာဏဉ္ဇာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ဝိညာဏ်၏ စိုးစဉ်း အနည်းငယ်မျှ အကြွင်းမရှိခြင်းဟူသော (တတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော၊ အမှတ်သညာ ‘အာကိဉ္ဇညာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ပ။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ထိုအရူပါဝစရ ကုသိုလ်ကံကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူး အပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဝိညာဏဉ္ဇာယတန ဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ပဌမာရူပဝိညာဏ်၏ စိုးစဉ်းအနည်းငယ်မျှ အကြွင်းမရှိခြင်းဟူသော (တတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (နတ္ထိဘောပညတ်အာရုံ)၌ ဖြစ်သော၊ အမှတ်သညာ ‘အာကိဉ္ဇညာယ တနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန် သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည်ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

နေဝသညာနာသညာယတနဝိပါက်စိတ်

၅၀၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အရူပဘုံ၌ ဖြစ်ခြင်းငှါ အကြောင်း (ဈာန်)ကို ပွား၏ (အရူပဘုံ သို့ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ဈာန်ကို ပွား၏)။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ရုန့်ရင်းသော အမှတ် ‘သညာ’ ကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော အမှတ် ‘သညာ’ မရှိသည် မဟုတ်သော၊ (စတုတ္ထာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော၊ အမှတ်သညာ ‘နေဝသညာနာသညာ ယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုအရူပါဝစရ ကုသိုလ်ကံကို သာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ရုန့်ရင်းသော အမှတ် ‘သညာ’ ကား မရှိ၊ သိမ်မွေ့သော အမှတ် ‘သညာ’ မရှိသည် မဟုတ်သော၊ (စတုတ္ထာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော၊ အမှတ်သညာ ‘နေဝသညာနာသညာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အရူပဝစရဝိပါက်စိတ်လေးပါး ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

လောကမှ လွန်မြောက်ပြီးသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’များ ‘လောကုတ္တရာဝိပါက်’

ပဌမမဂ်၏အကျိုး ‘ပဌမမဂ္ဂဝိပါက’ (သောတာပတ္တိဖိုလ်)

အကျင့်သက်သက်ဟောခြင်း ‘သုဒ္ဓိကပဋိပဒါ’

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည သုညတပဌမဈာန်

၅၀၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည် ၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် ကြောင့်ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည်ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အနိမိတ္တပဌမဈာန်

၅၀၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂ စသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’ ၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားတို့ကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပဏိဟိတပဌမဈာန်

၅၀၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားတို့ကိုပင် အစိုးတရ သိမှု ‘အညိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၀၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ် တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’ ၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ် တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့ သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါတိည သုညတစသောစာများ

၅၀၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှာမူ ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမူ ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ် တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက် တတ်သော သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာစာများကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ ပ။ ဆင်းရဲငြိငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နေသော အသိဉာဏ် ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမစာများသို့ ရောက်၍ (ပဌမစာများကို ရရှိ၍) နေ၏။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိ ဉာဏ်ရှိသော ဒုတိယစာများသို့။ပ။ တတိယစာများသို့။ပ။ စတုတ္ထစာများသို့။ပ။ ပဌမစာများသို့။ပ။ ပဉ္စမစာများသို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမစာများကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း ။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’ ၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည် ကုန်၏။

သုန္ဒိကပဋိပဒါ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

(ပဋိပဒါမဖက်) သုညတသက်သက်ဟောခြင်း ‘သုဒ္ဓိကသုညတ’

သောတာပတ္တိဖိုလ်သုညတပဌမဈာန်

၅၁၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေ အပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည် ကုန်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ်အနိမိတ္တပဌမဈာန်

၅၁၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ရောက် ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်စေတတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် ကြောင့်ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’ ၊ မြီ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည်ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ် အပွဏ်ဟိတပဌမဈာန်

၅၁၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ် ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏ်ဟိတအမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ်ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၁၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏ်ဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့ သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သုဒ္ဓိကသုညတ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုညတပဋိပဒါ

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည သုညတပဋိပဒါ

၅၁၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' ၊ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဇာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဇာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဇာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဇာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော ပဌမဇာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဇာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အနိမိတ္တပဋိပဒါ

၅၁၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' ၊ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသောအကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဇာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဇာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဇာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဇာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသော အကြောင်း 'နိမိတ်' ၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု 'နိစ္စနိမိတ်' စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည် ရှိသော အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော ပဌမဇာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဇာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညာဉ်အပွဏ်ဟိတပဌမဈာန်

၅၁၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်ကို ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏ်ဟိတ အမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၁၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်း ကြောင့်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့ ။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ် တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’ ၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ် သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပွဏ်ဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါတိညစသောဈာန်များ

၅၁၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသောအကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သုညတပဋိပဒါ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုဒ္ဓိကအပ္ပဏီဟိတ

သောတာပတ္တိဖိုလ်အပ္ပဏီဟိတပဌမဈာန်

၅၁၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂ ဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမ ဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ် ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂ ဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ ဖြစ်သော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ်အနိမိတ္တပဌမဈာန်

၅၂၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ် ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂ စသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ်သုညတပဌမဈာန်

၅၂၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ် ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သောတာပတ္တိဖိုလ်ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၂၂။ အဘယ်တရားတို့သည်အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့ ၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ အနိမိတ္တအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကားအကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

သုဒ္ဓိကအပွဏိဟိတ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အပ္ပဏီဟိတပဋိပဒါ

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညအပ္ပဏီဟိတပဋိပဒါ

၅၂၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက် တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။

ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညအနိမိတ္တပဋိပဒါ

၅၂၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင် မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှား ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကို သာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင် ။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည သုညတပဌမဈာန်

၅၂၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသောတောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည် ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍ နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၂၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွတ်မြောက်ခြင်းကြောင့်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည်ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။။ တတိယဈာန်သို့။။ စတုတ္ထဈာန်သို့။။ ပဌမဈာန်သို့။။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့် နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည်ရှိသော။။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေး သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတအမည် ရှိသော ။။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂ စသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’စ သည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည် ရှိသော။။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည်မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည်ရှိသော။။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော။။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါတိညစသောစာများ

၅၂၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာစာများကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော ပဌမစာများသို့ ရောက်၍ (ပဌမစာများကို ရရှိ၍) နေ၏။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော ဒုတိယစာများသို့။ပ။ တတိယစာများသို့။ပ။ စတုတ္ထစာများသို့။ပ။ ပဌမစာများသို့။ပ။ ပဉ္စမစာများသို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမစာများကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော။ပ။ ဤကားအကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အပ္ပဏီဟိတပဋိပဒါ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နှစ်ဆယ်သောနည်းများ ‘ဝိသတိမဟာနယ’

ပဌမဈာန်

၅၂၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရား တို့ကိုပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော၊ လောကုတ္တရာမဂ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သမ္ပပ္ပဓာန်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဣဒ္ဓိပါဒ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဣန္ဒြေကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဗိုလ် ကိုပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဗောဇ္ဈင်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သစ္စာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သမထကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဓမ္မကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ခန္ဓာ (လေးပါး) ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ အာယတန (နှစ်ပါး) ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဓာတ် (နှစ်ပါး) ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ အာဟာရကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဖဿကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဝေဒနာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သညာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ စေတနာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ စိတ်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်စာရင်းကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှန့်နှေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စ ‘နိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

နှစ်ဆယ်သောနည်းများ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

လိုလားမှုအကြီးအမှူးရှိသော အကျင့်သက်သက်ကို ဟောခြင်း
'ဆန္ဒာဓိပတေယျသုဒ္ဓိကပဋိပဒါ'

သုညတ ပဌမဈာန်

၅၂၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး 'ဆန္ဒာဓိပတိ' ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး 'ဆန္ဒာဓိပတိ' ရှိသော၊ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အနိမိတ္တ ပဌမဈာန်

၅၃၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး 'ဆန္ဒာဓိပတိ' ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်းနိမိတ်၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု 'နိစ္စနိမိတ်' စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး 'ဆန္ဒာဓိပတိ' ရှိသော၊ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အပွဏ်ဟိတ ပဌမဈာန်

၅၃၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော၊ ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက်သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏ်ဟိတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန် သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန် စသည်

၅၃၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်း ငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ် တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ် တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏ်ဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါတိညစသော ဈာန်များ

၅၃၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ပဌမဈာန် သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ် တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြိ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည် ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

လိုလားမှု အကြီးအမှူးရှိသော အကျင့်သက်သက်ကို ဟောခြင်း

‘ဆန္ဒာဓိပတေယျသုဒ္ဓိကပဋိပဒါ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

လိုလားမှု အကြီးအမှူးရှိသော သုညတသက်သက်ကို ဟောခြင်း

‘ဆန္ဒာဓိပတေယျသုဒ္ဓိကသုညတ’

ဆန္ဒာဓိပတေယျသုညတဈာန်

၅၃၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ဒိဋ္ဌိ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာ လျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဆန္ဒာဓိပတေယျ အနိမိတ္တဈာန်

၅၃၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ဒိဋ္ဌိ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်းရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်း ငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဆန္ဒာဓိပတေယျအပွဏိဟိတဈာန်

၅၃၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။

မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၃၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂ ဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

လိုလားမှု အကြီးအမှူးရှိသော သုညတသက်သက်ကို ဟောခြင်း

‘ဆန္ဒာဓိပတေယျသုဒ္ဓိကသုညတ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

လိုလားမှု အကြီးအမှူးရှိသော သုညတအကျင့်

‘ဆန္ဒာဓိပတေယျသုညတပဋိပဒါ’

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညသုညတ ဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်

၅၃၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ အမြင် မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက် တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှုအကြီးမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမ ဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရား တို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်အဖြစ်၊ ပွားစေ အပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိညအနိမိတ္တဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်

၅၃၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှား ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိ ဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိ ပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည် ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပဏိဟိတ ဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်

၅၄၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့် တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိ ဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိ ဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည်အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၄၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော၊ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်သော ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညသုညတစသော ဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်များ

၅၄၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ် ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဆန္ဒာဓိပတေယျအပ္ပဏိဟိတဈာန်

၅၄၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဆန္ဒာဓိပတေယျအနိမိတ္တဈာန်

၅၄၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန် အဆင့်) သို့ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဆန္ဒာဓိပတေယျသုညတဈာန်

၅၄၅။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန် အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။

(ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည်မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည် ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၄၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက်သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းလွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး

‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပက်’တည်း။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’, မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပက်’ တည်း။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည် ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အပ္ပဏိဟိတ ဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်

၅၄၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင် အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော, ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ် ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော, သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေး သော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတ အမည် ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်, ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ် ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိ ဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော အကျိုး ‘ဝိပက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည အနိမိတ္တဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်

၅၄၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော, ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော, သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသောတောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏိဟိတအမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာ ဓိပတိ’ ရှိသောပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ် ဈာန် ကို သာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်, ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂစသောအကြောင်း

‘နိမိတ်’ ၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော, အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒန္တာဘိည သုညတ ဆန္ဒာဓိပတေယျဈာန်

၅၄၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော, ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်း ငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက် တတ်သော, သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတအမည် ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကိုသာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်, ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော, အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၅၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော, ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်)သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော, သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်း တို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့ ။ပ။ တတိယ ဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’တည်း။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’, မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တအမည်ရှိသော လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပွဏိဟိတ အမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော, (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော, လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။

ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပိက်’ တည်း။ပ။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုက္ခပဋိပဒါဒိပ္ပါဘိညစသောဈာန်များ

၅၅၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း၊ အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာစသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည်မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ နုန့်နွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့် လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပိက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသော အကြောင်း ‘နိမိတ်’၊ မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု ‘နိစ္စနိမိတ်’ စသည်မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပိက်’ တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်းစသည် မရှိသဖြင့်) အပ္ပဏီဟိတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား ကုသိုလ်တည်း။ပ။ ချမ်းသာသော အကျင့်၊ လျင်မြန်သော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂ စသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတအမည်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး ‘ဆန္ဒာဓိပတိ’ ရှိသော။ပ။ ဤကား အကျိုး ‘ဝိပိက်’ တည်း။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

နှစ်ဆယ်သော နည်းများ 'ဝိသတိမဟာနယ'

သောတာပတ္တိဖိုလ်ပဌမဈာန်

၅၅၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' ၊ အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' နှင့်တူသော ဖြစ်ခြင်း ရှိကုန်သော၊ ဝိစိကိစ္ဆာ စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ပဌမဘုံ (သောတာပန်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေနေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာမဂ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သတိပဋ္ဌာန်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သမ္ပပ္ပဓာန်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဣဒ္ဓိပါဒ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဣန္ဒြေကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာဗိုလ်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဗောဇ္ဈင်ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သစ္စာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သမထကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဓမ္မကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ခန္ဓာ (လေးပါး)ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ အာယတန (နှစ်ပါး) ကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဓာတ် (နှစ်ပါး) ကိုပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ အာဟာရကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဖဿကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ ဝေဒနာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ သညာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ စေတနာကို ပွား၏။ပ။ လောကုတ္တရာ စိတ်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နွံနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး 'ဆန္ဒာဓိပတိ' ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်စွာကိုသာလျှင် ပြုအပ် ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲ ငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နွံနွေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ်သဖြင့်) သုညတ အမည် ရှိသော။ပ။ (ရာဂစသော အကြောင်း 'နိမိတ်', မြဲ၏ဟု မှတ်ထင်မှု 'နိစ္စနိမိတ်' စသည် မရှိသဖြင့်) အနိမိတ္တ အမည်ရှိသော။ပ။ (ရာဂဟူသော တောင့်တခြင်း စသည် မရှိသဖြင့်) အပုဏိဟိတ အမည် ရှိသော၊ လိုလားမှု အကြီးအမှူး 'ဆန္ဒာဓိပတိ' ရှိသော။ပ။ အားထုတ်မှု အကြီးအမှူး 'ဝီရိယာဓိပတိ' ရှိသော။ပ။ သိမှု အကြီးအမှူး 'စိတ္တာဓိပတိ' ရှိသော။ပ။ စိစစ်စုံစမ်းမှု ပညာအကြီးအမှူး 'ဝိမံသာဓိပတိ' ရှိသော၊ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

နှစ်ဆယ်သော နည်းများ ပြီးပြီ။

ပဌမမဂ်၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' 'သောတာပတ္တိဖိုလ်' စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဒုတိယစသော အထက်မဂ် (သုံးပါး) ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်'

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း 'ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ'

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း 'ဥဒ္ဒေသဝါရ' အထက်ဖိုလ်သုံးပါး

၅၅၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကာမဘုံ၌ တပ်မက်မှု 'ကာမရာဂ' ၊ ဖျက်ဆီးမှု 'ဗျာပါဒ' တို့၏ ပါးလှုပ်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ ဒုတိယဘုံ (သကဒါဂါမ်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း။ပ။ ကာမဘုံ၌ တပ်မက်မှု 'ကာမရာဂ' ၊ ဖျက်ဆီးမှု 'ဗျာပါဒ' တို့ကို အကြွင်းမဲ့ ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ တတိယဘုံ (အနာဂါမ်အဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း။ပ။ ရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု 'ရူပရာဂ' ၊ အရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု 'အရူပရာဂ' ၊ ထောင်လွှားမှု 'မာန' ၊ ပျံ့လွင့်မှု 'ဥဒ္ဒစ္စ' ၊ သိအပ်သည်ကို မသိမှု (သစ္စာ လေးပါးကိုမသိမှု) အဝိဇ္ဇာ' ကိုအကြွင်းမဲ့ ပယ်ရှားခြင်းငှါ လည်းကောင်း၊ စတုတ္ထဘုံ (အရဟတ္တဖိုလ် အဆင့် ရဟန္တာအဆင့်) သို့ ရောက်ခြင်းငှါ လည်းကောင်း ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်တတ်သော၊ သေခြင်း ပဋိသန္ဓေ နေခြင်းတို့ကို ဖျက်ဆီးလျက် သွားတတ်သော လောကုတ္တရာ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှံ့နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကိုရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ အောက်မဂ် သုံးပါး တို့ဖြင့် သိအပ်ပြီးသော တရားတို့ကိုပင် အစိုးတရသိမှု 'အညိန္ဒြေ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ'သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်၏။ ထိုလောကုတ္တရာ ကုသိုလ်ဈာန်ကို သာလျှင် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ပွားစေ အပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍ သာလျှင်။ပ။ ဆင်းရဲငြိုငြင်သော အကျင့်၊ နှံ့နှေးသော အသိဉာဏ်ရှိသော၊ (ရာဂစသည်မှ ကင်းဆိတ် သဖြင့်) သုညတ အမည်ရှိသော၊ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော ပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ အစိုးတရ သိပြီးမှု 'အညာတာဝိန္ဒြေ' သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု 'အဝိက္ခေပ' သည် ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရား တို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း 'နိဒ္ဒေသဝါရ'

ဖဿ၏ သဘော

၅၅၄။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

အညာတာဝိန္ဒြေ၏သဘော

၅၅၅။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိပြီးမှု ‘အညာတာဝိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) ထိုသိအပ်ပြီးကုန်သော (သိပြီးဖြစ်ကုန်သော) တရားတို့ကို အကြင် သိခြင်း။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိပုံ အခြင်းအရာ။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်း သဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှု ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏ အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏ အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်တတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန် ခြင်း သဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသော သဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနိုင်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’ ၊ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ် သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာလက်နက်။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ် သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာပြာသာဒ်။ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအလင်း။ (ကြည်လင်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာအရောင်။ (ထွန်းပြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ပညာတန်ဆောင်။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ ရနိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိမှု ပညာရတနာ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျိုးဝင်သော၊ ကောင်းစွာ သိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ သိပြီးမှု ‘အညာတာဝိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (ဆန္ဒ၊ အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရ၊ တဏှမဇ္ဈတ္တတာဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့ သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယစသော အထက်မဂ် (သုံးပါး) ၏ အကျိုး‘ဝိပါက်’ ပြီးပြီ။

လောကုတ္တရာ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အကုသလဝိပါက်အဗျာကတစိတ်

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဏ္ဏာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

အကုသလဝိပါက်ပဉ္စဝိညာဏ်စိတ်

၅၅၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ် ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်)ကြောင့် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်သော၊ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသော (ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍) မြင်သိစိတ် ‘စက္ခဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အသံ ‘သဒ္ဓါရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသော (သဒ္ဓါရုံကို အာရုံပြု၍) ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသော (ဂန္ဓာရုံကို အာရုံပြု၍) နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ပ။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ အရသာ ‘ရသာရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသော (ရသာရုံကိုအာရုံပြု၍) လျက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ပ။ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသော ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၅၅၇။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိမှု၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။။

ဝေဒနာ၏ သဘော

၅၅၈။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ထိုခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အား လျှောက်ပတ်သော ထိသိမှုသဘော ‘ကာယဝိညာဏ် ဓာတ်’ ၏ ကောင်းစွာတွေ့ထိမှုကြောင့် ဖြစ်သော၊ ကိုယ်၌ မှီသော (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော) အကြင် မသာယာမှု၊ ကိုယ်၌ မှီသော (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော) ဆင်းရဲမှု၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော မသာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲကို ခံစားမှု၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော မသာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဒုက္ခ၏ သဘော

၅၅၉။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ကိုယ်၌ မှီသော (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော) အကြင် မသာယာမှု၊ ကိုယ်၌ မှီသော (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော) ဆင်းရဲမှု၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော မသာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲကို ခံစားမှု၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော မသာယာဖွယ် ခံစားမှု ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ဒုက္ခိန္ဒြေ၏သဘော

၅၆၀။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ ကိုယ်၌ မှီသော (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော) အကြင် မသာယာမှု၊ ကိုယ်၌ မှီသော (ကိုယ်၌ ဖြစ်သော) ဆင်းရဲမှု၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော မသာယာဖွယ်ကို ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲကို ခံစားမှု၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော မသာယာဖွယ် ခံစားမှု၊ ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏၊ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏၊ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏၊ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ပ။ ထိုသို့မူသဘော ‘ကာယဝိညာဏဓာတ်’ တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏၊ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏၊ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင်နာမ် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၅၆၁။ပ။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုး တခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

အကုသလဝိပါက် ပဗ္ဗဝိညာဏ်စိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အကုသလဝိပါက မနောဓာတု (သမ္ပဒိစ္ဆနစိတ္တ)

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

၅၆၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏ အဖြစ်) ကြောင့် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ လျှင် အာရုံ ရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော။ပ။ အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက’ ဖြစ်သော သိကာမျှသဘော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဒိစ္ဆနစိတ်)သည် အာရုံငါးပါးတို့တွင် အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည်ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေ ကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရသိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနောဓာတ်တစ်ပါး (သမ္ပဋိစ္စနစိတ်) သည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၅၆၃။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ (ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အကုသလဝိပါက်မနောဓာတ် (သမ္ပဋိစ္စနစိတ်) ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အကုသလဝိပါက မနောဝိညာဏဓာတု (သန္တိရဏစိတ္တ)

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝေဒနာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ် ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

၅၆၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ အကုသိုလ်ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်၊ ဆည်းပူးအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (အဖန်ဖန် ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ်) ကြောင့် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အဆင်း ‘ရူပါရုံ’လျှင် အာရုံ ရှိသည်မူလည်းဖြစ်သော။ပ။ သဘောတရား ‘ဓမ္မာရုံ’ လျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော၊ အကျိုး ‘ဝိပါက’ ဖြစ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (သန္တိရဏစိတ်) သည် (အာရုံခြောက်ပါးတို့ တွင်) အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံ ရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဝဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏစိတ်) တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတန တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၅၆၅။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။ (ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေတနာ (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည့် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အကုသလဝိပါက် အဗျာကတစိတ် ပြီးပြီ။

အကုသလဝိပါက် မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏစိတ်) ပြီးပြီ။

ဝိပါက်အဗျာကတစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဟိတ်ကိရိယာအဗျာကတစိတ်

ကိရိယာမနောဓာတု (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇနစိတ်)

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဒေသဝါရ’

ကိရိယာမနောဓာတ် (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇနစိတ်)

၅၆၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်းမဟုတ်၊ ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်းဖြစ်သော။ပ။ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံလျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော မနောဓာတ် (ပဉ္စဒွါရာ ဝဇ္ဇနစိတ်) သည် (အာရုံငါးပါးတို့တွင်) တစ်ပါးပါးကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည်ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေ သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနောဓာတ် (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်) တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ်တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင်နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၅၆၇။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤ သဘောဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ကိရိယာမနောဓာတ် (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်) ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ် (ဟသိတုပ္ပိဒစိတ်)

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ် (ဟသိတုပ္ပိဒစိတ်)

၅၆၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော၊ သောမနဿနှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော။ပ။ ဓမ္မာရုံလျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ (ဟသိတုပ္ပိဒစိတ်) သည် (အာရုံခြောက်ပါးတို့တွင်) အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု ‘စိတ်’ သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည်ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် ဖြစ်၏။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရစိတ်ချမ်းသာမှု ‘သောမနဿိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့ သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’

ဖဿ၏ သဘော

၅၆၉။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ အကြင် တွေ့ထိခြင်းသဘော၊ တွေ့ထိပုံ အခြင်းအရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိပုံ အခြင်း အရာ၊ ကောင်းစွာ တွေ့ထိတတ်သည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ၏သဘော

၅၇၀။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဝီရိယိန္ဒြေ၏ သဘော

၅၇၁။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ် သဘောဖြစ် သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လအားထုတ်မှု၊ ပျင်းရိခြင်းမှ ထွက်မြောက်မှု၊ အဆင့်ဆင့် တိုးတက် အားထုတ်မှု၊ အထက်သို့ တက်၍ ကြိုးပမ်းမှု (အထက်တန်းသို့ ရောက်အောင် ကြိုးပမ်းမှု)၊ လုံ့လစိုက်မှု၊ ဆင်းရဲကို သည်းခံမှု၊ အပြင်းအထန် ကြိုးစားမှု၊ ခိုင်မြဲမှု။ (ကိရိယာ စိတ်အစဉ်ကို) ဆောင်ထားမှု၊ မလျော့သော အားထုတ်မှု ရှိသူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော အလိုဆန္ဒရှိ သူ၏အဖြစ်၊ မချအပ်သော တာဝန်ရှိသူ၏အဖြစ်၊ တာဝန်ကို ကောင်းစွာ ထမ်းဆောင်မှု၊ ရဲဝံ့သူ (ရဲရင့်သူ)တို့၏ အမှုအလုပ်၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

သမာဓိန္ဒြေ၏ သဘော

၅၇၂။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ထိုအခါ၌ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု၊ ကောင်းစွာ တည်မှု၊ သက်ဝင်၍ တည်မှု၊ မရွေ့လျားမှု၊ မပျံ့လွင့်မှု၊ မရွေ့လျားသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် (စိတ်မရွေ့လျားမှု)၊ ငြိမ်သက်မှု၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိဗိုလ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထိုအခါ၌ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ပ။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရ သုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏ ဓာတ်တစ်ပါး (ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်) သည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့ သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၅၇၃။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေတနာမှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင်နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ် သောမနဿသဟဂုတ်စိတ် (ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်) ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်)

၁ - တရားတို့ကို ပိုင်းခြား၍ဟောကြားခြင်း ‘ဓမ္မဝတ္ထာနဝါရ’

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်)

၅၇၄။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ် လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ ဥပေက္ခာနှင့်တကွ ဖြစ်သော ၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံ ရှိသည်မှလည်းဖြစ်သော။ပ။ ဓမ္မာရုံလျှင် အာရုံ ရှိသည်မှလည်း ဖြစ်သော မနောဝိညာဏဓာတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်) သည် (အာရုံခြောက်ပါးတို့တွင်) အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါးကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုး ကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲ ဖြစ်၏။

တရားအကျဉ်းသရုပ်

ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် ဖြစ်၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည် ဖြစ်၏။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည် ဖြစ်၏။ သိမှု (စိတ်) သည် ဖြစ်၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် ဖြစ်၏။ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ သည် ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ သည် ဖြစ်၏။ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ သိမှု ‘မနိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောတရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

(၂) စုပေါင်းဟောကြားခြင်း ‘ကောဋ္ဌာသဝါရ’

(က) ဥဒ္ဓေသဝါရ

ထိုအခါ၌ ခန္ဓာလေးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာယတနနှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဓာတ်နှစ်ပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ အာဟာရသုံးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေငါးပါးတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဖဿတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ မနောဝိညာဏဓာတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်) တစ်ပါးသည်ဖြစ်၏။ ဓမ္မာယတနတစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။ ဓမ္မဓာတ် တစ်ပါးသည် ဖြစ်၏။

ယေဝါပနကတရားများ

ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

(ခ) အကျယ်ဟောကြားခြင်း ‘နိဒ္ဓေသဝါရ’ နှင့် (ဂ) ပဋိနိဒ္ဓေသဝါရ

သင်္ခါရက္ခန္ဓာ

၅၇၅။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

(ထိုအခါ၌) တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၊ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၊ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ၊ စိတ်၏ တစ်ခုတည်းသော အာရုံရှိသည်၏ အဖြစ် ‘စိတ္တဿေကဂ္ဂတာ’ ၊ အစိုးတရ အားထုတ်မှု ‘ဝီရိယိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိန္ဒြေ’ ၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် ထိုအခါ၌ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ကို ချန်ထား၍ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော တရားတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားလည်း ဖြစ်ကုန်သော၊ အကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်သော (အဓိမောက္ခ၊ မနသိကာရဟူသော) အကြင် နာမ်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထိုအခါ၌ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ဟူသည် ဤသဘော ဖြစ်၏။

ဤတရားတို့သည် အဗျာကတမည်ကုန်၏။

ကိရိယာမနောဝိညာဏဓာတ် ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်းစိတ်) ပြီးပြီ။

အဟိတ်ကိရိယာ အဗျာကတစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဟိတ်ရှိသော ကာမာဝစရ ကိရိယာစိတ်များ

‘သဟိတ်ကာမာဝစရကိရိယာစိတ်များ’

မဟာကိရိယာစိတ်များ

၅၇၆။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော -

(၁) သောမနဿနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော။ပ။

(၂) သောမနဿနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၃) သောမနဿနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော။ပ။

(၄) သောမနဿနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၅) ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော။ပ။

(၆) ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် ယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော။ပ။

(၇) ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော။ပ။

(၈) ဥပေက္ခာနှင့်တကွဖြစ်သော၊ ဉာဏ်နှင့် မယှဉ်သော၊ ပြုပြင်မှု တိုက်တွန်းမှု ‘သင်္ခါရ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော။ပ။ ဓမ္မာရုံလျှင် အာရုံရှိသည်မူလည်း ဖြစ်သော အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (အာရုံခြောက်ပါးတို့တွင်) အကြင် အကြင် တစ်ပါးပါး ကို (အာရုံတစ်မျိုးမျိုးကို) အာရုံပြု၍ ဖြစ်ဆဲဖြစ်၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။

မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။ အဗျာကတ တရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘ အဗျာကတမူလ’ သည်။ပ။ အဗျာကတ တရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ အဗျာကတမူလ’ သည်။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

မဟာကိရိယာစိတ် ပြီးပြီ။

သဟိတ်ကာမာဝစရကိရိယာစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ရူပါဝစရကိရိယာစိတ်

ပဌမဈာန်

၅၇၇။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်းမဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ မျက်မှောက်သော ကိုယ်၏ အဖြစ်၌ ချမ်းသာစွာ နေကြောင်းမျှ ဖြစ်သော ရူပါဝစရဈာန်ကို ပွား၏။ ကာမတို့မှ ကင်းဆိတ်၍သာလျှင်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသောပဌမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဌမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဒုတိယဈာန်စသည်

၅၇၈။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ မျက်မှောက်သော ကိုယ်၏ အဖြစ်၌ ချမ်းသာစွာ နေကြောင်းမျှဖြစ်သော ရူပါဝစရ ဈာန်ကို ပွား၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်း လွန်မြောက်ခြင်းကြောင့်။ပ။ ပထဝီကသိုဏ်းလျှင် အာရုံရှိသော ဒုတိယဈာန်သို့။ပ။ တတိယဈာန်သို့။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့။ပ။ ပဌမဈာန်သို့။ပ။ ပဉ္စမဈာန်သို့ ရောက်၍ (ပဉ္စမဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ရူပါဝစရကိရိယာစိတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အရူပါဝစရကိရိယာစိတ်

အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်

၅၇၉။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ မျက်မှောက်သော ကိုယ်၏ အဖြစ်၌ ချမ်းသာစွာ နေကြောင်းမျှဖြစ်သော အရူပါဝစရဈာန်ကို ပွား၏။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် (ကသိုဏ်း)ရုပ်၌ ဖြစ်သော အမှတ်သည် (ရူပဈာန်၊ ရူပဈာန်၏ အာရုံ)တို့ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက် ခြင်းကြောင့် (ဝတ္ထုအာရုံနှစ်ပါးစုံတို့၏) ထိခိုက်မှုကြောင့် ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘ပဋိယသည်’ တို့၏ ချုပ်ငြိမ်းခြင်းကြောင့် အမျိုးမျိုးသော (အာရုံဖြစ်သော) အမှတ်သည် ‘နာနတ္ထသည်’ တို့ကို နှလုံး မသွင်းခြင်းကြောင့် အဆုံးမရှိသော ကောင်းကင်ဟူသော (ပဌမာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘အာကာသာနဉ္စာယတနသည်’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်

၅၈၀။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ မျက်မှောက်သော ကိုယ်၏ အဖြစ်၌ ချမ်းသာစွာ နေကြောင်းမျှဖြစ်သော အရူပါဝစရဈာန်ကို ပွား၏။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ အဆုံးမရှိသော ဝိညာဏ်ဟူသော (ဒုတိယာရူပ ဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ) ၌ ဖြစ်သော၊ အမှတ်သည် ‘ဝိညာဏဉ္စာယတနသည်’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရား တို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အာကိဉ္စညာယတနဈာန်

၅၈၁။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ မျက်မှောက်သော ကိုယ်၏ အဖြစ်၌ ချမ်းသာစွာ နေကြောင်းမျှဖြစ်သော အရူပါဝစရဈာန်ကို ပွား၏။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ ဝိညာဏ်၏ စိုးစဉ်း အနည်းငယ်မျှ အကြွင်း မရှိခြင်း ဟူသော (တတိယာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သည် ‘အာကိဉ္စညာယ တနသည်’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

နေဝသညာနာသညာယတနဈာန်

၅၈၂။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

အကြင်အခါ၌ ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်သော ၊ မျက်မှောက်သော ကိုယ်၏ အဖြစ်၌ ချမ်းသာစွာ နေကြောင်းမျှဖြစ်သော အရူပါဝစရဈာန်ကို ပွား၏။ အလုံးစုံသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကိဉ္ဇညာယတနဈာန်ကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်၍ (ရုန့်ရင်းသော) အမှတ်သညာကား မရှိ။ (သိမ်မွေ့သော) အမှတ်သညာ မရှိသည် မဟုတ်သော (စတုတ္ထာရူပဈာန်၏) တည်ရာ (အာရုံ)၌ ဖြစ်သော အမှတ်သညာ ‘နေဝသညာနာသညာယတနသညာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကိုလည်း ပယ်ရှားခြင်းကြောင့်။ပ။ စတုတ္ထဈာန်သို့ ရောက်၍ (စတုတ္ထဈာန်ကို ရရှိ၍) နေ၏။ ထိုအခါ၌ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ မယုံလွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ သည် ဖြစ်၏။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။ပ။ အဗျာကတ တရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင်မှု ‘အလောဘ အဗျာကတမူလ’ သည်။ပ။ အဗျာကတ တရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မဖျက်ဆီးမှု ‘အဒေါသ အဗျာကတမူလ’ သည်။ပ။ အဗျာကတတရားတို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မတွေဝေမှု ‘အမောဟအဗျာကတမူလ’ သည်။ပ။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

အရူပါဝစရကိရိယာစိတ် ပြီးပြီ။

ကိရိယာဗျာကတစိတ် ပြီးပြီ။

၁ - စိတ္တုပ္ပါဒကဏ္ဍ ‘စိတ်စေတသိက်ပိုင်း’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ရူပကဏ္ဍ

ရုပ်ပိုင်း

(က) အကျဉ်းချုပ်ဟောကြားခြင်း ‘ဥဒ္ဓေသဝါရ’

အဗျာကတတရားများ

၅၈၃။ အဘယ်တရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊) ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်ကုန်သော)၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရားတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံ၏အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ ပြုကာမျှ ကိရိယာဖြစ်သော အကြင်တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့သည်) မပြုပြင်အပ်သော သဘာဝ ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အဗျာကတ မည်ကုန်၏။

မာတိကာ

အလုံးစုံသော ရုပ်အကျဉ်း

၅၈၄။ ထိုစကားရပ်၌ အလုံးစုံသော ရုပ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ် ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် လည်းကောင်း (ရှိကုန်၏)။ ဤကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ နှင့် ဥပါဒါရုပ်ကို အလုံးစုံသော ရုပ်ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကေက

အလုံးစုံသော ရုပ်သည် -

အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မမည် 'န ဟေတု' ၊

အကြောင်းရင်း 'ဟိတ်' မရှိ 'အဟေတုက' ၊

အကြောင်း ရင်း 'ဟိတ်' နှင့် မယှဉ် မရောနှော 'ဟေတုဝိပယုတ္တ'၊

(ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော) အကြောင်း တရားတို့နှင့်တကွ (အကြောင်းတရားတို့ကြောင့်) ဖြစ်၏ 'သပစ္စယ'၊

(ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့သည်) ပေါင်း၍ ပြုပြင် စီမံအပ်၏ 'သင်္ခိတ'၊

ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်တတ်၏ 'ရူပ' ၊

ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော 'လောက' ၌ အကျိုးဝင်၏ 'လောကီယ' ၊

(သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်, ဖြစ်နေတတ်သော အာသဝေါတရား (လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟ) တို့၏ အာရုံဖြစ်၏ 'သာသဝ' ၊

သံယောဇဉ်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) ဖြစ်၏ 'သံယောဇနိယ'၊

(ဝဋ် ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု 'ဂန္ထ'တို့၏ အာရုံဖြစ်၏ 'ဂန္ထနိယ'၊

(ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နစ်မြုပ်စေမှု 'ဩယ' တို့၏ အာရုံ ဖြစ်၏ 'ဩယနိယ'၊

(ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေမှု 'ယောဂ' တို့၏ အာရုံဖြစ်၏ 'ယောဂနိယ' ၊

စွန့်မင် ဖိုလ်တို့ကို ပိတ်ပင်မှု 'နီဝရဏ' တို့၏ အာရုံ ဖြစ်၏ 'နီဝရဏီယ' ၊

မမြဲသည်ကို မြဲ၏ဟု မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု 'ပရာမာသ' တို့၏ အာရုံဖြစ်၏ 'ပရာမဋ္ဌ'၊

ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု 'ဥပါဒါန်' တို့၏ အာရုံဖြစ်၏ (လောကီတရား) 'ဥပါဒါနိယ' ၊

ပူပန်စေမှု 'ကိလေသာ' တို့၏ အာရုံဖြစ်၏ 'သံကိလေသိက' ၊

ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောကြားအပ် 'အဗျာကတ' ၊

အာရုံပြုခြင်းမရှိ (အာရုံကို ယူနိုင်သော သဘော မရှိ) 'အနာရမ္မဏ' ၊

စိတ်၌ မယှဉ် 'အစေတသိက' ၊

စိတ်နှင့် မယှဉ် (မပေါင်းမစပ် မရောနှော) 'စိတ္တဝိပယုတ္တ' ၊

အကျိုး 'ဝိပါက်' လည်း မဟုတ်၊

အကျိုး 'ဝိပါက်' ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘော ရှိသည်လည်း မဟုတ် 'နေဝ ဝိပါကန ဝိပါကဓမ္မဓမ္မ'၊

ပူပန်စေတတ်, နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသာ' တရားတို့သည် မပူပန်စေအပ်, မနှိပ်စက်အပ် ကုန်သည်ဖြစ်၍ ပူပန်စေတတ်, နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသာ' တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်တန် ၏ (ကိလေသာနှင့် မယှဉ်ဘဲ ကိလေသာ၏ အာရုံသာဖြစ်၏) 'အသံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိက' ၊

ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့်လည်းတကွ၊

သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သည် မဟုတ် 'န သဝိတက္ကသဝိစာရ' ၊

ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊
သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာ ရှိသည်လည်း မဟုတ် ‘န အဝိတက္က ဝိစာရ မထွ’ ၊
ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ လည်း မရှိ၊
သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ လည်း မရှိ ‘အဝိတက္က အဝိစာရ’ ၊
နှစ်သက်မှု ‘ဝီတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သည် မဟုတ် ‘န ဝီတိသဟဂတ’ ၊
ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သည် မဟုတ် ‘န သုခသဟဂတ’ ၊
လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သည် မဟုတ် ‘န ဥပေက္ခာသဟဂတ’ ၊
သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သည်လည်း မဟုတ်၊
အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သည်လည်း မဟုတ် ‘နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ ၊
သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရှိသည်လည်း မဟုတ်၊
အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရှိသည် လည်း မဟုတ် ‘နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ
ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ ၊

ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်းလည်း မဟုတ်၊
(ပဋိသန္ဓေကို ဖြစ်စေနိုင်သော သဘောလည်း မဟုတ်၊
စုတိကို ဖြစ်စေနိုင်သော သဘောလည်း မဟုတ်၊)
နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းလည်း မဟုတ် ‘နေဝအာစယဂါမိ န အပစယဂါမိ’ ၊
သေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်၊
အသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ် ‘နေဝ သေက္ခ နာသေက္ခ’ ၊
နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိ၏ ‘ပရိတ္တ’ ၊
ကာမဘုံ၌ သက်ဝင်၍ ဖြစ်၏ (ကာမ တဏှာ၏ ကျင်လည် ကျက်စားရာ ဖြစ်၏) ‘ကာမာဝစရ’ ၊
ရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ မဖြစ် (ရူပတဏှာ၏ ကျင်လည် ကျက်စားရာ မဖြစ်) ‘န ရူပါဝစရ’ ၊
အရူပဘုံ၌ သက်ဝင်၍ မဖြစ် (အရူပတဏှာ၏ ကျင်လည် ကျက်စားရာ မဖြစ်) ‘န အရူပါဝစရ’ ၊
ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျိုးဝင်၏ ‘ပရိယာပန္န’ ၊
ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျိုး မဝင်သည် မဟုတ် ‘နောအပရိယာပန္န’ ၊
စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်စေ၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်စေ အကျိုးပေး မမြဲ ‘အနိယတ’ ၊
ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း မဟုတ် ‘အနိယာနိက’ ၊
ဖြစ်ဆဲ (ဖြစ်ပေါ်ဆဲ) ဖြစ်သော ရုပ်ကို အထူးသိမှု (စိတ်) ‘ဝိညာဏ်’ ခြောက်ပါးတို့သည် သိအပ်၏
‘ဥပ္ပန္နိဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိညေယျ’၊
(ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲ ‘အနိစ္စ’ ၊ အိုမှု၊ ရင့်ရော် ဆွေးမြေ့မှု ‘ဇရာ’
သည် လွှမ်းမိုး နှိပ်စက်အပ်၏ ‘ဇရာဘိဘူတ’ ၊

ဤသို့ တစ်ဖို့ (တစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ကေက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နှစ်မျိုးနှစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း “ဒုက”

ပကိဏ္ဍကဒုက

နှစ်ဖို့ (နှစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ကား -

(၁) မှီ၍ သာဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဥပါဒါရူပ’။ (၅၉၅-၆၄၅)

(၂) (ဥပါဒါရုပ် မှီသကဲ့သို့) မမှီမူ၍ ဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘နော ဥပါဒါရူပ’ (မဟာဘုတ်လေးပါး)။

(၆၄၆-၆၅၁)။

(၁) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဥပါဒိဏ္ဍရူပ’ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတည်းဟူသော ဥပါဒါန်ဦးစီး လွှမ်းမိုးအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်)။ (၆၅၂)

(၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် မစွဲယူအပ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘အနုပါဒိဏ္ဍရူပ’ (တိဇရုပ်)။ (၆၅၃)

(၁) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယရူပ’ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါန်ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော ကမ္မဇရုပ်)။ (၆၅၄)

(၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ် ကုန်မူ၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယရူပ’ (တဏှာ, ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါန်ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်, ဥတုဇရုပ်, အာဟာရဇရုပ်)။ (၆၅၅)

(၁) မြင်ခြင်း မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘သနိဒဿနရူပ’ (မြင်အပ်သောရူပါရုံ)။ (၆၅၆)

(၂) မြင်ခြင်း မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ်နှင့်တကွ မဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘အနိဒဿနရူပ’ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၅၇)

(၁) ထိပါး (တိုက်ခိုက်) ခြင်း ထိပါး (တိုက်ခိုက်) တတ်သည်၏ အဖြစ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘သပ္ပဋိယရူပ’ (ဩဠာရိကရုပ်)။ (၆၅၈)

(၂) ထိပါး (တိုက်ခိုက်) ခြင်း ထိပါး (တိုက်ခိုက်) တတ်သည်၏ အဖြစ်နှင့်တကွ မဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘အပ္ပဋိယရူပ’ (သုခုမရုပ်)။ (၆၅၉)

(၁) (ဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ဣန္ဒြိယရူပ’။ (၆၆၀)

(၂) (ဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသည် မဟုတ်သော (အစိုးမရသော) ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ဣန္ဒြိယရူပ’။ (၆၆၁)

(၁) ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘မဟာဘူတရူပ’။ (၆၆၂)

- (၂) ကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘နမဟာဘူတရူပ’ (ဥပါဒါရုပ်) (၆၆၃)
- (၁) မိမိ၏ အလို ‘ဆန္ဒ’ ကို သိကြောင်း အမူအရာဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ဝိညတ္တိရူပ’။ (၆၆၄)
- (၂) မိမိ၏ အလို ‘ဆန္ဒ’ ကို သိကြောင်း အမူအရာ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ဝိညတ္တိရူပ’။ (ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၆၅)
- (၁) စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော) ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပ’။ (၆၆၆)
- (၂) စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းမရှိသော (စိတ်ကြောင့် မဖြစ်သော) ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န စိတ္တသမုဋ္ဌာနရူပ’ (ကမ္မဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇရုပ်များ)။ (၆၆၇)
- (၁) စိတ်နှင့် တကွဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စိတ္တသဟဘူရူပ’ (ဝိညတ်ရုပ်နှစ်ခု)။ (၆၆၈)
- (၂) စိတ်နှင့် တကွဖြစ်သည်မဟုတ် (စိတ်နှင့်တကွမဖြစ်) သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န စိတ္တသဟဘူ ရူပ’ (ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၆၉)
- (၁) စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စိတ္တာနုပရိဝတ္တိရူပ’ (စိတ်နှင့် အတူဖြစ် အတူပျက် သော ဝိညတ်ရုပ်နှစ်ခု)။ (၆၇၀)
- (၂) စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်သည် မဟုတ် (စိတ်သို့ အစဉ်မလိုက်)သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န စိတ္တာနုပရိ ဝတ္တိရူပ’ (ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၇၁)
- (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘အဇ္ဈတ္တိကရူပ’ (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၆၇၂)
- (၂) အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ဗာဟိရရူပ’ (ပသာဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၇၃)
- (၁) ကြမ်းတမ်းသော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဩဠာရိကရူပ’ (ဩဠာရိကရုပ် တစ်ဆယ့်နှစ်ခု)။ (၆၇၄)
- (၂) သိမ်မွေ့သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘သုခမရူပ’ (သုခမရုပ်များ)။ (၆၇၅)
- (၁) ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဒူရေရူပ’ (သုခမရုပ်များ)။ (၆၇၆)
- (၂) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘သန္တိကေရူပ’ (ဩဠာရိကရုပ်များ)။ (၆၇၇)

ဝတ္ထုဒုက္ခ

- (၁) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထု’ (စက္ခုပသာဒ)။ (၆၇၈)
- (၂) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ (စက္ခုပသာဒမှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၇၉)
- (၁) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ မြင်သိစိတ်၏ မှီရာ တည်ရာ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခုဝိညာဏဿဝတ္ထု’ (စက္ခုပသာဒ)။ (၆၈၀)
- (၂) မြင်သိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ (စက္ခု ပသာဒမှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၈၁)
- (၁) ကြားသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’။ပ။ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’

၏မှီရာတည်ရာ ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ကာယသမ္မဿဿ ဝတ္ထု’ (သောတ, ယာန, ဇိဝှိ, ကာယပသာဒ ရုပ်လေးခု)။ (၆၈၂)

(၂) ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကာယသမ္မဿဿ န ဝတ္ထု’ (ကာယပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၈၃)

(၁) ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ကာယဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ (ကာယပသာဒရုပ်)။ (၆၈၄)

(၂) ထိသိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ (ကာယပသာဒမှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၈၅)

အာရမ္မဏဒုက်

(၁) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စက္ခုသမ္မဿဿ အာရမ္မဏ’ (ရူပါရုံ)။ (၆၈၆)

(၂) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခုသမ္မဿဿနာရမ္မဏ’ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၈၇)

(၁) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ မြင်သိစိတ်၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခုဝိညာဏဿ အာရမ္မဏ’ (ရူပါရုံ)။ (၆၈၈)

(၂) မြင်သိစိတ်၏ အာရုံမဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခုဝိညာဏဿ နာရမ္မဏ’ (ရူပါရုံမှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၈၉)

(၁) ကြားသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ကာယသမ္မဿဿ အာရမ္မဏ’ (သဒ္ဓါရုံ, ဝန္ဓာရုံ, ရသာရုံ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၆၉၀)

(၂) ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏ အာရုံမဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကာယသမ္မဿဿနာရမ္မဏ’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၉၁)

(၁) ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ်၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကာယဝိညာဏဿ အာရမ္မဏ’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၆၉၂)

(၂) ထိသိစိတ်၏ အာရုံမဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကာယဝိညာဏဿ နာရမ္မဏ’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၉၃)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာယတနဒုက္ခ

- (၁) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည်ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘စက္ခာယတန’ (စက္ခာပသာဒ)။ (၆၉၄)
- (၂) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န စက္ခာယတန’ (စက္ခာပသာဒမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၉၅)
- (၁-၂) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နား အကြည်ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘သောတာယတန’ (သောတပသာဒ)။ပ။
- (၁-၂) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်း အကြည်ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ယာနယတန’ (ယာနပသာဒ)။ပ။
- (၁-၂) လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာ အကြည်ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဇိဝှိယတန’ (ဇိဝှိပသာဒ)။ပ။
- (၁) ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည်ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ကာယာယတန’ (ကာယပသာဒ)။ (၆၉၆)
- (၂) ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည်မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ကာယာယတန’ (ကာယပသာဒ မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၆၉၇)
- (၁) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပါယတန’ (ရူပါရုံ)။ (၆၉၈)
- (၂) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ရူပါယတန’ (ရူပါရုံမှတစ်ပါး သောရုပ်များ)။ (၆၉၉)
- (၁) ကြားသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အသံ ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘သဒ္ဒါယတန’ (သဒ္ဒါရုံ)။ပ။ နံသိစိတ်ဖြစ် ကြောင်း အနံ့ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဂန္ဓာယတန’ (ဂန္ဓာရုံ)။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ရသာယတန’ (ရသာရုံ)။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၇၀၀)
- (၂) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၀၁)

ဓာတုဒုက္ခ

- (၁) မြင်မှုသဘာဝ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခါဓာတု’ (မြင်တတ်သော သဘောရှိသော ‘စက္ခာပသာဒ’ ရုပ်)။ (၇၀၂)
- (၂) မြင်မှုသဘာဝ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န စက္ခါဓာတု’ (မြင်တတ်သော သဘောမရှိသော ‘စက္ခာပသာဒ’ မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၀၃)
- (၁) ကြားမှုသဘာဝ ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘သောတဓာတု’ (ကြားတတ်သော သဘောရှိသော ‘သောတ ပသာဒ’ ရုပ်)။ပ။ နံမှု သဘာဝရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ယာနဓာတု’ (နံတတ်သော သဘောရှိသော ယာန ပသာဒ’ ရုပ်)။ပ။ လျက်မှု သဘာဝရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဇိဝှိဓာတု’ (လျက်တတ်သော သဘောရှိသော ‘ဇိဝှိပသာဒ’ ရုပ်)။ပ။ ထိမှု သဘာဝရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ကာယဓာတု’ (ထိခိုက် တတ်သော သဘောရှိသော ‘ကာယပသာဒ’ ရုပ်)။ (၇၀၄)
- (၂) ထိမှု သဘာဝ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ကာယဓာတု’ (ထိခိုက်တတ်သော သဘော မရှိ သော ‘ကာယပသာဒ’ မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၀၅)

(၁) အဆင်းသဘာဝ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဓာတု’ (ရူပါရုံ)။ (၇၀၆)

(၂) အဆင်း သဘာဝ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ရူပဓာတု’ (ရူပါရုံမှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၀၇)

(၁) အသံသဘာဝ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘သဒ္ဒဓာတု’ (သဒ္ဒါရုံ)။ပ။ အနံ့ သဘာဝ ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဂန္ဓဓာတု’ (ဂန္ဓာရုံ)။ပ။ အရသာ သဘာဝရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ရသဓာတု’ (ရသာရုံ)။ပ။ အတွေ့သဘာဝ ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၇၀၈)

(၂) အတွေ့သဘာဝ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု’ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၀၉)

ဣန္ဒြိယဒုက်

(၁) မြင်ခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) မျက်စိ အကြည် ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘စက္ခုဣန္ဒြိယ’ (စက္ခုပသာဒ)။ (၇၁၀)

(၂) မြင်ခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) မျက်စိ အကြည် မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န စက္ခုဣန္ဒြိယ’ (စက္ခုပသာဒမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၁၁)

(၁) ကြားခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) နား အကြည်ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘သောတိဣန္ဒြိယ’ (သောတ ပသာဒ) ပ။ နံခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) နှာခေါင်း အကြည်ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဃာနိဣန္ဒြိယ’ (ဃာနပသာဒ)။ပ။ လျက်ခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) လျှာ အကြည်ရုပ်သည် (ရှိ၏) ‘ဇိဝှိဣန္ဒြိယ’ (ဇိဝှိပသာဒ)။ပ။ ထိခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) ကိုယ် အကြည်ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကာယိဣန္ဒြိယ’ (ကာယပသာဒ)။ (၇၁၂)

(၂) ထိခြင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) ကိုယ် အကြည် မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ကာယိဣန္ဒြိယ’ (ကာယပသာဒမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၁၃)

(၁) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ (ရှိသော) ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဣတ္ထိဣန္ဒြိယ’ (ဣတ္ထိဘာဝရုပ် များ)။ (၇၁၄)

(၂) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ မဟုတ်သော ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘န ဣတ္ထိဣန္ဒြိယ’ (ဣတ္ထိဘာဝ ရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၁၅)

(၁) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ပုရိသိဣန္ဒြိယ’ (ပုရိသဘာဝရုပ်)။ (၇၁၆)

(၂) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ပုရိသိဣန္ဒြိယ’ (ပုရိသဘာဝရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၁၇)

(၁) အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဇီဝိတိဣန္ဒြိယ’ (ဇီဝိတရုပ်)။ (၇၁၈)

(၂) အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ဇီဝိတိဣန္ဒြိယ’ (ဇီဝိတရုပ်မှတစ်ပါး သောရုပ်များ)။ (၇၁၉)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုခုမရူပဒုတ်

(၁) (မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှုရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကာယဝိညတ္တိ’ (ကာယဝိညတ်ရုပ်)။ (၇၂၀)

(၂) (မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ကာယဝိညတ္တိ’ (ကာယဝိညတ် မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၂၁)

(၁) (မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ဝစီဝိညတ္တိ’ (ဝစီဝိညတ်ရုပ်)။ (၇၂၂)

(၂) (မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ဝစီဝိညတ္တိ’ (ဝစီဝိညတ် မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၂၃)

(၁) မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘာဝ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘အာကာသဓာတု’ (ပရိစ္ဆေဒရုပ်)။ (၇၂၄)

(၂) မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘာဝ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န အာကာသဓာတု’ (ပရိစ္ဆေဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၂၅)

(၁) ဖွဲ့စည်းမှုသဘာဝ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘အာပေါဓာတု’။ (၇၂၆)

(၂) ဖွဲ့စည်းမှုသဘာဝ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န အာပေါဓာတု’ (အာပေါဓာတ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၂၇)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (၇၂၈)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န လဟုတာ’ (ရူပဿလဟုတာရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၂၉)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှုရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (၇၃၀)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န မုဒုတာ’ (ရူပဿ မုဒုတာရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၃၁)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (၇၃၂)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ (ရူပဿ ကမ္မညတာရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၃၃)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (၇၃၄)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န ဥပစယ’ (ဥပစယရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၃၅)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ရုပ်သည်ရှိ၏ ‘ရူပဿ သန္တတိ’။ (၇၃၆)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န သန္တတိ’ (သန္တတိရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၃၇)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ယိုယွင်း ရင့်ရော်လျော့ပါးမှုဟူသော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (၇၃၈)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ယိုယွင်း ရင့်ရော် လျော့ပါးမှု မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န ဇရတာ’ (ဇရတာရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၃၉)

(၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ချုပ်ပျက်၍) မမြဲမှု (ပျောက်ပျက်ချုပ်ဆုံးမှု)ဟူသော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’။ (၇၄၀)

(၂) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ချုပ်ပျက်၍) မမြဲမှု (ပျောက်ပျက်ချုပ်ဆုံးမှု) မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ရူပဿ န အနိစ္စတာ’ (အနိစ္စတာရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၄၁)

(၁) အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာအာဟာရ ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’။ (၇၄၂)

(၂) အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာအာဟာရ မဟုတ်သော ရုပ်သည် ရှိ၏ ‘န ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ (အာဟာရရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၄၃)

ဤသို့ နှစ်ဖို့ (နှစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ဒုက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုံးမျိုးသုံးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း “တိက”

ပကိဏ္ဍကတိကံ

သုံးဖွဲ့ (သုံးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ကား-

၅၈၅။ (၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သာဖြစ်၏ (အဇ္ဈတ္တိကဥပါဒါရုပ်ဖြစ်သော ပဿာဒရုပ်ငါးခု)။ (၇၄၄)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပဿာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ဗဟိရဥပါဒါရုပ်ဖြစ်သော ဥပါဒါရုပ်များ)။ (၇၄၅)

(၃) မမှီတတ်သော ‘နောဥပါဒါ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘုတ်လေးပါး)။ (၇၄၆)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသော အားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်)သာ ဖြစ်၏။ (အတွင်းသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်၍ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ၏ အကျိုးတရားလည်း ဖြစ်သော အဇ္ဈတ္တိကကမ္မဇပဿာဒရုပ်ငါးခု)။ (၇၄၇)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ၊ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသော အားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်) လည်း ရှိ၏။ (အပသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်၍ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက် အပ်သော ကံ၏ အကျိုးတရားလည်း ဖြစ်သော ပဿာဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ဗဟိရကမ္မဇရုပ် များ)။ (၇၄၈)

(၃) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇမဟုတ်သောရုပ်) လည်းရှိ၏ (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်သော စိတ္တဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇရုပ်များ)။ (၇၄၉)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသော အားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ် သည့် ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံလည်း ဖြစ်သော ရုပ် (ကိလေသာ ဥပါဒါနိ၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်)သာ ဖြစ်၏ (အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒိ ဏ္ဏပါဒါနိယ ကမ္မဇပဿာဒရုပ်)။ (၇၅၀)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သောကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ် သည်ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော ရုပ် (တဏှာကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်)လည်း ရှိ၏ (ပဿာဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ဗဟိရဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ ကမ္မဇရုပ်များ)။ (၇၅၁)

(၃) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်သော ရုပ်ဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့ ၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ရုပ် (တဏှာကိလေသာတို့၏ စွဲလမ်းရာဖြစ်သော ရုပ်) လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်သော ဗဟိရအနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ စိတ္တဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇရုပ်များ)။ (၇၅၂)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအတွင်း သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ရုပ်သာ ဖြစ်၏ (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မမြင်အပ်သော ပသာဒရုပ်များ)။ (၇၅၃)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော ‘သနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မြင်အပ်သော ရူပါရုံ)။ (၇၅၄)

(၃) မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်းနှင့်တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပ သန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မမြင်အပ်သော, ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်များ)။ (၇၅၅)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိပါး (တိုက် ခိုက်) တတ်သည်၏ အဖြစ် ထိပါး (တိုက်ခိုက်) ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်သာ ဖြစ်၏ (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော သပ္ပဋိယပသာဒရုပ်)။ (၇၅၆)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့် တကွ ဖြစ်သော ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ဩဠာရိကရုပ် ခုနစ်ပါး)။ (၇၅၇)

(၃) ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ထိခိုက်၍ မရသောသုခုမရုပ်)။ (၇၅၈)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် (သက်ဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘ဣန္ဒြိယ’ ရုပ်သာဖြစ်၏ (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌ အစိုးရသော, ဣန္ဒြေထိုက်သော ပသာဒရုပ်)။ (၇၅၉)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် (သက်ဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘ဣန္ဒြိယ’ ရုပ်လည်းရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌ အစိုးရသော, ဘာဝရုပ်, ဇီဝတရုပ်)။ (၇၆၀)

(၃) (သက်ဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသည် မဟုတ် (အစိုးရမရ) သော န ဣန္ဒြိယရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု၊ ဘာဝရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်ဟူသော ဣန္ဒြိယရုပ်ရှစ်ခုမှ တစ်ပါးသော န ဣန္ဒြိယရုပ်များ)။ (၇၆၁)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မဟာဘုတ် မဟုတ်သော ရုပ်သာဖြစ်၏ (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မဟာဘုတ် မဟုတ်သော ပသာဒရုပ်)။ (၇၆၂)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မဟာဘုတ် ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော မဟာဘုတ် ၄- ပါး)။ (၇၆၃)

(၃) မဟာဘုတ်မဟုတ်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မဟာဘုတ် မဟုတ်သော ဥပါဒါ ရုပ်များ)။ (၇၆၄)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိမိ၏ အလို ဆန္ဒကို သိကြောင်း မဟုတ်သော ‘န ဝိညတ္တိ’ ရုပ်တည်း (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို သိကြောင်း မဟုတ်သော ပသာဒရုပ်)။ (၇၆၅)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို သိကြောင်း ဖြစ်သော ‘ဝိညတ္တိ’ ရုပ်လည်းရှိ၏။ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို သိကြောင်း ဖြစ်သော ဝိညတ္တိရုပ် ၂ -ခု)။ (၇၆၆)

(၃) မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို သိကြောင်း မဟုတ်သော ‘န ဝိညတ္တိ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို သိကြောင်း မဟုတ်သော (ဝိညတ်ရုပ်မှတစ်ပါးသော) ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၇၆၇)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ မဟုတ်သော ရုပ်တည်း (အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည် မဟုတ်သော ပသာဒရုပ် ၅-ခု)။ (၇၆၈)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်၊ စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော စိတ္တဇရုပ်)။ (၇၆၉)

(၃) စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည် မဟုတ် (စိတ်ကြောင့် မဖြစ်) သော ‘န စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော၊ အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည် မဟုတ်သော ကမ္မဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇရုပ်များ)။ (၇၇၀)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် စိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သည် မဟုတ် (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်မဟုတ်) သော ‘န စိတ္တသဟဘု’ ရုပ်တည်း (အတွင်း သန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ စိတ်နှင့် အတူတကွ မဖြစ်သော ပသာဒရုပ် ၅-ခု)။ (၇၇၁)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် စိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘စိတ္တသဟဘု’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော ဝိညတ္တိရုပ် ၂-ခု)။ (၇၇၂)

(၃) စိတ်နှင့်တကွ ဖြစ်သည် မဟုတ် (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်မဟုတ်) သော ‘န စိတ္တသဟဘု’ ရုပ်လည်းရှိ၏ (ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါးသော စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက် မဟုတ်သော ဗာဟိရ ရုပ်များ)။ (၇၇၃)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် စိတ်သို့ အစဉ် လိုက်သည် မဟုတ် (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်မဟုတ်) သော ‘န စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ရုပ်တည်း (အတွင်း သန္တာန်၌ ဖြစ်၍ စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက် မဟုတ်သော ပသာဒရုပ် ၅-ခု)။ (၇၇၄)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် စိတ်သို့ အစဉ်လိုက် သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်ဖြစ်သော) ‘စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၊ အတူပျက်ဖြစ်စသော ဝိညတ္တိရုပ် ၂-ခု)။ (၇၇၅)

(၃) စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်သည် မဟုတ် (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်မဟုတ်) သော ‘န စိတ္တာနု ပရိဝတ္တိ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏။ (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်ဖြစ်သော (ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါးသော) ဗာဟိရ ရုပ်များ)။ (၇၇၆)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ကြမ်းတမ်း သော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်သာ ဖြစ်၏ (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ကြမ်းတမ်းသော ပသာဒရုပ် ၅-ခု)။ (၇၇၇)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ဩဠာရိ ကရုပ်ခုနစ်ခု)။ (၇၇၈)

(၃) သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သိမ်မွေ့သော အာပေါစသော သုခုမရုပ်များ)။ (၇၇၉)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘သန္တိကေ’ ရုပ်သာ ဖြစ်၏ (အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ပသာဒရုပ် ၅-ခု)။ (၇၈၀)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) အာပေါ စသော ဒူရေရုပ်, သုခုမရုပ်များ)။ (၇၈၁)

(၃) နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ‘သန္တိကေ’ ရုပ် (ဩဠာရိကရုပ် ခုနစ်ခု)။ (၇၈၂)

ပကိဏ္ဍကတိကံ ပြီးပြီ။

ဝတ္ထုတိကံ

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘နဝတ္ထု’ ရုပ်တည်း (ဝိသယရုပ် , သုခုမရုပ်ဟူသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၇၈၃)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာဖြစ်သော ‘ဝတ္ထု’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခုပသာဒ)။ (၇၈၄)

(၃) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘န ဝတ္ထု’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သောတ, ယာန, ဇိဝှါ, ကာယပသာဒ ၄-ခု)။ (၇၈၅)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ မြင်သိစိတ် ‘စက္ခု ဝိညာဏ်’ ၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ မဟုတ်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၈၆)

(၂) အကြင် အတွင်း သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ ၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခုပသာဒ)။ (၇၈၇)

(၃) မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ ၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ မဟုတ်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သောတ, ယာန,ဇိဝှါ, ကာယပသာဒ)။ (၇၈၈)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှါဝိညာဏ်)နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်)နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ မဟုတ်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခုမှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၈၉)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု' ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယပသာဒ)။ (၇၉၀)

(၃) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု' မဟုတ်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခု၊ သောတ၊ ယာန၊ ဇိဝှိပသာဒ ၄-ခု)။ (၇၉၁)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' ၏။ပ။ မှတ်သားမှု 'သညာ' ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) 'စေတနာ' ၏။ပ။ ထိသိစိတ် 'ကာယ ဝိညာဏ်' ၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု' မဟုတ်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၇၉၂)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် 'ကာယဝိညာဏ်' ၏ မှီရာတည်ရာ 'ဝတ္ထု' ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယပသာဒ)။ (၇၉၃)

(၃) ထိသိစိတ် 'ကာယဝိညာဏ်' ၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု' မဟုတ်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခု၊ သောတ၊ ယာန၊ ဇိဝှိပသာဒလေးခု)။ (၇၉၄)

ဝတ္ထုတိက် ပြီးပြီ။

အာရမ္မဏတိက်

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ၏ အာရုံမဟုတ်သော 'နာရမ္မဏ' ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၇၉၅)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ၏ အာရုံဖြစ်သော 'အာရမ္မဏ' ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံ)။ (၇၉၆)

(၃) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ၏ အာရုံမဟုတ်သော 'နာရမ္မဏ' ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံမှတစ်ပါးသော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၇၉၇)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' ၏။ပ။ မှတ်သားမှု 'သညာ' ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) 'စေတနာ' ၏။ပ။ မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' ၏ အာရုံ မဟုတ်သော 'နာရမ္မဏ' ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၇၉၈)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' ၏ အာရုံဖြစ်သော 'အာရမ္မဏ' ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံ)။ (၇၉၉)

(၃) မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' ၏ အာရုံမဟုတ်သော 'နာရမ္မဏ' ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၀၀)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘သောတသမ္မဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ယာနသမ္မဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဇိဝှိသမ္မဿ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ကာယသမ္မဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘နာရမ္မဏ’ ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၀၁)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ကာယသမ္မဿ’ ၏ အာရုံဖြစ်သော ‘အာရမ္မဏ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၈၀၂)

(၃) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘နာရမ္မဏ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၀၃)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘နာရမ္မဏ’ ရုပ်တည်း။ (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၀၄)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ ၏ အာရုံဖြစ်သော ‘အာရမ္မဏ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၈၀၅)

(၃) ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘နာရမ္မဏ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၀၆)

အာရမ္မဏတိက် ပြီးပြီ။

အာယတနတိက်

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း (အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ စက္ခာယတနမမည်သော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၀၇)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခုပသာဒ)။ (၈၀၈)

(၃) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သောတ, ယာန, ဇိဝှိ, ကာယပသာဒ)။ (၈၀၉)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ၊ ထိုရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၁၀)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယ ပသာဒ)။ (၈၁၁)

(၃) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခု၊ သောတ၊ ယာန၊ ဇိဝှါပသာဒ)။ (၈၁၂)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၁၃)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံ)။ (၈၁၄)

(၃) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၁၅)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ နံသိစိတ် (ယာန ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှါဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၁၆)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၈၁၇)

(၃) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၁၈)

အာယတနတိက် ပြီးပြီ။

ဓာတုတိက်

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၈၁၉)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခုပသာဒ)။ (၈၂၀)

(၃) မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သောတ၊ ယာန၊ ဇိဝှါ၊ ကာယ ပသာဒ)။ (၈၂၁)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ကြားမှု သဘော ‘သောတဓာတု’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ နံမှုသဘော ‘ယာနဓာတု’ မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ လျက်မှု

သဘော 'ဇိဝါဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ ထိုမှသဘော 'ကာယဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၈၂၂)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိုမှ သဘော 'ကာယဓာတု' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယပသာဒ)။ (၈၂၃)

(၃) ထိုမှသဘော 'ကာယဓာတု' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခု၊ သောတ၊ ယာနု၊ ဇိဝါ ပသာဒ)။ (၈၂၄)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အဆင်း သဘော 'ရူပဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၂၅)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗာဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အဆင်းသဘော 'ရူပဓာတု' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံ)။ (၈၂၆)

(၃) အဆင်းသဘော 'ရူပဓာတု' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ် များ)။ (၈၂၇)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အသံသဘော 'သဒ္ဓဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ အနံ့သဘော 'ဂန္ဓဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ အရသာ သဘော 'ရသဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ အတွေ့သဘော 'ဖောဠဗ္ဗဓာတု' မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၂၈)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗာဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အတွေ့သဘော 'ဖောဠဗ္ဗဓာတု' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဠဗ္ဗာရုံ)။ (၈၂၉)

(၃) အတွေ့သဘော 'ဖောဠဗ္ဗဓာတု' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဖောဠဗ္ဗာရုံမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရ ရုပ်များ)။ (၈၃၀)

ဓာတုတိက် ပြီးပြီ။

က္ကန္တိယတိက်

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗာဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဇြေ' မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၈၃၁)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'အဇ္ဈတ္တိက' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရ သော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဇြေ' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခုပသာဒ)။ (၈၃၂)

(၃) မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဇြေ' မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သောတ၊ ယာနု၊ ဇိဝါ၊ကာယပသာဒ)။ (၈၃၃)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော 'ဗာဟိရ' ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် 'သောတိဇြေ' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ နံ့မှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်း အကြည် 'ယာနိဇြေ' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။ လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် 'ဇိဝိဇြေ' မမည်သော ရုပ်တည်း။ပ။

ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးသော ရုပ်များ)။ (၈၃၄)

(၂) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယပသာဒ)။ (၈၃၅)

(၃) ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (စက္ခု၊ သောတ၊ ယာန၊ ဇိဝှိပသာဒ)။ (၈၃၆)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိန်းမဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၃၇)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိန်းမ ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်)။ (၈၃၈)

(၃) မိန်းမဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်မှတစ်ပါး သော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၃၉)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ယောက်ျား ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၄၀)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ယောက်ျားဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပုရိသဘာဝရုပ်)။ (၈၄၁)

(၃) ယောက်ျားဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပုရိသဘာဝရုပ်မှ တစ်ပါးသော ဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၄၂)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် ရှိ၏။ ထိုရုပ်သည် အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၄၃)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဇီဝိတရုပ်)။ (၈၄၄)

(၃) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္တေ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဇီဝိတရုပ်မှတစ်ပါး သောဗဟိရရုပ်များ)။ (၈၄၅)

ဣန္ဒြိယတိက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုခုမရူပတိက်

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၄၆)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယဝိညာတ်)။ (၈၄၇)

(၃) မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကာယဝိညာတ်မှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၄၈)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၄၉)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဝစီဝိညာတ်)။ (၈၅၀)

(၃) မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဝစီဝိညာတ်မှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၅၁)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု) (၈၅၂)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပရိစ္ဆေဒရုပ်)။ (၈၅၃)

(၃) မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပရိစ္ဆေဒရုပ်မှတစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၅၄)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ဖွဲ့စည်းမှု (ရေ) ဟူသော သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၅၅)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ဖွဲ့စည်းမှု (ရေ)ဟူသော ‘အာပေါဓာတ်’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အာပေါဓာတ်)။ (၈၅၆)

(၃) ဖွဲ့စည်းမှု (ရေ)ဟူသော ‘အာပေါဓာတ်’ မမည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (အာပေါဓာတ်မှတစ်ပါးသောဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၅၇)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿလဟုတာ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၅၈)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿလဟုတာ)။ (၈၅၉)

(၃) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ မမည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (ရူပဿ လဟုတာမှတစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၆၀)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၆၁)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿ မုဒုတာ)။ (၈၆၂)

(၃) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿ မုဒုတာရုပ်မှတစ်ပါး သောဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၆၃)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ခွဲမှု (အမှု ကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၆၄)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ခွဲမှု (အမှုကိစ္စ တို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ရူပဿ ကမ္မညတာ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿကမ္မညတာ)။ (၈၆၅)

(၃) ရုပ်၏ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿ ကမ္မညတာမှတစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၆၆)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿဥပစယ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၆၇)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ မည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (ရူပဿ ဥပစယ)။ (၈၆၈)

(၃) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿ ဥပစယမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၆၉)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၇၀)

(၁) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿ သန္တတိ)။ (၈၇၁)

(၃) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿ သန္တတိမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၇၂)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။ (၈၇၃)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော် ဆွေးမြေ့မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’ မည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (ရူပဿ ဇရတာ)။ (၈၇၄)

(၃) ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿဇရတာမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၇၅)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ (ချုပ် ပျက်၍) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၇၆)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ရုပ်၏ (ချုပ်ပျက်၍) မမြို့မှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ မည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (ရူပဿ အနိစ္စတာ)။ (၈၇၇)

(၃) ရုပ်၏ (ချုပ်ပျက်၍) မမြို့မှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ မမည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပဿအနိစ္စတာမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၇၈)

(၁) အကြင် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် အလုတ် အလွေးပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ မမည်သော ရုပ်တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ (၈၇၉)

(၂) အကြင် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ မည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (ကဗဠိကာရအာဟာရ)။ (၈၈၀)

(၃) အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ မမည်သော ရုပ်လည်းရှိ၏ (ကဗဠိ ကာရ အာဟာရမှ တစ်ပါးသော ဗာဟိရရုပ်များ)။ (၈၈၁)

ဤသို့ သုံးဖို့ (သုံးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

သုံးမျိုးသုံးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘တိက’ ပြီးပြီ။

၁။ “အဇ္ဈတ္တိက” ဟူ၍ အမည်ပေးထားခြင်းသည် ကိုယ်ခန္ဓာ၏ အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော အကြောင်း တစ်ခုတည်း ကြောင့်သာ ပေးထားခြင်း မဟုတ်၊ စင်စစ်မူကား ကုသိုလ် အကုသိုလ်ကို ဖြစ်စေနိုင် သည့် ထူးခြားသော ကိစ္စ၊ သတ္တိများရှိ၍ ကိုယ်ခန္ဓာအား အလွန်အကျွံ အထူးပင် ကျေးဇူးများ သောကြောင့် “အဇ္ဈတ္တိက” ဟူ၍ အမည်ပေးထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပသာဒရုပ်ငါးခုသည် သာ “အဇ္ဈတ္တိက” ဟူသော အမည်ကို ရ၍ ကျန်သော ဘာဝရုပ်၊ ဇီဝိတရုပ်စသော ရုပ်များသည် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်ကြသော်လည်း “အဇ္ဈတ္တိက” ဟူသော အမည်ကို မရနိုင်ချေ။ တစ်နည်းအားဖြင့် အတွင်း အကျဆုံး ရုပ်များဟူ၍ ဆိုလိုသည်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

လေးမျိုးလေးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း “စတုတ္ထ”

လေးဖွဲ့ (လေးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား -

၅၈၆။ (၁) အကြင် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်) လည်း ရှိ၏ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ကမ္မဇဥပါဒါရုပ်)။ (၈၈၂)

(၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်သောရုပ်) လည်း ရှိ၏ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သော တိဇဥပါဒါရုပ်)။ (၈၈၃)

(၃) အကြင် မမှီတတ်သော ‘နောဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်) လည်း ရှိ၏ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ကမ္မဇမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၈၈၄)

(၄) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ် မဟုတ်သောရုပ်) လည်း ရှိ၏ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သော တိဇမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၈၈၅)

(၁) အကြင် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်သည် ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်လည်း ဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်၍ ဥပါဒါနိ၏ အာရုံဖြစ်သော ကမ္မဇဥပါဒါရုပ်)။ (၈၈၆)

(၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်ကုန်မူ၍ (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ သို့သော် ဥပါဒါနိ၏ အာရုံဖြစ်သော တိဇဥပါဒါရုပ်)။ (၈၈၇)

(၃) အကြင် မမှီတတ်သော ‘နောဥပါဒါ’ ရုပ်သည် ရှိ၏။ ထိုရုပ်သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်၍ ဥပါဒါနိ၏ အာရုံဖြစ်သော ကမ္မဇမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၈၈၈)

(၄) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်ကုန်မူ၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ဦးစီးသည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ သို့သော် ဥပါဒါနိ၏ အာရုံဖြစ်သော တိဇမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၈၈၉)

(၁) အကြင် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်းရှိ၏ (ဩဠာရိကဥပါဒါရုပ်)။ (၈၉၀)

(၂) ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သုခုမဥပါဒါရုပ်)။ (၈၉၁)

(၃) အကြင် မမှီတတ်သော ‘နော ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဩဠာရိကမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၈၉၂)

(၄) ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သုခုမမဟာဘုတ်ရုပ်) (အာပေါရုပ်)။ (၈၉၃)

(၁) အကြင် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဩဠာရိကဥပါဒါရုပ်)။ (၈၉၄)

(၂) သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သုခုမဥပါဒါရုပ်)။ (၈၉၅)

(၃) အကြင် မမှီတတ်သော ‘နော ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဩဠာရိကမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၈၉၆)

(၄) သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သုခုမမဟာဘုတ်ရုပ်) (အာပေါရုပ်)။ (၈၉၇)

(၁) အကြင် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သုခုမဥပါဒါရုပ်)။ (၈၉၈)

(၂) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဩဠာရိကဥပါဒါရုပ်)။ (၈၉၉)

(၃) အကြင် မမှီတတ်သော ‘နော ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သုခုမမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၉၀၀)

(၄) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဩဠာရိကမဟာဘုတ်ရုပ်)။ (၉၀၁)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်(ကမ္မဇရုပ်)သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံဟူသော သနိဒဿနကမ္မဇရုပ်)။ (၉၀၂)

(၂) မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိဒဿနကမ္မဇရုပ်)။ (၉၀၃)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သောရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (သနိဒဿနတိဇရုပ်)။ (၉၀၄)

(၄) မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိဒဿနတိဇရုပ်)။ (၉၀၅)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်)သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုး

တရားဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇုသုတ္တံ)။ (၉၀၆)

(၂) ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇုသုတ္တံ)။ (၉၀၇)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပ၊ သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဟူသော အနုပါဒိဏ္ဏ သပ္ပဋိယရုပ်)။ (၉၀၈)

(၄) ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနုပါဒိဏ္ဏအပ္ပဋိယရုပ်)။ (၉၀၉)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်)သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုး တရားဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇမဟာ ဘူတ)။ (၉၁၀)

(၂) ကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော (နမဟာဘူတ) ရုပ်လည်းရှိ၏ (ကမ္မဇဥပါဒါရုပ်)။ (၉၁၁)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇမဟာဘူတ)။ (၉၁၂)

(၄) ကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော ‘န မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇဥပါဒါရုပ်)။ (၉၁၃)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်) သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇဩဠာရိက ရုပ်)။ (၉၁၄)

(၂) သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇသုခုမရုပ်)။ (၉၁၅)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၁၆)

(၄) သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇသုခုမရုပ်)။ (၉၁၇)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ် (ကမ္မဇရုပ်) သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရားဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒုရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇ-သုခုမရုပ်)။ (၉၁၈)

(၂) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၁၉)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရား မဟုတ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇသုခုမရုပ်)။ (၉၂၀)

(၄) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇသြဋ္ဌာရိကရုပ်)။ (၉၂၁)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးတရားလည်းဖြစ် ဥပါဒါန်၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇရူပါရုံ)။ (၉၂၂)

(၂) မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော ကမ္မဇရုပ်များ)။ (၉၂၃)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) မစွဲယူအပ်မှု၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့ ၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇရူပါရုံ)။ (၉၂၄)

(၄) မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ရူပါရုံမှ တစ်ပါးသော တိဇရုပ်များ)။ (၉၂၅)

(၁) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်သည် ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့ ၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇ သြဋ္ဌာရိကရုပ်)။ (၉၂၆)

(၂) ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ကမ္မဇသုခုမရုပ်)။ (၉၂၇)

(၃) အကြင် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့်) မစွဲယူအပ်မှု၍ (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်) လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာ ဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)

(တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ဦးစီးသော ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာ ဖြစ်သော ရုပ်)၊ ထိုရုပ်သည် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇသြဋ္ဌာရိကရုပ်)။ (၉၂၈)

(၄) ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (တိဇ သုခုမရုပ်)။ (၉၂၉)

(၁) အကြင် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထို (သပ္ပဋိ ယ) ရုပ်သည် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣန္ဒြေယဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၄၂)

(၂) အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ‘န ဣန္ဒြေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိန္ဒြေယဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၄၃)

(၃) အကြင် ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထို(အပ္ပဋိယ) ရုပ်သည် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မည်သော ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣန္ဒြေယသုခမရုပ်)။ (၉၄၄)

(၄) အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ‘န ဣန္ဒြေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိန္ဒြေယသုခမရုပ်)။ (၉၄၅)

(၁) အကြင် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထို (သပ္ပဋိယ) ရုပ်သည် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘူတ ဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၄၆)

(၂) ကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော ‘န မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဥပါဒါဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၄၇)

(၃) အကြင် ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထို (အပ္ပဋိယ) ရုပ်သည် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘူတ သုခမရုပ်) (အာပေါဓာတ်)။ (၉၄၈)

(၄) ကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော ‘န မဟာဘူတ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဥပါဒါသုခမရုပ်)။ (၉၄၉)

(၁) အကြင် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မည်သော ရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣန္ဒြေယဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၅၀)

(၂) သိမ်မွေ့သော ‘သုခမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣန္ဒြေယသုခမရုပ်)။ (၉၅၁)

(၃) အကြင် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိန္ဒြေယဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၅၂)

(၄) သိမ်မွေ့သော ‘သုခမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိန္ဒြေယသုခမရုပ်)။ (၉၅၃)

(၁) အကြင် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မည်သော ရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣန္ဒြေယသုခမရုပ်)။ (၉၅၄)

(၂) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဣန္ဒြေယဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၅၅)

(၃) အကြင် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုအစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ မမည်သော ရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိန္ဒြေယသုခမရုပ်)။ (၉၅၆)

(၄) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (အနိန္ဒြေယဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၅၇)

(၁) အကြင် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘူတဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၅၈)

(၂) သိမ်မွေ့သော ‘သုခမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘူတသုခမရုပ်) (အာပေါဓာတ်)။ (၉၅၉)

(၃) အကြင် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ မမည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ထိုကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ မမည်သော ရုပ်သည် ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဥပါဒါဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၆၀)

(၄) သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဥပါဒါသုခုမရုပ်)။ (၉၆၁)

(၁) အကြင် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’ ရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘူတသုခုမရုပ်) (အာပေါဓာတ်)။ (၉၆၂)

(၂) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (မဟာဘူတဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၆၃)

(၃) အကြင် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော ‘နမဟာဘူတ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)၊ ထိုကြီးကျယ်ထင်ရှားသည် မဟုတ်သော ‘နမဟာဘူတ’ ရုပ်သည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဥပါဒါသုခုမရုပ်)။ (၉၆၄)

(၄) နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ရုပ်လည်း ရှိ၏ (ဥပါဒါဩဠာရိကရုပ်)။ (၉၆၅)

(၁) မြင်အပ်သော ‘ဒိဋ္ဌ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံ)။ (၉၆၆)

(၂) ကြားအပ်သော ‘သုတ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သဒ္ဓါရုံ)။ (၉၆၆)

(၃) (ယာနု, ဇိဝှါ, ကာယဝိညာဏ်ဖြင့်) သိအပ်သော ‘မုတ’ ရုပ်သည် ရှိ၏ (ဂန္ဓာရုံ, ရသာရုံ, ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၉၆၆)

(၄) (စိတ်ဖြင့်) သိအပ်သော ‘ဝိညာတ’ ရုပ်သည် ရှိ၏ (ရုပ်အားလုံး)။ (၉၆၆)

ဤသို့ လေးဖို့ (လေးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

လေးမျိုးလေးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘စတုက္က’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ငါးမျိုးငါးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ပဉ္စက’

ငါးဖို့ (ငါးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား -

၅၈၇။ (၁) မြေဟူသော သဘော ‘ပထဝီဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ (၉၆၇)

(၂) ရေဟူသော သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ (၉၆၈)

(၃) မီးဟူသော သဘော ‘တေဇောဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ (၉၆၉)

(၄) လေဟူသော သဘော ‘ဝါယောဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ (၉၇၀)

(၅) ယင်းသဘာဝ ‘ဓာတ်’ လေးပါးကို မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ (၉၇၁)

ဤသို့ ငါးဖို့ (ငါးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ငါးမျိုးငါးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ပဉ္စက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ခြောက်မျိုးခြောက်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဆက္က’

ခြောက်ဖွဲ့ (ခြောက်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား -

- ၅၈၈။ (၁) စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘စက္ခုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံ)။ (၉၇၂)
- (၂) သောတဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘သောတဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သဒ္ဓါရုံ)။ (၉၇၂)
- (၃) ယာနဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ယာနဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဂန္ဓာရုံ)။ (၉၇၂)
- (၄) ဇိဝှိဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဇိဝှိဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရသာရုံ)။ (၉၇၂)
- (၅) ကာယဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ကာယဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၉၇၂)
- (၆) မနောဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရုပ်အားလုံး)။ (၉၇၂)

ဤသို့ ခြောက်ဖွဲ့ (ခြောက်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ခြောက်မျိုးခြောက်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဆက္က’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ခုနစ်မျိုး (ခုနစ်စား) အားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘သတ္တက’

ခုနစ်ဖွဲ့ (ခုနစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား -

- ၅၈၉။ (၁) စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘စက္ခုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံ)။ (၉၇၃)
- (၂) သောတဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘သောတဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သဒ္ဓါရုံ)။ (၉၇၃)
- (၃) ယာနဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ယာနဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဂန္ဓာရုံ)။ (၉၇၃)
- (၄) ဇိဝှိဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဇိဝှိဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရသာရုံ)။ (၉၇၃)
- (၅) ကာယဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ကာယဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၉၇၃)
- (၆) (ပဉ္စာရုံကို) သိကာမျှသဘော ‘မနောဓာတ်’ ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံစသော အာရုံငါးပါး)။ (၉၇၃)
- (၇) (အာရုံခြောက်ပါးလုံးကို) အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဝိညာဏဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရုပ်အားလုံး)။ (၉၇၃)

ဤသို့ ခုနစ်ဖွဲ့ (ခုနစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ခုနစ်မျိုး (ခုနစ်စား) အားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘သတ္တက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရှစ်မျိုးရှစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘အဋ္ဌက’

ရှစ်ဖို့ (ရှစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား-

- ၅၉၀။ (၁) စက္ခုဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘စက္ခုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံ)။ (၉၇၄)
- (၂) သောတဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘သောတဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သဒ္ဓါရုံ)။ (၉၇၄)
- (၃) ယာနဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ယာနဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဂန္ဓာရုံ)။ (၉၇၄)
- (၄) ဇိဝှိဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဇိဝှိဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရသာရုံ)။ (၉၇၄)
- (၅) ကာယဝိညာဏ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ကာယဝိညေယျ’ ဟူသော ချမ်းသာသော အတွေ့အထိရှိသော ‘သုခသမ္မဿ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (နှစ်လိုဖွယ်သော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၉၇၄)
- (၆) ဆင်းရဲသော အတွေ့အထိရှိသော ‘ဒုက္ခသမ္မဿ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (မနှစ်လိုဖွယ်သော ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။ (၉၇၄)
- (၇) (ပဉ္စာရုံကို) သိကာမျှ သဘော (မနောဓာတ်) ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံစသော အာရုံငါးပါး)။ (၉၇၄)
- (၈) (အာရုံခြောက်ပါးလုံးကို) အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဝိညာဏဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်သည် ရှိ၏ (ရုပ်အားလုံး)။ (၉၇၄)

ဤသို့ ရှစ်ဖို့ (ရှစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ရှစ်မျိုးရှစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘အဋ္ဌက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကိုးမျိုး ကိုးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘နဝက’

ကိုးဖွဲ့ (ကိုစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား-

- ၅၉၁။ (၁) မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(စက္ခုပသာဒ)။ (၉၇၅)
- (၂) ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(သောတပသာဒ)။ (၉၇၆)
- (၃) နံမှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(ယာနပသာဒ)။ (၉၇၆)
- (၄) လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(ဇိဝိပသာဒ)။ (၉၇၆)
- (၅) ထိမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(ကာယပသာဒ)။ (၉၇၆)
- (၆) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(ဣတ္ထိဘာဝရုပ်)။ (၉၇၆)
- (၇) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည်
(ရှိ၏) (ပုရိသဘာဝရုပ်)။ (၉၇၆)
- (၈) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)
(ဇိဝိတရုပ်)။ (၉၇၆)
- (၉) အကြင် ဣဇ္ဈေ မမည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဣဇ္ဈိယရုပ်ရှစ်ခုမှ တစ်ပါးသော
ရုပ်များ)။ (၉၇၇)

ဤသို့ ကိုးဖွဲ့ (ကိုးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ကိုးမျိုး ကိုးစားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘နဝက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဆယ်မျိုး ဆယ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဒသက’

ဆယ်ဖို့ (ဆယ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား -

- ၅၉၂။ (၁) မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (စက္ခုပသာဒ)။ (၉၇၈)
- (၂) ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သောတပသာဒ)။ (၉၇၉)
- (၃) နံမှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ယာနပသာဒ)။ (၉၇၉)
- (၄) လျှက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဇိဝှိပသာဒ)။ (၉၇၉)
- (၅) ထိမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ကာယပသာဒ)။ (၉၇၉)
- (၆) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်)။ (၉၇၉)
- (၇) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ပုရိသဘာဝရုပ်)။ (၉၇၉)
- (၈) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိဇ္ဈေ’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဇီဝိတရုပ်)။ (၉၇၉)
- (၉) ဣန္ဒြေ မမည်သော ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဝိသယရုပ်ခုနစ်ခု)။ (၉၈၀)
- (၁၀) ဣန္ဒြေ မမည်သော ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဘာဝရုပ် ဇီဝိတရုပ်မှ တစ်ပါး သုခုမရုပ်များ)။ (၉၈၁)

ဤသို့ ဆယ်ဖို့ (ဆယ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ဆယ်မျိုး ဆယ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဒသက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

တစ်ဆယ့်တစ်မျိုး တစ်ဆယ့်တစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဧကာဒသက’

တစ်ဆယ့်တစ်ဘို့ (တစ်ဆယ့်တစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်ခြင်း ‘ရူပသင်္ဂဟ’ ကား-

- ၅၉၃။ (၁) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (စက္ခပသာဒ)။ (၉၈၂)
- (၂) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သောတပသာဒ)။ (၉၈၃)
- (၃) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ယာန ပသာဒ)။ (၉၈၃)
- (၄) လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဇိဝှိပသာဒ)။ (၉၈၃)
- (၅) ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ကာယပသာဒ)။ (၉၈၃)
- (၆) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရူပါရုံ)။ (၉၈၃)
- (၇) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (သဒ္ဒါရုံ)။ (၉၈၃)
- (၈) နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဂန္ဓာရုံ)။ (၉၈၃)
- (၉) လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ရသာရုံ) ။ (၉၈၃)
- (၁၀) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ မည်သော ရုပ်သည် (ရှိ၏) (ဖောဠဗ္ဗာရုံ)။ (၉၈၃)
- (၁၁) ဓမ္မာယတန၌ အကျုံးဝင်သော၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) လည်း မရှိ၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) လည်း မရှိသော အကြင် ‘အနိဒဿန၊ အပ္ပဋိယ’ ရုပ်သည်လည်း (ရှိ၏) (အနိဒဿန အပ္ပဋိယဖြစ်သော သုခုမရုပ်)။ (၉၈၄)

ဤသို့ တစ်ဆယ့်တစ်ဖို့ (တစ်ဆယ့်တစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

တစ်ဆယ့်တစ်မျိုးတစ်ဆယ့်တစ်စားအားဖြင့် ဟောကြားခြင်း ‘ဧကာဒသက’ ပြီးပြီ။

ခေါင်းစဉ်မာတိကာ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရုပ်ကို ဝေဖန်ခြင်း “ရူပဝိဘတ္တိ”

တစ်ခုစီအကျယ်ပြုခြင်း ‘ဧကကနိဒ္ဒေသ’

ဧကက

၅၉၄။ အလုံးစုံသော ရုပ်သည်- အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) မမည်သည်သာတည်း ‘န ဟေတုမေဝ’၊
အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) နှင့် မယှဉ်သည်သာတည်း ‘ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တမေဝ’၊
(ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ ဟူသော) အကြောင်းတရားတို့နှင့်တကွ (အကြောင်းတရားတို့ကြောင့်)
ဖြစ်သည်သာတည်း ‘သပ္ပစ္စယ မေဝ’၊

(ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော) အကြောင်းတရားတို့သည် (ပေါင်း၍) ပြုပြင်စီမံအပ်သည်
သာတည်း ‘သင်္ခတမေဝ’၊

ဆန့်ကျင်ဘက် အကြောင်းတို့ကြောင့် ဖောက်ပြန်တတ်သည်သာတည်း ‘ရူပ မေဝ’၊

(ဥပါဒါနက္ခန္ဓာဟူသော) လောက၌ အကျုံးဝင်သည်သာတည်း ‘လောကီယမေဝ’၊

ရှည်စွာသော သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သော၊ သတ္တဝါတို့ သန္တာန်၌ ယိုစီး ဖြစ်ပေါ်နေ
တတ်သည့် တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟ တည်းဟူသော အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း
‘သာသဝမေဝ’၊

ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်စပ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သည် သာတည်း
‘သညောဇနိယမေဝ’၊

ဝဋ်ဆင်းရဲ ၌ ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော ‘ဂန္ထ’ တို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း ‘ဂန္ထနိယမေဝ’၊

ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ နစ်မြုပ် စေတတ်သော ‘ဩယ’ တို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း ‘ဩယနိယမေဝ’၊

ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ယှဉ်စေတတ်သော ‘ယောဂ’ တို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း ‘ယောဂနိယမေဝ’၊

ဈာန်မဂ်ဖိုလ်တို့ကို ပိတ်ပင်တတ်သော နီဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း ‘နီဝရဏီယမေဝ’၊

မမြဲသည်ကို မြဲ၏ဟု မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာ
တည်း ‘ပရာမဋ္ဌမေဝ’၊

ပြင်းစွာ စွဲလမ်းတတ် သော ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း ‘ဥပါဒါနိယမေဝ’၊

ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သည်သာတည်း ‘သံကိလေသိကမေဝ’၊

ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟော အပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားချည်း သာတည်း
‘အဗျာကတမေဝ’၊

အာရုံပြုခြင်း မရှိသည်သာတည်း ‘အနာရမ္မဏမေဝ’၊ စိတ်၌ မယှဉ်သည် သာတည်း
‘အစေတသိကမေဝ’၊

စိတ်နှင့် မတွဲယှဉ် မရောနှောသည် သာတည်း ‘စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တမေဝ’၊

အကျိုး ‘ဝိပါက်’ (စိတ်) လည်း မဟုတ် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘော ရှိသည်လည်း
မဟုတ်သည်သာတည်း ‘နေဝ ဝိပါကန ဝိပါကဓမ္မဓမ္မမေဝ’၊

ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသာ’ တို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ်ကုန်မူ၍
ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက် တတ်သော ‘ကိလေသာ’ တို့ကို (ရခြင်းငှါသာ) ထိုက်တန်သည်သာတည်း
(ကိလေသာနှင့် မရောယှဉ်၊ ကိလေသာ၏ အာရုံဖြစ်သည်) ‘အသံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိကမေဝ’၊

ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့်လည်းတကွ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော 'သဝိတက္ကသဝိစာရ' တရား မဟုတ်သည်သာတည်း 'န သဝိတက္ကသဝိစာရမေဝ'။

ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' မျှသာရှိသော 'အဝိတက္က ဝိစာရမတ္တ' တရားလည်း မဟုတ်သည်သာတည်း 'န အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တမေဝ'။

ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' လည်း မရှိ၊ သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' လည်း မရှိသည်သာတည်း 'အဝိတက္က အဝိစာရ မေဝ'။

နှစ်သက်မှု 'ဝီတိ' (စေတသိက်) နှင့်တကွ မဖြစ် (မတွဲယှဉ် မရောနှော) သည်သာတည်း 'န ဝီတိသဟဂတမေဝ'။

ချမ်းသာမှု 'သုခ' နှင့်တကွ မဖြစ် (မတွဲယှဉ် မရောနှော) သည်သာတည်း 'န သုခသဟဂတမေဝ'။

လျစ်လျူရှုမှု 'ဥပေက္ခာ' နှင့်တကွ မဖြစ် (မတွဲယှဉ် မရောနှော) သည် သာတည်း 'န ဥပေက္ခာသဟဂတမေဝ'။

သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သည်လည်း မဟုတ်၊ အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သည်လည်း မဟုတ် သည်သာတည်း 'နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗမေဝ'။

သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရှိသည်လည်း မဟုတ်၊ အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ် သောဟိတ်ရှိသည်လည်း မဟုတ်သည် သာတည်း 'နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက မေဝ'။

ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်း လည်း မဟုတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းလည်း မဟုတ်သည်သာတည်း 'နေဝ အာစယဂါမိ န အပစယ ဂါမိမေဝ'။

သေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်၊ ရဟန္တာ 'အသေက္ခ' ပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာ လည်း မဟုတ်သည်သာတည်း 'နေဝသေက္ခ နာသေက္ခမေဝ'။

နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော 'ပရိတ္တ' တရားသာတည်း 'ပရိတ္တမေဝ'။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ကာမာဝစရတရားသာတည်း 'ကာမာဝစရမေဝ'။

ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ရူပါဝစရတရား မဟုတ်သည်သာတည်း 'န ရူပါဝစရမေဝ'။

အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အရူပါဝစရတရား မဟုတ်သည်သာတည်း 'န အရူပါဝစရမေဝ'။

ဝဋ်၌ အကျိုးဝင်သည်သာတည်း 'ပရိယာပန္နမေဝ'။

ဝဋ်၌ အကျိုးမဝင်သည် မဟုတ် သည်သာတည်း 'နော အပရိယာပန္နမေဝ'။

စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်စေ၊ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ ဖြစ်စေ အကျိုး ပေး မမြဲသည်သာတည်း 'အနိယတမေဝ'။

ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်းတရား မဟုတ်သည်သာ တည်း 'အနိယျာနိကမေဝ'။

ဖြစ်ဆဲ (ဖြစ်ပေါ်ဆဲ) ဖြစ်သော ရုပ်ကို အထူးသိမှု 'ဝိညာဏ်' ခြောက်ပါးတို့ သည် သိအပ်သည် သာတည်း 'ဥပ္ပန္နံ ဆဟိ ဝိညာဏေဟိ ဝိညေယျမေဝ'။

(ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲသည်သာတည်း 'အနိစ္စမေဝ'။

အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု 'ဇရာ' သည် လွှမ်းမိုးနှိပ် စက်အပ်သည်သာတည်း 'ဇရာဘိဘူတမေဝ'။

(ပဒအမှတ် ၅၈၄-ကြည့်)

ဤသို့ တစ်ဖို့ (တစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

တစ်ခုစီ အကျယ်ပြခြင်း 'ဧကကနိဒ္ဒေသ' ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နှစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဒုကနိဒ္ဒေသ’

ဥပါဒါရုပ်ကို ဝေဖန်ခြင်း ‘ဥပါဒါဘာဇနီယ’

ဥပါဒါရုပ်

၅၉၅။ ထိုမှီ၍ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။

(၁) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ ရုပ်သည်။

(၂) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ရုပ်သည်။

(၃) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ရုပ်သည်။

(၄) လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝါယတန’ ရုပ်သည်။

(၅) ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ ရုပ်သည်။

(၆) မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း (ရူပါရုံ) ‘ရူပါယတန’ ရုပ်သည်။

(၇) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ‘သဒ္ဓါယတန’ ရုပ်သည်။

(၈) နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ‘ဂန္ဓာယတန’ ရုပ်သည်။

(၉) လျက်သိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ (ရသာရုံ) ‘ရသာယတန’ ရုပ်သည်။

(၁၀) မိန်းမ (အမ)ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’ ရုပ်သည်။ (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်)

(၁၁) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’ ရုပ်သည်။ (ပုမ္မာဝရုပ်)။

(၁၂) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ ရုပ်သည်။

(၁၃) မိမိ၏ အလို ဆန္ဒကို ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’ ရုပ်သည်။

(၁၄) မိမိ၏ အလိုဆန္ဒကို နှုတ်မြွက်ခြင်း ဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ ရုပ်သည်။

(၁၅) မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ ရုပ်သည်။

(၁၆) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ ရုပ်သည်။

(၁၇) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ ရုပ်သည်။

(၁၈) ရုပ်၏ခွံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ ရုပ်သည်။

(၁၉) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ ရုပ် သည်။

(၂၀) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ရုပ်သည်။

(၂၁) ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’ ရုပ်သည်။

(၂၂) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ ရုပ်သည်။

(၂၃) အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ရုပ်သည် (ရို၏)။

(ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍ ဖြစ်သော ဥပါဒါရုပ်ပေတည်း)

စက္ကယတနရုပ်

၅၉၆။ (၁) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) ရုပ်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) ဖြင့် မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ‘သနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အဆင်း (ရူပါရုံ) ကို မြင်လည်း မြင်ခဲ့ပြီ၊ မြင်လည်း မြင်ဆဲ၊ မြင်လည်း မြင်လတ္တံ့၊ မြင်မူလည်း မြင်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည်ဟူသော သဘော ‘စက္ခါဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါန္တေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ်ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရူပါရုံကို မြင်မှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီး ညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကို) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ ‘နေတ္တ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီး ညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကိုပင်) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ ‘နယန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခါဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသောရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၅၉၇။ (၂) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) ရုပ်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) ၌ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ‘သနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အဆင်း (ရူပါရုံ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည်ဟူသော သဘော ‘စက္ခါဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါန္တေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရူပါရုံကို မြင်မှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီး ညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကို) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ ‘နေတ္တ’ လည်း

မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီးညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကိုပင်) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ ‘နယန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဘက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်း ရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၅၉၈။ (၃) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) ရုပ်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) သည် မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ‘သနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အဆင်း ရူပါရုံ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမှုလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည်ဟူသော သဘော ‘စက္ခုဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဓေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရူပါရုံကို မြင်မှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီး ညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကို) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ ‘နေတ္ထ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီးညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကိုပင်) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ ‘နယန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်း ဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၅၉၉။ (၄) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ)၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အဆင်း (ရူပါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ဝတ္ထု)ကို မှီ၍ အဆင်း (ရူပါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အဆင်း (ရူပါရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည်

ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် မျက်စိ အကြည် 'စက္ခု' (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အဆင်း (ရူပါရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' သည်။ပ။ မှတ်သားမှု 'သညာ' သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နွှီးဆော် မှု) 'စေတနာ' သည်။ပ။ မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။

ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် 'စက္ခုယတန' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မျက်စိအကြည်ဟူသော သဘော 'စက္ခုဓာတ်' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုန္ဓေ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရူပါရုံကို မြင်မှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော 'ပဏ္ဍရ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ 'ခေတ္တ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ 'ဝတ္ထု' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီး ညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကို) ဆောင်တတ်သော မျက်စိ 'နေတ္တ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (လမ်းခရီး ညီညွတ်သည် မညီညွတ်သည်ကို ပြလျက် အတ္တဘောကိုပင်) ဆောင် တတ်သော မျက်စိ 'နယန' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်း ရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သည်းသောရွာ 'သုညဂါမ' လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် 'စက္ခုယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သောတာယတနရုပ်

၆၀၀။ (၁) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် 'သောတာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း၊ အကြင် နားအကြည် 'သောတ' (ပသာဒ) သည် မဟာ ဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ကြည်လင်၏ 'ပသာဒ'၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ 'အတ္တဘာဝ ပရိယာပနန္ဒ'၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် 'အနိဒဿန' ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ 'သပ္ပဋိယ'ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အကြင် နားအကြည် 'သောတ' (ပသာဒ) ဖြင့် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ'ဖြစ်သော အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ကို ကြားလည်း ကြားခဲ့ပြီ၊ ကြားလည်း ကြားဆဲ၊ ကြားလည်း ကြားလတ္တံ့၊ ကြားမှုလည်း ကြားရာ၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည် 'သောတ' (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် 'သောတာယတန'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည် ဟူသော သဘော 'သောတဓာတ်'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် 'သောတိန္ဓေ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (သဒ္ဓါရုံကို ကြားမှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော 'ပဏ္ဍရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ 'ခေတ္တ'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ 'ဝတ္ထု' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (သောတဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့်

ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၀၁။ (၂) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အသံ (သဒ္ဒါရုံ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် ဖြစ်ရာနားအကြည် ‘သောတာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည်ဟူသော သဘော ‘သောတဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (သဒ္ဒါရုံကို ကြားမှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (သောတဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၀၂။ (၃) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင်နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ဖြစ်သော၊ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်းထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာနားအကြည် ‘သောတာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည်ဟူသော သဘော ‘သောတဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (သဒ္ဒါရုံကို ကြားမှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (သောတဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍

သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

၆၀၃။ (၄) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ ကြားသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။။။။ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ ကြားသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။။။။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။။။။ စေတနာ (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။။။။ ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ် လည်းဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။။။။ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော ကြားသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။။။။ အကြင် နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော ကြားသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။။။။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။။။။ စေတနာ (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။။။။ ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်းဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။။။။ ဤရုပ်သည် နားအကြည် ‘သောတ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာနားအကြည် ‘သောတာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နားအကြည်ဟူသော သဘော ‘သောတဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (သဒ္ဒါရုံကို ကြားမှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်း ဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံး ဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (သောတဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ယာနာယတနရုပ်

၆၀၄။ (၁) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ဟူသည်အဘယ်နည်း။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ပသာဒ) သည် မဟာ ဘုတ် လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝ ပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။

မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွဖြစ်သော အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ပသာဒ) ဖြင့် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော

အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ကို နှမ်းလည်း နှမ်းခွဲပြီ၊ နှမ်းလည်း နှမ်းဆဲ၊ နှမ်းလည်း နှမ်းလတ္တံ့၊ နှမ်းမူလည်း နှမ်းရာ၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနာယတန'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည်ဟူသော သဘော 'ယာနဓာတ်'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံ့မှ၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနိန္ဒြေ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဂန္ဓာရုံကို နှမ်းမှ၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော 'ပဏ္ဍရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ 'ခေတ္တ'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (ယာနဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ 'သုညဂါမ'လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည်နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၀၅။ (၂) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ 'ပသာဒ'၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ 'အတ္တဘာဝပရိယာပန္န'၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် 'အနိဒဿန'၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' (ပသာဒ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော 'အနိဒဿန'၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ'ဖြစ်သော အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခွဲပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါး မူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ်ဖြစ်ရာနှာခေါင်းအကြည် 'ယာနာယတန'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည်ဟူသော သဘော 'ယာနဓာတ်'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံ့မှ၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနိန္ဒြေ' လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဂန္ဓာရုံကို နှမ်းမှ၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော 'ပဏ္ဍရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ 'ခေတ္တ' လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ 'ဝတ္ထု'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ' လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (ယာနဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြား ပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ 'သုညဂါမ'လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၀၆။ (၃) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် 'ယာနာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ 'ပသာဒ' ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ 'အတ္တဘာဝပရိယာပန္န' ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ် 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော၊ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' (ပသာဒ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ'

ဖြစ်သော အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ်ဖြစ်ရာနှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည်ဟူသော သဘော ‘ယာနဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံ့မှ၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္ဒြေ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ် တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဂန္ဓာရုံကို နမ်းမှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (ယာနဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် နံသိစိတ်ဖြစ်ရာနှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၀၇။ (၄) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သောတွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှု လည်းဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သောတွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ် လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော နံသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ်ဖြစ်ရာနှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နှာခေါင်းအကြည်ဟူသော သဘော ‘ယာနဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် နံ့မှ၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဂန္ဓာရုံကို နမ်းမှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ယာနဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဇီဝိယတနရုပ်

၆၀၈။ (၁) လျက်သိစိတ် (ဇီဝိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇီဝိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင်လျှာအကြည် ‘ဇီဝိ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ် လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင်လျှာအကြည် ‘ဇီဝိ’ (ပသာဒ) ဖြင့် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော အရသာ (ရသာရုံ) ကို လျက်လည်း လျက်ခဲ့ပြီ၊ လျက်လည်း လျက်ဆဲ၊ လျက်လည်း လျက်လတ္တံ့၊ လျက်မူလည်းလျက်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည် ‘ဇီဝိ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇီဝိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇီဝိယတန’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည်ဟူသော သဘော ‘ဇီဝိဓာတ်’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇီဝိန္ဒြေ’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရသာရုံကို လျက်မှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်၏ရာ ‘ဝတ္ထု’လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင် သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဇီဝိဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇီဝိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇီဝိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၀၉။ (၂) လျက်သိစိတ် (ဇီဝိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇီဝိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇီဝိ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ် သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇီဝိ’ (ပသာဒ)ဖြင့် မြင်အပ် သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အရသာ (ရသာရုံ) ကို ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်းထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည် ‘ဇီဝိ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇီဝိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇီဝိယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည်ဟူသောသဘော ‘ဇီဝိဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇီဝိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရသာရုံကို လျက်မှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဇီဝိဒွါရ၌

ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၀။ (၃) လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ပသာဒ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အရသာ (ရသာရုံ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမှုလည်းထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည်ဟူသော သဘော ‘ဇိဝှိဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရသာရုံကို လျက်မှု၌ မရောင့်ရဲပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရား တို့၏ မှီရာ တည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဇိဝှိဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၁။ (၄) လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ ‘ပသာဒ’ ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ ‘အတ္တဘာဝပရိယာပန္န’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အရသာ (ရသာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အရသာ (ရသာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ လျက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ သည်ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အရသာ (ရသာရုံ) ကို အာရုံရှိသော လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အရသာ (ရသာရုံ) ကို အာရုံရှိသော လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ လျက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ သည်ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း

ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည် 'ဇိဝါ' (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝါဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် 'ဇိဝါယတန' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျှာအကြည်ဟူသော သဘော 'ဇိဝါဓာတ်' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် 'ဇိဝိန္ဒြေ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည်ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ရသာရုံကို လျက်မှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သောသဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော 'ပဏ္ဍရ' လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ 'ခေတ္တ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှတစ်ဖက် ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင် သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဇိဝါဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ 'သုညဂါမ' လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည်လျက်သိစိတ် (ဇိဝါဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာ အကြည် 'ဇိဝါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကာယာယတနရုပ်

၆၁၂။ (၅) ၁။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) သည်ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ 'ပသာဒ'၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ 'အတ္တဘာဝပရိယာပန္န'၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ် 'အနိဒဿန'၊ ထိပါး တတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်ရာ၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) ဖြင့် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန'၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ'ဖြစ်သော အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ'ကို ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမှုလည်းထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည်ဟူသောသဘော 'ကာယဓာတ်' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် 'ကာယိန္ဒြေ'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည်ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကိုထိုမှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည်ဖြူစင်ခြင်းသဘော 'ပဏ္ဍရ'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသောနာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာလယ်မြေ 'ခေတ္တ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု'လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်း ဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အ ကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ'လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်း ရှိ၍ သီးခြား ပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ 'သုညဂါမ'လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသောရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၃။ (၂) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ကြည်လင် ၏ 'ပသာဒ' ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏ 'အတ္တဘာဝပရိယာပန္န' ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊

ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွဖြစ်သော အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည်ဟူသောသဘော 'ကာယဓာတ်' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ထိုမှ၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် 'ကာယိန္ဒြေ' လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ်ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်းတံခါး 'ဒွါရ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ထိုမှ၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော 'ပဏ္ဍရ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာလယ်မြေ 'ခေတ္တ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာ တည်ရာ 'ဝတ္ထု' လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ 'သုညဂါမ' လည်း မည်၏၊ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၄။ (၃) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) သည် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ 'ပသာဒ' ၊ အတ္တဘော (ခန္ဓာကိုယ်) ၌ အကျုံးဝင်၏ 'အတ္တဘာဝပရိယာပန္န' ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည်ဟူသောသဘော 'ကာယဓာတ်' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ထိုမှ၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် 'ကာယိန္ဒြေ' လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ် ပျက်တတ်သော သဘော 'လောက' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး 'ဒွါရ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ထိုမှ၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ 'သမုဒ္ဒ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်းသဘော 'ပဏ္ဍရ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ 'ခေတ္တ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ 'ဝတ္ထု' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း 'ဩရိမတီရ' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်း ရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ 'သုညဂါမ' လည်း မည်၏၊ ဤသို့သဘော ရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၅။ (၄) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' (ပသာဒ) သည် ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏ 'ပသာဒ' ၊ အတ္တဘော (ကိုယ်ခန္ဓာ) ၌ အကျုံးဝင်၏

‘အတ္တဘာဝပရိယာပနန္ဒ’ ၊ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ် ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်၏။ အကြင် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ။ အကြင် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ ။ စေတနာမှု (နိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ ။ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ။ အကြင် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ။ အကြင် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ ။ စေတနာမှု (နိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ ။ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ် လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်းဖြစ်ရာ၏။ ။ ဤရုပ်သည် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ပသာဒ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ‘ကိုယ်အကြည်’ ဟူသောသဘော ‘ကာယဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြေ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြစ်တတ်ပျက်တတ်သော သဘော ‘လောက’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿ စသော နာမ်တရားတို့၏ ဖြစ်ကြောင်း တံခါး ‘ဒွါရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံကို ထိုမှု၌ မရောင့်ရဲ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော သဘောကြောင့်) သမုဒ္ဒရာ ‘သမုဒ္ဒ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖြူစင်ခြင်း သဘော ‘ပဏ္ဍရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ပေါက်ဖွားရာ လယ်မြေ ‘ခေတ္တ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ဖဿစသော နာမ်တရားတို့၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (နိဗ္ဗာန်မှ တစ်ဖက်ကမ်းဖြစ်သော သက္ကာယ၌ အကျုံးဝင်သဖြင့်) ဤမှာဘက်ကမ်း ‘ဩရိမတီရ’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ် သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ။

ရူပါယတနရုပ်

၆၁၆။ (၆) ၁။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘူတ’လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ ‘သနိဒဿန’ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော၊ အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ)၊ အညို ‘နီလ’၊ အရွှေ (အဝါန) ‘ပီတက’၊ အနီ ‘လောဟိတက’၊ အဖြူ ‘ဩဒါတ’၊ အမည်း (အနက်) ‘ကာဠက’၊ အမောင်း (နီညိုရောင်) ‘မဇ္ဈိဋ္ဌက’၊ အဝါရင့် ‘ဟရိ’၊ အစိမ်းရောင် ‘ဟရိဝဏ္ဏ’၊ သရက်ညွန့်အဆင်းရောင် (အစိမ်းန) ‘အမ္ပကုရဝဏ္ဏ’၊ အရှည် ‘ဒီယ’၊ အတို ‘ရဿ’၊ အငယ် ‘အဏု’၊ အကြီး ‘ထူလ’၊ အလုံး ‘ဝဇ္ဇ’၊ အဝန်းအဝိုင်း ‘ပရိမဏ္ဍလ’၊ လေးမြောင့် ‘စတုရံသ’ (စတုရဿ)၊ ခြောက်မြောင့် ‘ဆဠသ’၊ ရှစ်မြောင့် ‘အဠသ’၊ တစ်ဆယ့်ခြောက်မြောင့် ‘သောဠသ’၊ အနိမ့်အရှိုင်း ‘နိန္ဒ’၊ အမြင့်အမောက် ‘ထလ’၊ အရိပ် ‘ဆာယာ’၊ နေပူ ‘အာတပ’၊ အလင်းရောင် ‘အာလောက’၊ အမိုက်မှောင် ‘အန္ဓကာရ’၊ တိမ်တိုက် ‘အဗ္ဘာ’၊ ဆီးနှင်း ‘မဟိကာ’၊ အခိုး ‘မုမ’၊ မြူ ‘ရဇ’၊ လဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ နေဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ကြယ် (တာရာ) အပေါင်းတို့၏အဆင်းအရောင်၊ ကြေးမုံ (မှန်) ဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ပတ္တမြား၊ ခရုသင်း၊ ပုလဲ၊

ဝါးအဆင်းရှိသောဝေဠုရိယ ကြောင်မျက်ရွဲ (မြ) ၏ အဆင်းအရောင်၊ ရွှေ၊ ငွေ၏ အဆင်းအရောင်သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အဆင်း ‘ရူပါရုံ’တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ မဟာဘုတ်လေးပါး တို့ကိုစွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ ‘သနိဒဿန’ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော၊ အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင်အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ ‘သနိဒဿန’ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ် သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ) ကို မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခု’ဖြင့် မြင်လည်း မြင်ခဲ့ပြီ၊ မြင်လည်း မြင်ဆဲ၊ မြင်လည်း မြင်လတ္တံ့၊ မြင်မူလည်းမြင်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် အဆင်း ‘ရူပါရုံ’လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအဆင်း ‘ရူပါယတန’လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ)ဟူသော သဘော ‘ရူပဓာတ်’လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၇။ (၂) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ‘သနိဒဿန’ ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော၊အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင်အဆင်း (ရူပါရုံ) အညို ‘နီလ’ ၊ အရွှေ (အဝါနု) ‘ပီတက’ ၊ အနီ ‘လောဟိတက’ ၊ အဖြူ ‘ဩဒါတ’ ၊ အမည်း (အနက်) ‘ကာဠက’ ၊ အမောင်း (နီညိုရောင်) ‘မဒ္ဓိဋ္ဌက’ ၊ အဝါရင့် ‘ဟရိ’ ၊ အစိမ်း ရောင် ‘ဟရိဝဏ္ဏ’ ၊ သရက်ညွန့် အဆင်းရောင် (အစိမ်းနု) ‘အဗ္ဗကုရဝဏ္ဏ’ ၊ အရှည် ‘ဒီယ’ ၊ အတို ‘ရဿ’ ၊ အငယ် ‘အဏု’ ၊ အကြီး ‘ထူလ’ ၊ အလုံး ‘ဝဋ္ဋ’ ၊ အဝန်းအဝိုင်း ‘ပရိမဏ္ဍလ’ ၊ လေးမြောင့် ‘စတုရံသ’ (စတုရဿ)၊ ခြောက်မြောင့် ‘ဆဋ္ဌသ’ ၊ ရှစ်မြောင့် ‘အဋ္ဌသ’ ၊ တစ်ဆယ့်ခြောက်မြောင့် ‘သောဠသံသ’ ၊ အနိမ့်အရှိုင်း ‘နိန္န’ ၊ အမြင့်အမောက် ‘ထလ’ ၊ အရိပ် ‘ဆာယာ’ ၊ နေပူ ‘အာတပ’ ၊ အလင်းရောင် ‘အာလောက’ ၊ အမှိုက်မှောင် ‘အန္ဓကာရ’ ၊ တိမ်တိုက် ‘အဗ္ဘာ’ ၊ ဆီးနှင်း ‘မဟိကာ’ ၊ အခိုး ‘ဓူမ’ ၊ မြူ ‘ရဇ’ ၊ လဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ နေဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ကြယ် (တာရာ) အပေါင်းတို့၏အဆင်းအရောင်၊ ကြေးမုံ (မှန်) ဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ပတ္တမြား၊ ခရုသင်း၊ ပုလဲ၊ ဝါးအဆင်းရှိသောဝေဠုရိယ ကြောင် မျက်ရွဲ (မြ) ၏ အဆင်းအရောင်၊ ရွှေ၊ ငွေ၏ အဆင်းအရောင်သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ ‘သနိဒဿန’ ဖြစ်သော၊ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော၊ အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင်အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ ‘သနိဒဿန’ ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်းထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအဆင်း ‘ရူပါယတန’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ)ဟူသော သဘော ‘ရူပဓာတ်’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၈။ (၃) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ ‘သနိဒဿန’ ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’

ဖြစ်သော၊အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ)၊ အညို 'နီလ'၊ အရွှေ (အဝါနု) 'ပီတက'၊ အနီ 'လောဟိတက'၊ အဖြူ 'ဩဒါတ'၊ အမည်း (အနက်) 'ကာဠက'၊ အမောင်း (နီညိုရောင်) 'မဉ္ဇိဋက'၊ အဝါရင့် 'ဟရိ'၊ အစိမ်းရောင် 'ဟရိဝဏ္ဏ'၊ သရက်ညွန့် အဆင်းရောင် (အစိမ်းနု) 'အမ္မကုရဝဏ္ဏ'၊ အရှည် 'ဒီယ'၊ အတို 'ရဿ'၊ အငယ် 'အဏု'၊ အကြီး 'ထူလ'၊ အလုံး 'ဝဋ္ဋ'၊ အဝန်းအဝိုင်း 'ပရိမဏ္ဍလ'၊ လေးမြောင့် 'စတုရံသ' (စတုရဿ)၊ ခြောက်မြောင့် 'ဆဋ္ဌသ'၊ ရှစ်မြောင့် 'အဋ္ဌသ'၊ တစ်ဆယ့်ခြောက်မြောင့် 'သောဠသံသ'၊ အနိမ့်အရှိုင်း 'နိန္ဒ'၊ အမြင့်အမောက် 'ထလ'၊ အရိပ် 'ဆာယာ'၊ နေပူ 'အာတပ'၊ အလင်းရောင် 'အာလောက'၊ အမိုက်မှောင် 'အန္ဓကာရ'၊ တိမ်တိုက် 'အဗ္ဘာ'၊ ဆီးနှင်း 'မဟိကာ'၊ အခိုး 'ဓူမ'၊ မြူ 'ရဇ'၊ လဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ နေဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ကြယ် (တာရာ) အပေါင်းတို့၏အဆင်းအရောင်၊ ကြေးမုံ (မှန်) ဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ပတ္တမြား၊ ခရုသင်း၊ ပုလဲ၊ ဝါးအဆင်းရှိသောဝေဠုရိယ ကြောင်မျက်ရွဲ (မြ) ၏ အဆင်းအရောင်၊ ရွှေ၊ ငွေ၏ အဆင်းအရောင်သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောအဆင်း 'ရူပါရုံ' တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ 'သနိဒဿန' ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော၊ အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင်အဆင်း 'ရူပါရုံ' သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ 'သနိဒဿန' ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင်အဆင်း (ရူပါရုံ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန'၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' (ပသာဒ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ)ဟူသော သဘော 'ရူပဓာတ်' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၁၉။ (၄) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ 'သနိဒဿန' ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော၊အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ)၊ အညို 'နီလ'၊ အရွှေ (အဝါနု) 'ပီတက'၊ အနီ 'လောဟိတက'၊ အဖြူ 'ဩဒါတ'၊ အမည်း (အနက်) 'ကာဠက'၊ အမောင်း (နီညိုရောင်) 'မဉ္ဇိဋက'၊ အဝါရင့် 'ဟရိ'၊ အစိမ်းရောင် 'ဟရိဝဏ္ဏ'၊ သရက်ညွန့် အဆင်းရောင် (အစိမ်းနု) 'အမ္မကုရဝဏ္ဏ'၊ အရှည် 'ဒီယ'၊ အတို 'ရဿ'၊ အငယ် 'အဏု'၊ အကြီး 'ထူလ'၊ အလုံး 'ဝဋ္ဋ'၊ အဝန်းအဝိုင်း 'ပရိမဏ္ဍလ'၊ လေးမြောင့် 'စတုရံသ' (စတုရဿ)၊ ခြောက်မြောင့် 'ဆဋ္ဌသ'၊ ရှစ်မြောင့် 'အဋ္ဌသ'၊ တစ်ဆယ့်ခြောက်မြောင့် 'သောဠသံသ'၊ အနိမ့်အရှိုင်း 'နိန္ဒ'၊ အမြင့်အမောက် 'ထလ'၊ အရိပ် 'ဆာယာ'၊ နေပူ 'အာတပ'၊ အလင်းရောင် 'အာလောက'၊ အမိုက်မှောင် 'အန္ဓကာရ'၊ တိမ်တိုက် 'အဗ္ဘာ'၊ ဆီးနှင်း 'မဟိကာ'၊ အခိုး 'ဓူမ'၊ မြူ 'ရဇ'၊ လဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ နေဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ကြယ် (တာရာ) အပေါင်းတို့၏အဆင်းအရောင်၊ ကြေးမုံ (မှန်) ဝန်း၏ အဆင်းအရောင်၊ ပတ္တမြား၊ ခရုသင်း၊ ပုလဲ၊ ဝါးအဆင်းရှိသောဝေဠုရိယ ကြောင် မျက်ရွဲ (မြ) ၏ အဆင်းအရောင်၊ ရွှေ၊ ငွေ၏ အဆင်းအရောင်သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အဆင်း 'ရူပါရုံ' မှ) တစ်မျိုးတစ်ခြားဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ 'သနိဒဿန' ဖြစ်သော၊ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော၊ အဆင်းအရောင် ဟူသော အကြင်အဆင်း 'ရူပါရုံ' သည်လည်း ရှိသေး၏။ အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်တတ္တံ့၊ ဖြစ်မူလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။

အကြင် အဆင်း (ရူပါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' သည်။ပ။ မှတ်သားမှု 'သညာ' သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) 'စေတနာ' သည်။ပ။ မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' သည်ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အဆင်း ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်တတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အဆင်း ရူပါရုံလျှင် အာရုံရှိသော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု 'ဖဿ' ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' သည်။ပ။ မှတ်သားမှု 'သညာ' သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) 'စေတနာ' သည်။ပ။ မြင်သိစိတ် 'စက္ခုဝိညာဏ်' သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအဆင်း 'ရူပါယတန' လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အဆင်း (ရူပါရုံ)ဟူသော သဘော 'ရူပဓာတ်' လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သဒ္ဓါယတနရုပ်

၆၂၀။ (၇) ၁။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်'လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန'၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်၊ စည်ကြီးသံ 'ဘေရိသဒ္ဓါ'၊ မုရိုးစည်သံ 'မုဒိင်္ဂသဒ္ဓါ'၊ ခရုသင်းသံ 'သင်္ခိသဒ္ဓါ'၊ ထက်စည်သံ 'ပဏဝသဒ္ဓါ'၊ သီချင်းသံ 'ဂီတသဒ္ဓါ'၊ တီးမှုတ်သံ 'ဝါဒိတသဒ္ဓါ'၊ မောင်းကြေးနင်း၊ ခွက်ခွင်းသံ 'သမ္ပသဒ္ဓါ'၊ လက်သံ (လက်ခုပ်တီးသံ) 'ပါဏိသဒ္ဓါ'၊ သတ္တဝါတို့၏ ကြွေးကြော်သံ 'နိဠေါသသဒ္ဓါ'၊ သဘာဝ (ဓာတ်)တို့၏ (အချင်းချင်း) ထိခိုက်သောအသံ 'သန္နိယာတသဒ္ဓါ'၊ လေသံ (လေတိုက်သော အသံ) 'ဝါတသဒ္ဓါ'၊ ရေသံ 'ဥဒကသဒ္ဓါ'၊ လူသံ 'မနုဿသဒ္ဓါ'၊ လူသံမှ တစ်ပါးသော အသံ 'အမနုဿသဒ္ဓါ' သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အသံ 'သဒ္ဓါရုံ'တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်'လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ဖြစ်သော အကြင်အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင်အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ကို မြင်အပ် သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန'၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော နားအကြည် 'သောတ' (ပသာဒ) ဖြင့် ကြားလည်း ကြားခဲ့ပြီ၊ ကြားလည်း ကြားဆဲ၊ ကြားလည်း ကြားလတ္တံ့၊ ကြားမှုလည်း ကြားရာ၏။ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအသံ 'သဒ္ဓါယတန'လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ဟူသော သဘော 'သဒ္ဓဓာတ်' လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသောထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၂၁။ (၂) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်၊ စည်ကြီးသံ 'ဘေရိသဒ္ဓါ' ၊ မုရိုးစည်သံ 'မုဒိင်္ဂသဒ္ဓါ' ၊ ခရုသင်းသံ 'သင်္ခိသဒ္ဓါ' ၊ ထက်စည်သံ 'ပဏဝသဒ္ဓါ' ၊ သီချင်းသံ 'ဂီတသဒ္ဓါ' ၊ တီးမှုတ်သံ 'ဝါဒိတသဒ္ဓါ' ၊ မောင်းကြေးနင်း၊ ခွက်ခွင်းသံ 'သမ္ပသဒ္ဓါ' ၊ လက်သံ (လက်ခုပ်တီးသံ) 'ပါဏိသဒ္ဓါ' ၊ သတ္တဝါတို့၏

ကြွေးကြော်သံ 'နိဠေါသသဒ္ဓ' ၊ သဘာဝ (ဓာတ်)တို့၏ (အချင်းချင်း) ထိခိုက်သော အသံ 'သန္နိယာတသဒ္ဓ' ၊ လေသံ (လေတိုက်သော အသံ) 'ဝါတသဒ္ဓ' ၊ ရေသံ 'ဥဒကသဒ္ဓ' ၊ လူသံ 'မနုဿသဒ္ဓ' ၊ လူသံမှ တစ်ပါးသော အသံ 'အမနုဿသဒ္ဓ' သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အသံ 'သဒ္ဓါရုံ' တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်လည်းရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွဖြစ်သော အကြင်အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော နားအကြည် 'သောတ' (ပသာဒ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအသံ 'သဒ္ဓါယတန' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ဟူသော သဘော 'သဒ္ဓဓာတ်' လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသောထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၂၂။ (၃) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်၊ စည်ကြီးသံ 'ဘေရိသဒ္ဓ' ၊ မုရိုးစည်သံ 'မုဒိင်္ဂသဒ္ဓ' ၊ ခရုသင်းသံ 'သင်္ခသဒ္ဓ' ၊ ထက်စည်သံ 'ပဏဝသဒ္ဓ' ၊ သီချင်းသံ 'ဂီတသဒ္ဓ' ၊ တီးမှုတ်သံ 'ဝါဒိတသဒ္ဓ' ၊ မောင်းကြေးနင်း၊ ခွက်ခွင်းသံ 'သမ္မသဒ္ဓ' ၊ လက်သံ (လက်ခုတ်တီးသံ) 'ပါဏိသဒ္ဓ' ၊ သတ္တဝါတို့၏ ကြွေးကြော်သံ 'နိဠေါသသဒ္ဓ' ၊ သဘာဝ (ဓာတ်)တို့၏ (အချင်းချင်း) ထိခိုက်သော အသံ 'သန္နိယာတသဒ္ဓ' ၊ လေသံ (လေတိုက်သောအသံ) 'ဝါတသဒ္ဓ' ၊ ရေသံ 'ဥဒကသဒ္ဓ' ၊ လူသံ 'မနုဿသဒ္ဓ' ၊ လူသံမှ တစ်ပါးသော အသံ 'အမနုဿသဒ္ဓ' သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အသံ 'သဒ္ဓါရုံ' တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင်အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော နားအကြည် 'သောတ' (ပသာဒ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အသံ 'သဒ္ဓါရုံ' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအသံ 'သဒ္ဓါယတန' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ)ဟူသော သဘော 'သဒ္ဓဓာတ်' လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၂၃။ (၄) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဓါယတန' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော 'မဟာဘုတ်' လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော 'အနိဒဿန' ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ 'သပ္ပဋိယ' ဖြစ်သော အကြင် အသံ 'သဒ္ဓါရုံ' သည်၊ စည်ကြီးသံ 'ဘေရိသဒ္ဓ' ၊ မုရိုးစည်သံ 'မုဒိင်္ဂသဒ္ဓ' ၊ ခရုသင်းသံ 'သင်္ခသဒ္ဓ' ၊ ထက်စည်သံ 'ပဏဝသဒ္ဓ' ၊ သီချင်းသံ 'ဂီတသဒ္ဓ' ၊ တီးမှုတ်သံ 'ဝါဒိတသဒ္ဓ' ၊ မောင်းကြေးနင်း၊ခွက်ခွင်းသံ 'သမ္မသဒ္ဓ' ၊ လက်သံ (လက်ခုတ်တီးသံ) 'ပါဏိသဒ္ဓ' ၊ သတ္တဝါတို့၏

ကြွေးကြော်သံ ‘နိဗ္ဗေါသသဒ္ဓ’ ၊ သဘာဝ (ဓာတ်)တို့၏ (အချင်းချင်း) ထိခိုက်သော အသံ ‘သန္နိယာတသဒ္ဓ’ ၊ လေသံ (လေတိုက်သော အသံ) ‘ဝါတသဒ္ဓ’ ၊ ရေသံ ‘ဥဒကသဒ္ဓ’ ၊ လူသံ ‘မနုဿသဒ္ဓ’ ၊ လူသံမှ တစ်ပါးသော အသံ ‘အမနုဿသဒ္ဓ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အသံ ‘သဒ္ဓါရုံ’ တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) သည်လည်းရှိသေး၏။ အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေတနာမှု (နိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ သည်ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နားအကြည် ‘သောတ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေတနာမှု (နိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ် လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ် ကြောင်းအသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အသံ (သဒ္ဓါရုံ) ဟူသော သဘော ‘သဒ္ဓဓာတ်’ လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဂန္ဓာယတနရုပ်

၆၂၄။ (ဂ) ၁။ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော အကြင် အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ သည်၊ အမြစ်နံ့ ‘မူလဂန္ဓ’၊ အနှစ်နံ့ ‘သာရဂန္ဓ’၊ အခေါက် (အခွံ) နံ့ ‘တစဂန္ဓ’၊ အရွက်နံ့ ‘ပတ္တဂန္ဓ’၊ အပွင့်နံ့ ‘ပုပ္ဖဂန္ဓ’၊ အသီးနံ့ ‘ဖလဂန္ဓ’၊ စိမ်းရွှေသော အနံ့ ‘အာမကဂန္ဓ’၊ သားစိမ်းငါးစိမ်း အညိုနံ့ ‘ဝိဿဂန္ဓ’၊ ကောင်းသော အနံ့ ‘သုဂန္ဓ’၊ မကောင်းသော အနံ့ ‘ဒုဂ္ဂန္ဓ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော အကြင်အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ သည်လည်းရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော အကြင် အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ကို မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ပသာဒ) ဖြင့် နှမ်းလည်း နှမ်းခဲ့ပြီ၊ နှမ်းလည်း နှမ်းဆဲ၊ နှမ်းလည်း နှမ်းလတ္တံ့၊ နှမ်းမှုလည်း နှမ်းရာ၏။ ဤရုပ်သည် အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ဂန္ဓဓာတ်’လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

‘အာမကဂန္ဓ’ ၊ သားစိမ်းငါးစိမ်း အညှီနံ့ ‘ဝိဿဂန္ဓ’ ၊ ကောင်းသော အနံ့ ‘သုဂန္ဓ’ ၊ မကောင်းသော အနံ့ ‘ဒုဂန္ဓ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ သည်လည်းရှိသေး၏။ အကြင်အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ် လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်းဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ် လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ဂန္ဓဓာတ်’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရသာယတနရုပ်

၆၂၈။ (၉) ၁။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှါဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ် သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) သည်၊ အမြစ် အရသာ ‘မူလရသာ’၊ ပင်စည်အရသာ ‘ခန္ဓရသာ’၊ အခေါက် (အခွံ) အရသာ ‘တစရသာ’၊ အရွက် အရသာ ‘ပတ္တရသာ’၊ အပွင့်အရသာ ‘ပုပ္ဖရသာ’၊ အသီးအရသာ ‘ဖလရသာ’၊ အချဉ် ‘အမ္ဗိလ’၊ အချို အမြိန် ‘မဓုရ’၊ အခါးတိတ္တက၊ အစပ် ‘ကဋ္ဌက’၊ ဆားအငန် ‘လောဏိက’၊ ဆပ်ပြာအငန် ‘ခါရိက’၊ စူးရှသော အချဉ် ‘လမ္ဗိလ’၊ အဖန် ‘ကသာဝ’၊ သာယာဖွယ် (ကောင်းသော) အရသာ ‘သာဒု’၊ မသာယာဖွယ် (မကောင်းသော) အရသာ ‘အသာဒု’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောအရသာ ‘ရသာရုံ’တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ် ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) ကို မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော လျှာ အကြည် ‘ဇိဝှါ’ (ပသာဒ) ဖြင့် လျက်လည်း လျက်ခဲ့ပြီ၊ လျက်လည်း လျက်ဆဲ၊ လျက်လည်း လျက်လတ္တံ့၊ လျက်မှုလည်း လျက်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် အရသာ ‘ရသာရုံ’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှါဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ရသဓာတ်’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ် သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှါဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၂၉။ (၂) လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) သည် အမြစ်အရသာ ‘မူလရသ’ ၊ ပင်စည်အရသာ ‘ခန္ဓရသ’ ၊ အခေါက် (အခွံ) အရသာ ‘တစရသ’ ၊ အရွက်အရသာ ‘ပတ္တရသ’ ၊ အပွင့်အရသာ ‘ပုပ္ဖရသ’ ၊ အသီးအရသာ ‘ဖလရသ’ ၊ အချဉ် ‘အမ္ဗိလ’ ၊ အချိုအမြိန် ‘မဓရ’ ၊ အခါး ‘တိတ္ထက’ ၊ အစပ် ‘ကဋ္ဌက’ ၊ ဆားအငန် ‘လောဏိက’ ၊ ဆပ်ပြာအငန် ‘ခါရိက’ ၊ စူးရှသော အချဉ် ‘လမ္ဗိလ’ ၊ အဖန် ‘ကသာဝ’ ၊ သာယာဖွယ် (ကောင်းသော) အရသာ ‘သာဒု’ ၊ မသာယာဖွယ် (မကောင်းသော) အရသာ ‘အသာဒု’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောအရသာ ‘ရသာရုံ’ တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ် ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင်အရသာ (ရသာရုံ) သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ် သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော လျှာ အကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ပသာဒ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအရသာ ‘ရသာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ) ဟူသော သဘော ‘ရသဓာတ်’ လည်းမည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း။

၆၃၀။ (၃) လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) သည် အမြစ်အရသာ ‘မူလရသ’ ၊ ပင်စည်အရသာ ‘ခန္ဓရသ’ ၊ အခေါက် (အခွံ) အရသာ ‘တစရသ’ ၊ အရွက်အရသာ ‘ပတ္တရသ’ ၊ အပွင့်အရသာ ‘ပုပ္ဖရသ’ ၊ အသီးအရသာ ‘ဖလရသ’ ၊ အချဉ် ‘အမ္ဗိလ’ ၊ အချိုအမြိန် ‘မဓရ’ ၊ အခါး ‘တိတ္ထက’ ၊ အစပ် ‘ကဋ္ဌက’ ၊ ဆားအငန် ‘လောဏိက’ ၊ ဆပ်ပြာအငန် ‘ခါရိက’ ၊ စူးရှသော အချဉ် ‘လမ္ဗိလ’ ၊ အဖန် ‘ကသာဝ’ ၊ သာယာဖွယ် (ကောင်းသော) အရသာ ‘သာဒု’ ၊ မသာယာဖွယ် (မကောင်းသော) အရသာ ‘အသာဒု’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အရသာ ‘ရသာရုံ’ တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ် ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင်အရသာ (ရသာရုံ) သည်လည်း ရှိသေး၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ် သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ပသာဒ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအရသာ ‘ရသာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ) ဟူသော သဘော ‘ရသဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း။

၆၃၁။ (၄) လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) သည် အမြစ်အရသာ ‘မူလရသ’ ၊ ပင်စည်အရသာ ‘ခန္ဓရသ’ ၊ အခေါက် (အခွံ) အရသာ ‘တစရသ’ ၊ အရွက်အရသာ ‘ပတ္တရသ’ ၊ အပွင့်အရသာ ‘ပုပ္ဖရသ’ ၊ အသီးအရသာ ‘ဖလရသ’ ၊ အချဉ် ‘အမ္ဗိလ’ ၊ အချိုအမြိန် ‘မဓုရ’ ၊ အခါး ‘တိတ္ထက’ ၊ အစပ် ‘ကဋ္ဌက’ ၊ ဆားအငန် ‘လောဏိက’ ၊ ဆပ်ပြာအငန် ‘ခါရိက’ ၊ စူးရှသော အချဉ် ‘လမ္ဗိလ’ ၊ အဖန် ‘ကသာဝ’ ၊ သာယာဖွယ် (ကောင်းသော) အရသာ ‘သာဒု’ ၊ မသာယာဖွယ် (မကောင်းသော) အရသာ ‘အသာဒု’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောအရသာ ‘ရသာရုံ’ တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွမဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင်အရသာ (ရသာရုံ) သည်လည်းရှိသေး၏။ အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် အရသာ (ရသာရုံ) ကို အာရုံပြု၍ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ လျက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အရသာ (ရသာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော လျက်သိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အရသာ (ရသာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ လျက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ) လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအရသာ ‘ရသာယတန’ လည်း မည်၏၊ ဤရုပ်သည် အရသာ (ရသာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ရသဓာတ်’ လည်းမည်၏၊ ဤရုပ်သည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကုတ္တိန္ဒြေရုပ်

၆၃၂။ (၁၀) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ကုတ္တိန္ဒြေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ၏ အကြင် (အရပ်အမောင်း လက်ခြေစသော) မိန်းမပုံသဏ္ဍာန် ‘ကုတ္တိလိင်္ဂ’ ။ (မိန်းမဟုသိကြောင်း) မိန်းမအမှတ်အသား ‘ကုတ္တိနိမိတ္တ’၊ မိန်းမအမူအရာ ‘ကုတ္တိကုတ္တ’၊ မိန်းမ၏ (သွားပုံလာပုံစသော) အသွင်အပြင် ‘ကုတ္တကာပွ’၊ မိန်းမ၏အဖြစ် ‘ကုတ္တတ္ထ’၊ မိန်းမ၏သဘော ‘ကုတ္တိဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ကုတ္တိန္ဒြေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ပုရိသန္ဓေရုပ်

၆၃၃။ (၁၁) ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဓေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ယောက်ျား၏ အကြင် (အရပ်အမောင်း လက်ခြေစသော) ယောက်ျား ပုံသဏ္ဍာန် ‘ပုရိသလိင်္ဂ’။ (ယောက်ျားဟု သိကြောင်း) ယောက်ျားအမှတ်အသား ‘ပုရိသနိမိတ္တ’၊ ယောက်ျားအမူအရာ ‘ပုရိသကုတ္တ’၊ ယောက်ျား၏ (သွားပုံလာပုံစသော) အသွင်အပြင် ‘ပုရိသာကပ္ပ’၊ ယောက်ျား၏အဖြစ် ‘ပုရိသတ္တ’၊ ယောက်ျား၏သဘော ‘ပုရိသဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း အစိုးရမှု၌ ‘ပုရိသိန္ဓေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဇီဝိတိန္ဓေရုပ်

၆၃၄။ (၁၂) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဓေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသော ‘ရုပ်’ တရားတို့၏ အကြင်အသက် ‘အာယု’၊ တည်ကြောင်းသဘော ‘ဌိတိ’။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေခြင်းသဘော ‘ယပနာ’။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေစေခြင်းသဘော ‘ယာပနာ’။ (တိုးပွား၍) ဖြစ်မှုသဘော ‘က္ကရိယနာ’။ (ဆက်လက်၍) ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဝတ္တနာ’၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော ‘ပါလနာ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်းသဘော ‘ဇီဝိတ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဓေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဓေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကာယဝိညတ်ရုပ်

၆၃၅။ (၁၃) (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’ ဟူသောထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်စိတ် ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ရှေ့သို့တက်သူအား လည်းကောင်း၊ နောက်သို့ဆုတ် သူအား လည်းကောင်း၊ တူရူကြည့်သူအား လည်းကောင်း၊ တစောင်းကြည့်သူအား လည်းကောင်း၊ ကွေးသူအား လည်းကောင်း၊ ဆန့်တန်းသူအား လည်းကောင်း၊ (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ကိုယ်၏ အကြင် ခိုင်မာမှု ‘ထမ္ဘန’၊ ကောင်းစွာ ခိုင်မာမှု ‘သန္တမ္ဘန’၊ ကောင်းစွာ ခိုင်မာသည်၏ အဖြစ် (ကောင်းစွာ ခိုင်မာ ခြင်း) ‘သန္တမ္ဘိတတ္ထ’၊ သိစေခြင်းသဘော ‘ဝိညတ္တိ’၊ သိစေသော အခြင်းအရာ ‘ဝိညာပနာ’၊ သိစေတတ် သည်၏အဖြစ် ‘ဝိညာပိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ် အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဝစီဝိညတ်ရုပ်

၆၃၆။ (၁၄) (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ (ဖြစ်ပေါ်လာသော) အကြင် စကား ‘ဝါစာ’၊ မြွက်ဆိုမှု ‘ဂိရာ’၊ စကားအစီအစဉ် ‘ဗျပ္ပထ’၊ ပြောဆိုမှု ‘ဥဒီရဏ’၊ ကြွေးကြော်ခြင်း ‘ယောသ’၊ ကြွေးကြော်မှု ‘ယောသကမ္မ’၊ စကားတည်းဟူသော နှုတ်မြွက်မှု ‘ဝါစာဝစီဘေဒ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤမြွက်ဆိုမှု စသည်ကို စကား ‘ဝါစာ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ ထိုစကား ‘ဝါစာ’ ဖြင့် အကြင် သိစေခြင်းသဘော ‘ဝိညတ္တိ’၊ သိစေသော အခြင်းအရာ ‘ဝိညာပနာ’၊ သိစေတတ်သည်၏အဖြစ် ‘ဝိညာပိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အာကာသဓာတ်ရုပ်

၆၃၇။ (၁၅) မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသောဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသ’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘောဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘အာကာသဂတ’၊ မထိမခိုက်အပ်သော (ထိကိုင်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အယ’၊ မထိမခိုက် အပ်သော (ထိကိုင်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘောဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘အယဂတ’။ (ဟင်းလင်း) အပေါက် ‘ဝိဝရ’။ (ဟင်းလင်း) အပေါက်ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘ဝိဝရဂတ’၊ ကြီးကျယ် ထင်ရှားသော မဟာဘုတ် လေးပါးတို့ဖြင့် မတွေ့ထိအပ်သော သဘော ‘အသမ္ပဋ္ဌ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသောရုပ်သည် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း။

ရူပဿ လဟုတာရုပ်

၆၃၈။ (၁၆) ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် လျင်မြန် ပေါ့ပါးသည်၏အဖြစ် ‘လဟုတာ’၊ ပေါ့ပါးစွာ ပြောင်းလဲနိုင်သည် (လျင်မြန်သည်) ၏ အဖြစ် ‘လဟုပရိဏာမတာ’၊ မနုန့်နွေး မလေးလံသည်၏ အဖြစ် ‘အဒန္ဓနတာ’၊ မခိုင်မာ သည်၏ အဖြစ် (မတုန်မလှုပ်ခြင်း ကင်းသည်၏အဖြစ်) ‘အဝိတ္ထနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ရူပဿ မုဒုတာရုပ်

၆၃၉။ (၁၇) ရုပ်၏နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင်နူးညံ့မှု ‘မုဒုတာ’၊ ပျော့ပျောင်းပြေပြစ်မှု ‘မဒ္ဒဝတာ’၊ မကြမ်း တမ်းမှု ‘အကက္ခဋတာ’၊ မခက်မာမှု ‘အကထိနတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿမုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ ကမ္မညတာရုပ်

၆၄၀။ (၁၈) ရုပ်၏ ခုံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင်လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏အကြင် အလုပ်၌ ခုံမှု ‘ကမ္မညတာ’၊ အလုပ်၌ ခုံကြောင်းသဘော ‘ကမ္မညတ္တ’၊ အလုပ်၌ ခုံသည်၏အဖြစ် ‘ကမ္မညဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ခုံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ ဥပစယရုပ်

၆၄၁။ (၁၉) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရုပ် ‘အာယတန’တို့၏ အကြင် (ဦးစွာအစ) ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘အာစယ’ သည် ရှိ၏။ ထိုရုပ် ‘အာယတန’တို့၏ (ဦးစွာအစ) ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘အာစယ’ သည် ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရူပဿ သန္တတိရုပ်

၆၄၂။ (၂၀) ရုပ်၏ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) သည်ရှိ၏။ ထိုရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ်သည် ရုပ်၏ ဖြစ်စဉ် ‘ရူပဿသန္တတိ’ ရုပ် မည်၏။ ဤသို့သဘော ရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ ဇရတာရုပ်

၆၄၃။ (၂၁) ရုပ်၏အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် လျော့ပါးခြင်း (အိုမင်းယုတ်လျော့ ခြင်း) ‘ဇရာ’၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်ကြောင်း ‘ဇရဏတာ’၊ သွားကျိုးကြောင်း ‘ခဏ္ဍိစ္စ’၊ ဆံပင်ဖြူကြောင်း ‘ပါလိစ္စ’၊ အရေတွန်းကြောင်း ‘ဝလိတ္တစတာ’၊ အသက်၏ ဆုတ်ယုတ်ကြောင်း ‘အာယုနော သံဟာနီ’။ (စက္ခုန္တေစသော) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’တို့၏ ရင့်ရော် ပျက်ပြားကြောင်း ‘ဣန္ဒြိယာနံပရိပါတ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ အနိစ္စတာရုပ်

၆၄၄။ (၂၂) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿအနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် ကုန်ဆုံးမှု ‘ခယ’၊ ပျက်မှု ‘ဝယ’၊ ကွဲမှု ‘ဘေဒ’၊ ထက်ဝန်းကျင် ကွဲမှု (အာလုံးပျက်ပြိုကွဲမှု) ‘ပရိဘေဒ’။ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက်တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘အနိစ္စတာ’၊ ကွယ်ပျောက်မှု ‘အန္တရဓာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿအနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ်

၆၄၅။ (၂၃) အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသောထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထမင်း ‘ဩဒန’၊ မုယောမုန့် (ဆန် ကြမ်းမုန့်နပ်) ‘ကုမ္မာသ’၊ မုန့်လုံး‘သတ္တု’၊ ငါး ‘မစ္ဆ’၊ အသား ‘မံသ’၊ နို့ရည် ‘ဒီရ’၊ နို့ဓမ္မ ‘ဒမိ’၊ ထောပတ် ‘သပ္ပိ’၊ ဆီဦး ‘နဝနိတ’၊ ဆီ‘တေလ’၊ ပျားရည် ‘မဓု’၊ တင်လဲ ‘ဖာဏိတ’ သည် ရှိ၏။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အစာအာဟာရတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ အကြင်အကြင် ဇနပုဒ် (တိုင်း၊ ခရိုင်) ၌ ထိုထိုသတ္တဝါတို့၏ ခံတွင်း (ပါးစပ်) ဖြင့် စားအပ်သော၊ သွားတို့ဖြင့် ကိုက်ခဲအပ် (ကြိတ်ချေဝါး၍စားအပ်) သော၊ လည်ချောင်းဖြင့် မျိုချအပ်သော၊ ဝမ်း (ပိုက်) ကို ပြည့်ဝ တောင့်တင်းစေတတ်သော အကြင် (အစာအာဟာရ) ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။

အကြင် အဆီအနှစ်အစေး (ဩဇာ)ဖြင့် သတ္တဝါတို့သည် မျှတကုန်၏။ ဤမျှတကြောင်းဖြစ်သော ရုပ်သည် အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) ရုပ်အပေါင်းသည် မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

မှီတတ်သော ‘ဥပါဒါ’ရုပ်တို့ကို ဝေဖန်ခြင်း ‘ဥပါဒါဘာဇနီယ’ ပြီးပြီ။

ရုပ်ပိုင်း ‘ရူပကဏ္ဍ’ ၌ ရှေးဦးစွာရှုတ်ဆိုမှု အလှည့်အကြိမ် ‘ပဌမဘာဏဝါရ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

မမ္ဘိတတ်သော ‘နောဥပါဒါ’ ရုပ်များ

နော ဥပါဒါရုပ်

၆၄၆။ (ဥပါဒါရုပ်မှီသကဲ့သို့မမှီမူ၍ဖြစ်သော) ‘နော ဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ (ပထဝီဓာတ်, တေဇောဓာတ်, ဝါယောဓာတ်)၊ ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် ရှိ၏။ (ဤရုပ်အပေါင်း သည် ‘နော ဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။)

ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနရုပ်

၆၄၇။ (၁) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ မြေဟူသော သဘော (ခက်မာခြင်းသဘော) ‘ပထဝီဓာတ်’၊ မီးဟူသော သဘော (ရင့်ကျက်စေခြင်း သဘော) ‘တေဇောဓာတ်’၊ လေဟူသော သဘော (ထောက်ကန်လှုပ်ရှားခြင်းသဘော) ‘ဝါယောဓာတ်’၊ ခိုင်မာခြင်း သဘော ‘ကက္ခဋ္ဌ’၊ နူးညံ့ခြင်းသဘော ‘မုဒုက’၊ သိမ်မွေ့ခြင်း သဘော ‘သဏှ’၊ ကြမ်းတမ်းခြင်း သဘော ‘ဖရုသ’၊ ချမ်းသာသော အတွေ့ ‘သုခသမ္ပဿ’၊ ဆင်းရဲသော အတွေ့ ‘ဒုက္ခသမ္ပဿ’၊ လေးသော သဘော ‘ဂရုက’၊ ပေါ့သော သဘော ‘လဟုက’ သည် ရှိ၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ကို မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’၊ ထိပါး တတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ပသာဒ) ဖြင့် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါး ရာ၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်’ လည်းမည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၄၈။ (၂) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြေဟူသော သဘော (ခက်မာခြင်းသဘော) ‘ပထဝီဓာတ်’ ၊ မီးဟူသော သဘော (ရင့်ကျက်စေခြင်း သဘော) ‘တေဇောဓာတ်’ ၊ လေဟူသော သဘော (ထောက်ကန်လှုပ်ရှားခြင်းသဘော) ‘ဝါယောဓာတ်’ ၊ ခိုင်မာခြင်းသဘော ‘ကက္ခဋ္ဌ’ ၊ နူးညံ့ခြင်းသဘော ‘မုဒုက’ ၊ သိမ်မွေ့ခြင်းသဘော ‘သဏှ’ ၊ ကြမ်းတမ်း ခြင်းသဘော ‘ဖရုသ’ ၊ ချမ်းသာသောအတွေ့ ‘သုခသမ္ပဿ’ ၊ ဆင်းရဲသောအတွေ့ ‘ဒုက္ခသမ္ပဿ’ ၊ လေးလံသောသဘော ‘ဂရုက’ ၊ ပေါ့ပါးသောသဘော ‘လဟုက’ သည်ရှိ၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော ကိုယ် အကြည် ‘ကာယ’ (ပသာဒ) သည် ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါး လတ္တံ့၊ ထိပါးမူလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိသိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်’ လည်းမည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၄၉။ (၃) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြေဟူသောသဘော (ခက်မာခြင်းသဘော) ‘ပထဝီဓာတ်’ ၊ မီးဟူသောသဘော (ရင့်ကျက်စေခြင်း သဘော) ‘တေဇောဓာတ်’ ၊ လေဟူသော သဘော (ထောက်ကန်လှုပ်ရှားခြင်းသဘော) ‘ဝါယောဓာတ်’ ၊ ခိုင်မာခြင်း သဘော ‘ကက္ခဋ္ဌ’ ၊ နူးညံ့ခြင်းသဘော ‘မုဒုက’ ၊ သိမ်မွေ့ခြင်းသဘော ‘သဏှ’ ၊ ကြမ်းတမ်း ခြင်းသဘော ‘ဖရူသ’ ၊ ချမ်းသာသော အတွေ့ ‘သုခသမ္မဿ’ ၊ ဆင်းရဲသော အတွေ့ ‘ဒုက္ခသမ္မဿ’ ၊ လေးလံသော သဘော ‘ဂရုက’ ၊ ပေါ့ပါးသော သဘော ‘လဟုက’ သည် ရှိ၏။ မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော အကြင် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) သည် မြင်အပ်သည်၏အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနိဒဿန’ ၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့်တကွ ‘သပ္ပဋိယ’ ဖြစ်သော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ပသာဒ) ၌ ထိပါးလည်း ထိပါးခဲ့ပြီ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးဆဲ၊ ထိပါးလည်း ထိပါးလတ္တံ့၊ ထိပါးမှုလည်း ထိပါးရာ၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ဟူသော သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်’ လည်းမည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

၆၅၀။ (၄) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြေဟူသော သဘော (ခက်မာခြင်းသဘော) ‘ပထဝီဓာတ်’ ၊ မီးဟူသော သဘော (ရင့်ကျက်စေခြင်း သဘော) ‘တေဇောဓာတ်’ ၊ လေဟူသော သဘော (ထောက်ကန်လှုပ်ရှားခြင်းသဘော) ‘ဝါယောဓာတ်’ ၊ ခိုင်မာခြင်းသဘော ‘ကက္ခဋ္ဌ’ ၊ နူးညံ့ခြင်းသဘော ‘မုဒုက’ ၊ သိမ်မွေ့ခြင်းသဘော ‘သဏှ’ ၊ ကြမ်းတမ်း ခြင်းသဘော ‘ဖရူသ’ ၊ ချမ်းသာသော အတွေ့ ‘သုခ သမ္မဿ’ ၊ ဆင်းရဲသော အတွေ့ ‘ဒုက္ခသမ္မဿ’ ၊ လေးလံသောသဘော ‘ဂရုက’ ၊ ပေါ့ပါးသော သဘော ‘လဟုက’ သည် ရှိ၏။ အကြင် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ကို အာရုံပြုလျက် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည်ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ကို အာရုံပြုလျက် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ပ။ အကြင် ကိုယ် အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ ၏။ပ။ အကြင် ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ (ဝတ္ထု) ကို မှီ၍ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လျှင် အာရုံရှိသော ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည်။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ သည်။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ သည်။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) သည် ဖြစ်လည်း ဖြစ်ခဲ့ပြီ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်ဆဲ၊ ဖြစ်လည်း ဖြစ်လတ္တံ့၊ ဖြစ်မှုလည်း ဖြစ်ရာ၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) လည်း မည်၏။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ လည်းမည် ၏။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်’ လည်းမည်၏။ ဤသို့သဘော ရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အာပေါဓာတ်

၆၅၁။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ရေ ‘အာပေါ၊ ရေဟူ၍ဖြစ်ခြင်း ‘အာပေါဂတ၊ အစေး ‘သိနေဟ၊ အစေးဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘သိနေဟဂတ၊ ရုပ်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်းသဘော ‘ဗန္ဓနတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည်

ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မမှီ
တတ်သော ‘နောဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နှစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဒုကနိဒ္ဒေသ’

တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံကြောင့် ဖြစ်သော ရုပ်

၆၅၂။ (၁) ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ (ကမ္မဇ)ဟူသော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ
မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ
နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝါယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ
ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး
အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရို၏)
(ကမ္မဇရုပ် ဧကန်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီး
သည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ်
ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်
ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသောဟင်းလင်း) သဘော
‘အာကာသဓာတ်’၊ ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’၊ ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’၊
ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿသန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’
ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဥပါဒိဏ္ဏ’ (ကမ္မဇ)ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကံကြောင့် မဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ရုပ်

၆၅၃။ (၂) ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ
‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို)
နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီ ဝိညတ်’၊ ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’၊ ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ
မုဒုတာ’၊ ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ
ကမ္မညတာ’၊ ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’၊ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့
မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည်ရှိ၏။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုး
တခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ်
ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း
အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်
၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’၊
ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’၊ ရုပ်၏ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿသန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော
အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အနုပါဒိဏ္ဏ’
ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ကံ၏အကျိုး ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ရုပ်

၆၅၄။ (၁) ဥပါဒါနိတို့၏အာရုံဖြစ်သော ရုပ်သည် ‘ဥပါဒါနိတို့၏အာရုံ’ရုပ် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတစ်ခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသောဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’၊ ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’၊ ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘ဥပါဒါနိတို့၏အာရုံ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကံ၏ အကျိုးမဟုတ် ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ရုပ်

၆၅၅။ (၂) ‘အနုပါဒါနိတို့၏အာရုံ’ ဟူသော ‘အနုပါဒါနိတို့၏အာရုံ’ ရုပ် ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’၊ ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’၊ ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’၊ ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မဉာဏ’၊ ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’၊ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည်ရှိ၏။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတစ်ခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အနုပါဒါနိတို့၏အာရုံ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

မြင်အပ်သော ‘သနိဒဿန’ရုပ်

၆၅၆။ (၁) ‘သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘သ နိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

မမြင်အပ်သော ‘အနိဒဿန’ရုပ်

၆၅၇။ (၂) ‘အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ထိခိုက်တတ်သော ‘သပ္ပဋိယ’ ရုပ်

၆၅၈။ (၁) ‘သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နား အကြည် ‘သောတာယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာ ယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာ ယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာ ယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဩဠာရိကရုပ်၊ သန္တိကေ ရုပ်)။

မထိခိုက်ကောင်းသော ‘အပ္ပဋိယ’ ရုပ်

၆၅၉။ (၂) ‘အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် ‘အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း (သုခမရုပ်၊ ဒုရေရုပ်)။

အစိုးရသော ‘ဣန္ဒြိယ’ ရုပ်

၆၆၀။ (၁) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရမူ ‘ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါန္ဒြေ’၊ ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဒြေ’၊ နံမှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္ဒြေ’၊ လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိန္ဒြေ’၊ ထိမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြေ’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အပို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရမူ ‘ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး၊ ဘာဝရုပ်နှစ်ပါး၊ ဇီဝိတရုပ်)။

န ဣန္ဒြိယရုပ်

၆၆၁။ (၂) ‘န ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘န ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

မဟာဘုတ်ရုပ်

၆၆၂။ (၁) ‘မဟာဘုတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ (ပထဝီ၊ တေဇော၊ ဝါယော)၊ ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘မဟာဘုတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န မဟာဘူတရုပ်

၆၆၃။ (၂) မဟာဘုတ် မမည်သော ‘န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မဟာဘုတ် မမည်သော ‘နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဝိညတ်ရုပ်

၆၆၄။ (၁) ‘ဝိညတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီ ဝိညတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်နှစ်ခုသည် ‘ဝိညတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ဝိညတ္တိရုပ်

၆၆၅။ (၂) ‘န ဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတနံ’။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘န ဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ရုပ်

၆၆၆။ (၁) ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ (စိတ္တဇ) ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ် အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ သည် (ရှိ၏) (ဝိညတ်ရုပ် နှစ်ပါး၊ စိတ္တဇရုပ်ဇကန်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော၊ စိတ်လျှင် အကြောင်းရှိသော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတနံ၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတနံ၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတနံ၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတနံ၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်၊ ရေဟူသော သဘော ‘အာပေါဓာတ်၊ ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ၊ ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ၊ ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခွဲမှု အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ (စိတ္တဇ) ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

စိတ်ကြောင့် မဖြစ်သော ‘န စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ရုပ်

၆၆၇။ (၂) ‘န စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတနံ’။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတနံ၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ၊ အသက်ရှည်ကြောင်း ၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ၊ ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ၊ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ စိတ်ကြောင့် မဖြစ်သော၊ စိတ်ဟူသော အကြောင်းမရှိသော၊ စိတ်ဟူသော ဖြစ်ကြောင်းမရှိသော မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတနံ၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါ ယတနံ၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတနံ၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတနံ၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်၊ ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ၊ ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ၊ ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏

ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

စိတ်နှင့်အတူဖြစ် (အတူပျက်) သော ‘စိတ္တသဟဘူ’ ရုပ်

၆၆၈။ (၁) ‘စိတ္တသဟဘူ’ (စိတ္တဇ)ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ် အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီ ဝိညတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်နှစ်ခုသည် ‘စိတ္တသဟဘူ’ (စိတ္တဇ)ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဝိညတ်ရုပ် နှစ်ပါး)။

စိတ်နှင့်အတူမဖြစ်သော ‘န စိတ္တသဟဘူ’ ရုပ်

၆၆၉။ (၂) ‘န စိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘န စိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဝိညတ်ရုပ်နှစ်ပါးမှ တစ်ပါးအခြားသော ရုပ်များ)။

စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော ‘စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ရုပ်

၆၇၀။ (၁) စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့်ဖြစ်တူ၊ ပျက်တူ) ‘စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်နှစ်ပါးသည် စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့် ဖြစ်တူ၊ ပျက်တူ) ‘စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဝိညတ္တိရုပ် နှစ်ပါး)။

စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍ မဖြစ်သော ‘န စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ရုပ်

၆၇၁။ (၂) စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍မဖြစ်သော (စိတ်နှင့်ဖြစ်တူ ပျက်တူ မဟုတ်သော) ‘န စိတ္တာ နုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာ ယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့်ဖြစ်တူ ပျက်တူ မဟုတ်သော) ‘န စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း (ဝိညတ်ရုပ် နှစ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသောရုပ်များ)။

အတွင်းကျသော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ရုပ်

၆၇၂။ (၁) ‘အဇ္ဈတ္တိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အဇ္ဈတ္တိကဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးပါး)။

ပြင်ပဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ ရုပ်

၆၇၃။ (၂) ‘ဗာဟိရ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ဗာဟိရဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးပါးမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ကြမ်းတမ်းသော ‘ဩဠာရိက’ ရုပ်

၆၇၄။ (၁) ‘ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ် ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း (သပ္ပဋိယရုပ်၊ သန္တိကေရုပ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သိမ်မွေ့သော ‘သုခုမ’ ရုပ်

၆၇၅။ (၂) ‘သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဒုရေရုပ်၊ အပွဋိယရုပ်)။

သိဖို့ဝေးသော ‘ဒူရေ’ ရုပ်

၆၇၆။ (၁) ‘ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ဝေးကွာသော (အသိခက်သော) ‘ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (သုခုမရုပ်၊ အပွဋိယ ရုပ်)။

သိဖို့နီးသော ‘သန္တိကေ’ ရုပ်

၆၇၇။ (၂) ‘သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် နီးကပ်သော (သိလွယ်သော) ‘သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထုရုပ်

၆၇၈။ (၁) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒ)။

စက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၆၇၉။ (၂) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘စက္ခု သမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘စက္ခု သမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝေဒနာစသည်တို့၏မှီရာ ဝတ္ထုရုပ်များ

၆၈၀။ (၁) မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ၏ မှီရာ တည်ရာ ‘စက္ခုဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ်၏ မှီရာ တည်ရာ ‘စက္ခု ဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒရုပ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

စက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၆၈၁။ (၂) မြင်သိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘စက္ခုဝိညာဏဿ နဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် မြင်သိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘စက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သောတသမ္ပဿဿဝတ္ထုစသော ရုပ်များ

၆၈၂။ (၁) ကြားသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘သောတသမ္ပဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ယာနသမ္ပဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဇိဝါသမ္ပဿ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ကာယသမ္ပဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိ စိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ကာယသမ္ပဿ’ ၏ မှီရာတည်ရာ ‘ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကာယသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၆၈၃။ (၂) ထိသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘ကာယ သမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘ကာယ သမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကာယသမ္ပဿဇာဝေဒနာစသည်တို့၏ ဝတ္ထုရုပ်များ

၆၈၄။ (၁) ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ မှီရာတည်ရာ ‘ကာယဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ ၏ မှီရာတည်ရာ ‘ကာယ ဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၆၈၅။ (၂) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

စက္ခုသမ္ပဿဿ အာရမ္မဏရုပ်

၆၈၆။ (၁) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

စက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၆၈၇။ (၂) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ အလုပ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘စက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)

စက္ခုသမ္ပဿဇာ ဝေဒနာစသည်တို့၏ အာရမ္မဏရုပ်များ

၆၈၈။ (၁) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ၏ အာရုံ ‘စက္ခုဝိညာဏဿအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ၏ အာရုံ ‘စက္ခုဝိညာဏဿအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

စက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၆၈၉။ (၂) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘စက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ။ပ။ အလုပ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘စက္ခုဝိညာဏဿ နအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

သောတသမ္ပဿဿ အာရမ္မဏစသော ရုပ်များ

၆၉၀။ (၁) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏ အာရုံ ‘ကာယ သမ္ပဿဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ ‘ကာယသမ္ပဿဿအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကာယသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၆၉၁။ (၂) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘ကာယသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘ကာယ သမ္ပဿဿ နအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ကာယသမ္ပဿဇာ ဝေဒနာစသည်တို့၏ အာရမ္မဏရုပ်များ

၆၉၂။ (၁) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ အာရုံ ‘ကာယဝိညာဏဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ အာရုံ ‘ကာယဝိညာဏဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၆၉၃။ (၂) ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ အာရုံမဟုတ်သော ‘ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ၏ အာရုံမဟုတ်သော ‘ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာ ယတနမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ရုပ်

၆၉၄။ (၁) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့်ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒ)။

န စက္ခယတနရုပ်

၆၉၅။ (၂) ‘န စက္ခယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န စက္ခယ တန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာနားအကြည်

၆၉၆။ (၁) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ စသည်ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ကာယာယတနရုပ်

၆၉၇။ (၂) ‘န ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပါယတနရုပ်

၆၉၈။ (၁) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင် အဆင်း ‘ရူပါရုံ’။ ဤရုပ်သည် အဆင်းဟူသော သဘော ‘ရူပဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရူပါယတနဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

န ရူပါယတနရုပ်

၆၉၉။ (၂) ‘န ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

သဒ္ဓါယတနရုပ်စသည်

၇၀၀။ (၁) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ ဟူသောထိုရုပ်သည် ။ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာ ယတန’ ဟူသောထိုရုပ်သည်။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြေဟူသော (ခက်မာမှု) သဘော ‘ပထဝီဓာတ်’။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ဟူသော သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနရုပ်

၇၀၁။ (၂) ‘န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

စက္ခုဓာတုရုပ်

၇၀၂။ (၁) မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မြင်မှု သဘော ‘စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒရုပ်)။

န စက္ခုဓာတုရုပ်

၇၀၃။ (၂) ‘န စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

သောတဓာတုရုပ်စသည်

၇၀၄။ (၁) ကြားမှုသဘော ‘သောတဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ နံ့မှုသဘော ‘ယာနဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ လျက်မှုသဘော ‘ဇိဝှါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ ထိမှုသဘော ‘ကာယ ဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိမှု သဘော ‘ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ကာယဓာတုရုပ်

၇၀၅။ (၂) ‘န ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ရူပဓာတုရုပ်

၇၀၆။ အဆင်းသဘော ‘ရူပဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် အဆင်းသဘော ‘ရူပဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

န ရူပဓာတုရုပ်

၇၀၇။ (၁) ‘န ရူပဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ရူပဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံမှ တစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

သဒ္ဓဓာတုရုပ်စသည်

၇၀၈။ (၁) အသံသဘော ‘သဒ္ဓဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ အနံ့သဘော ‘ဂန္ဓဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ အရသာသဘော ‘ရသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ အတွေ့သဘော ‘ဖောဠဗ္ဗဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် အတွေ့သဘော ‘ဖောဠဗ္ဗဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ဖောဠဗ္ဗဓာတုရုပ်

၇၀၉။ (၂) ‘န ဖောဠဗ္ဗဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ဖောဠဗ္ဗဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

စက္ခုန္ဒြိယရုပ်

၇၁၀။ (၁) မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒရုပ်)။

န စက္ခုန္ဒြိယရုပ်

၇၁၁။ (၂) ‘န စက္ခုန္ဒြိယရုပ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သောတိန္ဒြိယရုပ်စသည်

၇၁၂။ (၁) ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ နံမှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာ အကြည် ‘ဇိဝှိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ ထိမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

န ကာယိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၃။ (၂) ‘န ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘န ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဣတ္ထိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၄။ (၁) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ၏ အကြင် (အရပ်အမောင်း လက်ခြေစသော) မိန်းမပုံ သဏ္ဍာန်။ (မိန်းမဟု သိကြောင်း) မိန်းမ၏ အမှတ်အသား၊ မိန်းမအမူအရာ၊ မိန်းမ၏ (သွားပုံ၊ လာပုံ စသော) အသွင်အပြင်၊ မိန်းမ၏အဖြစ်၊ မိန်းမ၏သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သဘောရှိသော ရုပ်သည် မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်)။

န ဣတ္ထိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၅။ (၂) ‘န ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်မှတစ်ပါး အခြား သောရုပ်များ)။

ပုရိသိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၆။ (၁) ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ပုရိသိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ယောက်ျား၏ အကြင် (အရပ်အမောင်း လက်ခြေစသော) ယောက်ျားပုံသဏ္ဍာန်။ (ယောက်ျားဟု သိကြောင်း) ယောက်ျား၏ အမှတ်အသား၊ ယောက်ျား အမူအရာ၊ ယောက်ျား၏ (သွားပုံ လာပုံစသော) အသွင်အပြင်၊ ယောက်ျား၏အဖြစ်၊ ယောက်ျား၏ သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘော ရှိသော ရုပ်သည် ‘ပုရိသိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပုမ္မာဝရုပ်)။

န ပုရိသိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၇။ (၂) ‘န ပုရိသိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ပုရိသိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပုမ္မာဘာဝရုပ်မှတစ်ပါး အခြား သောရုပ်များ)။

ဇီဝိတိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၈။ (၁) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော (ရုပ်) တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်းသဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေခြင်းသဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေစေခြင်းသဘော။ (တိုးပွား၍) ဖြစ်မှုသဘော။ (ဆက်လက်၍) ဖြစ်ကြောင်း သဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း သဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြိယ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အသက်ရှည် ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဇီဝိတိန္ဒြိယ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

န ဇီဝိတိန္ဒြိယရုပ်

၇၁၉။ (၂) ‘န ဇီဝိတိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ဇီဝိတိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဇီဝိတိန္ဒြိယမှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ကာယဝိညာဏ်ရုပ်

၇၂၀။ (၁) (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ရှေ့သို့တက်သူအား လည်းကောင်း၊ နောက်သို့ ဆုတ်သူအား လည်းကောင်း၊ တူရူကြည့်သူအား လည်းကောင်း၊ တစောင်းကြည့်သူအား လည်းကောင်း၊ ကွေးသူအား လည်းကောင်း၊ ဆန့်တန်းသူအား လည်းကောင်း (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ကိုယ်၏ အကြင် ခိုင်မာမှု၊ ကောင်းစွာ ခိုင်မာမှု၊ ကောင်းစွာ ခိုင်မာသည်၏အဖြစ် (ကောင်းစွာခိုင်မာခြင်း)၊ သိစေခြင်း သဘော၊ သိစေပုံ အခြင်းအရာ၊ သိစေတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ကာယဝိညာဏ်ရုပ်

၇၂၁။ (၂) ‘န ကာယဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘န ကာယဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဝစီဝိညာဏ်ရုပ်

၇၂၂။ (၁) (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ အကြင်စကား၊ မြွက်ဆိုမှု၊ စကားအစီအစဉ်၊ ဗပြာဆိုမှု၊ ကြွေးကြော်ခြင်း၊ ကြွေးကြော်မှု၊ စကားတည်းဟူသော နှုတ်မြွက်မှုသည် (ရှိ၏)။ ဤနှုတ်မြွက်မှုသည်ကို စကား ‘ဝါစာ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ ထိုစကားဖြင့် အကြင် သိစေခြင်းသဘော၊ သိစေပုံအခြင်းအရာ၊ သိစေတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၃၆, ၈၅၀)

န ဝစီဝိညာဏ်ရုပ်

၇၂၃။ (၂) ဝစီဝိညာဏ် မဟုတ်သော ‘န ဝစီဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု မဟုတ်သော ‘န ဝစီဝိညာဏ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဝစီဝိညာဏ်ရုပ်မှတစ်ပါး အခြား သောရုပ်များ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

အာကာသဓာတုရုပ်

၇၂၄။ (၁) မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ကောင်းကင် ဟင်းလင်း) သဘော၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ကောင်းကင် ဟင်းလင်း) သဘောဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ မထိခိုက်အပ်သော (ထိခိုက်၍ မရသော ကောင်းကင် ဟင်းလင်း) သဘော၊ မထိခိုက် အပ်သော (ထိခိုက်၍ မရသော ကောင်းကင် ဟင်းလင်း) သဘောဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း။ (ဟင်းလင်း) အပေါက်။ (ဟင်းလင်း) အပေါက်ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ မတွေ့ မထိအပ်သော သဘော သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသောဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၃၇,၈၅၃)

န အာကာသဓာတုရုပ်

၇၂၅။ (၂) အာကာသဓာတု မဟုတ်သော ‘န အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အာကာသ ဓာတု မဟုတ်သော ‘န အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာကာသဓာတုရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

အာပေါဓာတုရုပ်

၇၂၆။ (၁) ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ရေ ‘ရေ’ ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း (အရည်)၊ အစေး၊ အစေးဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ ရုပ်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါ ဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၅၁,၈၅၆)

န အာပေါဓာတုရုပ်

၇၂၇။ (၂) အာပေါဓာတု မဟုတ်သော ‘န အာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အာပေါဓာတု မဟုတ်သော ‘န အာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာပေါဓာတု ရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ရူပဿ လဟုတာရုပ်

၇၂၈။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါး စွာ ပြောင်းလဲနိုင်မှု (လျင်စွာဖြစ်မှု)၊ မနုန်းနွေး မလေးလံ (မနွေးကန်) သည်၏အဖြစ်၊ မခိုင်မာမှု (မတုန်မလှုပ်ခြင်းကင်းမှု) သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘော ရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၃၈)

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ရူပဿ န လဟုတာရုပ်

၇၂၉။ (၂) ရူပဿလဟုတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေးပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ရူပဿ လဟုတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပဿ လဟုတာရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသောရုပ်များ)။

ရူပဿ မုဒုတာရုပ်

၇၃၀။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် နူးညံ့မှု၊ ပျော့ပျောင်းပြေပြစ်မှု၊ မကြမ်းတမ်းမှု၊ မခက်မာမှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၃၄, ၈၆၂)

ရူပဿ န မုဒုတာရုပ်

၇၃၁။ (၂) ရူပဿမုဒုတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ရူပဿ မုဒုတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပဿ မုဒုတာရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသောရုပ်များ)။

ရူပဿ ကမ္မညတာရုပ်

၇၃၂။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် အလုပ်၌ ခံမှု၊ အလုပ်၌ ခံကြောင်းသဘော၊ အလုပ်၌ ခံသည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၄၀, ၈၆၅)

ရူပဿ န ကမ္မညတာရုပ်

၇၃၃။ (၂) ရူပဿ ကမ္မညတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ရူပဿကမ္မညတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပဿကမ္မညတာရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

ရူပဿ ဥပစယရုပ်

၇၃၄။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရုပ် ‘အာယတန’ တို့၏ အကြင် (ဦးစွာအစ) ဖြစ်ပေါ်လာစသည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ် အာယတနတို့၏ (ဦးစွာအစ) ဖြစ်ပေါ်လာစသည် ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၄၁, ၈၆၈)

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ရူပဿ န ဥပစယရုပ်

၇၃၅။ (၂) ရူပဿ ဥပစယ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ရူပဿ ဥပစယ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ သန္တတိရုပ်

၇၃၆။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် သည် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၄၂,၈၇၁)

ရူပဿ န သန္တတိရုပ်

၇၃၇။ (၂) ရူပဿ သန္တတိ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ရူပဿ သန္တတိ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ ဇရတာရုပ်

၇၃၈။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် လျော့ပါးခြင်း (အိုမင်းယုတ်လျော့ခြင်း)၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်ကြောင်း၊ သွားကျိုးကြောင်း၊ ဆံဖြူကြောင်း၊ အရေတွန့်ကြောင်း၊ အသက်၏ ဆုတ်ယုတ်ကြောင်း။ (စက္ခုန္တရသော မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌) အစိုးရမှုရုပ် ‘ဣန္ဒြေ’ တို့၏ ရင့်ရော်ပျက်ပြားကြောင်းသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘော ရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၄၃,၈၇၄)

ရူပဿ န ဇရတာရုပ်

၇၃၉။ (၂) ရူပဿ ဇရတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေးပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ရူပဿဇရတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ရူပဿ အနိစ္စတာရုပ်

၇၄၀။ (၁) (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရုပ်၏ အကြင် ကုန်ဆုံးမှု၊ ပျက်မှု၊ ကွဲမှု၊ ထက်ဝန်းကျင်ကွဲမှု (အားလုံးပျက်ပြိုကွဲမှု)၊ မမြဲမှု၊ ကွယ်ပျောက်မှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿအနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၄၄,၈၇၇)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရူပဿ န အနိစ္စတာရုပ်

၇၄၁။ (၂) ရူပဿ အနိစ္စတာ မဟုတ်သော ‘ရူပဿ န အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ရူပဿအနိစ္စတာမဟုတ်သော ‘ရူပဿ န အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ်

၇၄၂။ (၁) အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထမင်း၊ မုယောမုန့် (ဆန်ကြမ်း မုန့်နပ်)၊ မုန့်လုံး၊ ငါး၊ အသား၊ နို့ရည်၊ နို့ခမ်း၊ ထောပတ်၊ ဆီဦး (ထောပေး)၊ ဆီ၊ ပျားရည်၊ တင်လဲသည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အစာအာဟာရတို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ အကြင် အကြင် ဇနပုဒ် (တိုင်းခရိုင်) ၌ ထိုထိုသတ္တဝါတို့၏ ခံတွင်း (ပါးစပ်) ဖြင့် စားအပ်သော၊ သွားတို့ဖြင့် ကိုက်ခဲအပ် (ကြိတ်ချေဝါး၍ စားအပ်)သော၊ လည်ချောင်းဖြင့် မျိုချအပ်သော၊ ဝမ်း (ပိုက်) ကို ပြည့်ဝ တောင့်တင်းစေတတ်သော အကြင် အစာအာဟာရသည်လည်း ရှိသေး၏။ အကြင် သြဇာ (အဆီအနှစ်အစေး) ဖြင့် သတ္တဝါတို့သည် မျှတကုန်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (၆၄၅, ၈၈၀)

န ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ်

၇၄၃။ (၂) ကဗဠိကာရ အာဟာရ မဟုတ်သော ‘န ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြို့မှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ကဗဠိကာရအာဟာရ မဟုတ်သော ‘န ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ နှစ်ဖို့ (နှစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

နှစ်ခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘ဒုကနိဒ္ဒေသ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

သုံးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘တိကနိဒ္ဒေသ’

အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒါရုပ်

၇၄၄။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ မှီ၍လည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိကဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိကဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ဥပါဒါရုပ်

၇၄၅။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ မှီ၍လည်း ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုပ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဗာဟိရ နော ဥပါဒါရုပ်

၇၄၆။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍၊ မှီ၍ကား မဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ နောဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ နောဥပါဒါ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (မဟာဘုတ်လေးပါး)။

အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒိဏ္ဍရုပ်

၇၄၇။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒိဏ္ဍ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒိဏ္ဍ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ဥပါဒိဏ္ဍရုပ်

၇၄၈။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ ဥပါဒိဏ္ဍ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏) (ဘာဝရုပ်နှစ်ပါးနှင့် ဇီဝိတ ရုပ်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် (ကံကြောင့်) ဖြစ်သော မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’၊ ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’၊ ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုပ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရဥပါဒိဏ္ဍ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဗာဟိရ အနုပါဒိဏ္ဍရုပ်

၇၄၉။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏အကျိုးကား မဟုတ်သော ‘ဗာဟိရ အနုပါဒိဏ္ဍ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿလဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ်ကြောင့် (ကံကြောင့်) မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုပ်အလွှေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရအနုပါ ဒိဏ္ဍ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယရုပ်

၇၅၀။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိကဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိ စိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အဇ္ဈတ္တိက ကမ္မဇရုပ် ဧကန်)။

ဗာဟိရ ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယရုပ်

၇၅၁။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက် ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏) (ဗာဟိရ ကမ္မဇရုပ် ဧကန်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည် ၏ အဖြစ်ကြောင့် (ကံကြောင့်) ဖြစ်သော မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ် အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’၊ ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’၊ ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုပ်အလွှေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဗာဟိရ ကမ္မဇရုပ်အနေကန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဗာဟိရ အနုပါဒိဏ္ဍာပါဒါနိယရုပ်

၇၅၂။ (၃) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်၍ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘ဗာဟိရအနုပါဒိဏ္ဍာပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿမုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’၊ ရုပ်၏ အိုမှု၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု ‘ရူပဿ ဇရတာ’၊ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏) (ဒွိဇ၊ စိတ္တဇ၊ တိဇရုပ်ဇကန်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် (ကံကြောင့်) ဖြစ်သော မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ် ၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုပ်အလွှေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရအနုပါဒိဏ္ဍာပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက အနိဒဿနရုပ်

၇၅၃။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွကား မဖြစ် သော (မမြင်အပ်၊ မမြင်ရသော) ‘အဇ္ဈတ္တိက အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိ စိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိကအနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးပါး)။

ဗာဟိရ သနိဒဿနရုပ်

၇၅၄။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွလည်း ဖြစ်သော (မြင်အပ် မြင်ရသော) ‘ဗာဟိရ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘ဗာဟိရ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

ဗာဟိရ အနိဒဿနရုပ်

၇၅၅။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်အပ်သည်၏ အဖြစ် (မြင်ခြင်း) နှင့် တကွကား မဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါ ယတန’။ပ။ အလုပ်အလွှေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် ‘ဗာဟိရ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက သပ္ပဋိယရုပ်

၇၅၆။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွလည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးပါး)။

ဗာဟိရ သပ္ပဋိယရုပ်

၇၅၇။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွလည်း ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထို ရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာရုံ ငါးပါး၊ ဝိသယရုပ် ခုနစ်ပါး)။

ဗာဟိရ အပ္ပဋိယရုပ်

၇၅၈။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိပါးတတ်သည်၏ အဖြစ် (ထိပါးခြင်း) နှင့် တကွကား မဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ဣန္ဒြိယရုပ်

၇၅၉။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌လည်း အစိုးရသော ‘အဇ္ဈတ္တိက ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါန္ဒြေ’။ပ။ ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ဣန္ဒြိယရုပ်

၇၆၀။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌ လည်း အစိုးရသော ‘ဗာဟိရ ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဘာဝရုပ်နှစ်ပါး၊ ဇီဝိတရုပ်)။

ဗာဟိရ န ဣန္ဒြိယရုပ်

၇၆၁။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌ လည်း အစိုးရသော ‘ဗာဟိရ န ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက န မဟာဘူတရုပ်

၇၆၂။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ မဟာဘူတ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိကန မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ ထိုသိစိတ် ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ မဟာဘူတရုပ်

၇၆၃။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မဟာဘူတလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ‘ရေ’ ဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဗာဟိရ န မဟာဘူတရုပ်

၇၆၄။ (၃) အပသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ မဟာဘူတမမည်သော ‘ဗာဟိရ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ် သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ဝိညတ္တိရုပ်

၇၆၅။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ဝိညတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက နဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက နဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ဝိညတ္တိရုပ်

၇၆၆။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ ဝိညတ်လည်းမည်သော ‘ဗာဟိရဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာ ဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ္တိ’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ္တိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န ဝိညတ္တိရုပ်

၇၆၇။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ဝိညတ် မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ အလုတ်အလွေးပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ နဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တသမုဋ္ဌာနရုပ်

၇၆၈။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ စိတ္တသမုဋ္ဌာန မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ ထိသိစိတ် ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာ ယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တ သမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရစိတ္တသမုဋ္ဌာနရုပ်

၇၆၉။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သဖြင့် စိတ္တသမုဋ္ဌာနလည်း မည်သော ‘ဗဟိရစိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ္တိ’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ္တိ’ သည် (ရှိ၏) (စိတ္တဇရုပ် ဧကန်နှစ်ပါး)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ စိတ်ကြောင့်ဖြစ် သော၊ စိတ်လျှင် အကြောင်းရှိသော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက် နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရစိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စိတ္တဇရုပ် အနေကန်)။

ဗဟိရ န စိတ္တသမုဋ္ဌာနရုပ်

၇၇၀။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ စိတ္တသမုဋ္ဌာန မမည်သော ‘ဗဟိရန စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’၊ ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’၊ ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သည် မဟုတ် (စိတ်ကြောင့်မဖြစ်) သော၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသည် မဟုတ် (စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်း မရှိ) သော၊ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သည် မဟုတ် (စိတ်ကြောင့်မဖြစ်) သော မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်ဖြစ်နေဆဲ) ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော

အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တသဟဘူရုပ်

၇၇၁။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ စိတ္တသဟဘူ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာ ယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရစိတ္တသဟဘူရုပ်

၇၇၂။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ စိတ်နှင့်အတူဖြစ် အတူပျက်သဖြင့် စိတ္တသဟဘူလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရစိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာ ဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ္တိ’။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ္တိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရစိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စိတ္တဇရုပ်ဧကန်)။

ဗာဟိရ န စိတ္တသဟဘူရုပ်

၇၇၃။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ စိတ္တသဟဘူ မမည်သော ‘ဗာဟိရ နစိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ် သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရန စိတ္တသဟဘူ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တာနုပရိဝတ္တိရုပ်

၇၇၄။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာ ယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န စိတ္တာနု ပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရစိတ္တာနုပရိဝတ္တိရုပ်

၇၇၅။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်၍လည်းဖြစ် (စိတ်နှင့် အတူဖြစ် အတူပျက်) သဖြင့် စိတ္တာနုပရိဝတ္တိလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရစိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ္တိ’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ္တိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရစိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စိတ္တဇရုပ် ဧကန်)

ဗာဟိရ န စိတ္တာနုပရိဝတ္တိရုပ်

၇၇၆။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ မမည်သော ‘ဗာဟိရ နစိတ္တာနုပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရန စိတ္တာနု ပရိဝတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက သြဠာရိကရုပ်

၇၇၇။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသဖြင့် သြဠာရိကလည်း မည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက သြဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက သြဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရ သြဠာရိကရုပ်

၇၇၈။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသဖြင့် သြဠာရိကလည်းမည်သော ‘ဗဟိရ သြဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရ သြဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗဟိရ သုခုမရုပ်

၇၇၉။ (၃) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ သိမ်မွေ့နူးညံ့သဖြင့် သုခုမလည်းမည်သော ‘ဗဟိရ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက သန္တိကေရုပ်

၇၈၀။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ သိလွယ်သဖြင့် သန္တိကေလည်းမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရ ဒူရေရုပ်

၇၈၁။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ အသိခက်သဖြင့် ဒူရေလည်းမည်သော ‘ဗဟိရ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗဟိရ သန္တိကေရုပ်

၇၈၂။ (၃) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ သိလွယ်သဖြင့် သန္တိကေလည်း မည်သော ‘ဗဟိရ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ ထိသိ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။

ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဗာဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၃။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘ဗာဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၄။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်သိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာလည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၅။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာ ယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာ ယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိကစက္ခုသမ္ပဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဗာဟိရစက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၆။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’၏။ပ။ မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘ဗာဟိရစက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော မြင်သိစိတ် ‘စက္ခု ဝိညာဏ်’ ၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘ဗာဟိရစက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဝိညာဏဿ ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၇။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်သိစိတ်၏ မှီရာ တည်ရာလည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခု ဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိကစက္ခုဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း (စက္ခုပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၈။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခု ဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာ ယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဗာဟိရ ကာယသမ္ဘဿဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၈၉။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ကြားသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏။ပ။ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘ကာယသမ္ဘဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ ကာယသမ္ဘဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဘဿဿ ဝတ္ထုရုပ်

၇၉၀။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာလည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိကကာယသမ္ဘဿဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဘဿဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဘဿဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၉၁။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ မှီရာ တည်ရာ မဟုတ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိကကာယသမ္ဘဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဘဿဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၉၂။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့်ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၏။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘ဗာဟိရ ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယဝိညာဏဿ ဝတ္ထုရုပ်

၇၉၃။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ ထိသိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာလည်း ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယ ဝိညာဏဿ ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထုရုပ်

၇၉၄။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ်၏ မှီရာတည်ရာ မဟုတ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည်

‘စက္ကယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယ ဝိညာဏဿ န ဝတ္ထု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၇၉၅။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော (မမြင်အပ် မမြင်ရသော) ‘အဇ္ဈတ္တိကစက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ အာရမ္မဏရုပ်

၇၉၆။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ လည်း ဖြစ်သော (မြင်အပ် မြင်ရသော) ‘ဗဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘ဗဟိရစက္ခု သမ္ပဿဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

ဗဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၇၉၇။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံမဟုတ် သော ‘ဗဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရစက္ခုသမ္ပဿဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၇၉၈။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ မြင်သိ စိတ်၏ အာရုံ မဟုတ်သော (မမြင်အပ်မမြင်ရသော) ‘စက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ် အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရစက္ခုဝိညာဏဿ အာရမ္မဏရုပ်

၇၉၉။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်သိစိတ်၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဗဟိရစက္ခုဝိညာ ဏဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘ဗဟိရစက္ခုဝိညာဏဿအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

ဗဟိရစက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၀။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘ဗဟိရစက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရ စက္ခုဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ န အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၁။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ကြားသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ နံသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ လျက်သိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရ ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၂။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိသိစိတ်နှင့်ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘ဗဟိရ ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဠဗ္ဗာရုံ)။

ဗဟိရ ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ န အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၃။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ၏ အာရုံမဟုတ်သော ‘ဗဟိရ ကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗဟိရကာယသမ္ဗုဒ္ဓါယာ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၄။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ်နှင့် ယှဉ်သော တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ကြောင့် ဖြစ်သော ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၏။ပ။ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၏။ပ။ စေ့ဆော်မှု (နှိုးဆော်မှု) ‘စေတနာ’ ၏။ပ။ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ’ ၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိကကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗဟိရ ကာယဝိညာဏဿ အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၅။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိသိစိတ်၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ ကာယဝိညာဏဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘ဗဟိရကာယဝိညာဏဿ အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗဟိရ ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏရုပ်

၈၀၆။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ်၏ အာရုံ မဟုတ်သော ‘ဗဟိရ ကာယဝိညာဏဿ န အာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။

အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ ကာယဝိညာဏဿ နအာရမ္မဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န စက္ခာယတနရုပ်

၈၀၇။ (၁) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န စက္ခာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယ တန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န စက္ခာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်မှ တစ်ပါးအခြားသော ရုပ်များ)။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခာယတနရုပ်

၈၀၈။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ လည်း မည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ် လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (စက္ခါဒါရ၌ ဖြစ်သော စိတ်အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခါပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခာယတနရုပ်

၈၀၉။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ မမည် သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နား အကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န သောတာယတနရုပ်စသည်

၈၁၀။ (၁) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်း အကြည် ‘ယာနာယ တန’ မဟုတ်သော ‘န ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ မမည်သော ‘န ဇိဝှိယတန’ ဟူသောထိုရုပ်သည်။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ နကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရန ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယာယတနရုပ်

၈၁၁။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ လည်း မည်သော၊ ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ် အကြည် ‘ကာယ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (ကာယဒါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက န ကာယာယတနရုပ်

၈၁၂။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ရူပါယတနရုပ်

၈၁၃။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ရူပါယတနရုပ်

၈၁၄။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ လည်းမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ အဆင်းအရောင်ဟူသော အကြင် အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ သည်။ ဤရုပ်သည် အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ ဟူသော သဘော ‘ရူပဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘော ရှိသောရုပ်သည် ‘ဗာဟိရရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န ရူပါယတနရုပ်

၈၁၅။ (၃) အပသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနရုပ်

၈၁၆။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ ကြားသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်းအသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န သဒ္ဒါ ယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ မမည်သော ‘န ဂန္ဓာ ယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ မမည်သော ‘န ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနရုပ်

၈၁၇။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ လည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြေဟူသော (ခက်မာမှု) သဘော ‘ပထဝီ’ ဓာတ်။ ဤရုပ်သည် အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)ဟူသော သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်’ လည်း

မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘ဗာဟိရ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပထဝီ၊ တေဇော၊ ဝါယော)။ (၆၄၇)

ဗာဟိရ န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနရုပ်

၈၁၈။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န စက္ခုဓာတုရုပ်

၈၁၉။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဓာတုရုပ်

၈၂၀။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ လည်း မည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယ တတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခုဓာတုရုပ်

၈၂၁။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်မှုသဘော ‘စက္ခုဓာတု’ မမည်သော၊ ‘အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခုဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န ကာယဓာတုရုပ်

၈၂၂။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ကြားမှုသဘော ‘သောတဓာတု’ မမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ န သောတဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ နံမှု သဘော ‘ယာနဓာတု’ မမည်သော၊ ‘န ယာနဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ လျက်မှုသဘော ‘ဇိဝါ ဓာတု’ မမည်သော၊ ‘န ဇိဝါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် ။ပ။ ထိမှုသဘော ‘ကာယဓာတု’ မမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ န ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိ ကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ထိမှုသဘော ‘ကာယ ဓာတု’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယဓာတုရုပ်

၈၂၃။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိမှုသဘော ‘ကာယဓာတု’ လည်း မည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာ ယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက န ကာယဓာတုရုပ်

၈၂၄။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ ထိုသဘော 'ကာယဓာတု' မမည်သော 'အဇ္ဈတ္တိက န ကာယဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် 'စက္ကာယတန'။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် 'ဇိဝှိယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် 'အဇ္ဈတ္တိက န ကာယဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ရူပဓာတုရုပ်

၈၂၅။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အဆင်းသဘော 'ရူပဓာတု' မမည်သော 'အဇ္ဈတ္တိက န ရူပါဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် 'စက္ကာယတန'။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် 'အဇ္ဈတ္တိက န ရူပဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ရူပဓာတုရုပ်

၈၂၆။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ အဆင်းသဘော 'ရူပဓာတု' လည်း မည်သော 'ဗာဟိရ ရူပဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် အဆင်း 'ဗာဟိရ ရူပဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

ဗာဟိရ န ရူပဓာတုရုပ်

၈၂၇။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ အဆင်းသဘော 'ရူပဓာတု' မမည်သော 'ဗာဟိရ န ရူပဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဒါယတန'။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ 'ကဗဠိကာရ အာဟာရ' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် 'ဗာဟိရ န ရူပဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက နတ္ထိ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတုရုပ်

၈၂၈။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ အသံသဘော 'သဒ္ဒဓာတု' မမည်သော 'န သဒ္ဒဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ အနံ့သဘော 'ဂန္ဓဓာတု' မမည်သော 'န ဂန္ဓဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ အရသာသဘော 'ရသဓာတု' မမည်သော 'န ရသဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ အတွေ့သဘော 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု' မမည်သော 'န ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် 'စက္ကာယတန'။ပ။ ထိုသိ စိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် 'အဇ္ဈတ္တိက န ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးပါး)။

ဗာဟိရ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတုရုပ်

၈၂၉။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ အတွေ့သဘော 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု' လည်း မည်သော 'ဗာဟိရဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် 'ဗာဟိရ ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဗာဟိရ န ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတုရုပ်

၈၃၀။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အတွေ့သဘော ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န စက္ခုန္ဒြိယရုပ်

၈၃၁။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဒြိယ’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘ဗာဟိရ န စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုန္ဒြိယရုပ်

၈၃၂။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဒြိယ’ လည်း မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြား ပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရှာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မမည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိကစက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (စက္ခုပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခုန္ဒြိယရုပ်

၈၃၃။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဒြိယ’ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ်ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န စက္ခုန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ န ကာယိန္ဒြိယရုပ်

၈၃၄။ (၁) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဒြိယ’ မမည်သော၊ ဗာဟိရ န သောတိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ နံမှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္ဒြိယ’ မမည်သော၊ ‘န ယာနိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထို ရုပ်သည်။ပ။ လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိန္ဒြိယ’ မမည်သော၊ ‘န ဇိဝှိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ပ။ ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြိယ’ မမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ န ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြိယ’ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ကာယိန္ဒြိယရုပ်

၈၃၅။ (၂) အတွင်းသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြိယ’ လည်းမမည်သော၊ ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်အကြည်

‘ကာယ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ပ။ ဤရုပ်သည် (ကာယဒွါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင်ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘အဇ္ဈတ္တိက ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ကာယပသာဒ)။

အဇ္ဈတ္တိက န ကာယိန္ဒြိယရုပ်

၈၃၆။ (၃) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ထိုမှ၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြိယ’ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကာယိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ဣတ္ထိန္ဒြိယရုပ်

၈၃၇။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဣတ္ထိန္ဒြိယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိုသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဣတ္ထိန္ဒြိယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗဟိရ ဣတ္ထိန္ဒြိယရုပ်

၈၃၈။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ဣတ္ထိန္ဒြိယလည်း မည်သော ‘ဗဟိရဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ၏ အကြင် (အရပ်အမောင်းလက်ခြေစသော) မိန်းမပုံသဏ္ဍာန် ‘ဣတ္ထိလိင်္ဂ’၊ မိန်းမဟု သိကြောင်း အမှတ်အသား ‘ဣတ္ထိ နိမိတ္တ’၊ မိန်းမအမူအရာ ‘ဣတ္ထိကုတ္တ’၊ မိန်းမ၏ (သွားပုံလာပုံစသော) အသွင်အပြင် ‘ဣတ္ထာကပ္ပ’၊ မိန်းမအဖြစ် ‘ဣတ္ထတ္တ’၊ မိန်းမ၏သဘော ‘ဣတ္ထိဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ‘ဗဟိရဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဣတ္ထိဘာဝရုပ်)။ (စာပိုဒ် ၆၃၂- ကြည့်)။

ဗဟိရ န ဣတ္ထိန္ဒြိယရုပ်

၈၃၉။ (၃) အပသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ ဣတ္ထိန္ဒြိယမမည်သော ‘ဗဟိရ န ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ဣတ္ထိန္ဒြိယ မမည်သော၊ ‘ဗဟိရ န ဣတ္ထိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ပုရိသိန္ဒြိယရုပ်

၈၄၀။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ပုရိသိန္ဒြိယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ပုရိသိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ သည်။ပ။ ထိုသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ပုရိသိန္ဒြိယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ပုရိသိန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဗာဟိရ ပုရိသိန္ဒိယရုပ်

၈၄၁။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ပုရိသိန္ဒိယလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရပုရိသိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ယောက်ျား၏ အကြင် (အရပ်အမောင်းလက်ခြေစသော) ယောက်ျားပုံ သဏ္ဍာန် ‘ပုရိသလိင်္ဂ’၊ ယောက်ျားဟုသိကြောင်း အမှတ်အသား ‘ပုရိသနိမိတ္တ’၊ ယောက်ျားအမူအရာ ‘ပုရိသကုတ္တ’၊ ယောက်ျား၏ (သွားပုံ လာပုံစသော) အသွင်အပြင် ‘ပုရိသာကပ္ပ’၊ ယောက်ျားအဖြစ် ‘ပုရိသတ္တ’၊ ယောက်ျား၏သဘော ‘ပုရိသဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပ သန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ပုရိသိန္ဒိယလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရပုရိသိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပုဗ္ဗာဝရုပ်)။ (စာပိုဒ် ၆၃၃-ကြည့်)

ဗာဟိရ န ပုရိသိန္ဒိယရုပ်

၈၄၂။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ပုရိသိန္ဒိယမမည်သော ‘ဗာဟိရ န ပုရိသိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ပုရိသိန္ဒိယ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ပုရိသိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ဇီဝိတိန္ဒိယရုပ်

၈၄၃။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဇီဝိတိန္ဒိယမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဇီဝိတိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဇီဝိတိန္ဒိယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဇီဝိတိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ဇီဝိတိန္ဒိယရုပ်

၈၄၄။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ဇီဝိတိန္ဒိယလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရဇီဝိတိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိကုန်သော (ရုပ်) တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်းသဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေခြင်းသဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေစေခြင်းသဘော။ (တိုးပွား၍) ဖြစ်မှုသဘော။ (ဆက်လက်၍) ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော၊ အသက် ရှည်ခြင်းသဘော၊ အစိုးတရ စောင့်ရှောက်မှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ ဇီဝိတိန္ဒိယလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရဇီဝိတိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၃၄-ကြည့်)

ဗာဟိရ န ဇီဝိတိန္ဒိယရုပ်

၈၄၅။ (၃) အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ဇီဝိတိန္ဒိယ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ဇီဝိတိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ဇီဝိတိန္ဒိယမမည်သော ‘ဗာဟိရ န ဇီဝိတိန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက န ကာယဝိညတ္တိ ရုပ်

၈၄၆။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ကာယဝိညတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကာယဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ ။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ကာယဝိညတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကာယဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗဟိရ ကာယဝိညတ္တိရုပ်

၈၄၇။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော ကာယဝိညတ်လည်း မည်သော ‘ဗဟိရကာယဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ်အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ ရှေ့သို့တက်သူအား လည်းကောင်း၊ နောက်သို့ ဆုတ်သူအား လည်းကောင်း၊ တည့်တည့်ကြည့်သူအား လည်းကောင်း၊ တစောင်းကြည့်သူအား လည်းကောင်း၊ ကွေးသူအား လည်းကောင်း၊ ဆန့်တန်းသူအား လည်းကောင်း၊ (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ကိုယ်၏ အကြင် ခိုင်မာမှု၊ ကောင်းစွာ ခိုင်မာမှု၊ ကောင်းစွာ ခိုင်မာသည်၏အဖြစ်။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) သိစေခြင်းသဘော၊ သိစေပုံအခြင်းအရာ၊ သိစေတတ်သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော ကာယ ဝိညတ်လည်းမည်သော ‘ဗဟိရ ကာယဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၃၅-ကြည့်)

ဗဟိရ န ကာယဝိညတ္တက္က

၈၄၈။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ကာယဝိညတ် မမည်သော ‘ဗဟိရ န ကာယဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအဆင်း ‘ရူပါယတန’ ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဇ္ဇိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ကာယဝိညတ် မမည်သော ‘ဗဟိရ န ကာယဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န ဝစီဝိညတ္တိရုပ်

၈၄၉။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဝစီဝိညတ်မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဝစီဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ ။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဝစီဝိညတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ဝစီဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗဟိရ ဝစီဝိညတ္တိရုပ်

၈၅၀။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော ဝစီဝိညတ်လည်းမည်သော ‘ဗဟိရဝစီဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ အကုသိုလ်စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ၊ ကုသိုလ်အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ စိတ်ကြောင့်ဖြစ်စေ အကြင် စကား၊ မြွက်ဆိုမှု၊ စကားအစီအစဉ်၊ ပြောဆိုမှု၊ ကြွေးကြော်ခြင်း၊ ကြွေးကြော်မှု၊ နှုတ် (စကား)၊ နှုတ်မြွက်မှုသည် (ရှိ၏)။ ဤနှုတ်မြွက်မှုသည်ကို နှုတ်စကား ‘ဝါစာ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ ထိုနှုတ် (စကား) ဖြင့် (မိမိအလိုဆန္ဒကို) အကြင် သိစေခြင်းသဘော၊ သိစေပုံအခြင်းအရာ၊ သိစေတတ်သည်၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘော

ရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ ဝစီဝိညတ်လည်း မည်သော ‘ဗာဟိရဝစီဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၃၆-ကြည့်)

ဗာဟိရ န ဝစီဝိညတ္တိရုပ်

၈၅၁။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ဝစီဝိညတ် မမည်သော ‘ဗာဟိရ နဝစီဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်းရူပါယတနံ။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ဝစီဝိညတ် မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ဝစီဝိညတ္တိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န အာကာသဓာတုရုပ်

၈၅၂။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာကာသဓာတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတနံ’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတနံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာကာသဓာတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဗာဟိရ အာကာသဓာတုရုပ်

၈၅၃။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ အာကာသဓာတ်လည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ကောင်းကင် ဟင်းလင်း) သဘော၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ကောင်းကင်ဟင်းလင်း) သဘောဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ မထိခိုက်အပ်သော (ထိကိုင်၍ မရသော ကောင်းကင်ဟင်းလင်း) သဘော၊ မထိခိုက်အပ်သော ထိကိုင်၍ မရသော ကောင်းကင် ဟင်းလင်း) သဘောဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း။ (ဟင်းလင်း) အပေါက်။ (ဟင်းလင်း) အပေါက်ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ မဟာဘုတ်လေးပါးတို့သည် မတွေ့ထိအပ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ အာကာသဓာတ်လည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၃၇-ကြည့်)

ဗာဟိရ န အာကာသဓာတုရုပ်

၈၅၄။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာကာသဓာတ်ကား မမည်သော ‘ဗာဟိရ န အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတနံ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာကာသဓာတ်မမည်သော ‘ဗာဟိရ န အာကာသဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက န အာပေါဓာတုရုပ်

၈၅၅။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာပေါဓာတ် မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န အာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတနံ’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတနံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာပေါဓာတ်မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န အာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဗာဟိရ အာပေါဓာတုရုပ်

၈၅၆။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ အာပေါဓာတ်လည်းမည်သော၊ ‘ဗာဟိရအာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင်ရေး ရေဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ အစေး (အစို)၊ အစေး (အစို)ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း၊ ရုပ်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်းသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ အာပေါဓာတ်လည်း မည်သော၊ ‘ဗာဟိရအာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၅၁-ကြည့်)

ဗာဟိရ န အာပေါဓာတုရုပ်

၈၅၇။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ အာပေါဓာတ် မမည်သော ‘ဗာဟိရ နအာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ အာပေါဓာတ် မမည်သော ‘ဗာဟိရ နအာပေါဓာတု’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န လဟုတာရုပ်

၈၅၈။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ ရူပဿလဟုတာမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န လဟုတာ’ ဟူသော ထို ရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿလဟုတာမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ လဟုတာရုပ်

၈၅၉။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ လဟုတာလည်းမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ ရူပဿ လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင်လျင်မြန်ပေါ့ပါးသည်၏ အဖြစ်၊ ပေါ့ပါးစွာပြောင်းလဲနိုင်သည်၏အဖြစ် (လျင်မြန်သည်၏အဖြစ်)၊ မနုန့်နှေးမလေးလံသည်၏အဖြစ်၊ မခိုင်မာသည်၏အဖြစ်။ (မတုန်မလှုပ်ခြင်း ကင်းသည်၏အဖြစ်) သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ရူပဿ လဟုတာလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၃၈-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န လဟုတာရုပ်

၈၆၀။ (၃) အပသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ ရူပဿ လဟုတာ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ် သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ လဟုတာမမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န လဟုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န မုဒုတာရုပ်

၈၆၁။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ ရူပဿ မုဒုတာ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည်

‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ မုဒုတာမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ် ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ မုဒုတာရုပ်

၈၆၂။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ မုဒုတာလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် နူးညံ့မှု၊ ပျော့ပျောင်းပြေပြစ်မှု၊ မကြမ်းတမ်းမှု၊ မခက်မာမှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ မုဒုတာ လည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၃၉-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န မုဒုတာရုပ်

၈၆၃။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ မုဒုတာ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပ သန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ မုဒုတာ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န မုဒုတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ကမ္မညတာရုပ်

၈၆၄။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ကမ္မညတာမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿကမ္မညတာမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ ကမ္မညတာရုပ်

၈၆၅။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ ကမ္မညတာလည်းမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် အလုပ်၌ ခုံမှု၊ အလုပ်၌ ခုံကြောင်းသဘော၊ အလုပ်၌ ခုံသည်၏ အဖြစ် သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ရူပဿ ကမ္မညတာလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၄၀-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န ကမ္မညတာရုပ်

၈၆၆။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ကမ္မညတာမမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပ သန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ကမ္မညတာမမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န ကမ္မညတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ဥပစယရုပ်

၈၆၇။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ဥပစယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခာဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ ။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း

သည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿဥပစယ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ ဥပစယရုပ်

၈၆၈။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ ဥပစယလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရုပ်အာယတနတို့၏ အကြင် (ဦးစွာအစ) ဖြစ်ပေါ်လာစသည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ် အာယတနတို့၏ (ဦးစွာအစ) ဖြစ်ပေါ်လာစသည် ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ရူပဿ ဥပစယလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၄၁-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န ဥပစယရုပ်

၈၆၉။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ဥပစယမမည်သော ‘ဗာဟိရရူပဿ န ဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပ သန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ဥပစယ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ နဥပစယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န သန္တတိရုပ်

၈၇၀။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ သန္တတိ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ ။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿသန္တတိမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ သန္တတိရုပ်

၈၇၁။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ သန္တတိလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရုပ်၏ အကြင် ကြီးပွားဆဲအစဉ် (ဆက်လက်၍ ဖြစ်ပေါ်နေဆဲ) သည် (ရှိ၏)။ ထိုရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ်သည် ရုပ်၏ ဖြစ်စဉ် ‘ရူပဿသန္တတိ’ မည်၏။ ဤသို့ သဘော ရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ရူပဿသန္တတိလည်းမည်သော ‘ဗာဟိရရူပဿ သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၄၂-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န သန္တတိရုပ်

၈၇၂။ (၃) အပသန္တာန်၌ ဖြစ်၍ ရူပဿ သန္တတိ မမည်သော ‘ဗာဟိရရူပဿ န သန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ ရူပဿ သန္တတိ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ နသန္တတိ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ဇရတာရုပ်

၈၇၃။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ဇရတာ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’ ။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း

သည် အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ ဇရတာမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ ဇရတာရုပ်

၈၇၄။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿဇရတာလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် လျော့ပါးခြင်း (အိုမင်းယုတ်လျော့ခြင်း) ‘ဇရာ’၊ ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့ကြောင်း ‘ဇီရဏတာ’၊ သွားကျိုးကြောင်း ‘ခဏ္ဍိစ္စ’၊ ဆံပင်ဖြူကြောင်း ‘ပါလိစ္စ’၊ အရေတွန့်ကြောင်း ‘ဝလိတ္တစတာ’၊ အသက်၏ ဆုတ်ယုတ်ကြောင်း ‘အာယုနောသံဟာနိ’။ (စက္ခုန္တေ စသော) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြေ’ တို့၏ ရင့်ရော်ပျက်ပြားကြောင်း ‘ဣန္ဒြိယာနံ ပရိပါက’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ရူပဿ ဇရတာလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၄၃-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န ဇရတာရုပ်

၈၇၅။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿဇရတာမမည်သော ‘ဗာဟိရရူပဿ န ဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဇ္ဇိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌ သာ ဖြစ်၍ ရူပဿ ဇရတာ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ နဇရတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န အနိစ္စတာရုပ်

၈၇၆။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿအနိစ္စတာ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ ရူပဿအနိစ္စတာ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက ရူပဿ န အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ရူပဿ အနိစ္စတာရုပ်

၈၇၇။ (၂) အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ ရူပဿ အနိစ္စတာလည်းမည်သော၊ ‘ဗာဟိရ ရူပဿ အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အကြင် ကုန်ဆုံးမှု ‘ခယ’၊ ပျက်မှု ‘ဝယ’၊ ကွဲမှု ‘ဘေဒ’၊ ထက်ဝန်းကျင်ကွဲမှု (အားလုံးပျက်ပြိုကွဲမှု) ‘ပရိဘေဒ’။ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘အနိစ္စတာ’၊ ကွယ်ပျောက်မှု ‘အန္တရဓာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ ရူပဿအနိစ္စတာလည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၄၄-ကြည့်)

ဗာဟိရ ရူပဿ န အနိစ္စတာရုပ်

၈၇၈။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ အနိစ္စတာ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿ န အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဇ္ဇိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ရူပဿ အနိစ္စတာ မမည်သော ‘ဗာဟိရ ရူပဿန အနိစ္စတာ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပင် တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အဇ္ဈတ္တိက န ကဗဠိကာရ အာဟာရရုပ်

၈၇၉။ (၁) အတွင်းသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ ကဗဠိကာရ အာဟာရမမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် အတွင်းသန္တာန်၌သာ ဖြစ်၍ နကဗဠိကာရအာဟာရ မမည်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက န ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။

ဗာဟိရ ကဗဠိကာရအာဟာရရုပ်

၈၈၀။ (၂) အပသန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ လည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်အဘယ်နည်း။ ထမင်း ‘ဩဒန’၊ မုယောမုန့် (ဆန်ကြမ်း မုန့်နပ်) ‘ကုမ္မာသ’၊ မုန့်လုံး ‘သတ္တု’၊ ငါးမစ္ဆ ‘အသား’ ‘မံသ’၊ နို့ရည် ‘ဒီရ’၊ နို့ခမ်း ‘ဒမိ’၊ ထောပတ် ‘သပ္ပိ’၊ ဆီဦး (ထောပေး) ‘နဝနီတ’၊ ဆီ ‘တေလ’၊ ပျားရည် ‘မဓု’၊ တင်လဲ ‘ဖာဏိတ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော အစာအာဟာရတို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ အကြင် အကြင် ဇနပုဒ် (တိုင်း ခရိုင်) ၌ ထိုထိုသတ္တဝါတို့၏ ခံတွင်း (ပါးစပ်) ဖြင့် စားအပ်သော၊ သွားတို့ဖြင့် ကိုက်ခဲအပ် (ကြိတ်ချေဝါး၍ စားအပ်) သော၊ လည်ချောင်းဖြင့် မျိုချအပ်သော၊ ဝမ်း (ပိုက်) ကို ပြည့်ဝ တောင့်တင်းစေတတ်သော အကြင် (အစာအာဟာရ) ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ အကြင် ဩဇာ (အဆီ အနှစ် အစေး) ဖြင့် သတ္တဝါတို့သည် မျှတကုန်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် အပသန္တာန်၌လည်းဖြစ်သော၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ လည်း မည်သော ‘ဗာဟိရ ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (စာပိုဒ် ၆၄၅-ကြည့်)

ဗာဟိရ န ကဗဠိကာရအာဟာရရုပ်

၈၈၁။ (၃) အပသန္တာန်၌သာဖြစ်၍ ကဗဠိကာရ အာဟာရ မမည်သော ‘ဗာဟိရ န ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ရူပါယတန’ ။ ပ။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် အပသန္တာန်၌ သာဖြစ်၍ ကဗဠိကာရအာဟာရ မမည် သော ‘ဗာဟိရ န ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဤသို့ သုံးဖွဲ့ (သုံးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

သုံးခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘တိကနိဒ္ဒေသ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

လေးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘စတုက္ကနိဒ္ဒေသ’

ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏရုပ်

၈၈၂။ (၁) မှီ၍လည်းဖြစ်တတ်၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခာယတတန’။ ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏) (ပသာဒရုပ်ငါးခု၊ ဘာဝ ရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသောဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် မှီ၍လည်း ဖြစ်တတ်၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏရုပ်

၈၈၃။ (၂) မှီ၍သာ ဖြစ်လျက် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်သော ‘ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿလဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏) (သဒ္ဒါရုံ၊ ဝိညာဏ်ရုပ်နှစ်ခု၊ လဟုတာစသောရုပ်သုံးခု၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာ)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ)ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍သာ ဖြစ်လျက် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုသည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်သော ‘ဥပါဒါအနုပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နော ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏရုပ်

၈၈၄။ (၃) မိ၍ကား မဖြစ်သော၊ တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာဖြစ်သော၊ ‘နောဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မိ၍ကား မဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာဖြစ်သော၊ ‘နော ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (မဟာဘုတ်လေးပါး)။

နော ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏရုပ်

၈၈၅။ (၄) မိ၍လည်းမဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်သော ‘နော ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မိ၍လည်း မဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်သော ‘နော ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (မဟာဘုတ်လေးပါး)။

ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယရုပ်

၈၈၆။ (၁) မိ၍လည်းဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာ ယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု၊ ဘာဝ ရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုး တခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပ သဗ္ဗပဓာန’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဇီကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မိ၍လည်းဖြစ်သော၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယရုပ်

၈၈၇။ (၂) မိ၍ကားဖြစ်၏ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဏပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န)

ရုပ်၏ အမှု၌ ခုံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ (သဒ္ဒါရုံ၊ ဝိညာဏ်ရုပ်နှစ်ခု၊ လဟုတာစသော ရုပ်သုံးခု၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာ)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတနံ၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့၊ ‘ဂန္ဓာယတနံ၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတနံ၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍ကား ဖြစ်၏ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

နော ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယရုပ်

၈၈၈။ (၃) မှီ၍ကားမဖြစ်၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော ‘နော ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠုပ္ပာယတနံ၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် မှီ၍ကား မဖြစ်၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့ ၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ‘နော ဥပါဒါ ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (မဟာဘုတ်လေးပါး)။

နော ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယရုပ်

၈၈၉။ (၄) မှီ၍လည်းမဖြစ်၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ဥပါဒါန် တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘နော ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်မဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠုပ္ပာ ယတနံ၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍လည်း မဖြစ်၊ တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘နော ဥပါဒါ အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း (မဟာဘုတ်လေးပါး)။

ဥပါဒါ သပ္ပဋိယရုပ်

၈၉၀။ (၁) မှီ၍လည်းဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတနံ’။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာ ယတနံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍လည်းဖြစ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါးနှင့် ရူပ၊ သဒ္ဒ၊ ဂန္ဓ၊ ရသအာရုံလေးပါး)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

ဥပါဒါ အပ္ပဋိယရုပ်

၈၉၁။ (၂) မှီ၍ကား ဖြစ်၏။ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွမဖြစ်သော ဥပါဒါ အပ္ပဋိယ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု 'ဣတ္ထိန္ဒြေ'။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ 'ကဗဠိကာရအာဟာရ' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် မှီ၍ကားဖြစ်၏။ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော 'ဥပါဒါ အပ္ပဋိယ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

နော ဥပါဒါ သပ္ပဋိယရုပ်

၈၉၂။ (၃) မှီ၍ကား မဖြစ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော 'နော ဥပါဒါ သပ္ပဋိယ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မှီ၍ကား မဖြစ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော 'နော ဥပါဒါ သပ္ပဋိယ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

နော ဥပါဒါ အပ္ပဋိယရုပ်

၈၉၃။ (၄) မှီ၍လည်း မဖြစ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွ မဖြစ်သော 'နောဥပါဒါ အပ္ပဋိယ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော 'အာပေါဓာတ်' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မှီ၍လည်း မဖြစ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွ မဖြစ်သော 'နောဥပါဒါ အပ္ပဋိယ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာပေါဓာတ်)။

ဥပါဒါ သြဠာရိကရုပ်

၈၉၄။ (၁) မှီ၍ ဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသော 'ဥပါဒါ သြဠာရိက' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် 'စက္ခာယတန'။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ 'ရသာယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍ဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသော 'ဥပါဒါ သြဠာရိက' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး၊ ရူပ၊သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသ အာရုံလေးပါး)။

ဥပါဒါ သုခုမရုပ်

၈၉၅။ (၂) မှီ၍ ဖြစ်သော၊ သိမ်မွေ့သော 'ဥပါဒါ သုခုမ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု 'ဣတ္ထိန္ဒြေ'။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ 'ကဗဠိကာရ အာဟာရ' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍ ဖြစ်သော၊ သိမ်မွေ့သော 'ဥပါဒါ သုခုမ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

နော ဥပါဒါ သြဠာရိကရုပ်

၈၉၆။ (၃) မှီ၍ မဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသော 'နော ဥပါဒါ သြဠာရိက' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် မှီ၍ မဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသော 'နော ဥပါဒါ သြဠာရိက' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နော ဥပါဒါ သုခုမရုပ်

၈၉၇။ (၄) မိ၍ မဖြစ်သော၊ သိမ်မွေ့သော ‘နော ဥပါဒါ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မိ၍မဖြစ်သော၊ သိမ်မွေ့သော ‘နော ဥပါဒါ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာပေါဓာတ်)။

ဥပါဒါ ဒူရေရုပ်

၈၉၈။ (၁) မိ၍ ဖြစ်သော၊ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော၊ ‘ဥပါဒါ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မိ၍ဖြစ်သော၊ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘ဥပါဒါ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒါ သန္တိကေရုပ်

၈၉၉။ (၂) မိ၍ ဖြစ်သော နီးကပ် (သိလွယ်) သော၊ ‘ဥပါဒါ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မိ၍ဖြစ်သော၊ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘ဥပါဒါ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး၊ ရူပ၊ သဒ္ဓ၊ ဂန္ဓ၊ ရသအာရုံလေးပါး)။

နော ဥပါဒါ ဒူရေရုပ်

၉၀၀။ (၃) မမိမူ၍ဖြစ်သော၊ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘နော ဥပါဒါ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မမိမူ၍ ဖြစ်သော၊ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘နော ဥပါဒါ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာပေါဓာတ်)။

နော ဥပါဒါ သန္တိကေရုပ်

၉၀၁။ (၄) မမိမူ၍ ဖြစ်သော၊ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘နော ဥပါဒါ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မမိမူ၍ ဖြစ်သော၊ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘နော ဥပါဒါ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဖောဠဗ္ဗာရုံ)။

ဥပါဒိဏ္ဏ သနိဒဿနရုပ်

၉၀၂။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) မြင်ခြင်း နှင့်လည်းတကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ မြင်ခြင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဥပါဒိဏ္ဏ အနိဒဿနရုပ်

၉၀၃။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာ ဖြစ်၍ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခုယတန’။ ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု၊ ဘာဝရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာ ဖြစ်၍ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ သနိဒဿနရုပ်

၉၀၄။ (၃) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘အနုပါ ဒိဏ္ဏ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

အနုပါဒိဏ္ဏ အနိဒဿနရုပ်

၉၀၅။ (၄) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ မြင်ခြင်းနှင့်လည်းတကွ မဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယ ဝိညာဏ်’။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ (သဒ္ဒါရုံ၊ ဝိညာဏ်ရုပ်နှစ်ခု၊ လဟုတာစသော ရုပ်သုံးခု၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာ)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ

ပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ မြင်ခြင်းနှင့်လည်းတကွ မဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဏသပ္ပဋိယရုပ်

၉၀၆။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏသပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာတန’ သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏသပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဏ အပ္ပဋိယရုပ်

၉၀၇။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာ ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏအပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ဘာဝရုပ် နှစ်ခု၊ ဇီဝိတိရုပ်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ သပ္ပဋိယရုပ်

၉၀၈။ (၃) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ (သဒ္ဒါရုံ) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသောရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ အပ္ပဋိယရုပ်

၉၀၉။ (၄) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွမဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်

အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿမုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင် ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညာတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ (ဝိညာဏ်ရုပ်နှစ်ခု၊ လဟုတာစသော ရုပ်သုံးခု၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာ) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွ မဖြစ်သော၊ ‘အနုပါဒိဏ္ဏ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဏ မဟာဘူတရုပ်

၉၁၀။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ မဟာဘူတ်လည်းဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ မဟာဘူတ်လည်းဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (မဟာဘူတ်လေးပါး)။

ဥပါဒိဏ္ဏ န မဟာဘူတရုပ်

၉၁၁။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာ ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်သာဖြစ်၍) မဟာဘူတ် မဟုတ်သော၊ ‘ဥပါဒိဏ္ဏ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာ ယတန’။။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု၊ ဘာဝရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးသာဖြစ်၍ မဟာဘူတ် မဟုတ်သော၊ ‘ဥပါဒိဏ္ဏ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ မဟာဘူတရုပ်

၉၁၂။ (၃) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ မဟာဘူတ်ဖြစ်သော ၊ ‘အနုပါဒိဏ္ဏ မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်

သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ မဟာဘုတ်ဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။ (မဟာဘုတ်လေးပါး)

အနုပါဒိဏ္ဏ န မဟာဘူတရုပ်

၉၁၃။ (၄) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ မဟာဘုတ်လည်း မဟုတ် သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏အမှု၌ ခုံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက် အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့် နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ (သဒ္ဒါရုံ၊ ဝိညာဏ်ရုပ်နှစ်ခု၊ လဟုတာစသော ရုပ်သုံးခု၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာ) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန၊ နံသိစိတ် (ယာန ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ မဟာဘုတ်လည်း မဟုတ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဏ ဩဠာရိကရုပ်

၉၁၄။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) ကြမ်းတမ်း သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာ ယတန’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဏ သုခုမရုပ်

၉၁၅။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) သိမ်မွေ့ သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏသုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ၊ ယောကျ်ား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ဘာဝရုပ်၊ ဇီဝိတရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုး တခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသ ဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿသန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း

ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ သိမ်မွေ့သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏသုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ ဩဠာရိကရုပ်

၉၁၆။ (၃) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်မူ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘အနုပါဒိဏ္ဏဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ (သဒ္ဓါရုံ) (ဒွိဇရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်းရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်မူ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ သုခုမရုပ်

၉၁၇။ (၄) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး မဟုတ်မူ၍ သိမ်မွေ့သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏသုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒ ကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မဉာဏ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။

ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်မူ၍ သိမ်မွေ့သော ‘အနုပါဒိဏ္ဏ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဏ ဒူရေရုပ်

၉၁၈။ (၅) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ဘာဝရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘ဥပါဒိဏ္ဏ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဥပါဒိဏ္ဏ သန္တိကေရုပ်

၉၁၉။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်၍ (ကမ္မဇရုပ်ဖြစ်၍) နီးကပ် (သိလွယ်) သော 'ဥပါဒိဏ္ဏ သန္တိကေ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် 'စက္ခယတန'။ ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် 'ကာယာယတန' သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသောရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန'၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ 'ဂန္ဓာယတန'၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ 'ရသာယတန'၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန' ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော 'ဥပါဒိဏ္ဏ သန္တိကေ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ ဒူရေရုပ်

၉၂၀။ (၃) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး မဟုတ်မူ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော 'အနုပါဒိဏ္ဏ ဒူရေ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု 'ကာယဝိညာဏ်'။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု 'ဝစီဝိညာဏ်'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု 'ရူပဿ လဟုတာ'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု 'ရူပဿ မုဒုတာ'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) 'ရူပဿ ကမ္မညတာ'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) 'ရူပဿ ဇရတာ'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု 'ရူပဿ အနိစ္စတာ' သည် (ရှိ၏)။ (ဝိညာဏ်ရုပ်နှစ်ခု၊ လဟုတာစသော ရုပ်သုံးခု၊ ဇရတာ၊ အနိစ္စတာ) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော 'အာကာသဓာတ်'၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော 'အာပေါဓာတ်'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ 'ရူပဿဥပစယ'။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် 'ရူပဿ သန္တတိ'၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ 'ကဗဠီကာရ အာဟာရ' ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်မူ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော 'အနုပါဒိဏ္ဏဒူရေ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဏ သန္တိကေရုပ်

၉၂၁။ (၄) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်မူ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော 'အနုပါဒိဏ္ဏသန္တိကေ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ 'သဒ္ဒါယတန' သည် (ရှိ၏)။ (သဒ္ဒါရုံ) (ဒွိဇရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း 'ရူပါယတန'၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ 'ဂန္ဓာယတန'၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ 'ရသာယတန'၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန' ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်မူ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော 'အနုပါဒိဏ္ဏ သန္တိကေ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သနိဒဿနရုပ်

၉၂၂။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယသနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကိုပြု အပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ရူပါရုံ)

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အနိဒဿနရုပ်

၉၂၃။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်းဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယအနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် စက္ခုယတန။။။။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ၊ ယောကျ်ား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ပုရိသိန္ဒြေ၊ အသက် ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ပသာဒ ရုပ်ငါးခု၊ ဘာဝရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝါဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယအနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သနိဒဿနရုပ်

၉၂၄။ (၃) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယသနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ရူပါရုံ)

အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အနိဒဿနရုပ်

၉၂၅။ (၄) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)သာဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အနိဒဿန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) ကိုယ် အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု

‘ဝစီဝိညတ်’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီး သည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရို၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတနံ၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတနံ၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော၊ မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အနိဒဿနံ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သပ္ပဋိယရုပ်

၉၂၆။ (၁) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ် (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်) ၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတနံ’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတနံ’ သည် (ရို၏)။ (ပသာဒရုပ်ငါးခု) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည် ၏ အဖြစ် (ကံ)ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတနံ၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတနံ၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတနံ၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနံ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ် သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အပ္ပဋိယရုပ်

၉၂၇။ (၂) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ် (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်) ၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ)

ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရို၏)။ (ဘာဝရုပ်နှစ်ခု၊ ဇီဝိတရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ (နိပုန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပုန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံ လည်းဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ သပ္ပဋိယ

၉၂၈။ (၃) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြု အပ်သောကံ) သည် အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန် တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာ ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယသပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ သည် (ရှိ၏) (ဒွိဇရုပ်)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်များ)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ အပ္ပဋိယရုပ်

၉၂၉။ (၄) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြု အပ်သောကံ) သည် အကျိုး အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန် တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာ ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယအပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ (စိတ္တဇကန်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက် အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ (တိဇရုပ်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ မဟာဘူတရုပ်

၉၃၀။ (၁) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြု အပ်သောကံ) သည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရား တို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ မဟာဘူတမည်သော (ကမ္မဇရုပ်လည်း ဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ မဟာဘူတမည်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။

ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မည်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ကမ္မဇမဟာဘုတ်လေးပါး)

ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ န မဟာဘူတရုပ်

၉၃၁။ (၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန် တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်းဖြစ်သော၊ မဟာဘုတ်မမည်သော (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန် တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ မဟာဘုတ် မမည်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ ပထမိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမူ ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ကမ္မဇကေန် ဖြစ်သော ဣန္ဒြိယ ရုပ်ရှစ်ပါး) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ မရေးခြစ် အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်လာစ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (ကမ္မဇရုပ်အနေကန်)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်လည်း ဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မမည်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ် ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ မဟာဘူတရုပ်

၉၃၂။ (၃) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန် တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မမည်သော (ကမ္မဇရုပ်ကားမဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မမည်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ)ကြောင့် မဖြစ်သော ထိုသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏) (တိဇမဟာဘုတ်လေးပါး)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မမည်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ န မဟာဘူတရုပ်

၉၃၃။ (၄) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သောကံ) သည် အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန် တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်၍ မဟာဘုတ် မမည်သော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့ ၏ အာရုံသာဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မမည်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ (ဒွိဇရုပ်)။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ (စိတ္တဇ ဧကန်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက် နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ (တိဇရုပ်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြည့်မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။

(နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအရသာ ‘ရသာယတန၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ မဟာဘုတ်မမည်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ န မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ ဩဠာရိကရုပ်

၉၃၄။ (၁) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုး၏ အဖြစ် ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ ကြမ်းတမ်းသော (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည့် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည့် ‘ကာယာယတန’ သည် ရှိ၏။ (ဩဠာရိက၊ ကမ္မဇရုပ်ဧကန် ငါးပါး) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (ဩဠာရိက၊ ကမ္မဇရုပ် အနေကန်ခြောက်ပါး)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်လည်း ဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သုခုမရုပ်

၉၃၅။ (၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာစွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ သိမ်မွေ့သော (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်၍ သိမ်မွေ့သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏) (သုခုမ၊ ကမ္မဇရုပ် ဧကန်သုံးပါး)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော၊ အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (သုခုမ၊ ကမ္မဇရုပ်အနေကန်ငါးပါး)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်၍ သိမ်မွေ့သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယသုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ ဩဠာရိကရုပ်

၉၃၆။ (၃) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သောကံ) သည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာ ဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ (ဒွိဇရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ကြမ်းတမ်းသော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ သုခုမရုပ်

၉၃၇။ (၄) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုးအဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာ ဖြစ်၍ သိမ်မွေ့သော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ သိမ်မွေ့သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ (စိတ္တဇကန်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿလဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျောဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ (တိဇရုပ်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော် ဆွေးမြေ့မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့ မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော၊ အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီကာရ အာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ သိမ်မွေ့သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယသုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ ဒူရေရုပ်

၉၃၈။ (၁) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ)သည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော၊ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော၊ (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ အသိခက်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီး အဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝှိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ (ဒူရေ , ကမ္မဇရုပ်ဇကန်သုံးပါး) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ)

ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသ ဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲ အစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (ဒူရေ၊ ကမ္မဇရုပ် အနေကန်ငါးပါး)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ် လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ အသိခက်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သန္တိကေရုပ်

၉၃၉။ (၂) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန် တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော၊ နီးကပ် (သိလွယ်) သော (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၍ သိလွယ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ (သန္တိကေ၊ ကမ္မဇရုပ်ဧကန် ငါးပါး) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည် လည်း ရှိသေး၏ (သန္တိကေ၊ ကမ္မဇရုပ် အနေကန်ခြောက်ပါး)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်လည်းဖြစ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်၍ သိလွယ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ ဒူရေရုပ်

၉၄၀။ (၃) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါန်တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)သာ ဖြစ်၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ အသိခက်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ (စိတ္တဇဧကန်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန်ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အမှု၌ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ (တိဇရုပ်)။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အိုမှု (ရင့်ရော်ဆွေးမြေ့မှု) ‘ရူပဿ ဇရတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ (ဖြစ်ပြီးသည့်နောက် တည်တံ့မနေခြင်းကြောင့်) မမြဲမှု ‘ရူပဿ အနိစ္စတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မရသော ဟင်းလင်း) သဘော၊ ‘အာကာသဓာတ်’၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်)။ ဤရုပ် အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ် ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ အသိခက်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍု ပါဒါနိယ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သန္တိကေရုပ်

၉၄၁။ (၄) အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံ (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သော ကံ) သည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည်ကား မဟုတ်၊ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါနိတရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ သိလွယ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ (ဒွိဇရုပ်) ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှာဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ရုပ်သည် လည်း ရှိသေး၏ (စတုဇရုပ်)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (ကမ္မဇရုပ်ကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ သိလွယ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍုပါဒါနိယ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သပုဋိယ ကုန္ဒိယရုပ်

၉၄၂။ (၁) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်၍ (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘သပုဋိယကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဓိ’။ ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်၍ (မိမိဆိုင်ရာ ကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘သပုဋိယကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

သပုဋိယ န ကုန္ဒိယရုပ်

၉၄၃။ (၂) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်၍ (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘သပုဋိယန ကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွဖြစ်၍ (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘သပုဋိယ န ကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။ (အာရုံငါးပါး၊ ဝိသယရုပ် ၇ - ပါး)

အပုဋိယ ကုန္ဒိယရုပ်

၉၄၄။ (၃) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်မူ၍ (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘အပုဋိယကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ကုတ္တိန္ဒိ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒိ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်မူ၍ (မိမိ ဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘အပုဋိယ ကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဘာဝရုပ်နှစ်ပါးနှင့် ဇီဝိတရုပ်)။

အပုဋိယ န ကုန္ဒိယရုပ်

၉၄၅။ (၄) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်မူ၍ (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘အပုဋိယ န ကုန္ဒိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့်သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ (စိတ္တဇကန်)။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်

သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏) (စတုရပုံ)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်မူ၍ (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရသော ‘အပ္ပဋိယ နက္ကန္တိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သပ္ပဋိယ မဟာဘူတရုပ်

၉၄၆။ (၁) ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်၍ မဟာဘူတမည်သော ‘သပ္ပဋိယမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွဖြစ်၍ မဟာဘူတ မည်သော ‘သပ္ပဋိယမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။ (ပထဝီ, တေဇော, ဝါယော)

သပ္ပဋိယ န မဟာဘူတရုပ်

၉၄၇။ (၂) ထိပါးခြင်းနှင့် တကွဖြစ်၍ မဟာဘူတမမည်သော ‘သပ္ပဋိယ နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွ ဖြစ်၍ မဟာဘူတ မမည်သော ‘သပ္ပဋိယ နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အပ္ပဋိယ မဟာဘူတရုပ်

၉၄၈။ (၃) ထိပါးခြင်းနှင့် တကွမဖြစ်မူ၍ မဟာဘူတမည်သော ‘အပ္ပဋိယ မဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွမဖြစ်မူ၍ မဟာဘူတမည်သော ‘အပ္ပဋိယ မဟာဘူတ’ ဟူသောထိုရုပ်ပေတည်း။

အပ္ပဋိယ န မဟာဘူတရုပ်

၉၄၉။ (၄) ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွမဖြစ်မူ၍ မဟာဘူတလည်း မမည်သော ‘အပ္ပဋိယ န မဟာ ဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သောအစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် ထိပါး ခြင်းနှင့်လည်းတကွ မဖြစ်မူ၍ မဟာဘူတလည်း မမည်သော ‘အပ္ပဋိယ နမဟာဘူတ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

ဣန္ဒြိယ ဩဠာရိကရုပ်

၉၅၀။ (၁) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘ဣန္ဒြိယ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခုန္ဒြေ’။ပ။ ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘ဣန္ဒြိယ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ပသာဒ ရုပ်ငါးပါး)။

ဣန္ဒြိယ သုခုမရုပ်

၉၅၁။ (၂) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ သိမ်မွေ့သော ‘ဣန္ဒြိယသုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ သိမ်မွေ့သော ‘ဣန္ဒြိယ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (ဘာဝရုပ် နှစ်ပါးနှင့် ဇီဝိတရုပ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

န ကုန္ဒိယ ဩဠာရိကရုပ်

၉၅၂။ (၃) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘န ကုန္ဒိယဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘န ကုန္ဒိယ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း (အာရုံ ငါးပါး၊ ဝိသယရုပ် ၇ - ပါး)။

န ကုန္ဒိယ သုခုမရုပ်

၉၅၃။ (၄) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ သိမ်မွေ့သော ‘န ကုန္ဒိယ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာ ဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’ ။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’ ။ပ။ အလုတ် အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ သိမ်မွေ့သော ‘န ကုန္ဒိယ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကုန္ဒိယ ဒူရေရုပ်

၉၅၄။ (၁) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘ကုန္ဒိယ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’၊ ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဒြေ’၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇီဝိတိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘ကုန္ဒိယဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ကုန္ဒိယ သန္တိကေရုပ်

၉၅၅။ (၂) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘ကုန္ဒိယသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခုန္ဒြေ’။ပ။ ထိုမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဒြေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်း သည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘ကုန္ဒိယသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ပသာဒရုပ်ငါးပါး)

န ကုန္ဒိယ ဒူရေရုပ်

၉၅၆။ (၃) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘န ကုန္ဒိယဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူ အရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာဏ်’။ပ။ အလုတ် အလွေးပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘န ကုန္ဒိယ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ကုန္ဒိယ သန္တိကေရုပ်

၉၅၇။ (၄) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးမရမူ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘န ကုန္ဒိယသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခု ဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်းအဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိ

ဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရမူ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘န ကုန္ဒိယ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။
(အာရုံ ငါးပါး၊ ဝိသယရုပ် ၇ -ပါး)

မဟာဘူတ ဩဠာရိကရုပ်

၉၅၈။ (၁) မဟာဘူတမည်၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘မဟာဘူတ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မဟာဘူတမည်၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘မဟာဘူတဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ (ပထဝီ, တေဇော, ဝါယော)

မဟာဘူတ သုခုမရုပ်

၉၅၉။ (၂) မဟာဘူတမည်၍ သိမ်မွေ့သော ‘မဟာဘူတ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ် နည်း။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မဟာဘူတမည်၍ သိမ်မွေ့သော ‘မဟာဘူတ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န မဟာဘူတ ဩဠာရိကရုပ်

၉၆၀။ (၃) မဟာဘူတမည်မူ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘န မဟာဘူတ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မဟာဘူတ် မမည်မူ၍ ကြမ်းတမ်းသော ‘န မဟာဘူတ ဩဠာရိက’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န မဟာဘူတ သုခုမရုပ်

၉၆၁။ (၄) မဟာဘူတ် မမည်မူ၍ သိမ်မွေ့သော ‘န မဟာဘူတ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ကုတ္တိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မဟာဘူတ် မမည်မူ၍ သိမ်မွေ့သော ‘န မဟာဘူတ သုခုမ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

မဟာဘူတ ဒူရေရုပ်

၉၆၂။ (၁) မဟာဘူတ်မည်၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘မဟာဘူတ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မဟာဘူတ် မည်၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘မဟာဘူတ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

မဟာဘူတ သန္တိကေရုပ်

၉၆၃။ (၂) မဟာဘူတ်မည်၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘မဟာဘူတ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် မဟာဘူတ်မည်၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘မဟာဘူတသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န မဟာဘူတ ဒူရေရုပ်

၉၆၄။ (၃) မဟာဘူတ်မမည်မူ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘န မဟာဘူတဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ် သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ကုတ္တိန္ဒြေ’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မဟာဘူတ် မမည်မူ၍ ဝေးကွာ (အသိခက်) သော ‘န မဟာဘူတ ဒူရေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

န မဟာဘူတ သန္တိကေရုပ်

၉၆၅။ (၄) မဟာဘူတ မမည်မူ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘န မဟာဘူတသန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မဟာဘူတမမည်မူ၍ နီးကပ် (သိလွယ်) သော ‘န မဟာဘူတ သန္တိကေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဒိဋ္ဌရုပ်စသည်

၉၆၆။ (၁) မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (မျက်စိဖြင့်) မြင်အပ်သော ‘ဒိဋ္ဌ’ ရုပ်ပေတည်း။ (၂) ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဓါယတန’ သည် (နားဖြင့်) ကြားအပ်သော ‘သုတ’ ရုပ်ပေတည်း။ (၃) နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (နှာခေါင်းဖြင့်၊ လျှာဖြင့်၊ ကိုယ်ဖြင့်) ထိအပ်သော ‘မုတ’ ရုပ်ပေတည်း။ (၄) အလုံးစုံသော ရုပ်သည် စိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဝိညာတ’ ရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့လေးဖွဲ့ (လေးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

လေးခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘စတုက္က’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ငါးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ပဉ္စကနိဒ္ဒေသ’

ပထဝီဓာတ်ရုပ်

၉၆၇။ (၁) မြေဟူသော သဘော (ခက်မာမူသဘော) ‘ပထဝီဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည် လည်းဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သော) , အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် မစွဲယူအပ်သည်လည်းဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်သော) အကြင် ခိုင်မာခြင်း ‘ကက္ခဠ’၊ ကြမ်းတမ်းခြင်း ‘ခရဂတ’၊ ခိုင်မာသည်၏အဖြစ် ‘ကက္ခဠတ္ထ’၊ ခိုင်မာခြင်းသဘော ‘ကက္ခဠဘာဝ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြေဟူသော သဘော (ခက်မာမူသဘော) ‘ပထဝီဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

အာပေါဓာတ်ရုပ်

၉၆၈။ (၂) ရေဟူသော သဘော (ဖွဲ့စည်းမှုသဘော) ‘အာပေါဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌လည်း ဖြစ်သော၊ အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ် သည်လည်း ဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး ဖြစ်သော) ,အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် မစွဲယူအပ်သည်လည်းဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်သော) အကြင် ရေ (အရည်) ‘အာပ’၊ ရေ (အရည်)ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘အာပေါဂတ’၊ အစေး (အစို) ‘သိနေဟ’၊ အစေး (အစို)ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘သိနေဟဂတ’၊ ရုပ်ကို ဖွဲ့စည်းခြင်း ‘ရူပဿ ဗန္ဓနတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ရေဟူသော သဘော (ဖွဲ့စည်းမှုသဘော) ‘အာပေါဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

တေဇောဓာတ်ရုပ်

၉၆၉။ (၃) မီးဟူသော သဘော (ရင့်ကျက်စေမှုသဘော) ‘တေဇောဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သည် လည်းဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးဖြစ်သော) , အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့် မစွဲယူအပ်သည်လည်းဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးမဟုတ်သော) အကြင် မီး ‘တေဇော’၊ မီးဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘တေဇောဂတ’၊ အပူ ‘ဥသ္မာ’၊ ‘အပူ’ ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း ‘ဥသ္မာဂတ’၊ အငွေ့ ‘ဥသုမ’၊ အငွေ့ဟူ၍ဖြစ်ခြင်း ‘ဥသုမဂတ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် မီးဟူသော သဘော (ရင့်ကျက်စေမှုသဘော) ‘တေဇောဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဝါယောဓာတ်ရုပ်

၉၇၀။ (၄) လေဟူသောသဘော (ထောက်ကန်လှုပ်ရှားစေမှုသဘော) ‘ဝါယောဓာတ်’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ လည်းဖြစ်သော၊ အပ ‘ဗဟိဒ္ဓ’ သန္တာန်၌ လည်း ဖြစ်သော၊ အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက် အပ်သောကံသည် အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်

စွဲယူအပ်သည်လည်း ဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏အကျိုးဖြစ်သော) , အာရုံပြုသော အားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့် မစွဲယူအပ်သည်လည်း ဖြစ်သော (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏အကျိုး မဟုတ်သော) အကြင် လေ 'ဝါယော'၊ 'လေ' ဟူ၍ ဖြစ်ခြင်း 'ဝါယောဂတ'၊ ရုပ်၏ တောင့်တင်းသည်၏အဖြစ် (တောင့်တင်းခြင်း) 'ရူပဿ ထမ္ဘိတတ္ထ' သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် 'လေ' ဟူသော သဘော (ထောက်ကန်လှုပ်ရှားမှု သဘော) 'ဝါယောဓာတ်' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဥပါဒါရုပ်

၉၇၁။ (၅) မှီ၍ဖြစ်သော 'ဥပါဒါ' ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် 'စက္ခယတန'။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ 'ကဗဠိကာရအာဟာရ' သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် မှီ၍ဖြစ်သော 'ဥပါဒါ' ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ ငါးဖို့ (ငါးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ငါးခုစီ အကျယ်ပြခြင်း 'ပဉ္စက' ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ခြောက်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဆက္ကနိဒ္ဒေသ’

စက္ခုဝိညေယျရုပ်

၉၇၂။ (၁) ရူပါယတနသည် မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြင့် သိအပ်သော ‘စက္ခုဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

သောတဝိညေယျရုပ်

(၂) သဒ္ဒါယတနသည် ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြင့် သိအပ်သော ‘သောတဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (သဒ္ဒါရုံ)။

ဃာနဝိညေယျရုပ်

(၃) ဂန္ဓာယတနသည် နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဃာနဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ဂန္ဓာရုံ)။

ဇိဝှိဝိညေယျရုပ်

(၄) ရသာယတနသည် လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဇိဝှိဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ရသာရုံ)။

ကာယဝိညေယျရုပ်

(၅) ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနသည် ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြင့် သိအပ်သော ‘ကာယဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

မနောဝိညေယျရုပ်

(၆) အလုံးစုံသော ရုပ်သည် စိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း။

ဤသို့ ခြောက်ဖွဲ့ (ခြောက်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ခြောက်ခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘ဆက္က’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ခုနစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘သတ္တကနိဒ္ဒေသ’

စက္ခုဝိညေယျရုပ်

၉၇၃။ (၁) ရူပါယတနသည် မြင်သိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘စက္ခုဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

သောတဝိညေယျရုပ်

(၂) သဒ္ဓါယတနသည် ကြားသိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘သောတဝိညေယျ’ ရုပ်ပေ တည်း (သဒ္ဓါရုံ)။

ဃာနဝိညေယျရုပ်

(၃) ဂန္ဓာယတနသည် နံသိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဃာနဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ဂန္ဓာရုံ)။

ဇိဝှါဝိညေယျရုပ်

(၄) ရသာယတနသည် လျက်သိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဇိဝှါ ဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ရသာရုံ)။

ကာယဝိညေယျရုပ်

(၅) ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနသည် ထိသိစိတ်ဖြင့် သိအပ် သော ‘ကာယဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

မနောဓာတုဝိညေယျရုပ်

(၆) ရူပါယတန၊ သဒ္ဓါယ တန၊ ဂန္ဓာယတန၊ ရသာယတန၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတနသည် သိကာမျှသဘော ‘မနောဓာတ်’ (ပဉ္စဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်း၊ သမ္ပဋ္ဌိစိုင်းဒွေး) ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (အာရုံငါးပါး)။

မနောဝိညာဏ ဓာတုဝိညေယျရုပ်

(၇) အလုံးစုံသော ရုပ်သည် အထူးသိမှု သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဝိညာဏဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ ခုနစ်ဖို့ (ခုနစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက် အပ်၏။

ခုနစ်ခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘သတ္တက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ရှစ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘အဋ္ဌကနိဒ္ဒေသ’

စက္ခုဝိညေယျရုပ်

၉၇၄။ (၁) ရူပါယတနသည် မြင်သိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘စက္ခုဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ရူပါရုံ)။

သောတဝိညေယျရုပ်

(၂) သဒ္ဓါယတနသည် ကြားသိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘သောတဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (သဒ္ဓါရုံ)။

ယာနဝိညေယျရုပ်

(၃) ဂန္ဓာယတနသည် နံသိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ယာနဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ဂန္ဓာရုံ)။

ဇိဝှိဝိညေယျရုပ်

(၄) ရသာယတနသည် လျက်သိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဇိဝှိ ဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (ရသာရုံ)။

(က) ကာယဝိညေယျရုပ်

(၅) စိတ်ကို တိုးပွားစေတတ်သော ချမ်းသာသော အတွေ့ဖြစ်သော (သုခဝေဒနာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော) အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) သည် ထိသိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘သုခသဟဂတ ကာယဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း။

(ခ) ကာယဝိညေယျရုပ်

(၆) စိတ်ကို မတိုးပွားစေတတ်သော ဆင်းရဲသော အတွေ့ဖြစ်သော (ဒုက္ခ ဝေဒနာကို ရခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော) အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) သည် ထိသိစိတ်ဖြင့် သိအပ်သော ‘ဒုက္ခသဟဂတ ကာယဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း။

မနောဓာတုဝိညေယျရုပ်

(၇) ရူပါယတန၊ သဒ္ဓါယတန၊ ဂန္ဓာယတန၊ ရသာယတန၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန သည် သိကာမျှသဘော ‘မနောဓာတ်’ (ပဉ္စဒ္ဓါရာဝဇ္ဇန်း၊ သမ္ပဋိဋ္ဌိုင်းဒွေ)ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဓာတု ဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း (အာရုံငါးပါး)။

မနောဝိညာဏဓာတုဝိညေယျရုပ်

(၈) အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရုပ်အာရုံခြောက်ပါးသည်) အထူး သိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ ဖြင့် သိအပ်သော ‘မနောဝိညာဏ ဓာတုဝိညေယျ’ ရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ ရှစ်ဖို့ (ရှစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ရှစ်ခုစီ အကျယ်ပြခြင်း ‘အဋ္ဌက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ကိုးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘နဝကနိဒ္ဒေသ’

စက္ခုန္တေရုပ်

၉၇၅။ (၁) မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘူတလေးပါးတို့ကို စွဲမီ၍ ကြည်လင်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသောရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သောတိန္တေရုပ်စသည်

၉၇၆။ (၂) ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၃) နံမှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၄) လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝိတိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၅) ထိမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၆) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၇) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၈) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိကုန်သော (ရုပ်) တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်းသဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေခြင်း သဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေစေခြင်းသဘော။ (တိုးပွား၍) ဖြစ်မှုသဘော။ (ဆက်လက်၍) ဖြစ်ကြောင်း သဘော။ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိန္တေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်သည် အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိန္တေ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေ တည်း။

န ဣန္ဒြိယရုပ်

၉၇၇။ (၉) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘န ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ။။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသော ‘န ဣန္ဒြိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ ကိုးဖို့ (ကိုးစု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ကိုးခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘နဝက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဆယ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဒသကနိဒ္ဒေသ’

စက္ခုန္ဓရုပ်

၉၇၈။ (၁) မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘူတလေးပါးတို့ကို စွဲမီ၍ ကြည်လင်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခုဒါရ၌ ဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည်မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သောတိန္ဓရုပ်စသည်

၉၇၉။ (၂) ကြားမှု၌ အစိုးရသော နားအကြည် ‘သောတိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၃) နံ့မှု၌ အစိုးရသော နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၄) လျက်မှု၌ အစိုးရသော လျှာအကြည် ‘ဇိဝိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၅) ထိမှု၌ အစိုးရသော ကိုယ်အကြည် ‘ကာယိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၆) မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၇) ယောက်ျား (အထီးအဖို) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ပုရိသိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၈) အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ ထိုဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိကုန်သော (ရုပ်) တရားတို့၏ အကြင် အသက်၊ တည်ကြောင်းသဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေခြင်း သဘော။ (တည်တံ့စွာ) ဖြစ်နေစေခြင်းသဘော။ (တိုးပွား၍) ဖြစ်မှုသဘော။ (ဆက်လက်၍) ဖြစ်ကြောင်း သဘော၊ စောင့်ရှောက်ခြင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်းသဘော၊ အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိန္ဓ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် အသက်ရှည်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဇိဝိတိန္ဓ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ကုန္ဒိယ သပ္ပဋိယရုပ်

၉၈၀။ (၉) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသည်ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘န ကုန္ဒိယ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသည် ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော ‘န ကုန္ဒိယ သပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

န ကုန္ဒိယ အပ္ပဋိယရုပ်

၉၈၁။ (၁၀) (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသည်ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘န ကုန္ဒိယ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာဏ်’။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် (မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌) အစိုးရသည် ဖြစ်၍ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော ‘န ကုန္ဒိယ အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ ဆယ်ဖို့ (ဆယ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

ဆယ်ခုစီအကျယ်ပြခြင်း ‘ဒသက’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

တဆယ့်တစ် အကျယ်ပြခြင်း ‘ဧကာဒသကနိဒ္ဒေသ’

စက္ကာယတနရုပ်

၉၈၂။ (၁) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခါ’ (ပသာဒ) သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ကြည်လင်၏။ ဤရုပ်သည် (စက္ခါဒါရဉ္စဖြစ်သော စိတ် အများနှင့် ဆက်ဆံခြင်းရှိ၍ သီးခြားပိုင်ရှင် ကင်းမဲ့သဖြင့်) ဆိတ်သုဉ်းသော ရွာ ‘သုညဂါမ’ လည်း မည်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော ရုပ်သည် မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

သောတာယတနရုပ်စသည်

၉၈၃။ (၂) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၃) နံသိစိတ်ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၄) လျက်သိစိတ် ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၅) ထိသိစိတ် ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၆) မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၇) ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။

(၈) နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၉) လျက်သိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည်။ (၁၀) ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မြေဟူသော (ခက်မာမူ) သဘော ‘ပထဝီဓာတ်’ ။ ဤရုပ်သည် အတွေ့သဘော ‘ဖောဠဗ္ဗဓာတ်’ လည်း မည်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော ရုပ်သည် ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။

ဓမ္မာယတနပရိယာပန္န အနိဒဿန အပ္ပဋိယရုပ်

၉၈၄။ (၁၁) သိမှုစိတ်ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သည်ဖြစ်၍ မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော ‘ဓမ္မာယတနပရိယာပန္န အနိဒဿနအပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်သည် အဘယ်နည်း။ မိန်းမ (အမ) ဖြစ်ကြောင်း၌ အစိုးရမှု ‘ဣတ္ထိန္ဒြေ’ ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤရုပ်အပေါင်းသည် သိမှုစိတ်ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သည်ဖြစ်၍ မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော ‘ဓမ္မာယတနပရိယာပန္န အနိဒဿန အပ္ပဋိယ’ ဟူသော ထိုရုပ်ပေတည်း။ ဤသို့ တဆယ့်တစ် (တစ်ဆယ့်တစ်စု) အားဖြင့် ရုပ်ကို ရေတွက်အပ်၏။

တဆယ့်တစ် အကျယ်ပြခြင်း ‘ဧကာဒသက’ ပြီးပြီ။

ရုပ်ကိုဝေဘန်ရာအခန်း ‘ရူပဝိဘတ္တိ’ မည်သော ရှစ်ကြိမ်မြောက် ရွတ်ဆိုရာ

အလှည့်အကြိမ် ‘အဋ္ဌမဘာဏဝါရ’ ပြီးပြီ။

၂ - ရူပကဏ္ဍ ‘ရုပ်ပိုင်း’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - နိက္ခေပကဏ္ဍ

မူလခန္ဓာစသည်ဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြသောအပိုင်း

သုံးဖို့ (သုံးစု) အားဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြခြင်း ‘တိကနိက္ခေပ’

၁ - ကုသလတိက

ကုသိုလ်တရား

၉၈၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ ဟူသော ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ‘ကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုမလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ စသည့် ကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘ကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုမလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ စသည် ကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘ကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’ ၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အကုသိုလ်တရား

၉၈၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူသော အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည့် အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသာ’ တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည့် အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည့် အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’ ၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အဗျာကတတရား

၉၈၇။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား မည်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာ ဖြစ်သော) ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရားတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’

, မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ , အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်, အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော, (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်ကုန်သော, ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်ကုန်သော အကြင် တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့သည်) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ် သော ‘အဗျာကတ’ တရားမည်ကုန်၏ (ဝိပါက်၊ ကြိယာ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၂ - ဝေဒနာတိက်

သုခဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သော တရား

၉၈၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာခံစားမှု ‘သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော, ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော, ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်သော) ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ၏ဖြစ်ရာ စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ ဖြစ်သော (ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် ယှဉ်သည့် စိတ် စေတသိက်၌ ရှိသော) သုခဝေဒနာကို ချန်ထား၍ (ပယ်ထား၍) ထိုချမ်းသာ ခံစားမှု ‘သုခဝေဒနာ’ နှင့်ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ , ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ , အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ချမ်းသာ ခံစားမှု ‘သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။

ဒုက္ခဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သောတရား

၉၈၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော, ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ ၏ဖြစ်ရာ စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ ဖြစ်သော (ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’ နှင့် ယှဉ်သည့် စိတ် စေတသိက်၌ ရှိသော) ဒုက္ခဝေဒနာကို ချန်ထား၍ (ပယ်ထား၍) ထိုဆင်းရဲ ခံစားမှု ဒုက္ခဝေဒနာ နှင့် ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ , ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဆင်းရဲ ခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။

ဥပေက္ခာဝေဒနာနှင့်ယှဉ်သောတရား

၉၉၀။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု ‘အဒုက္ခမ သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော, ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော, အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော, ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်သော) , မဆင်းရဲ မချမ်းသာမှု ‘အဒုက္ခမသုခ’ ၏ဖြစ်ရာ စိတ္တုပ္ပါဒ်၌ ဖြစ်သော (မဆင်းရဲ မချမ်းသာမှု ‘အဒုက္ခမသုခ’ နှင့် ယှဉ်သည့်စိတ် စေတသိက်၌ ရှိသော) အဒုက္ခမသုခဝေဒနာ’ ကို ချန်ထား၍ (ပယ်ထား၍) ထိုဆင်းရဲ ချမ်းသာမဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု ‘အဒုက္ခမသုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ , ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ , အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု ‘အဒုက္ခမ သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဝိပါကတိက်

အကျိုး 'ဝိပါက' တရား

၉၉၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကျိုး 'ဝိပါက' ဖြစ်သော 'ဝိပါက' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာ ဖြစ်သော) ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရားတို့၏ အကျိုး 'ဝိပါက' ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု 'ဝေဒနာ က္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကျိုး 'ဝိပါက' ဖြစ်သော 'ဝိပါက' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိပါကစိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

အကျိုးဖြစ်စေတတ်သော တရား

၉၉၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကျိုး 'ဝိပါက' ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသော 'ဝိပါကဓမ္မ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာ ဖြစ်သော) ၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကျိုး 'ဝိပါက' ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသော 'ဝိပါကဓမ္မ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်အကုသိုလ်စိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

နေဝ ဝိပါက န ဝိပါကဓမ္မတရား

၉၉၃။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် အကျိုး 'ဝိပါက' လည်း မဟုတ်၊ အကျိုး 'ဝိပါက' ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသော တရားလည်း မဟုတ်သော 'နေဝ ဝိပါက န ဝိပါကဓမ္မ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အကျိုး 'ဝိပါက' လည်း မဟုတ်၊ ကုသိုလ်အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ကုသိုလ် လည်း မဟုတ်ကုန်သော 'နေဝကုသလ'၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော 'နာ ကုသလ'။ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံတို့၏ အကျိုး 'ဝိပါက' လည်း မဟုတ်ကုန်သော 'န ကမ္မဝိပါက'၊ ပြုကာမျှ 'ကိရိယာ' ဖြစ်ကုန်သော အကြင် တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (အကျိုး 'ဝိပါက' လည်း မဟုတ်၊ အကျိုး 'ဝိပါက' ကို ဖြစ်စေတတ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်သော) 'နေဝ ဝိပါက န ဝိပါကဓမ္မ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိရိယာစိတ်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဥပါဒိဏ္ဍတိကံ

ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယတရား

၉၉၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သည့် ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်းဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတည်းဟူသော) အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော ‘သာသဝံ၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် တရားတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါကံ’ ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို့ပြင် ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ)လည်း ဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီဝိပါကံ၊ ကမ္မဇရုပ်)။

အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယတရား

၉၉၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟတည်းဟူသော) အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံ ဖြစ်ကုန်သော ‘သာသဝံ၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါကံ’ လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်ကုန်သော အကြင် တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏ အဖြစ် (ကံ)ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် ရုပ်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) သာဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ကမ္မဇရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်များ)။

အနုပါဒိဏ္ဍ အနုပါဒါနိယတရား

၉၉၆။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူလည်း မစွဲယူအပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အစီးအပွား (အာရုံ) လည်း မဟုတ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍအနုပါဒါနိယ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြု အပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းမ ဟုတ်၊ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံ လည်း မဟုတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာ ဖြစ်သော) မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ ကိလေသာတို့ကို သတ်လျက် နိဗ္ဗာန်သို့ သွားတတ်သော မဂ်၏

အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း မဟုတ်သော) 'အနုပါဒိဏ္ဏအနုပါဒါနိယ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်တရားများ)။

၅ - သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိကတိကံ

သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိကတရား

၉၉၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသ' တရားတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ် ကုန်သည် ဖြစ်၍ ပူပန်စေတတ်နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသ' တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်သော 'သံကိလိဋ္ဌသံကိလေသိက' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း ယှဉ်၍ 'သံကိလိဋ္ဌ'၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ 'သံကိလေသိက' လည်း ဖြစ်သော တရားတို့ကား အဘယ် နည်း)။ လိုချင်တပ်မက်မှု 'လောဘ'၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု 'ဒေါသ'။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) 'မောဟ' ဟူသော အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် 'အကုသလမူလ' သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု 'လောဘ' စသည့် အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် 'အကုသလမူလ' သုံးပါးတို့ နှင့် အတူတကွဖြစ်ကုန်သော၊ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသ' တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု 'လောဘ' စသည့် အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် 'အကုသလမူလ' သုံးပါးတို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု 'လောဘ' စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု 'ကာယကံ'၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု 'ဝစီကံ'၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု 'မနောကံ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း ယှဉ်၍ 'သံကိလိဋ္ဌ'၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ 'သံကိလေသိက' လည်းဖြစ်သော) 'သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိက' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ၎င်းနှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

အ သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိကတရား

၉၉၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသ' တရားတို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသ' တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်သော 'အသံကိလိဋ္ဌသံကိလေသိက' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့် မယှဉ် 'အသံကိလိဋ္ဌ'၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ 'သံကိလေသိက' သာဖြစ်သော တရားတို့ကား အဘယ် နည်း)။ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော 'သာသဝ'၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'အဗျာကတ' တရား ဖြစ်ကုန်သော ရုပ်အစု 'ရူပက္ခန္ဓာ'၊ ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ'၊ ပြုပြင်မှု အစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ'၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့် မယှဉ် 'အသံကိလိဋ္ဌ'၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ 'သံကိလေသိက' သာဖြစ်သော) 'အ သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိက' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်နှင့် ရုပ်တရားများ)။

အသံကိလိဋ္ဌ အသံကိလေသိက တရား

၉၉၉။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် ပူပန်လည်း မပူပန်စေအပ်၊ နှိပ်စက်လည်း မနှိပ်စက်အပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ် သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) မထိုက်လည်း မထိုက်သော ‘အသံကိလိဋ္ဌ အသံကိလေသိက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း မယှဉ်၊ ‘အသံကိလိဋ္ဌ၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အသံကိလေသိက’ တရားတို့ကား အဘယ်နည်း။)။ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း၊ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း မယှဉ် ‘အသံကိလိဋ္ဌ၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အသံကိလေသိက’ ဖြစ်သော) ‘အသံကိလိဋ္ဌအသံကိလေသိက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်ဟူသော လောကုတ္တရာတရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - ဝိတက္ကတိက်

သဝိတက္က သဝိစာရတရား

၁၀၀၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်လည်းတကွ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့် လည်း တကွဖြစ်သော ‘သဝိတက္က သဝိစာရ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် ယှဉ်သော တရားတို့ကား အဘယ်နည်း။)။ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်သော) , ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်လည်း တကွ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော (ဝိတက် ဝိစာရနှင့် ယှဉ်သော) စိတ်၌ ရှိသည့် ဝိတက်နှင့် ဝိစာရတို့ကို ချန်ထား၍ ထို ‘ဝိတက်ဝိစာရ’ တို့နှင့် ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်လည်း တကွ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် ယှဉ်သော) ‘သဝိတက္ကသဝိစာရ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဒွေပဉ္စဝိညာဉ် တစ်ဆယ်နှင့် ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်စိတ်များမှတစ်ပါး အခြားသော စိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

အဝိတက္က ဝိစာရမတ္တတရား

၁၀၀၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော ‘အဝိတက္က ဝိစာရမတ္တ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဝိတက်နှင့်ကား မယှဉ်၊ ဝိစာရနှင့်သာ ယှဉ်သော တရားတို့ကား အဘယ်နည်း။)။ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်သော) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ မရှိဘဲ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာ ဖြစ်ရာစိတ်၌ (ဖြစ်သော) သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ကို ချန်ထား၍ ထိုသုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူး သိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ဝိတက် နှင့်ကား မယှဉ်၊ ဝိစာရနှင့်သာ ယှဉ်သော) ‘အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဒုတိယဈာန်စိတ် ၁၁-နှင့် စေတသိက်၊ သဝိတက္က စိတ် ၅၅-ပါး၌ ရှိသော ဝိတက်-၅၅)။

အဝိတက္က အဝိစာရတရား

၁၀၀၂။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ လည်း မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ လည်း မရှိသော ‘အဝိတက္ကအဝိစာရ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် မယှဉ်သော တရားတို့ ကား အဘယ်နည်း)။ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ဖြစ်သော) (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် မယှဉ်သည့် စိတ်၌ ရှိသော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် မယှဉ်သော) ‘အဝိတက္က အဝိစာရ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဒွေပစ္စဝိညာဉ် တစ်ဆယ်၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်စိတ်များနှင့် စေတသိက်၊ ဝိစာရ၁၁၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၇ - ပီတိတိက်

ပီတိသဟဂတတရား

၁၀၀၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွဖြစ်သော ‘ပီတိသဟဂတ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၏ ဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ဖြစ်သော) (ပီတိနှင့် ယှဉ်သည့် စိတ်၌ ရှိသော) နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ကို ချန်ထား၍ ထိုနှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွဖြစ်သော ‘ပီတိသဟဂတ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (သုခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဉ်၊ စတုတ္ထဈာန်မှတစ်ပါး သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ် ၅၁-နှင့် စေတသိက်များ)။

သုခသဟဂတတရား

၁၀၀၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ‘သုခသဟဂတ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ၏ ဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ဖြစ်သော) (သုခနှင့် ယှဉ်သည့် စိတ်၌ ရှိသော) ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို ချန်ထား၍ ထို ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် တကွဖြစ်သော ‘သုခသဟဂတ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (သုခ သဟဂုတ် ကာယဝိညာဉ်၊ သောမနဿသဟဂုတ်စိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

ဥပေက္ခာသဟဂတတရား

၁၀၀၅။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင် လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ၏ ဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ဖြစ်သော) (ဥပေက္ခာနှင့်ယှဉ်သည့်စိတ်၌ ရှိသော) လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ကို ချန်ထား၍ ထိုလျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် ယှဉ်သော (ကြွင်းသော) မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ် ၅၅-ခုနှင့် စေတသိက် များ)။

၈ - ဒဿနတိက်

သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော သံယောဇဉ်သုံးပါး

၁၀၀၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿ နေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါတူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသော သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် (သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ် သော သံယောဇဉ်တို့ ဖြစ်ကုန်၏)။

သက္ကာယဒိဋ္ဌိ

၁၀၀၇။ ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ထင်ရှားသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါတူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤလောက၌ အကြားအမြင် မရှိသော၊ (မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ် ရအပ်ပြီးသော) အရိယာတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်လေ့မရှိသော၊ အရိယာတို့၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်) တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ အရိယာတို့၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်) တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှား ခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့ မရှိသော၊ သူတော်ကောင်း တို့၏ တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှားခြင်း အားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော ပုထုဇဉ်သည်-

(၁) (က) ရုပ်ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို ရုပ်ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ရုပ်ရှိ၏။ တစ်နည်း ရုပ်ရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ ရုပ်ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် ရုပ်၌ အတ္တ ကို ရှု၏။

(၂) (က) ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ရှိ၏ဟု ရှု၏။ (အတ္တမှာ ဝေဒနာရှိ၏။ တစ်နည်း- ဝေဒနာရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၌ အတ္တကို ရှု၏။

(၃) (က) မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ရှိ၏ ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ သညာရှိ၏။ တစ်နည်း သညာရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ကို ရှု၏။

(ဃ) သို့မဟုတ် မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၌ အတ္တကို ရှု၏။

(၄) (က) ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ တို့ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ သင်္ခါရရှိ၏။ တစ်နည်း-သင်္ခါရရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ တို့ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ တို့၌ အတ္တကို ရှု၏။

(၅) (က) အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ဝိညာဏ်ရှိ၏။ တစ်နည်း- ဝိညာဏ်ရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ၌ အတ္တကို ရှု၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော ‘ဒိဋ္ဌိဂတ’။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ် ‘ဒိဋ္ဌိဂဟန’ ၊ အမြင် မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ ‘ဒိဋ္ဌိကန္တာရ’။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိညူကာယိက’ ၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန် တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိပွန့်တ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိသံယောဇန’။ (အာရုံကို မှားသော အားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော (အယူသည်းသောသဘော) ‘ဂါဟ’။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော ‘ပတိဋ္ဌာဟ’ ၊ (အာရုံကိုမှားသောအားဖြင့်) ထပ်ကာထပ်ကာ မြဲစွာ ယူတတ် သော သဘော ‘ပဋိဂါဟ’ ၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော ‘အဘိနိဝေသ’ ၊ မှားသော အားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော ‘ပရာမာသ’ ၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ် ‘ကုမ္မဂ္ဂ’ ၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း ‘မိစ္ဆာပထ’ ၊ မှားယွင်းသော သဘော ‘မိစ္ဆာတ္တ’ ၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ တည်ရာ ‘တိတ္ထာယတန’ ၊ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘော ‘ဝိပရိယာ သဂ္ဂါဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၃၈၁-ကြည့်)

ဝိစိကိစ္ဆာ

၁၀၀၈။ ထို (သံယောဇဉ် သုံးပါးတို့) တွင် ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်စွာဘုရား၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)၊ တရား၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ သံယာ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ အကျင့် ‘သိက္ခာ’ ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ ဤ (ဇရာ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရား (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်း) ကို စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် ယုံမှားမှု ‘ကင်္ခါ’၊ ယုံမှားပုံ အခြင်းအရာ ‘ကင်္ခါယနာ’၊ ယုံမှားတတ်သည်၏အဖြစ် ‘ကင်္ခါယိတတ္တ’၊ မသိခြင်း (တွေးတောခြင်း) ‘ဝိမတိ’၊ သဘာဝကို စဉ်းစားလျှင် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) ပင်ပန်းကြောင်းသဘော ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’၊ မှန်မမှန် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) နှစ်မျိုးအားဖြင့် တုန်လှုပ်တတ်သော သဘော ‘ဒွေဋ္ဌက’၊ လမ်းနှစ်ခွ နှင့်တူသော သဘော ‘ဒွေဓာပထ’၊ ထက်ဝန်းကျင်မှ ဖြစ်တတ် (ယုံမှားတတ်) သော သဘော ‘သံသယ’၊ ဧကန္တအားဖြင့် ယူခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်းသဘော ‘အနေကံသဂ္ဂါဟ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံမှ ဆုတ်နှစ်တတ်သော သဘော ‘အာသပုန’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) (အာရုံ၏) ထက်ဝန်းကျင်၌ (တဝဲလည်လည်) ရွေ့လျားနေတတ်သော သဘော ‘ပရိသပုန’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံ၌ ဉာဏ်ဖြင့် မသက်ဝင်နိုင်ခြင်းသဘော ‘အပရိယောဂါဟန’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရော်သည်၏အဖြစ် ‘ထမ္ဘိတတ္ထံ စိတ္တဿ’၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး) ဖြစ်တတ် သော သဘော ‘မနောဝိလေခ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၄၂၅-ကြည့်)

သီလဗ္ဗတပရာမာသ

၁၀၀၉။ ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် (နွား၊ ခွေး စသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ် ၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်မှ အပဖြစ်ကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ (နွား၊ ခွေး စသည်တို့၏) အလေ့ ‘သီလ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အကျင့် ‘ဝတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏။ (နွား၊ ခွေး စသည် တို့၏) အလေ့အကျင့် ‘သီလဗ္ဗတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏ဟု ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ် သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ‘ခရီးခဲ’။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန် တုန်လှုပ်ခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော (အယူသည်းသော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသော အမြင် တည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ၊ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၃၉၂- ကြည့်)

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၀၁၀။ ဤသံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် (အတူတကွ) တွဲယှဉ် ကုန်သော၊ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ် တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့်ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိသံယောဇဉ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသံယောဇဉ်၊ သီလဗ္ဗတပရာမာသသံယောဇဉ်၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် ယှဉ်သော စိတ်၊ စေတသိက် တရားများ)။

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၀၁၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(သောတာ ပတ္တိမဂ်ပယ်အပ်သည်မှ) ကြွင်းကျန်သော လိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှား မှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် (အတူတကွ) ဖြစ်ကုန်သော ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့ကြောင့်ဖြစ်သော ‘ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (သောတာပတ္တိမဂ် သည် ပယ်အပ်သော တရားတို့မှ ကြွင်းသော ကိလေသာ၊ ထိုကိလေသာတို့နှင့် ယှဉ်သော စိတ်၊ စေတသိက်တရားများ)။

နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၀၁၂။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် လည်းကောင်း မပယ်အပ်သော ‘နေဝ ဒဿနေန နဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်သော) ကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့ မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အထက်မဂ်သုံးပါးတို့ဖြင့် လည်းကောင်း မပယ်အပ်သော ‘နေဝဒဿ နေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်လေးပါးတို့ဖြင့် မပယ်အပ်သော ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - ဒဿနဟေတုတိက်

သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရိသောတရား

၁၀၁၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ထင်ရှားသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသော သံယောဇဉ် သုံးပါးတို့သည် (သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရိသော သံယောဇဉ်တို့ ဖြစ်ကုန်၏)။

သက္ကာယဒိဋ္ဌိ

၁၀၁၄။ ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ပ။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို ထင်ရှားရှိသော ကိုယ်၌ အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ်၁၀၀၇- ကြည့်)

ဝိစိကိစ္ဆာ

၁၀၁၅။ ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ပ။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ်၁၀၀၈-ကြည့်)

သီလဗ္ဗတပရာမာသ

၁၀၁၆။ ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ပ။ ဤသဘောကို (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ်၁၀၀၉-ကြည့်)

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၀၁၇။ ဤသံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ်ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိကုန်သော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ထင်ရှားရှိသော ကိုယ်၌ အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသော သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗ’ တရားတို့တည်း။ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’၊ ဖျက်ဆီး ပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော သောတာပတ္တိမဂ်သည် ပယ်ရှားအပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) တို့တည်း။ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုသံယောဇဉ် တို့ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ် သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၀၁၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရှိသော တရားတို့မှ) ကြွင်းကျန်သော လိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) တို့တည်း။ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော၊ ပူပန်စေတတ်သော၊ နှိပ်စက် တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’ , နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ , စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။

မဂ်လေးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်မရှိသောတရား

၁၀၁၉။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် လည်းကောင်း၊ ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) မရှိသော ‘နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (မင်လေးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ဟိတ်ရှိသော) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော၊ ကြွင်းကျန်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော၊ ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှု အစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် လည်းကောင်း၊ အထက် မဂ်သုံးပါးဖြင့် လည်းကောင်း ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) မရှိသော ‘နေဝဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။

၁၀-အာစယဂါမိတိက္ခာအာစယဂါမိတရား

၁၀၂၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော (ရောက်စေတတ် သော) ‘အာစယဂါမိ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ် တရား ဖြစ်ကုန်သော၊ အကုသိုလ်တရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။ ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကံ ကိလေသာတို့ ဆည်းပူးအပ်သော ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော (ရောက်စေတတ်သော) ‘အာစယဂါမိ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်စေတတ်သော လောကီကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်စိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

အပစယဂါမိတရား

၁၀၂၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော (ရောက်စေတတ်သော) ‘အပစယဂါမိ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မင်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော (ရောက်စေတတ်သော) ‘အပစယဂါမိ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်စေတတ်သော မင်စိတ်လေးပါးနှင့် စေတသိက်များ)။

နေဝ အာစယဂါမိ န အပစယဂါမိတရား

၁၀၂၂။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်း မဟုတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်း မဟုတ်သော ‘နေဝ အာစယဂါမိ န အပစယ ဂါမိ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်ကုန်သော၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် တရားတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။ ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ ဖြစ်ကုန်သော အကြင် တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေ

တတ်သည်) လည်း မဟုတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်း မဟုတ်သော ‘နေဝ အာစယဂါမိ န အပစယဂါမိ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့လည်း မရောက် စေတတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့လည်း မရောက်စေတတ်သော ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - သေက္ခတိက်

သေက္ခတရား

၁၀၂၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ် ယောက်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘သေက္ခ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံ သုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် အောက်ဖြစ်သော ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏ အကျိုးဖြစ်သော ‘သာမညဖိုလ်’ (အောက်ဖိုလ်သုံးပါး) သုံးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့ သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲသေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘သေက္ခ’ တရားတို့ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်ပုဂ္ဂိုလ် လေးယောက် အောက်ဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ် သုံးယောက်ဟု ဆိုအပ်သော သေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော မဂ်စိတ်လေးခု အောက်ဖိုလ်စိတ် သုံးခုနှင့် စေတသိက်များ)။

အသေက္ခတရား

၁၀၂၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီးဖြစ်သော) ကျင့်ပြီး အသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘အသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အထက်၌ တည်သော (ရဟန္တာဖြစ်ကြောင်း) အရဟတ္တမဂ်၏ အကျိုး (အရဟတ္တဖိုလ်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘အသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရဟန္တာပုဂ္ဂိုလ်၏ ဥစ္စာဖြစ်သော အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်နှင့် စေတသိက်များ)။

နေဝ သေက္ခ နာသေက္ခတရား

၁၀၂၅။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ် ယောက်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သော၊ (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီးဖြစ်သော) ကျင့်ပြီး အသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သော ‘နေဝသေက္ခနာသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အရိယာပုဂ္ဂိုလ်ရှစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာမဟုတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ထို (ဟောပြီး) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကြွင်းကျန်ကုန်သော (လောကီ) ကုသိုလ် တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော၊ (လောကီ) ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်း ဟူသော အကြောင်းတရားတို့ မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်း ကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲသေက္ခပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့ ၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သော၊ (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီးဖြစ်သော) ကျင့်ပြီး အသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်ကုန်သော (အရိယာပုဂ္ဂိုလ် ရှစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာမဟုတ်သော) ‘နေဝသေက္ခ နာသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ် ၈၁, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၁၂ - ပရိတ္တတိက်

ပရိတ္တတရား

၁၀၂၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

အလုံးစုံသော ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍သာ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ် တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်ကုန်သော ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ် ငါးဆယ့်လေးခု၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်နှင့် ရုပ်တရားများ)။

မဟဂ္ဂတတရား

၁၀၂၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်ကုန်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၊ စေတသိက်များ)။

အပ္ပမာဏတရား

၁၀၂၈။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော တပ်မက်မှု ‘ရာဂ’ တရားစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ် သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော အတိုင်းအရှည်ရှိသော တပ်မက်မှု ‘ရာဂ’ တရားစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကုတ္တရာစိတ်၊ စေတသိက်၊ နိဗ္ဗာန်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - ပရိတ္တာရမ္မဏတိက်

ပရိတ္တာရမ္မဏတရား

၁၀၂၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင် စိတ်၊ စေတသိက်တရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ် ၅၄၊ အဘိညာဉ်ဒွေနှင့် စေတသိက်များ)။

မဟဂ္ဂတာရမ္မဏတရား

၁၀၃၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂုတ်’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင် စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည် ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂုတ်’ တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂုတ်’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာ၊ အဘိညာဉ်ဒွေ (အနေကန်)၊ ဝိညာဏဉ္စာ ယတန၊ နေဝသညာ နာယတနစိတ် (ဧကန်) နှင့် စေတသိက်များ)။

အပ္ပမာဏာရမ္မဏတရား

၁၀၃၁။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော တပ်မက်မှု ‘ရာဂ’ တရားစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင် စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည် နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော တပ်မက်မှု ‘ရာဂ’ စသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော တပ်မက်မှု ‘ရာဂ’ စသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သော၊ မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရားတို့ကို အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်၊ အဘိညာဉ်ဒွေ (အနေကန်)၊ လောကုတ္တရာစိတ် (ဧကန်) နှင့် စေတသိက်များ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၄ - ဟိနတိကံ

ဟိနတရား

၁၀၃၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ယုတ်ညံ့သော 'ဟိန' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု 'လောဘ' ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု 'ဒေါသ'။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) 'မောဟ' ဟူသော အကုသိုလ်၏ အခြေအမြစ် 'အကုသလမူလ' သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု 'လောဘ' စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော၊ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော 'ကိလေသ' တရားတို့သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု 'လောဘ' စသည်တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှု အစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် လည်းကောင်း၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု 'လောဘ' စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု 'ကာယကံ' ၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု 'ဝစီကံ' ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု 'မနောကံ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ယုတ်ညံ့သော 'ဟိန' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

မဇ္ဈိမတရား

၁၀၃၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အလယ်အလတ်ဖြစ်သော 'မဇ္ဈိမ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ် တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'အဗျာကတ' တရား ဖြစ်ကုန်သော ရုပ်အစု 'ရူပက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အလယ်အလတ် ဖြစ်သော 'မဇ္ဈိမ' တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (လောကီကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ စေတသိက်နှင့် ရုပ်တရား များ)။

ပဏီတတရား

၁၀၃၄။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် မွန်မြတ်သော 'ပဏီတ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)တို့ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် အပ်သောသဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်)သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မွန်မြတ် သော 'ပဏီတ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၅ - မိစ္ဆတ္တနိယတ

မိစ္ဆတ္တနိယတတရား

၁၀၃၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဖောက်ပြန်သော သဘောရှိကုန်၍ စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မြဲသော ‘မိစ္ဆတ္တနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဖောက်ပြန်သော သဘောရှိ၍ သေပြီးသည့်နောက် အကျိုးပေးမြဲသော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ (စုတိ၏) အခြားမဲ့ ၌ အနှောင့်အယှက် မရှိ၊ အကျိုးပေးတတ်ကုန်သော ကံငါးပါး (ပဉ္စာနန္တရိယ ကံ) တို့သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (အပါယ်ငရဲ၌ အကျိုးပေး) မြဲသော အကြင် အမြင်မှားမှု ‘နိယတမိစ္ဆာ ဒိဋ္ဌိ’ (အဟေတုက၊ အကိရိယ၊ နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဖောက်ပြန်သော သဘောရှိ၍ သေပြီးသည့်နောက် အကျိုးပေးမြဲသော ‘မိစ္ဆတ္တနိယတ’ တရားများ ဖြစ်ကုန်၏ (နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်သတ္တမဇော၊ ပဉ္စာနန္တရိယကံ၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒေါသမူဒွေ သတ္တမဇောနှင့် စေတသိက်များ)။

သမ္ပတ္တနိယတတရား

၁၀၃၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မဖောက်မပြန် (မှန်ကန်) သော သဘောရှိကုန်၍ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးသည်၏ အစွမ်းဖြင့် မြဲသော ‘သမ္ပတ္တနိယတ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (မှန်ကန်သော သဘောရှိကုန်၍ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေး မြဲသော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် မဖောက်မပြန် (မှန်ကန်) သော သဘောရှိကုန်၍ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးမြဲသော ‘သမ္ပတ္တနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ်လေးပါးနှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

အနိယတတရား

၁၀၃၇။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း နှစ်ပါးသော အခြင်းအရာဖြင့်) အကျိုးပေး မြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (စာပိုဒ်၁၀၃၅၊ ၁၀၃၆-၌ ဟောပြီးသော) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ် တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း နှစ်ပါးသော အခြင်းအရာဖြင့်) အကျိုးပေး မြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်၊ ဒေါသမူဒွေသတ္တမဇောမှ တစ်ပါးသော အကုသိုလ်၊ လောကီကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်နှင့် နိဗ္ဗာန်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၆ - မဂ္ဂါရမ္မဏတိတ်

မဂ္ဂါရမ္မဏတရား

၁၀၃၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မဂ်တည်းဟူသော အာရုံရှိသော ‘မဂ္ဂါရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (မဂ်ကို အာရုံပြုသော တရားများကား အဘယ်နည်း။) အကြင် စိတ်စေတသိက်တရားတို့သည် အရိယမဂ်ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် (မဂ်ကိုအာရုံပြုသော) ‘မဂ္ဂါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်၊ အဘိညာဏ် ဒွေနှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

မဂ္ဂဟေတုကတရား

၁၀၃၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် - (က) မဂ် (မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး)ဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

တစ်နည်း (ခ) မဂ်၌ ပါဝင်သော (မဂ်၌ တည်သော) အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

တစ်နည်း (ဂ) မဂ်နှင့် ယှဉ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

(က) အရိယာမဂ်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ မဂ္ဂင် (ရှစ်ပါး) တို့ကို ချန်ထား၍ ထို (မဂ္ဂင်)တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မဂ် (မဂ္ဂင်ရှစ်ပါး)ဟု ဆိုအပ်သော အကြောင်းရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန် ၏ (မဂ်စိတ်လေးခု၊ မဂ္ဂင်ရှစ်ပါးမှ တစ်ပါးသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။ (ခ) အရိယမဂ်နှင့် ပြည့်စုံ သော ပုဂ္ဂိုလ်၏ ကောင်းစွာ (အမှန်) မြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ (အမောဟ) သည် မဂ်လည်း မည်၏။ အကြောင်း ရင်း (ဟိတ်) လည်း မည်၏။ ကောင်းစွာ (အမှန်) မြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ (အမောဟ) ကို ချန်ထား၍ ထိုကောင်းစွာ (အမှန်) မြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ (အမောဟ) နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မဂ်၌ ပါဝင်သော (မဂ်၌ တည်သော) အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ်လေးခု၊ အမောဟမှ တစ်ပါးသော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်များ)။ (ဂ) အရိယမဂ်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ မလိုချင် မှု မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု) ‘အမောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မဂ်၏ အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) တို့တည်း။ ထိုမဂ်၏ အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) တို့နှင့်ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မဂ်နှင့် ယှဉ်သော အကြောင်းရင်း (ဟိတ်) ရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ်လေးခုနှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

မဂ္ဂါဓိပတိတရား

၁၀၄၀။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် မဂ်ဟူသော (အာရုံ) အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော ‘မဂ္ဂါဓိပတိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မဂ်အကြီးအမှူးရှိသော တရားများကား အဘယ်နည်း။ မြတ်သော မဂ်၊ တစ်နည်း- အရိယမဂ်ကို အကြီးအမှူးပြု၍ (အလေးအမြတ်ပြု၍) အကြင် စိတ် စေတသိက် တရားတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် မဂ်ဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော ‘မဂ္ဂါဓိပတိ’ တရားဖြစ်ကုန်၏။ (အာရမ္မဏာဓိပတိ) (မဂ်ကို အလေးအမြတ်အားဖြင့် အာရုံပြုသော မဟာကုသိုလ်

ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။ စိစစ်မှု အကြီးအမှူး ‘ဝိမံသာဓိပတိ’ ရှိသော မဂ်ကို ပွားစေသော အရိယမဂ်နှင့် ပြည့်စုံသည့် ပုဂ္ဂိုလ်၏ စိစစ်မှု ‘ဝိမံသ’ (ပညာ) ကို ချန်ထား၍ ထိုစိစစ်မှု ‘ဝိမံသ’ (ပညာ) နှင့်ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မဂ်ဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော ‘မဂ္ဂိဓိပတိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဟဇာတာဓိပတိ) (မဂ်စိတ်လေးခု၊ ဝိမံသကြည့်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၇ - ဥပ္ပန္နာတိက်

ဥပ္ပန္နတရား

၁၀၄၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟုဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲ (ဖြစ်ဆဲ) ဖြစ်သော ‘ဥပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ခဏသုံးပါးသို့ ရောက် ဆဲဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘ဇာတာ’၊ ထင်ရှားကုန်သော ‘ဘူတာ’၊ ကောင်းစွာ ဖြစ်ကုန်သော ‘သဇ္ဇာတာ’၊ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘နိဗ္ဗတ္တာ’၊ အလွန်ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘အဘိနိဗ္ဗတ္တာ’၊ ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ကုန် သော ‘ပါတုဘူတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ဖြစ်ကုန်သော ‘ဥပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘သမုပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) တည်ကုန်သော ‘ဥဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ တည်ကုန်သော ‘သမုဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန် ကာလ၌) ဖြစ်ကုန်သော ‘ဥပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ဖြစ်သော အဖို့ အစုအားဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်သော ‘ဥပ္ပန္နံသေန သင်္ဂဟိတာ’၊ ရုပ်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၊ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၊ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရား တို့သည် ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲ (ဖြစ်ဆဲ) ဖြစ်သော ‘ဥပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပစ္စုပ္ပန် စိတ် စေတသိက်နှင့် ရုပ်တရားများ)။

အနုပ္ပန္နတရား

၁၀၄၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ပြီးလည်း မဟုတ်၊ ရောက်ဆဲလည်း မဟုတ် (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်ဆဲမဟုတ်) သော ‘အနုပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်ဆဲမဟုတ် အနာဂတ်ဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အဇာတာ’၊ မထင်ရှားကုန်သေးသော ‘အဘူတာ’၊ ကောင်းစွာ မဖြစ်ကုန် သေးသော ‘အသဇ္ဇာတာ’၊ မဖြစ်ပေါ်ကုန်သေးသော ‘အနိဗ္ဗတ္တာ’၊ အလွန် (လုံးဝ) မဖြစ်ပေါ်ကုန်သေးသော ‘အဘိနိဗ္ဗတ္တာ’၊ ထင်ရှား စွာ မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အပါတုဘူတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) မဖြစ်ကုန် သေးသော ‘အနုပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ မဖြစ်ကုန်သေး သော ‘အသမုပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) မတည်ကုန်သေးသော ‘အနုဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ မတည်ကုန်သေးသော ‘အသမုဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အနုပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) မဖြစ်သော အဖို့အစုအားဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်သော

‘အနုပုဏ္ဏိသေန သင်္ဂဟိတာ’၊ ရုပ်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၊ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၊ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ပြီးလည်း မဟုတ်၊ ရောက်ဆဲလည်း မဟုတ်သော၊ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်ဆဲ မဟုတ်သော) (အနာဂတ်ဖြစ်သော) ‘အနုပုဏ္ဏိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အနာဂတ်ဖြစ်သော အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်နှင့် စိတ္တဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရ ဇရုပ်တရားများ)။

ဥပါဒ်တရား

၁၀၄၃။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသော အကြောင်း (ကံ) ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မချွတ်ဧကန် ဖြစ်ပေါ်လတ္တံ့သော ‘ဥပါဒ်’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မချွတ်ဧကန် ဖြစ်ပေါ်လတ္တံ့သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တရားတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် ရုပ်သည်လည်း ဖြစ်လတံ့ (ထိုရုပ်သည်လည်း) (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသော အကြောင်း (ကံ) ရှိသည်၏ အဖြစ်ကြောင့် မချွတ်ဧကန် ဖြစ်ပေါ်လတံ့သော ‘ဥပါဒ်’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မချွတ်ဧကန် ဖြစ်ပေါ်မည့် ဝိပါက်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်နှင့် ကမ္မဇရုပ်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဟိပါဠိတော်

၁၈ - အတိတ်တိုက်

အတိတ်တရား

၁၀၄၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အတိတ်မည်သော ‘အတိတ်’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အတိတ်မည်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ (ခဏသုံးပါးကို) ကျော်လွန်ကုန်ပြီးသော၊ ချုပ်ကုန်ပြီးသော၊ ကင်းကုန်ပြီးသော၊ ဖောက်ပြန်ကုန်ပြီးသော၊ ချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်ကုန်ပြီးသော၊ အလွန်ချုပ်ခြင်းသို့ ရောက်ကုန်ပြီးသော၊ ဖြစ်ပြီး၍ ကင်းပျောက်ကုန်ပြီးသော၊ (ခဏသုံးပါးကို) ကျော်လွန်ကုန်ပြီးသော၊ (ခဏသုံးပါးကို) ကျော်လွန်သော၊ အဖို့အစုအားဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်ပြီးသော ရုပ်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၊ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၊ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အတိတ်မည်သော ‘အတိတ်’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အတိတ်ဖြစ်သော စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်တရားများ)။

အနာဂတ်တရား

၁၀၄၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အနာဂတ်မည်သော ‘အနာဂတ်’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အနာဂတ်မည်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အဇာတာ’၊ မထင်ရှားကုန်သေးသော ‘အဘူတာ’၊ ကောင်းစွာ မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အသဉ္ဇာတာ’၊ မဖြစ်ပေါ်ကုန်သေးသော ‘အနိဗ္ဗတ္တာ’၊ အလွန် (လုံးဝ) မဖြစ်ပေါ်ကုန်သေးသော ‘အနဘိနိဗ္ဗတ္တာ’၊ ထင်ရှားစွာ မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အပါတုဘူတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) မဖြစ်ကုန်သေးသော ‘အနုပုဏ္ဏိ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) မတည်ကုန်သေးသော ‘အနုဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ

အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ မတည်ကုန်သေးသော ‘အသမုဋ်တံ’။ (မိမိသဘော သို့ ဖြစ်စေ၊ ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ဖြစ်စေ) မရောက်ကုန်သေးသော ‘အနာဂတံ’၊ မရောက်သေးသော အဖို့အစုအားဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်သော ‘အနာဂတံသေန သင်္ဂဟိတာ’၊ ရုပ်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၊ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၊ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အနာဂတ်မည်သော ‘အနာဂတံ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အနာဂတ်ဖြစ်သော စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်တရားများ)။

ပစ္စုပ္ပန်တရား

၁၀၄၆။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်မည်သော ‘ပစ္စုပ္ပန်’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (ပစ္စုပ္ပန် မည်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘ဇာတာ’၊ ထင်ရှားကုန်သော ‘ဘူတာ’၊ ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘သဗ္ဗတာ’၊ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘နိဗ္ဗတ္တာ’၊ အလွန်ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘အဘိနိဗ္ဗတ္တာ’၊ ထင်ရှားစွာ ဖြစ်ကုန်သော ‘ပါတုဘူတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန် ကာလ၌) ဖြစ်ကုန်သော ‘ဥပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ ဖြစ်ပေါ်ကုန်သော ‘သမုပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) တည်ကုန်သော ‘ဥဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ကောင်းစွာ တည်ကုန်သော ‘သမုဋ္ဌိတာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခုဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ) ဖြစ်ကုန်သော ‘ဥပ္ပန္နာ’၊ ရှေးအဖို့မှ အထက်၌ (ယခု ဖြစ်ဆဲ ပစ္စုပ္ပန်ကာလ၌) ဖြစ်သော အဖို့အစုအားဖြင့် ရေတွက်အပ်ကုန်သော ‘ဥပ္ပန္နံသေနသင်္ဂဟိတာ’၊ ရုပ်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’၊ မှတ်သားမှု ‘သညာ’၊ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်မည်သော ‘ပစ္စုပ္ပန်’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ပစ္စုပ္ပန် ဖြစ်သော စိတ်၊ စေတသိက်နှင့် ရုပ်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဟိတီတော်

၁၉ - အတိတာရမ္မဏတိက်

အတိတာရမ္မဏတရား

၁၀၄၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အတိတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အတိတ်ကို အာရုံပြုသော ‘အတိတာ ရမ္မဏ’ တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည် (မိမိသဘောသို့ဖြစ်စေ၊ ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ဖြစ်စေ ရောက်၍) လွန်သွားသော (အတိတ်) တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အတိတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အတိတ်တရားကို အာရုံပြုသော စိတ်၊ စေတသိက်တရားများ)။

အနာဂတာရမ္မဏတရား

၁၀၄၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အနာဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အနာဂတ်ကို အာရုံပြုသော ‘အနာဂတာရမ္မဏ’ တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည် (မိမိ သဘောသို့ဖြစ်စေ၊ ဥပါဒ် ဌီ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏ သုံးပါးသို့ဖြစ်စေ) မရောက်သေးသော (အနာဂတ်) တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့

သည် အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အနာဂတာ ရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အနာဂတ်တရားကို အနေကန် အာရုံပြုသော စိတ် စေတသိက်တရားများ)။

ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏတရား

၁၀၄၉။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏ’ တရားဖြစ် ကုန်သနည်း (ပစ္စုပ္ပန်ကို အာရုံပြုသော ‘ပစ္စုပ္ပန် ရမ္မဏ’ တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည် ထိုထိုအကြောင်းကို စွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်နေသော (ပစ္စုပ္ပန်) တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပစ္စုပ္ပန်တရားကို အာရုံပြုသော စိတ် စေတသိက်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၀ - အဇ္ဈတ္တတိက်

အဇ္ဈတ္တတရား

၁၀၅၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင်တရားတို့သည် ထိုထိုသတ္တဝါတို့၏ မိမိကိုယ် ‘အတ္တ’ ကို စွဲ၍ ဖြစ်ကုန်၏။ အတ္တ အသီးသီးကို စွဲ၍ဖြစ်ကုန်၏။ မိမိသန္တာန်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ပုဂ္ဂိုလ် အသီးသီး၏ ဥစ္စာ ဖြစ်ကုန်၏။ (မိမိသန္တာန်၌) ကပ်၍ စွဲယူအပ်ကုန်၏။ (ဤသို့ သဘောရှိသော) ရုပ်, ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’, မှတ်သားမှု ‘သညာ’, ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ , အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အတွင်းသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သော စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တရားများ)။

ဗဟိဒ္ဓတရား

၁၀၅၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိဒ္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် တရားတို့သည် ထိုထိုအခြား သတ္တဝါတို့၏ အခြားပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ကိုယ် ‘အတ္တ’ ကို စွဲ၍ဖြစ်ကုန်၏။ အတ္တအသီးသီးကို စွဲ၍ဖြစ်ကုန်၏။ (အခြားပုဂ္ဂိုလ်၏) သန္တာန်၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ပုဂ္ဂိုလ်အသီးသီး၏ ဥစ္စာဖြစ်ကုန်၏။ (အခြားပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌) ကပ်၍ စွဲယူအပ်ကုန်၏။ (ဤသို့သဘောရှိသော) ရုပ်, ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’, မှတ်သားမှု ‘သညာ’, ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’, အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အပသန္တာန်၌ဖြစ်သော ‘ဗဟိဒ္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်တရားများ)။

အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓတရား

၁၀၅၂။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် အတွင်းအပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း (အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓသန္တာန်တို့၌ ဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ထို (အတွင်း အပြင် အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ) တရားနှစ်ပါးသည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အတွင်း အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော စိတ်, စေတသိက်, ရုပ်တရားများ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၁ - အဇ္ဈတ္တရမ္မဏတိတ်

အဇ္ဈတ္တရမ္မဏတရား

၁၀၅၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(အဇ္ဈတ္တတရားကို အာရုံပြုသော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် စိတ် စေတသိက်တရားတို့ သည် အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဇ္ဈတ္တတရား လျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အဇ္ဈတ္တတရားကို အာရုံပြုသော စိတ်၊ စေတ သိက် တရားများ)။

ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏတရား

၁၀၅၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း (ဗဟိဒ္ဓတရားကို အာရုံပြုသော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် စိတ် စေတသိက် တရားတို့သည် ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဗဟိဒ္ဓတရားကို အာရုံပြုသော စိတ်၊ စေတသိက်တရားများ)။

အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏတရား

၁၀၅၅။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ တရားနှစ်ပါးတို့ကို အာရုံပြုသော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကြင် စိတ်၊ စေတသိက် တရားတို့သည် အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၊ ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ဖြစ်သော တရားတို့ကို အာရုံ ပြု၍ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အဇ္ဈတ္တ၊ ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အဇ္ဈတ္တ၊ ဗဟိဒ္ဓတရားကို အာရုံပြုသော စိတ်၊ စေတသိက်တရားများ)။

၂၂ - သနိဒဿနတိတ်

သနိဒဿန သပ္ပဋိယတရား

၁၀၅၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်လည်းတကွဖြစ်သော ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော ‘သနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မြင်အပ်၍ ထိပါးတတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်လည်းတကွ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်းတကွဖြစ်သော ‘သနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပါရုံ)။

အနိဒဿန သပ္ပဋိယတရား

၁၀၅၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းကား မရှိ၊ ထိပါးခြင်းနှင့်သာ တကွဖြစ်သော ‘အနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မမြင်အပ်မူ၍ ထိပါးတတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခုယတန’၊ ကြားသိစိတ်

(သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာနာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’၊ နံသိစိတ် (ယာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက် သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မြင်ခြင်းကား မရှိ၊ ထိပါးခြင်းနှင့်သာ တကွ ဖြစ်သော ‘အနိဒဿန အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပသာဒရုပ်ငါးခု၊ သဒ္ဒါရုံ၊ ဂန္ဓာရုံ၊ ရသာရုံ၊ ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ)။

အနိဒဿန အပ္ပဋိယတရား

၁၀၅၈။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော ‘အနိဒဿန အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မြင်လည်း မမြင်အပ်၊ ထိပါးလည်း မထိပါးတတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’၊ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် လည်းကောင်း၊ မြင်ခြင်း မရှိသော၊ ထိပါးခြင်း မရှိသော (မြင်လည်း မမြင်အပ်၊ ထိပါးလည်း မထိပါးတတ်သော) သိမှုစိတ် ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သော အကြင် ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား တို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော ‘အနိဒဿန အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန် ၏။

သုံးဖို့ (သုံးစု) အားဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြအပ်သော ‘တိကနိက္ခေပ’ ပြီးပြီ။
တိက် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

နှစ်ဖို့ (နှစ်စု) အားဖြင့် ချထား (ဝေဖန်) ၍ ပြခြင်း ‘ဒုကနိက္ခေပ’

၁ - ဟေတုဂေါစ္စက

၁ - ဟေတုဒုက

ဟိတ်မည်သောတရား

၁၀၅၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မည်ကုန်သနည်း။

ကုသိုလ်အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ကုသိုလ်ဟိတ်) သုံးပါး၊ အကုသိုလ်အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (အကုသိုလ်ဟိတ်) သုံးပါး၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (အဗျာကတဟိတ်) သုံးပါး၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း (ကာမာဝစရဟိတ်) ကိုးပါး၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း (ရူပါဝစရဟိတ်) ခြောက်ပါး၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း (အရူပါဝစရဟိတ်) ခြောက်ပါး၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော အကြောင်းရင်း (အပရိယာပန္နဟိတ်) ခြောက်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါး

၁၀၆၀။ ထို (အကြောင်းရင်း ဟိတ်တို့) တွင် ကုသိုလ်အကြောင်းရင်း (ကုသိုလ်ဟိတ်) ‘ကုသလ ဟေတု’ သုံးပါးတို့သည် အဘယ်နည်း။ မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’၊ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ သည် (ရှိ၏)။

အလောဘ

၁၀၆၁။ ထို (ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် အဘယ် သဘောဖြစ်သနည်း။

အကြင် မလိုချင် မတပ်မက်ခြင်းသဘော၊ မလိုချင် မတပ်မက်ပုံ အခြင်းအရာ၊ မလိုချင် မတပ်မက် တတ်သူ၏ အဖြစ်၊ မစွဲလမ်းခြင်းသဘော၊ မစွဲလမ်းပုံအခြင်းအရာ၊ မစွဲလမ်းတတ်သူ၏အဖြစ်၊ မမက်မော မှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသဘောကို မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၃၂, ၁၀၄, ၃၁၂)

အဒေါသ

၁၀၆၂။ ထို (ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ် သဘော ဖြစ်သနည်း။

အကြင် မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားခြင်း သဘော ‘အဒေါသ’ ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားပုံ အခြင်းအရာ ‘အဒုဿနာ’ ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားတတ်သူ၏အဖြစ် ‘အဒုဿိတတ္ထ’ ၊ ချစ်ခင်ခြင်းသဘော ‘မေတ္တိ’ ၊ ချစ်ခင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘မေတ္တာယနာ’ ၊ ချစ်ခင်တတ်သူ၏ အဖြစ် ‘မေတ္တာယိတတ္ထ’ ၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း သဘော ‘အနုဒ္ဓယာ’ ၊ စောင့်ရှောက်ပုံ အခြင်းအရာ ‘အနုဒ္ဓယနာ’ ၊ စောင့်ရှောက်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘အနုဒ္ဓယိတတ္ထ’ ၊ အစီးအပွားကို ရှာမှီးခြင်း သဘော ‘ဟိတေသိတာ’ ၊ အစဉ်သနားခြင်း ‘အနုကမ္မာ’ ၊ စိတ်မပျက်ဆီးမှု ‘အဗျာပါဒ’ ၊ စိတ်မပျက်စီးစေလိုမှု ‘အဗျာပဇ္ဇ’ ၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော

မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသဘောကို မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၃၃, ၁၀၅, ၃၁၃)

အမောဟ

၁၀၆၃။ ထို (ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

ဆင်းရဲ၌ သိမှု ‘ဒုက္ခဉာဏ်’ ၊ ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း၌ သိမှု ‘ဒုက္ခသမုဒယဉာဏ်’ ၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ သိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓဉာဏ်’ ၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ သိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါဉာဏ်’ ၊ ရှေးအဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) သိမှု ‘ပုဗ္ဗန္တဉာဏ်’ ၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) သိမှု ‘အပရန္တဉာဏ်’ ၊ ရှေးအဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့ခန္ဓာ စသည်တို့၌) သိမှု ‘ပုဗ္ဗန္တာပရန္တဉာဏ်’ ၊ ဤ (ဇရာ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းတို့ကို) စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ သိမှု ‘ဣဒပ္ပတ္တယတာပဋိစ္စသမုပ္ပန္န ဓမ္မဉာဏ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်း (ပိုင်းခြားခြင်း) သဘော၊ အသိ (ဉာဏ်) ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့်တူသော သဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ်သော သဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက်တတ်သော သဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ်သော သဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွားနေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့်တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’ ၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာလက်နက်’။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာပြာသာဒ်’။ (အဝိဇ္ဇာ အမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအလင်း’။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအရောင်’။ (ထွန်းပြတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာတန်ဆောင်’။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ရ နိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’ ၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’ ၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသဘောကို (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၃၄, ၁၀၆, ၃၁၄) ဤသုံးပါးတို့သည် ကုသိုလ်အကြောင်းရင်း (ကုသိုလ်ဟိတ်) တို့တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါး

၁၀၆၄။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် အကုသိုလ် အကြောင်းရင်း (အကုသိုလ်ဟိတ်) သုံးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’၊ ဖျက်ဆီး ပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် (ရှိ၏)။

လောဘ

၁၀၆၅။ ထို (အကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ဟူသည် အဘယ်သဘော ဖြစ်သနည်း။

အကြင် စွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘ရာဂ’ ၊ ပြင်းစွာစွဲလမ်းခြင်း သဘော ‘သာရာဂ’။ (အာရုံ၌ သတ္တဝါတို့ ကို) အဖန်ဖန် ဆွဲဆောင်ခြင်းသဘော ‘အနုနယ’ ၊ မဆန့်ကျင်ခြင်း (လိုလားစေခြင်း) သဘော ‘အနုရောဓ’ ၊ နှစ်သက်ခြင်း သဘော ‘နန္ဒီ’ ၊ နှစ်သက်စွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘နန္ဒီရာဂ’ ၊ စိတ်၏ ပြင်းစွာ စွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘စိတ္တဿ သာရာဂ’။ (အာရုံကို) လိုလားမှုသဘော ‘ဣစ္ဆာ’။ (လိုချင်မှုအားကြီးသဖြင့်) မိန်းမောမှု သဘော ‘မုစ္ဆာ’ ၊ မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်းသဘော (အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန် မရှိ လိုချင်တပ်မက်မှု) ‘အဇ္ဈောသာန’ ၊ တပ်မက်ခြင်းသဘော ‘ဂေဓ’ ၊ ထက်ဝန်းကျင် (အားလုံးကို) တပ်မက် ခြင်းသဘော ‘ပလိဂေဓ’ ၊ ကပ်ငြိ တွယ်တာခြင်းသဘော ‘သင်္ဂ’ ၊ ရွံ့ညွှန်နှင့် တူသော (နှစ်မြုပ်စေခြင်း) သဘော ‘ပင်္က’ ၊ ဆွဲငင်ခြင်း (ထိုထိုဘဝ၌ ဖြစ်ရန် ဆွဲဆောင်ခြင်း) သဘော ‘ဇော’ ၊ လှည့်ပတ်ခြင်း သဘော ‘မာယာ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို) ဖြစ်စေခြင်းသဘော ‘ဇနိကာ’။ (ဆင်းရဲနှင့်) ယှဉ်လျက် ဖြစ်စေတတ်သော သဘော ‘သဗ္ဗနနီ’။ (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့်) ချုပ်စပ်ခြင်းသဘော ‘သိပ္ပိနီ’ ၊ အာရုံကွန်ရက်ရှိသော သဘော ‘ဇာလိနီ’။ (တပ်မက်မှုဖြင့်) စိုစွတ်ခြင်း သဘော၊ တစ်နည်း- (ဝဋ်ဆင်းရဲသို့ ဆွဲဆောင်တတ်သဖြင့်) လျင်သော ရေအယဉ်ရှိသော မြစ်နှင့်တူသော သဘော ‘သရိတာ’ ၊ အဆိပ်နှင့်တူသော သဘော ‘ဝိသတ္တိကာ’။ (အကျိုးမဲ့သို့ ရောက်အောင် နှောင်ဖွဲ့တတ်သဖြင့်) ကြိုးနှင့်တူသော သဘော ‘သုတ္တ’။ (ရူပါရုံစသည်တို့၌) ပျံ့နှံ့တပ်မက်တတ်သော သဘော ‘ဝိသဋ္ဌာ’။ (ထိုထိုအာရုံကို ရခြင်းငှါ) အားထုတ် စေတတ်သောသဘော ‘အာယုဟိနီ’။ (ဖြစ်တိုင်း ဖြစ်တိုင်းသော ဘဝသံသရာ၌ မိမိ၏ ချစ်နှစ်သက်သည့်) အဖော်ဖြစ်သောသဘော ‘ဒုတိယာ’ ၊ တောင့်တ ခြင်းသဘော ‘ပဏိမိ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) ဘဝသို့ ဆွဲဆောင်ကြောင်းသဘော (ဘဝကြိုး) ‘ဘဝနေတ္ထိ’။ (ထိုထိုအာရုံသို့) ကပ်ရောက်တတ် (ငြိကပ်တတ်) သောသဘော၊ တစ်နည်း- (အကျိုးမဲ့ ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သဖြင့်) တောနှင့်တူသော သဘော ‘ဝန’။ (ထိုထိုအာရုံသို့) ပြင်းပြစွာ ကပ်ရောက်တတ် (ငြိကပ်တတ်) သော သဘော၊ တစ်နည်း- (အကျိုးမဲ့ဆင်းရဲကို လွန်စွာ ဖြစ်စေတတ်သဖြင့်) တောနှင့် တူသော သဘော ‘ဝနထ’။ (ချစ်ကြိုက်) ပေါင်းဖော် (ရောနှော) ခြင်းသဘော ‘သန္တဝ’ ၊ ချစ်ကြိုက်ခြင်း သဘော ‘သိနေဟ’ ၊ ငဲ့ကွက်တွယ်တာခြင်းသဘော ‘အပေက္ခ’။ (အာရုံအသီးသီး၌) နှောင်ဖွဲ့တတ်သော သဘော ‘ပဋိဗန္ဓု’။ (အာရုံကို) တောင့်တခြင်းသဘော ‘အာသာ’ ၊ တောင့်တပုံအခြင်းအရာ ‘အာသိသနာ’ ၊ တောင့်တတတ်သော စိတ်၏အဖြစ် ‘အာသိသိတတ္ထ’ ၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ရူပါသာ’ ၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘သဒ္ဒါသာ’ ၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ၌) ၌ တောင့်တမှု ‘ဂန္ဓာသာ’ ၊ အရသာ (ရသာရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ရသာသာ’ ၊ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာသာ’ ၊ ရအပ်သော အရာဝတ္ထု (လာဘ်) ၌ တောင့်တမှု ‘လာဘာသာ’ ၊ ပစ္စည်းဥစ္စာ၌ တောင့်တမှု ‘ဓနာသာ’ ၊ သားသမီး၌ တောင့်တမှု ‘ပုတ္တာသာ’ ၊ အသက်၌ တောင့်တမှု ‘ဇီဝိတာသာ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- (ငါ့ဥစ္စာ ငါ့ဥစ္စာဟု) ပြောဆိုစေတတ် သောသဘော ‘ဇပ္ပိ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) ထူးထူးခြားခြား တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- (ငါ့ဥစ္စာငါ့ဥစ္စာဟု) ထပ်ကာထပ်ကာ

ပြောဆိုစေတတ်သော သဘော ‘ပပေါ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) အလွန်တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- (ငါ့ဥစ္စာ ငါ့ဥစ္စာဟု) အလွန် ပြောဆိုစေတတ်သော သဘော ‘အဘိပေါ’ ၊ တပ်မက်ခြင်း သဘော ‘ပေါ’ ၊ တပ်မက်စေပုံ အခြင်းအရာ ‘ပေုနာ’ ၊ တပ်မက်စေတတ်သည်၏ အဖြစ် ‘ပေုတတ္ထ’။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်ခြင်းသဘော (အလွန်တပ်မက်ခြင်းသဘော) ‘လောလုပု’။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘လောလုပုယနာ’။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက် ဆွဲငင်တတ် သည်၏အဖြစ် ‘လောလုပုယိတတ္ထ’ ၊ အမြီးနန်းသော ခွေးကဲ့သို့ (လာဘ်လာဘ၌) တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော ‘ပုတ္တိကတာ’ ၊ ကောင်းသော အာရုံတို့ကို လိုလားသူ၏အဖြစ် ‘သာဓုကမ္ပတာ’။ (အမိ၊ အဒေါ်စသော) မသင့်လျော်သော အရာ၌ တပ်မက်ခြင်းသဘော ‘အဓမ္မရာဂ’ ၊ မညီမမျှ အဆမတန် အားကြီးစွာ လိုချင်ခြင်းသဘော ‘ဝိသမလောဘ’။ (အာရုံကို) နှစ်သက်ခြင်းသဘော ‘နိကန္တိ’ ၊ နှစ်သက်ပုံ အခြင်းအရာ ‘နိကာမနာ’ ၊ မျှော်လင့်တောင့်တခြင်းသဘော ‘ပတ္တနာ’ ၊ ချစ်ခင်ခြင်းသဘော ‘ပိဟနာ’ ၊ ကောင်းစွာ မျှော်လင့်တောင့်တခြင်း သဘော ‘သမ္ပတ္တနာ’။ ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌ တပ်မက်မှု ‘ကာမတဏှာ’။ (ရူပ အရူပ) ဘဝတို့၌ တပ်မက်မှု ‘ဘဝတဏှာ’။ (ဥစ္စေဒဟုဆိုအပ်သော) ဘဝကင်းခြင်း၌ တပ်မက်မှု ‘ဝိဘဝ တဏှာ’ ၊ ရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘ရူပတဏှာ’ ၊ အရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘အရူပတဏှာ’ ၊ ဘဝချုပ်ခြင်း၌ တပ်မက်မှု ‘နိရောဓတဏှာ’ ၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ရူပတဏှာ’ ၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘သဒ္ဒတဏှာ’ ၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ဂန္ဓတဏှာ’ ၊ အရသာ (ရသာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ရသတဏှာ’ ၊ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗတဏှာ’ ၊ သဘောတရား (ဓမ္မာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ဓမ္မတဏှာ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နှစ်မြုပ်စေခြင်းသဘော ‘ဩယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေခြင်းသဘော ‘ယောဂ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့ခြင်းသဘော ‘ဂန္ဓ’ ၊ ပြင်းစွာယူခြင်း (စွဲလမ်းခြင်း) သဘော ‘ဥပါဒါန’။ (ကုသိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တတ်သောသဘော ‘အာဝရဏ’။ (ကုသိုလ်တရားတို့ကို) တားမြစ်တတ်သော သဘော ‘နီဝရဏ’။ (အမှန်တရားကို) ဖုံးကွယ်ခြင်းသဘော ‘ဆာဒန’။ (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဖွဲ့နှောင်တတ်သော သဘော ‘ဗန္ဓန’။ (စိတ်ကို) ကပ်၍ ညစ်နွမ်းစေတတ်သော သဘော ‘ဥပက္ကိလေသ’ ၊ အစဉ် ကိန်းဝပ်တတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- လျောက်ပတ်သော အကြောင်းကို ရလျှင် (အကြောင်းညီညွတ်လျှင်) ဖြစ်တတ်သော သဘော ‘အနုသယ’ ၊ ထက်ဝန်းကျင် (စိတ်တစ်ခုလုံး သိမ်းကျုံး၍) ထကြွ (သောင်းကျန်း) တတ်သော သဘော ‘ပရိယုဋ္ဌာန’။ (ရစ်ပတ်တတ်သော) နွယ်နှင့် တူသော သဘော ‘လတာ’ ၊ အရာ ဝတ္ထု အမျိုးမျိုးတို့ကို လိုချင်တတ်သော သဘော ‘ဝေဝိစ္ဆ’။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ အခြေအမြစ် ‘ဒုက္ခမူလ’။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ အကြောင်းရင်း ‘ဒုက္ခနိဒါန’။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏စ၍ ဖြစ်ရာ ‘ဒုက္ခပွဘဝ’ ၊ မာရ်၏ ကျော့ကွင်း ‘မာရပါသ’ ၊ မာရ်၏ ငါးမျှားချိတ် ‘မာရဗဠိသ’ ၊ မာရ်၏ အရာ (မာရ်၏နယ်ပယ်) ‘မာရဝိသယ’။ (ယိုစီးတတ်သော) တပ်မက်မှု တဏှာမြစ် ‘တဏှာနဒီ’။ (ဖုံးလွှမ်းတတ် သော) တပ်မက်မှု တဏှာကွန်ရက် ‘တဏှာ ဇာလ’။ (မြဲမြံစွာ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော) တပ်မက်မှု တဏှာ တောက် ‘တဏှာဂဒ္ဒလ’ ၊ ပြည့်နိုင်ခဲ့သော တပ်မက်မှု တဏှာသမုဒ္ဒရာ ‘တဏှာသမုဒ္ဒ’။ (သူတစ်ပါးပစ္စည်း ကို) လိုချင်မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’ ၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ အကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ ပြီးသော) သဘောကို လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (၁၁၄၁)

ဒေါသ

၁၀၆၆။ ထို (အကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့် နေဆဲဖြစ်သည်” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့် လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ မချစ်ခင် မမြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်

။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် အကြောင်း မဟုတ် သည်၌ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (အမျက်ထွက်မှု) သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော စိတ်၏ အကြင် ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’၊ လွန်စွာ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘ပဋိယာတ’။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (မုန်းထားမှု) ‘ပဋိယ’၊ လွန်စွာ ဆန့်ကျင်ခြင်းသဘော ‘ပဋိဝိရောဓ’၊ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော ‘ကောပ’၊ လွန်စွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော ‘ပကောပ’၊ အလွန်ပြင်းစွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော ‘သမ္ပကောပ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘ဒေါသ’၊ လွန်စွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘ပဒေါသ’၊ အလွန်ပြင်းစွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘သမ္ပဒေါသ’၊ စိတ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော ‘စိတ္တဿဗျာပတ္တိ’၊ စိတ်ပျက်စီးခြင်းသဘော ‘မနောပဒေါသ’၊ အမျက်ထွက်ခြင်းသဘော ‘ကောဓ’၊ အမျက်ထွက်ပုံအခြင်းအရာ ‘ကုဇ္ဈနာ’၊ အမျက်ထွက်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘ကုဇ္ဈိတတ္ထ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်း သဘော ‘ဒေါသ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားပုံ အခြင်းအရာ ‘ဒုဿနာ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားတတ်သူ၏ အဖြစ် ‘ဒုဿိတတ္ထ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်းသဘော ‘ဗျာပတ္တိ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပုံ အခြင်းအရာ ‘ဗျာပဇ္ဇနာ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သည်၏အဖြစ် ‘ဗျာပဇ္ဇိတတ္ထ’၊ ဆန့်ကျင်မှု ‘ဝိရောဓ’၊ လွန်စွာ အဖန်ဖန် ဆန့်ကျင်မှု ‘ပဋိဝိရောဓ’၊ ကြမ်းတမ်းသူ၏အဖြစ် (ကြမ်းတမ်းမှု) ‘စဏ္ဍိက္က’၊ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်းသဖြင့် ပြောဆိုခြင်း) ‘အသုရောပ’၊ စိတ်၏ မိမိပကတိစိတ်မဟုတ်သည်၏အဖြစ် (မနှစ်လိုမှု) ‘အနတ္တမနသာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၄၁၈, ၄၁၉, ၁၁၄၂, ၁၂၃၇, ၁၂၄၂)

မောဟ

၁၀၆၇။ ထို (အကုသိုလ်တိတ်သုံးပါးတို့) တွင် (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဆင်းရဲ၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခေအညာဏ’၊ ဆင်းရဲဖြစ် ကြောင်း၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခ သမုဒယေ အညာဏ’၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓေ အညာဏ’၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏ’၊ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု ‘ပုဗ္ဗန္ဓေအညာဏ’၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့ ၌) မသိမှု ‘အပရန္တေအညာဏ’၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးလတ္တံ့ ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု ‘ပုဗ္ဗာန္တာ ပရန္တေ အညာဏ’၊ ဤ (ဇရာမရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်း ကို) စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ မသိမှု ‘ဣဒပ္ပစ္စယတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေ သု ဓမ္မေသုအညာဏ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် မသိခြင်းသဘော ‘အညာဏ’။ (အမှန်တရားကို) မမြင်ခြင်း သဘော ‘အဒဿန’၊ ထိုးထွင်း၍ မသိတတ်သောသဘော ‘အနဘိသမယ’။ (အမှန်တရားအား) လျော်စွာ မသိတတ်သောသဘော ‘အနနုဗောဓ’။ (အနိစ္စစသည်တို့နှင့် ယှဉ်၍) မသိတတ်သော သဘော (မှားယွင်း စွာ သိတတ်သောသဘော) ‘အသမ္မောဓ’၊ ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းသဘော ‘အပ္ပဋိဝေဓ’။ (အနိစ္စစသည်ဖြင့်) မယူတတ်သော သဘော ‘အသံဂါဟနာ’။ (အမှန်တရားကို) သက်ဝင်၍ (နားလည်၍) မယူတတ်သော သဘော ‘အပရိယောဂါဟနာ’၊ ညီညီညွတ်ညွတ် မရှုတတ် (အနိစ္စစသည်ကို နိစ္စစသည်ဟု မညီမညွတ် ရှုတတ်) သောသဘော ‘အသမပေက္ခန’၊ မဆင်ခြင်တတ်သောသဘော ‘အပစ္စဝေက္ခကာ’၊ မျက်မှောက် မရှုတတ်သော သဘော (အကောင်းအဆိုးကို မဝေခွဲတတ်သောသဘော) ‘အပစ္စက္ခကမ္မ’။ (စိတ်) ဖြူစင် သန့်ရှင်းမှုကို ဖျက်ဆီးကြောင်းသဘော ‘ဒုဓမ္မဇ္ဈ’၊ လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဗာလျ’၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် မသိတတ်သောသဘော ‘အသမ္ပဇဉ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေခြင်း သဘော (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’၊ ပြင်းစွာ တွေဝေခြင်းသဘော ‘ပမောဟ’၊ ထက်ဝန်းကျင် (တရား အားလုံး၌) တွေဝေခြင်း သဘော ‘သမ္မောဟ’၊ သိအပ်သည်ကို မသိခြင်း (သစ္စာလေးပါးကိုမသိခြင်း) သဘော ‘အဝိဇ္ဇာ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ ၌) နစ်မြုပ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇောယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာယောဂ’၊ အစဉ်ကိန်းဝပ်တတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာ နုဿယ’။ (ကိလေသာတို့၏) ထကြွ သောင်းကျန်းခြင်းဟူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာန’။

(စီးပွားချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့်တူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ’၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော တွေဝေမှု ‘မောဟ’ အကုသလ မူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (စာပိုဒ် ၃၉၀, ၁၁၀၅, ၁၁၀၆, ၁၂၃၈)

ဤသုံးပါးတို့သည် အကုသိုလ် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (အကုသိုလ်ဟိတ်) တို့တည်း။

အဗျာကတဟိတ်သုံးပါး

၁၀၆၈။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ သုံးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ကုသိုလ်တရားတို့၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တို့၌ လည်းကောင်း၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှဖြစ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ တရားတို့၌ လည်းကောင်း (ရှိသော) မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသုံးပါးတို့သည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ တို့တည်း။

ကာမာဝစရဟိတ်ကိုးပါး

၁၀၆၉။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေ အမြစ် ‘ကာမာဝစရဟိတ်’ ကိုးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ကုသိုလ်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ကုသိုလ်ဟိတ်’ သုံးပါး၊ အကုသိုလ်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အကုသိုလ် ဟိတ်’ သုံးပါး၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာက တဟိတ်’ သုံးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤဟိတ်ကိုးပါးတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ကာမာဝစရဟိတ်’ တို့တည်း။

ရူပါဝစရဟိတ်ခြောက်ပါး

၁၀၇၀။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ရူပါဝစရဟိတ်’ ခြောက်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ကုသိုလ်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ကုသိုလ်ဟိတ်’ သုံးပါး၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ သုံးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤဟိတ် ခြောက်ပါးတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင် ၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ရူပါဝစရဟိတ်’ တို့တည်း။

အရူပါဝစရဟိတ်ခြောက်ပါး

၁၀၇၁။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေ အမြစ် ‘အရူပါဝစရဟိတ်’ ခြောက်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ကုသိုလ်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ကုသိုလ်ဟိတ်’ သုံးပါး၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ သုံးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤဟိတ်ခြောက်ပါးတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အရူပါဝစရဟိတ်’ တို့တည်း။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

အပရိယာပန္နဟိတ်ခြောက်ပါး

၁၀၇၂။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော (လောကုတ္တရာ) အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အပရိယာပန္နဟိတ်’ ခြောက်ပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ကုသိုလ်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ကုသိုလ်ဟိတ်’ သုံးပါး၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ သုံးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤဟိတ်ခြောက်ပါးတို့သည် ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အပရိယာပန္နဟိတ်’ တို့တည်း။

ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါး

၁၀၇၃။ ထို (ဟိတ်တို့) တွင် ကုသိုလ်ဖြစ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ကုသိုလ်ဟိတ်’ သုံးပါး တို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ သည် (ရှိ၏)။

အလောဘ

၁၀၇၄။ (၁) ထို (ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် မလိုချင်မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသည် အဘယ် နည်း။ အကြင် မလိုချင်မတပ်မက်ခြင်းသဘော၊ မလိုချင်မတပ်မက်ပုံ အခြင်းအရာ၊ မလိုချင် မတပ်မက် တတ်သူ၏အဖြစ်၊ မစွဲလမ်းခြင်းသဘော၊ မစွဲလမ်းပုံ အခြင်းအရာ၊ မစွဲလမ်း တတ်သူ၏အဖြစ်၊ မမက်မောမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော မလိုချင်မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ ကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၂, ၁၀၄, ၃၁၂, ၁၀၆၁)

အဒေါသ

၁၀၇၅။ (၂) ထို (ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားပုံ အခြင်းအရာ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားတတ်သူ၏အဖြစ်။ စိတ်မပျက်ဆီးမှု၊ စိတ်မပျက်စီးစေ လိုမှု၊ ကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘော ကို မဖျက်ဆီးမပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၃, ၃၆, ၁၀၅, ၃၁၃, ၁၀၆၂)

အမောဟ

၁၀၇၆။ (၃) ထို (ကုသိုလ်ဟိတ်သုံးပါးတို့) တွင် (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဆင်းရဲ၌ သိမှု ‘ဒုက္ခဉာဏ်’၊ ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း၌ သိမှု ‘ဒုက္ခသမုဒယ ဉာဏ်’၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ သိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓဉာဏ်’၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ သိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိပဋိပဒါဉာဏ်’၊ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) သိမှု ‘ပုပ္ဖန္တဉာဏ်’၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) သိမှု ‘အပရန္တဉာဏ်’၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့ ၌ (ဖြစ်ပြီးဖြစ်လတ္တံ့ခန္ဓာစသည်တို့၌) သိမှု ‘ပုပ္ဖန္တာပရန္တဉာဏ်’၊ ဤ (ဇရာ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်း တရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ သိမှု ‘ဣဒပ္ပဝ္စယတာ ပဋိစ္စသမုပ္ပန္နဓမ္မဉာဏ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့်သိခြင်း သဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို) စိစစ်ခြင်းသဘော။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် စိစစ်ခြင်းသဘော။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ကို)

ကောင်းစွာ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ ရှေးရှုကပ်၍ မှတ်ခြင်းသဘော၊ အသိဉာဏ် ရှိသူ၏အဖြစ်၊ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်၊ သိမ်မွေ့သူ၏အဖြစ်၊ ဝေဖန်တတ်သူ (ထင်ရှားပြတ်တတ်သူ) ၏အဖြစ်။ (အနိစ္စစသည်ကို) ကြံစည်ခြင်းသဘော၊ နှိုင်းချိန်ခြင်းသဘော၊ မြေကြီးနှင့် တူသောသဘော၊ တစ်နည်း-ဟုတ်မှန်သော အနက်၌ မွေ့လျော်တတ် သောသဘော၊ ကိလေသာတို့ကို ညှဉ်းဆဲနှိပ်စက် တတ်သောသဘော၊ ထိုးထွင်း၍ သိမှု၌ ညွတ်စေတတ် သောသဘော၊ အထူးထူး ရှုမြင်တတ်သော သဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိတတ်သော သဘော။ (လမ်းမှားသို့ ပြေးသွား နေသော စိတ်ကို လမ်းမှန်သို့ ရောက်ရန် ထိုးနှင်တတ်သဖြင့်) နှင်တံ (တုတ်တပြာ) နှင့် တူသော သဘော၊ ပညာဟူသော အစိုးတရ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညိန္ဒြေ’၊ မတုန်မလှုပ် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာဗိုလ်’။ (ကိလေသာတို့ကို ဖြတ်တတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာလက်နက်’။ (မိမိဖြစ်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင့်တက်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာပြာသာဒ်’။ (အဝိဇ္ဇာအမှိုက်မှောင်ကို ပယ်ဖျောက်၍ ထွန်းလင်းစေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအလင်း’။ (ကြည်လင်တောက်ပသော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိမှု ‘ပညာအရောင်’။ (ထွန်းပြတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ တန်ဆောင်’။ (ဖြစ်နိုင်ခဲ့ရ နိုင်ခဲ့၍ နှစ်သက်ခြင်းကို ဖြစ်စေတတ်သော) (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာရတနာ’၊ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း သဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’၊ ကောင်းစွာ (အမှန်) သိမြင်မှု ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါ ‘မဂ္ဂင်’ ဖြစ်သော၊ ထွက်မြောက်ကြောင်း (မဂ်) ၌ အကျုံးဝင်သော၊ ကောင်းစွာသိမှု (မဂ်ဉာဏ်) ၏ အစိတ်အပိုင်း အင်္ဂါဖြစ်သော (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်မှု ‘ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

(၃၄,၁၀၆, ၃၁၄, ၁၀၆၃) ဤဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ကုသိုလ် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ကုသိုလ် ဟိတ်) တို့တည်း။

အဗျာကတဟိတ်သုံးပါး

၁၀၇၇။ ထို (အပရိယာပန္နဟိတ်တို့) တွင် ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ သုံးပါးတို့ဟူသည် အဘယ်တို့နည်း။ ကုသိုလ်တရားတို့၏ အကျိုးဝိပါက်တို့၌ (ရှိသော) မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု) ‘အမောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤဟိတ်သုံးပါးတို့သည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အဗျာကတဟိတ်’ တို့ တည်း။

ဤအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ခြောက်ပါးတို့သည် ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘အပရိယာပန္နဟိတ်’ တို့တည်း။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေ အမြစ် ‘ဟိတ်’ မည်ကုန်၏။

ဟိတ် မမည်သော ‘နဟေတု’ တရား

၁၀၇၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မမည်သော ‘နဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဟိတ်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရား ဖြစ်ကုန်

သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ဟိတ် မမည်သော ‘နဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

၁၀၇၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မမည်သော ‘နဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဟိတ်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရား ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သောသဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ဟိတ်မမည်သော ‘နဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - သဟေတုကဒုက်

ဟိတ်ရှိသော ‘သဟေတုက’ တရား

၁၀၇၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဟိတ်) တရားတို့ဖြင့် (ထိုဟိတ်တရားတို့နှင့် ယှဉ်သဖြင့်) အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဟိတ်မရှိသော ‘အဟေတုက’ တရား

၁၀၈၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မရှိသော ‘အဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ထို (ဟိတ်) တရားတို့ဖြင့် (ထိုဟိတ်တရားတို့နှင့် မယှဉ်သဖြင့်) အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မရှိသော ‘အဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဟိတ်နှင့်ယှဉ်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား

၁၀၈၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် ယှဉ်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဟိတ်) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် ယှဉ်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဟိတ်နှင့်မယှဉ်သော ‘ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား

၁၀၈၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် မယှဉ်သော ‘ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဟိတ်) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် မယှဉ်သော ‘ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

၄ - ဟေတု သဟေတုကဒုတ်

ဟေတု သဟေတုကတရား

၁၀၈၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း ရှိသော ‘ဟေတု သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) မောဟကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း ဖြစ်၏။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) လောဘကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း ဖြစ်၏။ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) မောဟကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း ဖြစ်၏။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ဒေါသကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း ဖြစ်၏။ မလိုချင်မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု) ‘အမောဟ’ ၊ ထို (တရားသုံးပါး) တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်ကုန်၏။ အချင်းချင်း (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သဖြင့်) အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသည်လည်း ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း ရှိသော ‘ဟေတု သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

သဟေတုက န ဟေတုတရား

၁၀၈၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ သာ ရှိ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မမည်သော ‘သဟေတုက န ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင် တရားတို့သည် ထို (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော ဟိတ်) တရားတို့ကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေ အမြစ် ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထို သဟေတုကတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော ဟိတ်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ သာရှိ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မမည်သော ‘သဟေတုက န ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

၅ - ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တတရား

၁၀၈၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဟေတုဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ သည် အကြောင်း ရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက် ဖြစ်သော) မောဟကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (အမှန် သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘လောဘ’ ကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် ယှဉ်သည် လည်း ဖြစ်၏။ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) မောဟကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ဒေါသကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့်ယှဉ်သည် လည်း ဖြစ်၏။ မလိုချင် မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ၊ မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘အမောဟ’ ၊ ထို (တရားသုံးပါး)တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်ကုန်၏။ အချင်းချင်း (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သဖြင့်) အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ လည်း မည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဟေတုသမ္ပယုတ္တန ဟေတုတရား

၁၀၈၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့်သာ ယှဉ်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မမည်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တနဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (ဟိတ်) တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုဟေတုသမ္ပယုတ္တတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော ဟိတ်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော) ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ နှင့်သာ ယှဉ်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် ‘ဟိတ်’ မမည်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တန ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - န ဟေတု သဟေတုကဒုက်

န ဟေတု သဟေတုကတရား

၁၀၈၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' မမည်မူ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' ရှိသော 'န ဟေတု သဟေတု' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' မမည်ကုန်သော၊ ထို (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော ဟိတ်) တရားတို့ကြောင့် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' ရှိကုန်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' ရှိသော 'န ဟေတု သဟေတုက' တရား ဖြစ်ကုန်၏။

န ဟေတု အဟေတုကတရား

၁၀၈၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' လည်း မမည်မူ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' လည်း မရှိသော 'န ဟေတုအဟေတုက' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' လည်း မမည်၊ ထို (ဟိတ်) တရားတို့ဖြင့် (ထိုဟိတ်တရားတို့နှင့် မယှဉ်သဖြင့်) အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' လည်း မရှိကုန်။ (ထိုသို့ သဘောရှိသော) ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' လည်း မမည်မူ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် 'ဟိတ်' လည်း မရှိသော 'န ဟေတု အဟေတုက' တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဟေတုဂေါစ္စက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စူဠန္ဒရဒုတ်

၁ - သပ္ပစ္စယဒုတ်

သပ္ပစ္စယတရား

၁၀၈၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော) အကြောင်း တရား လေးပါးတို့နှင့်တကွဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့်ဖြစ်သော) ‘သပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’ ၊ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော ခန္ဓာငါးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့နှင့်တကွဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့် ဖြစ်သော) ‘သပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အပ္ပစ္စယတရား

၁၀၉၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော) အကြောင်းတရားလေးပါး တို့နှင့်တကွ မဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့် မဖြစ်သော) ‘အပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့နှင့်တကွ မဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့် မဖြစ်သော) ‘အပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဗ္ဗာန်)။

၂ - သင်္ခတဒုတ်

သင်္ခတတရား

၁၀၉၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးတို့သည်) ပြုပြင် စီရင်အပ်သော ‘သင်္ခတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင် တရားတို့သည် (ကံ စိတ် ဥတု အာဟာရဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့နှင့်တကွ ဖြစ်သော (အကြောင်းတရားလေးပါးတို့ကြောင့်ဖြစ်သော) ‘သပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ထို (သပ္ပစ္စယ) တရားတို့သည်ပင် (ကံ စိတ်ဥတု အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးတို့) ပြုပြင်စီရင်အပ်သော ‘သင်္ခတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အသင်္ခတတရား

၁၀၉၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါး တို့သည်) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော ‘အသင်္ခတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြောင်းတရားသည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော) အကြောင်းတရားလေးပါးတို့နှင့်တကွ မဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့် မဖြစ်သော) ‘အပ္ပစ္စယ’ တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ထို (အပ္ပစ္စယ) တရားသည်ပင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော ‘အသင်္ခတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဗ္ဗာန်)။

၃ - သနိဒဿနဒုက္ခ

သနိဒဿနတရား

၁၀၉၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (မြင်အပ် မြင်ရသော) ‘သနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်တကွ ဖြစ်သော (မြင်အပ် မြင်ရသော) ‘သနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပါရုံ)။

အနိဒဿနတရား

၁၀၉၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော (မမြင်အပ်၊ မမြင်ရသော) ‘အနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’ ။။။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’၊ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။။။။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’။ ထို့ပြင် မြင်ခြင်းနှင့်တကွ၊ ထိခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော၊ သိမှုစိတ်ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သော အကြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားလေးပါးတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မြင်ခြင်း နှင့်တကွ မဖြစ်သော (မမြင်အပ်၊ မမြင်ရသော) ‘အနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပါရုံမှတစ်ပါး အခြားသော တရားများ)။

၄ - သပ္ပဋိယဒုက္ခ

သပ္ပဋိယတရား

၁၀၉၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ ရသော) ‘သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’။။။။ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ ရသော) ‘သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပသာဒရုပ်ငါးပါး၊ ဝိသယရုပ် ခုနစ်ပါး)။

အပ္ပဋိယတရား

၁၀၉၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော (ထိခိုက်၍မရသော) ‘အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။။။။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ။ ထို့ပြင် မြင်ခြင်းနှင့်တကွ၊ ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော၊ သိမှုစိတ်ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သော အကြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွ မဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ မရသော) ‘အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ သုခမရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ရူပီဒုတ်

ရူပီတရား

၁၀၉၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော ‘ရူပီ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မဟာဘုတ်လေးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ မဟာဘုတ်လေးပါးတို့ကို မှီ၍ (ဖြစ်သော) ရုပ်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသော ‘ရူပီ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရုပ်)။

အရူပီတရား

၁၀၉၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မရှိသော ‘အရူပီ’ တရားတို့ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မရှိသော ‘အရူပီ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၆ - လောကီယဒုတ်

လောကီယတရား

၁၀၉၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် လောက၌ အကျုံးဝင်သော ‘လောကီယ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အာသဝေါ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ် တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လောက၌ အကျုံးဝင်သော ‘လောကီယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊စေတသိက်၊ ရုပ်)။

လောကုတ္တရာတရား

၁၁၀၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် လောကမှ လွန်မြောက်သော ‘လောကုတ္တရာ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့ သည်လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လောကမှ လွန်မြောက်သော ‘လောကုတ္တရာ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - အာသဝဂေါတ္ထက

၁ - အာသဝဒုက္ခ

အာသဝ

၁၁၀၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ တို့၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ကာမာသဝ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝတို့၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဘဝါသဝ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဒိဋ္ဌာသဝ’ ၊ သိအပ်သည်ကို မသိမှု (သစ္စာ လေးပါးကိုမသိမှု)ဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ ဟူသော အာသဝလေးပါးတို့သည် (ရှိ ကုန်၏)။

ကာမာသဝ

၁၁၀၃။ (၁) ထို (အာသဝလေးပါးတို့) တွင် လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်းဖြစ်ခြင်း ‘ကာမာသဝ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ တို့၌ အကြင်လိုချင်တောင့်တမှု ‘ကာမစ္ဆန္ဒ’၊ လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’၊ လိုချင်နှစ်သက်မှု ‘ကာမနန္ဒိ’၊ လိုချင်တပ်မက်မှု ‘ကာမတဏှာ’၊ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ၌ တပ်မက်မှု အစေး ‘ကာမသိနေဟ’၊ လိုချင်မှု ‘ကာမ’ ဟူသောပူလောင်မှု ‘ကာမပရိဋ္ဌာဟ’၊ လိုချင်မိန်းမောမှု (လိုချင်အားကြီးသဖြင့် မိန်းမောမှု) ‘ကာမမုစ္ဆာ’၊ လိုချင်ဖွယ်ကာမကို မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်း (လိုချင်ဖွယ်ကာမကို အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်မှု) ‘ကာမဇ္ဈောသာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ၌ လိုချင်မှုဟူသောယိုစီးခြင်းဖြစ်ခြင်း ‘ကာမာသဝ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (လောဘ)။

ဘဝါသဝ

၁၁၀၄။ (၂) ထို (အာသဝလေးပါးတို့) တွင် (ရူပ, အရူပ) ဘဝတို့၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဘဝါသဝ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ရူပ, အရူပ) ဘုံတို့၌ အကြင် ဘဝကို တောင့်တမှု ‘ဘဝဆန္ဒ’၊ ဘဝကို စွဲလမ်းမှု ‘ဘဝရာဂ’၊ ဘဝကို နှစ်သက်မှု ‘ဘဝနန္ဒိ’၊ ဘဝကို တပ်မက်မှု ‘ဘဝတဏှာ’၊ ဘဝ၌ (တပ်မက်မှု) အစေး ‘ဘဝသိနေဟ’၊ ဘဝကို လိုချင်မှုဟူသော ပူလောင်မှု အပူ ‘ဘဝပရိဋ္ဌာဟ’၊ ဘဝကို လိုချင်မှု အားကြီးသဖြင့် မိန်းမောမှု ‘ဘဝမုစ္ဆာ’၊ ဘဝကို မျို၍ ပြီးဆုံးစေမှု (ဘဝကို အပြီးအဆုံးအကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်မှု) ‘ဘဝဇ္ဈောသာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို (ရူပ, အရူပ) ဘဝတို့၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဘဝါသဝ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (လောဘ)။

ဒိဋ္ဌာသဝ

၁၁၀၅။ (၃) ထို (အာသဝလေးပါးတို့) တွင် အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဒိဋ္ဌာသဝ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် မြဲ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် မမြဲဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိဟူ၍ လည်းကောင်း။ ထိုအသက် ‘ဇီဝ’ သည်ပင် ထိုကိုယ်တည်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အသက် ‘ဇီဝ’ သည် တစ်ခြား၊ ကိုယ်သည် တစ်ခြားဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက်ဖြစ်၏ ဟူ၍

လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်လည်းဖြစ်၊ မဖြစ်လည်း မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးသည့်နောက် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်၊ မဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ'။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော 'ဒိဋ္ဌိဂတ'။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီး တတ်သော) အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော တောအုပ် 'ဒိဋ္ဌိဂဟန'။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲ စေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ 'ဒိဋ္ဌိကန္တာရ'၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော 'ဒိဋ္ဌိပိဿ ကာယိက'၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော 'ဒိဋ္ဌိဝိပုန္နိတ'။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိသညောဇန'။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြစ္စာယူတတ် သော သဘော (အယူသည်းသော သဘော) 'ဂါဟ'။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) ထပ်ကာထပ်ကာ မြစ္စာယူတတ်သော သဘော 'ပဋိဂါဟ'၊ [(အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော 'ပတိဋ္ဌာဟ'၊] မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော 'အဘိနိဝေသ'၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော 'ပရာမာသ'၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ် 'ကုမ္မဂ္ဂ'၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း 'မိစ္ဆာပထ'၊ မှားယွင်းသော သဘော 'မိစ္ဆတ္တ'၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ ဖြစ်ရာ 'တိတ္ထာယတန'၊ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသော (အားဖြင့်) စွဲယူခြင်းသဘော 'ဝိပရိယာသဂါဟ' သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ ပြီးသော) သဘောကို အမြင်မှားမှု 'ဒိဋ္ဌိ' ဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌာသဝ' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အမြင်မှားမှု 'မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ' သည်လည်း 'ဒိဋ္ဌာသဝ' မည်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။ (၃၈၁,၁၀၀၇,၁၁၂၂,၁၁၄၄, ၁၁၈၀,၁၂၄၀)

အဝိဇ္ဇာသဝ

၁၁၀၆။ (၄) ထို (အာသဝလေးပါးတို့) တွင် သိအပ်သည်ကို မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကိုမသိမှု)ဟူသော ယိုစီးခြင်းဖြစ်ခြင်း 'အဝိဇ္ဇာသဝ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဆင်းရဲ၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲခြင်း ဖြစ်ကြောင်း၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ မသိမှု၊ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု၊ ဤ (ဇရာ မရဏ စသည်တို့၏ အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ မသိမှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် မသိခြင်းသဘော 'အညာဏ'။ (အမှန်တရားကို) မမြင်ခြင်းသဘော 'အဒဿန'၊ ထိုးထွင်း၍ မသိတတ်သော သဘော 'အနဘိသမယ'။ (အမှန်တရားအား) လျော်စွာ မသိတတ်သောသဘော 'အနနုဗောဓ'။ (အနိစ္စစသည်တို့နှင့် ယှဉ်၍) မသိတတ်သော သဘော (မှားယွင်းစွာ သိတတ်သောသဘော) 'အသမ္မောဓ'၊ ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းသဘော 'အပုဋိဝေဒ'။ (အနိစ္စ စသည်ဖြင့်) မယူတတ်သော သဘော 'အသံဂါဟနာ'။ (အမှန်တရားကို) သက်ဝင်၍ (နားလည်၍) မယူ တတ်သောသဘော 'အပရိယော ဂါဟနာ'၊ ညီညီညွတ်ညွတ် မရှုတတ် (အနိစ္စစသည်ကို နိစ္စစသည်ဟု မညီမညွတ်ရှုတတ်) သော သဘော 'အသမပေက္ခနာ'၊ မဆင်ခြင်တတ်သော သဘော 'အပစ္စဝေက္ခဏာ'၊ မျက်မှောက် မရှုတတ်သော သဘော (အကောင်းအဆိုးကို မဝေခွဲတတ်သောသဘော) 'အပစ္စက္ခကမ္မ'။ (စိတ်) ဖြူစင် သန့်ရှင်းမှုကို ဖျက်ဆီးကြောင်းသဘော 'ဒုဗ္ဗေဇ္ဈ'၊ လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်းသဘော 'ဗာလျ'၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် မသိတတ်သောသဘော 'အသမ္မုဇဉ'။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေခြင်းသဘော (အမှန်ကို မသိမှု) 'မောဟ'။ (အမှန်သဘော၌) ပြင်းစွာ တွေဝေခြင်းသဘော 'ပမောဟ'၊ ထက်ဝန်းကျင် (တရားအားလုံး၌) တွေဝေခြင်း သဘော 'သမ္မောဟ'၊ သိအပ်သည်ကို မသိ ခြင်း (သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း) သဘော 'အဝိဇ္ဇာ'။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နှစ်မြုပ် စေတတ်သော မသိမှု သဘော 'အဝိဇ္ဇောယ'။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော 'အဝိဇ္ဇာယောဂ'၊ အစဉ်ကိန်းဝပ် တတ်သော (လျောက်ပတ်သော အကြောင်းကိုရလျှင် ဖြစ်တတ်သော) မသိမှုသဘော 'အဝိဇ္ဇာနုသယ'၊ စိတ်၌ ကိလေသာတို့၏ ထကြွသောင်းကျန်းခြင်းဟူသော မသိမှုသဘော 'အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာန'။ (စီးပွား

ချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့် တူသော မသိမှု သဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော (အမှန်တရား၌) တွေဝေမှု ‘မောဟ အကုသလမှုလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (သစ္စာလေးပါးကို) မသိမှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (မောဟ)။ (၁၀၆၇)

ဤတရားတို့သည် ‘အာသဝ’ မည်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော အာသဝတရား ကိုယ်သုံးပါး)။

နော အာသဝတရား

၁၁၀၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘နောအာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (အာသဝလေးပါး) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံး မဝင်ကုန်သော (လောကုတ္တရာဖြစ်သော) ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘နောအာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ အာသဝ တရား ကိုယ်ကြည့်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၂ - သာသဝဒုက္ခ

သာသဝတရား

၁၁၀၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော) အာသဝတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရား ဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် အာသဝတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အနာသဝတရား

၁၁၀၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော) အာသဝတရားတို့၏ အာရုံ မဖြစ်သော ‘အနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံး မဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - အာသဝသမ္ပယုတ္တဒုတ်

အာသဝသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၁၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော) အာသဝတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (အာသဝ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝနှင့် ယှဉ်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ဒေါသမူမောဟနှင့် မောဟမူမောဟမှ တစ်ပါး သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

အာသဝဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၁၁၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော) အာသဝတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘အာသဝဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (အာသဝ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝနှင့် မယှဉ်သော ‘အာသဝဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဒေါသမူမောဟ၊ မောဟမူမောဟ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၄ - အာသဝ သာသဝဒုတ်

အာသဝ သာသဝတရား

၁၁၁၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော) အာသဝလည်း မည်၍ အာသဝတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘အာသဝသာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုအာသဝတို့သည်ပင် အာသဝလည်းမည်၍ အာသဝတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘အာသဝ သာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော အာသဝ တရားကိုယ်သုံးပါး)။

သာသဝ နော အာသဝတရား

၁၁၁၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော) အာသဝတရားတို့၏ အာရုံ ဖြစ်သော ‘သာသဝ’ တရားသာ ဖြစ်၍ ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘သာသဝ နောအာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

အကြင် တရားတို့သည် ထို (အာသဝ) တရားတို့ဖြင့် (ထိုအာသဝတရားတို့ အာရုံပြုအပ်သဖြင့်) အာသဝတရားတို့၏ အာရုံ ‘သာသဝ’ ဖြစ်ကုန်၏။ (ထို ‘သာသဝ’ တရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက် ‘အာသဝ’) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သည့် ‘သာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’ ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘အာသဝ’ တို့ ၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘သာသဝ နော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ အာသဝတရား ကိုယ်မှ တစ်ပါးသော စေတသိက်၊ ရုပ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တဒုက်

အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၁၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘အာသဝ’ လည်းမည်၍ ‘အာသဝ’ နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်ဖွယ် ကာမဂုဏ်ငါးပါး ‘ကာမ’ ၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ကာမာသဝ’ သည် ‘အာသဝ’ လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) အဝိဇ္ဇာသဝကြောင့် အာသဝနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှုဟူသော ယိုစီးခြင်းဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ သည် အာသဝလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ကာမာသဝကြောင့် အာသဝနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (ရူပ, အရူပ) ၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း ဖြစ်ခြင်း ‘ဘဝါသဝ’ သည် အာသဝလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက် ဖြစ်သော) အဝိဇ္ဇာသဝကြောင့် အာသဝနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ သည် အာသဝလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ဘဝါသဝကြောင့် အာသဝနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဒိဋ္ဌာသဝ’ သည် အာသဝလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) အဝိဇ္ဇာသဝကြောင့် အာသဝနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ သည် အာသဝလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ဒိဋ္ဌာသဝကြောင့် အာသဝနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အာသဝလည်း မည်၍ အာသဝနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်၌ ရှိသော လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟ)။

အာသဝသမ္ပယုတ္တနော အာသဝတရား

၁၁၁၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ, ဒိဋ္ဌိ, မောဟဟူသော) အာသဝနှင့်သာ ယှဉ်၍ အာသဝမမည်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တနော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (အာသဝ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုအာသဝ သမ္ပယုတ္တတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်အာသဝ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းကျန်ကုန်သော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝနှင့်သာ ယှဉ်၍ အာသဝမမည်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တနော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်, အာသဝတရား ကိုယ်ကြည့်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - အာသဝဝိပ္ပယုတ္တသာသဝဒုက္ခ

အာသဝဝိပ္ပယုတ္တသာသဝတရား

၁၁၁၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အာသဝနှင့် မယှဉ်မူ၍ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘အာသဝဝိပ္ပယုတ္တသာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (အာသဝ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝနှင့် မယှဉ်မူ၍ အာသဝတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘အာသဝဝိပ္ပယုတ္တသာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဒေါသမူမောဟ၊ မောဟမူမောဟ၊ ရုပ်)။

အာသဝဝိပ္ပယုတ္တအနာသဝတရား

၁၁၁၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အာသဝနှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ အာသဝတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အာသဝ ဝိပ္ပယုတ္တအနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)တို့သည် လည်းကောင်း၊ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝနှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ အာသဝတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အာသဝဝိပ္ပယုတ္တအနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

တရားတို့ကို ချထားဝေဖန်ရာ အပိုင်း၌

ရှေးဦးစွာ ဟောကြားခြင်း ‘နိက္ခေပကဏ္ဍ ပဌမဘာဏဝါရ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - သညောဇနဂေါစ္ဆက

၁ - သညောဇနဒုက္ခ

သညောဇနတရား

၁၁၁၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်မည်သော ‘သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမဂုဏ်တို့၌) လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’ သံယောဇဉ်။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (အမျက်ဒေါသ) ‘ပဋိယ’ သံယောဇဉ်။ (ငါသာလျှင် မြတ်သည်ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ သံယောဇဉ်၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သံယောဇဉ်၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သံယောဇဉ်။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ သံယောဇဉ်၊ ရူပ၊ အရူပဘဝ၌ စွဲလမ်းမှု ‘ဘဝရာဂ’ သံယောဇဉ်၊ ငြူစူမှု (မနာလိုမှု) ‘က္ကဿာ’ သံယောဇဉ်၊ ဝန်တိုမှု ‘မစ္ဆရိယ’ သံယောဇဉ်။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ဟူသော သံယောဇဉ် ဆယ်ပါးတို့ သည် (ရှိကုန်၏)။

ကာမရာဂသံယောဇဉ်

၁၁၁၉။ (၁) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် ကာမဂုဏ်တို့၌ လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ လိုချင်ဖွယ် ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌ အကြင် လိုချင်တောင့်တမှု ‘ကာမစ္ဆန္ဒ’၊ လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’၊ လိုချင်နှစ်သက်မှု ‘ကာမနန္ဒိ’၊ လိုချင်တပ်မက်မှု ‘ကာမတဏှာ’၊ လိုချင်မှုအစေး ‘ကာမသိနေဟ’၊ လိုချင်မှု ‘ကာမ’ ဟူသော ပူလောင်မှု ‘ကာမပရိဋ္ဌာဟ’၊ လိုချင်မိန်းမောမှု (လိုချင်မှုအားကြီးသဖြင့် မိန်းမောမှု) ‘ကာမမုစ္ဆာ’၊ လိုချင်မှု ‘ကာမ’ ကို မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်း (လိုချင်ဖွယ်ကာမကို အပြီးအဆုံး အကြွင်း အကျန်မရှိ လိုချင်မှု) ‘ကာမဇ္ဈောသာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’ သံယောဇဉ်ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၁၀၃)

ပဋိယသံယောဇဉ်

၁၁၂၀။ (၂) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (အမျက်ဒေါသ) ‘ပဋိယ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည်ဖြစ်၏။ “ငါ၏ ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ မချစ်ခင် မမြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် အရာမဟုတ်သည့် ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (အမျက်ထွက်မှု) ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော စိတ်၏ အကြင် ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (အမျက်ထွက်မှု) ‘အာယာတ’၊ လွန်စွာ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘ပဋိယာတ’။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (မုန်းထားမှု) ‘ပဋိယ’၊ လွန်စွာ ဆန့်ကျင်မှု ‘ပဋိဝိရောဓ’၊ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) ‘ကောပ’၊ လွန်စွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) ‘ပကောပ’၊ အလွန် ပြင်းစွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) ‘သမ္ပကောပ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်း ‘ဒေါသ’၊ လွန်စွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်း ‘ပဒေါသ’၊ အလွန် ပြင်းစွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်း ‘သမ္ပဒေါသ’၊ စိတ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်း ‘စိတ္တဿဗျာပတ္တိ’၊ စိတ်ပျက်စီးခြင်း၏သဘော ‘မနောပဒေါသ’၊ အမျက်ထွက်ခြင်း ‘ကောဓ’၊ အမျက်ထွက်ပုံ အခြင်းအရာ

‘ကုဇ္ဈနာ’၊ အမျက်ထွက်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘ကုဇ္ဈိတတ္ထ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘ဒေါသ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားပုံအခြင်းအရာ ‘ဒုဿနာ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားတတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဒုဿိတတ္ထ’၊ ဖောက်ပြန် ပျက်စီးခြင်းသဘော ‘ဗျာပတ္တိ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပုံ အခြင်းအရာ ‘ဗျာပဇ္ဇနာ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဗျာပဇ္ဇိတတ္ထ’၊ ဆန့်ကျင်မှု ‘ဝိရောဓ’၊ လွန်စွာ ဆန့်ကျင်မှု ‘ပဋိဝိရောဓ’၊ ကြမ်းတမ်းသူ၏အဖြစ် (ကြမ်းတမ်းမှု) ‘စဏ္ဍိတ္တ’၊ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်းသဖြင့် ပြောဆိုခြင်း) ‘အသုရောပ’၊ စိတ်၏ မိမိပကတိစိတ် မဟုတ်သည်၏အဖြစ် (စိတ်တိုင်းမကျ ဖြစ်သည်၏အဖြစ်) ‘အနတ္တမနတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (အမျက်ဒေါသ) ‘ပဋိဿ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။ (၁၀၆၆,၁၁၄၂)

မာနသံယောဇဉ်

၁၁၂၀။ (၃) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် (ငါသာလျှင် မြတ်သည်ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါသည် (အဆင့်အတန်း) မြင့်မြတ်သူ ဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘သေယျမာန’၊ “ငါသည် (အဆင့်အတန်းချင်း) တူသူဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘သဒိသမာန’၊ “ငါသည် (အဆင့်အတန်း) ယုတ်နိမ့် (အောက်ကျ) သူ ဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) (ငါသည် အဆင့်အတန်း ယုတ်နိမ့်သော်လည်း မည်သူ့ကိုမျှ ဂရုစိုက်ရန် မလိုဟု မှတ်ထင်မှု) ‘ဟိနမာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’၊ မှတ်ထင်ပုံ (ထောင်လွှားပုံ) အခြင်းအရာ ‘မညနာ’၊ မှတ်ထင်တတ်သူ (ထောင်လွှားတတ်သူ) ၏အဖြစ် ‘မညိတတ္ထ’၊ တက်ကြွခြင်းသဘော ‘ဥန္နတိ’၊ မြောက်၍ ထားခြင်းသဘော ‘ဥန္နမ’၊ တံခွန်နှင့်တူသော သဘော ‘မဇ’၊ မြောက်ပင့်ခြင်းသဘော ‘သမ္ပဂ္ဂါဟ’၊ စိတ်၏ တံခွန်မှန် ကင်းကဲ့သို့ မြင့်မောက်လိုသည်၏အဖြစ် ‘ကေတုကမ္ပတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ငါသာလျှင် မြတ်သည်ဟုစသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင် လွှားမှု) ‘မာန’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။

ဒိဋ္ဌိသံယောဇဉ်

၁၁၂၂။ (၄) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ် နည်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် မြိ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောက သည် မမြိ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိဟူ၍ လည်းကောင်း။ ထိုအသက် ‘ဇီဝ’ သည်ပင် ထိုကိုယ်တည်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အသက် ‘ဇီဝ’ သည် တစ်ခြား၊ ကိုယ်သည် တစ်ခြားဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက်ဖြစ်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်လည်းဖြစ်၊ မဖြစ်လည်း မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက်ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်၊ မဖြစ်သည် လည်း မဟုတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း။ ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’။ (ခြောက်ဆယ့် နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဂတ’။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင် မှားမှုတည်းဟူသော တောအုပ် ‘ဒိဋ္ဌိဂဟန’။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင် မှားမှု ခရီးခဲ ‘ဒိဋ္ဌိကန္တာရ’၊ သမ္မာဒိဋ္ဌိကို ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိသူကာယိက’၊ အမြင် မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်း သဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိပုန္နိတ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်း ဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိသညောဇန’။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော (အယူသည်းသော သဘော) ‘ဂါဟ’။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော ‘ပတိဋ္ဌာဟ’၊ [(အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် ထပ်ကာ ထပ်ကာ မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော ‘ပဋိဂ္ဂါဟ’]၊ မှားသော အားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော ‘အဘိနိဝေသ’၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော

‘ပရာမာသ’၊ ဣကိဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ် ‘ကုမ္မဂ္ဂ’၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း ‘မိစ္ဆာပထ’၊ မှားယွင်းသော သဘော ‘မိစ္ဆတ္တ’၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ ‘တိတ္ထာယတန’၊ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘော ‘ဝိပရိယာ သဂ္ဂါဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ သံယောဇဉ်ကို ချန်ထား၍ အလုံးစုံသော အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည်လည်း အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သံယောဇဉ် မည်၏။ (၁၁၀၅)

ဝိစိကိစ္ဆာသံယောဇဉ်

၁၁၂၃။ (၅) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်စွာဘုရား၌ ယုံမှား၏။ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)၊ တရား၌ ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ သံယာ၌ ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ အကျင့် (သိက္ခာ) ၌ ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ ဤ (ဇရာ၊ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ ယုံမှား၏။ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် ယုံမှားမှု ‘ကင်္ခါ’၊ ယုံမှားပုံ အခြင်းအရာ ‘ကင်္ခါယနာ’၊ ယုံမှားတတ်သည်၏အဖြစ် ‘ကင်္ခါယိတတ္ထ’၊ မသိခြင်း (တွေးတောခြင်း) ‘ဝိမတိ’၊ သဘာဝကို စဉ်းစားလျှင် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) ပင်ပန်းကြောင်းသဘော ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’၊ မှန်၊ မမှန် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) နှစ်မျိုးအားဖြင့် တုန်လှုပ်တတ်သော သဘော ‘ဒွေဠက’၊ လမ်းနှစ်ခွနှင့်တူသော သဘော ‘ဒွေဓာပထ’၊ ထက်ဝန်းကျင်မှ ဖြစ်တတ် (ယုံမှားတတ်) သော သဘော ‘သံသယ’၊ ဧကန္တအားဖြင့် ယူခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်းသဘော ‘အနေကံသဂ္ဂါဟ’။ (ဆုံးဖြတ်နိုင်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံမှ ဆုတ်နှစ်တတ်သော သဘော ‘အာသပ္ပနာ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) (အာရုံ၏) ထက်ဝန်းကျင်၌ (တဝဲလည်လည်) ရွေ့လျားတတ်သော သဘော ‘ပရိသပ္ပနာ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံ၌ ဉာဏ်ဖြင့်) မသက်ဝင်နိုင်ခြင်းသဘော အပရိယောဂါဟနာ’။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရောသည်၏အဖြစ် ‘ထမ္ဘိတတ္တံစိတ္တဿ’၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး) ဖြစ်စေတတ်သော သဘော ‘မနောဝိလေခ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။ (၄၂၅,၁၀၀၈)

သီလဗ္ဗတပရာမာသသံယောဇဉ်

၁၁၂၄။ (၆) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်မှ အပြင်အပ၌ ဖြစ်ကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား သမဏဗြာဟ္မဏတို့၏ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့‘သီလ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏၊ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အကျင့် ‘ဝတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏၊ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့် ‘သီလဗ္ဗတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်း သဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်း ဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာယူတတ်သော သဘော (အယူသည်သော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော၊ [(အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် ထပ်ကာထပ်ကာ မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော

သဘော၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။ (၃၉၂, ၁၀၀၉)

ဘဝရာဂသံယောဇဉ်

၁၁၂၅။ (၇) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် (ရူပ, အရူပ) ဘဝ၌ စွဲလမ်းမှု ‘ဘဝရာဂ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ရူပ, အရူပ) ဘုံတို့၌ (ဖြစ်သော) အကြင် ဘဝကို တောင့်တမှု (လိုချင်မှု) ‘ဘဝဆန္ဒ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝကို စွဲလမ်းမှု ‘ဘဝရာဂ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝကို နှစ်သက်မှု ‘ဘဝနန္ဒီ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝကို တပ်မက်မှု ‘ဘဝတဏှာ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝ၌ (တပ်မက်မှု) အစေး ‘ဘဝသိနေဟ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝ၌ (တပ်မက်မှုဟူသော) ပူလောင်မှု ‘ဘဝ ပရိဋ္ဌာဟ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝ၌ လိုချင်မှု အားကြီးသဖြင့် မိန်းမောမှု ‘ဘဝမုတ္တာ’။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝကို မျို၍ ပြီးဆုံးစေမှု (ဘဝကို အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်မှု) ‘ဘဝဇ္ဈောသာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ရူပ, အရူပ) ဘဝ၌ စွဲလမ်းမှု ‘ဘဝရာဂ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။ (၁၁၀၄)

ဣဿာသံယောဇဉ်

၁၁၂၆။ (၈) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် ငြူစူမှု (မနာလိုမှု) ‘ဣဿာ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ သူတစ်ပါးတိုး၏ လာဘ်ရမှု ‘လာဘ’၊ ကောင်းစွာပြုမှု (ရိုသေမှု) ‘သက္ကာရ’ , အလေးပြုမှု ‘ဂရုကာရ’, မြတ်နိုးမှု ‘မာနန’၊ ရိုခိုးမှု ‘ဝန္ဒန’၊ ပူဇော်မှု ‘ပူဇန’ တို့၌ အကြင် ငြူစူခြင်းသဘော ‘ဣဿာ’၊ ငြူစူပုံ အခြင်းအရာ ‘ဣဿာယနာ’၊ ငြူစူတတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဣဿာယိတတ္ထ’၊ စောင်းမြောင်းခြင်းသဘော ‘ဥဿယာ’၊ စောင်းမြောင်းပုံ အခြင်းအရာ ‘ဥဿယနာ’၊ စောင်းမြောင်းတတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဥဿယိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ငြူစူမှု (မနာလိုမှု) ‘ဣဿာ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။

မစ္ဆရိယသံယောဇဉ်

၁၁၂၇။ (၉) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် ဝန်တိုမှု ‘မစ္ဆရိယ’ သံယောဇဉ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဝန်တိုမှု ‘မစ္ဆရိယ’ တို့သည် -

- (၁) နေရာ၌ ဝန်တိုမှု ‘အာဝါသမစ္ဆရိယ’။
- (၂) အမျိုး၌ (ဒါယကာတို့၌) ဝန်တိုမှု ‘ကုလမစ္ဆရိယ’။
- (၃) လာဘ်၌ ဝန်တိုမှု ‘လာဘမစ္ဆရိယ’။
- (၄) အဆင်းဂုဏ်၌ ဝန်တိုမှု ‘ဝဏ္ဏမစ္ဆရိယ’။

(၅) (ပရိယတ္တိ, ပဋိဝေဓ) တရား၌ ဝန်တိုမှု ‘မဗ္ဗမစ္ဆရိယ’ ဟူ၍ ငါးပါးဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့သဘော ရှိသော အကြင် ဝန်တိုခြင်းသဘော ‘မဇ္ဈေရ’၊ ဝန်တိုပုံအခြင်းအရာ ‘မဇ္ဈေရာယနာ’၊ ဝန်တိုတတ်သူ၏ အဖြစ် ‘မဇ္ဈရာယိတတ္ထ’။ (မိမိပစ္စည်းစသည်တို့ကို သူတစ်ပါးနှင့် ဆက်ဆံ) ပျံ့နှံ့စေခြင်းငှါ အလိုမရှိသူ၏ အဖြစ် ‘ဝေဝိစ္ဆ’၊ ကပ်စေးနဲ့ခြင်း (နှမြောခြင်း) ‘ကဒရိယ’၊ ခါးစပ်သည်၏အဖြစ် (စိတ်ကို တွန့်တိုစေခြင်း သဘော) ‘ကဋ္ဌုကဋ္ဌုကတာ’။ (ပေးကမ်းစွန့်ကြဲလိုသည့်) စိတ်ကို ပိတ်ပင်၍ (တွန့်တိုသော) စိတ်ကို ယူထားသည်၏အဖြစ် ‘အဂ္ဂဟိတတ္တိစိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဝန်တိုမှု ‘မစ္ဆရိယ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။

အဝိဇ္ဇာသံယောဇဉ်

၁၁၂၈။ (၁၀) ထို (သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့) တွင် (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ် ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဆင်းရဲ၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ မသိမှု၊ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု၊ ဤ (ဇရာ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိ စသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ မသိမှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘော ရှိသော အကြင် မသိခြင်းသဘော။ (အမှန်တရားကို) မမြင်ခြင်းသဘော၊ ထိုးထွင်း၍ မသိတတ်သော သဘော။ (အမှန်တရားအား) လျော်စွာ မသိတတ်သော သဘော။ (အနိစ္စစသည်တို့နှင့်) ယှဉ်၍ မသိ တတ်သော သဘော (မှားယွင်းစွာ သိတတ်သော သဘော)၊ ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စ စသည်ဖြင့်) မယူတတ်သော သဘော။ (အမှန်တရားကို) သက်ဝင်၍ (နားလည်၍) မယူတတ်သော သဘော၊ ညီညီညွတ်ညွတ် မရှုတတ် (အနိစ္စစသည်ကို နိစ္စစသည်ဟု မညီမညွတ် ရှုတတ်) သောသဘော၊ မဆင်ခြင်တတ်သော သဘော၊ မျက်မှောက် မရှုတတ်သော သဘော (အကောင်းအဆိုးကို မဝေခွဲတတ် သော သဘော)။ (စိတ်) ဖြူစင်သန့်ရှင်းမှုကို ဖျက်ဆီးကြောင်းသဘော၊ လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် မသိတတ်သော သဘော။ (အမှန်သဘော၌) တွေ့ဝေခြင်း သဘော (အမှန်ကို မသိမှု) ပြင်းစွာ တွေ့ဝေခြင်းသဘော၊ ထက်ဝန်းကျင် (တရားအားလုံး၌) တွေ့ဝေခြင်း သဘော၊ သိအပ်သည်ကို မသိခြင်း (သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း) သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နစ်မြုပ် စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာ ယောဂ’ ၊ အစဉ်ကိန်းဝပ်တတ်သော (လျှောက်ပတ်သော အကြောင်းကိုရလျှင် ဖြစ်တတ်သော) မသိမှု သဘော ‘အဝိဇ္ဇာနုသယ’။ (ကိလေသာတို့၏) ထကြွသောင်းကျန်းခြင်းဟူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာ ပရိယုဋ္ဌာန’ ၊ စီးပွားချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့် တူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ’ ၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော (အမှန်သဘော၌) တွေ့ဝေမှု ‘မောဟအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (သိအပ်သည်ကို မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ဟု ဆိုအပ်၏။ (၁၀၆၇,၁၁၀၆) ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ် မည်ကုန်၏။

နော သညောဇနတရား

၁၁၂၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ် မမည်သော ‘နော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထို (သံယောဇဉ်) တရားတို့ကို ချန်ထား ၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူး သိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ် မမည်သော ‘နောသညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (စိတ်၊ သံယောဇဉ် တရားကိုယ် ကြင်သော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - သညောဇနိယဒုတ်

သညောဇနိယတရား

၁၁၃၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော ‘သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန် ၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အသညောဇနိယတရား

၁၁၃၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၃ - သညောဇနသမ္ပယုတ္တဒုတ်

သညောဇနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၃၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့် ယှဉ်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (သံယောဇဉ်) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့် ယှဉ်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

သညောဇနဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၁၃၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်သော ‘သညောဇနဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (သံယောဇဉ်) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သောသဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်သော ‘သညောဇနဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - သညောဇန သညောဇနိယဒုက်

သညောဇနသညောဇနိယတရား

၁၁၃၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်လည်းမည်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘သညောဇနသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုသံယောဇဉ်တို့သည်ပင် သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘သညောဇန သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သံယောဇဉ် တရားကိုယ်ရှစ်ပါး)။

သညောဇနိယ နော သညောဇနတရား

၁၁၃၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော ‘သညောဇနိယ နော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (သံယောဇဉ်) တရားတို့ဖြင့် (ထိုသံယောဇဉ်တရားတို့သည် အာရုံပြုအပ် သဖြင့်) ‘သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုသညောဇနိယ တရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက် သံယောဇဉ်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ အာသဝ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရား ဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ သံယောဇဉ်မမည်သော ‘သညောဇနိယ နောသညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ သံယောဇဉ်တရား ကိုယ်ကြဉ်သော စေတသိက်၊ ရုပ်)။

၅ - သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တဒုက်

သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၃၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ကာမ ရာဂ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (အမျက်ဒေါသ) ‘ပဋိယ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည် လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ပဋိယ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (ငါသာလျှင် မြတ်၏ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည် ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘မာန’

သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည် လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ဒိဋ္ဌိ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ် ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသော အားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည် ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (ရူပ၊ အရူပ) ဘဝ၌ စွဲလမ်းမှု ‘ဘဝရာဂ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ် ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ဘဝရာဂ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ငြူစူမှု (မနာလိုမှု) ‘ဣဿာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ် သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ဣဿာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ဝန်တိုမှု ‘မစ္ဆရိယ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည် လည်း ဖြစ်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု ‘အဝိဇ္ဇာ’ သံယောဇဉ်သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘မစ္ဆရိယ’ သံယောဇဉ်ကြောင့် သံယောဇဉ်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့ သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘သညောဇနသညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (သံယောဇဉ်တရားကိုယ်ရှစ်ပါး)

သညောဇနသမ္ပယုတ္တနော သညောဇနတရား

၁၁၃၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်နှင့်သာ ယှဉ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော ‘သညောဇန သမ္ပယုတ္တနော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (သံယောဇဉ်) တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုသညောဇနသမ္ပယုတ္တတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်သံယောဇဉ်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော သညောဇနသမ္ပယုတ္တတရားဖြစ်သည့်) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်နှင့်သာ ယှဉ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တနော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ သံယောဇဉ်တရား ကိုယ်ကြည့်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယဒုက်

သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယတရား

၁၁၃၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်နှင့် မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (သံယောဇဉ်) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ် ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရား ဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့ သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်နှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သော ‘သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်)။

သညောဇနဝိပွယုတ္တအသညောဇနိယတရား

၁၁၃၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်နှင့်လည်း မယှဉ်သည်ဖြစ်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံ လည်း မဖြစ်သော ‘သညောဇနဝိပွယုတ္တအသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်နှင့် လည်း မယှဉ်သည်ဖြစ်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘သညောဇနဝိပွယုတ္တအသညော ဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

သညောဇနဂေါစ္ဆက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ဂန္ထဂေါတ္ထက

၁ - ဂန္ထဒုက

ဂန္ထမည်သောတရား

၁၁၄၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ထ’ မည်ကုန်သနည်း။

နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထ’ ၊ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဖောက်ပြန်ပျက်စီးစေမှု ‘ဗျာပါဒကာယဂန္ထ’ ၊ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသော အားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထ’ ၊ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဤသည်သာ အမှန်တည်းဟု (မှားသောအားဖြင့်) လွန်စွာ နှလုံးသွင်းမှု ‘ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထ’ ဟူသော ဂန္ထလေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။

အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထ

၁၁၄၁။ (၁) ထို (ဂန္ထလေးပါးတို့) တွင် နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာကာယ ဂန္ထ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် စွဲလမ်းခြင်း သဘော၊ ပြင်းစွာ စွဲလမ်းခြင်းသဘော။ (အာရုံ၌ သတ္တဝါတို့ကို) အဖန်ဖန် ဆွဲဆောင်ခြင်းသဘော၊ မဆန့် ကျင်ခြင်း (လိုလားစေခြင်း) သဘော၊ နှစ်သက်ခြင်း သဘော၊ နှစ်သက်စွဲလမ်းခြင်းသဘော၊ စိတ်၏ ပြင်းစွာ စွဲလမ်းခြင်းသဘော။ (အာရုံကို) လိုလားမှုသဘော။ (လိုချင်မှုအားကြီးသဖြင့်) မိန်းမောမှုသဘော၊ မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်းသဘော (အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်တပ်မက်မှု)၊ တပ်မက်ခြင်းသဘော၊ ထက်ဝန်းကျင် (အားလုံးကို) တပ်မက်ခြင်းသဘော၊ ကပ်ငြိ တွယ်တာခြင်းသဘော၊ ရွံ့ညွှန်နှင့်တူသော (နစ်မြုပ်စေခြင်း) သဘော၊ ဆွဲငင်ခြင်း (ထိုထိုဘဝ၌ ဖြစ်ရန် ဆွဲဆောင်ခြင်း) သဘော၊ လှည့်ပတ်ခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါတို့ကို) ဖြစ်စေခြင်းသဘော။ (ဆင်းရဲနှင့်) ယှဉ်လျက် ဖြစ်စေတတ်သော သဘော။ (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ စုတိ၊ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့်) ချုပ်စပ်ခြင်းသဘော၊ အာရုံကွန်ရက် ရှိသော သဘော။ (တပ်မက်မှုဖြင့်) စိုစွတ်ခြင်းသဘော၊ တစ်နည်း- (ဝဋ်ဆင်းရဲသို့ ဆွဲဆောင်တတ်သဖြင့်) လျင်သော ရေအယဉ်ရှိသော မြစ်နှင့်တူသော သဘော၊ အဆိပ်နှင့်တူသော သဘော။ (အကျိုးမဲ့သို့ ရောက်အောင် နှောင့်ဖွဲ့တတ်သဖြင့်) ကြီးနှင့်တူသောသဘော။ (ရူပါရုံစသည်တို့၌) ပျံ့နှံ့တပ်မက်တတ် သော သဘော။ (ထိုထိုအာရုံကို ရခြင်းငှါ) အားထုတ်စေတတ်သော သဘော။ (ဖြစ်တိုင်း ဖြစ်တိုင်းသော ဘဝသံသရာ၌ မိမိ၏ ချစ်ခင်နှစ်သက်သည့်) အဖော်ဖြစ်သော သဘော၊ တောင့်တခြင်းသဘော။ (သတ္တဝါတို့ကို) ဘဝသို့ ဆွဲဆောင်ကြောင်း သဘော (ဘဝကြိုး)။ (ထိုထိုအာရုံသို့) ကပ်ရောက်တတ် (ငြိကပ်တတ်သော) သဘော၊ တစ်နည်း- (အကျိုးမဲ့ ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သဖြင့်) တောနှင့်တူသော သဘော။ (ထိုထိုအာရုံသို့) ပြင်းပြစွာ ကပ်ရောက်တတ် (ငြိကပ်တတ်)သော သဘော၊ တစ်နည်း- (အကျိုးမဲ့ဆင်းရဲကို လွန်စွာဖြစ်စေတတ်သဖြင့်) တောနှင့်တူသော သဘော။ (ချစ်ကြိုက်) ပေါင်းဖော် (ရောနှော) ခြင်းသဘော၊ ချစ်ကြိုက်ခြင်းသဘော၊ ငဲ့ကွက်ခြင်းသဘော။ (အာရုံအသီးသီး၌) နှောင့်ဖွဲ့ တတ်သော သဘော။ (အာရုံကို) တောင့်တခြင်းသဘော၊ တောင့်တပုံ အခြင်းအရာ၊ တောင့်တတတ် သော စိတ်၏အဖြစ်၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ တောင့်တမှု၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ တောင့်တမှု၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ၌ တောင့်တမှု၊ အရသာ (ရသာရုံ) ၌ တောင့်တမှု၊ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ တောင့်တမှု၊ ရအပ်သော အရာဝတ္ထု (လာဘ်) ၌ တောင့်တမှု၊ ပစ္စည်းဥစ္စာ၌ တောင့်တမှု၊ သားသမီး၌ တောင့်တမှု၊ အသက်၌

တောင့်တမှု။ (သတ္တဝါတို့ကို) တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- (ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ့ဥစ္စာဟု) ပြောဆို စေတတ်သော သဘော။ (သတ္တဝါတို့ကို) ထူးထူးခြားခြား တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- (ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ့ဥစ္စာဟု) ထပ်ကာ ထပ်ကာ ပြောဆိုစေတတ်သော သဘော။ (သတ္တဝါတို့ကို) အလွန် တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- (ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ့ဥစ္စာဟု) အလွန် ပြောဆိုစေတတ်သော သဘော၊ တပ်မက်စေခြင်းသဘော၊ တပ်မက်စေပုံ အခြင်းအရာ၊ တပ်မက်စေတတ်သည်၏အဖြစ်။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်ခြင်း သဘော (အလွန်တပ်မက်ခြင်းသဘော)။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်ပုံ အခြင်းအရာ။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်တတ်သည်၏အဖြစ်၊ အမြီးနန်းသော ခွေးကဲ့သို့ (လာဘ်လာဘ၌) တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းသော အာရုံတို့ကို လိုလားသူ၏အဖြစ်။ (အမိ၊ အဒေါ်စသော) မသင့်လျော်သောအရာ၌ တပ်မက်ခြင်းသဘော၊ မညီမမျှ အဆမတန် အားကြီးစွာ လိုချင်ခြင်းသဘော။ (အာရုံကို) နှစ်သက်ခြင်းသဘော၊ နှစ်သက်ပုံ အခြင်းအရာ၊ မျှော်လင့်ခြင်းသဘော၊ ချစ်ခင်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မျှော်လင့်ခြင်းသဘော။ ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌ တပ်မက်မှု။ (ရူပ၊ အရူပ) ဘဝ၌ တပ်မက်မှု။ (ဥစ္စေဒဟု ဆိုအပ်သော) ဘဝကင်းခြင်း၌ တပ်မက်မှု၊ ရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု၊ အရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု၊ ဘဝချုပ်ခြင်း၌ တပ်မက်မှု၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ တပ်မက်မှု၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ တပ်မက်မှု၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု၊ အရသာ (ရသာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု၊ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု၊ သဘောတရား (ဓမ္မာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နှစ်မြုပ်စေခြင်းသဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့ခြင်းသဘော၊ ပြင်းစွာယူခြင်း (စွဲလမ်းခြင်း) သဘော။ (ကုသိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တတ်သောသဘော။ (ကုသိုလ်တရားတို့ကို) တားမြစ်တတ်သော သဘော။ (အမှန်တရားကို) ဖုံးကွယ်ခြင်းသဘော။ (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဖွဲ့နှောင်တတ်သော သဘော။ (စိတ်ကို) ကပ်၍ ညှစ်နှိမ်းစေတတ်သော သဘော၊ အစဉ်ကိန်းဝပ်တတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း- လျောက်ပတ်သော အကြောင်းကို ရလျှင် (အကြောင်းညီညွတ်လျှင်) ဖြစ်တတ်သော သဘော၊ ထက်ဝန်းကျင် (စိတ်တစ်ခုလုံး သိမ်းကျုံး၍) ထကြွ (သောင်းကျန်း) တတ်သော သဘော။ (ရစ်ပတ်တတ်သော) နွယ်နှင့်တူသော သဘော၊ အရာဝတ္ထု အမျိုးမျိုးတို့ကို လိုချင်တတ်သော သဘော။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ အခြေအမြစ်။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ အကြောင်းရင်း။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ စ၍ဖြစ်ရာ၊ မာရ်၏ ကျော့ကွင်း၊ မာရ်၏ ငါးမျှားချိတ်၊ မာရ်၏ အရာ (မာရ်၏နယ်ပယ်)။ (ယိုစီးတတ်သော) တပ်မက်မှု တဏှာမြစ်။ (ဖုံးလွှမ်းတတ်သော) တပ်မက်မှု တဏှာကွန်ရက်။ (မြဲမြံစွာ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော) တပ်မက်မှု တဏှာတောက်။ (ပြည့်နိုင် ခဲသော) တပ်မက်မှု တဏှာသမုဒ္ဒရာ။ (သူတစ်ပါးပစ္စည်းကို) လိုချင်မက်မောမှု၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေ အမြစ်ဖြစ်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘအကုသလ မူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (လောဘ)။ (၁၀၆၅)

ဗျာပါဒကာယဂန္ထ

၁၁၄၂။ (၂) ထို (ဂန္ထလေးပါးတို့) တွင် နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဖောက်ပြန်ပျက်စီးစေမှု ‘ဗျာပါဒ ကာယဂန္ထ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ မချစ်ခင် မမြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် အကြောင်းမဟုတ်သည်၌ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (အမျက်ထွက်မှု) သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့သဘောရှိသော စိတ်၏ အကြင် ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု၊ လွန်စွာ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (မုန်းထားမှု)၊ လွန်စွာ ဆန့်ကျင်ခြင်းသဘော၊ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း)

သဘော၊ လွန်စွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော၊ အလွန်ပြင်းစွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ လွန်စွာဖျက် ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ အလွန်ပြင်းစွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ စိတ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော၊ စိတ်ပျက်စီးခြင်းသဘော၊ အမျက်ထွက်ခြင်း သဘော၊ အမျက်ထွက်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အမျက်ထွက်တတ်သူ၏အဖြစ်၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားပုံ အခြင်းအရာ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားတတ်သူ၏အဖြစ်၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးခြင်းသဘော၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပုံ အခြင်းအရာ၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ်သည်၏အဖြစ်၊ ဆန့်ကျင်မှု၊ လွန်စွာ အဖန်ဖန် ဆန့်ကျင်မှု၊ ကြမ်းတမ်းသူ၏အဖြစ် (ကြမ်းတမ်းမှု)၊ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်းသဖြင့် ပြောဆိုခြင်း)၊ စိတ်၏ မိမိပကတိစိတ် မဟုတ်သည်၏အဖြစ် (မနှစ်လိုမှု) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့ တတ်သော ဖောက်ပြန်ပျက်စီးစေမှု ‘ဗျာပါဒကာယဂန္ထ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (ဒေါသ)။ (၄၁၈, ၄၁၉, ၁၀၆၆, ၁၂၃၇, ၁၂၄၂)

သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထ

၁၁၄၃။ (၃) ထို (ဂန္ထလေးပါးတို့) တွင် နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော (နွား, ခွေး စသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသော အားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ ကာယဂန္ထ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်မှ အပြင်အပ ဖြစ်ကုန်သော ရဟန်းပုဂ္ဂိုလ်များ သမဏဗြာဟ္မဏတို့၏ (နွား, ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ ‘သီလ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏။ (နွား, ခွေး စသည်တို့၏) အကျင့် ‘ဝတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏။ (နွား, ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့် ‘သီလဗ္ဗတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (၆၂-ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်း သဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်း ဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာယူတတ်သော သဘော (အယူသည်သော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော [(အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် ထပ်ကာ ထပ်ကာ မြဲစွာယူတတ်သော သဘော]၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသောသဘော၊ မှားသော အမြင် (မှားသောအယူ) တည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော (နွား, ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။ (၁၀၀၉)

ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထ

၁၁၄၄။ (၄) ထို (ဂန္ထလေးပါးတို့) တွင် နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဤသည်သာ အမှန်တည်းဟု (မှားသောအားဖြင့်) နှလုံးသွင်းမှု ‘ဣဒံသစ္စာ ဘိနိဝေသကာယဂန္ထ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ လောကသည် မြဲ၏ဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လောကသည် မမြဲဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူ သည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏), အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ထို

အသက် 'ဇီဝ' သည်ပင် ထိုကိုယ်တည်းဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အသက် 'ဇီဝ' သည် တခြား, ကိုယ်သည် တခြားဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) ,အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါ သည် သေပြီးနောက် ဖြစ်၏ဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် မဖြစ်ဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်လည်း ဖြစ်၏, မဖြစ်လည်း မဖြစ်ဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်, မဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်ဟူသော ဤအယူသည်သာ အမှန် (ဖြစ်၏) , အခြားအယူသည် အချည်းနှီး (အမှား)ဟူ၍ လည်းကောင်း။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (၆၂-ပါးသော) အမြင်မှား (အယူမှား) မှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော။ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာယူတတ် သော သဘော (အယူသည်သော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော၊ မှားသော အားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော၊ စက်ဆုပ်အပ် သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ၊ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော) သဘောကို 'ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထ' ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (နွား, ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု 'သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထ' ကို ချန်ထား ၍ အလုံးစုံလည်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု 'မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ' သည် 'ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထ' တည်း (ဒိဋ္ဌိ)။ (၁၁၀၅,၁၁၂၂) ဤတရားတို့သည် ဂန္ထ မည်ကုန်၏ (လောဘ, ဒေါသ, ဒိဋ္ဌိ)။

နော ဂန္ထတရား

၁၁၄၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု (ဂန္ထ) မမည် သော 'နော ဂန္ထတရား' ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဂန္ထ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော, ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော, ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော, အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော, ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော, ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ထ မမည်သော 'နော ဂန္ထ' တရား ဖြစ်ကုန် ၏ (စိတ်, ဂန္ထတရား ကိုယ်သုံးပါးကြည်သော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဂန္ဓနိယဒုက်

ဂန္ဓနိယတရား

၁၁၄၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ဓ’ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အဂန္ဓနိယတရား

၁၁၄၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ဓတရားတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော အဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓတရားတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၃- ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တဒုက္ခဂန္ဓသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၄၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဂန္ဓ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူ၊ ဒေါသမူစိတ်၊ ဒိဋ္ဌိ ဂတဝိပွယုတ်၌ရှိသော လောဘနှင့် ဒေါသမူ ခွေ၌ ရှိသော ဒေါသကြည် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဂန္ဓဝိပွယုတ္တတရား

၁၁၄၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ဓနှင့် မယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဂန္ဓ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓနှင့် မယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မောဟမူ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘ၊ ဒေါသမူခွေ၌ ဒေါသ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဂန္ဓ ဂန္ဓနိယဒုက်

ဂန္ဓ ဂန္ဓနိယတရား

၁၁၅၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ဓ’ လည်း မည်၍ ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ဓ’ တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘ဂန္ဓဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ဓ’ တို့သည်ပင်လျှင် ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ဓ’ လည်း မည်၍ ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့မှု ‘ဂန္ဓ’ တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘ဂန္ဓ ဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဂန္ဓ တရား ကိုယ်သုံးပါး)။

ဂန္ဓနိယ နော ဂန္ဓတရား

၁၁၅၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ဂန္ဓ မမည်သော ‘ဂန္ဓနိယ နော ဂန္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (ဂန္ဓ) တရားတို့ဖြင့် (ထိုဂန္ဓတရားတို့ အာရုံပြုအပ်သဖြင့်) ဂန္ဓတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုဂန္ဓနိယတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ဂန္ဓ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’ ။၁။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ဂန္ဓ မမည်သော ‘ဂန္ဓနိယ နော ဂန္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ ဂန္ဓတရား ကိုယ်သုံးပါးမှ တစ်ပါးအခြားသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်)။

၅ - ဂန္ဓ ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တဒုက်

ဂန္ဓ ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၅၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ဓလည်း မည်၍ ဂန္ဓနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဂန္ဓသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော (နွား၊ ခွေးစသည်တို့ ၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ဓ’ သည် ဂန္ဓလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ဓ’ ကြောင့် ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ဓ’ သည် ဂန္ဓလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ဓကြောင့် ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့ တတ်သော ဤသည်သာ အမှန်ဟု မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းမှု ‘ဣဒံ သစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ဓ’ သည် ဂန္ဓလည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ဓကြောင့် ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ဓ’ သည် ဂန္ဓလည်းမည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ဓ’

ကြောင့် ဂန္ထနှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ထလည်းမည်၍ ဂန္ထနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဂန္ထ ဂန္ထသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ)။

ဂန္ထသမ္ပယုတ္တနော ဂန္ထတရား

၁၁၅၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ထနှင့်သာယှဉ်၍ ဂန္ထမမည်သော ‘ဂန္ထသမ္ပယုတ္တနော ဂန္ထ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင် တရားတို့သည် ထို (ဂန္ထ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ဂန္ထသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုဂန္ထ သမ္ပယုတ္တတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ဂန္ထ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ထနှင့်သာ ယှဉ်၍ ဂန္ထမမည်သော ‘ဂန္ထသမ္ပယုတ္တနော ဂန္ထ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်၊ ဒေါသမူစိတ်၊ ဂန္ထ တရား ကိုယ်သုံးပါးမှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

၆ - ဂန္ထဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယဒုက်

ဂန္ထဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယတရား

၁၁၅၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ထနှင့် မယှဉ်ကုန်မူ၍ ဂန္ထတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ဂန္ထ ဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဂန္ထ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤ တရားတို့သည် ဂန္ထနှင့် မယှဉ်ကုန်မူ၍ ဂန္ထတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ဂန္ထဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယ’ တရား ဖြစ် ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ မောဟမူဒွေ၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတ ဝိပွယုတ်လောဘ၊ ဒေါသမူဒွေ၌ ရှိသော ဒေါသ၊ ရုပ်)။

ဂန္ထဝိပွယုတ္တအဂန္ထနိယတရား

၁၁၅၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ထနှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်မူ၍ ဂန္ထတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဂန္ထဝိပွယုတ္တအဂန္ထနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ထနှင့်လည်း မယှဉ် ကုန်မူ၍ ဂန္ထတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဂန္ထဝိပွယုတ္တအဂန္ထနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဂန္ထဂေါစ္စက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သြဃဂေါတ္ထက

သြဃ

၁၁၅၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နှစ်မြုပ်စေမှု 'သြဃ' တို့ မည်ကုန် သနည်း။

။ပ။ (အာသဝနှင့် အားလုံးတူ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - ယောဂဂေါတ္ထက

ယောဂ

၁၁၅၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေမှု 'ယောဂ' တို့ မည်ကုန် သနည်း။

(အာသဝနှင့် အားလုံးတူ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၈ - နိဝရဏဂေါတ္ထက

၁ - နိဝရဏဒုက္ခ

နိဝရဏမည်သောတရား

၁၁၅၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ဈာန်မဂ်ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘နိဝရဏ’ မည်ကုန်သနည်း။

(ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌) လိုချင် တောင့်တခြင်း (အလိုကြီးခြင်း)ဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ကာမစ္ဆန္ဒ နိဝရဏ’။ (စိတ်) ပျက်စီးစေခြင်းဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ဗျာပါဒနိဝရဏ’ ၊ စိတ်စေတသိက်တို့၏ မခံခြင်း (ထိုင်းမှိုင်းခြင်း)ဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ထိနမိဒ္ဓနိဝရဏ’ ၊ ပျံ့လွင့်ခြင်း၊ နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်ခြင်းဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ဥဒ္ဓစ္စကုတ္တုစ္စနိဝရဏ’ ၊ ယုံမှားခြင်းဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏ’ ၊ သိအပ်သည်ကို မသိ (သစ္စာလေးပါးကိုမသိ) ခြင်းဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘အဝိဇ္ဇာနိဝရဏ’ ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘နိဝရဏ’ ခြောက်ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။

ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏ

၁၁၅၉။ (၁) ထို (နိဝရဏခြောက်ပါးတို့) တွင် (ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌) လိုချင်တောင့်တခြင်း (အလိုကြီးခြင်း)ဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ တို့၌ အကြင် လိုချင်တောင့်တမှု၊ လိုချင်စွဲလမ်းမှု၊ လိုချင်နှစ်သက်မှု၊ လိုချင်တပ်မက်မှု၊ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ၌ တပ်မက်မှုအစေး၊ လိုချင်မှု ‘ကာမ’ ဟူသော ပူလောင်မှု၊ လိုချင်မိန်းမောမှု (လိုချင်မှု အားကြီး သဖြင့် မိန်းမောမှု)၊ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်း (လိုချင်ဖွယ် ကာမကို အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်မှု) သည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို (ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌) လိုချင်တောင့်တခြင်း (အလိုကြီးခြင်း)ဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၁၀၃)

ဗျာပါဒနိဝရဏ

၁၁၆၀။ (၂) ထို (နိဝရဏခြောက်ပါးတို့) တွင် (စိတ်) ပျက်စီးစေခြင်းဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ဗျာပါဒနိဝရဏ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲဖြစ်သည်” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ် သူ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ မချင်ခင် မမြတ်နိုး အပ်သူ၏ အကျိုးကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် အကြောင်းမဟုတ်သည်၌ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (အမျက်ထွက်မှု) ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော စိတ်၏ အကြင် ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု၊ လွန်စွာ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (မုန်းထားမှု)၊ ဆန့်ကျင်ခြင်းသဘော၊ အမျက်ထွက်ခြင်း (စိတ်ဆိုးခြင်း) သဘော၊ လွန်စွာ အမျက်ထွက်ခြင်း (စိတ်ဆိုး ခြင်း) သဘော၊ အလွန် ပြင်းစွာ အမျက်ထွက်ခြင်း (စိတ်ဆိုးခြင်း) သဘော၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ လွန်စွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ အလွန်ပြင်းစွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ စိတ်၏ ဖောက်ပြန်

ခြင်းသဘော၊ အမျက်ထွက်ခြင်းသဘော၊ အမျက်ထွက်ပုံ အခြင်းအရာ၊ အမျက်ထွက်တတ်သူ၏အဖြစ်၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားပုံ အခြင်းအရာ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားတတ်သူ၏အဖြစ်၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးစေခြင်းသဘော၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးစေပုံ အခြင်းအရာ၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးစေတတ်သူ ၏အဖြစ်၊ ဆန့်ကျင်မှု၊ လွန်စွာ ဆန့်ကျင်မှု၊ ကြမ်းတမ်းသူ၏အဖြစ် (ကြမ်းတမ်းမှု)၊ ကောင်းမွန်ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်းသဖြင့် ပြောဆိုခြင်း)၊ စိတ်၏ မိမိပကတိစိတ် မဟုတ်သည်၏အဖြစ် (စိတ်တိုင်းမကျသည်၏အဖြစ်) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (စိတ်) ပျက်စီးစေခြင်း ဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ဗျာပါဒနိဝရဏ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၀၆၆,၁၁၂၀,၁၁၄၂)

ထိနမိဒ္ဓနိဝရဏ

၁၁၆၁။ (၃) ထို (နိဝရဏခြောက်ပါးတို့) တွင် စေတသိက်တို့၏ မခွဲခြား (ထိုင်းမှိုင်းခြင်း)ဟူသော ပိတ်ပင်တားဆီးမှု ‘ထိနမိဒ္ဓနိဝရဏ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (စိတ်၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ သည် ရှိ၏။ (စေတသိက်အပေါင်း၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘မိဒ္ဓ’ သည် (ရှိ၏)။

ထိန

၁၁၆၂။ (က) ထို (ထိန မိဒ္ဓတို့) တွင် (စိတ်၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၏ အကြင် မခွဲကျန်းသည်၏အဖြစ် ‘အကလ္လတာ၊ အမှု၌ မခွဲသည်၏အဖြစ် (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် မလိုက်လျော မဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘အကမ္မဉာတာ’။ (ရှိမြဲ ဣရိယာပုထ် မခိုင်ခံ့နိုင် အောင် ပျင်းရိခြင်း၌) ငြိတွယ်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ဩလီယနာ’။ (ရှိမြဲ ဣရိယာပုထ် မခိုင်ခံ့နိုင်အောင် ပျင်းရိခြင်း၌) ငြိကပ်ပုံ အခြင်းအရာ ‘သလ္လီယနာ၊ တွန့်ဆုတ်ခြင်းသဘော ‘လီန၊ တွန့်ဆုတ်ပုံ အခြင်း အရာ ‘လီယနာ၊ တွန့်ဆုတ်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘လီယိတတ္ထ’။ (စိတ်၏) မခွဲခြား (ထိုင်းမှိုင်းခြင်း) သဘော ‘ထိန’။ (စိတ်၏) မခွဲပုံ (ထိုင်းမှိုင်းပုံ) အခြင်းအရာ ‘ထိယနာ၊ စိတ်၏ မခွဲသည် (ထိုင်းမှိုင်းသည်) ၏ အဖြစ် ‘ထိယိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသဘောကို (စိတ်၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

မိဒ္ဓ

၁၁၆၃။ (ခ) ထို (ထိန, မိဒ္ဓတို့) တွင် (စေတသိက်အပေါင်း၏) မခွဲကျန်းမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘မိဒ္ဓ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စေတသိက်အပေါင်း၏ အကြင် မခွဲကျန်းသည်၏အဖြစ် ‘အကလ္လတာ၊ အမှု၌ မခွဲသည်၏အဖြစ် (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် မလိုက်လျော မဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘အကမ္မဉာတာ’။ (ယှဉ်ဖက် တရားတို့ကို မည်သည့် အာရုံကိုမျှ သွက်လက်ကြည်လင်စွာ မယူနိုင်အောင် ပိတ်ဆို့ဖွဲ့နှောင်) မြှေးယှက်ခြင်းသဘော ‘ဩနာဟ၊ ထက်ဝန်းကျင် (အလုံးစုံ) (ယှဉ်ဖက်တရားတို့ကို မည်သည့်အာရုံကိုမျှ သွက်လက်ကြည်လင်စွာ မယူနိုင်အောင် ပိတ်ဆို့ဖွဲ့နှောင်) မြှေးယှက်ခြင်းသဘော ‘ပရိယောနာဟ’။ (ယှဉ်ဖက် တရားတို့ကို အာရုံအမျိုးမျိုး၌ မဖြစ်နိုင် မယူနိုင်အောင် တားမြစ်ခြင်းအားဖြင့်) အတွင်း၌ ကောင်းစွာ ပိတ်ဆို့ခြင်းသဘော ‘အန္တောသမောရောဓ’။ (စေတသိက်အပေါင်း၏) မခွဲခြား (ထိုင်းမှိုင်း ခြင်း, ငိုက်မျဉ်းခြင်း) သဘော ‘မိဒ္ဓ၊ အိပ်ကြောင်းသဘော ‘သောပွ’။ (ငိုက်မျဉ်းသဖြင့် မှိတ်တုတ် မှိတ်တုတ်) မျက်တောင်လှုပ်ခြင်းကို ပြုခြင်းသဘော ‘ပစလာယိက၊ အိပ်ကြောင်းသဘော ‘သောပွ၊ အိပ်ပုံ အခြင်းအရာ ‘သုပနာ၊ အိပ်သူ၏အဖြစ် ‘သုပိတတ္ထ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသဘောကို (စေတသိက် အပေါင်း၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘မိဒ္ဓ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ ဤသို့ ဤ (စိတ်၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ သည် လည်းကောင်း၊ ဤ (စေတသိက်အပေါင်း၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘မိဒ္ဓ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤ (စိတ်, စေတသိက်တို့၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ကို ‘ထိနမိဒ္ဓနိဝရဏ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကစ္စနိဝရဏ

၁၁၆၄။ (၄) ထို (နိဝရဏခြောက်ပါးတို့) တွင် ဥဒ္ဒစ္စ၊ ကုက္ကစ္စနိဝရဏဟူသည် အဘယ်နည်း။ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ သည်ရှိ၏။ နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု ‘ကုက္ကစ္စ’ သည် (ရှိ၏)။

ဥဒ္ဒစ္စ

၁၁၆၅။ (က) ထို (ဥဒ္ဒစ္စ၊ ကုက္ကစ္စတို့) တွင် ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၏ အကြင်တုန်လှုပ်သည်၏အဖြစ် (ပျံ့လွင့်ခြင်း)၊ မငြိမ်သက်ခြင်း (မငြိမ်းအေးခြင်း)၊ စိတ်ပျံ့လွင့်တတ်သော သဘော၊ စိတ်တုန်လှုပ် (မတည်ငြိမ်) သည်၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၄၂၉)

ကုက္ကစ္စ

၁၁၆၆။ (ခ) ထို (ဥဒ္ဒစ္စ၊ ကုက္ကစ္စတို့) တွင် နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု ‘ကုက္ကစ္စ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မအပ်သည်၌ အပ်၏ဟု အမှတ် ‘သညာ’ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ အပ်သည်၌ မအပ်ဟု အမှတ် ‘သညာ’ ရှိသူ၏ အဖြစ်၊ အပြစ် မဟုတ်သည်၌ အပြစ်ဟု အမှတ် ‘သညာ’ ရှိသူ၏အဖြစ်၊ အပြစ်၌ အပြစ်မဟုတ်ဟု အမှတ် ‘သညာ’ ရှိသူ၏အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့ (အကြောင်းရင်းအခြေခံ) သဘောရှိသော အကြင် နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်ခြင်းသဘော ‘ကုက္ကစ္စ’၊ နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ကုက္ကစ္စာယနာ’၊ နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘ကုက္ကစ္စာယိတတ္ထ’၊ နှလုံးမသာယာခြင်းသဘော ‘စေတသော ဝိပုဋ္ဌိသာရ’၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး) ဖြစ်ခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤသဘောကို နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု ‘ကုက္ကစ္စ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ ဤသို့ ဤပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ သည် လည်းကောင်း၊ ဤနောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု ‘ကုက္ကစ္စ’ သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ နှင့် နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု ‘ကုက္ကစ္စ’ ကို ‘ဥဒ္ဒစ္စကုက္ကစ္စနိဝရဏ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏ

၁၁၆၇။ (၅) ထို (နိဝရဏခြောက်ပါးတို့) တွင် ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်စွာဘုရား၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)၊ တရား၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ သံဃာ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ အကျင့် ‘သိက္ခာ’ ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ ရှေ့အဖို့ (လွန်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့) ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ နောက်အဖို့ (ဖြစ်လတ္တံ့ သောခန္ဓာစသည်တို့) ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့) ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏၊ ဤ (ဇရာ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် ယုံမှားမှု၊ ယုံမှားပုံ အခြင်းအရာ၊ ယုံမှားတတ်သည်၏အဖြစ်၊ မသိခြင်း (တွေးတောခြင်း)၊ သဘာဝကို စဉ်းစားလျှင် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) ပင်ပန်းကြောင်းသဘော၊ မှန်မမှန် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) နှစ်မျိုးအားဖြင့် တုန်လှုပ်တတ်သော သဘော၊ လမ်းနှစ်ခွနှင့်တူသော သဘော၊ ထက်ဝန်းကျင်မှ ဖြစ်တတ် (ယုံမှားတတ်) သော သဘော၊ ဧကန္တအားဖြင့် ယူခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်းသဘော။ (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) အာရုံမှ ဆုတ်နှစ်တတ်သော သဘော။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) (အာရုံ၏) ထက်ဝန်းကျင်၌ (တဝဲလည်လည်) ရွေ့လျားနေတတ်သော သဘော။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍အာရုံ၌ ဉာဏ်ဖြင့်) မသက်ဝင်နိုင်ခြင်း သဘော။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရော်သည်၏အဖြစ် (ခိုင်မာခြင်းသဘော)၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး) ဖြစ်တတ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို ‘ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၄၂၅,၁၀၀၈)

အဝိဇ္ဇာနိဝရဏ

၁၁၆၈။ (၆) ထို (နိဝရဏခြောက်ပါးတို့) တွင် အဝိဇ္ဇာနိဝရဏဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဆင်းရဲ၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ မသိမှု၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ မသိမှု၊ ရှေ့အဖို့ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာ စသည်တို့) ၌ မသိမှု၊ နောက်အဖို့ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့) ၌ မသိမှု၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည် တို့) ၌ မသိမှု၊ ဤ (ဇရာ မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ မသိမှုသည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် မသိခြင်းသဘော။ (အမှန်တရားကို) မမြင်ခြင်းသဘော၊ ထိုးထွင်း၍ မသိတတ်သော သဘော။ (အမှန်တရားအား) လျော်စွာ မသိတတ်သောသဘော။ (အနိစ္စစသည်တို့နှင့်) ယှဉ်၍ မသိတတ်သော သဘော (မှားယွင်းစွာ သိတတ် သော သဘော)၊ ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းသဘော။ (အနိစ္စစသည်ဖြင့်) မယူတတ်သော သဘော။ (အမှန် တရားကို) သက်ဝင်၍ (နားလည်၍) မယူတတ်သောသဘော၊ ညီညီညွတ်ညွတ် မရှုတတ် (အနိစ္စ စသည်ကို နိစ္စစသည်ဟု မညီမညွတ်ရှုတတ်) သော သဘော၊ မဆင်ခြင်တတ်သော သဘော၊ မျက်မှောက် မရှုတတ်သော သဘော (အကောင်း အဆိုးကို မဝေခွဲတတ်သော သဘော)။ (စိတ်) ဖြူစင် သန့်ရှင်းမှုကို ဖျက်ဆီးကြောင်းသဘော၊ လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် မသိတတ်သော သဘော။ (အမှန်သဘော၌) တွေ့ဝေခြင်းသဘော (အမှန်ကို မသိမှု)။ (အမှန် သဘော၌) ပြင်းစွာ တွေ့ဝေခြင်းသဘော၊ ထက်ဝန်းကျင် (တရားအားလုံး၌) တွေ့ဝေခြင်း သဘော၊ သိအပ်သည်ကို မသိခြင်း (သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း) သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နစ်မြုပ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာယောဂ’၊ အစဉ် ကိန်းဝပ်တတ်သော မသိမှုသဘော၊ တစ်နည်း- လျှောက်ပတ်သော အကြောင်းကိုရလျှင် (အကြောင်း ညီညွတ်လျှင်) ဖြစ်တတ်သော သဘော ‘အဝိဇ္ဇာနုဿယ’။ (စိတ်၌ ကိလေသာတို့၏) ထကြွသောင်းကျန်း ခြင်းဟူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာန’။ (စီးပွားချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ် သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့်တူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ’၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော တွေ့ဝေမှု ‘မောဟအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အဝိဇ္ဇာ နိဝရဏဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၁၀၆, ၁၂၃၈)

ဤတရားတို့သည် ‘နိဝရဏ’ မည်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ထိန၊ မိဒ္ဓ၊ ဥဒ္ဓစ္စ၊ ကုက္ကစ္စ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ၊ မောဟဟူသော နိဝရဏတရား ကိုယ်ရှစ်ပါး)။

နော နိဝရဏတရား

၁၁၆၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ‘နိဝရဏ’ မမည်သော ‘နော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။
 ထို (နိဝရဏ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ဝေဒနာက္ခန္ဓာ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဝရဏမမည်သော ‘နော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ နိဝရဏတရား ကိုယ်ရှစ်ပါးမှ တစ်ပါးအခြားသော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - နိဝရဏိယဒုက္ခ

နိဝရဏိယတရား

၁၁၇၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် 'နိဝရဏ' တို့၏ အာရုံဖြစ်သော 'နိဝရဏိယ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု 'ရူပက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် 'နိဝရဏ' တို့၏ အာရုံဖြစ်သော 'နိဝရဏိယ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အနိဝရဏိယတရား

၁၁၇၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် 'နိဝရဏ' တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော 'အနိဝရဏိယ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် 'နိဝရဏ' တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော 'အနိဝရဏိယ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - နိဝရဏသမ္ပယုတ္တဒုတ်

နိဝရဏသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၇၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် 'နိဝရဏ' နှင့် ယှဉ်သော 'နိဝရဏသမ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထို (နိဝရဏ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် 'နိဝရဏ' နှင့် ယှဉ်သော 'နိဝရဏသမ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

နိဝရဏဝိပွယုတ္တတရား

၁၁၇၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် 'နိဝရဏ' နှင့် မယှဉ်သော 'နိဝရဏဝိပွယုတ္တ' တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထို (နိဝရဏ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား တို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန် ၏)။ ဤတရားတို့သည် 'နိဝရဏ' နှင့် မယှဉ်သော 'နိဝရဏဝိပွယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ရုပ်,နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၄ - နိဝရဏ နိဝရဏိယဒုက်

နိဝရဏ နိဝရဏိယတရား

၁၁၇၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏလည်းမည်၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘နိဝရဏ နိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုနိဝရဏ (တရား) တို့သည်ပင် နိဝရဏလည်း မည်၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘နိဝရဏ နိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဝရဏတရားကိုယ်ရှစ်ပါး)။

နိဝရဏိယ နော နိဝရဏတရား

၁၁၇၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ နိဝရဏမမည်သော ‘နိဝရဏိယ နော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (နိဝရဏ) တရားတို့ဖြင့် (ထိုနိဝရဏတရားတို့ အာရုံပြုအပ်သဖြင့်) နိဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘နိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုနိဝရဏိယတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်နိဝရဏ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရား ဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍နိဝရဏ မမည်သော ‘နိဝရဏိယ နော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ နိဝရဏတရား ကိုယ်ရှစ်ပါးကြည်သော စေတသိက်၊ ရုပ်)။

နီဝရဏသမ္ပယုတ္တနော နီဝရဏတရား

၁၁၇၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နီဝရဏနှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ နီဝရဏ မမည်သော ‘နီဝရဏသမ္ပယုတ္တနော နီဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (နီဝရဏ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘နီဝရဏသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုနီဝရဏသမ္ပယုတ္တတရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက် နီဝရဏ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းကျန်သော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် နီဝရဏနှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ နီဝရဏ မမည်သော ‘နီဝရဏ သမ္ပယုတ္တနောနီဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ နီဝရဏ တရား ကိုယ်ကြည့်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

၆ - နီဝရဏဝိပ္ပယုတ္တနီဝရဏိယဒုက်

နီဝရဏဝိပ္ပယုတ္တနီဝရဏိယတရား

၁၁၇၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နီဝရဏနှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ နီဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သော ‘နီဝရဏ ဝိပ္ပယုတ္တနီဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (နီဝရဏ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နီဝရဏတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ နီဝရဏတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘နီဝရဏ ဝိပ္ပယုတ္တနီဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်)။

နီဝရဏဝိပ္ပယုတ္တအနီဝရဏိယတရား

၁၁၇၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နီဝရဏတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ နီဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော (နီဝရဏဝိပ္ပယုတ္တအနီဝရဏိယ) တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နီဝရဏတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ နီဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘နီဝရဏဝိပ္ပယုတ္တအနီဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

နီဝရဏဂေါတ္ထက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - ပရာမာသဂေါဇ္ဇက

၁ - ပရာမာသဒုက်

ပရာမာသတရား

၁၁၈၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မည်ကုန်သနည်း။
အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မည်၏။

ဒိဋ္ဌိပရာမာသ

၁၁၈၁။ ထိုစကားရပ်၌ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိပရာမာသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် မြဲ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် မမြဲဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိဟူ၍ လည်းကောင်း။ ထိုအသက် ‘ဇီဝ’ သည်ပင် ထိုကိုယ်တည်းဟူ၍ လည်းကောင်း။ အသက် ‘ဇီဝ’ သည် တစ်ခြား၊ ကိုယ်သည် တစ်ခြားဟူ၍ လည်းကောင်း။ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက်ဖြစ်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း။ သတ္တဝါသည် သေပြီးသည့်နောက် ဖြစ်လည်းဖြစ်၊ မဖြစ်လည်း မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း။ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်၊ မဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တည်းဟူသော တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော။ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော (အယူသည်သော သဘော)။ (အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် ထပ်ကာ ထပ်ကာ မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော [(အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော]။ (အာရုံကို) မှားသော အားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော။ (အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော။ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသော အယူ တည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိပရာမာသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အမြင်မှားမှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည်လည်း မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိပရာမာသ’ တည်း (‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်သော ပရာမာသတရား ကိုယ်တစ်ပါး)။ (၃၈၁, ၁၁၀၅, ၁၁၂၂, ၁၁၄၄)။ ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မည်ကုန်၏။

နော ပရာမာသတရား

၁၁၈၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မမည်သော ‘နော ပရာမာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ပရာမာသ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မမည်သော ‘နော ပရာမာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ဒိဋ္ဌိကြင်သော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၂ - ပရာမဋ္ဌဒုက္ခ

ပရာမဋ္ဌတရား

၁၁၈၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အပရာမဋ္ဌတရား

၁၁၈၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အပရာမဋ္ဌ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ပရာမာသသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ပရာမာသသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၈၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ နှင့် ယှဉ်သော ‘ပရာမာသသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ပရာမာသ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ နှင့် ယှဉ်သော ‘ပရာမာသသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် နှင့် ဒိဋ္ဌိ ကြည်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်များ)။

ပရာမာသဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၁၈၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်သော ‘ပရာမာသဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ပရာမာသ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်သော ‘ပရာမာသ ဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်၊ ဒေါသမှု၊ မောဟမှု၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ဒိဋ္ဌိကြည်သော စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိပရာမာသ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌဒုက္ခ

ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌတရား

၁၁၈၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပရာမာသလည်းမည်၍ ပရာမာသတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ထိုမှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ သည်ပင် ပရာမာသလည်းမည်၍ ပရာမာသတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌ’ တရားဖြစ်၏ (ဒိဋ္ဌိဟုဆိုအပ်သော ပရာမာသတရားကိုယ် တစ်ပါး)။

ပရာမဋ္ဌ နော ပရာမာသတရား

၁၁၈၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ပရာမာသ၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ပရာမာသမမည်သော ‘ပရာမဋ္ဌ နော ပရာမာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (ပရာမာသ) တရားတို့ဖြင့် (ထိုပရာမာသတရားတို့ အာရုံပြုအပ်သဖြင့်) ‘ပရာမဋ္ဌ’ တရား မည်ကုန်၏။ (ထို ‘ပရာမဋ္ဌ’ တရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်ပရာမာသ) တရားတို့ ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင် ၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ပရာမာသ မမည်သော ‘ပရာမဋ္ဌ နောပရာ မာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ၊ စိတ်၊ ဒိဋ္ဌိကြည်သော စေတသိက်၊ ရုပ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ပရာမာသဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌဒုက်

ပရာမာသဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌတရား

၁၁၈၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ပရာမာသတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ပရာမသ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ် ကုန်သည် ဖြစ်၍ ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၊ ဒေါသမူ၊ မောဟမူ၊ လောကီကုသိုလ်၊ လောကီ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ဒိဋ္ဌိကြည်သော စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိပရာမာသ၊ ရုပ်)။

ပရာမာသဝိပွယုတ္တအပရာမဋ္ဌတရား

၁၁၉၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ‘ပရာမာသ’ တို့ ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ပရာမာသဝိပွယုတ္တအပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ‘ပရာမာသ’ တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ပရာမာသဝိပွယုတ္တအပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ပရာမာသဂေါစ္ဆက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - မဟန္တရဒ္ဓကံ

၁ - သာရမ္မဏဒုက္ခ

သာရမ္မဏတရား

၁၁၉၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်းရှိသော (အာရုံပြုတတ်သော) ‘သာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူး သိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်းရှိသော (အာရုံပြုတတ်သော) ‘သာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အာရုံ ပြုတတ်သော စိတ်, စေတသိက်)။

အနာရမ္မဏတရား

၁၁၉၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်း မရှိသော (အာရုံမပြုတတ်သော) ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် အာရုံပြုခြင်း မရှိသော (အာရုံမပြုတတ်သော) ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အာရုံမပြုတတ် သော ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၂ - စိတ္တဒုက္ခ

စိတ္တတရား

၁၁၉၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်မည်သော ‘စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ ၊ ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ ၊ နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ ၊ လျှက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ ၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’။ (အာရုံငါးပါးကို) သိကာမျှသဘော ‘မနောဓာတ်’ (သမ္ပဋိစ္စနဒွေ, ပဉ္စဒွါရဝဇ္ဇန)။ (အာရုံခြောက်ပါးကို) အထူးသိမှုသဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်မည်သော ‘စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉)။

နော စိတ္တတရား

၁၁၉၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်မမည်သော ‘နော စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ် သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် စိတ်မမည်သော ‘နော စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - စေတသိကဒုတ်

စေတသိကတရား

၁၁၉၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စေတသိက်မည်သော 'စေတသိက' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စေတသိက်မည်သော 'စေတသိက' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂)။

အစေတသိကတရား

၁၁၉၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စေတသိက်မမည်သော 'အစေတသိက' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဏိတ်သည် လည်းကောင်း၊ အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ ဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စေတသိက် မမည်သော 'အစေတသိက' တရားဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၄ - စိတ္တသမ္ပယုတ္တဒုတ်

စိတ္တသမ္ပယုတ္တတရား

၁၁၉၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် ယှဉ်သော 'စိတ္တသမ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် ယှဉ်သော 'စိတ္တသမ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်နှင့် ယှဉ်သော စေတသိက် ၅၂)။

စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၁၉၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် မယှဉ်သော 'စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် စိတ်နှင့် မယှဉ်သော 'စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။ စိတ်ကို စိတ်နှင့် ယှဉ်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စိတ်နှင့် မယှဉ်ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - စိတ္တသံသဋ္ဌဒုက္ခ

စိတ္တသံသဋ္ဌတရား

၁၁၉၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် ရောနှောသော (ယှဉ်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် ရောနှောသော (ယှဉ် သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်နှင့် ရောနှောသော စေတသိက် ၅၂)။

စိတ္တဝိသံသဋ္ဌတရား

၁၂၀၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် မရောနှောသော (မယှဉ်သော) ‘စိတ္တဝိသံသဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် စိတ်နှင့် မရောနှောသော (မယှဉ်သော) ‘စိတ္တဝိသံသဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။ စိတ်ကို စိတ်နှင့် ရောနှော၏ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စိတ်နှင့် မရောနှော၏ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

၆ - စိတ္တသမုဋ္ဌာနဒုက္ခ

စိတ္တသမုဋ္ဌာနတရား

၁၂၀၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော) ‘စိတ္တ သမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညာတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြားဖြစ်သော၊ စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော၊ စိတ်ဟူသော အကြောင်းရှိသော၊ စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိသော၊ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ၊ ကြားသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ ၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ ၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ၊ မရေးခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မထင်သော ကောင်းကင်ဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ ၊ ရေဟူသော (ဖွဲ့စည်းမှု) သဘော ‘အာပေါဓာတ်’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ အလုပ်၌ ခုံမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ဖြစ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’။ (နိပ္ပန္န) ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠီ ကာရ အာဟာရ’ ဟူသော အကြင် ရုပ်လည်း ရှိသေး၏။ ဤတရားတို့သည် စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်း ရှိသော (စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော) ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်- ၅၂၊ စိတ္တဇရုပ်)။

နော စိတ္တသမုဋ္ဌာနတရား

၁၂၀၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်မဖြစ်သော) ‘နော စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည် လည်းကောင်း။ (စိတ္တဇရုပ်မှ) ကြွင်းကျန်သော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်မဖြစ်သော) ‘နောစိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ ကမ္မဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၇ - စိတ္တသဟဘုဒုဂ်

စိတ္တသဟဘုတရား

၁၂၀၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် အတူတကွဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက် သော) ‘စိတ္တသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’။ (မိမိ အလိုဆန္ဒကို) ကိုယ် အမူအရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် အတူတကွဖြစ်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော) ‘စိတ္တသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်- ၅၂, ဝိညတ်ရုပ် နှစ်ပါး)။

နော စိတ္တသဟဘုတရား

၁၂၀၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်အတူတကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) ‘နော စိတ္တသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည်လည်းကောင်း။ (ဝိညတ်ရုပ်နှစ်ပါးမှ) ကြွင်းကျန်သော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် အတူတကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက် မဟုတ်သော) ‘နော စိတ္တသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်- ၈၉, ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါး အခြားသော ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂါဟိဋ္ဌိတော်

၈ - စိတ္တာနုပရိဝတ္တိဒုက်

စိတ္တာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၂၀၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော) စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ'။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု 'ကာယဝိညတ်'။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြှောက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု 'ဝစီဝိညတ်' သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် စိတ်သို့ အစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော) 'စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂, ဝိညတ်ရုပ်နှစ်ပါး)။

နော စိတ္တာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၂၀၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်သို့ အစဉ်မလိုက်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၊ အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည်လည်းကောင်း။ (ဝိညတ်ရုပ်နှစ်ပါးမှ) ကြွင်းကျန်သော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခိတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အစဉ်မလိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်- ၈၉, ဝိညတ်ရုပ်မှ တစ်ပါး အခြားသော ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနဒုက္ခ

စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနတရား

၁၂၀၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော) စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာန' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော, စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိသော (စိတ်ကြောင့် လည်းဖြစ်သော) 'စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာန' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂)။

နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနတရား

၁၂၀၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်းမယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်သော) 'နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာန' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည် လည်းကောင်း၊ အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ ဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခါတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်သော) 'နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာန' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘုဒုက္ခ

စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘုတရား

၁၂၀၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း ရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော) , စိတ်နှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်, အတူပျက်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်းယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်းဖြစ်) , စိတ်နှင့်လည်းတကွ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ် အတူပျက်သော) ‘စိတ္တ သံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂)။

နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘုတရား

၁၂၁၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်) ,စိတ်နှင့်လည်း တကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့်လည်း အတူဖြစ်, အတူပျက် မဟုတ်သော) ‘နောစိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည် လည်းကောင်း၊ အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ ဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သောသဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်းမဖြစ်) , စိတ်နှင့်လည်း တကွမဖြစ်သော (စိတ်နှင့်လည်း အတူဖြစ်, အတူပျက် မဟုတ်သော) ‘နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနသဟဘု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိဒုဂ်

စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၂၁၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်) , စိတ်သို့လည်း အစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်, အတူပျက်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်းယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်းဖြစ်) , စိတ်သို့လည်း အစဉ် လိုက်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ်, အတူပျက်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာ နုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်- ၅၂)။

နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၂၁၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်) , စိတ်သို့လည်း အစဉ်မလိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူ ဖြစ်, အတူပျက်လည်း မဟုတ်သော) ‘နောစိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ စိတ် သည် လည်းကောင်း၊ အလုံးစုံသော ရုပ်သည် လည်းကောင်း။ (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော အသင်္ခတဓာတ် (နိဗ္ဗာန်)သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်) , စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်း လည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်) , စိတ်သို့လည်း အစဉ် မလိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်, အတူပျက်လည်း မဟုတ်သော) ‘နော စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၁၂ - အဇ္ဈတ္တိကဒုဂ်

အဇ္ဈတ္တိကတရား

၁၂၁၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ သိမှုစိတ် ဖြစ်ရာ ဌာန ‘မနာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉ နှင့် ပသာဒရုပ်ငါးပါး)။

ဗာဟိရတရား

၁၂၁၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း’ ရူပါယတန’။ပ။ သိမှုစိတ် ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဓမ္မာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အပသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗာဟိရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အာရုံ၆-ပါး)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - ဥပါဒါဒုက္ခ

ဥပါဒါတရား

၁၂၁၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မှီ၍ ဖြစ်တတ်သော ‘ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရ အာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှီ၍ ဖြစ်တတ်သော ‘ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါရုပ် နှစ်ဆယ့်လေးပါး)။

နော ဥပါဒါတရား

၁၂၁၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မှီ၍ မဖြစ်တတ်သော ‘နော ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူး သိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် မဟာဘုတ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ ဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှီ၍ မဖြစ်တတ်သော ‘နော ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉၊ စေတသိက် ၅၂၊ မဟာဘုတ်လေးပါး၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၄ - ဥပါဒိဏ္ဏဒုက္ခ

ဥပါဒိဏ္ဏတရား

၁၂၁၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူအပ်သော 'ဥပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဘယ်တရားတို့ သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်ကုန်သနည်း)။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်တို့၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ'၊ ထို့ပြင် ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီး သည်၏အဖြစ် (ကံ)ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်ကုန်သော) 'ဥပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီဝိပါက်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ကမ္မဇရုပ်)။

အနုပါဒိဏ္ဏတရား

၁၂၁၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်ရောက်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ်သော 'အနုပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဘယ်တရား တို့သည် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' မဟုတ်ကုန်သနည်း)။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ'၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ အကုသိုလ်လည်း မဟုတ်၊ (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံတို့၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' လည်း မဟုတ်ကုန်သော၊ ပြုကာမျှ 'ကိရိယာ' ဖြစ်သော အကြင်တရား၊ ထို့ပြင် ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီး သည်၏ အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်၊ ထို့ပြင် မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်)၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြု ပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' မဟုတ်သော) 'အနုပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်၊ ကုသိုလ်၊ ဖိုလ်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ကမ္မဇရုပ်မှ တစ်ပါးသော တိဇရုပ်နှင့် နိဗ္ဗာန်)။

မဟန္တရဒုက္ခ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက

၁ - ဥပါဒါနဒုက္ခ

ဥပါဒါနတရား

၁၂၁၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပြင်းစွာယူမှု (ပြင်းစွာစွဲလမ်းမှု) ဥပါဒါန်မည်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ကာမုပါဒါန်’ ၊ အမြင်မှားမှုကို ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု)၊ တစ်နည်း- ပြင်းစွာယူတတ် (စွဲလမ်းတတ်) သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌပါဒါန်’။ (နွား၊ခွေး စသည် တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’။ (အနတ္တ ဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆိုကြကြောင်း ဖြစ်သော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘အတ္တဝါဒု ပါဒါန်’ ဟု ဥပါဒါန်လေးပါး (ရှိကုန်၏)။

ကာမုပါဒါန်

၁၂၂၀။ (၁) ထို (ဥပါဒါန်လေးပါးတို့) တွင် လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ကာမုပါ ဒါန်’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ တို့၌ အကြင် လိုချင်တောင့်တမှု ‘ကာမစ္ဆန္ဒ’၊ လိုချင်စွဲလမ်းမှု ‘ကာမရာဂ’၊ လိုချင်နှစ်သက်မှု ‘ကာမနန္ဒီ’၊ လိုချင်တပ်မက်မှု ‘ကာမတဏှာ’၊ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’၌ တပ်မက်မှု အစေး ‘ကာမသိနေဟ’၊ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ဟူသော ပူလောင်မှု၊ ကာမပရိဋ္ဌာဟ’၊ လိုချင်မိန်းမောမှု (လိုချင်အားကြီးသဖြင့် မိန်းမောမှု) ‘ကာမဗ္ဗစ္ဆာ’၊ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို မျို၍ ပြီးဆုံး စေခြင်း (အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်မှု) သည် (ရှိ၏)။ ဤ(ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ‘ကာမုပါဒါန်’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (လောဘ)။ (၁၁၀၃,၁၁၅၉)

ဒိဋ္ဌပါဒါန်

၁၂၂၁။ (၂) ထို (ဥပါဒါန်လေးပါးတို့) တွင် ပြင်းစွာယူတတ် (စွဲလမ်းတတ်) သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌပါဒါန်’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ပေးလှူခြင်း (အကျိုး) သည် မရှိ၊ ယစ်ကြီး (အလှူကြီး) ပူဇော်ခြင်း (အကျိုး) သည် မရှိ၊ ယစ်ငယ် (ဟုန်း) (အလှူငယ်) ပူဇော်ခြင်း (အကျိုး) သည် မရှိ၊ ကောင်းစွာ ပြုအပ်၊ မကောင်းသဖြင့် ပြုအပ်သော (ကောင်းမှု မကောင်းမှု) ကံတို့၏ အကျိုးဖျား (အကျိုးဆက်) ‘ဖလ’၊ အကျိုးရင်း ‘ဝိပါက်’ သည် မရှိ၊ ဤလောကသည် မရှိ၊ တမလွန် လောကသည် မရှိ၊ အမိ (၌ ကောင်းစွာ ပြုခြင်း၊ မကောင်းသဖြင့် ပြုခြင်း၏ အကျိုး) မရှိ၊ အဖ (၌ ကောင်းစွာ ပြုခြင်း၊ မကောင်းသဖြင့် ပြုခြင်း၏ အကျိုး) မရှိ၊ သေ၍ တစ်ဖန် ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် မရှိကုန်၊ ဤလောက ကို လည်းကောင်း၊ တမလွန် လောကကို လည်းကောင်း ကိုယ်တိုင်ထူးသော ဉာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက် ပြုကာ ဟောကြားနိုင်ကုန်သော၊ ညီညွတ်ကုန်သော၊ ကောင်းသော အကျင့် ရှိကုန်သော ရဟန်း ပုဏ္ဏား တို့သည် လောက၌ မရှိကုန်” ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါး သော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးတတ်ခြင်းသဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန် တုန်လှုပ်ခြင်း သဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာယူတတ်သော သဘော (အယူသည်းသော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော [(အာရုံကို) မှားသောအား

ဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော။ (အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော။ (အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သောသဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီး လမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသော အမြင် (မှားသော အယူ) တည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့ ၏ တည်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤဆို အပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ပြင်းစွာယူတတ် (စွဲလမ်းတတ်) သော အမြင်မှားမှု ဒိဋ္ဌပါဒါန်’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (နွား၊ ခွေး စသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’ ကို လည်းကောင်း၊ (အနတ္တဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သော၊ ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ဖြစ်သော ‘အတ္တဝါဒုပါဒါန်’ ကို လည်းကောင်း ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သည့် အလုံးစုံသော အမြင်မှားမှုသည်လည်း ပြင်းစွာယူတတ် (စွဲလမ်းတတ်) သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌပါဒါန်’ မည်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။ (၃၈၁, ၁၁၀၅, ၁၁၂၂, ၁၁၄၄)

သီလဗ္ဗတုပါဒါန်

၁၂၂၂။ (၃) ထို (ဥပါဒါန်လေးပါးတို့) တွင် (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏ အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ် ၏ဟု) ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်မှ အပြင်အပ ဖြစ်ကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား သမဏ ဗြာဟ္မဏတို့၏ “(နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ ‘သီလ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏၊ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့် ‘ဝတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏” ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှား မှုတောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက် နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှုခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိ) ကို ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သော သဘော (အယူသည်သော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော [(အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော။ (အာရုံ) ကို မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်း တတ်သော သဘော။ (အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သောသဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီး လမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသောအမြင် (မှားသောအယူ) တည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ တည်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်း သောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (နွား၊ ခွေးစသည် တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။ (၁၁၄၃, ၁၁၄၄)

အတ္တဝါဒုပါဒါန်

၁၂၂၃။ (၄) ထို (ဥပါဒါန်လေးပါးတို့) တွင် (အနတ္တဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘အတ္တဝါဒုပါဒါန်’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤလောက၌ အကြားအမြင် မရှိသော၊ (မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ရအပ်ပြီးသော) အရိယာတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့ မရှိသော၊ အရိယာတို့၏ (သတိပဋ္ဌာန်စသော) တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ အရိယာတို့၏ (သတိပဋ္ဌာန် စသော) တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှားခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့မရှိသော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှားခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော ပုထုဇဉ်သည် -

(၁) (က) ရုပ်ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို ရုပ်ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ရုပ်ရှိ၏၊ တစ်နည်း- ရုပ်ရှိသော အတ္တဟု ရှု၏။

(ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ ရုပ်ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် ရုပ်၌ အတ္တကို ရှု၏။

(၂) (က) ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ကို။ပ။

(၃) (က) မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ကို။ပ။

(၄) (က) ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ တို့ကို။ပ။

(၅) (က) အထူးသိမှု (စိတ်) ‘ဝိညာဏ်’ ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ဝိညာဏ်ရှိ၏၊ တစ်နည်း- ဝိညာဏ်ရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ၌ အတ္တကို ရှု၏။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင်အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှု တောအုပ်။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက်ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော၊ အမြင်မှားမှုတည်း ဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု။ (အာရုံကို မှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာ ယူတတ်သောသဘော (အယူသည်းသော သဘော)။ (အမြင်မှားမှု ၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော [(အာရုံကို) မှားသောအားဖြင့် ထပ်ကာထပ်ကာ မြဲစွာယူတတ်သော သဘော]၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ်၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း၊ မှားယွင်းသော သဘော၊ မှားသော အယူတည်းဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ တည်ရာ၊ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို (အနတ္တဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆို ကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘အတ္တဝါဒုပါဒါန်’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၉၂, ၁၀၀၇, ၁၀၀၅, ၁၀၂၂, ၁၀၄၄) ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါန် မည်ကုန်၏ (လောဘ, ဒိဋ္ဌိ)။

နော ဥပါဒါနတရား

၁၂၂၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါန် မမည်သော ‘နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဥပါဒါန်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော, ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော, ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော, အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော, ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူး သိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရ ဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် ရှိ၏။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါန် မမည်သော ‘နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (စိတ်, လောဘ, ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါန်တရား ကိုယ်နှစ်ပါး ကြည့်သော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဥပါဒါနိယဒုက္ခ

ဥပါဒါနိယတရား

၁၂၂၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အာရုံ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ရှည်စွာသော သံသရာဆင်းရဲကို) ယိုစီးစေတတ်ဖြစ်စေတတ်သော အာသဝတရားတို့၏ အာရုံ ‘သာသဝ’ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံဖြစ်သော လောကီနာမ်၊ ရုပ်)။

အနုပါဒါနိယတရား

၁၂၂၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အာရုံ မဖြစ်သော ‘အနုပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး ၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ် သော ‘ဥပါဒါနိ’ တရားတို့၏ အာရုံ မဖြစ်သော ‘အနုပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံ မဖြစ်သော မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၂၂၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဥပါဒါနတရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဥပါဒါန) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနတရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါနနှင့် ယှဉ်သော လောဘမူစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တတရား

၁၂၂၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဥပါဒါနတရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဥပါဒါန) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်း တရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနတရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါနနှင့် မယှဉ်သော ဒေါသမူ၊ မောဟမူ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘ၊ ရုပ်၊နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယဒုက္ခ

ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယတရား

၁၂၂၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါနိယလည်း မည်၍ ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုပြင်းစွာ စွဲလမ်းတတ်သော ဥပါဒါနိယတရားတို့သည်ပင် ဥပါဒါနိယလည်း မည်၍ ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါနိယတရား ကိုယ်နှစ်ပါး)။

ဥပါဒါနိယ နော ဥပါဒါနတရား

၁၂၃၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိယ မမည်သော ‘ဥပါဒါနိယ နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (ဥပါဒါနိယ) တရားတို့ဖြင့် (ထိုဥပါဒါနိယတရားတို့ အာရုံပြုအပ်သဖြင့်) ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထို ‘ဥပါဒါနိယ’ တရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက်ဥပါဒါနိယ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ဥပါဒါနိယ မမည်သော ‘ဥပါဒါနိယ နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ဥပါဒါနိယ မမည်သော လောကီစိတ် ၈၁, ဥပါဒါနိယတရား ကိုယ်နှစ်ပါးကြောင့်သော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၂၃၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၍ ဥပါဒါန်တို့နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ပြင်းစွာ စွဲလမ်းတတ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌပါဒါန်’ သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက် ဖြစ်သော) ‘ကာမပါဒါန်’ ကြောင့် ဥပါဒါန်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု ‘ကာမပါဒါန်’ သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ဒိဋ္ဌပါဒါန်’ ကြောင့် ဥပါဒါန် နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’ သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ကာမပါဒါန်’ ကြောင့် ဥပါဒါန်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု ‘ကာမပါဒါန်’ သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’ ကြောင့် ဥပါဒါန်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ (အနတ္တဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆိုကြောင်းဖြစ်သော ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု ‘အတ္တဝါဒပါဒါန်’ သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘ကာမပါဒါန်’ ကြောင့် ဥပါဒါန်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာ စွဲလမ်းမှု ‘ကာမပါဒါန်’ သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၏။ (ယှဉ်ဖက်ဖြစ်သော) ‘အတ္တဝါဒပါဒါန်’ ကြောင့် ဥပါဒါန်နှင့် ယှဉ်သည်လည်း ဖြစ်၏။ ဤတရား တို့သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၍ ဥပါဒါန်နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (လောဘမှု ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသည့် လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါန်တရားကိုယ် နှစ်ပါး)။

ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တနော ဥပါဒါနတရား

၁၂၃၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါန်တို့နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ဥပါဒါန် မမည်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တနော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (ဥပါဒါန်) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထို ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ယှဉ်ဖက် ဥပါဒါန်) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းကျန်သော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါန်တို့နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဥပါဒါန် မမည်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ဥပါဒါန်နှင့်သာ ယှဉ်၍ ဥပါဒါန် မမည်သော လောဘမှုစိတ် ရှစ်ပါး၊ ဥပါဒါန်တရား ကိုယ်နှစ်ပါးကြည့်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယဒုက်

ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယတရား

၁၂၃၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါနိတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ဥပါဒါနိ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ် သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရိုကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနိတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါနိနှင့် မယှဉ်မူ၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ဒေါသမူ၊ မောဟမူ၊ လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘ၊ ရုပ်)။

ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တအနုပါဒါနိယတရား

၁၂၃၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါနိတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တအနုပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရို၏)။

ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနိတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ် သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တအနုပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဥပါဒါနဂေါစ္စက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၂ - ကိလေသဂေါတ္ထက

၁ - ကိလေသဒုက္ခ

ကိလေသတရား

၁၂၃၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား မည်ကုန်သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီး ပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’။ (ငါသာလျှင် မြတ်၏ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’။ (စိတ်၏) မခံမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ ၊ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မရှုက်မှု ‘အဟိရိက’။ (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်၍ (ပုထုဇဉ်သတ္တဝါတို့၏) တည်ရာ ‘ကိလေသဝတ္ထု’ တို့သည် ဆယ်ပါး ရှိကုန်၏။

လောဘ

၁၂၃၆။ (၁) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါး) တို့တွင် လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် စွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘ရာဂ’၊ ပြင်းစွာ စွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘သာရာဂ’။ (အာရုံ၌ သတ္တဝါတို့ကို) အဖန်ဖန် ဆွဲဆောင်ခြင်း သဘော ‘အနုနယ’၊ မဆန့်ကျင်ခြင်း (လိုလား စေခြင်း) သဘော ‘အနုရောဓ’၊ နှစ်သက်ခြင်းသဘော ‘နန္ဒီ’၊ နှစ်သက်စွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘နန္ဒီရာဂ’၊ စိတ်၏ ပြင်းစွာစွဲလမ်းခြင်းသဘော ‘စိတ္တဿ သာရာဂ’။ (အာရုံကို) လိုလားမှုသဘော ‘ဣစ္ဆာ’။ (လိုချင်မှုအားကြီးသဖြင့် မိန်းမောမှုသဘော ‘မုစ္ဆာ’၊ မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်းသဘော (အပြီးအဆုံး အကြွင်းအကျန်မရှိ လိုချင်တပ်မက်မှု) ‘အဇ္ဈောသာန’၊ တပ်မက်ခြင်းသဘော ‘ဂေဓ’၊ ထက်ဝန်းကျင် (အားလုံးကို) တပ်မက်ခြင်း သဘော ‘ပလိဂေဓ’၊ ကပ်ငြိ တွယ်တာခြင်းသဘော ‘သင်္ဂ’၊ ရွံ့ညွှန်နှင့် တူသော (နစ်မြုပ်စေခြင်း) သဘော ‘ပင်္ဂ’၊ ဆွဲငင်ခြင်း (ထိုထို ဘဝ၌ ဖြစ်ရန် ဆွဲဆောင်ခြင်း) သဘော ‘ဇဇာ’၊ လှည့်ပတ်ခြင်းသဘော ‘မာယာ’ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ သတ္တဝါ တို့ကို) ဖြစ်စေခြင်းသဘော ‘ဇနိကာ’။ (ဆင်းရဲနှင့်) ယှဉ်လျက် ဖြစ်စေတတ်သော သဘော ‘သဉ္ဇနနီ’။ (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ စုတိ၊ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့်) ချုပ်စပ်ခြင်းသဘော ‘သိပ္ပိနီ’၊ အာရုံကွန်ရက် ရှိသော သဘော ‘ဇာလိနီ’။ (တပ်မက်မှုဖြင့်) စိုစွတ်ခြင်းသဘော၊ တစ်နည်း (ဝဋ်ဆင်းရဲသို့ ဆွဲဆောင် တတ်သဖြင့် လျင်သော ရေအလျဉ်ရှိသော) မြစ်နှင့် တူသောသဘော ‘သရိတာ’၊ အဆိပ်နှင့်တူသော သဘော ‘ဝိသတ္တိကာ’။ (အကျိုးမဲ့သို့ ရောက်အောင် နှောင့်ဖွဲ့တတ်သဖြင့်)၊ ကိန်းနှင့်တူသော သဘော ‘သုတ္တ’။ (ရူပါရုံစသည်တို့၌) ပျံ့နှံ့ တပ်မက်တတ်သောသဘော ‘ဝိသဋ္ဌာ’။ (ထိုထိုအာရုံကို ရခြင်းငှါ) အားထုတ်စေတတ်သော သဘော ‘အာယုဟိနီ’။ (ဖြစ်တိုင်း ဖြစ်တိုင်းသော ဘဝသံသရာ၌ မိမိ၏ ချစ်နှစ်သက်သည့်) အဖော်ဖြစ်သော သဘော ‘ဒုတိယာ’၊ တောင့်တခြင်းသဘော ‘ပဏိဓိ’။ (သတ္တဝါတို့ ကို) ဘဝသို့ ဆွဲဆောင်ကြောင်းသဘော (ဘဝ၊ ကိး) ‘ဘဝနောတ္တိ’။ (ထိုထိုအာရုံသို့) ကပ်ရောက်တတ် (ငြိကပ်တတ်) သောသဘော၊ တစ်နည်း- အကျိုးမဲ့ဆင်းရဲကို ဖြစ်စေတတ်သဖြင့် တောနှင့် တူသော သဘော ‘ဝန’။ (ထိုထိုအာရုံသို့) ပြင်းပြစွာ ကပ်ရောက်တတ် (ငြိကပ်တတ်) သော သဘော၊ တစ်နည်း- အကျိုးမဲ့ ဆင်းရဲကို လွန်စွာဖြစ်စေတတ်သဖြင့် တောနှင့်တူသော သဘော ‘ဝနထ’၊ ချစ်၊ ကိက် ပေါင်းဖော် (ရောနှော) ခြင်းသဘော ‘သန္တဝ’၊ ချစ်၊ ကိက်ခြင်းသဘော ‘သိနေယ’၊ ငဲ့ကွက် တွယ်တာခြင်း သဘော ‘အပေက္ခ’။ (အာရုံအသီးသီး၌) နှောင့်ဖွဲ့တတ်သော သဘော ‘ပဋိဗန္ဓု’။ (အာရုံကို) တောင့်တ ခြင်း သဘော ‘အာသာ’၊ တောင့်တပုံ အခြင်းအရာ ‘အာသီသနာ’၊ တောင့်တတတ်သော စိတ်၏အဖြစ်

‘အာသိသိတတ္ထ’၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ရူပါသာ’၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘သဒ္ဒါသာ’၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ဂန္ဓာသာ’၊ အရသာ (ရသာရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ရသာသာ’၊ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ တောင့်တမှု ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာသာ’၊ ရအပ်သည့် အရာဝတ္ထု (လာဘ်) ၌ တောင့်တမှု ‘လာဘာသာ’၊ ပစ္စည်းဥစ္စာ၌ တောင့်တမှု ‘ဓနာသာ’၊ သားသမီး၌ တောင့်တမှု ‘ပုတ္တာသာ’၊ အသက်၌ တောင့်တမှု ‘ဇီဝိတာသာ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း (ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ့ဥစ္စာဟု) ပြောဆိုစေတတ်သော သဘော ‘ဇယိ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) ထူးထူးခြားခြား တပ်မက်စေတတ် သော သဘော၊ တစ်နည်း (ငါ့ဥစ္စာ ငါ့ဥစ္စာဟု ထပ်ကာထပ်ကာ ပြောဆိုစေတတ်သော) သဘော ‘ပဇယိ’။ (သတ္တဝါတို့ကို) အလွန်တပ်မက်စေတတ်သော သဘော၊ တစ်နည်း (ငါ့ဥစ္စာ၊ ငါ့ဥစ္စာဟု အလွန်ပြောဆို စေတတ်သော) သဘော ‘အဘိဇယိ’၊ တပ်မက်စေခြင်းသဘော ‘ဇယိ’၊ တပ်မက်စေပုံ အခြင်းအရာ ‘ဇယုနာ’၊ တပ်မက်စေတတ်သည်၏ အဖြစ် ‘ဇယိတတ္ထ’။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်ခြင်းသဘော (အလွန်တပ်မက်ခြင်းသဘော) ‘လောလုပ္ပ’။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘လောလုပ္ပယနာ’။ (အာရုံ၌ အဖန်ဖန်) လုယက်ဆွဲငင်တတ်သည်၏အဖြစ် ‘လောလုပ္ပယိတတ္ထ’၊ အမြီးနန်းသော ခွေးကဲ့သို့ (လာဘ်လာဘ၌) တုန်လှုပ်ခြင်းသဘော ‘ပုစ္ဆိကတာ’၊ ကောင်းသော အာရုံတို့ ကို လိုလားသူ၏အဖြစ် ‘သာဓုကမ္ပတာ’။ (အမိ၊ အဒေါ်စသော) မသင့်လျော်သော အရာ၌ တပ်မက်ခြင်း သဘော ‘အဓမ္မရာဂ’၊ မညီမမျှ (အဆမတန်အားကြီးစွာ) လိုချင်ခြင်းသဘော ‘ဝိသမလောဘ’။ (အာရုံကို) နှစ်သက်ခြင်းသဘော ‘နိကန္တိ’၊ နှစ်သက်ပုံ အခြင်းအရာ ‘နိကာမနာ’၊ မျှော်လင့်တောင့်တခြင်းသဘော ‘ပတ္တနာ’၊ ချစ်ခင်ခြင်းသဘော ‘ပိဟနာ’၊ ကောင်းစွာ မျှော်လင့်တောင့်တခြင်း သဘော ‘သမ္ပတ္တနာ’။ ကာမဂုဏ်ငါးပါးတို့၌ တပ်မက်မှု ‘ကာမတဏှာ’။ (ရူပ၊ အရူပ) ဘဝ၌ တပ်မက်မှု ‘ဘဝတဏှာ’။ (ဥစ္စေဒ ဟု ဆိုအပ်သော) ဘဝကင်းခြင်း၌ တပ်မက်မှု ‘ဝိဘဝတဏှာ’၊ ရူပဘုံ၌ တပ်မက်မှု ‘ရူပတဏှာ’၊ အရူပဘုံ ၌ တပ်မက်မှု ‘အရူပတဏှာ’၊ ဘဝချုပ်ခြင်း၌ တပ်မက်မှု ‘နိရောဓတဏှာ’၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ရူပတဏှာ’၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘သဒ္ဒတဏှာ’၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ဂန္ဓတဏှာ’၊ အရသာ (ရသာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ရသတဏှာ’၊ အတွေ့ (ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗတဏှာ’၊ သဘောတရား (ဓမ္မာရုံ) ၌ တပ်မက်မှု ‘ဓမ္မတဏှာ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နစ်မြုပ်စေခြင်း သဘော ‘ဩယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေခြင်းသဘော ‘ယောဂ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့ခြင်းသဘော ‘ဂန္ထ’၊ ပြင်းစွာ ယူခြင်း (စွဲလမ်းခြင်း) သဘော ‘ဥပါဒါန’။ (ကုသိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တတ်သော သဘော ‘အာဝရဏ’။ (ကုသိုလ်တရားတို့ကို) တားမြစ်တတ်သောသဘော ‘နီဝရဏ’။ (အမှန်တရားကို) ဖုံးကွယ် ခြင်း သဘော ‘ဆာဒန’။ (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နှောင်ဖွဲ့တတ်သောသဘော ‘ဗန္ဓန’။ (စိတ်ကို) ကပ်၍ ညှစ်နှိမ်စေတတ်သောသဘော ‘ဥပက္ကိလေသ’၊ အစဉ်ကိန်းဝပ်တတ်သောသဘော၊ တစ်နည်း လျှောက်ပတ်သော အကြောင်းကိုရလျှင် (အကြောင်းညီညွတ်လျှင်) ဖြစ်တတ်သောသဘော ‘အနုသယ’၊ ထက်ဝန်းကျင် (စိတ်တစ်ခုလုံး သိမ်းကျုံး၍) ထကြွ (သောင်းကျန်း) တတ်သော သဘော ‘ပရိယုဋ္ဌာန’။ (ရစ်ပတ်တတ်သော) နွယ်နှင့်တူသော သဘော ‘လတာ’၊ အရာဝတ္ထု အမျိုးမျိုးတို့ကို လိုချင်တတ်သော သဘော ‘ဝေဝိစ္ဆ’။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ အခြေအမြစ် ‘ဒုက္ခမူလ’။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ အကြောင်းရင်း ‘ဒုက္ခနိဒါန’။ (ဝဋ်) ဆင်းရဲ၏ စ၍ဖြစ်ရာ ‘ဒုက္ခပ္ပဘဝ’၊ မာရ်၏ ကျော့ကွင်း ‘မာရပါသ’၊ မာရ်၏ ငါးမျှားချိတ် ‘မာရဗဠိသ’၊ မာရ်၏ အရာ (မာရ်၏နယ်ပယ်) ‘မာရဝိသယ’။ (ယိုစီးတတ်သော) တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ မြစ် ‘တဏှာနဒီ’။ (ဖုံးလွှမ်းတတ်သော) တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ ကွန်ရက် ‘တဏှာဇာလ’။ (မြဲမြံစွာ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော) တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ တောက် ‘တဏှာဂဒ္ဒါလ’။ (ပြည့်နိုင်ခဲ့သော) တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ သမုဒ္ဒရာ ‘တဏှာသမုဒ္ဒ’။ (သူတစ်ပါးပစ္စည်းဥစ္စာကို) လိုချင်မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’၊ အကုသိုလ် တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော) သဘောကို လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၀၆၅,၁၁၄၁)

ဒေါသ

၁၂၃၇။ (၂) ထို (ကိလေသာ ဆယ်ပါးတို့) တွင် ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့် နေဆဲ ဖြစ်သည်” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ ချစ်ခင်မြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်နေဆဲဖြစ်သည်။ပ။ အကျိုးမဲ့ကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ “ငါ၏ မချစ်ခင် မမြတ်နိုးအပ်သူ၏ အကျိုးကို ပြုကျင့်ခဲ့ပြီ။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်နေဆဲ ဖြစ်သည် ။ပ။ အကျိုးကို ပြုကျင့်လတ္တံ့” ဟု ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’ သည် ဖြစ်၏။ ထို့ပြင် အကြောင်းမဟုတ်သည် ၌ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု (အမျက်ထွက်မှု) သည် ဖြစ်၏။ ဤသို့ သဘောရှိသော စိတ်၏ အကြင် ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘အာယာတ’၊ လွန်စွာ ရန်ငြိုးဖွဲ့မှု ‘ပဋိယာတ’။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (မုန်းထားမှု) ‘ပဋိယ’၊ လွန်စွာ ဆန့်ကျင်ခြင်းသဘော ‘ပဋိဝိရောဓ’၊ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော ‘ကောပ’၊ လွန်စွာ စိတ်ဆိုး ခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော ‘ပကောပ’၊ အလွန်ပြင်းစွာ စိတ်ဆိုးခြင်း (အမျက်ထွက်ခြင်း) သဘော ‘သမ္ပကောပ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘ဒေါသ’၊ လွန်စွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘ပဒေါသ’၊ အလွန်ပြင်းစွာ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘သမ္ပဒေါသ’၊ စိတ်၏ ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော ‘စိတ္တဿ ဗျာပတ္တိ’၊ စိတ်ပျက်စီးခြင်းသဘော ‘မနောပဒေါသ’၊ အမျက်ထွက်ခြင်းသဘော ‘ကောဓ’၊ အမျက်ထွက်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ကုဇ္ဈနာ’၊ အမျက်ထွက်တတ်သူ၏အဖြစ် ‘ကုဇ္ဈိတတ္ထ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားခြင်းသဘော ‘ဒေါသ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားပုံ အခြင်းအရာ ‘ဒုဿနာ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားတတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဒုဿိတတ္ထ’၊ ဖောက်ပြန် ပျက်စီးခြင်းသဘော ‘ဗျာပတ္တိ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးပုံ အခြင်းအရာ ‘ဗျာပဇ္ဇနာ’၊ ဖောက်ပြန်ပျက်စီးတတ် သည်၏အဖြစ် ‘ဗျာပဇ္ဇိတတ္ထ’၊ ဆန့်ကျင်မှု ‘ဝိရောဓ’၊ လွန်စွာ အဖန်ဖန် ဆန့်ကျင်မှု ‘ပဋိဝိရောဓ’၊ ကြမ်းတမ်းသူ၏အဖြစ် (ကြမ်းတမ်းမှု) ‘စဏ္ဍိတ္တ’၊ ကောင်းမွန် ပြည့်စုံစွာ မပြောဆိုနိုင်ခြင်း (မကောင်း သဖြင့် ပြောဆိုခြင်း) ‘အသုရောပ’၊ စိတ်၏ မိမိပကတိစိတ် မဟုတ်သည်၏အဖြစ် (မနှစ်လိုမှု) ‘အနတ္တ မနတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၄၁၈, ၄၁၉, ၁၀၆၆, ၁၁၄၂, ၁၂၄၂)

မောဟ

၁၂၃၈။ (၃) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဆင်းရဲ၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခေ အညာဏ’၊ ဆင်းရဲဖြစ်ကြောင်း၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခသမုဒယေ အညာဏ’၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) ၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓေ အညာဏ’၊ ဆင်းရဲချုပ်ရာ (နိဗ္ဗာန်) သို့ ရောက်ကြောင်း အကျင့်၌ မသိမှု ‘ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိယာ ပဋိပဒါယ အညာဏ’၊ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု ‘ပုဗ္ဗန္တေ အညာဏ’၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည် တို့၌) မသိမှု ‘အပရန္တေ အညာဏ’၊ ရှေ့အဖို့ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) မသိမှု ‘ပုဗ္ဗန္တာပရန္တေ အညာဏ’၊ ဤ (ဇရာ, မရဏစသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ မသိမှု ‘ဣဒပ္ပဝေယံပဋိစ္စသမုပ္ပန္နေ သု ဓမ္မေ သု အညာဏ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် မသိခြင်းသဘော ‘အညာဏ’။ (အမှန်တရားကို) မမြင်ခြင်းသဘော ‘အဒဿန’၊ ထိုးထွင်း၍ မသိတတ်သောသဘော ‘အနဘိသမယ’။ (အမှန်တရားအား) လျော်စွာ မသိတတ်သော သဘော ‘အနုနုဗောဓ’။ (အနိစ္စစသည်တို့နှင့် ယှဉ်၍) မသိတတ်သော သဘော (မှားယွင်းစွာ သိတတ်သော သဘော) ‘အသမ္မောဓ’၊ ထိုးထွင်း၍ မသိခြင်းသဘော ‘အပ္ပဋိဝေဓ’။ (အနိစ္စစသည်ဖြင့်) မယူတတ်သော သဘော ‘အသံဂါဟနာ’။ (အမှန်တရားကို) သက်ဝင်၍ (နားလည်၍) မယူတတ်သောသဘော ‘အပရိယောဂါဟနာ’၊ ညီညီညွတ်ညွတ် မရှုတတ် (အနိစ္စစသည်ကို) နိစ္စစသည်ဟု မညီမညွတ် ရှုတတ်) သော သဘော ‘အသမပေက္ခန’၊ မဆင်ခြင်တတ်သော သဘော ‘အပစ္စဝေက္ခကာ’၊

မျက်မှောက် မရှုတတ်သော သဘော (အကောင်းအဆိုးကို မဝေခွဲတတ်သော သဘော) ‘အပစ္စက္ခကမ္မ’။ (စိတ်) ဖြူစင်သန့်ရှင်းမှုကို ဖျက်ဆီးကြောင်းသဘော ‘ဒုဗ္ဗေဇ္ဈ’၊ လူမိုက်ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဗာလျ’၊ ကောင်းစွာ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် မသိတတ်သော သဘော ‘အသမ္ပဇည’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေခြင်း (အမှန်ကို မသိခြင်း) သဘော ‘မောဟ’၊ ပြင်းစွာ တွေဝေခြင်းသဘော ‘ပမောဟ’၊ ထက်ဝန်းကျင် (တရားအားလုံး၌) တွေဝေခြင်းသဘော ‘သမ္မောဟ’။ (သိအပ်သည်ကို) မသိခြင်း (သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း) သဘော ‘အဝိဇ္ဇာ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) နစ်မြုပ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇောယ’။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်သော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာယောဂ’၊ အစဉ်ကိန်းဝပ်တတ်သော မသိမှု သဘော၊ တစ်နည်း- လျောက်ပတ်သော အကြောင်းကိုရလျှင် (အကြောင်းညီညွတ်လျှင်) ဖြစ်တတ်သော မသိမှု သဘော ‘အဝိဇ္ဇာနုသယ’။ (စိတ်၌ ကိလေသာတို့၏) ထကြွသောင်းကျန်းခြင်းဟူသော မသိမှု သဘော ‘အဝိဇ္ဇာပရိယုဋ္ဌာန’။ (စီးပွားချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့် တူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ဂီ’၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော (အမှန် သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟအကုသလမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၉၀, ၁၀၆၇, ၁၁၀၅ , ၁၁၀၆)

မာန

၁၂၃၉။ (၄) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် (ငါသာလျှင်မြတ်သည်ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ငါသည် (အဆင့်အတန်း) မြင့်မြတ်သူ ဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘သေယျမာန’၊ “ငါသည် (အဆင့်အတန်းချင်း) တူသူဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘သဒိသမာန’၊ “ငါသည် (အဆင့်အတန်း) ယုတ်နိမ့် (အောက်ကျ) သူ ဖြစ်၏” ဟူ၍ မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) (ငါသည် အဆင့်အတန်း ယုတ်နိမ့်သော်လည်း မည်သူ့ကိုမျှ ဂရုစိုက်ရန် မလိုဟု မှတ်ထင်မှု) ‘ဟိနမာန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’၊ မှတ်ထင်ပုံ (ထောင်လွှားပုံ) အခြင်းအရာ ‘မညနာ’၊ မှတ်ထင်တတ် (ထောင်လွှားတတ်) သည်၏ အဖြစ် ‘မညိတတ္တ’၊ တက်ကြွခြင်းသဘော ‘ဥန္နတိ’၊ မြှောက်၍ ထားခြင်းသဘော ‘ဥန္နမ’၊ တံခွန်နှင့်တူသော သဘော ‘ခဇ’၊ မြှောက်ပင့်ခြင်းသဘော ‘သမ္ပဂ္ဂါဟ’၊ စိတ်၏ တံခွန် မှန်ကင်းကဲ့သို့ မြင့်မောက်လိုသည်၏ အဖြစ် ‘ကေတုကမ္ပတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ငါသာလျှင် မြတ်သည်ဟုစသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၁၁၂၁)

ဒိဋ္ဌိ

၁၂၄၀။ (၅) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ခန္ဓာ ငါးပါးဟူသော) လောကသည် မြဲ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် မမြဲဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟူ၍ လည်းကောင်း။ (ခန္ဓာငါးပါးဟူသော) လောကသည် အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိဟူ၍ လည်းကောင်း။ ထိုအသက် ‘ဇီဝ’ သည်ပင် ထိုကိုယ်တည်းဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အသက် ‘ဇီဝ’ သည် တခြား, ကိုယ်သည် တခြားဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် မဖြစ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်, မဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ သတ္တဝါသည် သေပြီးနောက် ဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်, မဖြစ်သည်လည်း မဟုတ်ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင်အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’။ (၆၂ - ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော ‘ဒိဋ္ဌိဂတ’။ (အမြင်မှန်ကို ပိတ်ဆီးတတ်သော) အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော တောအုပ် ‘ဒိဋ္ဌိဂဟန’။ (အမြင်မှန်သို့ မရောက်နိုင်အောင် ခက်ခဲစေသော) အမြင်မှားမှု ခရီးခဲ ‘ဒိဋ္ဌိကန္တာရ’။ (သမ္မာဒိဋ္ဌိကို) ထွင်းဖောက် ဖျက်ဆီးခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိသူကာယိက’၊ အမြင်မှားမှုတည်းဟူသော ဖောက်ပြန်တုန်လှုပ်

ခြင်းသဘော ‘ဒိဋ္ဌိဝိပုဗ္ဗိတံ။ (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) တုပ်နှောင်ကြောင်းဖြစ်သော အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိသညောဇနံ။ (အာရုံကိုမှားသောအားဖြင့်) မြဲစွာယူတတ်သောသဘော (အယူသည်းသောသဘော) ‘ဂါဟံ။ (အမြင်မှားမှု၏) တည်ရာဖြစ်သော သဘော ‘ပတိဋ္ဌာဟံ၊ မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းတတ်သော သဘော ‘အဘိနိဝေသံ၊ မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်တတ်သော သဘော ‘ပရာမာသံ၊ စက်ဆုပ်အပ်သော လမ်းစဉ် ‘ကုမ္မဂ္ဂံ၊ မှားသော ခရီးလမ်းကြောင်း ‘မိစ္ဆာပထံ၊ မှားယွင်းသော သဘော ‘မိစ္ဆတ္ထံ၊ မှားသောအယူတည်း ဟူသော အကျိုးမဲ့တို့၏ဖြစ်ရာ ‘တိတ္ထာယတနံ၊ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘော ‘ဝိပရိယာသဂ္ဂါဟံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော မှားယွင်းစွာမြင်မှု ‘မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ သည်လည်း အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ မည်၏။ (၁၁၀၅,၁၁၂၂)

ဝိစိကိစ္ဆာ

၁၂၄၁။ (၆) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်စွာဘုရား၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏။ အကျင့် ‘သိက္ခာ’ ၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏။ ရှေ့အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီးသော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏။ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်လတ္တံ့သော ခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏။ ရှေ့အဖို့၊ နောက်အဖို့၌ (ဖြစ်ပြီး ဖြစ်လတ္တံ့ သောခန္ဓာစသည်တို့၌) ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏။ ဤ (ဇရာ၊ မရဏ စသည်တို့၏) အကြောင်းတရားနှင့် (ဇာတိစသော ထိုထိုအကြောင်းကို) စွဲ၍ဖြစ်သော အကျိုးတရားတို့၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)။ ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် ယုံမှားမှု ‘ကင်္ခါ၊ ယုံမှားပုံအခြင်းအရာ ‘ကင်္ခါယနာ၊ ယုံမှားတတ်သည်၏အဖြစ် ‘ကင်္ခါယိတတ္ထံ၊ မသိခြင်း (တွေးတောခြင်း) ‘ဝိမတိ၊ သဘာဝကို စဉ်းစားလျှင် (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) ပင်ပန်းကြောင်းသဘော ‘ဝိစိကိစ္ဆာ။ (မဆုံးဖြတ်နိုင်၍) မှန်၊ မမှန်နှစ်မျိုးအားဖြင့် တုန်လှုပ်တတ်သော သဘော ‘ဒွေဠကံ၊ လမ်းနှစ်ခွနှင့်တူသော သဘော ‘ဒွေဇာပထံ၊ ထက်ဝန်းကျင်မှဖြစ်တတ် (ယုံမှားတတ်) သော သဘော ‘သံသယံ၊ ဧကန္တအားဖြင့် ယူခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်ခြင်းသဘော ‘အနေကံသဂ္ဂါဟံ။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံမှ ဆုတ်နစ်တတ်သောသဘော ‘အာသပ္ပနာ။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) အာရုံမှ ဆုတ်နစ်တတ်သော သဘော ‘အာသပ္ပနာ။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) (အာရုံ၏) ထက်ဝန်းကျင် (တဝဲလည်လည်) ရွေ့ရှားတတ်သော သဘော ‘ပရိသပ္ပနာ။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရော်သည်၏အဖြစ် ‘ထမ္ဘိတတ္ထံ စိတ္တဿ၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ်ထွေးထွေး) ဖြစ်တတ်သော သဘော ‘မနောဝိလေခံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၄၂၅,၁၀၀၈,၁၁၂၃)

ထိန

၁၂၄၂။ (၇) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် (စိတ်၏) မခုံမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၏ အကြင် မခုံကျန်းသည်၏အဖြစ် ‘အကလ္လတာ၊ အမှု၌ မခုံသည်၏ အဖြစ် (အမှုကိုစွဲ၌ ပြီးမြောက်အောင် မလိုက်လျော မဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘အကမ္မညတာ။ (ရှိမြဲ ဣရိယာပုထ် မခိုင်ခံ့နိုင်အောင် ပျင်းရိခြင်း၌) ငြိတွယ်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ဩလီယနာ။ (ရှိမြဲ ဣရိယာပုထ် မခိုင်ခံ့နိုင်အောင် ပျင်းရိခြင်း၌)

ငြိကပ်ပုံအခြင်းအရာ ‘သလ္လီယနာ၊ တွန့်ဆုတ်ခြင်းသဘော ‘လီန၊ တွန့်ဆုတ်ပုံ အခြင်းအရာ ‘လီယနာ၊ တွန့်ဆုတ်တတ်သည်၏အဖြစ် ‘လီယိတတ္ထံ။ (စိတ်၏) မခုံခြင်း (ထိုင်းမှိုင်းခြင်း) သဘော ‘ထိန။ (စိတ်၏) မခုံပုံ (ထိုင်းမှိုင်းပုံ) အခြင်းအရာ ‘ထိယနာ။ (စိတ်၏) မခုံသည် (ထိုင်းမှိုင်းသည်) ၏ အဖြစ် ‘ထိယိတတ္ထံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (စိတ်၏) မခုံမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ ဟူ၍ဆိုအပ်၏။ (၁၁၆၂)

ဥဒ္ဒစ္စ

၁၂၄၃။ (၈) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၏ အကြင် တုန်လှုပ်သည်၏အဖြစ် (ပျံ့လွင့်ခြင်း) ‘စိတ္တဿ ဥဒ္ဒစ္စ’၊ မငြိမ်သက်ခြင်း (မငြိမ်းခြင်း) ‘အဝူပသမ’၊ စိတ်ပျံ့လွင့်တတ်သောသဘော (စိတ်၏ ဖရိုဖရဲ ပျံ့လွင့်ခြင်း) ‘စေတသော ဝိက္ခေပ’၊ စိတ်တုန်လှုပ် (မတည်ငြိမ်) သည်၏ အဖြစ် (စိတ်လေလွင့်သည်၏အဖြစ်) ‘ဘန္တတ္ထံ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဒစ္စ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၄၂၉,၁၁၆၅)

အဟိရိက

၁၂၄၄။ (၉) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သဘောတရားသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည် ကို မရှက်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်း (လွန်ကျူးခြင်း) ကို မရှက်တတ်။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၈၇)

အနောတ္တပ္ပ

၁၂၄၅။ (၁၀) ထို (ကိလေသာဆယ်ပါးတို့) တွင် (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သဘောတရားသည် ကြောက်လန့်ထိုက် သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ မကြောက်လန့်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားများသို့ ရောက်ခြင်း (လွန်ကျူးခြင်း) မှ မကြောက်လန့်တတ်။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၀၈)

ဤတရားတို့သည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသာ’ တရားမည်ကုန်၏ (ကိလေသာ တရားကိုယ်ဆယ်ပါး)။

နော ကိလေသတရား

၁၂၄၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားမမည်သော ‘နော ကိလေသ’ တရားဖြစ် ကုန်သနည်း။

ထို (ကိလေသ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမ (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သောသဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။

ဤတရား တို့သည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား မမည်သော ‘နော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ ကိလေသာ ဆယ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - သံကိလေသိကဒုက္ခ

သံကိလေသိကတရား

၁၂၄၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို ရခြင်းငှါ ထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော အဗျာကတတရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို ရခြင်းငှါ ထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံ ဖြစ်သော) ‘သံကိလေသိက’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော လောကီတရားများ)။

အသံကိလေသိကတရား

၁၂၄၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို ရခြင်းငှါ မထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော) ‘အသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို ရခြင်းငှါ မထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော) ‘အသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂါဟိဋ္ဌိတော်

၃ - သံကိလိဋ္ဌဒုက္ခ

သံကိလိဋ္ဌတရား

၁၂၄၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းစေအပ်) သော ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့်ယှဉ်သော တရားများကား အဘယ်တို့နည်း)။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူသော အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါး၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည့် အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါးတို့နှင့် အတူတကွဖြစ်သော ‘ကိလေသာ’၊ ထိုလိုချင် တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည့် အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည့် ‘အကုသလမူလ’ တို့ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာ တို့နှင့် ယှဉ်သော) ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

အသံကိလိဋ္ဌတရား

၁၂၅၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ် (မညစ်နွမ်းစေအပ်) သော ‘အသံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့် မယှဉ်သော တရားများကား အဘယ်တို့နည်း)။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခိတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့် မယှဉ်သော) ‘အသံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်နှင့် နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ကိလေသသမ္ပယုတ္တဒုက်

ကိလေသသမ္ပယုတ္တတရား

၁၂၅၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ကိလေသ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ကိလေသ) တရားတို့နှင့် ယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ဝေဒနာက္ခန္ဓာ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ကိလေသ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။ (၁၂၄၉)

ကိလေသဝိပွယုတ္တတရား

၁၂၅၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ကိလေသ ဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ကိလေသ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်)ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကြိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။ (၁၂၅၀)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ကိလေသ သံကိလေသိကဒုက္ခ

ကိလေသ သံကိလေသိကတရား

၁၂၅၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားလည်း မည်၍ ကိလေသတို့ကို ရခြင်းငှါလည်း ထိုက်သော (ကိလေသတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘ကိလေသ သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုကိလေသာတို့သည်ပင် ‘ကိလေသ’ လည်း မည်၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို ရခြင်းငှါလည်း ထိုက်သော (ကိလေသတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘ကိလေသသံ ကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသာဆယ်ပါး)။ (၁၂၅၅, ၁၂၅၅)

သံကိလေသိက နော ကိလေသတရား

၁၂၅၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို ရခြင်းငှါသာ ထိုက်၍ (ကိလေသတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍) ‘ကိလေသ’ မမည်သော ‘သံကိလေသိက နော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို ‘ကိလေသ’ တရားတို့ဖြင့် (ထို ‘ကိလေသ’ တရားတို့ အာရုံပြုအပ်သဖြင့်) ကိလေသတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သံကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထို ‘သံကိလေသိက’ တရားတို့ ၌ ပါရှိသော) ထို (ကိလေသ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သည့် (သံကိလေသိက တရား ဖြစ်ကုန်သော) အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ် တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ကိလေသမမည်သော) ‘သံကိလေသိက နော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, ကိလေသာ တရားကိုယ် ဆယ်ပါးကြင်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ရုပ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌဒုက္ခ

ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌတရား

၁၂၅၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားလည်းမည်၍ ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် ပူပန်လည်း ပူပန်စေအပ်၊ နှိပ်စက်လည်း နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းစေအပ်) သော ‘ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသတရားလည်း မည်၍ ကိလေသနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ထိုပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည်ပင် (ကိလေသလည်း မည်၍ ကိလေသနှင့်လည်း ယှဉ်သော) ‘ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသာတရားကိုယ် ဆယ်ပါး)။ (၁၂၅၅, ၁၂၅၅)

သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသတရား

၁၂၅၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းစေအပ်) သည်သာဖြစ်၍ (ကိလေသတို့နှင့်သာ ယှဉ်၍) ကိလေသ မမည်သော ‘သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်တရားတို့သည် ထို (ကိလေသ) တရားတို့ဖြင့် (ထိုကိလေသတရားတို့က ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ်သဖြင့်) ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ထို ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရားတို့၌ ပါရှိသော) ထို (ကိလေသ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းကျန်ကုန်သော) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသတို့နှင့်သာ ယှဉ်၍ ကိလေသ မမည်သော) ‘သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ကိလေသ ဆယ်ပါးကြင် သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၈ - ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိကဒုက္ခ

ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိကတရား

၁၂၅၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား တို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တ သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (ကိလေသ) တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သော၊ အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ဟူသော အကြင် တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘ကိလေသ ဝိပွယုတ္တသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်)။

ကိလေသဝိပွယုတ္တအသံကိလေသိကတရား

၁၂၆၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား တို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်စေတတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို (ရခြင်းငှါ) လည်း မထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တအသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ်၊ နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ်၊ နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားကို (ရခြင်းငှါ) လည်း မထိုက်သော (ကိလေသာတို့ ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တအသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ကိလေသဂေါစ္ဆက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - ပိဋိဒုတ်

၁ - ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဒုတ်

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၂၆၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု 'သက္ကာယဒိဋ္ဌိ' ၊ ယုံမှားမှု 'ဝိစိကိစ္ဆာ'။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု 'သီလဗ္ဗတပရာမာသ' ဟူသော သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။

သက္ကာယဒိဋ္ဌိ

၁၂၆၂။ (၁) ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု 'သက္ကာယဒိဋ္ဌိ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤလောက၌ အကြားအမြင် မရှိသော၊ အရိယာတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့မရှိသော၊ အရိယာတို့၏ (သတိပဋ္ဌာန်စသော) တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ အရိယာတို့၏ (သတိပဋ္ဌာန်စသော) တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှားခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့ မရှိသော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှားခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော ပုထုဇဉ်သည်-

(၁) (က) ရုပ်ကို အတ္တဟုရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို ရုပ်ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ရုပ်ရှိ၏။ တစ်နည်း- ရုပ်ရှိသော အတ္တဟုရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ ရုပ်ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် ရုပ်၌ အတ္တကို ရှု၏။ (၂) (က) ခံစားမှု 'ဝေဒနာ' ကို။ပ။ (၃) (က) မှတ်သားမှု 'သညာ' ကို။ပ။ (၄) (က) ပြုပြင်မှု 'သင်္ခါရ' တို့ကို။ပ။ (၅) (က) အထူးသိမှု 'ဝိညာဏ်' ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို အထူးသိမှု 'ဝိညာဏ်' ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ဝိညာဉ်ရှိ၏။ တစ်နည်း- ဝိညာဉ်ရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ အထူးသိမှု 'ဝိညာဏ်' ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် အထူးသိမှု 'ဝိညာဏ်' ၌ အတ္တကို ရှု၏။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု 'သက္ကာယဒိဋ္ဌိ' ဟု ဆိုအပ်၏။ (၃၈၁,၁၀၀၇,၁၁၀၅,၁၁၂၂,၁၁၄၄)

ဝိစိကိစ္ဆာ

၁၂၆၃။ (၂) ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ယုံမှားမှု 'ဝိစိကိစ္ဆာ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်စွာဘုရား၌ ယုံမှား၏၊ တွေးတော၏။ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)။ပ။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရော်သည်၏အဖြစ်၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ် ထွေးထွေး) ဖြစ်တတ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို ယုံမှားမှု 'ဝိစိကိစ္ဆာ' ဟု ဆိုအပ်၏။ (၄၂၅,၁၀၀၈, ၁၁၂၃,၁၁၆၇)

သီလဗ္ဗတပရာမာသ

၁၂၆၄။ (၃) ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်မှ အပဖြစ်ကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား သမဏ ဗြာဟ္မဏတို့၏ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ ‘သီလ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အကျင့် ‘ဝတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့် ‘သီလဗ္ဗတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏ဟု ဤသို့ သဘော ရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက် ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏ (၃၉၂, ၁၀၀၉, ၁၁၄၃)။

ဤသံယောဇဉ်သုံးပါး၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ်သော၊ နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား၊ ထို (သံယောဇဉ်တို့) နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို (သံယောဇဉ်တို့) ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစိကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သောတာပတ္တိမဂ်သည် အကြွင်းမရှိ ပယ်အပ်သော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ အပါယဂမနိယဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၊ ဒေါသမူစိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၂၆၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင် ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ် တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ တရားဖြစ်သည့်ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခိတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘နဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သောတာပတ္တိမဂ် ပယ်အပ်သည်မှ တစ်ပါး ဒိဋ္ဌိဂတ ဝိပွယုတ်၊ ဒေါသမူ၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဒုက်

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၂၆၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(သောတာ ပတ္တိမဂ်ဖြင့်ပယ်အပ်သော တရားတို့မှ) ကြွင်းကျန်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ ။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ ၊ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့်အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်စေတတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်) တို့နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာ က္ခန္ဓာ’ ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’ ၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်၊ ဒေါသမူ၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၂၆၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ထို (အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော ကုသိုလ်၊ အပါယဂ မနိယအကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၃ - ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဒုက်

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၂၆၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’၊ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ’ ဟူသော သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။

သက္ကာယဒိဋ္ဌိ

၁၂၆၉။ (၁) ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤ လောက၌ အကြားအမြင် မရှိသော၊ (မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်ရ အပ်ပြီးသော) အရိယာတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့ မရှိသော၊ အရိယာတို့၏ (သတိပဋ္ဌာန်စသော) တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ အရိယာတို့၏ (သတိပဋ္ဌာန်စသော) တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း ပယ်ရှားခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့ကို (ဉာဏ်ဖြင့်) မြင်လေ့ မရှိသော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ မကျွမ်းကျင်သော၊ သူတော်ကောင်းတို့၏ တရား၌ (စောင့်စည်းခြင်း၊ ပယ်ရှားခြင်းအားဖြင့်) မဆုံးမအပ်သော ပုထုဇဉ်သည်- (၁) (က) ရုပ်ကို အတ္တဟုရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို ရုပ်ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ရုပ်ရှိ၏။ တစ်နည်း- ရုပ်ရှိသော အတ္တဟုရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ ရုပ်ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် ရုပ်၌ အတ္တကို ရှု၏။ (၂) (က) ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ကို။ပ။ (၃) (က) မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ကို။ပ။ (၄) (က) ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ တို့ကို။ပ။ (၅) (က) အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ကို အတ္တဟု ရှု၏။ (ခ) သို့မဟုတ် အတ္တကို အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ရှိ၏ဟု ရှု၏ (အတ္တမှာ ဝိညာဉ်ရှိ၏။ တစ်နည်း- ဝိညာဉ်ရှိသော အတ္တဟု ရှု၏)။ (ဂ) သို့မဟုတ် အတ္တ၌ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ကို ရှု၏။ (ဃ) သို့မဟုတ် အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ ၌ အတ္တကို ရှု၏။ ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’ ဟုဆိုအပ်၏။ (၃၈၁,၁၀၀၇, ၁၀၀၈, ၁၀၂၂, ၁၀၄၄, ၁၂၆၂)

ဝိစိကိစ္ဆာ

၁၂၇၀။ (၂) ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြတ်စွာဘုရား၌ ယုံမှား၏။ တွေးတော၏။ (မဆုံးဖြတ်နိုင်ဘဲ ပင်ပန်း၏)။ပ။ (ဆုံးဖြတ်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်၍) စိတ်၏ ခက်တရော်သည်၏အဖြစ်၊ စိတ်ကို ရေးခြစ်သကဲ့သို့ (ရှုပ်ရှုပ် ထွေးထွေး) ဖြစ်တတ်သော သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (၄၂၅, ၁၀၀၈, ၁၀၂၃, ၁၀၆၇, ၁၂၆၃)

သီလဗ္ဗတပရာမာသ

၁၂၇၁။ (၃) ထို (သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့) တွင် (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတ ပရာမာသ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်မှ အပဖြစ်ကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်၊ သမဏ၊ ပြာဟုဏတို့၏ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ ‘သီလ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏၊ (နွား၊ ခွေး စသည်တို့၏) အကျင့် ‘ဝတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏၊ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့် ‘သီလဗ္ဗတ’ ဖြင့် (ကိလေသာမှ) စင်ကြယ်၏ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ (၃၉၂, ၁၀၉၉, ၁၁၄၃, ၁၂၆၄) ဤသံယောဇဉ်သုံးပါး၊ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ်သော နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား၊ ထို (ကိလေသတရားတို့) နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို (ကိလေသတရားတို့) ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့်ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော) သောတာပတ္တိမဂ်သည် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ထင်ရှားရှိသော (ခန္ဓာငါးပါးဟု ဆိုအပ်သော) ကိုယ်၌ (ငါ့ဟူ၍) အမြင်မှားမှု ‘သက္ကာယဒိဋ္ဌိ’၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’။ (နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသော သံယောဇဉ်သုံးပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။ ဤ (သံယောဇဉ်သုံးပါး) တရားတို့ကို သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်ကုန်၏။ ထိုသံယောဇဉ်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ တို့တည်း။ ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေ တတ်နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည်တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၂၇၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ မရှိသော ‘န ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထို (သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံး မဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား ဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ မရှိသော ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဒုက်

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၂၇၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော တရားတို့မှ) ကြွင်းကျန်သော လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ တို့တည်း။ ထို့ပြင် ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) ကြောင့် ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’ ၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၂၇၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ မရှိသော ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ ရှိသော) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံး မဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင် အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း ‘ဟိတ်’ မရှိသော ‘န ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - သဝိတက္ကဒုက်

သဝိတက္ကတရား

၁၂၇၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် တကွဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် အတူတကွဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ကို ချန်ထား၍ ထို (ကြံစည်မှု 'ဝိတက်') နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့်တကွဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဝိတက္ကစိတ် ၅၅ နှင့် ဝိတက်မှ တစ်ပါးသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အဝိတက္ကတရား

၁၂၇၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' မရှိသော (ဝိတက်နှင့် မယှဉ်သော) 'အဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် အတူတကွ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထို့ပြင် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသောရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင်မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' မရှိသော (ဝိတက်နှင့် မယှဉ်သော) 'အဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဝိတက္ကစိတ် ၆၆၊ ဝိတက်ကြဉ်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဝိတက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သဝိစာရဒုတ်

သဝိစာရတရား

၁၂၇၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့်တကွဖြစ်သော (ဝိစာရနှင့်ယှဉ်သော) 'သဝိစာရ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ရာစိတ်၌ (ရှိသည့်) သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ကို ချန်ထား၍ ထို (သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ') နှင့်ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ' ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့်တကွဖြစ်သော (ဝိစာရနှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိစာရ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဝိစာရစိတ် ၆၆၊ ဝိစာရကြဉ်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အဝိစာရတရား

၁၂၇၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' မရှိသော (ဝိစာရနှင့် မယှဉ်သော) 'အဝိစာရ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက် ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့် အတူတကွ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။။။။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထို့ပြင် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' မရှိသော (ဝိစာရနှင့်မယှဉ်သော) 'အဝိစာရ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဝိစာရစိတ် ၅၅၊ ဝိတက် ဝိစာရကြဉ်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဝိစာရ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - သပ္ပိတိကတရား

သပ္ပိတိကတရား

၁၂၇၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ရှိသော (ပီတိနှင့်ယှဉ်သော) 'သပ္ပိတိက' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့် အတူတကွဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ကို ချန်ထား၍ ထို (နှစ်သက်မှု 'ပီတိ') နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ရှိသော (ပီတိနှင့် ယှဉ်သော) 'သပ္ပိတိက' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပီတိရှိသော သပ္ပိတိကစိတ် ၅၁, ပီတိကြင်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အပ္ပိတိကတရား

၁၂၈၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' မရှိသော (ပီတိနှင့် မယှဉ်သော) 'အပ္ပိတိက' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့် အတူတကွ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထို့ပြင် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သောသဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' မရှိ သော (ပီတိနှင့် မယှဉ်သော) 'အပ္ပိတိက' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပီတိမရှိသော အပ္ပိတိကစိတ် ၇၀, ပီတိကြင်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, ပီတိ, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၈ - ပီတိသဟဂတဒုက်

ပီတိသဟဂတတရား

၁၂၈၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်တကွဖြစ်သော (ပီတိနှင့် ယှဉ်သော) 'ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်အတူတကွဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ကို ချန်ထား၍ ထို (နှစ်သက်မှု 'ပီတိ') နှင့် ယှဉ်သောခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်တကွဖြစ်သော (ပီတိနှင့် ယှဉ်သော) 'ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သပ္ပိတိကတရားနှင့် တူ၏)။

န ပီတိသဟဂတတရား

၁၂၈၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်တကွ မဖြစ်သော (ပီတိနှင့် မယှဉ်သော) 'န ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့် အတူတကွ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာဏက္ခန္ဓာ' ၊ ထို့ပြင် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်တကွ မဖြစ်သော (ပီတိနှင့် မယှဉ်သော) 'န ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အပ္ပိတိကတရားနှင့် တူ၏)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - သုခသဟဂတဒုတ်

သုခသဟဂတတရား

၁၂၈၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (သုခနှင့် ယှဉ်သော) ‘သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ၏ ဖြစ်ရာစိတ်၌ (ရှိသည့်) ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို ချန်ထား၍ ထို (ချမ်းသာမှု ‘သုခ’) နှင့် ယှဉ်သော မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော (သုခနှင့် ယှဉ်သော) ‘သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သုခသဟဂတစိတ် ၆၃၊ ဝေဒနာကြည်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

န သုခသဟဂတတရား

၁၂၈၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော (သုခနှင့် မယှဉ်သော) ‘န သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင် သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ၏ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို့ပြင် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော (သုခနှင့် မယှဉ်သော) ‘န သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒုက္ခသဟဂတစိတ်-၃၊ ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ်-၅၅၊ ပီတိကြည်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ သုခဝေဒနာ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - ဥပေက္ခာသဟဂတဒုတ်

ဥပေက္ခာသဟဂတတရား

၁၂၈၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်သော) ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ ၏ ဖြစ်ရာစိတ်၌ (ရှိသည့်) အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ ကို ချန်ထား၍ ထို (အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’) နှင့် ယှဉ်သော မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှု အစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ဥပေက္ခာ နှင့်ယှဉ်သော) ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ်- ၅၅, ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ ကြဉ်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

န ဥပေက္ခာသဟဂတတရား

၁၂၈၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွ မဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် မယှဉ်သော) ‘န ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ ၏ မဖြစ်ရာ စိတ်၌ (ရှိသည့်) ခံစားမှု အစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အသင့်အားဖြင့် ရှုမှု (လျစ်လျူရှုမှု) ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ မဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် မယှဉ်သော) ‘န ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သုခသဟဂတစိတ်- ၆၃, ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ်- ၃, ဝိစိကိစ္ဆာကြဉ်သော စေတသိက်, ဥပေက္ခာဝေဒနာ, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - ကာမာဝစရဒုတ်

ကာမာဝစရတရား

၁၂၈၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အောက်အဖို့အားဖြင့် အဝီစိ ငရဲကိုအဆုံး (အပိုင်းအခြား) ပြု၍ အထက်အဖို့အားဖြင့် ပရနိမ္မိတဝ သဝတ္တီနတ်တို့ကို အတွင်းပြု၍ (အပါအဝင် ထည့်သွင်း၍) ဤ (ဆိုခဲ့ပြီးသော) အရပ်ဌာန၌ ဤ (ကာမဘုံ) ၌ ကျင်လည်သက်ဝင် ဖြစ်ကုန်သော၊ ဤ (ကာမဘုံ) ၌ အကျုံးဝင်ကုန်သော အကြင် အစု ‘ခန္ဓာ’ ၊ သဘာဝ ‘ဓာတ်’။ (စိတ်တို့၏) ဖြစ်ရာ ဖြစ်ကြောင်း ‘အာယတန’ ၊ ရုပ်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ၊ မှတ်သားမှု ‘သညာ’ ၊ ပြုပြင်မှု ‘သင်္ခါရ’ ၊ အထူးသိမှု (စိတ်) ‘ဝိညာဏ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ်-၅၄၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

န ကာမာဝစရတရား

၁၂၈၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ မမည်သော ‘န ကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ဖြစ်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ မမည်သော ‘နကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဟဂ္ဂုတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၂ - ရူပါဝစရဒုတ်

ရူပါဝစရတရား

၁၂၈၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အောက်အဖို့အားဖြင့် (ပဌမဈာန်ဘုံဟု ဆိုအပ်သော) ဗြဟ္မာလောကကို အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ပြု၍ အထက်အဖို့အားဖြင့် အကနိဋ္ဌဗြဟ္မာတို့ကို အတွင်း ပြု၍ (အပါအဝင် ထည့်သွင်း၍) ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) အရပ်ဌာန၌ ဤ (ရူပဘုံ) ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဤ (ရူပဘုံ) ၌ အကျုံးဝင်ကုန်သော၊ (ဈာန်သို့) ကောင်းစွာ ရောက်သူ (ဈာန်ဝင်စားသူ) ၏ လည်းကောင်း။ (ပဋိသန္ဓေ အဖြစ်ဖြင့်) ကပ်ရောက်သူ (ပဋိသန္ဓေနေသူ) ၏ လည်းကောင်း၊ မျက်မှောက်ဘဝ၌ (ဈာန်) ချမ်းသာဖြင့် နေခြင်းရှိသူ၏ လည်းကောင်း စိတ်စေတသိက်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပစိတ် ၁၅-ပါးနှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

န ရူပါဝစရတရား

၁၂၉၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ မမည်သော ‘န ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင် လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ မမည်သော ‘န ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ်၊ အရူပစိတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

အရူပါဝစရတရား

၁၂၉၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အောက်အဖို့အားဖြင့် အာကာသာနဉ္စာယတနဘုံသို့ ကပ်ရောက်သော (ဖြစ်သော) ဗြဟ္မာတို့ကို အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ပြု၍ အထက် အဖို့အားဖြင့် နေဝသညာနာသညာယတနဘုံသို့ ကပ်ရောက်သော (ဖြစ်သော) ဗြဟ္မာတို့ကို အတွင်းပြု၍ (အပါအဝင် ထည့်သွင်း၍) ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) အရပ်ငှာန၌ ဤ (အရူပဘုံ) ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဤ (အရူပဘုံ) ၌ အကျုံးဝင်ကုန်သော၊ (ဈာန်သို့) ကောင်းစွာ ရောက်သူ (ဈာန်ဝင်စားသူ) ၏လည်းကောင်း။ (ပဋိသန္ဓေအဖြစ်ဖြင့်) ကပ်ရောက်သူ (ပဋိသန္ဓေနေသူ) ၏ လည်းကောင်း၊ မျက်မှောက်ဘဝ၌ (ဈာန်) ချမ်းသာဖြင့် နေခြင်းရှိသူ၏ လည်းကောင်း စိတ် စေတသိက်တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အရူပစိတ်၁၂-ပါးနှင့် ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

န အရူပါဝစရတရား

၁၂၉၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ မမည်သော ‘န အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်သော တရားတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ မမည်သော ‘န အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ်၊ ရူပစိတ်၊ လောကုတ္တရာ စိတ်၊စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၄ - ပရိယာပန္နဒုက္ခ

ပရိယာပန္နတရား

၁၂၉၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) အကျိုးဝင်သော 'ပရိယာပန္န' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံ ဖြစ်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'အဗျာကတ' တရားဖြစ်သည့် ရုပ် အစု 'ရူပက္ခန္ဓာ'။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု 'ဝိညာ ဣက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) အကျိုးဝင်သော 'ပရိယာပန္န' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အပရိယာပန္နတရား

၁၂၉၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) အကျိုးမဝင်သော 'အပရိယာပန္န' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော 'အသင်္ခိတဓာတ်' (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ဝဋ် ဆင်းရဲ၌) အကျိုးမဝင်သော 'အပရိယာပန္န' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၅ - နိယျာနိကဒုတ်

နိယျာနိကတရား

၁၂၉၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘နိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်လေးပါးတို့ သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘နိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ် လေးပါးနှင့် ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အနိယျာနိကတရား

၁၂၉၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်ကြောင်း မဟုတ်သော ‘အနိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (မဂ်လေးပါး) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ဝဋ်ဆင်းရဲမှ) ထွက်မြောက်ကြောင်း မဟုတ်သော ‘အနိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ ဖိုလ်စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၆ - နိယတဒုတ်

နိယတတရား

၁၂၉၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးခြင်း) မြဲသော ‘နိယတ’ တရား ဖြစ် ကုန်သနည်း။

(စုတိ၏) အခြားမဲ့၌ အကျိုး ပေးခြင်းမြဲကုန်သော ကံငါးပါး (ပဉ္စာနန္တရိယကံငါးပါး)၊ ထို့ပြင် (အပါယ် ငရဲ၌) မြဲသောအကြင် အမြင်မှားမှု ‘နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ’ (အဟေတုက, အကြိယ, နတ္ထိကဒိဋ္ဌိ)၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးခြင်း) မြဲသော ‘နိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ, ပဉ္စာနန္တရိယကံတို့၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်နှင့် ဒေါသမူ ဒွေ သတ္တမဇော, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, မဂ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အနိယတတရား

၁၂၉၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးခြင်း) မမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို (နိယတ) တရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်ကုန်သော, ကာမဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော, ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော, အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန် သော, ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ် အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးခြင်း) မမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ, ပဉ္စာနန္တရိယကံတို့၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်နှင့် ဒေါသမူဒွေ သတ္တမဇောကြည့်သော အကုသိုလ်, ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကြိယာစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၇ - သဥတ္တရဒုတ်

သဥတ္တရတရား

၁၂၉၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သော တရားရှိသော ‘သဥတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတရားတို့၏ အာရုံဖြစ်ကုန် သော၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ အကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ရုပ်အစု ‘ရူပက္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန် မြင့်မြတ်သော တရားရှိသော ‘သဥတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အနုတ္တရတရား

၁၃၀၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သော တရားမရှိသော ‘အနုတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်တို့သည် လည်းကောင်း၊ မဂ်၏ အကျိုး ‘ဖိုလ်’ တို့သည် လည်းကောင်း။ (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန် မြင့်မြတ်သော တရားမရှိသော ‘အနုတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၈ - သရဏဒုတ်

သရဏတရား

၁၃၀၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်း ရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) တို့နှင့် တကွ ဖြစ်သော ‘သရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ ဟူသော အကုသိုလ် အခြေအမြစ် ‘အကုသလမူလ’ သုံးပါး၊ ထို့ပြင် ထိုလိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့နှင့် အတူတကွ ဖြစ်ကုန်သော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား၊ ထို(လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) နှင့် ယှဉ်သော ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာ က္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို (လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ စသည်တို့) ကြောင့်ဖြစ်သော ကိုယ်ဖြင့် ပြုလုပ်မှု ‘ကာယကံ’ ၊ နှုတ်ဖြင့် ပြောဆိုမှု ‘ဝစီကံ’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကြံစည် တွေးတောမှု ‘မနောကံ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်း ရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) တို့နှင့်တကွ ဖြစ်သော ‘သရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အရဏတရား

၁၃၀၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်း ရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) တို့ မရှိသော ‘အရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော ကုသိုလ်တရား၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားဖြစ်သည့် ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာ က္ခန္ဓာ’။ပ။ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော သဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်း ရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) မရှိသော ‘အရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ပိဋ္ဌိဒုတ် ပြီးပြီ။

အဘိဓမ္မာဒုတ် ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

သုတ္တန္တိကဒုကနိက္ခေပ

၁ - ဝိဇ္ဇာဘာဂီဒုက

ဝိဇ္ဇာဘာဂီတရား

၁၃၀၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဝိဇ္ဇာ (ရှစ်ပါး) သို့ ဆည်းကပ်တတ်သော ‘ဝိဇ္ဇာဘာဂီ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိဇ္ဇာ (ရှစ်ပါး) နှင့် ယှဉ်သော တရား တို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့သည် ဝိဇ္ဇာ (ရှစ်ပါး) သို့ ဆည်းကပ်တတ်သော ‘ဝိဇ္ဇာဘာဂီ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိဇ္ဇာ ရှစ်ပါးနှင့် ယှဉ်သော မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်၊ အဘိညာဉ်ဒွေ၊ အရဟတ္တမဂ်စိတ်၊ အမောဟကြင်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်များ)။

အဝိဇ္ဇာဘာဂီတရား

၁၃၀၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကိုမသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သို့ ဆည်းကပ်တတ်သော ‘အဝိဇ္ဇာဘာဂီ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကိုမသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ နှင့် ယှဉ်သော တရားတို့သည် (ရှိကုန် ၏)။

ဤတရားတို့သည် (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကို မသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ သို့ ဆည်းကပ်တတ် သော ‘အဝိဇ္ဇာဘာဂီ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်နှင့် မောဟကြင်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

၂ - ဝိဇ္ဇူပမဒုက

ဝိဇ္ဇူပမတရား

၁၃၀၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (အမှန်တရား) သစ္စာလေးပါးတို့ကို ဖုံးကွယ်တတ်သည့် အဝိဇ္ဇာ မောဟအမိုက်မှောင်ကို မိမိဖြစ်ဆဲ အခိုက်အတန့်၌ ပယ်ခွင်း ထွန်းလင်းစေတတ်သောကြောင့် မိုးမှောင် ကို ထွန်းလင်းစေသည့်) လျှပ်စစ်နှင့် တူသော ‘ဝိဇ္ဇူပမ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အောက်ဖြစ်သော အရိယမဂ်သုံးပါးတို့၌ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လျှပ်စစ်နှင့် တူသော ‘ဝိဇ္ဇူပမ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အောက်မဂ်သုံးခု၌ ရှိသောပညာ)။

ဝဇိရူပမတရား

၁၃၀၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (အလုံးစုံသော ကိလေသာတို့ကို နောက်ထပ် တစ်ဖန်ပြန်၍ မဖြစ်နိုင်အောင် အကြွင်းမဲ့ ပယ်ဖျက် သုတ်သင်တတ်သောကြောင့် မိမိကျသည့် နေရာ၌ အရာဝတ္ထု အားလုံးတို့ကို ဖောက်ခွဲဖျက်ဆီးတတ်သည့်) မိုးကြိုးစက်နှင့်တူသော ‘ဝဇိရူပမ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အထက်၌ တည်သော အရဟတ္တမဂ်၌ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မိုးကြိုးစက်နှင့် တူသော ‘ဝဇိရူပမ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အရဟတ္တမဂ်၌ ရှိသောပညာ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဗာလဒုက္ခ

လူမိုက်ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော 'ဗာလ' တရား

၁၃၀၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် လူမိုက်တို့၌ တည်သော (လူမိုက်ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ဗာလ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု 'အဟိရိက' သည် လည်းကောင်း။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု 'အနောတ္တပ္ပ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လူမိုက်တို့၌ တည်သော (လူမိုက်ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ဗာလ' တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အလုံးစုံသော အကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း လူမိုက်တို့၌ တည်သော (လူမိုက်ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ဗာလ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

လူလိမ္မာဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော 'ပဏ္ဍိတ' တရား

၁၃၀၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ပညာရှိတို့၌ တည်သော (လူလိမ္မာဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ပဏ္ဍိတ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု 'ဟိရီ' သည် လည်းကောင်း။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု 'ဩတ္တပ္ပ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပညာရှိတို့၌ တည်သော (လူလိမ္မာဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ပဏ္ဍိတ' တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အလုံးစုံသော ကုသိုလ် တရားတို့သည်လည်း ပညာရှိတို့၌ တည်သော (လူလိမ္မာဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ပဏ္ဍိတ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်စိတ်နှင့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

၄ - ကဏှဒုက္ခ

မည်းညစ်သော 'ကဏှ' တရား

၁၃၀၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (စိတ်) မည်းညစ်အောင် (ယုတ်မာညံ့ဖျင်းသော လူဆင်းရဲ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ကဏှ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု 'အဟိရိက' သည် လည်းကောင်း။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု 'အနောတ္တပ္ပ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် မည်းညစ်သော (ယုတ်မာညံ့ဖျင်းသော လူဆင်းရဲဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ကဏှ' တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အလုံးစုံသော အကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း မည်းညစ်သော (ယုတ်မာညံ့ဖျင်းသော လူဆင်းရဲ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'ကဏှ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဗာလတရားနှင့်တူ၏)။

ဖြူစင်သော 'သုက္က' တရား

၁၃၁၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (စိတ်) ဖြူစင်သော (စိတ်ချမ်းသာသူ၊ ဘုန်းကံကြီးမားသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) 'သုက္က' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု 'ဟိရီ' သည် လည်းကောင်း။ (ကာယဒုစရိုက် စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု 'ဩတ္တပ္ပ' သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (စိတ်)

ဖြူစင်သော (စိတ်ချမ်းသာသူ၊ ဘုန်းကံကြီးမားသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) ‘သုက္က’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အလုံးစုံသော ကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း (စိတ်) ဖြူစင်သော (စိတ်ချမ်းသာသူ၊ ဘုန်းကံကြီးမားသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော) ‘သုက္က’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပဏ္ဍိတတရားနှင့် တူ၏)။

၅ - တပနိယဒုက္ခ

ပူလောင်စေတတ်သော ‘တပနိယ’ တရား

၁၃၁၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ယခုဘဝ နောက်ဘဝ၌) ပူလောင်စေတတ်သော ‘တပနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကိုယ်ဖြင့် မကောင်းပြုကျင့်မှု ‘ကာယဒုစရိုက်’ နှုတ် (စကား)ဖြင့် မကောင်းပြုကျင့်မှု (ပြောဆိုမှု) ‘ဝစီဒုစရိုက်’ ၊ စိတ်ဖြင့် မကောင်းပြုကျင့်မှု (ကြံစည်တွေးတောမှု) ‘မနောဒုစရိုက်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ယခုဘဝနောက်ဘဝ၌) ပူလောင်စေတတ်သော ‘တပနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အလုံးစုံသော အကုသိုလ် တရားတို့သည်လည်း (ယခုဘဝ နောက်ဘဝ၌) ပူလောင်စေတတ်သော ‘တပနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဗာလတရားနှင့် တူ၏)။

မပူလောင်စေတတ်သော ‘အ တပနိယ’ တရား

၁၃၁၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ယခုဘဝနောက်ဘဝ၌) မပူလောင်စေတတ်သော ‘အတပနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကိုယ်ဖြင့် ကောင်းစွာ ပြုကျင့်မှု ‘ကာယသုစရိုက်’ နှုတ် (စကား)ဖြင့် ကောင်းစွာ ပြုကျင့်မှု (ပြောဆိုမှု) ‘ဝစီသုစရိုက်’ ၊ စိတ်ဖြင့် ကောင်းစွာ ပြုကျင့်မှု (ကြံစည်တွေး တောမှု) ‘မနောသုစရိုက်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ယခုဘဝ နောက်ဘဝ၌) မပူလောင်စေတတ်သော ‘အတပနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အလုံးစုံသော ကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း (ယခုဘဝ နောက်ဘဝ၌) မပူလောင်စေတတ် သော ‘အတပနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ပဏ္ဍိတတရားနှင့် တူ၏)။

၆ - အဓိဝစနဒုက္ခ

အမည်ပညတ် ‘အဓိဝစန’ တရား

၁၃၁၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အမည်ပညတ် ‘အဓိဝစန’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုထိုတရားတို့၏ အကြင် ကောင်းစွာ ပြောဆိုအပ်သော နာမည် ‘သင်္ခါ’ ၊ ကောင်းစွာ သိအပ်သော နာမည် ‘သမညာ’ ၊ ပညတ်အပ်သော (သိစေအပ်သော) နာမည် ‘ပညတ္တိ’ ၊ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော နာမည် ‘ဝေါဟာရ’ ၊ နာမည် (အနက်အဓိပ္ပါယ် ခေါ်ဝေါ်မှု၌ ညွတ်တတ်သော, အနက်အဓိပ္ပါယ် ခေါ်ဝေါ်မှုကို မိမိသို့ ညွတ်စေတတ်သော အမည်) ‘နာမ’ ၊ မှည့်အပ်သော အမည် ‘နာမကမ္မ’ ၊ ထားအပ်သော အမည် ‘နာမဓေယျ’ ၊ ထုတ်ဖော်၍ ဆိုအပ်သော အမည် ‘နိရုတ္တိ’။ (အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို) ပြတတ်သော အမည် ‘ဗျဉ္ဇန’ ၊ ပြောပြအပ်သော အမည် ‘အဘိလာပ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အမည်ပညတ် ‘အဓိဝစန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဒ္ဒပညတ်)။

အမည်ပညတ်၏ အကြောင်းဖြစ်သော (၂) အလုံးစုံသော တရားတို့သည်ပင်လျှင် အမည်ပညတ်၏ အကြောင်း ‘အဓိဝ စနပထ’ တရားဖြစ်သော ‘အဓိဝစန ပထ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အတ္ထပညတ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - နိရုတ္တိဒုက္ခ

ထုတ်ဆိုအပ်သော ‘နိရုတ္တိ’ တရား

၁၃၁၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (အသံ) ထုတ်၍ ရွတ်ဆိုအပ်သော ‘နိရုတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုထိုတရားတို့၏ အကြင် ကောင်းစွာ ပြောဆိုအပ်သော နာမည် ‘သင်္ခါ’ ၊ ကောင်းစွာ သိအပ်သော နာမည် ‘သမညာ’ ၊ ပညတ်အပ်သော (သိစေအပ်သော) နာမည် ‘ပညတ္တိ’ ၊ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော နာမည် ‘ဝေါဟာရ’ ၊ နာမည် (အနက်အဓိပ္ပါယ် ခေါ်ဝေါ်မှု၌ ညွတ်တတ်သော၊ အနက်အဓိပ္ပါယ် ခေါ်ဝေါ်မှုကို မိမိသို့ ညွတ်စေတတ်သော အမည်) ‘နာမ’ ၊ မှည့်အပ်သော အမည် ‘နာမကမ္မ’ ၊ ထားအပ်သော အမည် ‘နာမဓေယျ’ ၊ ထုတ်ဖော်၍ ဆိုအပ်သော အမည် ‘နိရုတ္တိ’။ (အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို) ပြတတ်သော အမည် ‘ဗျဉ္ဇန’ ၊ ပြောပြအပ်သော အမည် ‘အဘိလာပ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် (အသံ) ထုတ်၍ ရွတ်ဆိုအပ်သော ‘နိရုတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဒ္ဒပညတ်)။ ထုတ်ဆိုခြင်း၏ အကြောင်းဖြစ်သော (၂) အလုံးစုံသော တရားတို့သည်ပင် (အသံ) ထုတ်၍ ရွတ်ဆိုအပ်သော ‘နိရုတ္တိပထ’ တရား တရားတို့၏ အကြောင်း (ရွတ်ဆိုခြင်း၏ အကြောင်း) ဖြစ်သော ‘နိရုတ္တိပထ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အတ္ထပညတ်)။

၈ - ပညတ္တိဒုက္ခ

အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော ‘ပညတ္တိ’ တရား

၁၃၁၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပိုင်းခြား၍ အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော ‘ပညတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုထိုတရားတို့၏ အကြင် ကောင်းစွာ ပြောဆိုအပ်သော နာမည် ‘သင်္ခါ’ ၊ ကောင်းစွာ သိအပ်သော နာမည် ‘သမညာ’ ၊ ပညတ်အပ်သော (သိစေအပ်သော) နာမည် ‘ပညတ္တိ’ ၊ ခေါ်ဝေါ်အပ်သော နာမည် ‘ဝေါဟာရ’ ၊ နာမည် (အနက်အဓိပ္ပါယ်ခေါ်ဝေါ်မှု၌ ညွတ်တတ်သော၊ အနက်အဓိပ္ပါယ် ခေါ်ဝေါ်မှုကို မိမိသို့ ညွတ်စေတတ်သော အမည်) ‘နာမ’ ၊ မှည့်အပ်သော အမည် ‘နာမကမ္မ’ ၊ ထားအပ်သော အမည် ‘နာမဓေယျ’ ၊ ထုတ်၍ ဆိုအပ်သော အမည် ‘နိရုတ္တိ’။ (အနက်အဓိပ္ပါယ်ကို) ပြတတ်သော အမည် ‘ဗျဉ္ဇန’ ၊ ပြောပြအပ်သော အမည် ‘အဘိလာပ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပိုင်းခြား၍ အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော ‘ပညတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဒ္ဒပညတ်)။ အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော တရားတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော (၂) အလုံးစုံသော ‘ပညတ္တိပထ’ တရား တရားတို့သည်ပင် ပိုင်းခြား၍ အပြားအားဖြင့် သိစေတတ်သော တရားတို့၏ အကြောင်းဖြစ်သော ‘ပညတ္တိပထ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အတ္ထပညတ်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - နာမရူပဒုက

နာမ

၁၃၁၆။ (၁) ထို (နာမ, ရုပ်တို့) တွင် နာမဟူသည် အဘယ်နည်း။ ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’၊ အထူးသိမှု (စိတ်) အစု ‘ဝိညာဏက္ခန္ဓာ’၊ ထို့ပြင် (ကံ, စိတ်, ဥတု, အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရားတို့) မပြုပြင် မစီရင် အပ်သောသဘော ‘အသင်္ခတဓာတ်’ (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားအပေါင်းကို နာမဟု ဆိုအပ်၏ (စိတ်, စေတသိက်, နိဗ္ဗာန်)။

ရုပ်

၁၃၁၇။ (၂) ထို (နာမ, ရုပ်တို့) တွင် ရုပ်ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မဟာဘူတလေးပါး၊ မဟာဘူတ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားအပေါင်းကို ရုပ်ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာဘူတရုပ်, ဥပါဒါရုပ်)။

၁၀ - အဝိဇ္ဇာဒုက

အဝိဇ္ဇာ

၁၃၁၈။ (၁) ထို (အဝိဇ္ဇာ, ဘဝတဏှာတို့) တွင် (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကိုမသိမှု) အဝိဇ္ဇာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မသိခြင်းသဘော၊ မမြင်ခြင်းသဘော။။ (စီးပွားချမ်းသာသို့ မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့်တူသော မသိမှု သဘော၊ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ် ဖြစ်သော (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ အကုလသမူလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာ လေးပါးကို မသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မောဟ)။

ဘဝတဏှာ

၁၃၁၉။ (၂) ထို (အဝိဇ္ဇာ, ဘဝတဏှာတို့) တွင် ဘဝကို တပ်မက်မှု ‘ဘဝတဏှာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝတို့၌ အကြင် (ရူပ, အရူပ) ဘဝကို တောင့်တမှု။။ (ရူပ, အရူပ) ဘဝကို မျို၍ ပြီးဆုံးစေခြင်း (ရူပ, အရူပဘဝကို အပြီးအဆုံး အကြွင်း အကျန်မရှိ လိုချင်မှု) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဘဝကို တပ်မက်မှု ‘ဘဝတဏှာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ရူပ, အရူပ ဘဝကို လိုချင်တောင့်တသော လောဘ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - ဘဝဒိဋ္ဌိဒုက္ခ

ဘဝဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၀။ (၁) ထို (ဘဝဒိဋ္ဌိ, ဝိဘဝဒိဋ္ဌိတို့) တွင် ဘဝမြဲခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း မြဲ၏ဟူသော အစွမ်းဖြင့်) ဖြစ်သော အယူ ‘ဘဝဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း ဖြစ်လတ္တံ့ဟု ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဘဝမြဲခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း မြဲ၏ဟူသော အစွမ်းဖြင့်) ဖြစ်သော အယူ ‘ဘဝဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၁။ (၁) ထို (ဘဝဒိဋ္ဌိ, ဝိဘဝဒိဋ္ဌိတို့) တွင် ဘဝကင်းပြတ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော အယူ ‘ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်းမဖြစ်လတ္တံ့ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဘဝကင်းပြတ်ခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော အယူ ‘ဝိဘဝဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

၁၂ - သဿတဒိဋ္ဌိဒုက္ခ

သဿတဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၂။ (၁) ထို (သဿတဒိဋ္ဌိ, ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိတို့) တွင် (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) မြဲ၏ဟု စွဲယူခြင်း ‘သဿတဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း မြဲ၏ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) မြဲ၏ဟု စွဲယူခြင်း ‘သဿတဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၃။ (၂) ထို (သဿတဒိဋ္ဌိ, ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိတို့) တွင် (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) ပြတ်လတ္တံ့ဟု စွဲယူခြင်း ‘ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း ပြတ်လတ္တံ့ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင်အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) ပြတ်လတ္တံ့ဟု စွဲယူခြင်း ‘ဥစ္ဆေဒဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - အန္တဝါဒိဋ္ဌိဒုက်

အန္တဝါဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၄။ (၁) ထို (အန္တဝါဒိဋ္ဌိ, အနန္တဝါဒိဋ္ဌိတို့) တွင် (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟု စွဲယူခြင်း ‘အန္တဝါဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည်လည်းကောင်း အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟု စွဲယူခြင်း ‘အန္တဝါဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

အနန္တဝါဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၅။ (၂) ထို (အန္တဝါဒိဋ္ဌိ, အနန္တဝါဒိဋ္ဌိတို့) တွင် (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိ၏ဟု စွဲယူခြင်း ‘အနန္တဝါဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း အဆုံး (အပိုင်းအခြား) ရှိ၏ဟု ဤသို့သဘော ရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်း သဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ ပြီးသော) သဘောကို (အတ္တသည် လည်းကောင်း၊ လောကသည် လည်းကောင်း) အဆုံး (အပိုင်းအခြား) မရှိ၏ဟု စွဲယူခြင်း ‘အနန္တဝါဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

၁၄ - ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိဒုက်

ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၆။ (၁) ထို (ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိ, အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိတို့) တွင် (သံသရာ၏) ရှေးအဖို့သို့ အစဉ်လိုက်သော အယူ (ရှေးအတိတ် သံသရာဘဝ အဆက်ဆက်တို့၌ ဖြစ်ခဲ့သော ခန္ဓာတို့ကို စွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်သော အယူမှားမှု) ‘ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (သံသရာ၏) ရှေးအဖို့ ကို (ရှေးအတိတ်ဘဝတို့၌ ဖြစ်ခဲ့သော ခန္ဓာတို့ကို) အာရုံပြု၍ အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန်မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် ဖြစ်၏။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ ပြီးသော) သဘောကို (သံသရာ၏) ရှေးအဖို့သို့ အစဉ်လိုက်သော အယူ (ရှေးအတိတ် သံသရာဘဝ အဆက်ဆက်တို့၌ ဖြစ်ခဲ့သော ခန္ဓာတို့ကို စွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အယူမှားမှု) ‘ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိ

၁၃၂၇။ (၂) ထို (ပုဗ္ဗန္တာနုဒိဋ္ဌိ, အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိတို့) တွင် (သံသရာ၏) နောက်အဖို့သို့ အစဉ်လိုက် သော အယူ (နောင်ဘဝ အနာဂတ်အခါ၌ ခန္ဓာတို့သည် မည်သို့ဖြစ် လိမ့်မည်, မည်သို့ ဖြစ်လတ္တံ့ စသည်ဖြင့် တွေးတောပြီးလျှင် ထိုအနာဂတ်ခန္ဓာတို့ကို စွဲ၍ဖြစ်ပေါ်သော အယူမှားမှု) ‘အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (သံသရာ၏) နောက်အဖို့ကို (နောင်အနာဂတ်အခါ၌ ဖြစ်ပေါ်မည့် ခန္ဓာတို့ကို)

အာရုံပြု၍ အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှုတို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်း သဘောသည် ဖြစ်၏။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (သံသရာ၏) နောက်အဖို့သို့ အစဉ်လိုက်သော အယူ (နောင်ဘဝ အနာဂတ်အခါ၌ ခန္ဓာတို့သည် မည်သို့ ဖြစ်လိမ့်မည်၊ မည်သို့ ဖြစ်လတ္တံ့စသည်ဖြင့် တွေးတောပြီးလျှင် ထိုအနာဂတ်ခန္ဓာတို့ကို စွဲ၍ ဖြစ်ပေါ်သော အယူမှားမှု) ‘အပရန္တာနုဒိဋ္ဌိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။

၁၅ - အဟိရိကဒုက်

အဟိရိက

၁၃၂၈။ (၁) ထို (အဟိရိက, အနောတ္တပ္ပတို့) တွင် (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သဘောသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယ ဒုစရိုက်စသည်ကို မရှက်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့သို့ ရောက်ခြင်း (ကျူးလွန်ခြင်း) ကို မရှက်တတ်။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှက်မှု ‘အဟိရိက’ ဟုဆိုအပ်၏ (အဟိရိကစေတသိက်)။

အနောတ္တပ္ပ

၁၃၂၉။ (၂) ထို (အဟိရိက, အနောတ္တပ္ပတို့) တွင် (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သဘောသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်ကို မကြောက်လန့်တတ်၊ ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားတို့သို့ ရောက်ခြင်း (ကျူးလွန်ခြင်း) မှ မကြောက်လန့်တတ်။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (အနောတ္တပ္ပ စေတသိက်)။

၁၆ - ဟိရိဒုက်

ဟိရိ

၁၃၃၀။ (၁) ထို (ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပတို့) တွင် (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သဘောသည် ရှက်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက်စသည်မှ ရှက်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့သို့ ရောက်ခြင်း (ကျူးလွန်ခြင်း) ကို ရှက်တတ်၏။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော) သဘောကို (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ရှက်မှု ‘ဟိရိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဟိရိစေတသိက်)။

ဩတ္တပ္ပ

၁၃၃၁။ (၂) ထို (ဟိရိ, ဩတ္တပ္ပတို့) တွင် (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သဘောသည် ကြောက်လန့်ထိုက်သော ကာယဒုစရိုက် စသည်မှ ကြောက်လန့်တတ်၏။ ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့သို့ ရောက်ခြင်း (ကျူးလွန်ခြင်း) မှကြောက်လန့်တတ်၏။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) ကြောက်လန့်မှု ‘ဩတ္တပ္ပ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဩတ္တပ္ပစေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၇ - ဒေါဝစဿတာဒုက်

ဆိုဆုံးမခက်သောသူ ဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၃၂။ (၁) ထို (ဒေါဝစဿတာ၊ ပါပမိတ္တတာတို့) တွင် ‘ဒေါဝစဿတာ’ ဆိုဆုံးမခက်သော သူ၏ အဖြစ် (ဆိုဆုံးမခက် သောသူ ဖြစ်အောင်ပြုတတ်သောတရား) ‘ဒေါဝစဿတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကျင့်သိက္ခာပုဒ်၌ (အကြောင်းကိုပြုကာ သင်သည့် ဤအပြစ် အာပတ်သို့ ရောက်နေ၏။ ထိုအပြစ် အာပတ်ကို ကုစားလော့ဟု) ပြောဆို (ဆုံးမ) အပ်သည်ရှိသော် ခဲယဉ်းသော စကားရှိသူ (ဆိုဆုံးမ ခက်သူ) ၏ အပြုအမူ ‘ဒေါဝစဿာယံ’၊ ခဲယဉ်းသော စကားရှိသူ၏ အပြုအမူ၏ အဖြစ် ‘ဒေါဝစဿိယံ’၊ ခဲယဉ်းသော စကားရှိသူ၏ အပြုအမူ၏ ဖြစ်ကြောင်း ‘ဒေါဝစဿတာ’၊ မလျောက်ပတ်သည်ကို (စက်ဆုပ်ဖွယ် ဆန့်ကျင်ဘက်ကို) ယူလေ့ ရှိသူ၏အဖြစ် ‘ဝိပုဋ္ဌိကူလဂ္ဂါဟိတာ’။ (မလျောက်ပတ်သည်ကို ယူခြင်းဟု ဆိုအပ်သော) ဆန့်ကျင်မှုကို သာယာတတ်သူ၏အဖြစ် ‘ဝိပစ္စနိကသာတတာ’။ (အဆုံးအမကို မနာယူသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) ရိုသေခြင်း မရှိသူ၏အဖြစ် ‘အနာဒရိယ’။ (အဆုံးအမကို မနာယူသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) ရိုသေခြင်း မရှိသူ၏ အခြင်းအရာ ‘အနာဒရတာ’။ (လေးစားစွာ မနေသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) လေးစားခြင်း မရှိသူ၏အဖြစ် ‘အဂါရဝတာ’၊ ရှေးရှု (စူးစိုက်၍) နားထောင်ခြင်း မရှိသူ၏အဖြစ် (မကျိုးနွံခြင်း) ‘အပုဋ္ဌိဿဝတာ’ သည်ရှိ၏။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဆိုဆုံးမခက်သော သူ၏ အဖြစ် (ဆိုဆုံးမခက်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘ဒေါဝစဿတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒေါသမူ ဒွေ၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

မိတ်ဆွေဆိုးရှိသူဖြစ်ကြောင်းတရား ‘ပါပမိတ္တတာ’

၁၃၃၃။ (၂) ထို (ဒေါဝစဿတာ၊ ပါပမိတ္တတာတို့) တွင်ယုတ်မာသော (မကောင်းသော) မိတ်ဆွေ ရှိသူ၏အဖြစ် (မကောင်းသောမိတ်ဆွေရှိသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ပါပမိတ္တတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် (ကံ၊ ကံ၏အကျိုးကို) ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ တရား မရှိကုန် ‘အသဒ္ဓါ’၊ အကျင့် သီလ မရှိကုန် ‘ဒုဿီလ’၊ အကြားအမြင် မရှိကုန် ‘အပ္ပဿုတ’၊ နှမြောဝန်တိုခြင်း ရှိကုန်၏ ‘မစ္ဆရီ’၊ ပညာ မရှိကုန် ‘ဒုပ္ပည’၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို အကြင် (မှီဝဲဆည်းကပ်) ပေါင်းသင်းခြင်း ‘သေဝန’၊ အမြဲ (မှီဝဲ ဆည်းကပ်) ပေါင်းသင်းခြင်း ‘နိသေဝန’၊ ကောင်းစွာ (မှီဝဲဆည်းကပ်) ပေါင်းသင်းခြင်း ‘သံသေဝန’၊ မှီဝဲခြင်း ‘ဘဇန’၊ ကောင်းစွာ မှီဝဲခြင်း ‘သမ္ဘဇန’၊ ဆည်းကပ်ခြင်း ‘ဘတ္တိ’၊ ကောင်းစွာ ဆည်းကပ်ခြင်း ‘သမ္ဘတ္တိ’၊ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ညွတ်ယိမ်း ကိုင်းရှိုင်းခြင်း ‘သမ္ပဝင်္ဂတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ယုတ်မာသော (မကောင်းသော) မိတ်ဆွေရှိ သူ၏အဖြစ် (မကောင်းသော မိတ်ဆွေရှိသော သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ပါပမိတ္တတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (လောဘမူ၊ မောဟမူစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၁၈ - သောဝစဿတာဒုက်

ဆိုဆုံးမလွယ်သောသူဖြစ်ကြောင်းတရား ‘သောဝစဿတာ’

၁၃၃၄။ (၁) ထို (သောဝစဿတာ၊ ကလျာဏမိတ္တတာတို့) တွင် ဆိုဆုံးမလွယ်သောသူ၏ အဖြစ် (ဆိုဆုံးမလွယ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သောဝစဿတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကျင့်သိက္ခာပုဒ်၌ (အကြောင်းကိုပြုကာ သင်သည် ဤအပြစ်အာပတ်သို့ ရောက်နေ၏။ ထိုအပြစ် အာပတ်ကို ကုစားလော့ဟု) ပြောဆို (ဆုံးမ) အပ်သည်ရှိသော် လွယ်ကူသော စကားရှိသူ (ဆိုဆုံးမ လွယ်သောသူ) ၏ အပြုအမူ ‘သောဝစဿာယံ’ လွယ်ကူသော စကားရှိသူ (ဆိုဆုံးမလွယ်သူ) ၏ အပြုအမူ၏ အဖြစ် ‘သောဝစဿိယံ’ လွယ်ကူသော စကားရှိသူ (ဆုံးမလွယ်သူ) ၏ အပြုအမူ၏ ဖြစ်ကြောင်း ‘သောဝစဿတာ’ လျောက်ပတ်သည်ကို (မဆန့်ကျင်သည်ကို) ယူလေ့ရှိသူ၏အဖြစ် ‘အပ္ပဋိကုလဂ္ဂါဟိတာ’ မဆန့်ကျင်မှုကို သာယာတတ်သူ၏အဖြစ် ‘အဝိပစ္စနိကသာတတာ’။ (အဆုံးအမကို နာယူသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) ရိုသေခြင်းရှိသူ၏အဖြစ် ‘သာဒရိယံ’ (အဆုံးအမကို နာယူသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) ရိုသေခြင်းရှိသူ၏ အခြင်းအရာ ‘သာဒရတာ’။ (လေးစားစွာ နေသည်၏ အစွမ်းဖြင့်) လေးစားခြင်းရှိသူ၏ အဖြစ် ‘သဂါရဝတာ’၊ ရှေးရှု (စူးစိုက်၍) နားထောင်ခြင်းရှိသူ၏အဖြစ် (ကျိုးနွံခြင်း) ‘သပ္ပဋိဿဝတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဆိုဆုံးမ လွယ်သောသူ၏အဖြစ် (ဆိုဆုံးမ လွယ်သော သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သောဝစဿတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အဆွေခင်ပွန်းကောင်းရှိသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၃၅။ (၂) ထို (သောဝစဿတာ၊ ‘ကလျာဏမိတ္တတာ’တို့) တွင် ကောင်းသော မိတ်ဆွေရှိသူ၏ အဖြစ် (အဆွေခင်ပွန်းကောင်း ရှိသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘ကလျာဏမိတ္တတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် (ကံ၊ ကံ၏ အကျိုးကို) ယုံကြည်မှု ‘သဒ္ဓါ’ ရှိကုန်၏။ အကျင့် ‘သီလ’ ရှိကုန်၏ ‘သီလဝန္တံ’ များသော အကြားအမြင်ရှိကုန် (အကြားအမြင်များကုန်) ၏။ စွန့်ကြဲ ပေးကမ်းခြင်း ရှိကုန်၏ ‘စာဂဝန္တံ’ ပညာရှိကုန်၏ ‘ပညဝန္တံ’ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့ကို အကြင် (မှီဝဲဆည်းကပ်) ပေါင်းသင်းခြင်း ‘သေဝနံ’ အမြဲ (မှီဝဲဆည်းကပ်) ပေါင်းသင်းခြင်း ‘နိသေဝနံ’ ကောင်းစွာ (မှီဝဲဆည်းကပ်) ပေါင်းသင်းခြင်း ‘သံသေဝနံ’ မှီဝဲခြင်း ‘ဘဇနံ’ ကောင်းစွာ မှီဝဲခြင်း ‘သမ္ဘဇနံ’ ဆည်းကပ်ခြင်း ‘ဘတ္တိ’ ကောင်းစွာ ဆည်းကပ်ခြင်း ‘သမ္ဘတ္တိ’ ထိုပုဂ္ဂိုလ်တို့၌ ညွတ်ယိမ်းကိုင်ရှိုင်းခြင်း ‘သမ္ပဝင်္ဂတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ကောင်းသော မိတ်ဆွေရှိသူ၏အဖြစ် (အဆွေခင်ပွန်းကောင်းရှိသော သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ကလျာဏမိတ္တတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာ စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၉ - အာပတ္တိကုသလတာဒုက်

အာပတ်တို့၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၃၆။ (၁) ထို (အာပတ္တိကုသလတာ အာပတ္တိဝုဋ္ဌာန ‘အာပတ္တိကုသလတာ’ ကုသလတာတို့) တွင် အပြစ် အာပတ်တို့၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သော သူ၏အဖြစ် (အပြစ်အာပတ်တို့၌ ကျွမ်းကျင်တတ် သိလိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အာပတ္တိကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ (ပါရာဇိက, သံဃာဒိသိသ်, ပါစိတ်, ပါဠိဒေသနီ, ဒုက္ကဋ်ဟူသော) (အပြစ်) အာပတ်ငါးပုံ (ငါးစု) တို့သည် လည်း (အပြစ်) အာပတ်တို့တည်း။ (ပါရာဇိက, သံဃာဒိသိသ်, ထုလ္လစဉ်း, ပါစိတ်, ပါဠိဒေသနီ, ဒုက္ကဋ်, ဒုဗ္ဘာသီဟူသော) (အပြစ်) အာပတ်ခုနစ်ပုံ (ခုနစ်စု) တို့သည်လည်း (အပြစ်) အာပတ်တို့တည်း။ ထို (အပြစ်) အာပတ်တို့ကို အကြင် အာပတ်၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အပြစ်) အာပတ်တို့၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သောသူအဖြစ် (အပြစ် အာပတ်တို့၌ ကျွမ်းကျင် တတ်သိလိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အာပတ္တိကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်, မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသောပညာ)။

အာပတ်မှထခြင်း၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၃၇။ (၂) ထို (အာပတ္တိကုသလတာ, အာပတ္တိဝုဋ္ဌာန ‘အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ’ ကုသလတာတို့) တွင် (အပြစ်) အာပတ်မှ ထခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သောသူ၏ အဖြစ် (အပြစ်အာပတ်မှ ကင်းလွတ် အောင် ကုစားခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် တတ်သိလိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အာပတ္တိဝုဋ္ဌာန ကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ထိုအာပတ်တို့မှ အကြင် ထခြင်း၌ (ကင်းလွတ်အောင် ကုစားခြင်း ၌) ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အပြစ်) အာပတ်မှ ထခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ)သောသူအဖြစ် (အပြစ် အာပတ်မှ ကင်းလွတ်အောင် ကုစားခြင်း ၌ ကျွမ်းကျင်တတ်သိ လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘အာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်, မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသော ပညာ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၀ - သမာပတ္တိ ကုသလတာဒုက်

သမာပတ်၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၃၈။ (၁) ထို (သမာပတ္တိကုသလတာ၊ သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာန‘သမာပတ္တိကုသလတာ’ ကုသလတာတို့) တွင် သမာပတ် (ဝင်စားမှု) ၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သောသူ၏အဖြစ် (သမာပတ်ဝင်စားမှုကို ပိုင်းခြား ခွဲခြမ်း၍ သိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သမာပတ္တိ ကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့် တကွ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့် တကွဖြစ်သော သမာပတ်သည် ရှိ၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော သမာပတ်သည် ရှိ၏။ ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ လည်း မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ လည်း မရှိသော သမာပတ်သည် ရှိ၏။ ထိုသမာပတ်တို့ကို ဝင်စားခြင်း၌ အကြင် ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ(ဆိုအပ်ခဲ့ ပြီးသော) သဘောကို သမာပတ်တို့၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ)သော သူ၏ အဖြစ် (သမာပတ်ဝင်စားမှုကို ပိုင်းခြား ခွဲခြမ်း၍ သိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘သမာပတ္တိကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ မဟာကြိယာဉာဏ သမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသော ပညာ)။

သမာပတ်မှထမှု၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၃၉။ (၂) ထို (သမာပတ္တိကုသလတာ၊ ‘သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ’ သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာန ကုသလတာတို့) တွင် သမာပတ်မှ ထခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သော သူ၏အဖြစ် (သမာပတ်မှ ထခြင်းကို ပိုင်းခြားခွဲခြမ်း၍ သိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာန ကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ထိုသမာပတ်တို့မှ အကြင် ထခြင်း၌ လိမ္မာ သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို သမာပတ်မှ ထခြင်း၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သောသူ၏ အဖြစ် (သမာပတ်မှ ထခြင်းကို ပိုင်းခြားခွဲခြမ်း၍ သိနိုင်သော ဉာဏ်ရှိသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သမာပတ္တိဝုဋ္ဌာနကုသလတာ’ ဟုဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ မဟာကြိယာဉာဏ သမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသော ပညာ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၁ - ဓာတုကုသလတာဒုက်

သဘာဝ်ဓာတ် ' ဌိ လိမ္မာသောသုဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၄၀။ (၁) ထို (ဓာတုကုသလတာ မနသိကာရ 'ဓာတုကုသလတာ' ကုသလတာတို့) တွင် ပင်ကိုရှိရင်း သဘောကို ဆောင်ထားမှု 'ဓာတ်' ဌိ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သော သူ၏အဖြစ် (ဓာတ်တစ်ဆယ့် ရှစ်ပါးတို့၌ တတ်သိကျွမ်းကျင် လိမ္မာသောသုဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) 'ဓာတုကုသလတာ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မျက်စိသဘာဝ 'စက္ခုဓာတ်'၊ အဆင်း (ရူပါရုံ) သဘာဝ 'ရူပဓာတ်'၊ မြင်သိစိတ် သဘာဝ 'စက္ခုဝိညာဏဓာတ်'၊ နားသဘာဝ 'သောတဓာတ်'၊ အသံ (သဒ္ဒါရုံ) သဘာဝ 'သဒ္ဒဓာတ်'၊ ကြားသိစိတ် သဘာဝ 'သောတဝိညာဏဓာတ်'၊ နှာခေါင်းသဘာဝ 'ယာနဓာတ်'၊ အနံ့ (ဂန္ဓာရုံ) သဘာဝ 'ဂန္ဓဓာတ်'၊ နံသိစိတ်သဘာဝ 'ယာနဝိညာဏဓာတ်'၊ လျှာသဘာဝ 'ဇိဝှိဓာတ်'၊ အရသာ (ရသာရုံ) သဘာဝ 'ရသဓာတ်'၊ လျက်သိစိတ်သဘာဝ 'ဇိဝှိဝိညာဏဓာတ်'၊ ကိုယ်သဘာဝ 'ကာယဓာတ်'၊ အတွေ့ (ဖောဠဗ္ဗာရုံ) သဘာဝ 'ဖောဠဗ္ဗဓာတ်'၊ ထိသိစိတ်သဘာဝ 'ကာယဝိညာဏဓာတ်'၊ သိမှုသဘာဝ 'မနောဓာတ်'၊ တရားသဘာဝ 'ဓမ္မဓာတ်'၊ အထူးသိမှု သဘာဝ 'မနောဝိညာဏဓာတ်' ဟူသော သဘာဝ 'ဓာတ်' တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ထိုသဘာဝ 'ဓာတ်' တို့ကို အကြင် 'ဓာတ်' ဌိ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန် သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ' သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ပင်ကို ရှိရင်းသဘောကို ဆောင်ထားမှု 'ဓာတ်' ဌိ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သောသူ၏အဖြစ် (ဓာတ်တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးတို့၌ တတ်သိ ကျွမ်းကျင် လိမ္မာသောသုဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) 'ဓာတုကုသလတာ' ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာ ကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်, မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်, အဘိညာဉ်စိတ်, မဂ်စိတ်တို့၌ ရှိသော ပညာ)။

(ဓာတ်တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးတို့ကို) နှလုံးသွင်းမှု၌ လိမ္မာသောသူ

၁၃၄၁။ (၂) ထို (ဓာတုကုသလတာ, ဖြစ်ကြောင်းတရား 'မနသိကာရကုသလတာ' မနသိကာရ ကုသလတာတို့) တွင် (ပင်ကို ရှိရင်းသဘောကို ဆောင်ထားမှု 'ဓာတ်' တို့ကို) နှလုံးသွင်းမှု၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (ဓာတ်တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးတို့ကို နှလုံးသွင်းမှု၌ တတ်သိ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသောသု ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) 'မနသိကာရကုသလတာ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ထိုသဘာဝ 'ဓာတ်' တို့ကို အကြင် နှလုံးသွင်းမှု၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ' သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီး သော) သဘောကို (ပင်ကို ရှိရင်းသဘောကို ဆောင်ထားမှု 'ဓာတ်' တို့ကို) နှလုံးသွင်းမှု၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (ဓာတ်တစ်ဆယ့်ရှစ်ပါးတို့ကို နှလုံးသွင်းမှု၌ တတ်သိကျွမ်းကျင် လိမ္မာသောသု ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) 'မနသိကာရကုသလတာ' ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏ သမ္ပယုတ် , မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်, အဘိညာဉ်စိတ်, မဂ်စိတ်တို့၌ ရှိသော ပညာ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၂ - အာယတနကုသလတာဒုက်

အာယတနတစ်ဆယ့်နှစ်ပါး၌ တတ်သိလိမ္မာသောသူ

၁၃၄၂။ (၁) ထို (အာယတနကုသလတာ၊ ပဋိစ္စဖြစ်ကြောင်းတရား ‘အာယတနကုသလတာ’ သမုပ္ပါဒကုသလတာတို့) တွင်စိတ်ဖြစ်ရာ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း ‘အာယတန’ ၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏ အဖြစ် (အာယတန တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး၌ တတ်သိ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘အာယတနကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခုယတန’၊ မြင်သိစိတ် (စက္ခုဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’၊ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နားအကြည် ‘သောတာယတန’၊ ကြားသိစိတ် (သောတဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ နှာခေါင်းအကြည် ‘ဃာနာယတန’၊ နံသိစိတ် (ဃာနဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ လျှာအကြည် ‘ဇိဝှိယတန’၊ လျက်သိစိတ် (ဇိဝှိဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယ ဝိညာဏ်) ဖြစ်ရာ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယာယတန’၊ ထိသိစိတ် (ကာယဝိညာဏ်) ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’၊ သိမှုစိတ် ဖြစ်ရာ ‘မနာယတန’၊ သိမှုစိတ် ဖြစ်ကြောင်း သဘာဝ ‘ဓမ္မာယတန’ ဟူသော အာယတနတစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ထို (အာယတန) တို့ကို အကြင် အာယတန၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ်။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း ။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို စိတ်ဖြစ်ရာ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း ‘အာယတန’ ၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (အာယတန တစ်ဆယ့် နှစ်ပါး၌ တတ်သိ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘အာယတနကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်ဉာဏသမ္ပယုတ်၊ မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်၊ အဘိညာဉ်စိတ်၊ မဂ်စိတ် တို့၌ ရှိသော ပညာ)။

ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ တတ်သိလိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၄၃။ (၂) ထို (အာယတနကုသလတာ၊ ‘ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကုသလတာ’ ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကုသလတာတို့) တွင် ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ တတ်သိကျွမ်းကျင် လိမ္မာသော သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ သိအပ်သည်ကို မသိခြင်း (သစ္စာလေးပါးကို မသိခြင်း) ‘အဝိဇ္ဇာ’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ပြုပြင်စီရင်မှု ‘သင်္ခါရ’ တို့ သည် (ဖြစ်ကုန်၏)၊ ပြုပြင်စီရင်မှု ‘သင်္ခါရ’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ (ပဋိသန္ဓေ စိတ်) သည် (ဖြစ်၏)၊ အထူးသိမှု ‘ဝိညာဏ်’ (ပဋိသန္ဓေစိတ်)ဟူသော အကြောင်းကြောင့် နာမ်နှင့် ရုပ်သည် (ဖြစ်၏)၊ နာမ်ရုပ်ဟူသော အကြောင်းကြောင့် စိတ်ဖြစ်ရာ အာယတနခြောက်ပါးသည် (ဖြစ်၏)၊ စိတ်ဖြစ်ရာ ‘အာယတန’ ခြောက်ပါးဟူသော အကြောင်းကြောင့် တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ သည် (ဖြစ်၏)၊ တွေ့ထိမှု ‘ဖဿ’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ သည် (ဖြစ်၏)၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ သည် (ဖြစ်၏)၊ တပ်မက်မှု ‘တဏှာ’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ဥပါဒါန်’ သည် (ဖြစ်၏)၊ ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ဥပါဒါန်’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် ဖြစ်ပေါ်ကြောင်း ‘ဘဝ’ (ကမ္မဘဝ) သည် (ဖြစ်၏)၊ ဖြစ်ပေါ်ကြောင်း ‘ဘဝ’ (ကမ္မဘဝ)ဟူသော အကြောင်းကြောင့်ဖြစ်မှု (ပဋိသန္ဓေနေမှု) ‘ဇာတိ’ သည် (ဖြစ်၏)၊ ဖြစ်မှု (ပဋိသန္ဓေ နေမှု) ‘ဇာတိ’ ဟူသော အကြောင်းကြောင့် အိုမှုနှင့် သေမှု ‘ဇရာ၊ မရဏ’ သည် (ဖြစ်၏)၊ စိုးရိမ်မှု ‘သောက’၊ ငိုကြွေးမှု ‘ပရိဒေဝ’၊ ကိုယ်ဆင်းရဲမှု ‘ဒုက္ခ’၊ စိတ်ဆင်းရဲမှု ‘ဒေါမနဿ’၊ ပြင်းထန်စွာ ပင်ပန်းမှု

‘ဥပါယာသ’ တို့သည် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤသို့ အလုံးစုံသော ဆင်းရဲအစု၏ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းသည် ထင်ရှား၏။ ဤသို့ ထိုပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြား အားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ပဋိစ္စ သမုပ္ပါဒ်၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်၌ တတ်သိကျွမ်းကျင် လိမ္မာသောသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်ဉာဏ သမ္ပယုတ် , မဟာကြိယာဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်, အဘိညာဉ်စိတ်, မဂ်စိတ်တို့၌ ရှိသောပညာ)။

၂၃ - ဌာနကုသလတာဒုက်

အကြောင်း (ဟုတ်သည်) ၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၄၄။ (၁) ထို (ဌာနကုသလတာ, ‘ဌာနကုသလတာ’ အဋ္ဌာနကုသလတာတို့) တွင် အကြောင်း (ဟုတ်သည်) ၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (အကြောင်း ‘ဌာန’ ဟုတ်သည်၌ တတ်သိ ကျွမ်းကျင် လိမ္မာသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ဌာနကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် အကြင် တရားတို့သည် အကြင် အကြင် (အကျိုး) တရားတို့၏ အကြောင်း ‘ဟေတု’ ဖြစ်ကုန်၏။ အထောက်အပံ့ ‘ပစ္စယ’ ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုထို အကျိုးတရားတို့) ဖြစ်ပေါ်ခြင်းငှါ ထိုထိုအကြောင်း ‘ဌာန’ သည် ရှိ၏။ [ထိုထိုအကြောင်းကို စွဲ၍ (ထိုထိုအကျိုးတရားတို့သည် ဖြစ်ကုန်၏)]။ ဤသို့ ထိုအကြောင်း ဟုတ်သည်၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အကြောင်း (ဟုတ်သည်) ၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (အကြောင်းဟုတ်သည်၌ တတ်သိ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာသော သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ဌာနကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်, မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်, အဘိညာဉ်စိတ်တို့၌ ရှိသောပညာ)။

အကြောင်းမဟုတ်သည်၌ လိမ္မာသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၄၅။ (၂) ထို (ဌာနကုသလတာ အဋ္ဌာန ‘အဋ္ဌာနကုသလတာ’ ကုသလတာတို့) တွင်အကြောင်း မဟုတ်သည်၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (အကြောင်း မဟုတ်သည်၌ တတ်သိကျွမ်းကျင် လိမ္မာသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အဋ္ဌာနကုသလတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် အကြင် တရား တို့သည် အကြင် အကြင် (အကျိုး) တရားတို့၏ (ဖြစ်ပေါ်ရန်) အကြောင်း မဟုတ်ကုန်၊ အထောက်အပံ့ မဟုတ်ကုန်။ (ထိုထိုအကျိုးတရားတို့) ဖြစ်ပေါ်ခြင်းငှါ ထိုထိုမဟုတ်သော အကြောင်း ‘အဋ္ဌာန’ သည် ရှိ၏။ [ထိုထိုအကြောင်း မဟုတ်သည်ကို စွဲ၍ (ထိုထိုအကျိုးတရားတို့ မဖြစ်ကုန်)]။ ဤသို့ ထိုအကြောင်း ဟုတ်သည်၌ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်း၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အကြောင်း မဟုတ် သည်၌ ကျွမ်းကျင် (လိမ္မာ) သူ၏အဖြစ် (အကြောင်း မဟုတ်သည်၌ တတ်သိကျွမ်းကျင် လိမ္မာသောသူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အဋ္ဌာနကုသလတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (စက္ခုပသာဒသည် သောတဝိညာဉ် ဖြစ်ပေါ်ရန် အကြောင်း မဟုတ်စသည်ဖြင့် သိတတ်သော မဟာကုသိုလ်ဉာဏ သမ္ပယုတ်, မဟာကြိယာ ဉာဏသမ္ပယုတ်စိတ်, အဘိညာဉ် စိတ်တို့၌ ရှိသောပညာ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၄ - အဇ္ဈဝဒုဂ်

ဖြောင့်မတ်သောသူဖြစ်ကြောင်းတရား ‘အဇ္ဈဝ’

၁၃၄၆။ (၁) ထို (အဇ္ဈဝ မဒ္ဒဝတို့) တွင် ဖြောင့်မတ်သူ၏အဖြစ် (ဖြောင့်မတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အဇ္ဈဝ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ဖြောင့်မတ်သည်၏အဖြစ် ‘အဇ္ဈဝတာ’၊ မကောက်သည်၏အဖြစ် ‘အဇိမုတာ’၊ မကွေးသည်၏အဖြစ် ‘အဝင်္ဂတာ’၊ မကိုင်းသည်၏အဖြစ် ‘အကုဋ္ဌိလတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဖြောင့်မတ်သူ၏အဖြစ် (ဖြောင့်မတ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘အဇ္ဈဝ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ကာယုဇုကတာ၊ စိတ္တုဇုကတာ)။

နူးညံ့ပြေပြစ်သောသူဖြစ်ကြောင်းတရား ‘မဒ္ဒဝ’

၁၃၄၇။ (၂) ထို (အဇ္ဈဝ မဒ္ဒဝတို့) တွင် နူးညံ့ပြေပြစ်သူ၏အဖြစ် (နူးညံ့ ပြေပြစ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘မဒ္ဒဝ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် နူးညံ့သည်၏အဖြစ် ‘မုဒုတာ’၊ ဗပြေပြစ်သည်၏ အဖြစ် ‘မဒ္ဒဝတာ’၊ မခက်ထန်သည်၏အဖြစ် ‘အကက္ခဋတာ’၊ မကြမ်းတမ်းသည်၏အဖြစ် ‘အကထိနတာ’။ (မာနမရှိသဖြင့်) နိမ့်ချသော စိတ်ရှိသူ၏အဖြစ် ‘နိစစိတ္တတာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘော ကို နူးညံ့ပြေပြစ်သူ၏ အဖြစ် (နူးညံ့ပြေပြစ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘မဒ္ဒဝ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ကာယမုဒုတာ၊ စိတ္တမုဒုတာ)။

၂၅ - ခန္တိဒုဂ်

သည်းခံခြင်းတရား ‘ခန္တိ’

၁၃၄၈။ (၁) ထို (ခန္တိ၊ သောရစ္စတို့) တွင် သည်းခံခြင်းတရား ‘ခန္တိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် သည်းခံခြင်း ‘ခန္တိ’ သည်းခံပုံ အခြင်းအရာ ‘ခမနတာ’၊ အထက်၌ နေစေခြင်း (မိမိထက် အမြတ်ထားခြင်း) ဆန့်ကျင်ဘက်အဖြစ်ဖြင့် မတည်ခြင်း ‘အဓိဝါသနတာ’၊ မကြမ်းတမ်းခြင်းသဘော ‘အစက္ကိတ္တ’၊ ပြည့်စုံစွာ ပြောဆိုနိုင်ခြင်း (ကောင်းစွာ ဆိုအပ်သော စကား) ‘အနသုရောပ’။ (ဝမ်းမြောက်သည်၏ အစွမ်းဖြင့်) စိတ်၏ မိမိပကတိ စိတ်ရှိသည်၏အဖြစ် (နှစ်သက်လိုလားခြင်း) ‘အတ္တမနတာ စိတ္တဿ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို သည်းခံခြင်းတရား ‘ခန္တိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သည်းခံခြင်း အဒေါသပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သောသူ ဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၄၉။ (၂) ထို (ခန္တိ၊ သောရစ္စတို့) တွင် ‘သောရစ္စ’ ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သူ၏ အဖြစ် (ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သောရစ္စ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (ကာယသုစရိုက်သုံးပါး)၊ နှုတ် (စကား) ၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (ဝစီသုစရိုက်လေးပါး)၊ ကိုယ်နှုတ် (နှစ်ပါး) ၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (အာဇီဝလျှင် ရှစ်ခုမြောက်သော ‘အာဇီဝဋ္ဌမကသီလ’) သည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သူ၏ အဖြစ် (ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သောရစ္စ’ ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အကျင့် ‘သီလ’ ကို စောင့်စည်းခြင်းကိုလည်း ကောင်းသောအမှု၌ မွေ့လျော်သူ၏ အဖြစ် (ကောင်းသော အမှု၌ မွေ့လျော်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သောရစ္စ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သီလစေတနာ ပြဋ္ဌာန်းသော မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၆ - သာဓလျဒုက်

နူးညံ့ပြေပြစ်ချစ်ခင်ဖွယ်စကားကို ဆိုတတ်သောသူ

၁၃၅၀။ (၁) ထို (သာဓလျ၊ ပဋိသန္တာရတို့) တွင် ဖြစ်ကြောင်းတရား ‘သာဓလျ’ နူးညံ့သိမ်မွေ့သော၊ စကားရှိသော သူ၏အဖြစ် (နူးညံ့ပြေပြစ် ချစ်ဖွယ်စကားကို ဆိုတတ် သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘သာဓလျ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် စကားသည် (မပြေမပြစ်) အဖုအထစ်ရှိ၏ ‘အဏ္ဏက’၊ ဆွေးမြည့်၏ (နားမချမ်းသာဖွယ်ဖြစ်၏) ‘ကက္ကသ’၊ သူတစ်ပါးတို့ကို စပ်ပူစေတတ်၏ (ဒေါသကို ဖြစ်စေ တတ်၏) ‘ပရကဋ္ဌက’၊ သူတစ်ပါးတို့ကို (သွားလိုရာသို့ သွားခွင့် မပေးဘဲ ဆူးခက်ကဲ့သို့) အလွန် ငြိတွယ် တတ်၏ (စိတ်ကို ထိခိုက်တတ်၏) ‘ပရာဘိသဇ္ဇနီ’၊ အမျက် ဒေါသ၏ အနီးအပါး၌ ဖြစ်၏ (အမျက်ဒေါသ ထွက်လောက်အောင် ဖြစ်၏) ‘ကောဓသာမန္တာ’၊ တည်ကြည်မှု ‘သမာဓိ’ ကို မဖြစ်ပေါ်စေတတ် ‘အသမာဓိ သံဝတ္တနိကာ’၊ ထိုသို့ သဘောရှိသော စကားကို ပယ်စွန့်၍ အကြင် စကားသည် အပြစ်ကင်း ၏ ‘နေဠ’၊ နားချမ်းသာ၏ ‘ကဏ္ဍသုခ’၊ နှစ်သက်မြတ်နိုးဖွယ် ရှိ၏ ‘ပေမနိယ’။ (မထိခိုက်ဘဲ ချမ်းသာစွာ) စိတ်နှလုံးသို့ သက်ဝင်၏ ‘ဟဒယဂံမ’၊ နေပြည်တော်သူ မြို့ကြီးသူတို့ စကားသဖွယ် ယဉ်ကျေး၏ ‘ပေါရီ’၊ လူအများ နှစ်သက်၏ ‘ဗဟုဇနကန္တ’၊ လူအများစိတ်ကို (နှစ်သက်မြတ်နိုးသည်၏ အဖြစ်ဖြင့်) တိုးပွား စေတတ်၏ ‘ဗဟုဇနမနာပ’၊ ထိုသို့သဘောရှိသော စကားကို ပြောဆိုအပ်၏။ ထိုစကား၌ အကြင် ပြေပြစ်သော စကား ရှိသူ၏အဖြစ် ‘သဏှဝါစတာ’၊ နူးညံ့သိမ်မွေ့သော စကားရှိသူ၏အဖြစ် ‘သဒိလဝါ စတာ’၊ မကြမ်းတမ်းသော စကားရှိသူ၏အဖြစ် ‘အဖရုသဝါစတာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို နူးညံ့သိမ်မွေ့သော စကားရှိသူ၏အဖြစ် (နူးညံ့ပြေပြစ် ချစ်ဖွယ် စကားကို ဆိုတတ်သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘သာဓလျ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ချစ်ဖွယ်စကားကို ဆိုသောအခါ ဖြစ်ပေါ်သော မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ပျူငှါလောကဝတ် ဖော်ရွေကျေပွန်ခြင်းဖြစ်သော သူ

၁၃၅၁။ (၂) ထို (သာဓလျ၊ ပဋိသန္တာရတို့) တွင် ‘ပဋိသန္တာရ’ (တရား‘ဓမ္မ’ ဖြင့်ဖြစ်စေ၊ ပစ္စည်း ‘အာမိသ’ ဖြင့်ဖြစ်စေ) ပျူငှါလောကဝတ် အစေ့အစပ်ပြုခြင်း (လောကဝတ် ဖော်ရွေကျေပွန်ခြင်း၊ ကျွမ်းဝင်ရင်းနှီးစွာ ဆက်ဆံခြင်း) ‘ပဋိသန္တာရ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ပစ္စည်း ‘အာမိသ’ ဖြင့် အစေ့ အစပ်ပြုခြင်း ‘အာမိသပဋိသန္တာရ’၊ တရား ‘ဓမ္မ’ ဖြင့် အစေ့အစပ်ပြုခြင်း ‘ဓမ္မပဋိသန္တာရ’ ဟူ၍ အစေ့ အစပ် ပြုခြင်း ‘ပဋိသန္တာရ’ တို့သည် နှစ်မျိုး ရှိကုန်၏။ ဤသာသနာ (လောက) ၌ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်သည် ပစ္စည်း ‘အာမိသ’ ဖြင့် အစေ့အစပ်ပြုခြင်း ‘အာမိသပဋိသန္တာရ’ ဖြင့် လည်းကောင်း၊ တရား ‘ဓမ္မ’ ဖြင့် အစေ့အစပ်ပြုခြင်း ‘ဓမ္မပဋိသန္တာရ’ ဖြင့် လည်းကောင်း စေ့စပ်တတ်သူဖြစ်၏။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ပျူငှါလောကဝတ် အစေ့အစပ်ပြုခြင်း ‘ပဋိသန္တာရ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ပျူငှါလောကဝတ် ပြုသော အခါ၌ ဖြစ်ပေါ်သော မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၇ - ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာဒုက်

မျက်စိစသော ဣန္ဒြိယကို မစောင့်ထိန်းတတ်သူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၅၂။ (၁) ထို (ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တ 'ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ' ဒွါရတာ, ဘောဇနေ အမတ္တညူတာတို့) တွင် အစိုးရမှု 'ဣန္ဒြိယ' ခြောက်ပါး (တံခါးခြောက်ပေါက်) တို့၌ မစောင့်ရှောက်သော တံခါးပေါက်ရှိသူ၏အဖြစ် (မျက်စိစသော, ဣန္ဒြိယကို မစောင့်ထိန်းတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) 'ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤလောက၌ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်သည် မျက်စိအကြည် 'စက္ခု' ဖြင့် အဆင်း 'ရူပါရုံ' ကို မြင်သော် (မိန်းမ, ယောက်ျားဟူသော) အမှတ်အသား ပုံသဏ္ဍာန် 'နိမိတ်' ကို ယူလေ့ရှိ၏။ ကိလေသာကို ထင်ရှားပြုတတ်သော လက်ခြေစသော အင်္ဂါ၊ ပြုံးဟန် ရယ်ဟန် စသော အမူအရာ အမှတ်လက္ခဏာ 'အနုဗျဉ္ဇန' ကိုယူလေ့ရှိ၏။ အကြင် အကြောင်းကြောင့် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဗြေဇ' ကို မစောင့်စည်း (မပိတ်ဆို့) ဘဲ နေသော ဤပုဂ္ဂိုလ်ကို မက်မောမှု 'အဘိဇ္ဈာ'၊ နှလုံးမသာခြင်း စိတ်ဆင်းရဲမှု 'ဒေါမနဿ' ဟူသော ယုတ်ညံ့သော အကုသိုလ် တရားတို့သည် အစဉ်လိုက်၍ နှိပ်စက်ကုန်ရာ၏။ ထိုမြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဗြေဇ' ကို စောင့်စည်းခြင်းငှါ မကျင့်၊ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဗြေဇ' ကို မစောင့်ရှောက်၊ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် 'စက္ခုဗြေဇ' ၌ စောင့်စည်းခြင်းသို့ မရောက်။ နားအကြည် 'သောတ' ဖြင့် အသံ 'သဒ္ဒါရုံ' ကို ကြားသော်။ပ။ နှာခေါင်းအကြည် 'ယာန' ဖြင့် အနံ့ 'ဂန္ဓာရုံ' ကို နမ်း (နံ) သော်။ပ။ လျှာအကြည် 'ဇိဝါ' ဖြင့် အရသာ 'ရသာရုံ' ကို လျက်သော်။ပ။ ကိုယ်အကြည် 'ကာယ' ဖြင့် အတွေ့ 'ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ' ကို ထိသော်။ပ။ စိတ်ဖြင့် သဘောတရား 'ဓမ္မာရုံ' ကိုသိသော် (မိန်းမ, ယောက်ျားဟူသော) အမှတ်အသား ပုံသဏ္ဍာန် 'နိမိတ်' ကို ယူလေ့ရှိ၏။ ကိလေသာကို ထင်ရှားပြုတတ်သော လက်ခြေစသော အင်္ဂါ၊ ပြုံးဟန် ရယ်ဟန်စသော အမူအရာ အမှတ်လက္ခဏာ 'အနုဗျဉ္ဇန' ကို ယူလေ့ရှိ၏။ အကြင် အကြောင်းကြောင့် အစိုးတရ သိမှု 'မနိဗြေဇ' ကို မစောင့်စည်း (မပိတ်ဆို့) ဘဲ နေသော ဤပုဂ္ဂိုလ်ကို မက်မောမှု 'အဘိဇ္ဈာ'၊ နှလုံးမသာခြင်း စိတ်ဆင်းရဲမှု 'ဒေါမနဿ' ဟူသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ် တရားတို့သည် အစဉ်လိုက်၍ နှိပ်စက်ကုန်ရာ၏။ ထိုအစိုးတရ သိမှု 'မနိဗြေဇ' ကို စောင့်စည်းခြင်းငှါ မကျင့်၊ အစိုးတရ သိမှု 'မနိဗြေဇ' ကို မစောင့်ရှောက်၊ အစိုးတရ သိမှု 'မနိဗြေဇ' ၌ စောင့်စည်းခြင်းသို့ မရောက်။ ဤအစိုးရမှု 'ဣန္ဒြိယ' ခြောက်ပါး (တံခါးခြောက်ပေါက်) တို့ကို အကြင် မလုံခြုံစေခြင်း 'အဂုတ္တိ'၊ မလုံခြုံစေပုံ အခြင်းအရာ 'အဂေါပနာ'၊ မစောင့်ရှောက်ခြင်း 'အနာရက္ခ'၊ မစောင့်စည်းခြင်း (မပိတ်ဆို့ခြင်း) 'အသံဝရ' သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အစိုးရမှု 'ဣန္ဒြိယ' ခြောက်ပါး (တံခါးခြောက်ပေါက်) တို့၌ မစောင့်ရှောက်သော တံခါးပေါက်ရှိသူ၏အဖြစ် (မျက်စိစသော ဣန္ဒြိယကို မစောင့်ထိန်းတတ်သူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) 'ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ' ဟု ဆိုအပ်၏ (လောဘမူစိတ်, ဒေါသမူစိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အတိုင်းအရှည် မသိတတ်သူ

၁၃၅၃။ (၂) ထို (ဣန္ဒြိယေသု အဂုတ္တဒွါရတာ, ဖြစ်ကြောင်းတရား 'ဘောဇနေ အမတ္တညူတာ' ဘောဇနေအမတ္တညူတာတို့) တွင် စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အတိုင်းအရှည်ကို မသိတတ် သူ၏အဖြစ် (စားဖွယ်ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို မသိတတ်သူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) 'ဘောဇနေ အမတ္တညူတာ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤလောက၌ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်သည် (ဉာဏ်ဖြင့်) မဆင်ခြင်မှု၍ မသင့်လျော်သောအားဖြင့် (ကချေသည် ကျွမ်းသမားတို့ကဲ့သို့) မြူးထူးပျော်ပါးခြင်းငှါ။ (မင်း, မင်း၏ အမတ်တို့ကဲ့သို့) မာန်ယစ်ခြင်းငှါ။ (ပြည့်တန်ဆာ နန်းတွင်းသူတို့ကဲ့သို့ ခန္ဓာကိုယ်ကို) တန်ဆာ ဆင်ခြင်း ငှါ။ (လက်ဝှေ့သည်, လက်ပမ်းသည်တို့ကဲ့သို့ အသားအရေကို) ပြည့်ဖြိုးတိုးပွားစေခြင်းငှါ အစာ

‘အာဟာရ’ ကို စားသောက်၏။ ထိုစားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အကြင် မရောင့်ရဲသူ၏အဖြစ် ‘အသန္တုဋ္ဌိတာ’၊ အတိုင်းအရှည်ကို မသိသူ၏အဖြစ် ‘အမတ္တညုတာ’၊ စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ (သင့်လျော်သောအားဖြင့်) မဆင်ခြင်ခြင်း ‘အပ္ပဋိသင်္ခါဘောဇနေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အတိုင်းအရှည်ကို မသိတတ်သူ၏အဖြစ် (စားဖွယ်ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို မသိတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘ဘောဇနေ အမတ္တညုတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (လောဘမူစိတ်၊ မောဟမူစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

၂၈ - ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာဒုက်

မျက်စိစသော ဣန္ဒြိယကို စောင့်ထိန်းတတ်သူ ဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၅၄။ (၁) ထို (ဣန္ဒြိယေသု ‘ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ’ ဂုတ္တဒွါရတာ၊ ဘောဇနေ မတ္တညုတာတို့) တွင် အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြိယ’ ခြောက်ပါး (တံခါးခြောက်ပေါက်) တို့၌ စောင့်ရှောက်ပိတ်ဆို့အပ်သော တံခါးပေါက် ရှိသူ၏အဖြစ် (မျက်စိစသော ဣန္ဒြိယကို စောင့်ထိန်းတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘ဣန္ဒြိယေသုဂုတ္တဒွါရတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤလောက၌ အချို့ပုဂ္ဂိုလ်သည် မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ ဖြင့် အဆင်း ‘ရူပါရုံ’ ကိုမြင်သော် (မိန်းမ၊ ယောက်ျားဟူသော) အမှတ်အသား ပုံသဏ္ဍာန် ‘နိမိတ်’ ကို ယူလေ့မရှိ၊ ကိလေသာကို ထင်ရှားပြတတ်သော လက်ခြေစသော အင်္ဂါ၊ ပြုံးဟန် ရယ်ဟန်စသော အမူအရာ အမှတ်လက္ခဏာ ‘အနုဗျဉ္ဇန’ ကို ယူလေ့မရှိ၊ အကြင် အကြောင်းကြောင့် မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ ကိုမစောင့်စည်း (မပိတ်ဆို့) ဘဲ နေသော ဤပုဂ္ဂိုလ်ကို မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’၊ နှလုံးမသာခြင်း စိတ်ဆင်းရဲမှု ‘ဒေါမနဿ’ ဟူသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့သည် အစဉ်လိုက်၍ နှိပ်စက်ကုန်ရာ၏။ ထိုမြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ ကို စောင့်စည်းခြင်းငှါ ကျင့်၏။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ ကို စောင့်ရှောက်၏။ မြင်မှု၌ အစိုးရသော မျက်စိအကြည် ‘စက္ခု’ ၌ စောင့်စည်းခြင်းသို့ ရောက်၏။ နားအကြည် ‘သောတ’ ဖြင့် အသံ ‘သဒ္ဓါရုံ’ ကို ကြားသော် ။ပ။ နှာခေါင်းအကြည် ‘ယာန’ ဖြင့် အနံ့ ‘ဂန္ဓာရုံ’ ကို နမ်း (နံ) သော်။ပ။ လျှာအကြည် ‘ဇိဝါ’ ဖြင့် အရသာ ‘ရသာရုံ’ ကို လျက်သော်။ပ။ ကိုယ်အကြည် ‘ကာယ’ ဖြင့် အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာရုံ’ ကို ထိသော်။ပ။ စိတ်ဖြင့် သဘောတရား ‘ဓမ္မာရုံ’ ကို သိသော် (မိန်းမ၊ ယောက်ျားဟူသော) အမှတ်အသား ပုံသဏ္ဍာန် ‘နိမိတ်’ ကို ယူလေ့မရှိ၊ ကိလေသာကို ထင်ရှားပြတတ်သော လက်ခြေစသော အင်္ဂါ၊ ပြုံးဟန် ရယ်ဟန် စသော အမူအရာ အမှတ်လက္ခဏာ ‘အနုဗျဉ္ဇန’ ကို ယူလေ့မရှိ၊ အကြင် အကြောင်းကြောင့် အစိုးရသော သိမှု ‘မနိန္ဒြိယ’ ကို မစောင့်စည်း (မပိတ်ဆို့) ဘဲ နေသော ဤပုဂ္ဂိုလ်ကို မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ’၊ နှလုံးမသာခြင်း စိတ်ဆင်းရဲမှု ‘ဒေါမနဿ’ ဟူသော ယုတ်မာသော အကုသိုလ်တရားတို့သည် အစဉ်လိုက်၍ နှိပ်စက်ကုန်ရာ၏။ ထိုအစိုးရသော သိမှု ‘မနိန္ဒြိယ’ ကို စောင့်စည်းခြင်းငှါ ကျင့်၏။ အစိုးရသော သိမှု ‘မနိန္ဒြိယ’ ကို စောင့်ရှောက်၏။ အစိုးရသော သိမှု ‘မနိန္ဒြိယ’ ၌ စောင့်စည်းခြင်းသို့ ရောက်၏။ ဤအစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြိယ’ ခြောက်ပါး (တံခါးခြောက်ပေါက်) တို့ကို အကြင် လုံခြုံစေခြင်း ‘ဂုတ္တိ’၊ လုံခြုံစေပုံ အခြင်းအရာ ‘ဂေါပနာ’၊ စောင့်ရှောက်ခြင်း ‘အာရက္ခ’၊ စောင့်စည်း (ပိတ်ဆို့) ခြင်း ‘သံဝရ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အစိုးရမှု ‘ဣန္ဒြိယ’ ခြောက်ပါး (တံခါးခြောက်ပေါက်) တို့၌ စောင့်ရှောက် ပိတ်ဆို့အပ်သော တံခါးပေါက်ရှိသူ၏အဖြစ် (မျက်စိစသော ဣန္ဒြိယကို စောင့်ထိန်းတတ်သူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘ဣန္ဒြိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်၊ မဟာ ကြိယာ၊ လောကုတ္တရာ စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အတိုင်းအရှည် သိတတ်သူ

၁၃၅၅။ (၂) ထို (ဣန္ဒြိယေသု အဂ္ဂတ္ထဒ္ဒါရတာ၊ ဘာဇနေဖြစ်ကြောင်းတရား ‘ဘောဇနေ မတ္တညုတာ’ မတ္တညုတာတို့) တွင် စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိတတ်သူ၏အဖြစ် (စားဖွယ်ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘ဘောဇနေ မတ္တညုတာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ဤသာသနာတော်၌ အချို့ ပုဂ္ဂိုလ်သည် (ဉာဏ်ဖြင့်) ဆင်ခြင်၍ သင့်လျော်သောအားဖြင့် အစာ ‘အာဟာရ’ ကို စားသောက်၏။ (ကချေသည် ကျွမ်းသမားတို့ကဲ့သို့) မြူးထူးပျော်ပါးခြင်းငှါ မစား။ (မင်း၊ မင်း၏ အမတ်တို့ကဲ့သို့) မာန်ယစ်ခြင်းငှါ မစား။ (ပြည့်တန်ဆာ၊ နန်းတွင်းသူတို့ကဲ့သို့ ခန္ဓာကိုယ်ကို) တန်ဆာဆင်ခြင်းငှါ မစား။ (လက်ဝှေ့သည်၊ လက်ပန်းသည်တို့ကဲ့သို့ အသားအရေကို) ပြည့်ဖြိုးတိုးပွားစေခြင်းငှါ မစား။ ဤကိုယ်၏ တည်တံ့ရန်၊ မျှတရန်၊ ပင်ပန်းခြင်းကို ပယ်ဖျောက်ရန်၊ ဆာလောင်ခြင်း မွတ်သိပ်ခြင်းငြိမ်းရန်၊ မြတ်သော အကျင့်ကို ချီးမြှောက်ရန် အကျိုးငှါသာလျှင် အစာ ‘အာဟာရ’ ကို စားသောက်၏။ ဤသို့ (အစာ ‘အာဟာရ’ ကို) စားသောက်ခြင်းကြောင့် ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အဟောင်း (အစာမစားခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည့် ဝေဒနာ) ကိုလည်း ပယ်ဖျောက်မည်၊ ခံစားမှု ‘ဝေဒနာ’ အသစ် (အလွန်စားခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည့် ဝေဒနာ) ကိုလည်း မဖြစ်စေမည်၊ ငါ့အား မျှတခြင်းသည် လည်းကောင်း၊ အပြစ် မရှိခြင်းသည် လည်းကောင်း၊ ချမ်းသာစွာ နေရခြင်းသည် လည်းကောင်း ဖြစ်လိမ့်မည် ဟူသော ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် အစာ ‘အာဟာရ’ ကို စားမျိုး၏။ ထိုစားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အကြင် ရောင့်ရဲသူ၏အဖြစ် ‘သန္တုဋ္ဌိတာ’၊ အတိုင်းအရှည်ကို သိသူ၏အဖြစ် ‘မတ္တညုတာ’၊ စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ ဆင်ခြင်ခြင်း ‘ပဋိသင်္ခါဘောဇနေ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို စားဖွယ် (ဘောဇဉ်) ၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိတတ်သူ၏အဖြစ် (စားဖွယ်ဘောဇဉ်၌ အတိုင်းအရှည်ကို သိတတ်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘ဘောဇနေ မတ္တညုတာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

၂၉ - မုဋ္ဌသစ္စဒုက်

သတိမေုလျော့သောသူဖြစ်ကြောင်းတရား ‘မုဋ္ဌသစ္စ’

၁၃၅၆။ (၁) ထို (မုဋ္ဌသစ္စ၊ အသမ္ပဇေတို့) တွင်မေုလျော့သော ‘သတိ’ ရှိသူ (သတိမေုသူ) ၏အဖြစ် (သတိမေုလျော့သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘မုဋ္ဌသစ္စ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မအောက်မေ့မှု၊ အမှတ်မရမှု ‘အသတိ’၊ အစဉ် မအောက်မေ့မှု ‘အနန္တသတိ’၊ တစ်ဖန် မအောက်မေ့မှု ‘အပုဋ္ဌိသတိ’၊ ‘အသတိ’ ဟူသော မအောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ ‘အသတိ အသရဏရတာ’၊ ဆောင်ခြင်းငှါ မစွမ်းနိုင်သည်၏အဖြစ် ‘အဓာရဏတာ’။ (ရေပေါ်၌ ပေါ်နေသော ဗူးခွံကဲ့သို့ အာရုံ၌) ပေါ်သည်၏အဖြစ် (အာရုံ၌ မစူးစိုက်မှု) ‘ပိလာပနတာ’၊ မေုပျောက်သော သတိရှိသည်၏အဖြစ် ‘သမ္မုဿနတာ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို မေုလျော့သော ‘သတိ’ ရှိသူ (သတိမေုသူ) ၏အဖြစ် (သတိမေုလျော့သောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ‘မုဋ္ဌသစ္စ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သတိ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် အကုသိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသောသူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၅၇။ (၂) ထို (မုဋ္ဌသစ္စ၊ အသမ္ပဇေတို့) ‘အသမ္ပဇေ’ တွင် ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသူ၏အဖြစ် (ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အသမ္ပဇေ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် မသိခြင်းသဘော ‘အညာဏ’၊ မမြင်ခြင်းသဘော ‘အဒဿန’။ပ။ (စီးပွားချမ်းသာသို့

မရောက်နိုင်အောင် ပိတ်ပင်တတ်သဖြင့်) တံခါးကျည် (မင်းတုပ်) နှင့် တူသော မသိမှုသဘော ‘အဝိဇ္ဇာလင်္ကာ’ အကုသိုလ်တို့၏ အခြေအမြစ်ဖြစ်သော (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ အကုသလမှုလ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသူ၏အဖြစ် (ဆင်ခြင်စဉ်းစားဉာဏ် မရှိသောသူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ‘အသမ္ပဇဉ်’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ပညာ၏ ဆန့်ကျင်ဖက် အကုသိုလ်စိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

၃၀ - သတိဒုက္ခ

အောက်မေ့မှု ‘သတိ’ တရား

၁၃၅၈။ (၁) ထို (သတိ, သမ္ပဇဉ်တို့) တွင် အောက်မေ့မှု အမှတ်ရမှု ‘သတိ’ တရားဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် အောက်မေ့မှု, အမှတ်ရမှု ‘သတိ’ အစဉ်အောက်မေ့မှု ‘အနုဿတိ’၊ တစ်ဖန် အောက်မေ့မှု ‘ပဋိဿတိ’၊ အမှတ်ရမှု ‘သတိ’ ဟူသော အောက်မေ့ပုံ အခြင်းအရာ ‘သတိ သရဏတာ’၊ ဆောင်ပုံ အခြင်းအရာ ‘ဓာရဏတာ’၊ မပေါ်သောအခြင်းအရာ (အာရုံ၌ စူးစိုက်မှု) ‘အပိလာပနတာ’၊ မမေ့ပျောက်သည်၏အဖြစ် ‘အသမ္ပဿနတာ’၊ သတိဟူသော အစိုးတရ အောက်မေ့မှု ‘သတိန္ဓြေ’။ (ခိုင်မြဲစွာ) မတုန်မလှုပ် အောက်မေ့မှု ‘သတိဗိုလ်’၊ ကောင်းစွာ အောက်မေ့မှု ‘သမ္မာသတိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘော ကို အောက်မေ့မှု အမှတ်ရမှု ‘သတိ’ တရားဟု ဆိုအပ်၏ (သတိ)။

ဆင်ခြင်စဉ်းစားမှု ‘သမ္ပဇဉ်’ တရား

၁၃၅၉။ (၂) ထို (သတိ, သမ္ပဇဉ်တို့) တွင် ဆင်ခြင်စဉ်းစားမှု ‘သမ္ပဇဉ်’ တရားဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု ‘ပညာ’။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း ‘ပဇာနနာ’။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု) ‘အမောဟ’။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော ‘ဓမ္မဝိစယ’၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ဆင်ခြင် စဉ်းစားမှု ‘သမ္ပဇဉ်’ တရားဟု ဆိုအပ်၏ (ပညာ)။

၃၁ - ပဋိသင်္ခါနဗလဒုက္ခ

မတုန်မလှုပ်ဆင်ခြင်ခြင်း ‘ပဋိသင်္ခါနဗလ’

၁၃၆၀။ (၁) ထို (ပဋိသင်္ခါနဗလ, ဘာဝနာဗလတို့) တွင် (ခိုင်မြဲစွာ) မတုန်မလှုပ်သော ဆင်ခြင်ခြင်း ‘ပဋိသင်္ခါနဗလ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်း သဘော။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ခိုင်မြဲစွာ) မတုန်မလှုပ်သော ဆင်ခြင်ခြင်း ‘ပဋိသင်္ခါနဗလ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ပညာ)။

မတုန်မလှုပ် ပွားများခြင်း ‘ဘာဝနာဗလ’

၁၃၆၁။ (၂) ထို (ပဋိသင်္ခါနဗလ, ဘာဝနာဗလတို့) တွင် (ခိုင်မြဲစွာ) မတုန်မလှုပ် ပွားများခြင်း ‘ဘာဝနာဗလ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ကုသိုလ်တရား (ဗောဓိပက္ခိယတရား) တို့ကို အကြင် မှီဝဲခြင်း ‘အာသေဝနာ’၊ ပွားများခြင်း ‘ဘာဝနာ’၊ အကြိမ်များစွာ ပြုခြင်း ‘ဗဟုလီကမ္မ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ

(ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ခိုင်မြဲစွာ) မတုန်မလှုပ် ပွားများခြင်း ‘ဘာဝနာဗလ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ (သစ္စာလေးပါးကို) သိခြင်း၏ အဖို့ အစု (အသင်းအပင်း) ‘ဗောဇ္ဈင်’ ခုနစ်ပါးတို့ကိုလည်း (ခိုင်မြဲစွာ) မတုန်မလှုပ် ပွားများခြင်း ‘ဘာဝနာ ဗလ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ကုသိုလ် ၂၁, ယှဉ်ဖက် စေတသိက် ၃၈)။

၃၂ - သမထဒုက်

ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်တရားတို့ကို ငြိမ်သက်စေမှု

၁၃၆၂။ (၁) ထို (သမထ, ဝိပဿနာတို့) တွင် ‘သမထ’ တရား (ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ်တရား တို့ကို) ငြိမ်သက်စေမှု ‘သမထ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုပ။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ် တရားတို့ကို) ငြိမ်သက်စေမှု ‘သမထ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သမ္မာသမာဓိ)။

အထူးထူးရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ တရား

၁၃၆၃။ (၁) ထို (သမထ, ဝိပဿနာတို့) တွင် (အနိစ္စအစရှိသော) အထူးထူးသော အခြင်းအရာ အားဖြင့် ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘောပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေခြင်း (အမှန်ကိုသိမှု)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (အနိစ္စအစရှိသော) အထူးထူးသော အခြင်းအရာအားဖြင့် ရှုမြင်မှု ‘ဝိပဿနာ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ပညာ)။

၃၃ - သမထနိမိတ္တဒုက်

သမထ၏အကြောင်း ‘သမထနိမိတ္တ’

၁၃၆၄။ (၁) ထို (သမထနိမိတ္တ, ပဂ္ဂါဟနိမိတ္တတို့) တွင် ငြိမ်သက်စေမှု ‘သမထ’ ၏အကြောင်း ‘သမထနိမိတ္တ’ ဟူသည် အဘယ် နည်း။ စိတ်၏ အကြင် တည်မှုပ။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို ငြိမ်သက်စေမှု ‘သမထ’ ၏ အကြောင်း ‘သမထနိမိတ္တ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သမ္မာသမာဓိ)။

ပဂ္ဂါဟ၏အကြောင်း ‘ပဂ္ဂါဟနိမိတ္တ’

၁၃၆၅။ (၂) ထို (သမထနိမိတ္တ, ပဂ္ဂါဟနိမိတ္တတို့) တွင် (သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို) ချီးမြှောက်မှု (ထောက်ပံ့မှု) ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၏ အကြောင်း ‘ပဂ္ဂါဟနိမိတ္တ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လ အားထုတ်မှုပ။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို) ချီးမြှောက်မှု (ထောက်ပံ့မှု) ‘ပဂ္ဂါဟ’ ၏ အကြောင်း ‘ပဂ္ဂါဟနိမိတ္တ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သမ္မာဝါယာမ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၃၄ - ပဂ္ဂါဟဒုတိယ

ချီးမြှောက်မှု ‘ပဂ္ဂါဟ’

၁၃၆၆။ (၁) ထို (ပဂ္ဂါဟ၊ အဝိက္ခေပတို့) တွင် (သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို) ချီးမြှောက်မှု (ထောက်ပံ့မှု) ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လ အားထုတ်မှု။ပ။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု ‘သမ္မာဝါယာမ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (သမ္ပယုတ်တရားတို့ကို) ချီးမြှောက်မှု (ထောက်ပံ့မှု) ‘ပဂ္ဂါဟ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သမ္မာဝါယာမ)။

မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’

၁၃၆၇။ (၁) ထို (ပဂ္ဂါဟ၊ အဝိက္ခေပတို့) တွင်မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ စိတ်၏ အကြင် တည်မှု။ပ။ ကောင်းစွာ တည်ကြည်မှု ‘သမ္မာသမာဓိ’ သည် (ရှိ၏)။
ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို မပျံ့လွင့်မှု ‘အဝိက္ခေပ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သမ္မာသမာဓိ)။

၃၅ - သီလဝိပတ္တိဒုတိယ

အကျင့် ‘သီလ’ပျက်စီးခြင်း ‘သီလဝိပတ္တိ’

၁၃၆၈။ (၁) ထို (သီလဝိပတ္တိ၊ ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိတို့) တွင်အကျင့် ‘သီလ’ ပျက်စီးခြင်း ‘သီလဝိပတ္တိ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ကိုယ်၌ ဖြစ်သော အကြင် လွန်ကျူးမှု (ကာယဒုစရိုက်သုံးပါး)၊ နှုတ် (စကား) ၌ ဖြစ်သော အကြင် လွန်ကျူးမှု (ဝစီဒုစရိုက်လေးပါး)၊ ကိုယ်နှုတ် (စကား) နှစ်ပါး၌ ဖြစ်သော လွန်ကျူးမှုသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (မစောင့်စည်းမှုဟူသော) အကျင့် ပျက်စီးခြင်း ‘သီလဝိပတ္တိ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အကျင့် ‘သီလ’ မရှိသူ၏အဖြစ် ‘ဒုဿီလျ’ ကိုလည်း အကျင့်ပျက်စီးခြင်း ‘သီလဝိပတ္တိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အယူပျက်စီးခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ’

၁၃၆၉။ (၂) ထို (သီလဝိပတ္တိ၊ ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိတို့) တွင် အယူပျက်စီးခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ’ ဟူသည် အဘယ် နည်း။ “ပေးလှူခြင်း (အကျိုး) သည် မရှိ၊ ယဇ်ကြီး (အလှူကြီး) ပူဇော်ခြင်း (အကျိုး) သည် မရှိ၊ ယဇ်ငယ် (ဟုန်း) (အလှူငယ်) ပူဇော်ခြင်း (အကျိုး) သည် မရှိ၊ ကောင်းစွာ ပြုအပ်၊ မကောင်းသဖြင့် ပြုအပ်သော (ကောင်းမှု မကောင်းမှု) ကံတို့၏ အကျိုးဖျား (အကျိုးဆက်) ‘ဖလ’၊ အကျိုးရင်း ‘ဝိပါက်’ သည် မရှိ၊ ဤလောကသည် မရှိ၊ တမလွန် လောကသည် မရှိ၊ အမိ (၌ ကောင်းစွာ ပြုခြင်း မကောင်း သဖြင့် ပြုခြင်း၏ အကျိုး) သည် မရှိ၊ အဖ (၌ ကောင်းစွာပြုခြင်း မကောင်းသဖြင့် ပြုခြင်း၏ အကျိုး) သည် မရှိ၊ သေ၍ တစ်ဖန်ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် မရှိကုန်၊ ဤလောကကို လည်းကောင်း၊ တမလွန် လောကကို လည်းကောင်း ကိုယ်တိုင် ထူးသောဉာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက်ပြုကာ ဟောကြားနိုင်ကုန် သော၊ ညီညွတ်ကုန်သော၊ ကောင်းသော အကျင့်ရှိကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား (သမဏ၊ ဗြာဟ္မဏ) တို့ သည် လောက၌ မရှိကုန်” ဟု ဤသို့ သဘောရှိသော အကြင် အမြင်မှားမှု။ (ခြောက်ဆယ့်နှစ်ပါးသော) အမြင်မှားမှု (အယူမှားမှု) တို့၌ ပါဝင်ခြင်းသဘော။ပ။ ဖောက်ပြန် မှားယွင်းသောအားဖြင့် စွဲယူခြင်းသည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အယူပျက်စီးခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အမြင်မှားမှု (အယူမှားမှု) ကိုလည်း အယူပျက်စီးခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိဝိပတ္တိ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (ဒိဋ္ဌိ)။ (၁၂၂၁)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃၆ - သီလသမ္ပဒါဒုတ်

အကျင့်သီလပြည့်စုံခြင်း ‘သီလသမ္ပဒါ’

၁၃၇၀။ (၁) ထို (သီလသမ္ပဒါ၊ ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါတို့) တွင် အကျင့် ‘သီလ’ ပြည့်စုံခြင်း ‘သီလသမ္ပဒါ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ အကြင် ကိုယ်၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (ကာယသုစရိုက်သုံးပါး)၊ နှုတ် (စကား) ၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (ဝစီသုစရိုက်လေးပါး)၊ ကိုယ်နှုတ် (စကား) နှစ်ပါး၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (အာဇီဝလျှင် ရှစ်ခုမြောက် ဖြစ်သော ‘အာဇီဝဋ္ဌမကသီလ’) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အကျင့် ‘သီလ’ နှင့် ပြည့်စုံခြင်း ‘သီလသမ္ပဒါ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အကျင့် ‘သီလ’ ကို စောင့်စည်းခြင်း ‘သီလသံဝရ’ ကိုလည်း အကျင့် ‘သီလ’ ပြည့်စုံခြင်း ‘သီလသမ္ပဒါ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (မဟာကုသိုလ်၊ မဟာကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အယူပြည့်စုံခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ’

၁၃၇၁။ (၂) ထို (သီလသမ္ပဒါ၊ ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါတို့) တွင် (ကောင်းမွန် မှန်ကန်သော) အယူ ပြည့်စုံခြင်း (သမ္မာ) ‘ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ’ ဟူသည် အဘယ်နည်း။ “ပေးလှူခြင်း (အကျိုး) သည် ရှိ၏၊ ယဇ်ကြီး (အလှူကြီး) ပူဇော်ရခြင်း (အကျိုး) သည် ရှိ၏၊ ယဇ်ငယ် (ဟုန်း) (အလှူငယ်) ပူဇော်ရခြင်း (အကျိုး) သည် ရှိ၏၊ ကောင်းစွာပြုအပ် မကောင်းသဖြင့် ပြုအပ်သော (ကောင်းမှု မကောင်းမှု) ကံတို့၏ အကျိုးဖျား (အကျိုး ဆက်) ‘ဖလ’၊ အကျိုးရင်း ‘ဝိပါက’ သည် ရှိ၏။ ဤလောကသည်ရှိ၏၊ တမလွန် လောကသည် ရှိ၏၊ အမိ (၌ ကောင်းစွာပြုခြင်း မကောင်းသဖြင့် ပြုခြင်း၏အကျိုး) သည်ရှိ၏၊ အဖ (၌ ကောင်းစွာ ပြုခြင်း မကောင်းသဖြင့် ပြုခြင်း၏အကျိုး) သည် ရှိ၏၊ သေ၍ တစ်ဖန်ဖြစ်သော သတ္တဝါတို့သည် ရှိကုန်၏၊ ဤလောကကို လည်းကောင်း၊ တမလွန်လောကကို လည်းကောင်း ကိုယ်တိုင်ထူးသော ဉာဏ်ဖြင့် သိ၍ မျက်မှောက်ပြုကာ ဟောကြားနိုင်ကုန်သော၊ ညီညွတ်ကုန်သော၊ ကောင်းသော အကျင့် ရှိကုန်သော ရဟန်း၊ ပုဏ္ဏား (သမဏ၊ ဗြာဟ္မဏ) တို့သည် လောက၌ ရှိကြ၏” ဟု ဤသို့သဘောရှိသော အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေခြင်း (အမှန်ကို သိခြင်း)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ မြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို (ကောင်းမွန် မှန်ကန်သော) အယူ ပြည့်စုံခြင်း (သမ္မာ) ‘ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ’ ဟု ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အမြင်မှန်မှု (အယူမှန်မှု) ‘သမ္မာဒိဋ္ဌိ’ ကိုလည်း အယူပြည့်စုံခြင်း ‘ဒိဋ္ဌိသမ္ပဒါ’ ဟု ဆိုအပ်၏ (သမ္မာဒိဋ္ဌိ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃၇ - သီလဝိသုဒ္ဓိဒုတ်

အကျင့် 'သီလ' ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'သီလဝိသုဒ္ဓိ'

၁၃၇၂။ (၁) ထို (သီလဝိသုဒ္ဓိ၊ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိတို့) တွင်အကျင့် 'သီလ' ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'သီလဝိသုဒ္ဓိ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ကိုယ်၌ ဖြစ်သော အကြင် မလွန်ကျူးမှု (ကာယသုစရိုက်သုံးပါး)၊ နှုတ် (စကား) ၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (ဝစီသုစရိုက်လေးပါး)၊ ကိုယ်နှုတ် (စကား) နှစ်ပါး၌ ဖြစ်သော မလွန်ကျူးမှု (အာဇီဝလျှင် ရှစ်ခုမြောက်ဖြစ်သော 'အာဇီဝဋ္ဌမကသီလ') သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော) သဘောကို အကျင့် 'သီလ' ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'သီလဝိသုဒ္ဓိ' ဟု ဆိုအပ်၏။ အလုံးစုံသော အကျင့် 'သီလ' ကိုစောင့်စည်းခြင်း 'သီလသံဝရ' ကိုလည်း အကျင့် 'သီလ' ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'သီလဝိသုဒ္ဓိ' ဟု ဆိုအပ်၏ (လောကုတ္တရာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ'

၁၃၇၃။ (၂) ထို (သီလဝိသုဒ္ဓိ၊ ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိတို့) တွင် အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ' ဟူသည် အဘယ်နည်း။ ကံသည် မိမိဥစ္စာဖြစ်သည်ဟု သိသောဉာဏ် 'ကမ္မဿကတဉာဏ်'။ (သစ္စာလေးပါး) အမှန်တရားအား လျော်စွာသိမှု 'သစ္စာနုလောမိကဉာဏ်' (ဝိပဿနာဉာဏ်)၊ မဂ်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သိမှု 'မဂ် ဉာဏ်'၊ မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်၏သိမှု 'ဖိုလ်ဉာဏ်' သည် (ရှိ၏)။ (ဤဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော သဘောကို အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ' ဟုဆိုအပ်၏) (ကမ္မဿကတဉာဏ်၊ သစ္စာနုလောမိကဟု ဆိုအပ်သော ဝိပဿနာဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်)။

၃၈ - ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိခေါပနဒုတ်

အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ'

၁၃၇၄။ (၁) ထို့ပြင် အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ' ဟူသည်ကား အကြင် (ခွဲခွဲခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိမှု။ (ခွဲခွဲ ခြားခြား) အပြားအားဖြင့် သိခြင်းသဘော။ပ။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေခြင်း သဘော (အမှန်ကို သိခြင်းသဘော)။ (သစ္စာလေးပါး) တရားတို့ကို စိစစ်ခြင်းသဘော၊ ကောင်းစွာ သိမြင်မှု (အမြင်မှန်မှု) 'သမ္မာဒိဋ္ဌိ' သည် (ရှိ၏)။ (ဤကား အယူ၏ အထူးစင်ကြယ်ခြင်း 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ' တည်း။) (ကမ္မဿကတဉာဏ်၊ သစ္စာနုလောမိကဉာဏ်၊ မဂ်ဉာဏ်၊ ဖိုလ်ဉာဏ်)။

အထူးစင်ကြယ်သော အယူအားလျော်သော လုံ့လ

၁၃၇၅။ (၂) အထူးစင်ကြယ်သော အယူ 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ' 'ယထာဒိဋ္ဌိဿ ပဓာန' အားလျော်သော လုံ့လ 'ယထာဒိဋ္ဌိဿပဓာန' ဟူသည်ကား စိတ်၌ မှီသော အကြင် လုံ့လ အားထုတ်မှု။ပ။ ကောင်းစွာ အားထုတ်မှု 'သမ္မာဝါယာမ' သည် (ရှိ၏)။ (ဤကား အထူးစင်ကြယ်သော အယူ 'ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ' အားလျော်သော လုံ့လ 'ယထာဒိဋ္ဌိဿ ပဓာန' တည်း) (မဟာကုသိုလ်ဉာဏ သမ္ပယုတ်၊ မဟာကိရိယာဉာဏ သမ္ပယုတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်တို့၌ ရှိသော ဝီရိယ)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၃၉ - သံဝေဂဒုတ်

ထိတ်လန့်ဖွယ်အကြောင်းတို့၌ ထိတ်လန့်ခြင်း ‘သံဝေဂ’

၁၃၇၆။ (၁) (ထိတ်လန့်ဖွယ် အကြောင်းတို့၌) ထိတ်လန့်ခြင်း ‘သံဝေဂ’ ဟူ သည်ကား ပဋိသန္ဓေ နေမှု ‘ဇာတိ’ ကို ဘေးအားဖြင့် မြင်၍ တည်သော (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဉာဏ် ‘ဇာတိဘယ’၊ အိုမှု ‘ဇရာ’ကို ဘေးအားဖြင့် မြင်၍ တည်သော (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဉာဏ် ‘ဇရာဘယ’၊ နာမှု ‘ဗျာဓိ’ ကို ဘေးအားဖြင့် မြင်၍ တည်သော (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဉာဏ် ‘ဗျာဓိဘယ’၊ သေမှု ‘မရဏ’ ကို ဘေးအားဖြင့် မြင်၍ တည်သော (ဖြစ်ပေါ်လာသော) ဉာဏ် ‘မရဏဘယ’ တည်း။ ထိတ်လန့်ဖွယ် အကြောင်း ဟူသည်ကား ပဋိသန္ဓေနေမှု ‘ဇာတိ’၊ အိုမှု ‘ဇရာ’၊ နာမှု ‘ဗျာဓိ’၊ သေမှု ‘မရဏ’ တည်း (ဇာတိစသည်တို့မှ ထိတ်လန့်သောအခါ ဖြစ်ပေါ်သော မဟာကုသိုလ် ဉာဏသမ္ပယုတ်၌ ရှိသော ပညာ)။

ထိတ်လန့်သူ၏ သင့်လျော်သောအားဖြင့် လုံ့လပြုခြင်း

၁၃၇၇။ (၂) ထိတ်လန့်သူ၏ သင့်လျော်သောအား ‘သံဝိဂ္ဂဿ ယောနိသော ပဓာန’ ဖြင့် လုံ့လပြုခြင်း ‘သံဝိဂ္ဂဿ ယောနိသောပဓာန’ ဟူသည်ကား ဤသာသနာတော် ၌ ရဟန်းသည် - (၁) မဖြစ်ပေါ်သေးကုန်သော ယုတ်မာကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်စေခြင်းငှါ လိုလားမှု ကိုဖြစ်စေ၏ ‘ဆန္ဒဇနေတိ’၊ ကြိုးစား၏ ‘ဝါယမတိ’၊ ကြိုးစားမှု ‘ဝီရိယ’ ကို အားထုတ်၏ ‘ဝီရိယံအာရဘတိ’၊ စိတ်ကို ချီးမြှောက် (အားပေး) ၏ ‘စိတ္တံ ပဂ္ဂဏှာတိ’၊ လုံ့လစိုက်၏ ‘ပဒဟတိ’။ (၂) ဖြစ်ပေါ်ကုန်ပြီးသော ယုတ်မာကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်ရှားခြင်းငှါ လိုလားမှုကို ဖြစ်စေ၏၊ ကြိုးစား၏၊ ကြိုးစားမှု ‘ဝီရိယ’ ကို အားထုတ်၏၊ စိတ်ကို ချီးမြှောက် (အားပေး) ၏၊ လုံ့လစိုက်၏။ (၃) မဖြစ်ပေါ်သေးကုန်သော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းငှါ လိုလားမှုကို ဖြစ်စေ၏၊ ကြိုးစား၏၊ ကြိုးစားမှု ‘ဝီရိယ’ ကို အားထုတ်၏၊ စိတ်ကို ချီးမြှောက် (အားပေး) ၏၊ လုံ့လစိုက်၏။ (၄) ဖြစ်ပေါ်ကုန်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားတို့၏ တည်တံ့စေခြင်းငှါ ‘ဌိတိယာ’၊ မမေ့မပျောက် စေခြင်းငှါ ‘အသမ္မောသာယ’၊ လွန်စွာ တိုးပွားစေခြင်းငှါ ‘ဘိယျောဘာဝါယ’၊ စည်ပင်ပြန့်ပြောစေခြင်းငှါ ‘ဝေပုလ္လာယ’၊ ပွားများစေခြင်းငှါ ‘ဘာဝနာယ’၊ ပြည့်ဖြိုးစေခြင်းငှါ ‘ပါရိပူရိယာ’ လိုလားမှုကို ဖြစ်စေ၏၊ ကြိုးစား၏၊ ကြိုးစားမှု ‘ဝီရိယ’ ကို အားထုတ်၏၊ စိတ်ကို ချီးမြှောက် (အားပေး) ၏၊ လုံ့လစိုက်၏။ (ဤကား ထိတ်လန့်သူ၏ သင့်လျော်သောအားဖြင့် လုံ့လပြုခြင်း ‘သံဝိဂ္ဂဿ ယောနိသော ပဓာန’ ပေတည်း။) (ကုသိုလ်စိတ် ၂၁နှင့် ဖိုလ်စိတ် ၄ တို့၌ ရှိသော ဝီရိယ)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄၀ - အသန္တဋ္ဌိတာဒုက်

ကုသိုလ်တရားတို့၌ မရောင့်ရဲနိုင်သူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၇၈။ (၁) ကုသိုလ်တရားတို့၌ ‘အသန္တဋ္ဌိတာကုသလေသု ဓမ္မေသု’ မရောင့်ရဲ (မတင်းတိမ်) နိုင်သူ၏ အဖြစ် (ကုသိုလ်တရားတို့၌ မရောင့်ရဲ မတင်းတိမ်နိုင်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား) ဟူသည်ကား ကုသိုလ်တရားတို့ကို ပွားစေခြင်းငှါ မရောင့်ရဲ (မတင်းတိမ်) သူ၏ အကြင် လွန်စွာ လိုလားသူ၏ အဖြစ်သည် (ရှိ၏)။ [ဤကား ကုသိုလ်တရားတို့၌ မရောင့်ရဲ (မတင်းတိမ်) နိုင်သူ၏အဖြစ် (ကုသိုလ်တရားတို့၌ မရောင့်ရဲ မတင်းတိမ်နိုင်သူဖြစ်အောင် ပြုတတ်သော တရား ‘အသန္တဋ္ဌိတာ ကုသလေသု ဓမ္မေသု’ တည်း) (ကုသိုလ်စိတ် ၂၁, ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၃၈)]။

လုံ့လပြုခြင်း ‘ဝီရိယ’ ၌ မဆုတ်နစ်သူဖြစ်ကြောင်းတရား

၁၃၇၉။ (၂) လုံ့လပြုခြင်း ‘ဝီရိယ’ ၌ ‘အပ္ပဋိဝါနိတာ ပဓာနသ္မိ’ မဆုတ်နစ်သူ (ဇွဲရှိသူ) ၏အဖြစ် (ကုသိုလ် တရားပွားများ အားထုတ်ခြင်း၌ မဆုတ်နစ်သူ ဖြစ်အောင် ပြုတတ်သောတရား) ဟူသည်ကား ကုသိုလ်တရားတို့ကို ပွားစေခြင်းငှါ အကြင် ရှိသေစွာပြုခြင်း ‘သက္ကစ္စ ကိရိယတာ’၊ အမြဲ မပြတ်ပြုခြင်း ‘သာတစ္စကိရိယတာ’။ (ဝီရိယကို ကျိုးပဲ့ပျက်စီးအောင် မပြုဘဲ) ဝီရိယကို ချန်မထားဘဲ ပြုခြင်း ‘အဋ္ဌိတ ကိရိယတာ’၊ မတွန့်ဆုတ်သော (ဝီရိယမလျော့သော) ဖြစ်ခြင်း ရှိသည်၏ အဖြစ် ‘အနောလီနဝုတ္တိတာ’၊ မချအပ်သော (မလျော့သော လိုလားမှု ရှိသူ၏အဖြစ် (ကောင်းသော အလိုဆန္ဒကို မချခြင်း) ‘အနိက္ခိတ္တ ဆန္ဒတာ’၊ မချအပ်သော (မလျော့သော) တာဝန်ရှိသူ၏ အဖြစ် (ကုသိုလ်ပြုရာ၌ ဝီရိယတည်းဟူသော တာဝန်ကို မလျော့ခြင်း) ‘အနိက္ခိတ္တဓုရတာ’၊ မှီဝဲခြင်း ‘အာသေဝနာ’၊ ပွားစေခြင်း ‘ဘာဝနာ’၊ အကြိမ်များစွာ ပြုခြင်း ‘ဗဟုလီကမ္မ’ သည် (ရှိ၏)။ [ဤကား လုံ့လပြုခြင်း ‘ဝီရိယ’ ၌ မဆုတ်နစ်သူ (ဇွဲရှိသူ) ၏အဖြစ် ‘အပ္ပဋိဝါနိတာ ပဓာနသ္မိ’ တည်း။] (ကုသိုလ်စိတ် ၂၁နှင့် ဖိုလ်စိတ် ၄ တို့၌ ရှိသော ဝီရိယ။)

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄၁ - ဝိဇ္ဇာဒုတ်

ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ'

၁၃၈၀။ (၁) (သစ္စာလေးပါးကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော အဝိဇ္ဇာမောဟ အမှိုက်မှောင်ကို) ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ' တရားဟူသည်ကား ရှေး၌ နေဖူးသော ခန္ဓာအစဉ်ကို (ရှေးဘဝကို) အဖန်ဖန် အောက်မေ့မှုနှင့် ယှဉ်သော သိမှု 'ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်' ဟူသော ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ'၊ သတ္တဝါတို့၏ သေခြင်း၊ ပဋိသန္ဓေ နေခြင်း၌ သိမှု 'စုတူပပါတဉာဏ်' ဟူသော ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ'၊ အာသဝတို့၏ ကုန်ရာ (အရဟတ္တမဂ်) ၌ သိမှု 'အာသဝက္ခယဉာဏ်' ဟူသော ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ' အားဖြင့် (သစ္စာလေးပါးကို ဖုံးလွှမ်းတတ်သော အဝိဇ္ဇာမောဟ အမှိုက်မှောင်ကို) ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ' တို့သည် သုံးပါးတို့တည်း (ဤကား ဖောက်ထွင်းသိမှု 'ဝိဇ္ဇာ' တရားတို့တည်း) (ပုဗ္ဗေနိဝါသဉာဏ်၊ စုတူပပါတဉာဏ်၊ အာသဝက္ခယဉာဏ်)။

လွတ်မြောက်မှု 'ဝိမုတ္တိ'

၁၃၈၁။ (၂) လွတ်မြောက်မှု 'ဝိမုတ္တိ' တရားဟူသည်ကား စိတ်၏ လွတ်မြောက်မှု (သမာပတ်ရှစ်ပါး) 'စိတ္တဿအဓိမုတ္တိ'၊ 'ဝါန' ဟူသော တဏှာမှ ထွက်မြောက်မှု 'နိဗ္ဗာန်' အားဖြင့် လွတ်မြောက်မှု 'ဝိမုတ္တိ' တို့သည် နှစ်မျိုးတို့တည်း။ (ဤတရားတို့ကား လွတ်မြောက်မှု 'ဝိမုတ္တိ' တရားတို့တည်း) (မဟဂ္ဂုတ်ကုသိုလ်၊ မဟဂ္ဂုတ်ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၄၂ - ခယေဉာဏဒုတ်

ကိလေသာကုန်ခန်းခြင်းကို ပြုတတ်သော ဉာဏ်

၁၃၈၂။ (၁) (ကိလေသာ) ကုန်ခန်းခြင်းကို ပြုတတ်သော 'ခယေဉာဏ' (အရိယမဂ်) ဉာဏ် 'ခယေဉာဏ' ဟူသည်ကား မဂ်နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သိမှု 'မဂ်ဉာဏ်' တည်း (မဂ်စိတ်လေးခု၌ ရှိသော ပညာ)။

ကိလေသာ တစ်ဖန်မဖြစ်ပေါ်စေတတ်သောဉာဏ်

၁၃၈၃။ (၂) (ကိလေသာ) တစ်ဖန် မဖြစ်ပေါ်စေတတ် 'အနုပ္ပါဒေဉာဏ' သော (အရိယာဖိုလ်) ဉာဏ် 'အနုပ္ပါဒေဉာဏ' ဟူသည်ကား မဂ်၏ အကျိုး 'ဖိုလ်' နှင့် ပြည့်စုံသော ပုဂ္ဂိုလ်၏ သိမှု 'ဖိုလ်ဉာဏ်' တည်း (ဖိုလ်စိတ်လေးခု၌ ရှိသော ပညာ)။

နိက္ခေပကဏ္ဍ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ပိဋကတ်သုံးပုံဟူသော မြတ်စွာဘုရားစကားတော်၏ အနက်ကို ထုတ်ဆိုရာအပိုင်း

‘အဋ္ဌကထာကဏ္ဍ’

(က) သုံးစုပြု၍ ဟောအပ်သော တရားတို့၏အရကောက်ကို ထုတ်ပြခြင်း ‘တိကအတ္ထုဒ္ဓါရ’

၁ - ကုသလတိက်

ကုသိုလ်တရား

၁၃၈၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ်မည်ကုန်၏။

အကုသိုလ်တရား

၁၃၈၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်သနည်း။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အကုသိုလ် မည်ကုန်၏။

အဗျာကတတရား

၁၃၈၆။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရား မည်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) အကျိုး ‘ဝိပါက်’ (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် (ဝါနဟူသော တဏှာမှ ထွက်မြောက်ရာ) နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘အဗျာကတ’ တရားမည်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဝေဒနာတိက်

သုခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော တရား

၁၃၈၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာခံစားမှု ‘သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်သနည်း။

ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော (ကာမာဝစရ) ကုသိုလ်မှ သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် ၄၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၄၊ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၅၊ ကိရိယာမှ (သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၅၊ ကုသိုလ်မှ လည်းကောင်း၊ ဝိပါက်မှ လည်းကောင်း၊ ကိရိယာမှ လည်းကောင်း ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထ နည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၉၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၁၂)၊ ကုသိုလ်မှ လည်းကောင်း၊ ဝိပါက်မှ လည်းကောင်း လောကုတ္တရာတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၂၄၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၃၂)၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သောချမ်းသာခံစားမှု ‘သုခ ဝေဒနာ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ၄၆ တို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ချမ်းသာ ခံစားမှု ‘သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။

ဒုက္ခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သောတရား

၁၃၈၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်သနည်း။

ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် ၂၊ ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ် ၁၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သော ဆင်းရဲ ခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ၂၁-တို့သည် ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့သည် ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။

အဒုက္ခမသုခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သောတရား

၁၃၈၉။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု (ဥပေက္ခာဝေဒနာ) ‘အဒုက္ခမသုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၄၊ အကုသိုလ်မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၆၊ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ (ဥပေက္ခာ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၁၀၊ အကုသိုလ်၏ အကျိုး (ဝိပါက်) မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၆၊ ကိရိယာမှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ၆၊ ကုသိုလ်မှ လည်းကောင်း၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ လည်းကောင်း၊ ကိရိယာမှ လည်းကောင်း စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၃၊ ကုသိုလ်မှ လည်းကောင်း၊ ဝိပါက်မှ လည်းကောင်း၊ ကိရိယာမှ လည်းကောင်း အရူပဝစရစိတ် ၄ -ပါးစီ ၁၂၊ ကုသိုလ်မှ လည်းကောင်း၊ ဝိပါက်မှ လည်းကောင်း စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာစတုတ္ထဈာန် ၈၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သော ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု (ဥပေက္ခာဝေဒနာ) ‘အဒုက္ခမသုခ ဝေဒနာ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက်၄၆- တို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု (ဥပေက္ခာဝေဒနာ) ‘အဒုက္ခမ သုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏။ တိတ်မုတ် (သုခ, ဒုက္ခ, အဒုက္ခမသုခ ဟူသော) ဝေဒနာ သုံးပါးတို့သည် လည်းကောင်း၊ ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ ကို ချမ်းသာခံစားမှု ‘သုခ ဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဆင်းရဲခံစားမှု ‘ဒုက္ခဝေဒနာ’ နှင့်

ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဆင်းရဲချမ်းသာ မဟုတ်သော အလယ်အလတ် ခံစားမှု (ဥပေက္ခာ ဝေဒနာ) ‘အဒုက္ခမသုခဝေဒနာ’ နှင့် ယှဉ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

၃ - ဝိပါကတိက်

အကျိုး ‘ဝိပါက်’ တရား

၁၃၉၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မည်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) အကျိုး ‘ဝိပါက်’ (၃၆) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မည်ကုန်၏။

အကျိုးကိုဖြစ်စေသော ‘ဝိပါကဓမ္မ’ တရား

၁၃၉၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ကိုဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသော ‘ဝိပါကဓမ္မ’ တရားမည် ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသော ‘ဝိပါကဓမ္မ’ တရား မည်ကုန်၏။

အကျိုးလည်းမဟုတ် အကျိုးကိုလည်းမဖြစ်စေသော

၁၃၉၂။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ နေဝ ဝိပါက နှင့် ဝိပါကဓမ္မ’ တရားလည်း မဟုတ်၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသည်လည်း မဟုတ်သော ‘နေဝ ဝိပါက နှင့် ဝိပါကဓမ္မ’ တရား မည်ကုန်နည်း။ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် အကျိုး ‘ဝိပါက်’ လည်း မဟုတ်၊ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ ကို ဖြစ်စေခြင်း သဘောရှိသည်လည်း မဟုတ်သော ‘နေဝ ဝိပါက နှင့် ဝိပါကဓမ္မ’ တရားမည်ကုန်၏။

၄ - ဥပါဒိဏ္ဍတိက်

ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယတရား

၁၃၉၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) စွဲယူလည်း စွဲယူအပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံ ပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားများကား အဘယ် နည်း)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) အကျိုး ‘ဝိပါက်’ (၃၂)၊ ထို့ပြင် (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံကို ပြုအပ်သည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်ဖြစ်သော အကြင် (ကမ္မဇ) ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်းဖြစ်၍ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံ လည်း ဖြစ်သော) ‘ဥပါဒိဏ္ဍပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၉၉၄)

အနုပါဒိဏ္ဍာပါဒါနိယတရား

၁၃၉၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူအပ် ကုန်သည်ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍာပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း။)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၁၇)။ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှ ကိရိယာ (၂၀)၊ ထို့ပြင် (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံကို ပြုအပ်ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် မဖြစ်သော အကြင် (တိဇ) ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးကား မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍာပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၉၉၅)

အနုပါဒိဏ္ဍာ အနုပါဒါနိယတရား

၁၃၉၅။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (အာရုံပြုသောအားဖြင့်) တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် (အကျိုး၏ အဖြစ်ဖြင့်) မစွဲယူလည်း မစွဲယူအပ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ လွန်စွာ စွဲလမ်းတတ်သော ‘ဥပါဒါန်’ တရားတို့၏ အာရုံလည်း မဟုတ်သော ‘အနုပါဒိဏ္ဍာအနုပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (တဏှာဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း မဟုတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း။)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ဖိုလ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာ၊ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏ အကျိုးလည်း မဟုတ်၊ ဥပါဒါန်တို့၏ အာရုံလည်း မဟုတ်သော) ‘အနုပါဒိဏ္ဍာအနုပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏။ (၉၉၆)

၅ - သံကိလိဋ္ဌတိက်

သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိကတရား

၁၃၉၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ် သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်သော ‘သံကိလိဋ္ဌသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း ယှဉ်၍ ‘သံကိလိဋ္ဌ’၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ ‘သံကိလေသိက’ လည်း ဖြစ်သော တရားတို့ကား အဘယ် နည်း။)။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့ နှင့် လည်းယှဉ်၍ ‘သံကိလိဋ္ဌ’၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ ‘သံကိလေသိက’ လည်း ဖြစ်သော) ‘သံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိက’ တရားဖြစ်ကုန်၏။ (၉၉၇)

အသံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိကတရား

၁၃၉၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ်၊ နှိပ်စက် တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်သော ‘အသံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသ တို့နှင့်မယှဉ် ‘အသံကိလိဋ္ဌ’၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံ ‘သံကိလေသိက’ သာ ဖြစ်သော တရားတို့ကား အဘယ်နည်း။)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) အကျိုး ‘ဝိပါက်’ (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး

တို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့် မယှဉ် ‘အသံကိလိဋ္ဌ’၊ ကိလေသာ တို့၏ အာရုံ ‘သံကိလေသိက’ သာဖြစ်သော) ‘အသံကိလိဋ္ဌ သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၉၉၈)

အသံကိလိဋ္ဌ အသံကိလေသိကတရား

၁၃၉၈။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ သည် ပူလည်း မပူပန်စေအပ်၊ နှိပ်လည်း မနှိပ်စက်အပ်ကုန်မူ၍ (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ်၊ နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်လည်း မထိုက်သော ‘အသံကိလိဋ္ဌ အသံ ကိလေသိက’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း မယှဉ်၊ ‘အသံကိလိဋ္ဌ’၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အသံကိလေသိက’ တရားတို့ကား အဘယ်နည်း)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ဖိုလ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့်လည်း မယှဉ်၊ ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အသံ ကိလိဋ္ဌ အသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၉၉၉)

၆ - ဝိတက္ကတိက်

သဝိတက္က သဝိစာရတရား

၁၃၉၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်လည်းတကွ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့် လည်း တကွဖြစ်သော ‘သဝိတက္က သဝိစာရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် ယှဉ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ ကာမာဝစရကုသိုလ် (၈)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ မှ စိတ္တပ္ပိုဒ် (ဝိပိက် စိတ်) တစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ အကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပိက်’ မှ (ဝိပိက်စိတ်) နှစ်ပါး၊ ကိရိယာမှ (ကာမ) ကိရိယာ တစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ ကုသိုလ်မှရူပါဝစရ ပဌမဈာန် (၁)၊ ဝိပိက်မှ ရူပါဝစရ ပဌမဈာန် (၁)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ ပဌမဈာန် (၁)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ပဌမဈာန် (၄)၊ ဝိပိက်မှ လောကုတ္တရာ ပဌမဈာန် (၄)၊ ဤ (ငါးဆယ့်ငါးပါးသော) စိတ်တို့၌ ဖြစ်ကုန် သော ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ တို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ငါးဆယ်တို့ သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ နှင့်လည်း တကွ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော ‘သဝိတက္က သဝိစာရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၁၀၀၀)

အဝိတက္က ဝိစာရမတ္တတရား

၁၄၀၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော (ဝိတက်နှင့်ကား မယှဉ်၊ ဝိစာရနှင့်သာ ယှဉ်သော) ‘အဝိတက္က ဝိစာရမတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရူပါဝစရ (ဈာန်) ပဉ္စကနည်း၌ ကုသိုလ်မှ ဒုတိယဈာန် (၁)၊ ဝိပိက်မှ ဒုတိယဈာန် (၁)၊ ကိရိယာမှ ဒုတိယဈာန် (၁)၊ လောကုတ္တရာ (ဈာန်) ပဉ္စကနည်း၌ ကုသိုလ်မှ ဒုတိယဈာန် (၄)၊ ဝိပိက်မှ ဒုတိယဈာန် (၄)၊ ဤ (တစ်ဆယ့်တစ်ပါးသော) စိတ်တို့၌ ဖြစ်သော သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် သုံးဆယ့်ခြောက်)။ (သဝိတက္က စိတ်၅၅ ခု၌ ရှိသော) ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ ကား မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ မျှသာရှိသော (ဝိတက်နှင့်ကား မယှဉ်၊ ဝိစာရနှင့်သာ ယှဉ်သော) ‘အဝိတက္ကဝိစာရမတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၁၀၀၁)

အဝိတက္က အဝိစာရတရား

၁၄၀၁။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ လည်း မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ လည်း မရှိသော ‘အဝိတက္က အဝိစာရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (ဝိတက် ဝိစာရတို့နှင့် မယှဉ်သော တရားများ ကား အဘယ်နည်း)။ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန်-၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရတတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်-၃)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန်-၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၃)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၃)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပဈာန် (၄)၊ ဝိပါက်မှ အရူပဈာန် (၄)၊ ကြိယာမှ အရူပဈာန် (၄)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာတိက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန်၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်၁၂)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာတိက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာတတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်၁၂) ပဉ္စကနည်း၌ ဒုတိယဈာန်၌ ဖြစ်သော သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ (၁၁)၊ ရုပ် (၂၈)၊ နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု ‘ဝိတက်’ လည်း မရှိ၊ သုံးသပ်မှု ‘ဝိစာရ’ လည်း မရှိသော (ဝိတက်၊ ဝိစာရတို့နှင့် မယှဉ်သော) ‘အဝိတက္က အဝိစာရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၁၀၀၂)

တိက်မုတ် ဝိတက်နှင့်တကွဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော) ‘ဝိစာရ’ ကို ‘ဝိတက်’ ‘ဝိစာရ’ နှစ်ပါး စလုံးနှင့် ယှဉ်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဝိတက်နှင့်ကား မယှဉ်၊ ဝိစာရနှင့်သာ ယှဉ်၏ ဟူ၍ လည်း ကောင်း၊ ဝိတက် ဝိစာရနှစ်ပါးစလုံးနှင့် မယှဉ် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

၇ - ပီတိတိက်

ပီတိသဟဂတတရား

၁၄၀၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော (ပီတိနှင့်ယှဉ်သော) ‘ပီတိသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရ ကုသိုလ်မှသော မနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) လေးပါး၊ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ကိရိယာမှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရဒုက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရဒုက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရဒုက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ဒုက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမဈာန် ၄၊ ဒုတိယဈာန် ၄၊ ပေါင်း ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ ဈာန်၁၂)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကတိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမဈာန် ၄၊ ဒုတိယဈာန်၄၊ ပေါင်း ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန်၁၂)။ ဤ (ငါးဆယ့်တစ်ပါးသော စိတ်) တို့၌ ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် လေးဆယ့်ခြောက်ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်သော

(ပီတိနှင့်ယှဉ်သော) ‘ပီတိသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပီတိသဟဂုတ်စိတ် ၅၁, ပီတိကြဉ်ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။ (၁၀၀၃)

သုခသဟဂတတရား

၁၄၀၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (သုခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော) ‘သုခသဟဂတ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရ ကုသိုလ်မှ သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) လေးပါး၊ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ (သုခသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကိရိယာမှ (သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဋ္ဌာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုက္ကဋ္ဌာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဋ္ဌာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုက္ကဋ္ဌာန် ၄)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဋ္ဌာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုက္ကဋ္ဌာန် ၄)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာတိက စတုက္ကဋ္ဌာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ ဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုက္ကဋ္ဌာန် ၁၆)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာတိက စတုက္ကဋ္ဌာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုက္ကဋ္ဌာန် ၁၆)။ ဤ (ခြောက်ဆယ့်သုံးပါးသော စိတ်)တို့၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် လေးဆယ့်ခြောက်ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤ တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (သုခဝေဒနာနှင့် ယှဉ်သော) ‘သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (၁၀၀၄)

ဥပေက္ခာသဟဂတတရား

၁၄၀၄။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်သော) ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (ဥပေက္ခာ သဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ဆယ်ပါး၊ အကုသိုလ်၏အကျိုး ‘ဝိပါက်’ မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကိရိယာမှ (ဥပေက္ခာ သဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုက္ကဋ္ဌာန် (၁)၊ ဝိပါက်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုက္ကဋ္ဌာန် (၁)၊ ကိရိယာမှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရ စတုက္ကဋ္ဌာန် (၁)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပဈာန်လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပဈာန်လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပဈာန် လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) လောကုတ္တရာ စတုက္ကဋ္ဌာန် (၄)၊ ဝိပါက်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) လောကုတ္တရာ စတုက္ကဋ္ဌာန် (၄)။ ဤ (ငါးဆယ့်ငါးပါးသော စိတ်) တို့၌ ဖြစ်သော လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် လေးဆယ့်ခြောက်ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်သော) ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ဥပေက္ခာ သဟဂုတ် စိတ်, ဥပေက္ခာဝေဒနာ ကြဉ်သော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ မဖြစ်၊ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွဖြစ်၏။ လျစ် လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ မဖြစ်။ ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွ မဖြစ်၊ ရံခါ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်၏။ လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့်တကွ မဖြစ်၊ ရံခါ နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့်တကွ ဖြစ်၏ဟု မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။ တိက်မုတ် ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ ရူပံ

နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ကို နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ချမ်းသာမှု 'သုခ' နှင့်တကွ ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ လှစ်လျှူမှု 'ဥပေက္ခာ' နှင့် တကွ ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ (၁၀၀၅)

ဂ - ဒဿနတိက္ခိဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၄၀၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာမြင်တတ်သော 'ဒဿန') သောတာပတ္တိမဂ် ဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်၁- သည် (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏ (သောတာပတ္တိမဂ်သည်အကြွင်းမရှိ ပယ်အပ်သော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်, ဝိစိကိစ္ဆာ သဟဂုတ်စိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၄၀၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၁-သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပဿယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အချို့ကား (ဤတရားတို့အနက်မှ အပါယ်သို့ လားစေတတ်သည့် အစိတ်အပိုင်း ဖြစ်သော တရားအချို့တို့သည်) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ' တရားတို့ ဖြစ်ကုန်၏။ အချို့ကား (ကြွင်းကျန်သည့် အစိတ်အပိုင်း အချို့ တရားတို့သည်) အထက်မဂ်သုံးပါးတို့ဖြင့် ပယ်အပ်သော 'ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ' တရားတို့ဖြစ်ကုန်၏။

နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၄၀၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့်လည်း မပယ်အပ်, အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် လည်း မပယ်အပ်သော 'နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗ' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'ကိရိယာဗျာကတ' စိတ် (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့်လည်း မပယ်အပ်၊ အထက် မဂ်သုံးပါးဖြင့်လည်း မပယ်အပ်သော 'နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - ဒဿနဟေတုတိုက်

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၄၀၈။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော ‘ဒဿန’) သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့်ယှဉ်သော) ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဤ (ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်) ၌ ဖြစ်သော (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် (၂၂) ပါးတို့သည်ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့် ယှဉ်သော) ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ်၌ ရှိသော မောဟမှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဘာဝနာယမဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၄၀၉။ (၂) အဘယ် တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့် ယှဉ်သော) ‘ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဤ (ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်) ၌ ရှိသောမောဟကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက်၁၄-ပါးတို့ သည်ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည်အချို့ကား (ဤတရားတို့အနက်မှ အပါယ်သို့ လားစေတတ်သည့် အစိတ်အပိုင်းဖြစ်သော တရားအချို့တို့သည်) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အချို့ကား (ကြွင်း ကျန်သည့် အစိတ်အပိုင်းတရားအချို့တို့သည်) အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့် ယှဉ်သော) ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၊ ဒေါသမူဒွေ၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်၌ ရှိသော မောဟမှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

နေဝ ဒဿနေန န ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၄၁၀။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့်လည်း ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိ၊ အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့်လည်းပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော (ဟိတ်နှင့်မယှဉ်သော) ‘နေဝ ဒဿနေနန ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် တက္ကဖြစ်သော တွေဝေမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်မောဟ’ ၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တက္ကဖြစ်သော တွေဝေမှု ‘ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်မောဟ’။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေး ပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့်လည်း ပယ်အပ်သောအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော၊ အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့်လည်း ပယ်အပ်သောအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော (ဟိတ်နှင့် မယှဉ်သော)

‘နေဝ ဒဿနေနန ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်မောဟ, ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်မောဟ, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၁၀ - အာစယဂါမိတိက်

အာစယဂါမိတရား

၁၄၁၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော (ရောက်စေ တတ်သော) ‘အာစယဂါမိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော (ရောက်စေတတ်သော) ‘အာစယဂါမိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

အပစယဂါမိတရား

၁၄၁၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်းဖြစ်သော (ရောက်စေတတ်သော) ‘အပစယဂါမိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သောမဂ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း ဖြစ်သော (ရောက်စေတတ်သော) ‘အပစယဂါမိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

နေဝါစယဂါမိ နာပစယဂါမိတရား

၁၄၁၃။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်း မဟုတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်းမဟုတ်သော ‘နေဝါစယဂါမိ နာပစယဂါမိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် ပဋိသန္ဓေ စုတိသို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်းမဟုတ်၊ နိဗ္ဗာန်သို့ ရောက်ကြောင်း (ရောက်စေတတ်သည်) လည်းမဟုတ်သော ‘နေဝါစယဂါမိ နာပစယဂါမိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိပါက်စိတ်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - သေက္ခတိက်

သေက္ခတရား

၁၄၁၄။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲ သေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ်ယောက် တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘သေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် အောက်၌ ဖြစ်သော ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏အကျိုး (အောက်ဖိုလ်) သုံးပါးတို့သည် (ရိုကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲသေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘သေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ်လေးခု၊ အောက်ဖိုလ်သုံးခု၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အသေက္ခတရား

၁၄၁၅။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီးဖြစ်သော) ကျင့်ပြီးအသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘အသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(အောက်ဖိုလ်သုံးပါးတို့၏) အထက်၌ တည်သော အရဟတ္တဖိုလ်သည် (ရို၏)။ ဤတရား တို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီးဖြစ်သော) ကျင့်ပြီး အသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာဖြစ်သော ‘အသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အရဟတ္တဖိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

နေဝသေက္ခ နာသေက္ခတရား

၁၄၁၆။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲသေက္ခပုဂ္ဂိုလ် ခုနစ်ယောက် တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်။ (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီးဖြစ်သော) ကျင့်ပြီးအသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သော ‘နေဝသေက္ခ နာသေက္ခ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(အရိယာပုဂ္ဂိုလ် ရှစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာမဟုတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း။)

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ,ရူပ,အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ပြုကာမျှ ‘ကိရိယာ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရို၏)။ ဤတရားတို့သည် (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ရန်) ကျင့်ဆဲသေက္ခပုဂ္ဂိုလ်ခုနစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်။ (အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ရောက်ပြီး ဖြစ်သော) ကျင့်ပြီးအသေက္ခ (ရဟန္တာ) ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ဥစ္စာလည်း မဟုတ်သော (အရိယာပုဂ္ဂိုလ် ရှစ်ယောက်တို့၏ ဥစ္စာမဟုတ်သော) ‘နေဝသေက္ခ နာသေက္ခ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်, လောကီ ကုသိုလ်, လောကီဝိပါက်, ကြိယာစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၂ - ပရိတ္တတိက်

ပရိတ္တတရား

၁၄၁၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ် (၈)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ အလုံးစုံသော ကာမာဝစရဝိပါက် (၂၃)၊ ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ပြုကာမျှဖြစ်သည့် ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကာမာဝစရကိရိယာဗျာကတ’ စိတ် (၁၁)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

မဟဂ္ဂတရား

၁၄၁၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ ကုသိုလ် (၅)၊ အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ ကုသိုလ် (၄)၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော (မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်) အဗျာကတ (၉)။ (မဟဂ္ဂုတ်ကြိယာ) အဗျာကတ (၉) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အပ္ပမာဏတရား

၁၄၁၉။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - ပရိတ္တာရမ္မဏတိက်

ပရိတ္တာရမ္မဏတရား

၁၄၂၀။ (၁) အဘယ်တရား တို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား (ကာမတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အလုံးစုံသောကာမာဝစရဝိပါက် (၂၃)၊ ကိရိယာမနောဓာတ် (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း (၁)၊ သောမနဿသဟဂုတ် (အဟိတ်) ကြိယာ မနောဝိညာဏဓာတ် (ဟသိတုပ္ပါဒ်) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (၂၅) ပါး သော) တရားတို့သည်နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား (ကာမတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ကာမတရားကို ဧကန်အာရုံပြုသော ကာမဝိပါက်၊ ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

မဟဂ္ဂတာရမ္မဏတရား

၁၄၂၁။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင်အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန်စိတ် (၃)၊ နေဝသညာ နာသညာယတနဈာန်စိတ် (၃) သည် (ရှိ၏)။

ဤတရား (ခြောက်ပါး) တို့သည် ကြီးကျယ် မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင်အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိညာဏဉ္စာယတနစိတ်၊ နေဝသညာ နာသညာယတနစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အပ္ပမာဏာရမ္မဏတရား

၁၄၂၂။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ (လောကုတ္တရာ) တရားလျှင်အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရား (ရှစ်ပါး) တို့သည် (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂ စသည်တို့၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား (လောကုတ္တရာတရား) လျှင်အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်)။ ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဉာဏဝိပုယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ကြိယာမှ ဉာဏဝိပုယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ အလုံးစုံသော အကုသိုလ် (တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (နှစ်ဆယ်သော) တရားတို့သည် ရံခါနည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား (ကာမတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင် အာရုံ ရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား (လောကုတ္တရာတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရားတို့ကား မဟုတ်ကုန် (ဟု ဆိုအပ်ဆိုထိုက်၏)။ ရံခါ နည်းပါး သော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား (ကာမတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရံခါ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်

ကုန်။ ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ကိရိယာမှ ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကုသိုလ်မှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁)၊ ထို့ပြင် ကိရိယာမှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁)၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်ကြိယာ အဟိတ် မနောဝိညာဏဓာတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း) သည် (ရှိ၏)။ ဤ (တစ်ဆယ့်တစ်ပါးသော) တရားတို့သည် ရံခါ နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏ အဖြစ်သို့ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါ (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား (လောကုတ္တရာတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဟု ဆိုအပ် ဆိုထိုက်ကုန်၏)။ ရံခါ နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား (ကာမတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ရံခါ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ် သည်၏အဖြစ်သို့ ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ရံခါ (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည့်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား (လောကုတ္တရာတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် (၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့်ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် (၄)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် (၄)။ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ဝိပါက် (၁)၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် (၃)၊ အာကိဉ္စာညာယတနဈာန် (၃) သည် ရှိ၏။ ဤတရားတို့သည် နည်းပါးသော အာနုဘော်ရှိသော ‘ပရိတ္တ’ တရား (ကာမတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘ပရိတ္တာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကြီးကျယ်မြင့်မြတ်သည်၏အဖြစ်သို့ရောက်သော ‘မဟဂ္ဂတ’ တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘မဟဂ္ဂတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း။ (နှိုင်းယှဉ်မှုကို ပြုတတ်သော ရာဂစသည်တို့၏ဆန့်ကျင်ဘက်ဖြစ်သည်) မနှိုင်းယှဉ်အပ်သော ‘အပ္ပမာဏ’ တရား (လောကုတ္တရာတရား) လျှင် အာရုံရှိသော ‘အပ္ပမာဏာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည်လည်းကောင်း အာရုံမပြုတတ်သော ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၄ - ဟိနတိကံ

ဟိနတရား

၁၄၂၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ယုတ်ညံ့သော ‘ဟိန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ယုတ်ညံ့သော ‘ဟိန’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

မဇ္ဈိမတရား

၁၄၂၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အလယ်အလတ်ဖြစ်သော ‘မဇ္ဈိမ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အလယ်အလတ် ဖြစ်သော ‘မဇ္ဈိမ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်, လောကီဝိပါက်, ကြိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, ရုပ်)။

ပဏီတတရား

၁၄၂၅။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် မွန်မြတ်သော ‘ပဏီတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် မွန်မြတ်သော ‘ပဏီတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

၁၅ - မိစ္ဆတ္တတိကံ

မိစ္ဆတ္တနိယတ တရား

၁၄၂၆။ (၁) အဘယ်တရား တို့သည် ဖောက်ပြန်သော သဘောရှိကုန်၍ (စုတိ၏အခြားမဲ့၌) အကျိုးပေး မြဲသော ‘မိစ္ဆတ္တနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရား (ခြောက်ပါး) တို့သည် ရံခါ ဖောက်ပြန်သော သဘောရှိကုန်၍ စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးမြဲကုန်၏။ ရံခါ မမြဲကုန်။ (ဒိဋ္ဌိဂတ သမ္ပယုတ်သတ္တမဇော, ဒေါသမူသတ္တမဇော, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

သမ္ပတ္တနိယတတရား

၁၄၂၇။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် မဖောက်ပြန်သော သဘောရှိကုန်၍ (မိမိ၏အခြားမဲ့၌) အကျိုးပေး မြဲသော ‘သမ္ပတ္တနိယတ’ တရားဖြစ်ကုန်သ နည်း။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤ တရားတို့သည်မဖောက်ပြန်သော သဘော

ရှိကုန်၍ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးမြဲသော ‘သမ္မတ္တနိယတ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်စိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အနိယတတရား

၁၄၂၈။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း) အကျိုးပေးမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပုယုတ်လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ စိတ် (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း) အကျိုးပေးမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္မယုတ် သတ္တမဇောနှင့် ဒေါသမူဒ္ဓေသတ္တမဇောကြဉ်သော အကုသိုလ်, လောကီ ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၁၆ - မဂ္ဂါရမ္မဏတိက်

မဂ္ဂါရမ္မဏ, မဂ္ဂဟေတုက,မဂ္ဂါဓိပတိတရား

၁၄၂၉။ အဘယ်တရားတို့သည် မဂ်တည်းဟူသော အာရုံရှိသော ‘မဂ္ဂါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး။ (ကာမာဝစရ) ကိရိယာမှ ဉာဏသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ရံခါမဂ်တည်းဟူသော အာရုံရှိသော ‘မဂ္ဂါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ဤတရားတို့သည်) မဂ်တည်းဟူသောအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရားများကား မဟုတ်ကုန်၊ ရံခါမဂ်တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော ‘မဂ္ဂါဓိပတိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဟု ဆိုအပ် ဆိုထိုက်၏)။ ရံခါ မဂ်တည်းဟူသော အာရုံရှိကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ မဂ်တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆို ထိုက်ကုန်။ အရိယာမဂ်လေးပါးတို့သည် မဂ်တည်းဟူသော အာရုံရှိသော ‘မဂ္ဂါရမ္မဏ’ တရား မဟုတ်ကုန်၊ မဂ်တည်းဟူသော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော ‘မဂ္ဂဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ရံခါ မဂ်တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော ‘မဂ္ဂါဓိပတိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဟုဆိုအပ် ဆိုထိုက်၏)။ ရံခါ မဂ်တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော ‘မဂ္ဂါဓိပတိ’ တရားဟူ၍ မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ ကုသိုလ်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁)၊ ကိရိယာမှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁)၊ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် ကြိယာ အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား (သုံးပါး) တို့သည် ရံခါ မဂ်လျှင် အာရုံရှိသော တရားဖြစ်ကုန်၏။ မဂ်တည်းဟူ သောအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော တရားများကား မဟုတ်ကုန်၊ မဂ်တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိသော တရားမဟုတ်ကုန် (ဟု ဆိုအပ် ဆိုထိုက်၏)။ (ဤတရားတို့ကို) ရံခါ မဂ်လျှင်အာရုံရှိသော တရားဟူ၍ မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန် (ဤတရားတို့သည် ရံခါ မဂ်ကို အာရုံပြု၍ ရံခါ မဂ်ကို အာရုံမပြုကုန်)။ ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဉာဏဝိပုယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အလုံးစုံသော အကုသိုလ် (၁၂)၊ အလုံးစုံသော ကာမာဝစရဝိပါက် (၂၃)။ (ကာမာဝစရ) ကိရိယာမှ (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း, ဟသိတုပ္ပါဒ်,

ဣဏဝိပ္ပယုတ်၄) စိတ္တုပ္ပါဒ်ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိကစတုက္ကဏ္ဍာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဏ္ဍာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဏ္ဍာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဏ္ဍာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဏ္ဍာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဏ္ဍာန် ၄)။ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဏ္ဍာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဏ္ဍာန် ၄)။ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုက္ကဏ္ဍာန်ဝိပါက် (၁)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပ (ဈာန်) လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပ (ဈာန်) လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပ (ဈာန်) လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး တို့သည် (ရိုကုန်၏)။

ဤတရားတို့ကို မဂ်တည်းဟူသော အာရုံရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မဂ်တည်းဟူသော အကြောင်း ရင်း (ဟိတ်) ရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မဂ်တည်းဟူသော အကြီးအမှူး ‘အဓိပတိ’ ရှိကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည်လည်းကောင်း အာရုံမပြု တတ်သော ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

၁၇ - ဥပ္ပန္နတိက်

ဥပ္ပန္နတရား

၁၄၃၀။ အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲ (ဖြစ်ဆဲ) ဖြစ်သော ‘ဥပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ထို့ပြင် (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် (ကမ္မဇ) ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ရံခါဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲ ဖြစ်သော ‘ဥပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါမချွတ်ဧကန် ဖြစ်လတံ့သော ‘ဥပါဒိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟုဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ရောက်ပြီးလည်းမဟုတ်၊ ရောက်ဆဲလည်း မဟုတ်သော ‘အနုပ္ပန္န’ တရားဟူ၍ မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ စိတ် (၂၀)၊ ထို့ပြင် ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်မဖြစ်သော အကြင် (တိဇ) ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ရံခါ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟု ဆိုအပ်သောခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲဖြစ်သော ‘ဥပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟုဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ပြီးလည်းမဟုတ်၊ ရောက်ဆဲလည်း မဟုတ်သော ‘အနုပ္ပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ မချွတ်ဧကန် ဖြစ်လတံ့သော ‘ဥပါဒိ’ တရားဟူ၍ မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။ တိက်မုတ် နိဗ္ဗာန်ကို ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟုဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ဆဲဖြစ်သော ‘ဥပ္ပန္န’ တရားဖြစ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဥပါဒ်၊ ဌီ၊ ဘင်ဟုဆိုအပ်သော ခဏသုံးပါးသို့ ရောက်ပြီးလည်း မဟုတ်၊ ရောက်ဆဲလည်း မဟုတ်သော ‘အနုပ္ပန္န’ တရားဖြစ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ မချွတ်ဧကန် ဖြစ်လတံ့ သော ‘ဥပါဒိ’ တရားဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၈ - အတိတ်တိုက်

အတိတ်, အနာဂတ်, ပစ္စုပ္ပန်တရား

၁၄၃၁။ နိဗ္ဗာန်ကို ချန်ထား၍ အလုံးစုံသော တရားတို့သည် ရံခါအတိတ်မည်ကုန်၏၊ ရံခါ အနာဂတ် မည်ကုန်၏၊ ရံခါ ပစ္စုပ္ပန်မည်ကုန်၏။

တိက်မုတ် နိဗ္ဗာန်ကို အတိတ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အနာဂတ်ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပစ္စုပ္ပန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

၁၉ - အတိတာရမ္မဏတိုက်

အတိတာရမ္မဏတရား

၁၄၃၂။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အတိတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အတိတ်တရားကို အာရုံပြုသော ‘အတိတာရမ္မဏ’ တရားများကားအဘယ်နည်း)။ ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန် (၃)၊ နေဝသညာ နာသညာယတန ဈာန် (၃) သည် (ရှိ၏)။

ဤတရား (ခြောက်ပါး) တို့သည် အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အတိတာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဝိညာဏဉ္စာယတန, နေဝသညာနာသညာယတနစိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

အနာဂတာရမ္မဏတရား

၁၄၃၃။ (၂) အမြဲတန်း အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အနာဂတာရမ္မဏ’ (စိတ်, စေတသိက်) တရားများ မရှိကြ။

ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏတရား

၁၄၃၄။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ပစ္စုပ္ပန်တရားကို အာရုံပြု၍ ‘ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏ’ တရားများကားအဘယ်နည်း)။ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)၊ မနောဓာတ်သုံးပါးတို့သည် (ရှိ ကုန်၏)။

ဤတရား (တစ်ဆယ့်သုံးပါး) တို့သည် ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ပစ္စုပ္ပန်ရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ကာမာဝစရကုသိုလ်၏ ဝိပါက်မှ စိတ္တုပ္ပါဒ်ဆယ်ပါး၊ အကုသလဝိပါက်မှ ဥပေက္ခာသဟဂုတ် မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏ) (၁)၊ သောမနဿသဟဂုတ် ကိရိယာ အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (ဟသိတုပ္ပါဒ်) (၁) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား (တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး) တို့သည် ရံခါ အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏၊ ရံခါ အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏၊ ရံခါ ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏။ ကာမာဝစရကုသိုလ် (၈)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ) ကိရိယာမှ စိတ္တုပ္ပါဒ်ကိုးပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁)၊ ကိရိယာမှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရ စတုတ္ထဈာန် (၁) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား (သုံးဆယ့်တစ်ပါး) တို့သည် ရံခါ အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏၊ ရံခါအနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏၊ ရံခါ ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏ ဟု ဆိုအပ် ဆိုထိုက်ကုန်။ ရံခါ အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အနာဂတ်တရားလျှင်

အာရုံရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန် (ဤတရားသုံးဆယ့်တစ်ပါးတို့သည် ရံခါ အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန် အာရုံရှိကုန်၍ ရံခါ အတိတ်၊ အနာဂတ်၊ ပစ္စုပ္ပန်အာရုံ မရှိကြကုန်)။ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)။ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ဝိပါက် (၁)၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် (၃)၊ အာကိဉ္စညာယတနဈာန် (၃)၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်ကုန်သောမဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့ကို အတိတ်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အနာဂတ်တရားလျှင် အာရုံ ရှိကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ပစ္စုပ္ပန်တရားလျှင် အာရုံရှိကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက် ကုန် (ဤတရားတို့သည် ပညတ်နှင့် နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြု ကြ၏)။ ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း အာရုံမပြုတတ်သော ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ် ကုန်၏။

၂၀ - အဇ္ဈတ္တတိက်

အဇ္ဈတ္တ၊ ဗဟိဒ္ဓ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော တရား

၁၄၃၅။ ဣန္ဒြေနှင့်မစပ်သော ‘အနိန္ဒြေယဗဒ္ဓ’ရုပ် (ဣန္ဒြေယဗဒ္ဓရုပ်ရှစ်ပါးမှ တစ်ပါး သော ရုပ်) ကိုလည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်ကိုလည်းကောင်း ချန်ထား၍အလုံးစုံသော [စိတ်၊ စေတသိက်၊ ဣန္ဒြေနှင့် စပ်သော ‘ဣန္ဒြေယဗဒ္ဓ’ရုပ် (ပသာဒရုပ်ငါးခု ဘာဝရုပ်နှစ်ခုဇီဝိတရုပ်)] တရားတို့သည် ရံခါ အဇ္ဈတ္တသန္တာန် ၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိဒ္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ရံခါ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ဣန္ဒြေနှင့် မစပ်သော ‘အနိန္ဒြေယဗဒ္ဓ’ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း ဗဟိဒ္ဓသန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိဒ္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂၁ - အဇ္ဈတ္တရမ္မဏတိတ်

အဇ္ဈတ္တရမ္မဏတရား

၁၄၃၆။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဇ္ဈတ္တတရားကို အာရုံပြုသော တရားများကား အဘယ်နည်း)။

ဝိညာဏဉ္စာယတနဈာန် (၃)၊ နေဝသညာ နာသညာယတနဈာန် (၃) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား (ခြောက်ပါး) တို့သည် အဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဇ္ဈတ္တရမ္မဏဧကန် ဖြစ်သော ဝိညာဏဉ္စာယတန၊ နေဝသညာ နာသညာယတနစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏတရား

၁၄၃၇။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရားဖြစ် ကုန်သနည်း (ဗဟိဒ္ဓတရားကို အာရုံပြုသော တရားများ ကား အဘယ်နည်း)။ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)။ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ဝိပါက် (၁)၊ အာကာသာနဉ္စာယတနဈာန် (၃)၊ ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင်ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဘိညာဉ်ဒွေမှ တစ်ပါးသော ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏဧကန်ဖြစ်သော ရူပစိတ်၊ အာကာသာနဉ္စာ ယတနစိတ်၊ မဂ်စိတ်၊ ဖိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။ ရုပ်ကို ချန်ထား၍ အလုံးစုံသာလျှင် ဖြစ်ကုန်သော ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်ကုန်သော (မဟာ) ကုသိုလ် (၈)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော (ကာမဝိပါက်ကိရိယာ) ‘အဗျာကတ’ တရား (၃၄)၊ ကုသိုလ်မှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁)၊ ကိရိယာမှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် (၁) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ရံခါအဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘အဇ္ဈတ္တရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏၊ ရံခါ ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိသော ‘ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏၊ ရံခါ အဇ္ဈတ္တ၊ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိကုန်သော ‘အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အနေကန် အာရုံပြုသောတရား)။

တိက်မုတ် အာကိဉ္စညာယတနဈာန် (၃) ကို အဇ္ဈတ္တတရားလျှင် အာရုံရှိ၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိ၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အဇ္ဈတ္တ၊ ဗဟိဒ္ဓတရားလျှင် အာရုံရှိ၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ်မဆိုထိုက်။

ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည်လည်းကောင်း အာရုံမပြုတတ်သော ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၂၂ - သနိဒဿနတိကံ

သနိဒဿန သပ္ပဋိယတရား

၁၄၃၈။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်လည်း တကွ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော ‘သနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း (မြင်အပ်၍ ထိပါးတတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ရူပါယတန) တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်လည်း တကွ ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွဖြစ်သော ‘သနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပါရုံ)။

အနိဒဿန သပ္ပဋိယတရား

၁၄၃၉။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းကား မရှိ၊ ထိပါးခြင်းနှင့်သာတကွဖြစ်သော ‘အနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မမြင်အပ်မူ၍ ထိပါးတတ်သောတရားများကား အဘယ် နည်း)။ မြင်သိစိတ် ‘စက္ခုဝိညာဏ်’ ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်မြင်ခြင်းကား မရှိ၊ ထိပါးခြင်း နှင့်သာ တကွဖြစ်သော ‘အနိဒဿန သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပါရုံမှတစ်ပါးသော သြဋ္ဌာရိကရုပ်)။

အနိဒဿန အပ္ပဋိယတရား

၁၄၄၀။ (၃) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်းမရှိသော ‘အနိဒဿန အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (မြင် လည်း မမြင်အပ်၊ ထိပါးလည်းမထိပါးတတ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ဓမ္မာယတန၌ အကျုံးဝင်သော မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော အကြင် (သုခုမ) ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မြင်ခြင်းလည်း မရှိ၊ ထိပါးခြင်းလည်း မရှိသော ‘အနိဒဿနအပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ သုခုမရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

သုံးစုပြု၍ဟောအပ်သော ‘တိကံ’ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - နှစ်စုပြု၍ ဟောအပ်သော တရားတို့၏အရကောက်ကို ထုတ်ပြခြင်း ‘ဒုကအတ္ထုဒ္ဓါရ’

(၁) ဟေတုဂေါစ္စက

၁ - ဟေတုဒုက်

ဟေတုတရား

၁၄၄၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မည်သော ‘ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကုသိုလ်အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ကုသိုလ်ဟိတ်) သုံးပါး၊ အကုသိုလ်အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (အကုသိုလ်ဟိတ်) သုံးပါး၊ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (အဗျာကတဟိတ်) သုံးပါးတို့သည် (ရိုကုန်၏။) မလိုချင်မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသော ကုသိုလ်ဟိတ်သည် မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသော ကုသိုလ်ဟိတ်သည် ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁) တို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ (အမှန်သဘော၌) မတွေ့ဝေမှု (အမှန်ကို သိမှု) ‘အမောဟ’ ဟူသော ကုသိုလ်ဟိတ်သည် ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဉာဏဝိပွယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၁၇) တို့၌ ဖြစ်၏။ လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ (အကုသိုလ်ဟိတ်) သည် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ရှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ (အကုသိုလ်ဟိတ်) သည် ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ (အမှန် သဘော၌) တွေ့ဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ (အကုသိုလ်ဟိတ်) သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်တို့၌ ဖြစ်၏။ မလိုချင်မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသော ဝိပါက်ဟိတ်သည် မဖျက်ဆီးမပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသောဝိပါက်ဟိတ်သည် ကာမာဝစရဝိပါက်မှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ဝိပါက်) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (မဟာဝိပါက်, မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်, ဖိုလ်စိတ်) တို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသော ဝိပါက်ဟိတ်သည် ကာမာဝစရဝိပါက်မှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ဝိပါက်) တို့ကို ချန်ထား၍ ဉာဏဝိပွယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါးတို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (မဟာဝိပါက် ဉာဏသမ္ပယုတ်, မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်, ဖိုလ်စိတ်) တို့၌ ဖြစ်၏။ မလိုချင်မတပ်မက်မှု ‘အလောဘ’ ဟူသော ကိရိယာဟိတ်သည် မဖျက်ဆီး မပြစ်မှားမှု ‘အဒေါသ’ ဟူသောကိရိယာဟိတ်သည် ကာမာဝစရကိရိယာမှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကို ချန်ထား၍ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကိရိယာ (မဟာကိရိယာ, မဟဂ္ဂုတ်ကိရိယာ) တို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ မတွေ့ဝေမှု ‘အမောဟ’ ဟူသော ကြိယာဟိတ်သည် ကာမာဝစရ ကိရိယာမှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကိုချန်ထား၍ ဉာဏဝိပွယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါးတို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကိရိယာ (မဟာကိရိယာဉာဏသမ္ပယုတ်, မဟဂ္ဂုတ် ကိရိယာ) တို့၌ ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မည်သော ‘ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဟိတ်၆-ပါး)။

န ဟေတုတရား

၁၄၄၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော ‘န ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) တို့ကို ချန်ထား၍ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်

သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်းအခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော ‘န ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ဟိတ် ၆-ပါး မှတစ်ပါးအခြားသော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၂ - သဟေတုကဒုက်

သဟေတုကတရား

၁၄၄၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့် ယှဉ်သော) ‘သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သော မောဟ) နှင့် ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော မောဟ) တို့ကိုချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ ကာမာဝစရဝိပါက်မှ အဟိတ်စိတ္တပ္ပိုဒ် (အဟိတ်ဝိပါက်) တို့ကို ချန်ထား ၍ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (မဟာဝိပါက်, မဟာဂ္ဂုတ်ဝိပါက်, ဖိုလ်စိတ်) (၂၁)၊ ကာမာဝစရ ကိရိယာမှ အဟိတ်စိတ္တပ္ပိုဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၁၇) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော ‘သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဟိတ်စိတ် ၇၁, မောဟမူဒွေမောဟမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်)။

အဟေတုကတရား

၁၄၄၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော ‘အဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့်ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)၊ ထို့ပြင် မနောဓာတ်သုံးပါး (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း, သမ္ပဋိစိုက်ခွေး)၊ အဟိတ် မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏသုံးခု၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဟသိတုပ္ပိုဒ်) ငါးပါး၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော ‘အဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဟိတ်စိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, မောဟမူဒွေ၌ ရှိသော မောဟ, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၃ - ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုက်

ဟေတုသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၄၅။ (၁) အဘယ်တရား တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်ယှဉ်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော မောဟ) တို့ကိုချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ ကာမာဝစရဝိပါက်မှ အဟိတ်စိတ္တပ္ပိုဒ် (အဟိတ်ဝိပါက်) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (မဟာဝိပါက်, မဟာဂ္ဂုတ်ဝိပါက်, ဖိုလ်စိတ်) (၂၁)၊ ကာမာဝစရကိရိယာမှ အဟိတ် စိတ္တပ္ပိုဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၁၇) သည် (ရှိ၏)။

ဤ (ခုနစ်ဆယ့်တစ်ပါး) တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့် ယှဉ်သော 'ဟေတုသပ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဟိတ်စိတ် ၇၁၊ မောဟမူဒွေမောဟမှတစ်ပါး အခြားသောစေတသိက်)။

ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၄၄၆။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်မယှဉ်သော 'ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် တက္ကဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့်ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဥဒ္ဓစ္စနှင့် တက္ကဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဒွေပစ္စဝိညာဏ် (၁၀)၊ ထို့ပြင် မနောဓာတ်သုံးပါး (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ သမ္ပဋိစိုက်ခွေး၊ အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏသုံးခု၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့် မယှဉ်သော 'ဟေတုဝိပ္ပယုတ္တ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဟိတ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ မောဟမူဒွေ၌ ရှိသော မောဟ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၄ - ဟေတု သဟေတုကဒုက်

ဟေတု သဟေတုကတရား

၁၄၄၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်းအခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း ရှိသော (ဟိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော) 'ဟေတု သဟေတုက' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှစ်ပါးသုံးပါးတို့သည် တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤ (ဟိတ်နှစ်ပါး သုံးပါး) တရားတို့သည် အကြောင်းရင်းအခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းရှိသော (ဟိတ်နှင့်လည်းယှဉ်သော) 'ဟေတု သဟေတုက' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မောဟမူဒွေ မောဟကြည့်သော ဟိတ် ခြောက်ပါး)။

သဟေတုက န ဟေတုတရား

၁၄၄၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) သာ ရှိ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော 'သဟေတုက န ဟေတု' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ကာမာဝစရဝိပါက်မှအဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ဝိပါက်) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (မဟာဝိပါက်၊ မဟာဂူတ်ဝိပါက်၊ ဖိုလ်စိတ်) (၂၁)၊ ကာမာဝစရကိရိယာမှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကိုချန်ထား၍ ဘုံသုံးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'ကိရိယာဗျာကတ' (မဟာကိရိယာ၊ မဟာဂူတ်ကိရိယာ) (၁၇)၊ ဤစိတ် (ခုနစ်ဆယ့်တစ်ပါး) တို့၌ ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) တို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသောစေတသိက် (၄၆) တို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) သာ ရှိ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော 'သဟေတုက န ဟေတု' တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (သဟိတ်စိတ် ၇၁၊ ဟိတ်ခြောက်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်)။

ဒုက်မုတ်အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော 'အဟေတုက' တရားတို့ကို အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းမည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းရှိသော တရားတို့ ဟူ၍

လည်းကောင်း၊ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) သာရှိ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော တရားတို့ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

၅ - ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၄၉။ (၁) အဘယ်တရား တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းမည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဟေတုဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှစ်ပါးသုံးပါးတို့သည် တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤ (ဟိတ်နှစ်ပါး၊ သုံးပါး) တို့သည်အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းမည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဟေတု ဟေတုသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မောဟမူဒွေ၌ ရှိသော မောဟကြည်သော ဟိတ်ခြောက်ပါး)။

ဟေတုသမ္ပယုတ္တန ဟေတုတရား

၁၄၅၀။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်သာ ယှဉ်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တနဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ကာမာဝစရဝိပါက်မှ အဟိတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ဝိပါက်) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (မဟာဝိပါက်၊ မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက်၊ ဖိုလ်စိတ်) (၂၁)၊ ကာမာဝစရကိရိယာမှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၁၇)၊ ဤစိတ် (ခုနစ်ဆယ့်တစ်ပါး) တို့၌ ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) တို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ၄၆-ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်သာ ယှဉ်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်သော ‘ဟေတုသမ္ပယုတ္တန ဟေတု’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဟိတ်စိတ် ၇၁၊ ဟိတ်ခြောက်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်)။

ဒုက္ခမုတ် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်မယှဉ်သော ‘ဟေတုဝိပွယုတ္တ’ တရားတို့ကို အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းမည်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်လည်း ယှဉ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) နှင့်သာ ယှဉ်၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - န ဟေတု သဟေတုကဒုက

န ဟေတု သဟေတုကတရား

၁၄၅၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်ဟူ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) သာ ရှိသော ‘န ဟေတု သဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ကာမာဝစရိပါကမ္မအဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ဝိပါက) တို့ကို ချန်ထား၍ ဘုံလေးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက (မဟာဝိပါက၊ မဟဂ္ဂုတ်ဝိပါက၊ ဖိုလ်စိတ်) (၂၁)၊ ကာမာဝစရကိရိယာမှ အဟိတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (အဟိတ်ကိရိယာ) တို့ကိုချန်ထား၍ ဘုံသုံးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၁၇)၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်ကုန်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) တို့ကိုချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ၄၆-ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရား (ခုနစ်ဆယ့်တစ်ပါး) တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်ဟူ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) သာရှိသော ‘နဟေတု သဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဟိတ် စိတ် ၇၁၊ ဟိတ် ခြောက်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်)။

န ဟေတု အဟေတုကတရား

၁၄၅၂။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မမည်၊ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မရှိသော ‘န ဟေတု အဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် (၁၀)၊ ထို့ပြင် မနောဓာတ်သုံးပါး (ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ သမ္ပဋိစွဲစွဲနိုးဒွေး)၊ ထို့ပြင် အဟိတ်မနောဝိညာဏဓာတ် (သန္တိရဏ သုံးခု၊ မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း၊ ဟသိတုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ထို့ပြင်ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်းမမည်၊ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မရှိသော ‘န ဟေတု အဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အဟိတ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုကမုတ် ဟိတ် (ခြောက်ပါး) တရားတို့ကို အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မမည်ဟူ၍ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) သာရှိ၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မမည်၊ အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) လည်း မရှိသော တရားတို့ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဟေတုဂေါစ္ဆက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - စူဠန္ဒရဒုတ်

၁ - သပ္ပစ္စယဒုတ်

သပ္ပစ္စယတရား

၁၄၅၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား (လေးပါး) တို့နှင့် တကွဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့်ဖြစ်သော) ‘သပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား (လေးပါး) တို့နှင့် တကွဖြစ်သော (အကြောင်း တရား လေးပါးတို့ကြောင့် ဖြစ်သော) ‘သပ္ပစ္စယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အပ္ပစ္စယတရား

၁၄၅၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား (လေးပါး) တို့နှင့် တကွမဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါး တို့ကြောင့် မဖြစ်သော) ‘အပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား (လေးပါး) တို့နှင့် တကွမဖြစ်သော (အကြောင်းတရား လေးပါးတို့ကြောင့် မဖြစ်သော) ‘အပ္ပစ္စယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - သင်္ခတဒုတ်

သင်္ခတတရား

၁၄၅၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးတို့သည်) ပြုပြင်စီရင်အပ်သော ‘သင်္ခတ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးတို့သည်) ပြုပြင် စီရင်အပ်သော ‘သင်္ခတ’ တရား ဖြစ် ကုန်၏ (စိတ်၊စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အသင်္ခတတရား

၁၄၅၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရ တည်းဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါး တို့သည်) မပြုပြင်မစီရင်အပ်သော ‘အသင်္ခတ’ တရား ဖြစ် ကုန်သနည်း။

နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကံ၊ စိတ်၊ ဥတု၊ အာဟာရတည်းဟူသော) အကြောင်းတရား လေးပါးတို့သည်) မပြုပြင် မစီရင်အပ်သော ‘အသင်္ခတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဗ္ဗာန်)။

၃ - သနိဒဿနဒုတ်

သနိဒဿနတရား

၁၄၅၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော (မြင်အပ် မြင်ရသော) ‘သနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ရူပါယတန) တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော (မြင်အပ် မြင် ရသော) ‘သနိဒဿန’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ရူပါရုံ)။

အနိဒဿနတရား

၁၄၅၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့် တကွမဖြစ်သော (မမြင်အပ် မမြင်ရသော) ‘အနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိ အကြည် ‘စက္ခယတန’။ပ။ ထိသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ ၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် မြင်ခြင်းနှင့်လည်းတကွမဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွမဖြစ်သော၊ စိတ်ဖြစ်ရာ စိတ်ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သော အကြင် (သူ့ခုမ) ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မြင်ခြင်းနှင့်တကွမဖြစ်သော (မမြင်အပ်၊ မမြင်ရသော) ‘အနိဒဿန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ စေတသိက်၊ရူပါရုံမှတစ်ပါး အခြားသောရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - သပ္ပဋိယဒုတ်

သပ္ပဋိယတရား

၁၄၅၉။ (၁) အဘယ်တရား တို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ရသော) ‘သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ် ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ကာယတတန’။ပ။ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဠဗ္ဗာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့်တကွဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ရသော) ‘သပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သပ္ပဋိယရုပ်၁၂)။

အပ္ပဋိယတရား

၁၄၆၀။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွမဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ မရသော) ‘အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ ပြင်မြင်ခြင်းနှင့်လည်း တကွမဖြစ် ထိပါးခြင်းနှင့်လည်း တကွမဖြစ်သော စိတ်ဖြစ်ရာ စိတ်ဖြစ်ကြောင်းသဘော ‘ဓမ္မာယတန’ ၌ အကျုံးဝင်သော အကြင် (သုခုမ) ရုပ်၊ ထို့ပြင် (နိဗ္ဗာန်) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ထိပါးခြင်းနှင့် တကွမဖြစ်သော (ထိခိုက်၍ မရသော) ‘အပ္ပဋိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, စေတသိက်, သုခုမရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၅ - ရူပိဒုတ်

ရူပိတရား

၁၄၆၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်း သဘောရှိသော ‘ရူပိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါး၊ ကြီးကျယ်ထင်ရှားသော ‘မဟာဘုတ်’ လေးပါးတို့ကို စွဲမှီ၍ (ဖြစ်သော) ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘောရှိသော ‘ရူပိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရုပ်နှစ်ဆယ့်ရှစ်ပါး)။

အရူပိတရား

၁၄၆၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မရှိသော ‘အရူပိ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည်ဖောက်ပြန်ခြင်းသဘော မရှိသော ‘အရူပိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, စေတသိက်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - လောကီယဒုက္ခ

လောကီယတရား

၁၄၆၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် လောက၌ အကျိုးဝင်သော ‘လောကီယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း (အဘယ်တရားတို့သည် ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော ဝဋ်ဆင်းရဲဟု ဆိုအပ်သောသင်္ခါရလောက၌ အကျိုးဝင်သည်၏အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော ဝဋ် ဆင်းရဲဟု ဆိုအပ်သောသင်္ခါရလောက၌ ယှဉ်ကုန်သနည်း)။

ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသောရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လောက၌ အကျိုးဝင်သော ‘လောကီယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော ဝဋ်ဆင်းရဲ ဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောက၌ အကျိုးဝင် သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော ဝဋ်ဆင်းရဲဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောက၌ ယှဉ်ကုန်၏) (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

လောကုတ္တရာတရား

၁၄၆၃။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် လောကမှ လွန်မြောက်သော ‘လောကုတ္တရာ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဘယ်တရားတို့သည် ဖြစ်တတ်၊ ပျက် တတ်သော ဝဋ်ဆင်းရဲဟုဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောက၌ အကျိုးမဝင်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်၊ ပျက် တတ်သော ဝဋ်ဆင်းရဲဟုဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောကမှ လွန်မြောက်ကုန်သနည်း)။ ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာ ငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်လောကမှ လွန်မြောက်သော ‘လောကုတ္တရာ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ် သောဝဋ်ဆင်းရဲ ဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောက၌ အကျိုးမဝင်သည်၏ အဖြစ်ဖြင့် ဖြစ်တတ်၊ ပျက်တတ်သော ဝဋ်ဆင်းရဲ ဟု ဆိုအပ်သော သင်္ခါရလောကမှ လွန်မြောက်ကုန်၏) (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၇ - ကေနစိ ဝိညေယျဒုက္ခ

ကေနစိ ဝိညေယျတရား

၁၄၆၄။ (၁) (စက္ခုဝိညာဏ်စသော) တစ်စုံတစ်ခုသော စိတ်သည် အလုံးစုံသော (မိမိနှင့် သက်ဆိုင် သည့်) တရားတို့ကို သိအပ် သိထိုက် ကုန်၏။ (၁၁၀၁)

ကေနစိ န ဝိညေယျတရား

၁၄၆၄။ (၂) (စက္ခုဝိညာဏ်စသော) တစ်စုံတစ်ခုသော စိတ်သည် (မိမိနှင့်မသက်ဆိုင်သည့် အလုံးစုံသော တရားတို့ကို) မသိအပ် မသိထိုက်ကုန်။

စူဠန္တရဒုက္ခ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - အာသဝဂေါဇ္ဇက

၁ - အာသဝဒုက္ခ

အာသဝတရား

၁၄၆၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ တို့၌) လိုချင်မှုဟူသောယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ကာမာသဝ’။ (ရူပ၊ အရူပ) ဘဝတို့၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ဘဝါသဝ’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ဒိဋ္ဌာသဝ’ ၊ သိအပ်သည် ကိုမသိမှု (သစ္စာလေးပါးကို မသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ ဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ ဟူသော ‘အာသဝ’ လေးပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။ (ထိုအာသဝလေးပါးတွင်) (လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ တို့၌) လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း၊ ဖြစ်ခြင်း ‘ကာမာသဝ’ သည် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ရုပ်ပါးတို့ ၌ ဖြစ်၏။ (ရူပ၊ အရူပ) ဘဝတို့၌ လိုချင်မှုဟူသော ယိုစီးခြင်း ဖြစ်ခြင်း ‘ဘဝါသဝ’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ (အမြင်မှားမှု) ဒိဋ္ဌိဟူသော ယိုစီးခြင်း ဖြစ်ခြင်း ‘ဒိဋ္ဌာသဝ’ သည်ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် (လောဘသဟဂုတ်) စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ သိအပ်သည်ကိုမသိမှု (သစ္စာလေးပါးကို မသိမှု) ‘အဝိဇ္ဇာ’ ဟူသော ယိုစီးခြင်း ဖြစ်ခြင်း ‘အဝိဇ္ဇာသဝ’ (မောဟ) သည်အလုံးစုံသော အကုသိုလ် (၁၂) တို့၌ ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့ သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊ မောဟဟူသော အာသဝတရားကိုယ်သုံးပါး)။

နော အာသဝတရား

၁၄၆၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘နော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သ နည်း။ ‘အာသဝ’ (လေးပါး) တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့ ၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ ဘုံ (လေးပါးတို့၌) ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ ပြင် ရုပ်၊ ထို့ ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ် သော ‘အာသဝ’မမည်သော ‘နော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ အာသဝတရား ကိုယ်သုံးပါးမှတစ် ပါးအခြားသော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - သာသဝဒုတ်

သာသဝတရား

၁၄၆၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သာသဝ’ တရား ဖြစ် ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သာသဝ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အနာသဝတရား

၁၄၆၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနာသဝ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၃ - အာသဝသမ္ပယုတ္တဒုတ်

အာသဝသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၆၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားနှင့် ယှဉ်သော ‘အာသဝ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါး၊ ဤ (ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ်) တို့၌ ဖြစ်သော (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’ ကို ချန်ထား၍၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သော မောဟ) နှင့် ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သောမောဟ) တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရား တို့နှင့် ယှဉ်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ဒေါသမူဒွေမောဟနှင့် မောဟမူ ဒွေ၌ မောဟကြည်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အာသဝဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၄၇၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘အာသဝ ဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်သော ‘မောဟ’ ၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သော မောဟ)၊ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’ နှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ

(ဥဒ္ဒစ္စနှင့်ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော)၊ ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ် ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရား တို့နှင့် မယှဉ်သော ‘အာသဝဝိပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ဒေါသမူဒွေမောဟ၊ မောဟမူဒွေမောဟ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၄ - အာသဝ သာသဝဒုက္ခ

အာသဝ သာသဝတရား

၁၄၇၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ တရားလည်း မည်၍ ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘အာသဝ သာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထို ‘အာသဝ’ (လေးပါး) တို့သည် ပင်လျှင် ‘အာသဝ’ လည်းမည်၍ ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘အာသဝ သာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊မောဟဟူသော အာသဝတရား ကိုယ်သုံးပါး)။

သာသဝ နော အာသဝတရား

၁၄၇၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘သာသဝ နောအာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အာသဝတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော)၊ ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အာသဝတို့၏အာရုံသာဖြစ်၍ ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘သာသဝ နော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ စိတ်၊အာသဝတရားကိုယ် သုံးပါးကြင်သော စေတသိက်၊ ရုပ်)။

ဒုက္ခမုတ် အာသဝတို့၏ အာရုံမဟုတ်သော ‘အနာသဝ’ (လောကုတ္တရာ) တရားတို့ကို အာသဝ လည်း မည်၍ အာသဝတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော တရားတို့ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ အာသဝတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ အာသဝမမည်သော တရားတို့ ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၇၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည်အာသဝလည်းမည်၍ အာသဝနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ အာသဝနှစ်ပါးသုံးပါးတို့သည် တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရား တို့သည် အာသဝ လည်းမည်၍ အာသဝနှင့်လည်းယှဉ်သော ‘အာသဝ အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ် ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်၌ ရှိသော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ၊မောဟဟူသော အာသဝတရားကိုယ်သုံးပါး)။

အာသဝသမ္ပယုတ္တနော အာသဝတရား

၁၄၇၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ နှင့်သာ ယှဉ်၍ ‘အာသဝ’မမည်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တနော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

‘အာသဝ’ တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘အာသဝ’ နှင့်သာ ယှဉ်၍ ‘အာသဝ’ မမည်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တနော အာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ် စိတ်၊ အာသဝတရားကိုယ်သုံးပါးကြင်သောယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဒုက္ခမုတ်အာသဝနှင့် မယှဉ်သော ‘အာသဝဝိပယုတ္တ’ တရားတို့ကို အာသဝလည်း မည်၍ အာသဝနှင့်လည်း ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ အာသဝနှင့်သာ ယှဉ်၍ အာသဝမမည်ကုန်ဟူ၍လည်း ကောင်းမဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

၆ - အာသဝဝိပယုတ္တသာသဝဒုက္ခ

အာသဝဝိပယုတ္တသာသဝတရား

၁၄၇၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘အာသဝဝိပယုတ္တသာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒေါမနဿ သဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်သော မောဟ၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဝိစိကိစ္ဆာနှင့် ယှဉ်သော မောဟ)၊ ပျံ့လွင့်မှုဥဒ္ဓစ္စနှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော မောဟ)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် ‘အာသဝ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘အာသဝဝိပယုတ္တသာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဒေါသမူဒွေမောဟ၊ မောဟမူဒွေ မောဟ၊ ရုပ်)။

အာသဝိပ္ပယုတ္တအနာသဝတရား

၁၄၇၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌) ယိုစီးနေတတ်၊ ဖြစ်နေတတ်သော ‘အာသဝ’ နှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံလည်းမဖြစ်သော ‘အာသဝိပ္ပယုတ္တအနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သောမဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားသည် ‘အာသဝ’ နှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ ‘အာသဝ’တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘အာသဝိပ္ပယုတ္တအနာသဝ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက္ခမုတ် ‘အာသဝ’ နှင့် ယှဉ်သော ‘အာသဝသမ္ပယုတ္တ’ တရားတို့ကို ‘အာသဝ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ‘အာသဝ’ တရားတို့၏ အာရုံသာဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ‘အာသဝ’ နှင့်လည်း မယှဉ်၊ ‘အာသဝ’ တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

အာသဝဂေါစ္ဆကပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - သညောဇနဂေါတ္ထက

၁ - သညောဇနဒုဂ်

သညောဇနတရား

၁၄၇၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော သံယောဇဉ်မည်သော ‘သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမဂုဏ်တို့၌ လိုချင်တပ်မက်မှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ကာမရာဂသံယောဇဉ်’။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (အမျက်ဒေါသ)ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ပဋိပသံယောဇဉ်’။ (ငါသာလျှင် မြတ်၏ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု)ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘မာနသံယောဇဉ်’ ၊ အမြင်မှားမှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဒိဋ္ဌိသံယောဇဉ်’ ၊ ယုံမှားမှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဝိစိကိစ္ဆာသံယောဇဉ်’ ၊ နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏ အလေ့အကျင့်ဖြင့် (မကောင်းမှုမှ စင်ကြယ်၏ဟု) အမှားသုံးသပ်ခြင်း ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ သံယောဇဉ်’ ၊ ရူပ၊ အရူပဘဝ၌ တပ်မက်မှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဘဝရာဂသံယောဇဉ်’ ၊ ငြူစူမှု (မနာလိုမှု)ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဣဿာသံယောဇဉ်’ ၊ ဝန်တိုမှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘မစ္ဆရိယသံယောဇဉ်’။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကို မသိမှု)ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘အဝိဇ္ဇာသံယောဇဉ်’ ဟူသော သံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့သည်ရှိကုန်၏။ (ထိုသံယောဇဉ်ဆယ်ပါးတို့တွင်) ကာမဂုဏ်တို့၌ လိုချင်တပ်မက်မှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ကာမရာဂသံယောဇဉ်သည် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ (အာရုံ၌) ထိပါးမှု (အမျက်ဒေါသ) ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ပဋိပသံယောဇဉ်’ သည် ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ (ငါသာလျှင် မြတ်၏ ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု)ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘မာနသံယောဇဉ်’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပုယုတ် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဒိဋ္ဌိသံယောဇဉ်’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဝိစိကိစ္ဆာသံယောဇဉ်’ သည် ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့၌ ဖြစ်၏။ နွား၊ ခွေးစသည်တို့၏ အလေ့အကျင့်ဖြင့် (မကောင်းမှုမှ စင်ကြယ်၏ဟု) အမှားသုံးသပ်ခြင်း ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသ’ ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်၊ နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသသံယောဇဉ်’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ (ရူပ၊ အရူပဘဝ၌) တပ်မက်မှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ် သော ‘ဘဝရာဂသံယောဇဉ်’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပုယုတ် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ငြူစူမှု (မနာလိုမှု)ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘ဣဿာသံယောဇဉ်’ သည်လည်းကောင်း၊ ဝန်တိုမှုဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်၊ နှောင်ဖွဲ့ တတ်သော ‘မစ္ဆရိယသံယောဇဉ်’ သည်လည်းကောင်း ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးတို့ကို မသိမှု) ဟူသော

(သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘အဝိဇ္ဇာသံယောဇဉ်’ (မောဟ) သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်တို့၌ ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော သံယောဇဉ်မည်သော ‘သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

နော သညောဇနတရား

၁၄၇၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်မမည်သော ‘နော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(သံယောဇဉ်) တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်း ကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ် မမည်သော ‘နော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, သံယောဇဉ်တရားကိုယ် ရှစ်ပါးမှတစ်ပါး အခြား သော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၂ - သညောဇနိယဒုက်

သညောဇနိယတရား

၁၄၇၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ်နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘သံယောဇဉ်’တို့၏အာရုံဖြစ်သော ‘သညောဇနိယ’ တရားဖြစ် ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘သံယောဇဉ်’တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်)။

အသညောဇနိယတရား

၁၄၈၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည်သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အသညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - သညောဇနသမ္ပယုတ္တဒူကံ

သညောဇနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၈၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့တတ်သော ‘သံယောဇဉ်’တို့နှင့် ယှဉ်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’ နှင့် တကွဖြစ်သော မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စနှင့် ယှဉ်သော မောဟ) ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါ တို့ကို ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ယှဉ်စေတတ် နှောင်ဖွဲ့ တတ်သော ‘သံယောဇဉ်’ နှင့် ယှဉ်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်၌ မောဟကြည် ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

သညောဇနဝိပွယုတ္တတရား

၁၄၈၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည်သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်သော ‘သညောဇနဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်မောဟ၊ ဘုံ လေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟော အပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်သော ‘သညောဇနဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်၌ မောဟ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - သညောဇန သညောဇနိယဒုက္ခ

သညောဇန သညောဇနိယတရား

၁၄၈၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘သညောဇန သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုသံယောဇဉ်တို့သည်ပင်လျှင် သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘သညောဇန သညောဇနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သံယောဇဉ် တရားကိုယ် ရှစ်ပါး)။

သညောဇနိယ နော သညောဇနတရား

၁၄၈၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည်သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ သံယောဇဉ်မမည်သော ‘သညောဇနိယ နော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

သံယောဇဉ်တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်သံယော ဇဉ်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော ‘သညောဇနိယ နော သညောဇန’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, သံယောဇဉ်တရားကိုယ် ရှစ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်, ရုပ်)။

ဒုက္ခမုတ် သံယောဇဉ်တို့၏အာရုံမဖြစ်သော ‘အသညောဇနိယ’ (လောကုတ္တရာ) တရားတို့ကို သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သံယောဇဉ် တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ သံယောဇဉ် မမည်ကုန်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တဒုက်

သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၈၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည်သံယောဇဉ်လည်း မည်၍သံယောဇဉ်တို့နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ သံယောဇဉ်နှစ်ပါး သုံးပါးတို့သည် တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ ဤ (နှစ်ပါး သုံးပါးသော သံယောဇဉ်) တရားတို့သည် သံယောဇဉ်လည်းမည်၍ သံယောဇဉ် တို့နှင့်လည်းယှဉ်သော ‘သညောဇန သညောဇနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် မောဟ ကြဉ်သော သံယောဇဉ် တရားကိုယ် ရှစ်ပါး)။

သညောဇနသမ္ပယုတ္တနော သညောဇနတရား

၁၄၈၆။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့်သာ ယှဉ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တနော သညောဇန’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

သံယောဇဉ်တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်း ကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့်သာ ယှဉ်၍ သံယောဇဉ် မမည်သော ‘သညောဇနသမ္ပယုတ္တနော သညောဇန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ သံယောဇဉ် တရားကိုယ်ရှစ်ပါးမှတစ်ပါးအခြားသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဒုက်မုတ် သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်သော ‘သညောဇနဝိပူယုတ္တ’ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို သံယောဇဉ်လည်း မည်၍ သံယောဇဉ်တို့နှင့်လည်း ယှဉ်ကုန်၏ ဟူ၍လည်းကောင်း သံယောဇဉ်တို့နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ သံယောဇဉ် မမည်ကုန်ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယဒုက္ခ

သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယတရား

၁၄၈၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့်မယှဉ်မူ၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သော 'သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယ' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် မောဟ (ဥဒ္ဓစ္စ သဟဂုတ်စိတ်၌ ရှိသော မောဟ)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'ကိရိယာ ဗျာကတ' (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်မူ၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သော 'သညောဇနဝိပွယုတ္တသညောဇနိယ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ ကုသိုလ်, လောကီဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်မောဟ, ရုပ်)။

သညောဇနဝိပွယုတ္တအသညောဇနိယတရား

၁၄၈၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သံယောဇဉ်တို့နှင့်လည်း မယှဉ်, သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော 'သညောဇနဝိပွယုတ္တအသညောဇနိယ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံး ပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သောမဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း 'သာမည' (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သံယောဇဉ် တို့နှင့်လည်း မယှဉ်၊ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်းမဖြစ်သော 'သညောဇနဝိပွယုတ္တအသညောဇနိယ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက္ခမုတ် သံယောဇဉ်တို့နှင့် ယှဉ်သော သညောဇနသမ္ပယုတ္တ' (အကုသိုလ်) တရားတို့ကို သံယောဇဉ်တို့နှင့် မယှဉ်မူ၍ သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံသာဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ သံယောဇဉ် တို့နှင့် လည်းမယှဉ်, သံယောဇဉ်တို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်ကုန်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက် ကုန်။

သညောဇနဂေါစ္စက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

ဂန္ထဂေါတ္ထက

၁ - ဂန္ထဒုတ်

ဂန္ထတရား

၁၄၈၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့ တတ်သော ‘ဂန္ထ’ တရား မည်ကုန်သနည်း။

နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့ တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာ ကာယဂန္ထ’ ၊ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဗျာပါဒကာယဂန္ထ’ ၊ နာမ်တရား အပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ, ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌)ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော နွား, ခွေးစသည်တို့၏ အလေ့အကျင့်ဖြင့် (မကောင်းမှုမှ စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထ’ ၊ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဤငါ၏အယူသည်သာလျှင် မှန်၏ (တစ်ပါးသောအယူသည် အချည်းနှီးတည်း)ဟု မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းမှု ‘ဣဒံသစ္စာ ဘိနိဝေသကာယဂန္ထ’ ဟူသော ဂန္ထလေးပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။ ထို (ဂန္ထလေးပါးတို့) တွင် နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော မက်မောမှု ‘အဘိဇ္ဈာကာယဂန္ထ’ သည် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်ရှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဗျာပါဒကာယဂန္ထ’ သည် ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိ ပဋိသန္ဓေ၏အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ်ထုံးဖွဲ့တတ်သော နွား, ခွေးစသည်တို့၏ အလေ့အကျင့်ဖြင့် (မကောင်းမှုမှ စင်ကြယ်၏ဟု) မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘သီလဗ္ဗတပရာမာသကာယဂန္ထ’ သည် လည်းကောင်း၊ နာမ်တရားအပေါင်း ‘နာမကာယ’ ကို (စုတိပဋိသန္ဓေ၏အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော ဤငါ၏ အယူသည်သာလျှင် မှန်၏။ (တစ်ပါးသောအယူသည် အချည်းနှီးတည်း)ဟု မှားသောအားဖြင့် နှလုံးသွင်းမှု ‘ဣဒံသစ္စာဘိနိဝေသကာယဂန္ထ’ သည်လည်းကောင်း ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် (စုတိ, ပဋိသန္ဓေ၏ အစွမ်းဖြင့် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌) ဆက်စပ် ထုံးဖွဲ့တတ်သော ‘ဂန္ထ’ တရား မည်ကုန်၏ (လောဘ, ဒေါသ, ဒိဋ္ဌိဟူသော ဂန္ထတရားကိုယ် သုံးပါး)။

နော ဂန္ထတရား

၁၄၉၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဂန္ထမမည်သော ‘နော ဂန္ထ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဂန္ထတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ထမမည်သော ‘နော ဂန္ထ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ဂန္ထတရားကိုယ် သုံးပါး ကြည့်သော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဂန္ဓနိယဒုက်

ဂန္ဓနိယတရား

၁၄၉၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓ၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)၊ ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အပြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓ၏အာရုံဖြစ်သော ‘ဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ရုပ်)။

အဂန္ဓနိယတရား

၁၄၉၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓ၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်ကုန်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာ ငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓ၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၉၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဤ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်စိတ်) တို့၌ ဖြစ်သော လောဘကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက်နှစ်ဆယ့်နှစ်ပါး)၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဤ (ဒေါသမူစိတ်) တို့၌ ဖြစ်သော ပဋိယကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် နှစ်ဆယ့်တစ်ပါး) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓနှင့် ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်၊ ဒေါသမူဒွေ၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘနှင့် ဒေါသမူဒေါသမှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဂန္ဓဝိပွယုတ္တတရား

၁၄၉၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓနှင့် မယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော လောဘ၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပဋိယ၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဥဒ္ဒစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)၊ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန် သည် (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည်ဂန္ဓနှင့် မယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မောဟမူဒွေ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၌ လောဘ၊ ဒေါသမူဒွေ၌ ဒေါသ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဂန္ဓ ဂန္ဓနိယဒုက်

ဂန္ဓဂန္ဓနိယတရား

၁၄၉၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓလည်းမည်၍ ဂန္ဓ၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘ဂန္ဓဂန္ဓနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သ နည်း။ ထိုဂန္ဓတရားတို့သည်ပင် ဂန္ဓလည်းမည် ကုန်၍ ဂန္ဓ၏ အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘ဂန္ဓဂန္ဓနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိ ဟူသော ဂန္ဓတရား ကိုယ်သုံးပါး)။

ဂန္ဓနိယ နော ဂန္ဓတရား

၁၄၉၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ဓ၏အာရုံသာ ဖြစ်၍ ဂန္ဓမမည်သော ‘ဂန္ဓနိယ နော ဂန္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဂန္ဓတို့ကို ချန်ထား၍ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော လောကီဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ်၊ အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓတို့၏အာရုံသာဖြစ်၍ ဂန္ဓ မမည်သော ‘ဂန္ဓနိယ နော ဂန္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်၊ လောကီ ကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ဂန္ဓတရားကိုယ်သုံးပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်၊ ရုပ်)။

ဒုက်မုတ်ဂန္ဓတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အဂန္ဓနိယ’ (လောကုတ္တရာ) တရားတို့ကို ဂန္ဓလည်းမည်၍ ဂန္ဓတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဂန္ဓ၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ဂန္ဓ မမည်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ဂန္ဓဂန္ဓသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဂန္ဓဂန္ဓသမ္ပယုတ္တတရား

၁၄၉၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိ)ဟူသော ဂန္ဓလည်း မည်၍ ဂန္ဓနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဂန္ဓသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ ဒိဋ္ဌိသည်လည်းကောင်း၊ လောဘသည်လည်းကောင်း တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုစိတ်၌ ဖြစ်သော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓလည်းမည်၍ ဂန္ဓနှင့် လည်း ယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဂန္ဓသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်၌ ရှိသော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိ)။

ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တနော ဂန္ဓတရား

၁၄၉၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိ)ဟူသောဂန္ဓနှင့်သာ ယှဉ်၍ ဂန္ဓမမည်သော ‘ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တနော ဂန္ဓ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ရှစ်ပါး၊ ဒေါမနဿသဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဤ (လောဘမူ၊ ဒေါသမူစိတ်) တို့၌ ဖြစ်သော ဂန္ဓတို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် နှစ်ဆယ့်သုံးပါး တို့သည်ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ဓနှင့်သာ ယှဉ်၍ ဂန္ဓမမည်သော ‘ဂန္ဓသမ္ပယုတ္တနော ဂန္ဓ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူ၊ ဒေါသမူစိတ်၊ ဂန္ဓတရားကိုယ် သုံးပါးမှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဒုက်မုတ်ဂန္ဓနှင့် မယှဉ်သော ‘ဂန္ဓဝိပ္ပယုတ္တ’ (မောဟမူဒွေ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို ဂန္ဓလည်းမည်၍ ဂန္ဓနှင့်လည်း ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဂန္ဓတို့နှင့်သာ ယှဉ်၍ ဂန္ဓမမည်ကုန်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - ဂန္ထဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယဒုက်

ဂန္ထဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယတရား

၁၄၉၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ထနှင့် ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒေဝနာသသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပဋိယ၊ ဝိစိကိစ္ဆာ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဂန္ထနှင့် မယှဉ်မူ၍ဂန္ထ၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ဂန္ထဝိပွယုတ္တဂန္ထနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မောဟမူဒွေ၊ လောကီကုသိုလ်၊လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၌ လောဘ၊ ဒေါသမူဒွေ၌ ဒေါသ၊ ရုပ်)။

ဂန္ထဝိပွယုတ္တအဂန္ထနိယတရား

၁၅၀၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒေါသ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဂန္ထနှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်၊ ဂန္ထ၏အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဂန္ထဝိပွယုတ္တအဂန္ထနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင်ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန် သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ဂန္ထနှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်၊ ဂန္ထ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဂန္ထ ဝိပွယုတ္တ အဂန္ထနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက်မုတ်ဂန္ထနှင့် ယှဉ်သော ‘ဂန္ထသမ္ပယုတ္တ’ တရားတို့ကို ဂန္ထနှင့် မယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ ဂန္ထ၏ အာရုံသာ ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဂန္ထနှင့်လည်း မယှဉ်၊ ဂန္ထ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဂန္ထဂေါဗ္ဗက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သြဃဂေါတ္ထက

၁ - သြဃဒုက္ခ

သြဃတရား

၁၅၀၁။ အဘယ်တရားတို့သည် သြဃမည်ကုန်သနည်း။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - ယောဂဂေါတ္ထက

၁ - ယောဂဗဒုက္ခ

ယောဂတရား

၁၅၀၂။ အဘယ်တရားတို့သည် ယောဂမည်ကုန်သနည်း။ပ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၈ - နိဝရဏဂေါတ္ထက

၁ - နိဝရဏဒုက္ခ

နိဝရဏတရား

၁၅၀၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'နိဝရဏ' မည်ကုန်သနည်း။

ကာမဂုဏ်တို့၌ လိုချင်တောင့်တခြင်း 'ကာမစ္ဆန္ဒ' ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင် တားဆီးမှု 'ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏ' ၊ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု 'ဗျာပါဒ' ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'ဗျာပါဒနိဝရဏ' ၊ စိတ် စေတသိက်တို့၏မခွဲမှု (ထိုင်းမိုင်းခြင်း) 'ထိနမိဒ္ဓ' ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'ထိနမိဒ္ဓနိဝရဏ' ၊ ပျံ့လွင့်မှု 'ဥဒ္ဓစ္စ' ၊ နောင်တတစ်ဖန် ပူပန်မှု 'ကုက္ကုစ္စ' ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင် တားဆီးမှု 'ဥဒ္ဓစ္စကုက္ကုစ္စနိဝရဏ' ၊ ယုံမှားမှု 'ဝိစိကိစ္ဆာ' ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏ'။ (သိအပ်သည်ကို) မသိမှု (သစ္စာလေးပါးကိုမသိမှု) 'အဝိဇ္ဇာ' ဟူသော (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'အဝိဇ္ဇာ နိဝရဏ' ဟူသော နိဝရဏခြောက်ပါးတို့သည် (ရိုက္ကုန်၏)။ (ထိုနိဝရဏ ခြောက်ပါးတို့တွင်) ကာမစ္ဆန္ဒနိဝရဏသည် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ဗျာပါဒ နိဝရဏသည် ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ထိနမိဒ္ဓ နိဝရဏသည် သသင်္ခါရိက အကုသိုလ် (စိတ်) တို့၌ ဖြစ်၏။ ဥဒ္ဓစ္စနိဝရဏသည် ဥဒ္ဓစ္စသဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့၌ ဖြစ်၏။ ကုက္ကုစ္စ နိဝရဏ သည် ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ဝိစိကိစ္ဆာ နိဝရဏသည် ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်တို့၌ ဖြစ်၏။ အဝိဇ္ဇာနိဝရဏ (မောဟ) သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ် (စိတ်) တို့၌ ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် (ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'နိဝရဏ' မည်ကုန်၏။

နော နိဝရဏတရား

၁၅၀၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏမမည်သော 'နော နိဝရဏ' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ဈာန်, မဂ်, ဖိုလ်တရားတို့ကို) ပိတ်ပင်တားဆီးမှု 'နိဝရဏ' တရားတို့ကို ချန်ထား၍ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော 'ကိရိယာဗျာကတ' (၂၀)။ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် နိဝရဏမမည်သော 'နော နိဝရဏ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, နိဝရဏ တရားကိုယ် ရှစ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - နိဝရဏိယဒုက်

နိဝရဏိယတရား

၁၅၀၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘နိဝရဏိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘နိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်)။

အနိဝရဏိယတရား

၁၅၀၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

၃ - နိဝရဏသမ္ပယုတ္တဒုက်

နိဝရဏသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၀၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏနှင့် ယှဉ်သော ‘နိဝရဏသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘နိဝရဏသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ် ၁၂, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

နိဝရဏဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၅၀၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏနှင့် မယှဉ်သော ‘နိဝရဏဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဝရဏနှင့်မယှဉ်သော ‘နိဝရဏဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်, ဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက်စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၄ - နိဝရဏ နိဝရဏိယဒုက်

နိဝရဏ နိဝရဏိယတရား

၁၅၀၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏလည်းမည်၍ နိဝရဏတို့၏အာရုံလည်းဖြစ်သော ‘နိဝရဏ နိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထိုနိဝရဏတရားတို့သည်ပင်လျှင် နိဝရဏလည်း မည်၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘နိဝရဏနိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဝရဏတရားကိုယ်ရှစ်ပါး)။

နိဝရဏိယ နော နိဝရဏတရား

၁၅၁၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍နိဝရဏမမည်သော ‘နိဝရဏိယ နော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

နိဝရဏတရားတို့ကိုချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ နိဝရဏမမည်သော ‘နိဝရဏိယ နော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, နိဝရဏတရားကိုယ်ရှစ်ပါး ကြဉ်သော စေတသိက်, ရုပ်)။

ဒုက်မုတ် နိဝရဏတို့၏ အာရုံမဟုတ်သော ‘အနိဝရဏိယ’ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို နိဝရဏလည်း မည်၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ နိဝရဏ မမည်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - နိဝရဏ နိဝရဏသမ္ပယုတ္တဒုတ်

နိဝရဏ နိဝရဏသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၁၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏလည်းမည်၍ နိဝရဏနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘နိဝရဏ နိဝရဏသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ နိဝရဏနှစ်ပါး၊ သုံးပါးတို့သည် တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုစိတ်၌ ဖြစ်သော နိဝရဏနှစ်ပါး၊ သုံးပါးဟူသော) ဤတရားတို့သည် နိဝရဏလည်း မည်၍ နိဝရဏနှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘နိဝရဏနိဝရဏသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (နိဝရဏတရားကိုယ်ရှစ်ပါး)။

နိဝရဏသမ္ပယုတ္တနော နိဝရဏတရား

၁၅၁၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ နိဝရဏမမည်သော ‘နိဝရဏ သမ္ပယုတ္တနော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

နိဝရဏတရားတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည်ဖြစ်၍ နိဝရဏမမည် သော ‘နိဝရဏသမ္ပယုတ္တနော နိဝရဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ နိဝရဏတရား ကိုယ်ရှစ်ပါး မှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဒုက်မုတ် နိဝရဏတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘နိဝရဏဝိပယုတ္တ’ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို နိဝရဏလည်း မည်၍ နိဝရဏတို့နှင့်လည်း ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ နိဝရဏ တို့နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ နိဝရဏ မမည်ကုန်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၆ - နိဝရဏဝိပွယုတ္တနိဝရဏိယဒုက်

နိဝရဏဝိပွယုတ္တနိဝရဏိယတရား

၁၅၁၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့် မယှဉ်ကုန်မူ၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘နိဝရဏဝိပွယုတ္တနိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာ အဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့် မယှဉ် ကုန်မူ၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်သော ‘နိဝရဏဝိပွယုတ္တနိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီ ကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်)။

နိဝရဏဝိပွယုတ္တအနိဝရဏိယတရား

၁၅၁၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်မူ၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘နိဝရဏဝိပွယုတ္တအနိဝရဏိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် နိဝရဏတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်မူ၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘နိဝရဏဝိပွယုတ္တအနိဝရဏိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက်မုတ် နိဝရဏတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘နိဝရဏသမ္ပယုတ္တ’ (အကုသိုလ်) တရားတို့ကို နိဝရဏတို့နှင့် မယှဉ်မူ၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ နိဝရဏတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန် မူ၍ နိဝရဏတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်ကုန်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

နိဝရဏဂေါတ္ထက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - ပရာမာသဂေါဇ္ဈက

၁ - ပရာမာသဒုက္ခ

ပရာမာသတရား

၁၅၁၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မည်ကုန်သနည်း။

မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိဟူသော မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ဒိဋ္ဌိ ပရာမာသ’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ဤတရားတို့သည် မှားသောအားဖြင့် သုံးသပ်မှု ‘ပရာမာသ’ မည်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိစေတသိက်)။

နော ပရာမာသတရား

၁၅၁၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ပရာမာသ မမည်သော ‘နော ပရာမာသ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိပရာမာသကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာ အဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ပရာမာသမမည်သော ‘နောပရာမာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ဒိဋ္ဌိကြင်သော စေတသိက် ၅၁, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၂ - ပရာမဋ္ဌဒုက္ခ

ပရာမဋ္ဌတရား

၁၅၁၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံ ဖြစ်သော ‘ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်)။

အပရာမဋ္ဌတရား

၁၅၁၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံ မဖြစ်သော ‘အပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ပရာမာသသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ပရာမာသ သမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၁၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့်ယှဉ်သော ‘ပရာမာသသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သော (ဒိဋ္ဌိ) ပရာမာသကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော) စေတသိက် (၂၀) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် ယှဉ်သော ‘ပရာမာသ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ်၊ ဒိဋ္ဌိမှတစ်ပါး အခြားသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ပရာမာသဝိပွယုတ္တတရား

၁၅၂၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်သော ‘ပရာမာသဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘ သဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်သော ‘ပရာမာသဝိပွယုတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၊ ဒေါသမူ၊ မောဟမူ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက်မုတ် (ဒိဋ္ဌိ) ပရာမာသကို ‘ပရာမာသ’ နှင့် ယှဉ်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌဒုက်

ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌတရား

၁၅၂၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’လည်းမည်၍ ပရာမာသ၏အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထို (ဒိဋ္ဌိ) ပရာမာသသည်ပင် ‘ပရာမာသ’ လည်း မည်၍ ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်၏ (ဒိဋ္ဌိစေတသိက်)။

ပရာမဋ္ဌ နော ပရာမာသတရား

၁၅၂၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ‘ပရာမာသ’မမည်သော ‘ပရာမဋ္ဌ နော ပရာမာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ဒိဋ္ဌိ) ပရာမာသကိုချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ်, အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာအဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ‘ပရာမာသ’ မမည်သော ‘ပရာမဋ္ဌ နောပရာမာသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, ဒိဋ္ဌိမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်, ရုပ်)။

ဒုက်မုတ် ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အပရာမဋ္ဌ’ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို ‘ပရာမာသ’ လည်း မည်၍ ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ‘ပရာမာသ’ မမည်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ပရာမာသဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌဒုက်

ပရာမာသဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌတရား

၁၅၂၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ‘ပရာမာသ’၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာအဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသောရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ပရာမာသဝိပွယုတ္တပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၊ ဒေါသမူ၊ မောဟမူ၊ လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

ပရာမာသဝိပွယုတ္တအပရာမဋ္ဌတရား

၁၅၂၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ ‘ပရာမာသ’၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ပရာမာသ ဝိပွယုတ္တအပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ် လေးပါး၊ ထို့ပြင်ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း ‘သာမည’ (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ‘ပရာမာသ’ နှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ပရာမာသဝိပွယုတ္တအပရာမဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဒုက်မုတ် ‘ပရာမာသ’ (ဒိဋ္ဌိ) တို့ကိုလည်းကောင်း၊ ‘ပရာမာသ’ နှင့် ယှဉ်သော (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) တရားတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ‘ပရာမာသ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံသာ ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ‘ပရာမာသ’ နှင့်လည်း မယှဉ် ‘ပရာမာသ’ ၏ အာရုံလည်း မဖြစ်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ပရာမာသဂေါစ္စက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - မဟန္တရဒ္ဓကံ

၁ - သာရမ္မဏဒုကံ

သာရမ္မဏတရား

၁၅၂၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်းရှိသော (အာရုံပြုတတ်သော) ‘သာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀) သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်းရှိသော (အာရုံပြုတတ်သော) ‘သာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အာရုံပြုခြင်းရှိသော စိတ်, စေတသိက်)။

အနာရမ္မဏတရား

၁၅၂၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်းမရှိသော (အာရုံမပြုတတ်သော) ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အာရုံပြုခြင်းမရှိသော (အာရုံမပြုတတ်သော) ‘အနာရမ္မဏ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အာရုံပြုခြင်းမရှိသော ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၂ - စိတ္တဒုကံ

စိတ္တတရား

၁၅၂၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (အာရုံကိုသိတတ်သည့်) ‘စိတ်’မည်သော ‘စိတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

မြင်သိစိတ် ‘စက္ခဝိညာဏ်’ ၊ ကြားသိစိတ် ‘သောတဝိညာဏ်’ ၊ နံသိစိတ် ‘ယာနဝိညာဏ်’ ၊ လျက်သိစိတ် ‘ဇိဝှိဝိညာဏ်’ ၊ ထိသိစိတ် ‘ကာယဝိညာဏ်’ ၊ သိတတ်သော သဘော ‘မနောဓာတ်’ ၊ အထူးသိတတ်သော သဘော ‘မနောဝိညာဏဓာတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (အာရုံကို သိတတ် သည့်) ‘စိတ်’ မည်သော ‘စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉)။

နော စိတ္တတရား

၁၅၂၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (အာရုံကို သိတတ်သည့်) ‘စိတ်’ မမည်သော ‘နော စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (အာရုံကိုသိတတ်သည့်) ‘စိတ်’ မမည်သော ‘နော စိတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂါဟိဋ္ဌိတော်

၃ - စေတသိကဒုတ်

စေတသိကတရား

၁၅၂၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (စိတ်၌ ယှဉ်သည့်) ‘စေတသိက’ မည်သော ‘စေတသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (စိတ်၌ ယှဉ်သည့်) ‘စေတသိက’ မည်သော ‘စေတသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက ၅၂)။

အစေတသိကတရား

၁၅၃၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (စိတ်၌ ယှဉ်သည့်) ‘စေတသိက’ မမည်သော ‘အစေတသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် (စိတ်၌ ယှဉ်သည့်) ‘စေတသိက’ မမည်သော ‘အစေတသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (စိတ်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၄ - စိတ္တသမ္ပယုတ္တဒုတ်

စိတ္တသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၃၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်၌ ယှဉ်သော ‘စိတ္တသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်၌ ယှဉ်သော ‘စိတ္တသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ် ကုန်၏ (စေတသိက ၅၂)။

စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တတရား

၁၅၃၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် မယှဉ်သော ‘စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည်လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်စိတ်နှင့် မယှဉ်သော ‘စိတ္တဝိပ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်နှင့် မယှဉ်သော ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက်မုတ် စိတ်ကို စိတ်နှင့်ယှဉ်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ စိတ်နှင့် မယှဉ် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

ဓမ္မသင်္ဂါဟိဋ္ဌိတော်

၅ - စိတ္တသံသဋ္ဌဒုက္ခ

စိတ္တသံသဋ္ဌတရား

၁၅၃၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် ရောနှောသော (စိတ်နှင့် ယှဉ်သော) 'စိတ္တသံသဋ္ဌ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် ရောနှောသော (စိတ်နှင့် ယှဉ်သော) 'စိတ္တသံသဋ္ဌ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂)။

စိတ္တဝိသံသဋ္ဌတရား

၁၅၃၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် မရောနှောသော (စိတ်နှင့် မယှဉ်သော) 'စိတ္တဝိသံသဋ္ဌ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန် သည်လည်းကောင်း (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် မရောနှောသော (စိတ်နှင့် မယှဉ်သော) 'စိတ္တဝိသံသဋ္ဌ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက္ခမုတ် စိတ်ကို စိတ်နှင့်ရောနှော၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း စိတ်နှင့် မရောနှော ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၆ - စိတ္တသမုဋ္ဌာနဒုတ်

စိတ္တသမုဋ္ဌာနတရား

၁၅၃၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (စိတ်ကြောင့်ဖြစ်သော) ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ ၊ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှု အရာဖြင့် သိစေမှု ‘ကာယဝိညတ်’ ၊ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု ‘ဝစီဝိညတ်’ သည် (ရှိ၏)။ ထို့ပြင် (ဆိုအပ်ခဲ့ပြီးသော ရုပ်တို့မှ) တစ်မျိုးတခြား ဖြစ်သော စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော ‘စိတ္တဇ’ ၊ စိတ် ဟူသော အကြောင်းရှိသော ‘စိတ္တဟေတုက’ ၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်း ရှိသော ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ ၊ မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’ ၊ ကြားသိစိတ် ဖြစ်ကြောင်း အသံ ‘သဒ္ဒါယတန’ ၊ နံသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အနံ့ ‘ဂန္ဓာယတန’ ၊ လျက်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အရသာ ‘ရသာယတန’ ၊ ထိသိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အတွေ့ ‘ဖောဋ္ဌဗ္ဗာယတန’ ၊ မရေး ခြစ်အပ်သော (ရေးခြစ်၍ မထင်သောဟင်းလင်း) သဘော ‘အာကာသဓာတ်’ ၊ ရေဟူသောသဘော (ဖွဲ့စည်းခြင်း သဘော) ‘အာပေါဓာတ်’ ၊ ရုပ်၏လျင်မြန် ပေါ့ပါးမှု ‘ရူပဿ လဟုတာ’ ၊ ရုပ်၏ နူးညံ့မှု ‘ရူပဿ မုဒုတာ’ ၊ ရုပ်၏ ခွဲမှု (အမှုကိစ္စတို့၌ ပြီးမြောက်အောင် လိုက်လျော ဆောင်ရွက်နိုင်မှု) ‘ရူပဿ ကမ္မညတာ’ ၊ ရုပ်၏ ဖြစ်ပေါ်စ ‘ရူပဿ ဥပစယ’ ၊ ရုပ်၏ ကြီးပွားဆဲအစဉ် ‘ရူပဿ သန္တတိ’ ၊ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ ဟူသော အကြင် ရုပ်သည်လည်း ရှိသေး၏။ ဤတရား တို့သည် စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းရှိသော (စိတ်ကြောင့် ဖြစ်သော) ‘စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်၊ စိတ္တဇရုပ်)။

နော စိတ္တသမုဋ္ဌာနတရား

၁၅၃၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်မဖြစ်သော) ‘နော စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်၊ ထို့ပြင် (စိတ္တဇရုပ်မှ) ကြွင်းကျန်သော ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့် မဖြစ်သော) ‘နော စိတ္တသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ ကမ္မဇ၊ ဥတုဇ၊ အာဟာရဇရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - စိတ္တသဟဘုဒုဂ်

စိတ္တသဟဘုတရား

၁၅၃၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ် အတူပျက်သော) 'စိတ္တသဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှု အစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ'။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) ကိုယ်အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု 'ကာယဝိညာတ်'။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု 'ဝစီဝိညာတ်' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်စိတ်နှင့် အတူတကွ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ် အတူပျက်သော) 'စိတ္တသဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂, ဝိညာတ်ရုပ်နှစ်ပါး)။

နော စိတ္တသဟဘုတရား

၁၅၃၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်အတူတကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တသဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည်လည်းကောင်း။ (ဝိညာတ်ရုပ်မှ) ကြွင်းကျန်သော ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့် အတူတကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်, အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တသဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ဝိညာတ်ရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသောရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

၈ - စိတ္တာနုပရိဝတ္တိဒုဂ်

စိတ္တာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၅၃၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်သို့အစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်,အတူပျက်သော) 'စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှုအစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ'။ (မိမိအလို ဆန္ဒကို) ကိုယ် အမှုအရာဖြင့် သိစေမှု 'ကာယဝိညာတ်'။ (မိမိအလိုဆန္ဒကို) နှုတ်မြွက်ခြင်းဖြင့် သိစေမှု 'ဝစီဝိညာတ်' သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် စိတ်သို့အစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ် အတူပျက်သော) 'စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရားဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်, ဝိညာတ်ရုပ်နှစ်ပါး)။

နော စိတ္တာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၅၄၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်သို့အစဉ်မလိုက်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည်လည်းကောင်း။ (ဝိညာတ်ရုပ်မှ) ကြွင်းကျန်သော ရုပ်သည်လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်သို့အစဉ် မလိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်, အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နောစိတ္တာနုပရိဝတ္တိ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ဝိညာတ်ရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနဒုက္ခ

စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနတရား

၁၅၄၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း ယှဉ်သော)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း ရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်းယှဉ်သော)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်း လည်း ရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂)။

နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနတရား

၁၅၄၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်သော) ‘နောစိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည် လည်းကောင်း၊ ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်)၊ စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်သော) ‘နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘုဒ္ဓကံ

စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘုတရား

၁၅၄၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့် လည်းယှဉ်)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော)၊ စိတ်နှင့်လည်းအတူတကွ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက် သော) 'စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘု' တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု 'ဝေဒနာက္ခန္ဓာ' ၊ မှတ်သားမှု အစု 'သညာက္ခန္ဓာ' ၊ ပြုပြင်မှုအစု 'သင်္ခါရက္ခန္ဓာ' သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်းယှဉ်)၊ စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော)၊ စိတ်နှင့်လည်း အတူတကွ ဖြစ်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော) 'စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် ၅၂)။

နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘုတရား

၁၅၄၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်းမရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိသော (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်) စိတ်နှင့်လည်း အတူတကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့်လည်း အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာန သဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

စိတ်သည် လည်းကောင်း၊ ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်)၊ စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်)၊ စိတ်နှင့်လည်းအတူတကွ မဖြစ်သော (စိတ်နှင့်လည်း အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) 'နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနသဟဘု' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိဒုက်

စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၅၄၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့် လည်းယှဉ်)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း ရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း ဖြစ်သော)၊ စိတ်သို့လည်းအစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့် အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ခံစားမှုအစု ‘ဝေဒနာက္ခန္ဓာ’ ၊ မှတ်သားမှုအစု ‘သညာက္ခန္ဓာ’ ၊ ပြုပြင်မှုအစု ‘သင်္ခါရက္ခန္ဓာ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း ရောနှော (စိတ်နှင့်လည်းယှဉ်)၊ စိတ်လျှင်ဖြစ်ကြောင်းလည်းရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်းဖြစ်)၊ စိတ်သို့လည်း အစဉ်လိုက်သော (စိတ်နှင့်အတူဖြစ်၊ အတူပျက်သော) ‘စိတ္တသံသဋ္ဌသမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက် - ၅၂)။

နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိတရား

၁၅၄၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်သော)၊ စိတ်သို့လည်း အစဉ်မလိုက်သော (စိတ်နှင့် လည်း အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) ‘နော စိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

စိတ်သည် လည်းကောင်း၊ ရုပ်သည် လည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်သည် လည်းကောင်း (ရှိ၏)။ ဤ တရားတို့သည် စိတ်နှင့်လည်း မရောနှော (စိတ်နှင့်လည်း မယှဉ်)၊ စိတ်လျှင် ဖြစ်ကြောင်းလည်း မရှိ (စိတ်ကြောင့်လည်း မဖြစ်)၊ စိတ်သို့လည်းအစဉ်မလိုက်သော (စိတ်နှင့်လည်း အတူဖြစ် အတူပျက် မဟုတ်သော) ‘နောစိတ္တသံသဋ္ဌ သမုဋ္ဌာနာနုပရိဝတ္တိ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၁၂ - အဇ္ဈတ္တိကဒုက်

အဇ္ဈတ္တိကတရား

၁၅၄၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။ပ။ သိမှု (စိတ်) ဖြစ်ရာ ‘မနာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အတွင်း ‘အဇ္ဈတ္တ’ သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘အဇ္ဈတ္တိက’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (စိတ် ၈၉, ပသာဒရုပ် ၅)။

ဗဟိရတရား

၁၅၄၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အပ (ဗဟိဒ္ဓ) သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ကြောင်း အဆင်း ‘ရူပါယတန’။ပ။ သိမှု (စိတ်) ဖြစ်ကြောင်း သဘော ‘ဓမ္မာယတန’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အပ (ဗဟိဒ္ဓ) သန္တာန်၌ ဖြစ်သော ‘ဗဟိရ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (စေတသိက်, ပသာဒရုပ်မှတစ်ပါး အခြားသော ရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၁၃ - ဥပါဒါဒုတ်

ဥပါဒါတရား

၁၅၄၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မှီ၍သာဖြစ်တတ်သော ‘ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

မြင်သိစိတ်ဖြစ်ရာ မျက်စိအကြည် ‘စက္ခာယတန’။။ အလုတ်အလွေး ပြုအပ်သော အစာ ‘ကဗဠိကာရအာဟာရ’ သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှီ၍သာ ဖြစ်တတ်သော ‘ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပါဒါရုပ် ၂၄)။

နော ဥပါဒါတရား

၁၅၅၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မှီ၍သာ ဖြစ်တတ်သည့် ‘ဥပါဒါ’ရုပ် မဟုတ်သော ‘နော ဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် မဟာဘုတ် လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မှီ၍သာ ဖြစ်တတ်သည့် ‘ဥပါဒါ’ ရုပ်မဟုတ်သော ‘နောဥပါဒါ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်, စေတသိက်, ဘူတရုပ်လေးပါး, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၄ - ဥပါဒိဏ္ဏဒုက္ခ

ဥပါဒိဏ္ဏတရား

၁၅၅၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် အကျိုး 'ဝိပါက်'၏ အဖြစ်ဖြင့် စွဲယူအပ်သော 'ဥပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဘယ်တရားတို့သည် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သည့် ကံ၏အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်ကုန်သနည်း)။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)၊ ထို့ပြင် (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့် ဖြစ်သော အကြင် (ကမ္မဇ) ရုပ်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ၏အကျိုး 'ဝိပါက်' ဖြစ်သော) 'ဥပါဒိဏ္ဏ' တရားဖြစ်ကုန်၏ (လောကီဝိပါက်စိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ကမ္မဇရုပ်)။

အနုပါဒိဏ္ဏတရား

၁၅၅၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အာရုံပြုသောအားဖြင့် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ ကပ်အပ်သော ကံသည် အကျိုး (ဝိပါက်) ၏အဖြစ်ဖြင့် မစွဲယူအပ်သော 'အနုပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း (အဘယ်တရား တို့သည် တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' မဟုတ်ကုန်သနည်း)။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော လောကီကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'ကိရိယာဗျာကတ' (၂၀)၊ ထို့ပြင် (ကုသိုလ် အကုသိုလ်) ကံကို ပြုအပ်ခဲ့ပြီးသည်၏အဖြစ် (ကံ) ကြောင့်မဖြစ်သော (ကမ္မဇရုပ်မဟုတ်သော) အကြင် (တိဇ) ရုပ်။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (တဏှာ ဒိဋ္ဌိတို့ အာရုံပြုအပ်သော ကံ၏ အကျိုး 'ဝိပါက်' မဟုတ်သော) 'အနုပါဒိဏ္ဏ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်, အကုသိုလ်, ကိရိယာ, ဖိုလ်စိတ်, စေတသိက်, တိဇရုပ်, နိဗ္ဗာန်)။

မဟန္တရဒုက္ခ ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - ဥပါဒါနဂေါစ္ဆက

၁ - ဥပါဒါနဒုက

ဥပါဒါနတရား

၁၅၅၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ဥပါဒါန်’မည်သော ‘ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ကာမုပါဒါန်’ ၊ အမြင်မှားမှုဟူသော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ဒိဋ္ဌုပါဒါန်’။ (နွား ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့ အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’။ (အနတ္တဖြစ်သော ရုပ်နာမ် တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆိုကြောင်း ဖြစ်သော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘အတ္တဝါဒုပါဒါန်’ ဟူသော ပြင်းစွာ ယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ဥပါဒါန်လေးပါး တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ (ထိုဥပါဒါန်လေးပါးတို့တွင်) ကာမဟူသော လိုချင်ဖွယ် ‘ကာမ’ ကို ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ကာမုပါဒါန်’ သည် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ရှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှုဟူသော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ဒိဋ္ဌုပါဒါန်’။ (နွား ခွေးစသည်တို့၏) အလေ့အကျင့်တို့ကို (စင်ကြယ်၏ဟု) ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘သီလဗ္ဗတုပါဒါန်’။ (အနတ္တဖြစ်သော ရုပ်နာမ်တရားတို့ကို) အတ္တဟု ပြောဆို ကြောင်း ဖြစ်သော ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘အတ္တဝါဒုပါဒါန်’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါးတို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် ပြင်းစွာယူမှု (စွဲလမ်းမှု) ‘ဥပါဒါန်’ မည်သော ‘ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်ရှစ်ပါး၌ ရှိသော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် လေးခု၌ ရှိသော ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါန်တရားကိုယ်နှစ်ပါး)။

နော ဥပါဒါနတရား

၁၅၅၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါန် မမည်သော ‘နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥပါဒါန်တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်ဥပါဒါန်မမည်သော ‘နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (စိတ်၊ ဥပါဒါန်တရား ကိုယ်နှစ်ပါးမှတစ်ပါးအခြားသော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဥပါဒါနိယဒုက္ခ

ဥပါဒါနိယတရား

၁၅၅၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါနိ’တို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး တို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး တို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဥပါဒါနိတို့၏ အာရုံဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အနုပါဒါနိယတရား

၁၅၅၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါနိ’တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနုပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျုံးမဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါနိ’တို့၏ အာရုံမဖြစ်သော ‘အနုပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တဒုက်

ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၅၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါန’ တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဤ (ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) တို့၌ ဖြစ်သော လောဘကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသောစေတသိက် နှစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည်ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါန’ တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်၊ ဒိဋ္ဌိဂတ ဝိပွယုတ်၌ လောဘမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်)။

ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တတရား

၁၅၅၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါန’ တရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော လောဘ၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံ လေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန် သည် (ရှိ၏) ဤတရားတို့သည် (လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါန’ တရားတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ဥပါဒါန ဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒေါသမူဒွေ၊ မောဟမူဒွေ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်စိတ်၌ လောဘ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယဒုက်

ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယတရား

၁၅၅၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါနိယလည်းမည်၍ ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ထိုဥပါဒါနိယတို့သည်ပင်လျှင်ဥပါဒါနိယလည်းမည်၍ ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်သော ‘ဥပါဒါန ဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘ, ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါနိယတရား ကိုယ်နှစ်ပါး)။

ဥပါဒါနိယ နော ဥပါဒါနတရား

၁၅၆၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (လောဘ, ဒိဋ္ဌိဟူသော) ‘ဥပါဒါနိယ’တို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ဥပါဒါနိယ မမည်သော ‘ဥပါဒါနိယ နော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥပါဒါနိယတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) လောကီကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (လောဘ ဒိဋ္ဌိ ဟူသော) ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်၍ ဥပါဒါနိယမမည်သော ‘ဥပါဒါနိယ နောဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, ဥပါဒါနိယတရားကိုယ် နှစ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်,ရုပ်)။

ဒုက်မုတ် ဥပါဒါနိယတို့၏အာရုံ မဖြစ်သော (လောကုတ္တရာ) တရားတို့ကို ဥပါဒါနိယလည်း မည်၍ ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံလည်း ဖြစ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဥပါဒါနိယတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍ ဥပါဒါနိယ မမည်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တဒုတ်

ဥပါဒါန ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၆၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၍ ဥပါဒါန်နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ် ကုန်သနည်း။

အကြင် (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်) စိတ်၌ ဒိဋ္ဌိသည်လည်းကောင်း၊ လောဘသည်လည်းကောင်း တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုစိတ်၌ ဖြစ်သော လောဘ ဒိဋ္ဌိဟူသော) ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါန်လည်း မည်၍ ဥပါဒါန်နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ်၌ ရှိသော လောဘ၊ ဒိဋ္ဌိဟူသော ဥပါဒါန်တရားကိုယ်နှစ်ပါး)။

ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တနော ဥပါဒါနတရား

၁၅၆၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါန်နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ဥပါဒါန်မမည်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တနော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ရှစ်ပါး၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်ကုန်သော ဥပါဒါန်တို့ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသောစေတသိက် (၂၀) တို့သည်ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါန် နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ဥပါဒါန်မမည်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တနော ဥပါဒါန’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောဘမူစိတ်၊ ဥပါဒါန် တရားကိုယ် နှစ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသောယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

ဒုက်မုတ် ဥပါဒါန်နှင့် မယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တ’ (ဒေါသမူ၊ မောဟမူ၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကြိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို ဥပါဒါန်လည်း မည်၍ ဥပါဒါန်နှင့် လည်း ယှဉ်ကုန်၏ ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ဥပါဒါန်နှင့်သာ ယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဥပါဒါန်ကား မမည်ကုန် ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၆ - ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယဒုက္ခ

ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယတရား

၁၅၆၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါနနှင့် မယှဉ်ကုန်မူ၍ ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော လောဘ၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်နှစ်ပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနနှင့် မယှဉ်ကုန်မူ၍ ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော ‘ဥပါဒါန ဝိပွယုတ္တဥပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒေါသမူဒွေ၊ မောဟမူဒွေ၊ လောကီကုသိုလ်၊ လောကီဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်၌ လောဘ၊ ရုပ်)။

ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တအနုပါဒါနိယတရား

၁၅၆၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဥပါဒါနနှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တအနုပါဒါနိယ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျုံး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင်ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပါဒါနနှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော ‘ဥပါဒါနဝိပွယုတ္တအနုပါဒါနိယ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက္ခမုတ်ဥပါဒါနနှင့် ယှဉ်သော ‘ဥပါဒါနသမ္ပယုတ္တ’ (လောဘမူစိတ်ရှစ်ခု၊ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘ ကြဉ်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက် နှစ်ဆယ့်နှစ်ပါး) တရားတို့ကို ဥပါဒါနနှင့် မယှဉ်မူ၍ ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော တရားတို့ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ဥပါဒါနနှင့်လည်း မယှဉ်၊ ဥပါဒါနတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော တရားတို့ ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဥပါဒါနဂေါစ္စက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၁၂ - ကိလေသဂေါဇ္ဈက

၁ - ကိလေသဒုက်

ကိလေသတရား

၁၅၆၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ ၊ ဖျက်ဆီး ပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ ၊ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကိုမသိမှု) ‘မောဟ’။ (ငါသာလျှင် မြတ်၏ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ ၊ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ ၊ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’။ (စိတ်၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ ၊ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’။ (ကာယ ဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှုက်မှု ‘အဟိရိက’။ (ကာယဒုစရိုက်စသောမကောင်းမှုမှ) မကြောက် လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ ဟူသော (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေမှု၊ နှိပ်စက်မှု ‘ကိလေသ’ ဖြစ်ရာ အကြောင်း ‘ကိလေသဝတ္ထု’ ဆယ်ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏။ (ထိုဆယ်ပါးတို့တွင်) လိုချင်တပ်မက်မှု ‘လောဘ’ သည် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တပွား၌ ရှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ဖျက်ဆီးပြစ်မှားမှု ‘ဒေါသ’ သည် ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တပွား၌ နှစ်ပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ (အမှန်သဘော၌) တွေဝေမှု (အမှန်ကို မသိမှု) ‘မောဟ’ သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်တို့၌ ဖြစ်၏။ (ငါသာလျှင်မြတ်၏ဟု စသည်ဖြင့်) မှတ်ထင်မှု (ထောင်လွှားမှု) ‘မာန’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတဝိပုယုတ်လောဘသဟဂုတ်စိတ္တပွား၌ လေးပါး တို့၌ ဖြစ်၏။ အမြင်မှားမှု ‘ဒိဋ္ဌိ’ သည် ဒိဋ္ဌိဂတသမ္မယုတ်စိတ္တပွားလေးပါးတို့၌ ဖြစ်၏။ ယုံမှားမှု ‘ဝိစိကိစ္ဆာ’ သည် ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တပွားတို့၌ ဖြစ်၏။ (စိတ်၏) မခွဲမှု (ထိုင်းမှိုင်းမှု) ‘ထိန’ သည် သသင်္ခါရိက အကုသိုလ်တို့၌ ဖြစ်၏။ ပျံ့လွင့်မှု ‘ဥဒ္ဓစ္စ’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မရှုက်မှု ‘အဟိရိက’။ (ကာယဒုစရိုက်စသော မကောင်းမှုမှ) မကြောက်လန့်မှု ‘အနောတ္တပ္ပ’ သည် အလုံးစုံသော အကုသိုလ်တို့၌ ဖြစ်ကုန်၏။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရား ဖြစ် ကုန်၏။

နော ကိလေသတရား

၁၅၆၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကိလေသမမည်သော ‘နော ကိလေသ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကိလေသာ (၁၀) ပါးတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန် သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန် သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကိလေသမမည်သော ‘နောကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (စိတ်၊ ကိလေသာ ဆယ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - သံကိလေသိကဒုက်

သံကိလေသိကတရား

၁၅၆၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်စေတတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့်မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက် တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) ထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော လောကီစိတ်, စေတသိက်, ရုပ်)။

အသံကိလေသိကတရား

၁၅၆၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) မထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော) ‘အသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံ သုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သောမဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တို့ကို (ရခြင်းငှါ) မထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏ အာရုံမဖြစ်သော) ‘အသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - သံကိလိဋ္ဌဒုက္ခ

သံကိလိဋ္ဌတရား

၁၅၆၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းစေအပ်) သော ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကိလေသာတို့နှင့် ယှဉ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။ အကုသိုလ် စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါး တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာတို့နှင့် ယှဉ်သော) ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

အသံကိလိဋ္ဌတရား

၁၅၇၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ် (မညစ်နွမ်းစေအပ်) သော ‘အသံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း (ကိလေသာတို့နှင့် မယှဉ်သော တရားများကား အဘယ်နည်း)။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါး တို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသာနှင့် မယှဉ်သော) ‘အသံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၄ - ကိလေသသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

ကိလေသသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၇၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တရားတို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ကိလေသ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရား တို့သည် (သတ္တဝါတို့ကို) ပူပန်စေတတ် နှိပ်စက်တတ်သော ‘ကိလေသ’ တို့နှင့် ယှဉ်သော ‘ကိလေသ သမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ကိလေသဝိပွယုတ္တတရား

၁၅၇၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကိလေသတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံ လေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကိလေသတို့နှင့် မယှဉ်သော ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - ကိလေသ သံကိလေသိကဒုက္ခ

ကိလေသ သံကိလေသိကတရား

၁၅၇၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ကိလေသ’ တရားလည်း မည်၍ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) လည်း ထိုက်သော (ကိလေ သာတို့၏ အာရုံဖြစ်သော) ‘ကိလေသသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ထိုကိလေသ (ဆယ်ပါး) တို့သည်ပင်လျှင် ‘ကိလေသ’ လည်းမည်၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) လည်း ထိုက်သော (ကိလေသတို့၏အာရုံလည်းဖြစ်သော) ‘ကိလေသ သံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသာ တရားကိုယ်ဆယ်ပါး)။

သံကိလေသိက နော ကိလေသတရား

၁၅၇၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကိလေသကို (ရခြင်းငှါ) သာထိုက်၍ (ကိလေသအာရုံသာ ဖြစ်၍) ကိလေသ မမည်သော ‘သံကိလေသိက နော ကိလေသ’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကိလေသတို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော)

(လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍) ‘ကိလေသ’ မမည်သော ‘သံကိလေသိကနော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်, ကိလေသတရားကိုယ် ဆယ်ပါးမှတစ်ပါး အခြားသော စေတသိက်, ရုပ်)။

ဒုက္ခမုတ် ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) မထိုက်သော (ကိလေသာတို့၏အာရုံမဟုတ်သော) ‘အသံကိလေသိက’ (လောကုတ္တရာ) တရားတို့ကို ကိလေသလည်းမည်၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) လည်း ထိုက်ကုန်၏ (ကိလေသာတို့၏ အာရုံလည်းဖြစ်၏) ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်၍ (ကိလေသာတို့၏ အာရုံသာဖြစ်၍) ကိလေသမမည်ကုန်ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၆ - ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌဒုက္ခ

ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌတရား

၁၅၇၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကိလေသတရားလည်းမည်၍ ကိလေသတရားတို့သည် ပူပန်လည်း ပူပန်စေအပ်၊ နှိပ်စက်လည်း နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းလည်း ညစ်နွမ်းစေအပ်) သော (ကိလေသတို့နှင့်ယှဉ်သော) ‘ကိလေသ သံကိလိဋ္ဌ’ တရားလည်းဖြစ်ကုန်သနည်း (ကိလေသတရားလည်း မည်၍ ကိလေသနှင့်လည်း ယှဉ်သော တရားများ ကားအဘယ်နည်း)။ ထို ကိလေသ (ဆယ်ပါး) တို့သည်ပင် (ကိလေသလည်း မည်၍ ကိလေသနှင့်လည်းယှဉ်သော) ‘ကိလေသသံကိလိဋ္ဌ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသာတရားကိုယ် ဆယ်ပါး)။

သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသတရား

၁၅၇၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကိလေသသတရားတို့သည်ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းစေအပ်) သည်သာ ဖြစ်၍ (ကိလေသတို့နှင့်သာ ယှဉ်၍) ကိလေသမမည်သော ‘သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကိလေသ (ဆယ်ပါး) တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန်သော အကုသိုလ် (၁၂) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် (ကိလေသတို့နှင့်သာယှဉ်၍ ကိလေသမမည်သော) ‘သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်၊ ကိလေသတရားကိုယ် ဆယ်ပါးကြင်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဒုက္ခမုတ် ကိလေသ (ဆယ်ပါး) တို့သည် မပူပန်စေအပ် မနှိပ်စက်အပ် (မညစ်နွမ်းစေအပ်) သော (ကိလေသတို့နှင့် မယှဉ်သော) ‘အသံကိလိဋ္ဌ’ တရားတို့ကို ကိလေသလည်းမည်၍ ကိလေသတို့သည် ပူပန်လည်း ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်လည်း နှိပ်စက်အပ်သော (ကိလေသာနှင့် ယှဉ်သော) ‘သံကိလိဋ္ဌ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကိလေသတို့သည် ပူပန်စေအပ် နှိပ်စက်အပ် (ညစ်နွမ်းစေအပ်) သည်သာဖြစ်၍ (ကိလေသတို့နှင့်သာ ယှဉ်၍) ကိလေသမမည်သော ‘သံကိလိဋ္ဌ နော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၇ - ကိလေသ ကိလေသသမ္ပယုတ္တဒုက္ခ

ကိလေသ ကိလေသသမ္ပယုတ္တတရား

၁၅၇၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ကိလေသ’လည်း မည်၍ ‘ကိလေသ’တို့နှင့်လည်း ယှဉ်သော ‘ကိလေသ ကိလေသသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

အကြင်စိတ်၌ ကိလေသနှစ်ပါး သုံးပါးတို့သည် တစ်ပြိုင်နက် ဖြစ်ကုန်၏။ (ထိုစိတ်၌ ဖြစ်သော ကိလေသနှစ်ပါး သုံးပါးဟူသော) ဤတရားတို့သည် ကိလေသလည်း မည်၍ ကိလေသနှင့်လည်းယှဉ်သော ‘ကိလေသ ကိလေသသမ္ပယုတ္တ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကိလေသ တရား ကိုယ်ဆယ်ပါး)။

ကိလေသသမ္ပယုတ္တနော ကိလေသတရား

၁၅၇၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကိလေသနှင့်သာ ယှဉ်သည် ဖြစ်၍ ကိလေသမမည်သော ‘ကိလေသ သမ္ပယုတ္တနော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကိလေသ (ဆယ်ပါး) တို့ကို ချန်ထား၍ ကြွင်းကျန် သော အကုသိုလ် (၁၂) သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ကိလေသနှင့်သာ ယှဉ်သည်ဖြစ်၍ ကိလေသ မမည်သော ‘ကိလေသ သမ္ပယုတ္တနော ကိလေသ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ်, ကိလေသာ တရားကိုယ်ဆယ်ပါးမှတစ်ပါး အခြား သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။

ဒုက္ခမုတ် ကိလေသနှင့် မယှဉ်သော ‘ကိလေသဝိပဿယုတ္တ’ (ကုသိုလ် ၂၁, ဝိပါက် ၃၆, ကိရိယာ ၂၀, ရုပ်, နိဗ္ဗာန်) တရားတို့ကို ကိလေသလည်း မည်၍ ကိလေသတို့နှင့်လည်း ယှဉ်ကုန်၏ဟူ၍ လည်းကောင်း၊ ကိလေသတို့နှင့်သာ ယှဉ်သည်ဖြစ်၍ ကိလေသမမည်ကုန်ဟူ၍ လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၈ - ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိကဒုက္ခ

ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိကတရား

၁၅၇၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ‘ကိလေသ’ နှင့် မယှဉ်မူ၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်သော (ကိလေသတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)။ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကိလေသနှင့် မယှဉ်မူ၍ ကိလေသတရားတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်သော (ကိလေသတို့၏ အာရုံသာဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီကုသိုလ်, လောကီဝိပါက်, ကိရိယာစိတ်, ယှဉ်ဖက် စေတသိက်, ရုပ်)။

ကိလေသဝိပွယုတ္တအသံကိလေသတရား

၁၅၈၀။ (၂) အဘယ်တရား တို့သည် ကိလေသနှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ)လည်း မထိုက်သော (ကိလေသတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တ အသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါး၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်း ကြောင်း (မဂ်) ၏အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ကိလေသာ တရားတို့နှင့်လည်း မယှဉ်ကုန်သည် ဖြစ်၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) လည်း မထိုက်သော (ကိလေသတို့၏ အာရုံလည်းမဖြစ်သော) ‘ကိလေသဝိပွယုတ္တအသံကိလေသိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်, ဖိုလ်, နိဗ္ဗာန်)။

ဒုက္ခမုတ် ကိလေသနှင့် ယှဉ်သော ‘ကိလေသသမ္ပယုတ္တ’ (အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) တရားတို့ကို ကိလေသ တရားတို့နှင့် မယှဉ်မူ၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) သာ ထိုက်ကုန်၏ (ကိလေသတို့၏ အာရုံသာ ဖြစ်ကုန်၏)ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ကိလေသတို့နှင့်လည်း မယှဉ်မူ၍ ကိလေသတို့ကို (ရခြင်းငှါ) လည်း မထိုက်ကုန် (ကိလေသတို့၏ အာရုံလည်း မဖြစ်ကုန်)ဟူ၍လည်းကောင်း မဆိုအပ် မဆိုထိုက်ကုန်။

ကိလေသဂေါဗ္ဗက ပြီးပြီ။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - ပိဋိဒုတ်

၁ - ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဒုတ်

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၅၈၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော ‘ဒဿန’) သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁) သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့ သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အချို့ကား (ဤတရားတို့ အနက်မှ အပါယ်သို့ လားစေတတ်သည့် ‘အပါယဂမနိယ’ ဖြစ်သော အစိတ်အပိုင်းတရား အချို့တို့သည်) သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဒဿနေနပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အချို့ကား (အပါယဂမနိယတရားမှတစ်ပါး ကြွင်းကျန်သည့် အစိတ်အပိုင်းအချို့တရားတို့သည်) သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၅၈၂။ အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော ‘ဒဿန’) သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥဒ္ဓစ္စ သဟဂုတ်စိတ်၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၂ - ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဒုက်

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၅၈၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စ သဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပုယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အချို့ကား အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ အချို့ကား အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရားဖြစ်ကုန်၏။

န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗတရား

၁၅၈၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန် သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည်အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် မပယ်အပ်သော ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၃ - ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဒုကံ

ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၅၈၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော ‘ဒဿန’) သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့်ယှဉ်သော) ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဤ (ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်) စိတ်၌ ဖြစ်သော မောဟကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော ယှဉ်ဖက်စေတသိက် နှစ်ဆယ့်နှစ်ပါး တို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့် ယှဉ်သော) ‘ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ်၌ ရှိသော မောဟကြည်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၂၂) ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အချို့ကား သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော တရားမည်ကုန်၏၊ အချို့ကား သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော တရားမမည်ကုန်။

န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၅၈၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် (နိဗ္ဗာန်ကို ရှေးဦးစွာ မြင်တတ်သော ‘ဒဿန’) သောတာပတ္တိ မဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်းအခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော (ဟိတ်နှင့် မယှဉ်သော) ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗ ဟေတုက’ တရားဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်မောဟ၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သောတာပတ္တိမဂ်ဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော (ဟိတ်နှင့်မယှဉ်သော) ‘န ဒဿနေန ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်မောဟ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၄ - ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကဒုက်

ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၅၈၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့်ယှဉ်သော) ‘ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဤ (ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်) စိတ်၌ ဖြစ်သော မောဟကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော ယှဉ်ဖက် စေတသိက်တစ်ဆယ့်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ် သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သောအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိသော (ဟိတ်နှင့်ယှဉ်သော) ‘ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်စိတ်၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် မောဟကြည်သော ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၁၄) ဒိဋ္ဌိဂတဝိပုယုတ် လောဘသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အချို့ကား အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) ရှိကုန်၏ (ဟိတ်နှင့် ယှဉ်ကုန်၏)၊ အချို့ကား အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သောအကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိကုန် (ဟိတ်နှင့် မယှဉ်ကုန်)။

န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုကတရား

၁၅၈၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့်ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော (ဟိတ်နှင့်မယှဉ်သော) ‘န ဘာဝနာယပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် မောဟ။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာ မှုဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် အထက်မဂ်သုံးပါးဖြင့် ပယ်အပ်သော အကြောင်းရင်း အခြေအမြစ် (ဟိတ်) မရှိသော (ဟိတ်နှင့်မယှဉ်သော) ‘န ဘာဝနာယ ပဟာတဗ္ဗဟေတုက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ်၊ ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ်မောဟ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၅ - သဝိတက္ကဒုက်

သဝိတက္ကတရား

၁၅၈၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် တကွ ဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ် ၈၊ အကုသိုလ် ၁၂၊ ကာမာဝစရကုသလ ဝိပါက်မှ စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ အကုသလဝိပါက်မှ နှစ်ပါး၊ ကိရိယာမှတစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ ကုသိုလ်မှလည်းကောင်း၊ ဝိပါက်မှလည်းကောင်း၊ ကိရိယာမှလည်းကောင်း၊ ရူပါဝစရပဌမဈာန် ၃၊ ကုသိုလ်မှလည်းကောင်း၊ ဝိပါက်မှလည်းကောင်း၊ လောကုတ္တရာ ပဌမဈာန် ၈၊ ဤ (၅၅-ပါးသော) စိတ်တို့၌ ဖြစ်သော ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက်ငါးဆယ့်တစ်ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် တကွ ဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သဝိတက္ကစိတ် ၅၅၊ ဝိတက်ကြဉ်သောယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၅၁)။

အဝိတက္ကတရား

၁၅၉၀။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် တကွမဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် မယှဉ်သော) 'အဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ်၁၀၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိကစတုက္ကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုက္ကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၄) ၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရတိကစတုက္ကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၄)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပါဝစရ စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပါဝစရစိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ တိကစတုက္ကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်၁၆)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ တိကစတုက္ကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန်၁၂၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်၁၆)၊ ထို့ပြင် ဝိတက်၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ကြံစည်မှု 'ဝိတက်' နှင့် တကွမဖြစ်သော (ဝိတက်နှင့် မယှဉ်သော) 'အဝိတက္က' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဝိတက္ကစိတ် ၆၆၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက် ၃၇၊ ဝိတက် စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၆ - သဝိစာရဒုတ်

သဝိစာရတရား

၁၅၉၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့်လည်း တကွဖြစ်သော (ဝိစာရနှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိစာရ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ် ၈၊ အကုသိုလ် ၂၊ ကာမာဝစရကုသလ ဝိပါက်မှ စိတ္တပ္ပိုဒ် တစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ အကုသလဝိပါက်မှ နှစ်ပါး၊ ကိရိယာမှ တစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ ဧကကဒုကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမဗျာန် ၁၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဗျာန် ၂)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရဧကက ဒုကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမဗျာန် ၁၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ ဗျာန် ၂)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ ဧကကဒုကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမဗျာန် ၁၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဗျာန် ၂)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ဧကကဒုကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမဗျာန် ၄၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယဗျာန် ၈)၊ ဝိပါက်မှလောကုတ္တရာ ဧကကဒုကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမဗျာန် ၄၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့်လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယဗျာန် ၈)၊ ဤ (၆၆-ပါးသော) စိတ်တို့၌ ဖြစ်သော သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ကိုချန်ထား၍ (ကြွင်းကျန်သော စေတသိက် ၅၁-ပါး တို့သည်ရှိကုန်၏)။ ဤ တရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့် တကွဖြစ်သော (ဝိစာရနှင့် ယှဉ်သော) 'သဝိစာရ' တရား ဖြစ် ကုန်၏ (သဝိစာရစိတ် ၆၆၊ ဝိစာရကြဉ် စေတသိက် ၅၁)။

အဝိစာရတရား

၁၅၉၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့် တကွမဖြစ်သော (ဝိစာရနှင့် မယှဉ်သော) 'အဝိစာရ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ဒွေပဉ္စဝိညာဏ် ၁၀၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ တိကတိကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဗျာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဗျာန် ၃)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရ တိကတိကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဗျာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဗျာန် ၃)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ တိကတိကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဗျာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဗျာန် ၃)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပစိတ် ၄၊ ဝိပါက်မှ အရူပစိတ် ၄၊ ကိရိယာမှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ တိကတိကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဗျာန် ၁)၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့်လောကုတ္တရာ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဗျာန် ၁)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာတိက တိကဗျာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဗျာန် ၁)၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ တတိယ၊ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဗျာန် ၁)၊ ထို့ပြင် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' ၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် သုံးသပ်မှု 'ဝိစာရ' နှင့် တကွမဖြစ်သော (ဝိစာရနှင့် မယှဉ်သော) အဝိစာရ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အဝိစာရစိတ် ၅၅၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၃၆၊ ဝိစာရစေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏိပါဠိတော်

၇ - သပ္ပိတိကဒုက်

သပ္ပိတိကတရား

၁၅၉၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွ ဖြစ်သော (ပီတိနှင့်ယှဉ်သော) ‘သပ္ပိတိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) လေးပါး၊ ကာမာဝစရ ကုသလဝိပါက်မှ (သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ငါးပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ငါးပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ ဒုကတိကဈာန် (စတုတ္ထနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရ ဒုကတိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ ဒုကတိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ဒုက တိကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၁၂)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကတိကဈာန်။ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၁၂)။ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သောနှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသောစေတသိက် ၄၆-ပါးတို့သည်ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွဖြစ်သော (ပီတိနှင့်ယှဉ်သော) ‘သပ္ပိတိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သပ္ပိတိကစိတ် ၅၁၊ ပီတိကြဉ် ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၄၆)။

အပ္ပိတိကတရား

၁၅၉၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွမဖြစ်သော (ပီတိနှင့်မယှဉ်သော) ‘အပ္ပိတိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှ ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (ဒေါသမှု ၂၊ ဥပေက္ခာ ၆) ရှစ်ပါး၊ ကာမာဝစရ ကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာ၁၀၊ သုခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်) တစ်ဆယ့်တစ်ပါး၊ အကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာ ၆၊ ဒုက္ခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်) ခုနစ်ပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ (ဥပေက္ခာ) ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ ဒုကဒုကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၂၊ ပဉ္စက နည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၂)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရ ဒုကဒုကဈာန် (စတုတ္ထနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊စတုတ္ထဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၂)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ ဒုကဒုကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရတတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထ၊ ပဉ္စကဈာန် ၂)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပစိတ် လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပစိတ် လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကဒုကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၈)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကဒုကဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၈)၊ ထို့ပြင် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ ၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤ (ခုနစ်ဆယ်သော) တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု ‘ပီတိ’ နှင့် တကွမဖြစ်သော (ပီတိနှင့် မယှဉ်သော) ‘အပ္ပိတိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အပ္ပိတိကစိတ် ၇၀၊ ပီတိကြဉ်စေတသိက် ၅၁၊ ပီတိ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၈ - ပီတိသဟဂတဒုက်

ပီတိသဟဂတတရား

၁၅၉၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့် တကွဖြစ်သော (ပီတိနှင့် ယှဉ်သော) 'ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရ ကုသိုလ်မှသောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) လေးပါး၊ ကာမာဝစရ ကုသလဝိပါက်မှ (သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ကိရိယာမှ သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် ငါးပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ ဒုကတိကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရဒုကတိကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရပဌမ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃) ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ ဒုကတိကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကတိကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန်၁၂)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကတိကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန်၁၂)၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သော နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသောစေတသိက် ၄၆-ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့် တကွဖြစ်သော (ပီတိနှင့် ယှဉ်သော) ပီတိသဟဂတတရား ဖြစ်ကုန်၏ (ပီတိသဟဂုတ်စိတ် ၅၁၊ ပီတိကြည့် ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၄၆)။

န ပီတိသဟဂတတရား

၁၅၉၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့်တကွမဖြစ်သော (ပီတိနှင့် မယှဉ်သော) 'န ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (ဒေါသမှု ၂၊ ဥပေက္ခာ ၆) ရှစ်ပါး၊ ကာမာဝစရကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာ၁၀၊ သုခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်) တစ်ဆယ့် တစ်ပါး၊ အကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာ ၆၊ ဒုက္ခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်) ခုနစ်ပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ (ဥပေက္ခာ) ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ ဒုကဒုကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုက္ကဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၂)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရ ဒုကဒုက ဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၂)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ ဒုကဒုကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရတတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရစတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၂)၊ ကုသိုလ်မှ အရူပစိတ် လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကဒုကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန်၈)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ ဒုကဒုကဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ တတိယဈာန်၊ စတုတ္ထဈာန် ၈၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ စတုတ္ထ၊ ပဉ္စမဈာန် ၈)၊ ထို့ပြင် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' ၊ ထို့ပြင်ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် နှစ်သက်မှု 'ပီတိ' နှင့် တကွမဖြစ်သော (ပီတိနှင့်မယှဉ်သော) 'န ပီတိသဟဂတ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (န ပီတိသဟဂတစိတ် ၇၀၊ ပီတိကြည့် ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၅၁၊ ပီတိစေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၉ - သုခသဟဂတဒုတ်

သုခသဟဂတတရား

၁၅၉၇။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် တကွဖြစ်သော (သုခနှင့် ယှဉ်သော) ‘သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရ ကုသိုလ်မှ သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) လေးပါး၊ ကာမာဝစရ ကုသလဝိပါက်မှ (သောမနဿသဟဂုတ် ၅၊ သုခသဟဂုတ် ကာယဝိညာဏ်) ခြောက်ပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ငါးပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရ တိကစတုက္ကဏ် ဈာန် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရ တိကစတုက္ကဏ် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ တိကစတုက္ကဏ် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ကုသိုလ်မှလောကုတ္တရာ တိကစတုက္ကဏ် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထဈာန် ၁၆)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာတိကစတုက္ကဏ် (စတုက္ကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ, ဒုတိယ, တတိယ, စတုတ္ထဈာန် ၁၆)။ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သော ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ၄၆-ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရား တို့သည်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် တကွဖြစ်သော (သုခနှင့်ယှဉ်သော) ‘သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (သုခ သဟဂုတ်စိတ် ၆၃၊ ဝေဒနာကြည့် ယှဉ်ဖက်စေတသိက် ၄၆)။

န သုခသဟဂတတရား

၁၅၉၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့် တကွ မဖြစ်သော (သုခနှင့် မယှဉ်သော) ‘န သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (ဒေါသမှု ၂, ဥပေက္ခာ ၆) ရှစ်ပါး၊ ကာမာဝစရကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်၁၀၊ အကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာ ၆၊ ဒုက္ခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်) ခုနစ်ပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၁၊ ဝိပါက်မှ (စတုက္ကနည်း အားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၁၊ ကိရိယာမှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၁၊ ကုသိုလ်မှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ဝိပါက်မှအရူပစိတ်လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုက္က နည်းအားဖြင့်) လောကုတ္တရာစတုတ္ထဈာန် ၄၊ ဝိပါက်မှ (စတုက္ကနည်းအားဖြင့်) လောကုတ္တရာ စတုတ္ထဈာန် ၄၊ ထို့ပြင်ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ ၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ချမ်းသာမှု ‘သုခ’ နှင့်တကွမဖြစ်သော ‘န သုခသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (န သုခသဟဂတစိတ် ၅၈၊ ပီတိကြည့် စေတသိက် ၅၁၊ သုခဝေဒနာ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၀ - ဥပေက္ခာသဟဂတဒုတ်

ဥပေက္ခာသဟဂတတရား

၁၅၉၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်သော) ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကာမာဝစရကုသလဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ဆယ်ပါး၊ အကုသလ ဝိပါက်မှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ (ဥပေက္ခာသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ခြောက်ပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၁၊ ဝိပါက်မှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၁၊ ကိရိယာမှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) ရူပါဝစရစတုတ္ထဈာန် ၁၊ ကုသိုလ်မှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပစိတ် လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပစိတ် လေးပါး၊ ကုသိုလ်မှ (စတုတ္ထနည်း အားဖြင့်) လောကုတ္တရာ စတုတ္ထဈာန် ၄၊ ဝိပါက်မှ (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်) လောကုတ္တရာ စတုတ္ထဈာန် ၄၊ ဤစိတ်တို့၌ ဖြစ်သော ဥပေက္ခာကို ချန်ထား၍ (ကြွင်းသော စေတသိက် ၄၆-ပါးတို့သည် ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဥပေက္ခာနှင့် တကွဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် ယှဉ်သော) ‘ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ဥပေက္ခာသဟဂတတရား ၅၅၊ ဝေဒနာကြည့် ယှဉ်ဖက် စေတသိက် ၄၆)။

န ဥပေက္ခာသဟဂတတရား

၁၆၀၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွမဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် မယှဉ်သော) ‘န ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ်မှသောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်လေးပါး၊ အကုသိုလ်မှ (သောမနဿ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၄၊ ဒေါမနဿ သဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၂-) ခြောက်ပါး၊ ကာမာဝစရကုသလ ဝိပါက်မှ (သုခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်၊ သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် ၅) ခြောက်ပါး၊ အကုသလ ဝိပါက်မှ (ဒုက္ခသဟဂုတ်ကာယဝိညာဏ်) တစ်ပါး။ (ကာမ) ကိရိယာမှ (သောမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ်) ငါးပါး၊ ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရတိကစတုတ္ထဈာန် စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ ဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရတိက စတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့်ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရ တိကစတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၃၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၄)၊ ကုသိုလ်မှ လောကုတ္တရာ တိကစတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့်လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၁၆)၊ ဝိပါက်မှ လောကုတ္တရာ တိကစတုတ္ထဈာန် (စတုတ္ထနည်း အားဖြင့်လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ ဈာန် ၁၂၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် လောကုတ္တရာ ပဌမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယ၊ စတုတ္ထဈာန် ၁၆)၊ ထို့ပြင် ဥပေက္ခာ (ဝေဒနာ)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် လျစ်လျူရှုမှု ‘ဥပေက္ခာ’ နှင့် တကွမဖြစ်သော (ဥပေက္ခာနှင့် မယှဉ်သော) ‘န ဥပေက္ခာသဟဂတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (န ဥပေက္ခာသဟဂတစိတ် ၆၆၊ ဝိစိကိစ္ဆာကြည့် စေတသိက် ၅၁၊ ဥပေက္ခာဝေဒနာ၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၁ - ကာမာဝစရဒုတ်

ကာမာဝစရတရား

၁၆၀၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရကုသိုလ် ၈၊ အကုသိုလ် ၁၂)၊ ကာမာဝစရဝိပါက် အလုံးစုံ ၂၃၊ ကာမာဝစရ ကိရိယာဗျာကတ ၁၁၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံ သော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ် ၅၄၊ စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ် ၂၈)။

န ကာမာဝစရတရား

၁၆၀၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န ကာမာဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ရူပါဝစရတရား (၁၅)၊ အရူပါဝစရ တရား (၁၂)။ (ကာမု၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သော ‘အပရိယာပန္န’ တရား (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ကာမဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န ကာမာဝစရ’ တရားဖြစ်ကုန်၏ (မဟဂ္ဂုတ်စိတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၁၂ - ရူပါဝစရဒုတ်

ရူပါဝစရတရား

၁၆၀၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကုသိုလ်မှ ရူပါဝစရစတုတ္ထပဉ္စကဗျာန် (စတုတ္ထ နည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရဗျာန် ၄၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရဗျာန် ၅)၊ ဝိပါက်မှ ရူပါဝစရစတုတ္ထ ပဉ္စကဗျာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရဗျာန် ၄၊ ပဉ္စကနည်း အားဖြင့် ရူပါဝစရဗျာန် ၅)၊ ကိရိယာမှ ရူပါဝစရစတုတ္ထပဉ္စကဗျာန် (စတုတ္ထနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရဗျာန် ၄၊ ပဉ္စကနည်းအားဖြင့် ရူပါဝစရဗျာန် ၅) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ရူပစိတ် ၁၅၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက် ၃၅)။

န ရူပါဝစရတရား

၁၆၀၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘နရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ကာမာဝစရတရား (ကာမစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်)၊ အရူပါဝစရတရား (အရူပစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သော ‘အပရိယာပန္န’ တရား (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤ တရားတို့သည်ရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န ရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ်၊ အရူပစိတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၃ - အရူပါဝစရဒုတ်

အရူပါဝစရတရား

၁၆၀၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကုသိုလ်မှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ဝိပါက်မှ အရူပစိတ်လေးပါး၊ ကိရိယာမှ အရူပစိတ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အရူပ ဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ ဖြစ်သော ‘အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အရူပစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။

န အရူပါဝစရတရား

၁၆၀၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည်သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

ကာမာဝစရတရား (ကာမစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်၊ ရုပ်)၊ ရူပါဝစရတရား (ရူပစိတ်၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက်)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျုံးမဝင်သော ‘အပရိယာပန္န’ တရား (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်) တို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် အရူပဘုံ၌ ကျင်လည် သက်ဝင်၍ မဖြစ်သော ‘န အရူပါဝစရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကာမစိတ်၊ ရူပစိတ်၊ လောကုတ္တရာစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

၁၄ - ပရိယာပန္နဒုတ်

ပရိယာပန္နတရား

၁၆၀၇။ (၁) အဘယ်တရား တို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျုံးဝင်သော ‘ပရိယာပန္န’ တရားဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရား တို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျုံးဝင်သော ‘ပရိယာပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ်၊ စေတသိက်၊ ရုပ်)။

အပရိယာပန္နတရား

၁၆၀၈။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျုံးမဝင်သော ‘အပရိယာပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

(ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျုံး မဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် ကိလေသာငြိမ်းကြောင်း (မဂ်) ၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန် သည် (ရှိ၏)။

ဤတရားတို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲ၌ အကျုံးမဝင်သော ‘အပရိယာပန္န’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၅ - နိယျာနိကဒုတ်

နိယျာနိကတရား

၁၆၀၉။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ဖြစ်သော ‘နိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါး တို့၌ အကျုံးမဝင်သော (လောကုတ္တရာ) မဂ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း ‘နိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်လေးပါး)။

အနိယျာနိကတရား

၁၆၁၀။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း မဖြစ်သော ‘အနိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံ သုံးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ ဖြစ်သော (လောကီ) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ် အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ဝဋ်ဆင်းရဲမှ ထွက်မြောက်ကြောင်း မဖြစ်သော ‘အနိယျာနိက’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၆ - နိယတဒုက်

နိယတတရား

၁၆၁၁။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးမြဲသော ‘နိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဒေါမနဿသဟဂုတ်စိတ္တုပ္ပါဒ် နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။

ဤတရားတို့သည် အချို့ကား (နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိကံ၏ အစွမ်းဖြင့် ဖြစ်သော ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ် သတ္တမဇော၊ ပဉ္စာနန္တရိယကံ၏ အစွမ်းဖြင့်ဖြစ်သော ဒေါသမူသတ္တမဇောတို့သည်) စုတိ၏အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးမြဲသော ‘နိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ကြွင်းကျန်သောတရား) အချို့ကား စုတိ၏အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးမမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်လေးပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် မိမိဖြစ်ခြင်း၏ အခြားမဲ့၌ အကျိုးပေးမြဲသော ‘နိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

အနိယတတရား

၁၆၁၂။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် စုတိ၏ အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးမမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ် ကုန်သနည်း။

ဒိဋ္ဌိဂတဝိပွယုတ်လောဘသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် လေးပါး၊ ဝိစိကိစ္ဆာသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)၊ ဥဒ္ဓစ္စသဟဂုတ် စိတ္တုပ္ပါဒ် (၁)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)။ (ကာမ၊ ရူပ၊ အရူပ၊ အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)၊ ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှ ဖြစ်၍ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင်နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် စုတိ၏အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း၊ မိမိဖြစ်ခြင်း၏အခြားမဲ့၌ လည်းကောင်း အကျိုးပေးမမြဲသော ‘အနိယတ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၇ - သဗ္ဗတ္တရဒုက္ခ

သဗ္ဗတ္တရတရား

၁၆၁၃။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သည့် တရားရှိသော ‘သဗ္ဗတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ကုသိုလ် (၁၇)၊ အကုသိုလ် (၁၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) (လောကီ) ဝိပါက် (၃၂)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော ‘ကိရိယာဗျာကတ’ (၂၀)၊ ထို့ပြင် အလုံးစုံသော ရုပ်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန် မြင့်မြတ်သည့် တရားရှိသော ‘သဗ္ဗတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (လောကီစိတ် ၈၁၊ စေတသိက် ၅၂၊ ရုပ်)။

အနုတ္တရတရား

၁၆၁၄။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သည့် တရားမရှိသော ‘အနုတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ အကျိုးမဝင်သော မဂ်လေးပါး၊ ထို့ပြင် မဂ်၏ အကျိုး (ဖိုလ်) လေးပါး၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် မိမိထက် သာလွန်မြင့်မြတ်သည့်တရား မရှိသော ‘အနုတ္တရ’ တရား ဖြစ်ကုန်၏ (မဂ်၊ ဖိုလ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

ဓမ္မသင်္ဂဏီပါဠိတော်

၁၈ - သရဏဒုတ်

သရဏတရား

၁၆၁၅။ (၁) အဘယ်တရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်းရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) တို့နှင့် တကွဖြစ်သော ('ရဏ'တို့နှင့် ယှဉ်သော) 'သရဏ' တရား ဖြစ်ကုန် သနည်း။

အကုသိုလ်စိတ္တုပ္ပါဒ် တစ်ဆယ့်နှစ်ပါးတို့သည် (ရှိကုန်၏)။ ဤတရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်း ရာဂစသောကိလေသာ (ရဏ) တို့နှင့် တကွဖြစ်သော ('ရဏ' တို့နှင့် ယှဉ်သော) 'သရဏ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (အကုသိုလ်စိတ် ၁၂၊ ယှဉ်ဖက် စေတသိက် ၂၇)။

အရဏတရား

၁၆၁၆။ (၂) အဘယ်တရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်း ရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) တို့မရှိသော ('ရဏ'တို့နှင့် မယှဉ်သော) 'အရဏ' တရား ဖြစ်ကုန်သနည်း။

(ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ကုသိုလ် (၂၁)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ, အပရိယာပန္န) ဘုံလေးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ဝိပါက် (၃၆)။ (ကာမ, ရူပ, အရူပ) ဘုံသုံးပါးတို့၌ (ဖြစ်သော) ပြုကာမျှဖြစ်၍ ကုသိုလ် အကုသိုလ်အဖြစ်ဖြင့် မဟောအပ်သော 'ကိရိယာဗျာကတ' (၂၀)၊ ထို့ပြင် ရုပ်၊ ထို့ပြင် နိဗ္ဗာန်သည် (ရှိ၏)။ ဤတရားတို့သည် ငိုကြွေးကြောင်းရာဂစသော ကိလေသာ (ရဏ) တို့မရှိသော ('ရဏ' တို့နှင့် မယှဉ်သော) 'အရဏ' တရား ဖြစ်ကုန်၏ (ကုသိုလ်၊ ဝိပါက်၊ ကိရိယာစိတ်၊ ယှဉ်ဖက်စေတသိက်၊ ရုပ်၊ နိဗ္ဗာန်)။

အနက်ကို ထုတ်ပြခန်း 'အတ္ထုဒ္ဓါရ' ပြီးပြီ။

တရားတို့ကို ပေါင်းစုရေတွက်ရာ

ဓမ္မသင်္ဂဏီကျမ်း ပြီးပြီ။
